

Paradigma contabilității și auditului: realități naționale, tendințe regionale și internaționale

Ediția a V-a

1 aprilie 2016, mun. Chișinău

Academia de Studii
Economice a Moldovei

Asociația Contabililor și
Auditorilor Profesioniști din
Republica Moldova

Association of Chartered
Certified Accountants

KPMG Moldova

PAPERS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Paradigm of accounting and auditing: national realities, regional and international trends

V Edition

April 1, 2016, Chişinău

Academy of Economic
Studies of Moldova

Association of Professional
Accountants and Auditors
of the Republic of Moldova

Association of Chartered
Certified Accountants

KPMG Moldova

CZU 657.01(082)=135.1=111=161.1

P 32

Comitetul de Organizare al Conferinței:

Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM)

Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova (ACAP)

The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)

KPMG Moldova

1. ȘELARI Mariana, ACAP
2. ȚURCAN Ludmila, lect. sup. ASEM
3. BRAȘOVEANU Adriana, lect. sup., ASEM
4. CĂLUGĂREANU Diana, lect. univ., ASEM
5. COJOCARI Ala lect. sup., ASEM
6. GUDIMA Galina lect. sup., ASEM
7. TOLMAȚCHI Svetlana lect. sup., ASEM

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

"Paradigma contabilității și auditului: realități naționale, tendințe regionale și internaționale", conferință științifică internațională (5 ; 2016 ; Chișinău). Paradigma contabilității și auditului: realități naționale, tendințe regionale și internaționale = Paradigm of accounting and auditing: national realities, regional and international trends : Comunicări ale conferinței științifice internaționale, Ed. a 5-a, 1 aprilie, 2016 / com. șt.: Lazari Liliana, Grigoroii Lilia, Țurcanu Viorel [et. al.]. – Chișinău : S. n., 2016 (Tipogr. "Arva Color"). – 376 p.

Antetit.: Acad. de Studii Econ. a Moldovei, Asoc. Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Rep. Moldova, Assoc. of Chartered Certified Accountants [et. al.]. – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – 30 ex.

ISBN 978-9975-127-48-6.

657.01(082)=135.1=111=161.1

P 32

ISBN 978-9975-127-48-6.

Comitetul Științific al Conferinței:

1. LAZARI Liliana dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei - copreședinte
2. GRIGOROI Lilia dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei - copreședinte
3. ȚURCANU Viorel dr., hab., prof univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
4. ROBU Mihaela Director ACCA Europa de sud-est
5. ȘELARU Marina Director executiv Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști
6. CORNICIUC Vitalie Director KPMG Moldova
7. ANGHEL Ion dr., prof. univ., Academia de Studii Economice din București, România
8. BOSTAN Ionel dr., prof. univ., Universitatea „A.I.Cuza” din Iași, România
9. HLACIUC Elena dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
10. BALTEȘ Nicolae dr., prof. univ., Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, România
11. GROSU Veronica, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
12. ZUBILEVICI Svetlana, dr., prof. univ., Національний університет водного господарства та природокористування, Ukraina
13. PETRYC Olena dr., prof.univ., Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Ukraina
14. BONDAR Mykola dr., prof.univ., Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана, Ukraina
15. PANCOV Dmitrii д.э.н, профессор, Белорусский государственный экономический университет, Беларусь
16. VEGHERA Svetlana д.э.н, профессор, Полоцкий государственный университет, Беларусь
17. SUBACIENE Rasa, dr., prof. univ., Vilnius University, Lituania
18. BYCHKOVA Svetlana д.э.н, профессор, Санкт-Петербургский государственный аграрный университет, Россия
19. BUNGET Ovidiu dr., conf. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
20. CHIHAJ Luminița, președinte CECCAR filiala Suceava, România
21. ZASADNYI Bogdan к.э.н., доцент, Киевский национальный университет имени Т. Шевченко, Ukraina
22. KUZINA Ruslana к.э.н., доцент, Одесский национальный экономический университет, Ukraina
23. PONOMARENKO Pavel к.э.н., доцент, Белорусский торгово – экономический университет потребительской кооперации, Гомель, Беларусь
24. Масько Людмила к.э.н., доцент, Полоцкий государственный университет, Беларусь
25. RADU Gabriel, dr., Academia de Studii Economice din București, România
26. DUMITRESCU Alin, dr., Universitatea de Vest din Timișoara, România
27. DOLGHI Cristina dr., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova
28. CĂPĂȚÎNĂ Sofia dr., conf. univ., Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova
29. ȚIRIULNICOVA Natalia dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
30. HAREA Ruslan dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
31. BÎRCĂ Aliona dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
32. MUNTEAN Neli dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
33. GHERASIMOV Mihail dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
34. MIHAILA Svetlana dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
35. ERHAN Lica dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
36. CHIRILOV Nelea dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
37. BĂDICU Galina dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
38. BAJAN Maia dr., Academia de Studii Economice a Moldovei
39. MIHALACHI Angela, drd., membru în Consiliul ACAP
40. RAȚA Anatoli, ACAP

CUPRINS

SECȚIUNEA I. TEORIA ȘI PRACTICA CONTABILITĂȚII: SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI DIRECȚII DE MODERNIZARE	9
Raportarea integrată – perspectivă pentru entitățile din Republica Moldova	9
<i>Grigori Lilia, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Dumitru Madalina, dr., prof.univ., ASE București</i>	
Adevărul contabil și asigurarea acestuia la entitățile din Republica Moldova	15
<i>Țurcanu Viorel, dr. hab., prof.univ., ASEM</i>	
<i>Golocialova Irina, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Schițe istorice ale dublei înregistrări în contabilitate	23
<i>Tuhari Tudor, dr.hab., prof.univ., UCCM</i>	
Prudența, provizioanele și adevărul în deprecierea activelor	28
<i>Bucur Vasile, dr.hab., prof.univ., ASEM</i>	
<i>Ionița Nadejda, doctorandă, UASM</i>	
Tratamentul contabil al combinărilor de entități	32
<i>Lazari Liliana, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Grigori Lilia, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Particularitățile contabilității la întreprinderile agricole: realități indiscutabile și tratamente frivole	44
<i>Frecăuțeanu Alexandru, dr.hab., prof.univ., UASM</i>	
<i>Chișlaru Angela, dr., conf. univ., UASM</i>	
Rolul instrumentelor de perfecționare a sistemelor de evidență și calculație a costurilor	48
<i>Hlaciuc Elena, dr., prof. univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Mihalciuc Camelia, dr., conf. univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Anisie Laurențiu, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Tratamente contabile aplicabile investițiilor imobiliare	54
<i>Bunget Ovidiu, dr., prof. univ. Universitatea de Vest, Timișoara, România</i>	
<i>Dumitrescu Alin, dr., conf. univ. Universitatea de Vest, Timișoara, România</i>	
<i>Șolopa Maria, ec., Societatea –FlagMAN-D SRL, Chișinău</i>	
Abordări și metode de evaluare a activelor intangibile	59
<i>Mateș Dorel, dr., prof.univ., Universitatea de Vest, Timișoara, România</i>	
<i>Leliuc Cosmulese Cristina Gabriela, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Anisie Laurențiu, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Discrimănări contabile privind tratarea fondului comercial	71
<i>Grosu Veronica, dr., prof.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Socoliuc Marian, dr., lect.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Особенности учета и налогообложения внешнеэкономической деятельности в условиях международной интеграции России	75
<i>Воронченко Тамара, д.э.н., профессор, АНО ВО «Российская академия предпринимательства», Россия</i>	
Процесний характер как национальная особенность бухгалтерского учета и финансовой отчетности в Украине	80
<i>Данькив Йосип, к.э.н., профессор, ДВНЗ «Ужгородский национальный университет», Украина</i>	
<i>Яцко Максим, к.э.н., доцент, ДВНЗ «Ужгородский национальный университет», Украина</i>	
Парадигмы в бухгалтерском учете: pro et contra	86
<i>Легенчук Сергей д.э.н., профессор, Житомирский государственный</i>	

<i>технологический университет, Украина</i>	
Учет затрат и калькулирование себестоимости по функциям (ABC) в швейной промышленности	92
<i>Ураков Дустмурат, д. э. н., профессор, Таджикский национальный университет, Таджикистан</i>	
Значение идентификации и ее применение в методологии бухгалтерского учета	98
<i>Голочалова Ирина, др, конф.унив., МЭА</i>	
<i>Цуркану Виорел, др.хаб., проф.унив., МЭА</i>	
Reflecții privind recunoașterea și evaluarea imobilizărilor necorporale în viziunea reglementărilor actuale	105
<i>Socoliuc Marian, dr., lect.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Grosu Veronica, dr., prof.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
К вопросу о профессиональной сертификации бухгалтеров: опыт Республики Молдова	114
<i>Шелару Марина, магистр экономики, аудитор, исполнительный директор Ассоциации Профессиональных Бухгалтеров и Аудиторов Республики Молдова</i>	
IFRS 9: Modificările privind clasificarea și deprecierea instrumentelor financiare și impactul asupra entităților raportoare	119
<i>Corniciuc Vitalie, Senior Manager, KPMG în Moldova</i>	
Controllingul ca instrument de optimizare a deciziilor manageriale	123
<i>Grabarovschi Ludmila, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Bejan Ghenadie, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Principiile educației contabile din perspectivă interdisciplinară	129
<i>Căpățînă Sofia, dr., conf.univ., UCCM</i>	
Semnificația informației furnizate de contabilitate în luarea deciziilor manageriale	134
<i>Bajerean Eudochia, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Bajan Maia, dr., lect. superior, ASEM</i>	
Aspectele contabilității asistenței financiare a ONG-urilor din Republica Moldova	138
<i>Harea Ruslan, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Развитие бухгалтерского учета резервов на покрытие экологических обязательств в контексте сближения с МСФО	143
<i>Масько Людмила, к.э.н., доцент, УО «Полоцкий государственный университет», г. Новополоцк, Республика Беларусь</i>	
Реформа бухгалтерского учета общественного сектора экономики в свете IPSAS	147
<i>Львова Дина, к.э.н., доцент, Санкт-Петербургский государственный университет, Россия</i>	
Problemele restituirii TVA și tariful vamal în regimul vamal de perfecționare activă	152
<i>Cechina Ecaterina, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Cuștăunsă Rodica, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Некоторые вопросы учета расходов и затрат на автотранспортных предприятиях	157
<i>Герасимов Михаил, д.э.н, доцент, МЭА</i>	
Necesitatea studierii disciplinelor de contabilitate în formarea profesională universitară a specialităților (necontabili) din domeniul economic	159
<i>Bădicu Galina, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Mihaila Svetlana., dr., conf.univ., ASEM</i>	
Существенность в бухгалтерском учете и при аудите финансовой отчетности	166
<i>Лапицкая Людмила, д.э.н., доцент, МЭА</i>	
<i>Ляховченко Александр, мастеранд, МЭА</i>	
Взаимосвязь текущего учета и отчетности в трактовке российского закона «О бухгалтерском учете»	171
<i>Львова Ирина, к.э.н., доцент, Санкт-Петербургский государственный экономический университет, Россия</i>	

Tratamentul contabil și fiscal al pierderilor de stocuri în consecința evenimentelor excepționale la entitățile agricole	176
<i>Bulgaru Veronica, dr., conf.univ., UASM</i>	
Концепция учета затрат по процессам: ABC-метод	179
<i>Жидкова Е., к.э.н., доцент, ФГБОУ ВО «Кемеровский технологический институт пищевой промышленности», Кемерово, Россия</i>	
Отечественная практика и международный опыт признания расходов на инновации	182
<i>Гык Василий, к.э.н., Национальный университет «Львовская политехника», Украина</i>	
Calculația costului produselor secundare la întreprinderile avicole cu bază industrială de producție	187
<i>Țapu Tatiana, lector superior, UASM</i>	
<i>Todorova Liudmila, dr., conf.univ., UASM</i>	
Aspecte particulare privind combaterea evaziunii fiscale la nivelul entităților economice	192
<i>Ursache Antonela, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Hlaciuc Elena, dr., prof. univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Tax models for the innovation activity of small and medium sized enterprises	196
<i>Erhan Lica, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Informația contabilității de gestiune – sursă fundamentală în analiza performanței și dezvoltării durabile a entităților	198
<i>Mihaila Svetlana, dr., conf. univ., ASEM</i>	
<i>Bădicu Galina, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Методические аспекты формирования системы управленческого учета на предприятиях туристического бизнеса	204
<i>Цуркан Людмила, ст.препод., МЭА</i>	
<i>Лазарь Лиана, д.э.н., доцент, МЭА</i>	
Счета бухгалтерского учета как важная составляющая его парадигмы	210
<i>Щербатюк Василий, д.э.н., доцент, Европейский университет Молдовы</i>	
Prețurile de transfer – instrument de evaluare a activității centrelor de responsabilitate la întreprinderile avicole	215
<i>Țapu Tatiana, lector superior, UASM</i>	
Unele aspecte de contabilizare a activelor imobilizate în cadrul băncilor comerciale din R. Moldova	219
<i>Boșcaneanu Nadejda, profesor grad didactic I, Colegiul Național de Comerț al ASEM</i>	
<i>Iovu-Carauș Marina, profesor grad didactic I, Colegiul Național de Comerț al ASEM</i>	
Tratamente contabile privind leasingul în băncile comerciale	225
<i>Gudima Galina, lector superior, ASEM</i>	
<i>Caraman Stela, lector superior, ASEM</i>	
Circuitul documentelor primare în aspectul centrelor de responsabilitate financiară la entitățile avicole industrializate	231
<i>Țapu Tatiana, lector superior, UASM</i>	
SECȚIUNEA II. OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE A AUDITULUI	238
Аудит и выявление искажений бухгалтерской финансовой отчетности	238
<i>Бычкова Светлана, д.э.н, профессор, Санкт-Петербургский Государственный Аграрный Университет, Россия</i>	
Atenuarea impactului riscurilor asupra auditării imobilizărilor corporale în condițiile utilizării sistemelor de evidență integrate	242
<i>Domnișoru Sorinel, dr., prof.univ., Universitatea din Craiova, România</i>	
<i>Vînătoru Sorin Sandu, dr., lect.univ., Universitatea din Craiova, România</i>	

Эволюция регулирования аудита в Украине под влиянием законодательства ЕС	247
<i>Зубилевич С., к.э.н., профессор, председатель Комитета по профессиональному образованию и сертификации ФПБАУ, Украина,</i>	
<i>Папаика А., д.э.н., профессор, Президент ФПБАУ, Украина</i>	
Бухгалтерский контроль: проблемы организации и отчетность	252
<i>Бутынец Франц, д.э.н., профессор, Винницкий финансово-экономический университет, Украина</i>	
<i>Юнацкий Марьян, ст. преподаватель кафедры учета и аудита, ПВНЗ "ИДА", г. Кривой Рог, Украина</i>	
History of auditing in Russia: periodization and challenges of development	257
<i>Guzov Iurii, Associate professor of Accounting, St. Petersburg State University, Russia</i>	
Концепция инвестиционного внешнего аудита, этапы его проведения	263
<i>Скобара В., профессор, Санкт-Петербургский Государственный Аграрный Университет, Россия</i>	
Украинский аудит в эпоху перемен: парадигмы прошлого и нового времени	268
<i>Петрик Елена, д.э.н., профессор, ГУВЗ Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана, Украина</i>	
Cerințe specifice auditurilor componentelor și elementelor individuale ale situațiilor financiare	275
<i>Iachimovschi Anatolie, dr., conf.univ., ASEM</i>	
<i>Țugulschi Iuliana, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Evoluția conceptului de guvernare corporativă și impactul asupra controlului intern din Republica Moldova	281
<i>Bîrcă Aliona, dr., conf.univ., ASEM</i>	
Система оценки качества внутреннего государственного финансового контроля аудита эффективности	286
<i>Воронченко Трофим, начальник отдела внутреннего контроля ФМБА России, соискатель кафедры «Финансы, кредит и страхование», АНО ВО «Российская академия предпринимательства», Россия</i>	
Corupția, guvernarea publică și bunăstarea economică în țările Uniunii Europene și Republica Moldova	292
<i>Achim Monica Violeta, dr., conf.univ., Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România</i>	
<i>Borlea Nicolae Sorin, dr., prof.univ., Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad, România</i>	
<i>Muntean Neli, dr., conf.univ., ASEM</i>	
SECȚIUNEA III. ANALIZA ECONOMICO-FINANCIARĂ ÎN EVALUAREA PERFORMANȚEI DE AFACERI	299
Studiu privind performanța financiară a entității economice prin indicatori moderni	299
<i>Balțeș Nicolae, dr., prof. univ. Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România</i>	
<i>Minculete (Piko) Georgiana Daniela, drd., Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România</i>	
Particularități privind comunicarea la nivel de entitate economică	303
<i>Mateș Dorel, dr., prof.univ., Universitatea de Vest Timișoara, România</i>	
<i>Ciubotariu Marius, dr., asist.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Concepte și criterii de evaluare a performanței în afaceri	310
<i>Petrescu Silvia-Melania, dr., prof. univ., Universitatea „A.I.Cuza”, Iași, România</i>	
Studiu privind aprecierea performanței sistemului bancar românesc	316
<i>Balțeș Nicolae, dr., prof. univ. Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România</i>	
<i>Rodean (Cozma) Maria Daciana, drd., Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România</i>	

Маркетинговый анализ рентабельности экологически чистой продукции	322
<i>Замула Ирина, д.э.н., профессор, Житомирский государственный технологический университет, Украина</i>	
Учетно-аналитическое обеспечение системы управления затратами	326
<i>Папковская Пелагея, д. э. н., профессор, УО «Белорусский государственный экономический университет», Минск, Беларусь</i>	
Статистический анализ производства риса в дехканских хозяйствах Республики Таджикистан	330
<i>Эргашева Мохира, к. э. н., доцент, Таджикский национальный университет, Таджикистан</i>	
<i>Барфиев Кобилджон, к. э. н., доцент, Таджикский национальный университет, Таджикистан</i>	
Анализ интенсивности использования капитала организации	333
<i>Пономаренко Павел, к.э.н., доцент, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, Беларусь</i>	
<i>Пономаренко Елена, к.э.н., доцент, Гомельский государственный технический университет им. П.О.Сухого, Беларусь</i>	
Особенности анализа финансовой отчетности в переходный период	339
<i>Гаврилюк Людмила, д.техн.наук, доцент, МЭА</i>	
<i>Мороз Светлана, СІРА, главный бухгалтер, “Аcorex-Trading” SRL, Кишинэу</i>	
Rentabilitatea – factor decident în analiza performanței entității economice	344
<i>Mihalciuc Camelia, dr., conf. univ., Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România</i>	
<i>Leliuc Cosmulese Cristina Gabriela, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
<i>Popescu Andreea, economist, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Рентабельность ренты: определение факторов влияния	350
<i>Осадчая Татьяна, к.э.н., доцент, Житомирский государственный технологический университет, Украина</i>	
Inovația – condiția fundamentală în atingerea și menținerea avantajului competitiv	355
<i>Scurtu Laurenția, dr., asist.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România</i>	
Состав инжиниринговых услуг в рамках законодательства Республики Беларусь	361
<i>Ходикова Наталья, к.э.н., доцент, УО «Полоцкий государственный университет», Новополоцк, Беларусь</i>	
Uniunea bancară – element esențial în asigurarea stabilității piețelor și sistemelor bancare	365
<i>Apetri Anișoara, dr., conf.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România</i>	
Analiza stabilității financiare – etapă decisivă în evaluarea unei entități economice	370
<i>Cojocari Ala, lect.superior, ASEM</i>	
Аспекты политики импортозамещения	373
<i>Кузьмина О., аспирант, Санкт-Петербургский Государственный Аграрный Университет, Россия</i>	

SECȚIUNEA I. TEORIA ȘI PRACTICA CONTABILITĂȚII: SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI DIRECȚII DE MODERNIZARE

RAPORTAREA INTEGRATĂ – PERSPECTIVĂ PENTRU ENTITĂȚILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Grigoroii Lilia, dr., conf. univ., ASEM
lilia@grigoroii.com*

*Dumitru Mădălina, dr. hab., prof. univ., ASE București
madalina.dumitru@ase.ro*

Rezumat: *Informațiile din situațiile financiare sunt insuficiente pentru a oferi o imagine de ansamblu asupra activității unei entități. Pentru a prezenta o imagine atotcuprinzătoare cu privire la o companie, raportările vor trebui să cuprindă atât situațiile financiare tradiționale, cât și o parte de informații cu caracter nefinanciar care să includă date cu privire la dezvoltarea durabilă, impactul activității entității asupra mediului, responsabilitatea socială. Principalul scop al acestui articol este de a prezenta conceptul de raportare integrată cu beneficiile și dezavantajele inerente, conceptele fundamentale, principiile directoare și elementele de conținut ca o perspectivă pentru entitățile din Republica Moldova.*

Abstract: *The information in the financial statements is not sufficient to provide an overview of the business entity situation. In order to present an overall picture about the entity activity, the reports must include both traditional financial statements and some Non-financial information, which may contain information on sustainable development, information about the entity's activities impact on the environment, and information on social responsibility. The main purpose of this article is to present the concept of integrated reporting, its advantages and disadvantages, its fundamental concepts, and its content items as a perspective for the Republic of Moldova entities.*

Cuvinte-cheie: *raportare integrată, principii, crearea de valoare, informații financiare și nefinanciare, dezvoltare sustenabilă.*

JEL: M40, M48

Raportarea financiară conform IFRS a câștigat deja popularitate în rândul utilizatorilor situațiilor financiare, IFRS-urile fiind în prezent cele mai folosite standarde de raportare financiară la nivel mondial. Acestea au obținut o amplă recunoaștere și în Republica Moldova. Cu toate acestea, investitorii și mulți alți utilizatori interesați cer tot mai multe metode noi de reprezentare a informațiilor pentru a evalua posibilitatea de a obține venituri din investiții în companii. Una dintre aceste noi metode a devenit la nivel mondial raportarea integrată. Ea poate fi adoptată și de entitățile economice din Republica Moldova.

Conceptul de raportare integrată ocupă, în ultimii ani, primele pagini ale celor mai importante publicații din domeniul contabilității, atât la nivel mondial, cât și regional. Criza financiară mondială a evidențiat necesitatea unor noi modele economice, care să protejeze afacerea, investitorii, angajații și publicul de riscurile inerente crizei. Ca urmare, efectele crizei economice, au pus în discuție fiabilitatea raportărilor financiare și au evidențiat necesitatea unui sistem de raportare atotcuprinzător, care să prezinte modul în care activitatea marilor companii influențează interesul public, mediul și societatea. În acest context, Parlamentul European a adoptat pe 15 aprilie 2014, o Directivă [1] care vizează amendarea Directivei 34/2013 (Noua Directivă Contabilă Europeană) și care impune tuturor entităților mari¹ cu peste 500 de salariați și altor entități de interes public să includă în raportul anual o declarație cu informații nefinanciare. În Republica

¹ În sensul reglementărilor europene, o entitate este considerată mare dacă (în plus față de numărul de salariați) a obținut o cifră de afaceri mai mare de 40 milioane de Euro sau un total al bilanțului mai mare de 20 milioane de Euro [2].

Moldova această declarație ar putea deveni o parte din raportul administratorilor. Această inițiativă a fost în concordanță cu alte evoluții care vizează schimbarea modelului de raportare al entităților. Ne referim la Cadrul internațional de raportare integrată (IIRF) emis de Consiliul internațional pentru raportare integrată (en. The International Integrated Reporting Council – IIRC) [3]. El creează bazele unui nou model de raportare ce va permite entităților să furnizeze o comunicare concisă despre cum creează valoare. Alte referențiale sunt îndrumările revizuite emise de Inițiativa de Raportare Globală (en. Global Reporting Initiative; până în prezent s-a ajuns la a patra generație de ghiduri – G4) [4] or inițiativele unora dintre guvernelor naționale ale țărilor din Uniunea Europeană pentru a crește gradul de transparență în domeniul responsabilității sociale (de exemplu, în Marea Britanie, Franța, Olanda, Suedia, Danemarca – [5]).

La nivel național conceptul de raportare integrată este unul de noutate, un element de inovație în domeniul contabilității și al științelor economice, atât în mediul academic, cât și în mediul de afaceri. Lipsesc cercetări, studii empirice și lucrări publicate în domeniu. Totuși, angajamentele Republicii Moldova ce decurg din Acordul de asociere UE-RM ne obligă să analizăm și să expertizăm atât sistemele existente, cât și noile evoluții relevante în domeniu. Pentru statele candidate la admiterea în Uniunea Europeană, inclusiv Moldova, convergența și armonizarea cadrului normativ constituie un obiectiv ce trebuie îndeplinit pentru a putea face față cu succes cerințelor pieței comunitare.

Sunt entități autohtone, în special cele multinaționale, care publică pe lângă informațiile financiare și informații non-financiare, dar fără corelații între aceste informații. Viziunea raportării integrate este, însă, de a le conecta, de a arăta care este legătura dintre strategia companiei și partea de cercetare și dezvoltare, cum este influențată politica riscurilor de problemele de mediu, cum e condusă strategia comercială de către principiile drepturilor omului etc. Deci, scopul nostru este să cercetăm esența, utilitatea și avantajele cadrului de raportare integrată pentru a îmbunătăți comunicarea entității cu mediul extern. Scandalurile și evenimentele frauduloase de la cele trei bănci din Republica Moldova (Banca de Economii, Banca Sociala și Uni Bank), soldate cu falimentul acestora și mii de clienți falși reprezintă doar un exemplu care evidențiază necesitatea unei abordări integrate asupra activității entităților, care să arate cât mai transparent parcursul de la obiectivele afacerii la deciziile managementului. Practicile existente indică faptul că din perspectiva investitorilor, dar și a clienților rezultatele financiare anuale, sau chiar și semi anuale, nu mai sunt suficiente pentru a oferi o imagine relevantă de ansamblu asupra unei afaceri. Este momentul de a pune la dispoziție investitorilor și clienților rapoarte de dezvoltare durabilă, prin care entitatea să-și demonstreze mai bine viziunea pe termen lung, dar și responsabilitatea socială. Este o provocare, dar totodată și o deschidere către toate departamentele entității, nu numai către cel financiar-contabil, întrucât raportarea integrată este o combinație a mai multor componente ale unei entități, cu scopul de a gestiona modul în care se aduce valoare entității și părților interesate pe termen scurt, mediu și lung și, apoi, modul în care se comunică în exterior despre procesul de creare de valoare. Este un instrument eficient pentru o mai bună înțelegere a modelului propriu de afaceri al entității și a factorilor care creează valoare.

Deci, prin această lucrare, ne-am propus înțelegerea reală a raportării integrate, și anume:

- ce este aceasta;
- cine elaborează raportul integrat și cui se adresează;
- care sunt conceptele fundamentale, principiile directe și elementele de conținut.

O mai bună înțelegere și apreciere a complexităților, dificultăților și punctelor sensibile ale raportării integrate va face posibilă dezvoltarea acestei practici de către universitari și practicieni într-un mod ce va contribui și susține un viitor economic, social și de mediu sustenabil. Contabilii ar trebui să lucreze cu conducerea entităților lor pentru a spori înțelegerea legăturii dintre factorii financiari și nefinanciari care influențează performanța și valoarea entității. Raportarea integrată va necesita o competență a contabililor profesioniști de a prezenta clar legătura dintre performanța financiară și utilizarea în cadrul entității a resurselor disponibile și a relațiilor semnificative, precum și impactul acestor elemente asupra procesului de creare a unei valori sustenabile.

Noțiunea de „integrare” provine din punct de vedere etimologic din cuvintele latinești integro, integrare, respectiv integratio-integrationis, utilizate cu sensul de a renova, a restabili, a întregi, a completa; altfel spus a pune la un loc mai multe părți într-un tot unitar, elementele constitutive devenind părți integrante. Termenul de integrare este pentru prima dată definit în prima ediție a The Oxford English Dictionary [6] prin combinarea părților într-un întreg. După Macmillan English Dictionary [7], termenul de integrare poate avea la ora actuală trei semnificații. Cea mai apropiată semnificație de contextul discutat se rezumă la „procesul de combinare cu alte elemente într-o unitate mai largă sau într-un sistem unic”. Termenul de integrare este preluat în domeniul științelor economice din matematică și definițiile date integrării în sens general diferă de la un autor la altul. Deși conceptul de integrare dobândește în fiecare caz o semnificație particulară, definițiile converg spre asocierea ideii de integrare cu cea de uniune, de formare a unui întreg etc.

Ce este raportarea integrată? Raportarea integrată este un proces în urma căruia rezultă o comunicare periodică, un raport integrat care urmărește valoarea creată de entitate de-a lungul timpului. La baza acestei raportări integrate stă o viziune cuprinzătoare asupra strategiei și performanței entității, atât din punct de vedere financiar, cât și într-un plan mai larg, cum ar fi activele necorporale, raportarea socială și de mediu, raportarea riscurilor. Un raport integrat este o comunicare concisă asupra modului în care strategia entității, guvernanta ei corporativă, performanța ei și perspectivele duc la crearea de valoare pe termen scurt, mediu și lung [8].

Raportul integrat este o combinație de informații, care în prezent sunt dispersate în diferite domenii: rapoartele financiare; raportul conducerii; raportul privind guvernarea corporativă și remunerarea; raportul de sustenabilitate. Deci, reprezintă un tot unitar și este de o importanță deosebită deoarece, în primul rând, redă relația dintre domeniile menționate și explică modul în care acestea afectează capacitatea organizației de a stabili și menține durabil plusvaloarea.

Prima versiune a IIRF, emisă de către IIRC în 2013, nu a stabilit cerințe stricte referitor la componența și conținutul rapoartelor integrate. Pe parcurs, datorită practicilor în elaborarea rapoartelor integrate ale companiilor internaționale dezvoltate pe parcursul mai multor ani, precum și implicarea și susținerea activă în elaborarea unui cadru metodologic a organizațiilor internaționale (Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate – IASB, Federația Internațională a Contabililor – IFAC; Organizația Internațională de Standardizare – ISO etc.), în prezent putem definitiva unele abordări generale structurale și de conținut ale raportării integrate (fig. 1), precum:

- situații financiare ale entităților, completate cu indicatorii de performanță financiară, demonstrând capacitatea entității de dezvoltare sustenabilă (cel puțin în următoarea perioadă de raportare);
- rapoarte cu privire la impactul activității entității asupra mediului, inclusiv programe de acțiuni privind protecția mediului;
- rapoarte privind responsabilitatea socială a entității, inclusiv programe de acțiuni privind participarea acesteia la dezvoltarea socială în regiune.

Fig.1. Structura conceptuală a raportării integrate

Am remarca faptul că printre obiectivele principale ale raportării integrate unul este de a pune la dispoziția tuturor părților interesate nu doar imaginea „statică” a performanței companiei la data de raportare, dar, și de a oferi informații prognozate cu privire la performanțele planificate ale entității în viitor (cel puțin, pentru perioada următoare de raportare). Prin urmare, situațiile financiare tradiționale ale entității sunt recunoscute ca parte componentă ale raportării integrate – care trebuie să fie completată cu indicatori de demonstrare a capacității de dezvoltare sustenabilă a entității (fig. 1).

Cine elaborează raportul integrat și cui se adresează

Care este scopul unui raport integrat? Acesta poate fi definit ca instrument utilizat pentru furnizarea de informații cu privire la resursele și relațiile folosite, controlate și influențate de entitate denumite din perspectiva IIRF „capitaluri”. De asemenea, prin raportul dat se încearcă să se explice modul în care interacționează capitalurile entității cu mediul extern având ca scop crearea de valoare pe termen lung, mediu sau scurt.

În general, raportul integrat conține date ce nu pot fi furnizate de un singur departament. De aceea, la elaborarea sa participă profesioniști de la mai multe departamente. De exemplu, pot lucra împreună angajați ai departamentului de contabilitate, departamentului de managementul calității, departamentului de cercetare, departamentului de resurse umane etc.

Spre deosebire de raportarea financiară tradițională, raportul integrat se adresează unei game largi de utilizatori. Deși IIRF stabilește furnizorii de capital financiar ca utilizatori principali ai rapoartelor integrate, el menționează și alte părți interesate: angajați, clienți, furnizori, parteneri de afaceri, comunități locale, guverne, organisme de reglementare și politice [2].

Fiecare categorie de utilizator al informațiilor publicate în rapoartele integrate poate căuta lucruri diferite. De exemplu, furnizorii de capital financiar sunt interesați de relațiile cu angajații, etică, implicarea în cadrul comunității, calitatea activității și acțiunile legate de protecția mediului [9].

Conceptele fundamentale, principiile directoare și elementele de conținut ale IIRF

Conceptele fundamentale ale raportării integrate conform IIRF [3] sunt: crearea de valoare pentru organizație și pentru alții, capitalurile și procesul de creare de valoare.

În conformitate cu IIRF prin capitaluri se înțelege valoarea stocată a entității, care crește, scade sau se transformă ca urmare a activității entității și a rezultatelor acestei activități, dispersând următoarele tipuri de capital: financiar, industrial, intelectual, uman, social relațional, precum și natural. Rapoartele anuale pot arăta modificări ale procentelor de valoare adăugată alocate diferitelor tipuri de capital [10], [11]. Valoarea adăugată este un concept important legat de raportarea integrată, deoarece prin caracterul său ea arată modul în care sunt remunerate diferite părți interesate, reflectând capacitatea entității de a satisface necesitățile grupurilor variate. De exemplu, în Situația valorii adăugate (en. Value Added Statement) sunt incluse dividendele acordate investitorilor, dobânzile acordate creditorilor, sumelor plătite angajaților etc.

Principiile directoare ale raportării integrate sunt:

- A. Concentrarea strategică și orientarea spre viitor;
- B. Conectivitatea informației;
- C. Relațiile cu părțile interesate;
- D. Pragul de semnificație;
- E. Concizia;
- F. Fiabilitatea și completitudinea;
- G. Consistența și comparabilitatea.

În conformitate cu IIRF raportul integrat include *opt elemente de conținut* (fig. 2) care sunt fundamental corelate între ele. Acestea sunt formulate ca întrebări la care raportul trebuie să răspundă și să scoată în evidență corelația dintre ele.

- A. *Privire de ansamblu a organizației și mediul extern:* Ce face entitatea și care sunt circumstanțele în care își desfășoară activitatea? Care este misiunea și viziunea sa, etica, valorile și cultura, proprietarii și structurile operative, principalele activități, piețe, produse, servicii?

- B. *Guvernare*: Cum sprijină guvernarea entității capacitatea sa de a crea valoare pe termen scurt, mediu și lung?
- C. *Model de afaceri*: Care este modelul de afaceri al entității?
- D. *Riscuri și oportunități*: Care sunt riscurile și oportunitățile specifice ce afectează capacitatea entității de a crea valoare pe termen scurt, mediu și lung, precum și modul în care se ocupă entitatea de acestea?
- E. *Strategie și alocarea resurselor*: Unde vrea entitatea să ajungă și cum intenționează să ajungă acolo?
- F. *Performanță*: În ce măsură entitatea a atins obiectivele strategice pentru perioada raportată și care sunt acelea? Care sunt rezultatele în ceea ce privește efectele asupra capitalurilor?
- G. *Perspective*: Ce provocări și incertitudini poate întâlni entitatea în implementarea strategiei sale, și care sunt implicațiile potențiale pentru modelul său de afaceri și performanțele viitoare?
- H. *Baza de prezentare*: Cum a determinat entitatea aspectele pe care urmează să le includă în raportul integrat și cum sunt acestea cuantificate sau evaluate?

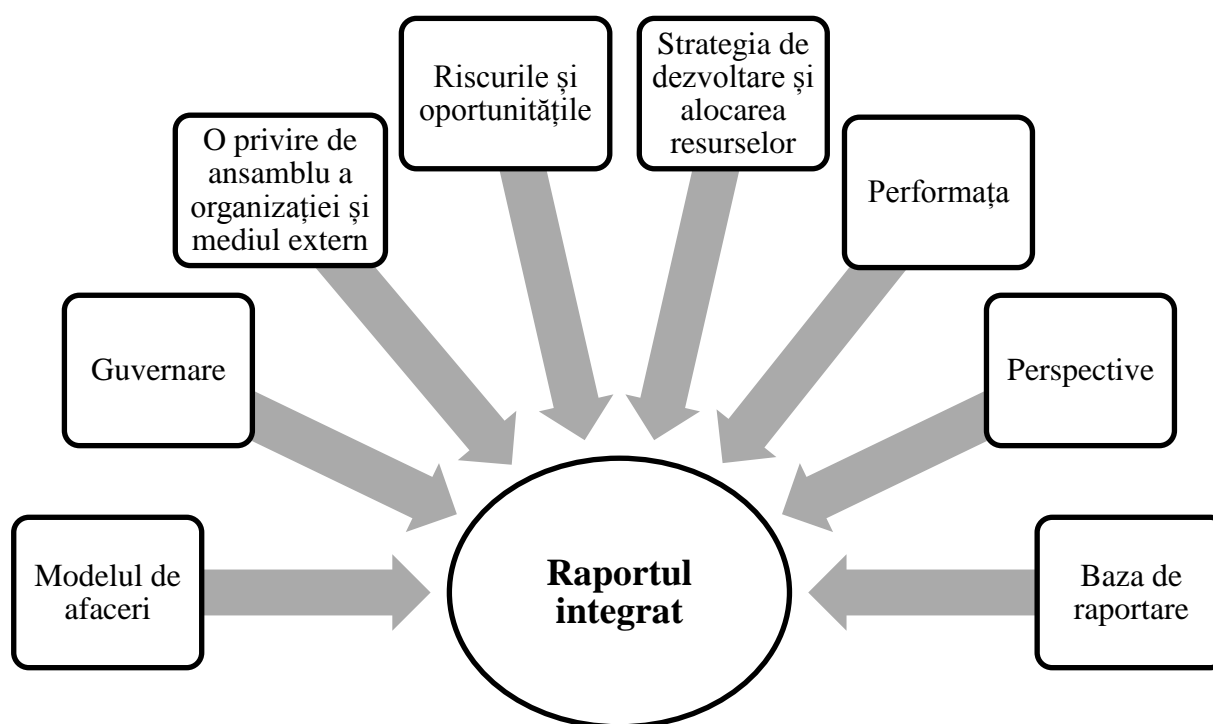

Fig. 2. Elementele fundamentale de conținut ale raportului integrat

Concluzii

Printre avantajele raportării integrate se regăsesc:

- avantajul competitiv pe care îl aduce imaginea de entitate sustenabilă, care raportează transparent și complet;
- capacitatea entității de a gestiona mai bine oportunitățile și riscurile;
- posibilitatea de a identifica exact factorii care conduc spre performanță și îmbunătățirea relațiilor cu proprietarii;
- semn al unei bune guvernări;
- îmbunătățirea procesului de luare a deciziilor și creșterea eficienței departamentelor financiare;
- raportul integrat prezintă și datele istorice, dar și prezente și viitoare ale entității, în mod strategic, conectat. Informația oferită este pe termen scurt, mediu și lung;

- informațiile financiare sunt conectate cu cele nefinanciare (ca de exemplu, cele referitoare la imobilizări necorporale, aspecte sociale, de mediu, strategie, guvernanta) în raportul integrat;
- raportul integrat este dedicat tuturor categoriilor de utilizatori;
- raportul integrat poate fi elaborat folosind noile tehnologii informatice și, astfel, poate fi postat pe un site. Acest fapt duce la scăderea costurilor. Utilizatorii pot folosi tehnologiile informatice pentru a accesa și citi raportul;
- impulsivitatea ulterioară spre adoptarea raportării în timp real, astfel spus furnizarea continuă a fluxurilor de informații ce ar conduce spre o mai bună înțelegere a performanțelor entității și posibilitatea reacționării mai rapide a proprietarilor.

Tranziția către raportarea integrată va necesita entităților efort și cheltuieli, precum și transformări considerabile în cadrul următoarelor procese:

- Regândirea activităților sale prin formarea unei gândiri integrate, fără de care este imposibil să se pregătească rapoarte de înaltă calitate (de exemplu, utile din punctul de vedere al părților interesate);
- Organizarea unei interacțiuni interne și creșterea motivației angajaților, ca parte a procesului de raportare;
- Revizuirea unui anumit număr de documente și a proceselor corporative;
- Elaborarea metodologiei privind întocmirea raportului integrat;
- Asigurarea funcționării unui sistem de colectare a informației.

Desigur, în procesul raportării integrate pot fi evidențiate și dezavantaje, cum ar fi:

- pericolul furnizării unor informații cheie competiției sau a unor informații inexacte, care se pot dovedi a fi false;
- încurajarea adoptării unor viziuni pe termen scurt care ar putea conduce astfel la instabilitatea piețelor financiare.

Raportarea integrată necesită în primul rând instituționalizarea unei gândiri integrate, care provoacă schimbări în procesele interne ale entității [12]. Raportarea integrată reprezintă o direcție de dezvoltare și adaptare a informațiilor prezentate de entități la evoluția mediului de afaceri și la așteptările investitorilor, accentul fiind pus pe o abordare holistică și pe sustenabilitatea afacerii pe termen lung. Pentru Republica Moldova, ca societate, considerăm că raportarea integrată ar putea contribui pozitiv la dezvoltarea pieței de capital, ajutând investitorii să înțeleagă care sunt factorii care contribuie la consolidarea valorii entităților în timp, dincolo de capacitatea imediată de a genera profituri pe termen scurt. Pentru Republica Moldova, ca stat ce aspiră spre integrarea în Uniunea Europeană, dezvoltarea durabilă și sustenabilă, asigurată la rândul său și prin raportări integrate și sustenabile, este singura perspectivă rațională, având ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluența factorilor economici, sociali și de mediu, menționată și în cadrul Strategiei Naționale de Dezvoltare Moldova 2020.

În concluzie am releva că nevoia de raportare integrată, la nivel mondial, este direct influențată atât de relevanța viitoare a raportărilor financiare, care în ultimul timp trezește reticență, cât și de cerințele organismelor de reglementare și ale utilizatorilor de informații. Dilemă prezintă reacția piețelor de capital și a organismelor guvernamentale față de această raportare. Totuși, există semnale din mai multe părți ale lumii că raportarea integrată este cerută (de exemplu, Africa de Sud, Brazilia, Singapore, Malaezia, Japonia) [13]. Cât privește situația raportărilor integrate pentru Republica Moldova, aceasta este una incipientă, ce necesită cercetări și studii în domeniu.

Bibliografie:

1. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bTA%2b20140415%2bTOC%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN>
2. IIRC, 2013. The International IR Framework, IIRC, London. Disponibil la: <http://www.theiirc.org/international-ir-framework/> [Accesat 24 Martie 2015].

3. EU (European Union) (2013). Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=EN> [Accesat 24 Martie 2015].
4. <https://www.globalreporting.org/reporting/g4/Pages/default.aspx>
5. Habek, P. și Wolniak, R. (2013). European Union regulatory requirements relating to sustainability reporting. The case of Sweden. Scientific Journals, 34(106), 40-47.
6. The Oxford English Dictionary aped Fritz Machlup, op. cit., p. 9 3.
7. Macmillan English. Dictionary for advanced learners, International student edition, 2002, p.746
8. International Integrated Reporting Council (2011). Towards integrated reporting. Communicating value in the 21st century. Retrieved at www.theiirc.org/the-integrated-reporting-discussion-paper/, accessed October 2012.
9. Epstein, M. J., Freedman, M., "Social disclosure and the individual investor", Accounting, Auditing & Accountability Journal, 1994, 7(4), pp. 94-109.
10. Froud, J., Haslam, C., Johal, S., Shaoul, J. și Williams, K., 1996. Stakeholder economy? From utility privatization to new labour, Capital & Class, 20(60), pp.119-134.
11. Shaoul, J., 1997. A critical financial analysis of the performance of privatized industries: the case of the water industry in England and Wales, Critical Perspectives of Accounting, 8(5), pp.479-505.
12. King, M. și Roberts, L., 2013. Integrate: Doing Business in the 21st Century. Cape Town: Juta.
13. International Integrated Reporting Council (2014): The <IR> Yearbook 2014. Disponibil la http://www.theiirc.org/yearbook2014/timeline-assets/timeline.html#vars!date=2011-09-22_10:06:30! [Accesat 24 Martie 2015].

ADEVĂRUL CONTABIL ȘI ASIGURAREA ACESTUIA LA ENTITĂȚILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Țurcanu Viorel, dr. hab., prof. univ., ASEM,
vturcanu@mail.ru
Golocialova Irina, dr., conf. univ., ASEM,
monomah5@yandex.ru

Rezumat. În scopul adoptării unor decizii corecte informația obținută în contabilitate trebuie să fie exactă și transparentă. Numai atunci se poate de spus că ea asigură adevărul contabil despre activitatea unei întreprinderi.

Adevărul contabil este determinat de următorii factori: tehnica contabilă, principiile și caracteristicile calitative, normalizarea contabilă și verificarea datelor de către audit. În această lucrare s-a efectuat un studiu general al acestor factori și despre faptul, cum ei vin în asigurarea adevărului contabil în Republica Moldova.

Abstract. The objective of financial statements is to provide information about the financial situation of an enterprise that is useful to a wide range of users in making economic decisions. The transparency of financial statements is secured through full disclosure and by providing reliability of useful information. Fair presentation is equivalent to transparency.

The fair presentation of financial statements is secured on the basis a number of factors. These include: the application method of accounting, the underlying assumptions, qualitative characteristics, standardizations and auditing information.

In this article authors are explore importance of this factors and their influence to of fair presentation of financial statements on the enterprise from Republic Moldova.

Cuvinte cheie: *adevăr contabil, informație exactă, tehnică contabilă, principii, caracteristici calitative, normalizare, control de audit.*

Key words: *fair presentation, reliability of information, method of accounting, concepts, qualitative characteristics, standardizations, control of auditing*

JEL: M41

Întroducere. Scandalurile grandioase apărute de câțiva ani în domeniul financiar- bancar din Republica Moldova izbucnite din cauza furturilor din trei bănci comerciale (Banca de Economii, Banca Socială și Unibanc) a câtorva miliarde de lei, au condus la deschiderea unui număr mare de dosare penale, au dat un impuls la diferite discuții ale analiștilor economici și au trezit nemulțumiri aprinse în rândul populației. În prezent sunt stabilite și reținute persoanele vinovate, se caută și se întorc banii, dar nimeni nu pune întrebarea: ce fel de contabilitate s-a ținut în aceste bănci și ce fel de audit se efectuează în sistemul bancar, dacă au fost posibile pagube enorme atât statului cât și sistemului bancar, care au fost stopate numai după lichidarea băncilor în cauză.

În cazul firmei gigante americane „Enron” din anul 2003, când s-au constatat pierderi de trilioane de dolari, mulți autori-economiști au dat vina și pe contabilitate, iar vestita companie de audit „Artur Anderson”, care a prezentat concluzii eronate pe marginea informațiilor prezentate de către „Enron”, a fost lipsită de licență apoi lichidată. Se pune întrebarea, ce măsuri vor fi luate în cazul furtului secolului din Republica Moldova?

Pentru a concluziona cum este asigurat adevărul contabil la entitățile din Republica Moldova, inclusiv în sistemul bancar, autorii au realizat investigații în următoarele direcții:

- organizarea tehnicii contabile la diferite tipuri de entități;
- care principii și caracteristici calitative sunt adoptate și cum ele funcționează;
- calitatea și claritatea cadrului normativ;
- care este rolul auditului în căderea acestor banci.

În baza studiului efectuat se poate conchide că contabilii în multe cazuri poartă răspundere de faptul că au trecut cu vederea unele lacune, cazuri de scădere bruscă a indicilor de performanță, însă totodată doar contabilitatea poate pune la dispoziția anchetei documente justificative necesare pentru a face concluziile respective.

Adevărul despre întreprinderi pe care îl oferă contabilitatea se regăsește în situațiile financiare întocmite în baza datelor despre faptele economice pe perioada de raportare și confirmate de auditori. Astfel persoanele interesate, sunt sigure că informațiile puse la dispoziția lor sunt veridice, iar deciziile luate în baza acestora – corecte. Cu alte cuvinte, ele trebuie să fie exacte, adevărate. Din punct de vedere elementar, veridică poate fi considerată acea informație care permite utilizatorilor să identifice în baza acesteia un obiect sau un eveniment concret din viața economică a întreprinderii. Mai complicat este când e necesar de a cunoaște obiectul contabilității în ansamblu – modelul activității întreprinderii. Pentru aceasta contabilitatea prin intermediul simbolurilor modelează procesele care se realizează la entitate. Cadrul general conceptual de raportare financiară (în continuare, Cadrul general), emis de IASB în anul 2010, subliniază că o descriere, pentru a fi considerată o reprezentare exactă, trebuie să aibă trei caracteristici: să fie completă, neutră și fără erori [6].

Este clar, că perfecțiunea poate fi atinsă rareori, însă adevărul contabil se fundamentează pe niște principii care dau posibilitatea să se creadă că informația prezentată în situațiile financiare reflectă realitatea evenimentelor și faptelor economice care au loc la entitate. În acest context, trebuie de menționat că maximizarea calităților informației este obiectivul principal al contabilității.

Considerațiuni privind factorii care asigură adevărul contabil.

Adevărul contabil, după părerea noastră, se axează pe mai mulți piloni, care îi asigură prezența (Figura 1).

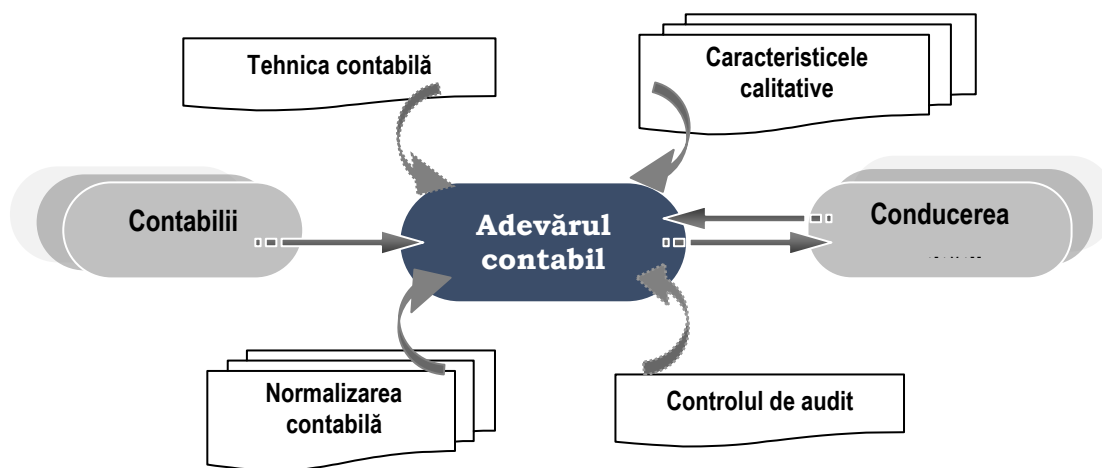

Figura 1. Factorii care asigură adevărul contabil

Sursa: Elaborat de autori

Dacă tehnica contabilă a fost determinată de regulile de înregistrare a operațiunilor economice, care este similară în diferite țări, apoi adoptarea caracteristicilor calitative depinde, în mare măsură, de modelul contabil aplicat- continental sau anglo-saxon. Practica contabilității trebuie să respecte normele emise de instanțele legitime, în caz contrar situațiile financiare nu ar avea nicio valoare pentru diferiți utilizatori.. Însă, informațiile furnizate nu pot fi credibile pentru utilizatori, dacă aplicarea reglementărilor nu sunt verificate de profesioniști independenți și competenți cum sunt auditorii. Din figura 1 se observă, că practica contabilă a determinat trei categorii de „actori”, care contribuie la asigurarea adevărului contabil: contabilii și conducătorii întreprinderii care pregătesc și poartă răspundere de informațiile prezentate; normalizatorii care definesc acțiunile lor; și auditorii care supraveghează respectarea normelor contabile [3].

În continuare vom dezvălui mai detaliat cele menționate. Pentru a dirija procesul de activitate orice entitate are nevoie de informații. Funcția de furnizare a informației financiare o îndeplinește contabilitatea, care cu ajutorul metodelor și procedeele specifice ei, modelează acest proces în dependență de nivelul economic în care activează întreprinderea.

Ca și orice știință contabilitatea a cunoscut mai multe *paradigme*. Una dintre ele este trecerea la sfârșitul Evului Mediu de la contabilitatea în partidă simplă la *înregistrarea dublă* (sau contabilitatea în partidă dublă) a faptelor economice, descrisă, după cum se știe, de către Luca Paciolo. Acest sistem contabil permite prin simboluri modelarea oricărui tip de întreprindere – simplu sau modern și, prin urmare, contabilitatea în partidă dublă îndeplinește cu succes funcția de informare și control dealungul a mai mult de cinci secole.

Însă, conform afirmațiilor savantului francez B. Colasse [3], atât conținutul informației, cât și scopul prezentării ei în decursul performanței economice au fost diferite. La începutul aplicării contabilității în partidă dublă în orașele satelite din Italia se practica contabilitatea comercianților italieni, care avea principalul scop - informarea despre patrimoniul gospodăriei și controlul acestuia. În perioada capitalismului industrial (secolul XIX) pe primul plan apare informarea despre capital și rezultatul financiar, iar principalii beneficiari de informații devin creanțierii și acționarii. În secolul XX – începutul capitalismului financiar, și până în prezent contabilitatea, pe lângă celelalte funcții ale sale, reprezintă un suport semnificativ de adoptare a deciziilor economice, în primul rând de către investitori, de aceea și ea este numită „contabilitatea proinvestitorilor”.

Astfel, înregistrarea dublă, fiind instrumentul principal al **tehnicii contabile**, este mereu în proces de modernizare cu ajutorul conturilor, care se modifică în virtutea apariției de noi elemente contabile și operațiuni economice. Anume contabilitatea în partidă dublă prin modelarea activității entității permite obținerea datelor necesare despre starea patrimoniului acesteia, despre performanță și rezultatul financiar. Totodată, suntem de părerea, că datorită înregistrării duble în mod operativ a tuturor operațiunilor economice efectuate în perioada de gestiune, se realizează posibilitatea raportării financiare – sursă principală de informații pentru luarea deciziilor economice. Deci, cu siguranță concidem, că înregistrarea dublă a fost și este metoda principală a contabilității, iar

respectarea regulilor acesteia, va asigura, în mare măsură, adevărul contabil la orice entitate. În Republica Moldova ținerea contabilității în part idă dublă este prevăzută în Legea contabilității.

Un loc deosebit în procesul de pregătire și prezentare a informației financiare îl ocupă **caracteristicile calitative** ale informației financiare.

La întocmirea situațiilor financiare contabilul, în primul rând, trebuie să se conducă de un principiu neoficial, dar foarte important și care vine de la sine – „principiul entității”, realizându-se pe baza unor criterii juridice, financiare sau economice. Esența acestuia constă în faptul că contabilul trebuie să traseze o frontieră între întreprindere și mediul său, să o considere o entitate distinctă de proprietarii săi. Această izolare se realizează în special pe baza criteriilor juridice, considerând-o persoană juridică cu drepturi și obligații. Aplicarea „principiului entității” este foarte delicată, uneori crucială și ea „face din întreprindere o construcție contabilă mai mult sau mai puțin dependentă de intervenția și de intenția conducătorilor săi [3]. Așa a fost în cazul Băncii de Economii, când unii acționari privați sau guvernul manipulau cu pachetul de acțiuni majoritar în interesul său. Astfel, până în anul 2013 statul deținea 56% din pachetul de acțiuni al băncii care apoi s-a redus până la 33% în urma emiterii suplimentare de acțiuni. Astfel banca deja a început să activeze în favoarea acționarilor privați, iar consecințele se cunosc. Pentru a argumenta acest fapt și alte dovezi de înrăutățire în continuare a situației economice și financiare a Băncii de Economii, în tabelul 1 sunt prezentați indicatorii principali ai acestei bănci pe anii 2011, 2013, 2015.

Principiile contabile și caracteristicile calitative sunt prezentate și examinate în Cadrul general care reprezintă de fapt o bază pe care se fundamentează astăzi teoriile contabile. După această constatare, menționăm cu regret că printre elaborările efectuate de către Ministerul finanțelor din ultimii ani nu se regăsește Cadrul general, fapt care denotă un pas înapoi în comparație cu prima reformă, în rezultatul căreia a fost elaborat un astfel de document autohton. Aceasta denotă, că chestiunile teoriei contabilității nu sunt abordate nu numai în revistele de specialitate de rang republican, dar și în mod oficial.

Tabelul 1

Unii indicatori privind activitatea economico-financiară a Băncii de Economii

Indicatori	Unit de măsur	La 31.12.11	La 31.12.13	La 30.06.15
Total active	mii.lei	5 841 010	8 532 765	14 556 358
Capitalul normativ total	„	828 209	555 032	276 570
Capitalul social	„	117 337	197 587	197 587
Active lichide	„	2 618 948	5 636 926	494 810
Depozite	„	4 404 200	6 426 337	4 450 198
Credite	„	2 866 008	1 221 578	1 321 300
Profit (pierdere)	„	28 727	35 405	- 166 843
Suma reducerilor pentru pierderi la credite	„	394 668	468 870	541 842
Suficiența capitalului ponderat la risc (N.min.16%)	%	32,96	3,22	2,21
Nivelul de afectare a capitalului	„	-	- 34,51	- 4,40
Cota investitorilor străini în capitalul social	„	10,13	17,63	42,50
Soldul datoriilor la credite neperformante/soldul datoriilor la credite	„	31,86	58,42	79, 68
Rentabilitatea activelor (ROA)	„	0,52	0,54	- 2,31
Rentabilitatea capitalului (ROE)	„	3,93	3,97	- 47,18
Venit net aferent dobânzilor/total venit	„	37,40	6,95	- 6,43
Lichiditatea pe termen lung	„	0,65	0,29	0,31

(N.min.1)				
Lichiditatea curentă (N.min.20)	„	44,94	66,00	87,70

Sursa: Elaborat de autori în baza [7]

Doar în Standardul Național de Contabilitate (SNC) „Prezentarea Situațiilor financiare” pe mai puțin de o pagină regăsim succint esența principiilor de bază și a caracteristicilor calitative [2]. Principiile contabile și caracteristicile calitative sunt prezentate și examinate în Cadrul general care reprezintă de fapt o bază pe care se fundamentează astăzi teoriile contabile. După această constatare, menționăm cu regret că printre elaborările efectuate de către Ministerul finanțelor din ultimii ani nu se regăsește Cadrul general, fapt care denotă un pas înapoi în comparație cu prima reformă, în rezultatul căreia a fost elaborat un astfel de document autohton. Aceasta denotă, că chestiunile teoriei contabilității nu sunt abordate nu numai în revistele de specialitate de rang republican, dar și în mod oficial. Doar în Standardul Național de Contabilitate (SNC) „Prezentarea Situațiilor financiare” pe mai puțin de o pagină regăsim succint esența principiilor de bază și a caracteristicilor calitative [2]. Însă practicienii au nevoie să cunoască și modul de funcționare a acestora. Dacă comparăm principiile și caracteristicile calitative din SNC cu cele prezentate în Cadrul general, observăm că unele din ele de importanță majoră sunt trecute cu vederea: reprezentarea exactă, verificabilitatea, oportunitatea, iar în interiorul relevanței nu se pomenește despre pragul de semnificație. Și nu înzădar, deoarece în contabilitatea moldovenească nu se admite principiul priorității economicului asupra formei juridice. Iar pragul de semnificație prevede, că informațiile sunt semnificative dacă omiterea sau prezentarea eronată a acestora ar putea influența deciziile pe care utilizatorii le iau în baza informațiilor financiare [6].

Totodată în conținutul SNC lipsesc noțiunile conceptuale: performanța, ce ține de determinarea rezultatului financiar, recunoașterea elementelor din situațiile financiare, metodele de evaluare, niște tratări importante, de care trebuie să se conducă în practică oricare contabil.

De menționat că ignorarea unor poziții teoretice și cerințe de prezentare a informației financiare stipulate în Cadrul general, poate avea consecințe grave în vederea asigurării analizei operative a situației economice și financiare a entității. De exemplu, concepția menținerii capitalului, teoria resurselor economice, care au o mare însemnătate, în primul rând pentru băncile comerciale. Concepția financiară de menținere a capitalului trebuie folosită în majoritatea entităților, mai ales de către instituțiile financiare, deoarece se bazează pe activele nete. Conform acestei concepții menținerea capitalului este asigurată atunci când activele nete la sfârșitul perioadei de gestiune sunt egale sau mai mari decât valoarea activelor nete la începutul acestei perioade. Dacă contabilii și analizicii Băncii de Economii ar fi urmărit permanent respectarea nivelului acestui indicator, ea poate n-ar fi ajuns la situația de faliment. Astfel, deja în anul 2012 în comparație cu anul 2011 activele nete (mărima capitalului propriu) a rămas neschimbată, însă la sfârșitul anului 2014 – s-a micșorat cu 147 milioane lei, iar la 30.06.2015 – cu 198 milioane lei.

Cît privește teoria resurselor economice, Cadrul general subliniază, că situațiile financiare cu scop general oferă informații privind poziția financiară a unei entități, precum și despre resursele economice ale acesteia. Prin prisma resurselor economice sunt tratate diferite fenomene economice, printre care: performanța financiară, contabilitatea de angajamente și fluxurile de trezorerie.

Resursele economice se pot modifica și din alte motive, de exemplu, emiterea de acțiuni suplimentare și informațiile respective vor fi necesare utilizatorilor pentru a avea o imagine completă despre modificarea resurselor economice, lafel și pentru a identifica punctele forte și vulnerabilitățile financiare ale entității raportoare. Deci, nu este de ajuns numai ca utilizatorii să primească informațiile necesare, dar este important ca ei să fie capabili să facă și o analiză economică argumentată a datelor pentru a adopta decizii corecte.

Totuși, un rol decizional în asigurarea adevărului contabil îi aparține **normalizării**. Aceasta se explică prin faptul, că încrederea în informațiile financiare se poate asigura primordial prin aplicarea de norme emise de instituțiile abilitate. Însă se pune întrebarea, de când a început normalizarea contabilității? Pe plan juridic, din momentul în care contabilitatea a constituit un element de probă între comercianți. Este clar că de la început reglementarea era simplă și se realiza prin intermediul contractelor încheiate între comercianți. Mai pronunțat normalizarea a fost

condiționată de necesitatea impozitării. Exemplu poate servi Ordonanța pentru comerț în Franța de pe timpul lui Ludovic al XIV când unul din principalele scopuri ale contabilității a devenit contribuția la culegerea impozitelor. Astfel, întotdeauna din punctul de vedere al dreptului comercial, dar și al fiscalității, interesul normalizării a fost evident, mai ales cu introducerea impozitului pe profit.

Astăzi nu se mai pune la îndoială necesitatea normalizării contabile, însă apare totuși problema gradului de normalizare. Deoarece o normalizare conform unui număr mare de reguli, stopează dezvoltarea contabilității, iar atribuirea unui spațiu prea larg raționamentului contabil, poate avea consecințe negative. Cazul „Enron” încă odată confirmă acest lucru.

Dacă pătrundem în esența și rolul normalizării contabile, constatăm că ea îndeplinește următoarele funcții:

- contribuie la obținerea informației financiare necesare;
- crează un climat de încredere în informația prezentată de către entitate;
- asigură verificarea informației financiare, atât prin controlul intern cât și extern;
- permite arbitrarea unor eventuale conflicte între părțile contractuale;
- asigură compararea datelor în spațiu și în timp, prezentate în situațiile financiare întocmite conform aceluiași norme.

Un complex de acte normative, conform opiniei lui J.Richar, crează dreptul contabil [4]. O astfel de abordare este corectă, deoarece prevederile contabilității, incluse în actele normative atribuite acesteia, crează cerințe unice la nivel de stat în domeniul contabilității.

Dar în orice țară normalizarea este efectuată de un organism special, care poate avea structură diferită de la o țară la alta. De exemplu în SUA Comitetul pentru normalizare este compus numai din profesioniști. În țările Uniunii Europene (UE) instituțiile de reglementare contabilă sunt compuse din diverse părți interesate, neapărat cu participarea organismelor profesionale. Totuși în țările UE statul supraveghează procesul de normalizare.

În Republica Moldova normalizarea contabilității este mai restrictă decât în țările Uniunii Europene. Acest fapt se confirmă de cerințele Legii contabilității, ale Standardelor Naționale de Contabilitate, Planului general de conturi și a altor acte normative. Reglementarea contabilității este pur statală, deoarece participarea la procesul de elaborare a actelor normative a organului profesionist (ACAP) este nulă, cu toate că Legea contabilității prevede că asociațiile profesionale fac parte din organul de reglementare a contabilității care activează în cadrul Ministerului finanțelor. Cu atât mai mult, conform legii, acestea au dreptul să elaboreze și să propună spre aprobare organelor competente proiecte de acte normative în domeniul contabilității [1].

Legea contabilității lafel prevede aplicarea a două sisteme contabile în partidă dublă – complet și simplificat: primul pentru întreprinderi mari, iar al doilea pentru întreprinderi mici și mijlocii. Însă de fapt SNC „Prezentarea situațiilor financiare” [2] nu prevede formulare de situații financiare reduse pentru întreprinderile mici și mijlocii, cu toate că acestea în economia națională au o pondere de circa 75%.

Totodată trebuie de clarificat, ce fel de contabilitate există în Republica Moldova, bazată pe modelul continental sau anglo-saxon. Cu toate că astăzi mulți specialiști afirmă că în urma reformei contabilitate a trecut la Standardele Internaționale de Raportare Financiară (SIRF), aceasta s-a făcut în mod direct doar referitor la entitățile de interes public, inclusiv și băncile comerciale. Majoritatea entităților se conduc de Standardele Naționale de Contabilitate care au fost elaborate în baza SIRF-urilor. Însă în acest context, trebuie de menționat faptul că au fost elaborate doar 16 SNC, unele din ele conțin norme comasate din câteva SIRF-uri, iar o mare parte de standarde internaționale n-au fost acoperite de SNC, de aceea entitățile sunt nevoite să apeleze în multe cazuri la SIRF-uri. Dar pentru contabilul de rând normele internaționale sunt complicate, ceea ce face dificil tot mai mult de aplicat sistemul contabil și asigurarea adevărului acestuia în situațiile financiare. De aceea și sunt elaborate unele lucrări metodico-didactice și explicative privind aplicarea prevederilor standardelor internaționale în condițiile Planului general de conturi autohton [5].

Caracteristicile celor două modele contabile mondiale – anglo-saxon și continental - sunt bine descrise de către savanții francezi B.Colasse [3] și J.Richar [4]. Din acestea rezultă că sistemul

contabil din Republica Moldova se atribuie modelului contabil continental, cu toate că din punct de vedere metodologic este bazat pe SIRF-uri, care de fapt sunt orientate la principiile din sistemul contabil anglo-saxon. Particularitățile modelului continental sunt:

- a) reglementarea prin intermediul băncilor, deoarece ele predomină în procesul de investire și finanțare a economiei naționale. Acest factor determină o pluralitate de părți interesate față de informația furnizată de către entități;
- b) întâietatea regulei de drept în dauna realității economice;
- c) numeroasele norme contabile care lasă o marjă destul de limitată pentru profesioniștii contabilității;
- d) legătura strânsă între contabilitate și fiscalitate; beneficiul contabil este adesea afectat de aplicarea regulilor fiscale;
- e) aplicarea la evaluare a costului istoric și a prudenței, în detrimentul valorii juste.

Cât privește întrebarea, care model contabil este mai „adevărat”, în sens absolut niciunul nu poate fi mai realist decât celălalt. Dar numai respectarea normelor contabile adoptate poate asigura un adevăr al informațiilor prezentate.

Însă cât n-ar fi de reușită normalizarea, ea nu-i în stare de una singură să asigure încrederea necesară a utilizatorilor în situațiile financiare ale entității. Această încredere se confirmă de către profesioniști independenți – auditori. Activitatea de **audit** începe în secolul XIX-lea din necesitatea ca informația financiară să devină o legătură dintre întreprindere și partenerii săi externi. Acest scop s-a atins prin verificarea situațiilor financiare de către auditori externi. Pe parcursul secolului al XX-lea auditul a suportat multe modificări: elaborarea Standardelor Internaționale de Audit, executarea auditului extern în baza controlului intern, apariția unei forme noi a auditului – auditul riscurilor.

Confirmarea veridicității datelor contabile se face, după cum se știe, prin exprimarea de către auditor a opiniei sale. Astfel, auditorul prin concluzia de audit confirmă sau infirmă adevărul contabil al entității.

În Republica Moldova la executarea auditului auditorii se conduc de Legea privind activitatea de audit, iar metodologia auditului se realizează în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit.

Deoarece sistemul bancar este o parte componentă importantă a economiei naționale, un sector foarte sensibil la crizele financiare, este nevoie să examinăm care este rolul auditului în acest domeniu. Trebuie de menționat că atât contabilitatea cât și auditul în sistemul bancar au particularități semnificative, legate de oferirea de credite, de riscuri diverse, de responsabilitatea conducătorilor și a personalului privind executarea operațiunilor cu numerar, uneori în sume enorme.

Agravarea situației economico-financiară la cele trei bănci susnumite demonstrează faptul că auditul intern și financiar în sistemul bancar s-au confruntat cu mari probleme. O grupă de persoane pregăteau în anul 2013 să eie sub control aceste bănci. În perioada 2012-2014 situația financiară la aceste trei bănci s-a înrăutățit, au apărut credite dubioase și datorii în sumă de 13,8 mlrd. lei. Dar pierderile statului au crescut din cauza că în anul 2014 Banca Națională a Moldovei (BNM) a acordat acestor bănci ajutor de stat pentru reabilitare de 10 mlrd. lei, însă, după cum se știe ele au fost lichidate în anul 2015. La băncile comerciale cazurile de corupție au început mai demult. Încă în anii 2010 – 2011 la Banca de Economii a Moldovei (BEM) 5 persoane încălcau flagrant regulile de creditare, prin urmare pierderile au constituit 244 mil. lei, iar persoanele în cauză au fost condamnate la câte 6 ani de închisoare. Tot la această bancă contabilul șef și vice directorul depozitarului au furat 7 mil. de dolari SUA, pentru ce au fost condamnați la câte 5 ani privațiune de libertate. În consecință lipsa controlului intern cât și extern la BEM a condus la scăderea bruscă a indicatorilor principali (tabelul 1) și banca a falimentat. Mai mult din cauza creditelor neperformante, ponderea cărora în totalul creditelor a atins în anul 2015 – 79,7%.

De cercetările în cauză la cele trei bănci se preocupă firma americană de audit „Kroll”, însă rezultatele raportării sunt date în secret la decizia Parlamentului și încă nu este posibil de a cunoaște toți vinovații de situația creată în sistemul bancar, inclusiv și rolul auditului financiar.

Cu toate că practica auditului este problematică și eficacitatea acesteia e destul de greu de măsurat, totuși auditul extern poate fi evaluat în dependență de rezultatele disciplinei contabile la entitatea auditată, dar într-o măsură oarecare, și de eficiența activității acesteia. Nu se poate de trecut cu vederea faptul, că timp de cinci ani entitatea se află în cădere, iar auditul nu poartă nici o răspundere de aceasta. De aceea și există cadrul de supraveghere a auditului. În cazul bancilor, se observă mari lacune în procesul de management al pachetelor de acțiuni, chiar și din partea BNM.

Încă o problemă a auditului este că el se bazează pe documentele primare care sunt puse la dispoziția sa de către entitatea audiată pentru verificare. Și atunci când conducătorul entității manipulează cu aceste elemente contabile, auditul ar trebui să caute proceduri adecvate pentru a scoate la iveală documentele ne prezentate pentru verificare. În rezultat nivelul economiei tenebre în țară ar scădea. Aici mult depinde de etica conducătorului, de etica contabilului, chiar și a auditorului.

Totuși, la general, auditul autohton își îndeplinește misiunea sa pentru a evalua corectitudinea informațiilor conținute în situațiile financiare cu scopul de a confirma credibilitatea în acestea a părților interesate, cu alte cuvinte de a confirma adevărul contabil.

Concluzii. Contabilitatea este un sistem de informare, un instrument de modelare și o practică socială și organizațională. Aceste funcții caracterizează contabilitatea ca o tehnică.

Metodologia contabilității este determinată de principiile și caracteristicile calitative ale informației financiare, de care trebuie să se țină cont la pregătirea situațiilor financiare.

Normalizarea contribuie esențial la prezentarea adevărului contabil, constrânge comportamentul conducătorilor entităților, asigură comparabilitatea datelor în spațiu și în timp. Însă normalizarea nu poate fi absolut perfectă, fapt de care pot profita conducătorii entităților pentru a manipula cu informațiile la pregătirea raportării financiare. Totodată normalizarea ar trebui să lase un spațiu de libertate contabililor în vederea aplicării raționamentului contabil pentru a atinge reprezentarea fixă în urma realizării procesului de înregistrare a datelor.

Nici o informație obținută în contabilitate nu poate fi considerată de către utilizatori ca credibilă, dacă aceasta nu a fost verificată de către auditori. Numai după confirmarea corectitudinii informației de către aceștea se concide că ea poate fi folosită pentru a lua decizii corecte, cu alte cuvinte, se poate de certificat adevărul contabil.

Bibliografie

1. Legea contabilității nr.113 din 24 aprilie 2007. Monitorul oficial al RM nr.90-93 din 29.06.2007.
2. Acte normative în domeniul contabilității. Monitorul oficial al RM nr.233-237 din 22.10.2013.
3. Colasse B. Fundamentele contabilității (traducere din franceză de N.Tabără). TipoMoldova, Iași, 2009.
4. Ришар Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика. М., Финансы и статистика, 2000.
5. Țurcanu V., Golocialova I. Raportarea financiară conform standardelor internaționale. ACAP, Chișinău, 2015.
6. Cadrul general conceptual de raportare financiară [Sursa electronic: <http://www.mf.gov.md/ru/actnorm/contabil/evidenta>]
7. Экономическое обозрение. Справочная информация за 2011, 2013, 2015 гг. [Sursa electronic: www.logos.press.md/]

SCHIȚE ISTORICE ALE DUBLEI ÎNREGISTRĂRI ÎN CONTABILITATE

*Tuhari Tudor, dr. hab., prof., univ.
Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova*

Rezumat. În decursul istoriei contabilitatea s-a dezvoltat și perfecționat în interesele civilizației umane pornind de la cele mai simple și primitive metode și procedee până la cele mai moderne și prestigioase elemente și procese ale acesteia. Unul din cele mai relevante și remarcabile fenomene istorice din contabilitate este recunoscută apariția și dezvoltarea dublei înregistrări la conturi și reflectarea dublă a disponibilității patrimoniului și utilizării lui, care a fost descrisă de matematicianul italian în 1494 Luca Pacioli. Datorită dublei înregistrări s-a schimbat dinamica dezvoltării proceselor economice și cunoașterea acestora. În prezenta lucrarea sunt redate unele schițe istorice ale apariției dublei înregistrări ca unele din cele mai semnificative evenimente ale istoriei contabilității.

Abstract. In a historic overview, accounting has improved and developed throughout the existence of human society and civilization, from the most primitive methods and techniques to the most sophisticated elements and processes of its implementation. The emergence of a double entry in accounts and the dual representation of property condition and its use was recognized as one of the most significant historical events in the development of accounting. For the first time in the history of accounting, the double entry was described in 1494 by the Italian scientist and mathematician Luca Pacioli. Due to the double entry in accounts, the dynamics of the development of economic processes and their understanding changed dramatically.

Cuvinte cheie: schițe istorice, dubla înregistrare, contabilitatea naturală, valoarea bănească a bunurilor, capital, profit și pierderi, principii și postulate în contabilitate

”Contabilitatea pătrunde în toate colțisoarele vieții economice complicate a popoarelor și încetul cu încetul cuprinde toate direcțiile acestei vieți” (A. Galagan)

Introducere. Prin studierea istoriei contabilității se poate determina dinamica dezvoltării proceselor economice, descrierea legislației acestora. Istoria reflectă evoluția metodelor, metodologiei și formării categoriilor. Datorită studierii istoriei contabilității se cunoaște nu atât istoria omenirii, dar, mai cu seamă, istoria problemelor și căilor de soluționare, descoperirea „dramei ideilor” în jurul acestora. Orice prezent trece în istorie și, totodată, ne orientează spre un viitor mai bun. De aceea, prin cercetarea istoriei, teoriilor și metodelor dezvoltării contabilității, pentru viitoarele generații trebuie să rămână acea moștenire științifică în domeniul dat, ceea ce va facilita căutarea altor noi idei.

Contabilii înșiși, la anumite niveluri succesive, mereu rezolvau trei probleme: evidența să dispună de un nivel maxim de informatizare cu date corecte; evidență contabilă să devină simplă și ieftină; informația să fie cât mai oportună. Dar rezolvarea acestor probleme conține și unele contradicții, care se trag din trecutul îndepărtat, deoarece interesele proprietarului, administratorului, angajaților, creanțelor și datoriilor sunt contradictorii. De aceea, cineva era nemulțumit de contabilitate, iar vinovatul totdeauna era contabilul. În studierea categoriilor științifice ale contabilității savanții-contabili foloseau diferite accese, printre care s-au depistat accese cu caracter filozofic, documentar, sintetic, analitic.

Cea mai de bază perioadă a studierii acceselor științifice ale contabilității se referă la secolul al XV-lea, odată cu apariția lucrării savantului de matematică din Italia – Luca Pacioli „Tractat despre conturi și înregistrări” (1494).

Totodată, lucrarea prezintă o orientare pentru specialiștii din domeniul contabilității cu scopul de a cerceta și a cunoaște ideile, metodele din istoria trecutului, de a se orienta în rezolvarea problemelor curente și de a prognoza unele decizii, de a simplifica și a asigura utilizatorii cu o informație contabilă oportună, reală și relevantă, întru asigurarea unui viitor mai bun al societății noastre.

Corpul comunicării. Istoria contabilității constituie circa șase mii de ani, începând cu dezvoltarea sa prin anii 4000 î.e.n. Apariția contabilității a fost influențată de activitatea economică a omului. În primele milenii s-a dezvoltat evidența unigrafică (partida simplă), prin care faptele economice se măsurau în unități naturale. Contabilitatea simplă se desfășura în 5 etape:

- Inventarierea;
- Contocorentul;
- Mijloacele bănești – obiecte de evidență;
- Mijloacele bănești ca obiecte de evidență se combină cu evidența decontărilor;
- Mijloacele bănești și contocorentul s-au răspândit asupra patrimoniului.

Sistemul contabilității simple s-a prezentat ca sistem de observare și control asupra tuturor proceselor economice. Prin aceasta s-a constituit ca unicul sistem de evidență și control asupra mijloacelor materiale și bănești precum și a decontărilor.

Dar sistemul de contabilitate simplă, având un șir de neajunsuri nu demonstra reflectarea deplină; evidența se ținea cu aproximație, prezenta numai un caracter de înregistrare, fără desfășurarea conținutului juridic și economic al faptelor economice, nu se determina în evidență profitul, nu se calcula totalul, prin care ar putea fi controlată corectitudinea înregistrării contabile.

La începutul Evului mediu – a.476 î.e.n. apar banii. La Roma se păstrau tradițiile contabilității. Creșterea veridicității și întemeierii juridice la înregistrări contabile a influențat concepția dreptului roman și apariția dreptului comercial. Comercianții folosindu-se de judecăți supravegheau unele cerințe către înregistrări: modul de înregistrări cronologic nu prevedea loc liber între paginile cărților, fiecare operațiune se întemeia prin document primar etc.

În epoca evului mediu apar două direcții de evidență contabilă: camerală și contabilitate simplă. Contabilitatea camerală se baza pe obiectul principal de evidență; se recunoștea casa, încasările și plățile ieșite din ea. Contabilitatea simplă presupunea evidența patrimoniului, inclusiv și casa, iar veniturile și cheltuielile trebuiau să fie calculate. Conturile patrimoniale erau folosite prin debit și credit. Dar conturile de mijloace proprii încă nu erau în folosință.

În **epoca Renașterii** înscrierile simple nu îi satisfăceau pe romani: prin dezvoltarea comerțului apăreau și se studiau noi forme de conturi, se modificau tipurile de înregistrări. Formele noi de înregistrări contabile erau folosite la comercianții italieni, deoarece, în timp, Italia a devenit nu numai centru intelectual în lume, dar a devenit și un centru de comerț mondial.

La dezvoltarea contabilității a contribuit mult și descoperirea tiparului în secolul al XV-lea. Asupra creșterii și dezvoltării acesteia, de la o etapă la altă etapă, a influențat și apariția dublei înregistrări (în debit și credit). Abordări științifice aferente legii dublei înregistrări se atribuie, după concepțiile lui Raimond de Ruver, evului mediu (a.1150 – a.1250). În anul 1494 sistemul dublei înregistrări a fost descris de savantul matematician, călugărul din Frațisco, prietenul lui Leonardo da Vinci – Luca Pacioli (1445-1517), în tratatul al XI-lea: „Despre conturi și înregistrări”, din lucrarea: „Suma de Aritmetică, geometrie, proporțiuni și proporționalități”. Mai târziu acest sistem de contabilitate a fost numit sistemul „vechi italian”. De fapt, în tratatul „Despre conturi și înregistrări” Luca Pacioli, prin analiza operațiilor economice și metodelor de înregistrări, în Memorial, Jurnal și Cartea mare, cartea de inventar, care deja erau folosite în practică, a descris legea dublei înregistrări și a demonstrat că având la bază sistemul dat se poate de construit un sistem de conturi și cărți binevenit la orice gospodărie.

Deci din aceasta se dovedește că dubla înregistrare apăruse încă până la Luca Pacioli. Dar el doar a descris deja sistemul înființat.

Astăzi este demonstrat că prima carte cu descrierea dublei înregistrări a fost cea a lui Benodecto Cotruli: „Despre comerț și comerciantul contemporan”. Manuscrisul a apărut în 1458, dar cartea a fost tipărită abia în 1573. De aceea de toți savanții este recunoscută prima lucrare tipărită a lui Luca Pacioli, care a contribuit considerabil la noua dezvoltare a contabilității.

Dubla înregistrare în cel mai reușit mod reflectă pe deplin procesul economic. Sistemul de conturi a fost completat cu conturi de mijloace proprii, dar conturile de materiale au căpătat o estimare valorică, ceea ce a creat posibilitatea de reflectare în formă dublă.

Apariția conturilor operaționale, care în forma contingentă fixează modificarea și mișcarea mijloacelor, a influențat la evaluarea sistematică asupra capitalului, beneficiilor și la contabilitatea tuturor obiectelor și a operațiilor în valoare bănească.

Dubla înregistrare, fiind un instrument al contabilității, a format un sistem strict care a facilitat ținerea controlului riguros privind păstrarea bunurilor, precum și dirijarea acestora.

În perioada mărețelor descoperiri și nemijlocit a descoperirii de către Cristofor Columb, în 1492, a Americii se constituie și măreața revoluție științifică prin apariția contabilității digrafice (dublei înregistrări în contabilitate). Au trecut veacuri și numai în sec. al XX-lea s-a evaluat măreția descoperirilor din timpurile lui Luca Pacioli.

Filozoful și culturologul german Oswald Spengler (1880-1936) a divizat în epoca precedentă trei persoane, celebriți, care au format civilizația europeană: **Columb, Copernic și Pacioli**. Ei au schimbat lumea.

Fără contabilitate creșterea economică nu putea avea loc. Conturile au apărut demult, dar evidența se baza pe mărimi în unități naturale, decontările și casase țineau în bani.

Rezultatele gospodărești se exprimau prin venitul, creșterea bogăției (avuției) și nu prin categorii indirecte, cum ar fi profitul.

Și numai prin introducerea etalonului general valoric în economie a apărut *dubla înregistrare*.

De la bun început înregistrarea dublă putea să apară prin sensul simplu de mișcare:

- s-a vândut marfă;
- au intrat banii;

De aici concluzia: debit la contul „casa” – banii credit la contul „mărfuri” – în mărime naturală;

Dar când toate obiectele, bogăția au fost valorizate în bani – dubla înregistrare s-a stabilizat ca o adevărată înregistrare a două sume de două ori: intrare, ieșire (Dt, Ct) cu aceeași sumă valorică. Aceste înregistrări puteau avea loc și în perioada unigrafismului.

Dar deplina dublă înregistrare în contabilitate putea avea loc doar odată cu apariția conturilor de mijloace proprii și mijloace materiale, care au căpătat estimare bănească (valorică). Aceste evenimente apăruseră abia prin secolul al XIII-lea.

La baza acestora întârzieri au stat 5 motive:

1. banii se foloseau rar; 2. psihologia contabilului era numai prin înregistrarea primitivă: scria ce vedea, ce avea loc în viață; 3. profitul ca o categorie principală nu a căpătat o recunoaștere generală, cumpărătorul mai mult foloseau categorii de consumuri (cheltuieli), decât cele financiare; 4. banii, în principal, îndeplineau funcția de achitare și de încasare și pentru măsurarea cifrei de afaceri, volumul de circulație. Procesele gospodărești se măsurau în mărimi naturale și nu în mărimi bănești; 5. de-a lungul veacurilor oamenii s-au obișnuit psihologic de a măsura nivelul vieții nu prin bani, dar prin bogăție naturală, avuție.

Odată cu apariția băncilor, comerțului – decontările au influențat la măsurarea circulației, patrimoniului integral în mărime valorică, bănească (vânzarea mărfurilor, procurarea lor).

Dar erau și fapte de conținut: se furau mărfuri, ardeau clădiri, mureau animalule etc. Deci aceste cazuri nu puteau fi trecute prin dubla înregistrare fără cont de capital.

Cu anii, înregistrarea dublă din aspect tehnic a trecut în conținut economic, financiar. Datorită acestei metodologii apar conturile „Capital” și „Profit și pierderi”, prin care putea fi evidențiată proprietatea, datoria, rezultatul financiar al întreprinderii. Bogăția se măsura prin creșterea capitalului și beneficiilor.

Ghiote menționa că contabilitatea dublă a apărut cândva și a demonstrat o descoperire măreață a rațiunii omenești.

În dezvoltarea sa contabilitatea dublă a parcurs câteva etape:

- prin dubla înregistrare se reflectă toate valorile aflate la întreprindere;
- folosirea contului „capital” a transformat totalitatea statistică în unicul sistem informațional;

- înregistrarea operațiilor economice a dat posibilitate de a controla corectitudinea înregistrării datelor la conturi în cartea mare; egalitatea înregistrărilor în debit și credit demonstra dacă corect s-au înregistrat operațiile economice;

- introducerea banilor ca funcție a mărimii valorice a împărțit obiectele contabilității în *naturale*, care se măsurau în bani și *monetare* – banii și echivalentele acestora;

- la început profitul sau pierderile se înregistrau la contul „Capital”, doar în secolul al XV-lea modificările capitalului au început a se înregistra la contul „Profit sau pierderi” .

- dubla înregistrare a apărut în comerț și putea fi depistată și prin băncile Italiei (Florența și Veneția).

Însemnătatea dublei înregistrări a condus la următoarele consecințe:

1. pentru a controla corectitudinea înregistrărilor s-a introdus contul proprietarului, care a căpătat o interpretare economico-juridică cu denumirea contului de „Capital”;

2. înregistrarea dublă a îmbunătățit condițiile pentru determinarea profitului sau pierderii;

3. introducerea unicului măsurător (etalon) bănesc a confirmat începutul celei mai mari revoluții, deoarece mulțimea obiectelor evidențiate printr-un măsurător a adus la o mulțime de fapte condiționate în informatica economică.

Luca Pacioli a folosit dubla înregistrare prin principiul teoretic:

1. suma soldurilor conturilor debitoriale totdeauna coincide cu suma soldurilor creditare;

2. suma rulajelor debitoare la conturi este egală cu suma rulajelor creditoare ale conturilor.

Aceste postulate sau răspândit întâi de toate în Europa, iar mai apoi în toată lumea.

Luca Pacioli considera că profitul prezintă diferența dintre suma intrărilor și plăților. Deci bogăția constituia suma deținută de bani. Profitul se calcula prin diferența dintre prețul de vânzare și costul mărfurilor vândute.

Pacioli a mai prezentat și unele cerințe:

1. Nu poți pe cineva să-l consideri debitor, fără a-i demonstra că este dator chiar dacă acest fapt economic ar fi rațional, binefăcător;

2. Nu poți pe nimeni să-l consideri creditor, prin niște condiții impuse fără bunăvoința acestuia.

Datorită apariției lucrării lui Luca Pacioli multe lucruri în contabilitate s-au reconstruit în baza dublei înregistrări. Au început să apară unele cheltuieli în calitate de capitalizare.

Dacă până la el unele înregistrări de procurare ale mărfurilor sau imobilului se constatau ca cheltuieli: debit contul „Cheltuieli” și credit contul „Casa”, atunci mai târziu apar alte formule înregistrate la conturi prin procurare: debit contul „Mărfuri” sau „Imobilul” și credit contul „Casa”.

Astfel, a avut loc capitalizarea cheltuielilor. Cheltuielile vor apărea prin amortizarea, folosirea imobilului sau a mărfurilor vândute.

Meritul lui Luca Pacioli în dezvoltarea contabilității constă în următoarele realizări:

- A descris prima dată înregistrarea dublă și a făcut unele încercări de a le descrie teoretic.

- A propus personificarea conturilor, astfel responsabilizând persoanele.

- A descris obiectul evidenței contabile în calitate de activitate economică a unei întreprinderi aparte.

- A expus conturile contabile ca un sistem care formează un plan, prin care se poate reflecta orișice fapt economic (operațiune) la întreprindere.

- A introdus o modelare combinată prin enumerarea tuturor operațiilor teoretice posibile, mai ales, de procurare a mărfurilor.

- A presupus existarea unor principii ale contabilității, care nu erau clare în funcție pe timpurile acelea.

Printre cele mai principale pot fi:

1. Consecutivitatea în contabilitate – respectarea cronologică în procesul de efectuare a procedurilor de înregistrări în registre: Memorialul, Cartea Mare, Registrul etc.

2. Claritatea – informația trebuie să fie expusă cu maximă claritate pentru toți.

3. Nesepararea patrimoniului firmei cu patrimoniul stăpânului (proprietarului) personal în contabilitate, care demonstrează o sumă unică de capital.

4. Dualitatea (dubla înregistrare) în contabilitate. Fiecare operație economică se înregistrează prin „debit” și „credit”. Acest principiu este meritul principal și nemuritor al lui Luca Pacioli.

5. Obiectul contabilității – descrierea operațiunilor legate de mișcarea patrimoniului și banilor prin decontări în proces de activitate economică a întreprinderii.

6. Concordanța – cheltuielile ținute într-o perioadă de timp trebuie să se acorde cu veniturile în aceeași perioadă de timp (mai ales, cheltuielile de capitalizare, de vânzare etc.).

7. Relativitatea – în pofida faptului că contabilitatea trebuie să dețină numai date exacte, absolut corecte, Luca Pacioli a observat multe date relative, deoarece comerciantul întotdeauna se află printre acei care îi sunt datori (debitori) și printre acei la care el însuși le este dator cu bani. În aceste cazuri tot timpul persistă convenționalitatea că debitorii nu vor achita datoriile și creditorii vor suporta pierderi, iar proprietarul va falimenta.

8. Etica – Pacioli confirmă că contabilul poate fi o persoană absolut cinstită și corectă. Această persoană poate fi numai creștinul, persoana care crede în Dumnezeu. În baza celor relatate constatăm că în contabilitate ființau înregistrări ce conțineau rugăciuni către Sfântul Dumnezeu la început de înregistrare a operațiunilor. Din aceasta a rezultat și „un credo” al profesiei în contabilitate – de nu a păcătui, adică de a nu comite greșeli în contabilitate. Contabilul trebuie să dispună de corectitudine și conștiinciozitate.

„Înregistrarea dublă” ca expresie a apărut mai târziu. Prima expresie apare în lucrarea lui D.A. Taliante (1525), dar a fost răspândită, mai apoi, datorită lui Pietro Paolo Scali (1755).

Denumirea dată putea fi obținută datorită dualității la diverse elemente contabile:

- a) două tipuri de înregistrări – cronologică și sistematică;
- b) analitică și sintetică;
- c) două grupe de conturi – materiale și personale (de decontare);
- d) două direcții – debit și credit la fiecare cont contabil;
- e) aceeași sumă se înscrie de două ori în debit și în credit;
- f) două poziții ale patrimoniului – 1. la stânga: activele, la dreapta: pasivele; 2.

disponibilitatea mijloacelor proprii;

- g) două puncte de mișcare: intrare și ieșire;
- h) două persoane participă: una primește, alta transmite.

Caracterizarea metodelor și metodologiei, precum și principiilor de înregistrări în contabilitate a fost manifestată și prin secolele XVI-XX de mulți savanți europeni, americani. Însă prioritate totuși aparține marelui savant matematician din Italia Luca Pacioli, deoarece izvorul și conținutul fenomenului ”Dubla înregistrare”, (”partida dublă la conturi”) este pornit de această celebritate în contabilitate. Legea Contabilității și Standardele de Contabilitate și de raportare financiară în Republica Moldova astăzi reflectă o prelungire a istoriei contabilității reieșind din prevederile aferente utilizării conturilor contabile din Planul General și metodologiei evaluării și recunoașterii elementelor contabile determinat de aceste acte legislative și normative.

Concluzii:

Odată cu descoperirile mărețe în Epoca Renașterii, de rând cu descoperirea Americii (a.1492) de Cristofor Columb se constituie și măreața revoluției științifice prin apariția digrafismului (dublei înregistrări) în contabilitate, înregistrată în Veneția (Italia). În această perioadă se editează lucrarea lui Luca Pacioli „Suma de Aritmetică, geometrie, proporțiuni și proporționalități”, cu un compartiment „Tratat despre conturi și înregistrări” (1494).

S-au perindat veacuri, dar numai în sec. al XX-lea a fost apreciată la justa valoare grandioasa descoperire de Luca Pacioli despre esența dublei înregistrări în contabilitate.

Însă apariția dublei înregistrări a fost recunoscută numai datorită folosirii mijloacelor bănești la schimb, evaluării bunurilor și formării capitalului și profitului la întreprindere.

Bibliografie

1. Demetrescu C. Contabilitatea este sau nu știință?, Tipografia „Urania” S.A.R., București, 1947.
2. Demetrescu C. Istoria contabilității (Antichitatea), vol. I, București, 1942.
3. Demetrescu C., Posler L., Puchița V. Contabilitatea – știință fundamentală și aplicativă, Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1979.
4. Legea contabilității nr.113-XVI din 27 aprilie 2007. In: Monitorul Oficial nr. 90-93/399 din 29.06.2007.
5. Paciolo L. Tratat de contabilitate în partida dublă. Editura Junimea, Iași, 1981.
6. Tuhari T. Teoria și istoria contabilității. UCCM, Chișinău, 2013.
7. Лупикова Е. В. История бухгалтерского учета, КНОРУС И., 2009.
8. Малькова Т. М. Древняя бухгалтерия: какой она была, Финансы и статистика, 1995.
9. Медведев И. Ю., Назаров Д. В. История русской бухгалтерии, Бухгалтерский учет, 2007.
10. Пачоли Лука. Трактат о счетах и записях, Финансы и статистика, 1974.
11. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: От истоков до наших дней, ЮНИТИ, 1996.
12. Соколов Я. В., Соколов В. Я. История бухгалтерского учета, Финансы и статистика, 2006.

PRUDENȚA, PROVIZIOANELE ȘI ADEVĂRUL ÎN DEPRECIEREA ACTIVELOR

*Bucur Vasile, dr., hab., prof.univ., ASEM
catedra.ca@ase.md*

Ionița Nadejda, doctorandă, UASM

Rezumat: În acest articol este examinată necesitatea aplicării principiului prudenței în deprecierea activelor imobilizate. Este menționată corelația dintre prudență, provizioane și adevăr în problemele deprecierei activelor.

Abstract: Dans cet article on examine la necesite de l'application du principe de la prudence dans la depreciation des actifs immobilises. On mentionne la correlation entre la prudence, les provisions et la verite dans les problemes de la depreciation des actifs.

Cuvinte-cheie: depreciere, prudență, provizion, adevăr, raționament profesional

JEL: M41

Unul din principiile de o mare importanță în contabilitatea elementelor patrimoniale și în prezentarea informațiilor în situațiile financiare ale unei entități îl reprezintă principiul prudenței. El în multe surse bibliografice este prezentat ca determinabil în evaluarea activelor, reevaluarea și deprecierea valorii acestora în scopul obținerii unei valori obiective a acestora și a unui rezultat financiar mai corect al activității unei entități.

În aspect general prudența reprezintă însușirea de a fi prudent, prevedere, precauție, circumspecție (1, p.891). În aspect contabil prudența este un principiu de bază al contabilității prevăzut în Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) și în Standardele Naționale de contabilitate (SNC).

În opinia noastră, prevederile principiului prudenței trebuie să fie aplicate în contabilitate și în situațiile financiare în diferite cazuri de incertitudine, realizând comparabilitatea raționamentului alternativității (opțiunilor) cu adevărul. Cum denotă studiile, aceasta este o misiune foarte dificilă care chiar cu cel mai înalt grad de calificare a specialiștilor din domeniul contabilității de multe ori nu se reușește, și nu din cauza specialiștilor, ci din cauza modului în care el este tratat în standarde.

Prudența cere ca activele și veniturile să nu fie supraevaluate, iar datoriile și cheltuielile să nu fie subevaluate când acestea vor fi prezentate în situațiile financiare. În soluționarea problemelor în

cauză entitatea nu trebuie să admită constituirea unor provizioane excesive. Respectarea principiului prudenței în pregătirea situațiilor financiare în scopul oferirii unei imagini fidele se prevede în alin.9 și 16 ale introducerii din Directiva 2013/34/UE (2).

Destinația prudenței se manifestă în evaluarea elementelor patrimoniale ale entității la o valoare actualizată existentă la momentul prezentării acestora în situațiile financiare. În acest scop este necesar de luat în considerare riscurile previzibile de a înregistra unele prevederi eventuale determinate de influența factorilor de incertitudine. Principalul risc îl constituie de a nu admite reflectarea venitului supraevaluat și cheltuielile subevaluate, astfel obținând un profit majorat, care, la rândul său, urmează a fi neîntemeiat calculate impozitul pe profit (spre care tinde bugetul) și dividendele majorate acționarilor (fondatorilor) din repartizarea profitului rămas la dispoziția entității. Realizarea acestor precauții conform Directivelor Europene, IFRS și SNC se prevede prin:

- a) reevaluare – dacă entitatea ține contabilitatea în baza prevederilor IFRS (3), iar conform politicilor contabile activele imobilizate sunt evaluate după recunoașterea lor inițială conform modelului de reevaluare;
- b) deprecierea activelor imobilizate¹, dacă entitatea stabilește influența măcar a unui factor (indiciu) intern sau extern de depreciere, indiferent de faptul contabilitatea se ține conform IFRS sau SNC (6).

Și în cazul reevaluării și în cazul deprecierei activelor imobilizate IFRS și SNC prevăd aplicarea provizioanelor în acoperirea pierderilor (diminuării valorii) aferente.

Dacă valoarea justă a unui activ imobilizat semnificativ diferă de valoarea contabilă (costul de intrare minus amortizarea cumulată minus pierderile din depreciere) a acestuia el urmează a fi reevaluat. Prudența în cazul dat urmărește numai micșorarea de valoare a activelor imobilizate în rezultatul reevaluării. Când activul imobilizat este influențat de un factor (indiciu) intern (extern) de depreciere, iar valoarea contabilă a acestuia semnificativ depășește valoarea de recuperare (conform IAS 36 „Deprecierea activelor”) sau valoarea justă minus costurile de vânzare (conform SNC „Deprecierea activelor” – în continuare DA), acest activ urmează a fi depreciat. Aceeași regulă se aplică și în cazul unui grup de active.

Principala problemă în cazul dat constă în ce măsură aplicarea prudenței în reflectarea micșorării de valoare a activelor imobilizate prin reevaluare sau prin depreciere exprimă adevărul în contabilitate, respectiv contribuie la obținerea sau păstrarea caracterului științific al contabilității.

Respectarea prudenței este necesară sau obligatorie în toate cazurile sau nu? Este oare obiectiv modul de realizare/tratare a principiului prudenței în aspectul obținerii unor informații fidele sau nu? Dacă nu, atunci cum ar trebui să fie tratată prudența în standardele de contabilitate.

E știut, că în scopul realizării prevederilor principiului prudenței a și fost elaborat IAS 36, iar în baza acestuia SNC DA. Studiile însă denotă că aplicarea mecanismului de depreciere a activelor imobilizate conține multe abstracții, care acestea fiind o amprentă a principiului prudenței, nu întotdeauna reflectă obiectivitatea (adevărul).

În primul rând, compararea valorii contabile a unui activ individual cu valoarea recuperabilă (cea mai mare dintre valoarea justă minus costurile de vânzare sau valoarea de utilizare) a acestuia reprezintă o abstracție. Comparăm indicatorii valorici incomparabili, neglijând sau ignorând caracteristica calitativă a comparabilității informațiilor prezentate în situațiile financiare. Și această comparare cuprinde mai multe elemente de abstracție:

- se compară valoarea contabilă a activului dat cu valoarea justă minus costurile de vânzare a acestuia; de ce valoarea justă¹ și de ce diminuată cu costurile de vânzare? De ce valoarea contabilă nu se prevede să fie diminuată cu costurile de vânzare dacă este vorba despre recuperarea acestei valori prin vânzarea activului.

Există și un alt element negativ al acestei comparații. Să admitem, că este vorba despre determinarea valorii juste a unui utilaj tehnologic. Aceasta, la rândul său, necesită costuri de transport, instalare, încercare. Pe piața activă putem să obținem informația despre prețul de

¹ În cazul dat corectarea activelor circulante sub costul efectiv de achiziție al acestora nu se examinează.

¹ În cazul dat nu se examinează modul de determinare a valorii juste pe piața activă.

cumpărare. Toate celelalte costuri (de transport, instalare, încercare dar și mutare sau scoatere din uz care pot fi parte componentă a costului de intrare (valorii juste) nici în IAS 36, nici în SNC DA nu se iau în considerare. Mai mult ca atât, standardele menționate nu prevăd recalcularea valorii juste minus costuri de vânzare diminuată cu amortizarea cumulată posibilă la momentul testării activului la depreciere. Doar valoarea contabilă determinată la momentul dat este valoarea activului care urmează a fi atribuită (amortizată) la costuri și/sau cheltuieli în perioada de utilizare rămasă. Să apelăm la următorul exemplu.

Exemplu. La 01.04.201N la o entitate a fost pus în funcțiune un utilaj tehnologic la costul de intrare de 300 000 lei, inclusiv valoarea de cumpărare – 240 000 lei, costuri de transport – 10 000 lei, costuri de instalare – 36 000 lei, dobânzi capitalizate – 6 000 lei, suma provizionului constituit pentru acoperirea cheltuielilor de scoatere din uz inclusă în costul de intrare – 8 000 lei, durata de utilizare – 8 ani, valoarea reziduală nulă, amortizarea – liniară și începe a fi calculată din luna punerii în funcțiune. La 31.12.201N+3 utilajul este testat la depreciere, valoarea justă constituind 280 000 lei, costurile de vânzare – 4 000 lei.

Conform datelor din exemplu valoarea contabilă a utilajului tehnologic la 31.12.201N+3 constituie 159 375 lei $[300\ 000 - (300\ 000 : 96 \times 45)]$, iar valoarea justă minus costurile de vânzare – 276 000 lei $(280\ 000 - 4\ 000)$. Astfel activul conform prevederilor IAS 36 și SNC DA nu urmează a fi depreciat decizie eronată – sunt comparate indicatorii incomparabili.

Valoarea contabilă a utilajului la 31.12.201N+3 determinată în baza valorii juste constituie 146 6625 lei $[(276\ 000 - (276\ 000 : 96 \times 45)]$. În acest caz utilajul urmează a fi depreciat, recunoscând pierderea din depreciere în mărime de 12 750 lei $(159\ 375 - 146\ 625)$. În această variantă decizia la fel este eronată din aceeași cauză, deși valoarea pe piața activă a crescut cu 16,7% $(280\ 000 : 240\ 000) \times 100$. După structură valoarea justă nu include costurile de pregătire a utilajului spre utilizare și este incomparabilă cu valoarea contabilă.

Fie că costurile de transport, instalare etc. a utilajului tehnologic la 31.12.201N+3 constituie 68 000 lei, valoarea justă minus costurile de vânzare corectată cu aceste costuri va fi de 308 000 lei, costurile de vânzare – 4 000 lei. Diferența constituie 6112 lei $[159\ 375 - (308\ 000 - 308\ 000 - 4\ 000) : 96 \times 45]$. În această variantă entitatea nu va deprecia utilajul, deoarece valoarea contabilă a acestuia este mai mică decât valoarea justă minus costurile de vânzare chiar dacă se ia în considerare perioada de utilizare până la momentul testării, precum și costurile posibile de transport instalare. Însă valoarea de piață corectată cu costurile de pregătire spre utilizare după destinație reprezintă valoarea de înlocuire. Anume această valoare este rațional să fie aplicată în loc de valoarea justă minus costurile de vânzare.

Și prima și a doua variantă examinate sunt abstracte: din cauza regulii imperfecte în IAS 36 și SNC DA se prevede de comparat indicatori incomparabili. Principiul prudenței trebuie de aplicat în testarea activelor imobilizate la depreciere însă în loc de valoarea justă se propune de aplicat valoarea de înlocuire. Aceasta, la rândul său, urmează a fi corectată cu suma amortizării care ar fi fost cumulată pe parcursul perioadei de la începutul exploatării până la momentul testării de depreciere activului respectiv. În așa mod este rațional de procedat și în cazul unui grup de active. Considerăm, că testarea la depreciere a activelor imobilizate comparând valoarea contabilă cu valoarea de înlocuire se simplifică. Ea poate fi efectuată pe fiecare activ separat și nu pe întregul grup.

Cu mult mai subiectivă este aplicarea prudenței în cazul valorii contabile a testării unui activ imobilizat sau unui grup de active la depreciere comparând valoarea contabilă a acestuia cu valoarea de utilizare (o mai mare abstracție). Valoarea de utilizare este o diferență dintre venitul (fluxul de numerar) discountat și costurile discountate pe parcursul perioadei de utilizare rămase a activului. Valoarea de utilizare a unui activ (grup de active) este destul de dificil de determinat, fiindcă activul (grupul de active) este interconexat cu alte active, iar beneficiile economice reprezintă rezultatul utilizării activelor interconexate.

Suplimentar la acest element negativ menționăm că se prevede de a compara indicatorii incomparabili cum ar fi valoarea contabilă la momentul testării la depreciere cu valoarea de utilizare

a unui activ (grup de active) determinată pe parcursul duratei de utilizare rămase (incomparabilitate istorică, în timp și după componentă).

E știut, că orice activ la recunoașterea lui inițială este evaluat la suma costurilor efectiv suportate la crearea lui și nu la valoarea lui de utilizare care, de fapt la transmiterea în exploatare a activului nici nu se determină. O astfel de comparare nu prevede nici analiza activității economice a unei entități, nici statistică.

În scopul înlăturării subiectivității și caracterului abstract al comparabilității indicatorilor menționați în realizarea prudenței este rațional ca în IAS 36 să fie exclusă valoarea de utilizare. De aplicat în locul ei valoarea de înlocuire.

Concretizare necesită textul art.10 (a) al IAS 36 cu conținutul: fără a exista vreun indiciu al deprecierei entitatea va testa la depreciere imobilizările necorporale cu durata de viață utilă nedeterminată sau imobilizările necorporale care nu sunt încă disponibile pentru utilizare prin compararea valorii contabile cu cea recuperabilă (3, p.478).

Nu este clară respectarea principiului prudenței și ce risc în cazul dat poate să suporte entitatea. Nu există influența nici a unui factor (indiciu) de depreciere de ce imobilizarea necorporală cu durata de utilizare incertă trebuie testată la depreciere? Doar această categorie o constituie dreptul de utilizare a mărcilor, unor tehnologii, invenții etc. care entității aduce din an în an același volum de beneficii economice sau chiar un volum crescând al acestora. Astfel nici logic nici economic nu există necesitate de a testa imobilizarea necorporală la depreciere, cu excepția – diminuării volumului de beneficii economice. Însă această situație reprezintă deacum existența influenței unui factor (indiciu) de depreciere. Prin urmare nu există temei economic pentru aplicarea prudenței, deoarece lipsește riscul de a înregistra careva pierderi. Din aceste considerente imobilizările necorporale cu durata de utilizare incertă este rațional să fie testate la depreciere în cazul constatării influenței măcar a unu factor (indiciu) de depreciere (intern sau extern).

IAS 36 nu clarifică ce reprezintă imobilizările necorporale care nu sunt încă disponibile (art.10 (a)), deși intuitiv se poate de menționat că ele reprezintă imobilizări necorporale în curs de execuție. Deoarece acestea încă nu sunt antrenate în circuitul economic al entității (nu reprezintă active în exploatare) logic și economic nu dispun, și nici nu pot să dispună nici de o valoare de utilizare din cauza că lipsește purtătorul acestei valori. Doar în cadrul unei entități se contabilizează materia disponibilă și nu ideea. Astfel, era necesar ca imobilizările necorporale în curs de execuție să fie testate la depreciere prin compararea valorii contabile (costurile cumulate pentru crearea imobilizării respective) cu valoarea de înlocuire. Prudența în cazul dat este necesar de luat în considerare însă în baza altei reguli, mai perfecte, economic argumentate.

De exemplu, dacă suma costurilor pentru crearea unei imobilizări necorporale la 31.12.201N constituie 250 000 lei, iar aceleași costuri recalculat la prețurile și tarifele de salarizare existente la această dată (valoarea de înlocuire) sunt de 220 000 lei entitatea va testa imobilizarea necorporală la depreciere, recunoscând pierderea de 30 000 lei.

Încă o întrebare legată de crearea unor imobilizări necorporale care necesită lucrări de cercetare-dezvoltare: costul de intrare al cărora se determină în baza principiului prudenței. Conform art.54-56 ale IAS 38 „Imobilizări necorporale” costurile de cercetare a unui proiect intern nu se recunosc ca parte componentă a costului imobilizării respective și se atribuie la cheltuieli curente în perioada în care au fost suportate (6, p.540). Această abordare se bazează pe riscul că în rezultatul cercetărilor entitatea poate să nu obțină imobilizarea necorporală planificată, din această cauză ea trebuie să fie prudentă. Însă aplicarea prudenței în cazul dat mai reprezintă un procedeu negativ în evaluarea costului de intrare a imobilizării necorporale, deoarece costurile de cercetare nu vor fi incluse în acest cost. Astfel, sub pretextul prudenței în cazul obținerii imobilizării necorporale din cercetare artificial se micșorează costul de intrare, respectiv și valoarea contabilă a acesteia. Prin urmare, în baza regulii imperfecte se creează condiții conform cărora eronat imobilizarea necorporală va fi depreciată. Dacă însă ea conform politicilor contabile ale entității urmează a fi reevaluată, atunci respectarea prudenței pe parcursul fazei de cercetare își pierde valoarea când valoarea contabilă va fi ajustată la valoarea justă.

În scopul obținerii informațiilor obiective, relevante pentru procesul decizional în luarea deciziilor respective nu ar trebui de luat în considerare principiul prudenței în contabilitatea costurilor conform căruia costurile supranormative trebuie să fie atribuite la alte cheltuieli. În caz contrar, costul efectiv al produselor fabricate, serviciilor prestate va fi calculat eronat, iar în cazul consumului de materii prime, materiale sau altor costuri supranormative rezultatele analizei costului ne vor furniza date nereale.

În toate cazurile deprecierei activelor imobilizate precum și micșorării de valoare a acestora provenită din reevaluare se prevede de a constitui provizioane. Se consideră că ele sunt efectele prudenței prin care trebuie de recunoscut în contabilitate anumite cheltuieli (pierderi). Constituirea acestor provizioane nu are scopul de a dispersa suma pierderilor din depreciere uniform pe parcursul unei perioade gestionare. Din acest motiv ele exprimă suma pierderilor provocate de faptul economic deja produs – depreciere a activelor imobilizate. Sub influența factorilor de depreciere în baza principiului periodicității și respectînd prudența pierderile în cauză se recunosc în perioada gestionară în care s-a produs deprecierea activelor imobilizate, fiind înregistrate în contul 721 „Cheltuieli cu active imobilizate. Este puțin probabil ca constituirea provizioanelor în cazul dat să aibă temei economic: doar faptul economic - deprecierea s-a produs (cauza), s-au înregistrat pierderile în mărimea estimată (efectul). Nu în zadar în modelul de contabilitate anglo-saxon provizioanele sunt numite „poluări în contabilitate”. În acest context se poate de conchis: cu cît mai puține provizioane constituim, cu atît mai precise sunt informații prezentate în situațiile financiare, cu atît mai corect sunt determinate rezultatele financiare ale unei entități, cu atît mai mult se apropie contabilitatea de adevăr.

Dacă entitatea reflectă pierderile din depreciere, atunci e și logic în același timp de înregistrat diminuarea valorii contabile a activelor imobilizate. În caz contrar apar calcule suplimentare la întocmirea bilanțului și în verificarea bazei din care urmează a fi calculată amortizarea activelor imobilizate după fiecare depreciere.

Bibliografie:

1. DEX. Dicționarul explicativ al limbii române. Univers enciclopedic „Gold”, București, 2012, p.1230
2. Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi, de modificare a Directivei 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivelor 78/660 CEE și 83/349/CEE ale Consiliului.
3. Monitorul oficial al R.M. Moldpres. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), 2007: Incluzînd Standardele Internaționale de Contabilitate (IAS) și Interpretările lor. Chișinău, Tipografia Centrală, 2008, p.734
4. Ristea M., Graziella C.D. Prudență și agresivitate în tratamentele contabile. Tribuna Economică, București, 2008, p.361
5. Feleagă N., Ionașcu I. Tratat de contabilitate financiară. Vol.I, Ed. Economica, București, 1998, p.504
6. Monitorul oficial al R.M. Moldpres. Acte normative în domeniul contabilității. Chișinău, Combinatul poligrafic, 2013, p.649

TRATAMENTUL CONTABIL AL COMBINĂRILOR DE ENTITĂȚI

Lazari Liliana, dr., conf. univ., ASEM

lilianalazary@gmail.com

Grigori Lilia, dr., conf. univ., ASEM

lgrigori@gmail.com

Rezumat: Pentru a face față numeroaselor dificultăți economico-financiare și lipsei acute de lichidități, care marchează perioada în care ne aflăm, entitățile caută diferite soluții în vederea

reorganizării afacerii pe care o conduc. De multe ori însă, în cadrul acestor procese, atenția este preponderent îndreptată spre aspectele comerciale ale restructurării, neglijând numeroase alte implicații ce pot să apară și să influențeze efectele dorite de întreprinzători. Astfel, dese ori, aspectele contabile și cele fiscale care pot constitui elemente ce vor face diferența dintre un plan de optimizare reușit și unul superficial, sunt lăsate pe plan secundar. Pe lângă aspectele juridice, economice, financiare și fiscale ale combinărilor, o atenție deosebită trebuie acordată și modului în care aceste operații sunt înregistrate în contabilitate, corespunzător prezentarea informațiilor în situațiile financiare de către entitățile participante la combinare. În lucrare se examinează posibilitățile de aplicare a cerințelor IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” de către entitățile din RM, precum și dificultățile întâlnite de către acestea în acest proces, condiționând necesitatea judecății profesionale a contabilului. Prezentarea prevederilor reglementării contabile internaționale, are loc deoarece reglementarea contabilă a Republicii Moldova nu conține un standard aferent acestora.

Abstract: *To cope with the numerous economic and financial difficulties and the shortage of cash, which marks the present period, entities search for various solutions to reorganize the business they run. However, during these processes very often attention is mostly directed towards the commercial aspects of restructuring, neglecting many other implications that may occur and influence the desired effects of entrepreneurs. Thus, accounting and tax aspects which may constitute some important elements, that will make the difference between a successful optimization plan and a superficial one, are sidelined. Besides the legal, economic, financial and tax aspects of the combinations, close attention should be paid to how these operations are accounted for and accordingly presentation of information in the financial statements of the combining entities. This paper examines the possibilities to apply the requirements of IFRS 3 "Business Combinations" by entities in the Republic of Moldova furthermore and the difficulties encountered by them in this process, conditioning the need of professional judgment by an accountant. Accounting regulations of the Republic of Moldova do not contain a related standard. Therefore, there is the necessity of presenting the provisions of international accounting rules.*

Cuvinte cheie: fuziune prin absorbție, fuziune prin contopire, combinare de entități, identificarea tranzacției de combinare, identificarea dobânditorului, identificarea datei achiziției, metoda achiziției, fond comercial, contabilitatea operațiilor de combinare.

JEL: M41, Q5, A2

Introducere. În condițiile procesului de globalizare, fenomen tot mai accentuat în prezent, numărul și amploarea combinărilor de entități a cunoscut o creștere. Aceste grupări de entități au un rol important în dobândirea și păstrarea poziției de lider pe piață. Tendința de integrare europeană, cu noi provocări și orizonturi pentru mediul de afaceri al Republicii Moldova, necesită modificarea rapidă a comportamentului entităților și optimizarea strategiilor pentru a face față contextului concurențial. Or, fuziunile sunt printre cele mai importante operațiuni de restructurare a unei entități, conturând o categorie aparte a restructurărilor operaționale prin prisma efectelor pe care le generează, și anume creșterea externă a entităților.

Conținutul comunicării. Dezvoltarea fenomenului de restructurare a entităților la nivelul țărilor dezvoltate, în care aceste strategii beneficiază de un interes sporit din partea acționarilor și investitorilor de mai multe decenii, s-a răspândit și asupra țărilor în curs de dezvoltare, care împrumută practicile țărilor dezvoltate. În contextul crizelor economico-financiare, relansarea economiei este un deziderat care poate fi atins prin implementarea unor proiecte de reorganizare a entităților, ce au ca scop eficientizarea activității entităților și susținerea realizării obiectivelor de dezvoltare economică ce pot contribui substanțial la redresarea economiei naționale. În acest context, fuziunile pot constitui mecanisme esențiale de revitalizare nu numai a entităților participante la operațiune, ci a întregului circuit în care operează. Pentru a realiza acest deziderat, procedurile de derulare a operațiilor de restructurare trebuie să se desfășoare rapid și corect pentru toate părțile implicate, impunându-se actualizarea și optimizarea legislației cu privire la acestea.

În prezent putem vorbi despre o piață a fuziunilor în dezvoltare în RM, dar după cum este bine cunoscut primele tranzacții sunt cele mai dificile și cu multiple probleme. Conform datelor Camerei Înregistrării de Stat din RM, au avut loc următoarele fuziuni de entități finalizate prin înregistrare de stat:

Tipul fuziunii	Anul 2013	Anul 2014	Anul 2015
Fuziune-absorbție	40	31	31
Fuziune-contopire	0	0	1

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Camerei Înregistrării de Stat din RM

Pentru a face față numeroaselor dificultăți economico-financiare și lipsei acute de lichidități, care marchează perioada în care ne aflăm, entitățile caută diferite soluții în vederea reorganizării afacerii pe care o conduc. Combinarea de entități poate fi rezultatul influenței diferitor factori de ordin juridic: valoarea activelor nete mai mică decât capitalul social (în RM pentru SA); ordin fiscal: pentru obținerea de facilități fiscale; de ordin economic: lărgirea piețelor de desfacere sau cucerirea de noi segmente pe piață. De multe ori însă, în cadrul acestor procese, atenția este preponderent îndreptată spre aspectele comerciale ale restructurării, neglijând numeroase alte implicații ce pot să apară și să influențeze efectele dorite de întreprinzători. Astfel, de multe ori, aspectele contabile și cele fiscale care pot constitui elemente ce vor face diferența dintre un plan de optimizare reușit și unul superficial, sunt lăsate pe plan secundar.

Pe lângă aspectele juridice, financiare și fiscale ale fuziunilor, o atenție deosebită trebuie acordată și modului în care aceste operații sunt reflectate în contabilitate, corespunzător prezentarea informațiilor în situațiile financiare de către entitățile participante la fuziune.

Cu toate că pe plan internațional existența acestor tranzacții este de o perioadă îndelungată, încă din anii 1970 în SUA au apărut primele relementări cu privire la contabilizarea combinărilor de entități, urmate în anii 1980 de cele la nivel internațional, demonstrând atenția ridicată acestor operații, ce a avut la origine numărul din ce în ce mai mare de fuziuni înregistrate, în RM pentru prima dată reglementarea contabilă a acestor tranzacții a fost stabilită din 1998 (în vigoare până în 2014) cu punerea în aplicare a SNC 22 „Combinări de întreprinderi”.

Conform prevederilor articolului 4, alin. 5 al Legii Contabilității este prevăzut, în cazul în care prevederile SNC și ale altor acte normative elaborate și adoptate nu stabilesc unele reglementări prevăzute în IFRS, entitatea este încurajată să aplice prevederile IFRS până la acceptarea lor de Guvernul Republicii Moldova. Iar pentru IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” nu a fost elaborat un SNC în analogie, pentru reglementarea contabilă în vigoare de la 01.01.2014. Având în vedere internaționalizarea combinărilor de entități, aplicarea prevederilor IFRS în RM de către entitățile ce înregistrează astfel de tranzacții, contribuie la armonizarea contabilă în acest domeniu cu prezentarea de informații utilizatorilor de situații financiare neafectate de divergențele stabilite de reglementările contabile din diferite țări. Or, elaborarea unui SNC la compartimentul dat ar ușura contabilizarea tranzacțiilor pentru fuziunile dintre entitățile naționale.

Aplicarea prevederilor IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” *revizuit* pentru contabilizarea tranzacțiilor de combinare a entităților din RM nu elimină problemele compartimentului dat, care reies din multiplele modificări survenite la nivel internațional pe parcursul timpului, și anume:

- Aplicarea din noiembrie 1983 până în martie 2004 a IAS 22 “Contabilitatea combinărilor de întreprinderi”/ Accounting for Business Combinations;
- Înlocuirea IAS 22 cu IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” din aprilie 2004 până iunie 2009 realizat în cadrul primei faze de lucru al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) și al Consiliului pentru Standarde de Contabilitate Financiară din SUA (FASB);
- Înlocuirea cu IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” *revizuit*, din iulie 2009, care face parte dintr-un efort comun al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) și al Consiliului pentru Standarde de Contabilitate Financiară din SUA (FASB) pentru îmbunătățirea raportării financiare prin promovarea convergenței internaționale a standardelor

de contabilitate realizat în cadrul celei de-a doua fază a proiectului. Ținem să menționăm că și acest standard deja a suportat modificări de *Îmbunătățiri la IFRS-uri* referitoare la modificarea anumitor puncte aplicabile din iulie 2010, și altele aplicabile din iulie 2014.

Reglementarea contabilă a combinărilor de entități reprezintă o problemă mult discutată la nivel internațional, aflându-se timp îndelungat pe agenda celor două organisme de reglementare, FASB și IASB, fapt ce a determinat modificări constante datorită cerințelor și necesităților utilizatorilor de informații contabile, dar și a evoluției combinărilor de entități și a cadrului legislativ de realizare a acestora. Proiectul comun realizat de FASB și IASB cu privire la standardele referitoare la combinările de entități constituie o dovadă a faptului că se dorește o realizare a convergenței acestora, ce vine în întâmpinarea dificultăților generate de fuziunile transfrontaliere.

Toate schimbările survenite de-a lungul timpului cu privire la numărul fuziunilor înregistrate în RM, la reglementările din domeniul juridic, fiscal, contabil, atât la nivel național cât și internațional, generate de globalizare, de intensificarea concurenței, de dezvoltarea economică, constituie motivația ce ne-a determinat atenția spre compartimentul atât de complex al fuziunilor.

Fuziunile reprezintă o tematică extrem de complexă situată la întretăierea mai multor domenii științifice: *drept civil, economie, management, evaluare, fiscalitate, contabilitate*, necesitând o abordare interdisciplinară.

Pentru început, ne propunem o delimitare conceptuală a fuziunilor, axându-ne pe poziționarea acestor operații în cadrul strategiilor de restructurare, prin explicarea din perspectivă economică, juridică și financiar-contabilă. Astfel:

- ✓ *din punct de vedere economic* fuziunile sunt tratate ca operații de creștere externă sau de concentrare economică a capitalurilor;
- ✓ *din punct de vedere juridic* fuziunile sunt percepute ca tehnici de realizare a combinărilor de entități;
- ✓ *din punct de vedere financiar-contabil* fuziunile vizează determinarea costului unei astfel de tranzacții, modul de înregistrare în contabilitate și raportare a acestora.

În rezultatul studiului efectuat, putem menționa că în domeniile economic, juridic, financiar, fiscal se utilizează termenul de fuziune, iar în contabilitate termenul de combinare. Cu toate acestea, există situații în care folosirea mai multor termeni poate genera anumite confuzii. Prin urmare, în continuare vom prezenta definițiile celor doi termeni pentru a evita neclaritățile pe care le-ar putea genera, dar și reieșind din faptul că fiecare domeniu este realizat după propriile principii și reglementări.

În Republica Moldova conform dispozițiilor juridice, și anume art.69 al Codului Civil, fuziunea reprezintă una din formele de reorganizare a persoanei juridice. *Fuziunea fiind o operațiune tehnico-juridică prin care două sau mai multe persoane juridice, în scopul concentrării capitalului și sporirii rentabilității activității își unifică patrimoniul în unul singur.* Reglementarea procedurii de fuziune fiind dezvăluită în cadrul art. 73-78 din Codul Civil al RM. Conform acestor prevederi fuziunea are, la rândul ei, două forme: contopirea și absorția. Deosebirea dintre aceste forme este în efectele juridice pe care acestea le produc și în înregistrările contabile care trebuie efectuate la entitățile implicate în reorganizarea prin fuziune.

Contopirea, deseori numită și fuziune sau în literatură mai poate apărea și sub denumirea de *fuziune prin reunire sau creare*, duce la dizolvarea persoanei juridice care inițiază procedura de reorganizare și radierea acesteia din registrul de stat și la apariția unei persoane juridice noi, care se naște pentru a continua raporturile juridice începute de entitățile predecesoare.

În rezultatul *fuziunii prin absorbție*, numită și *asociere*, iar în literatură mai poate apărea și cu denumirea de *fuziune statutară*, persoana juridică absorbantă continuă să existe și după fuziune, dar înglobează drepturile și obligațiile persoanelor juridice absorbite care se dizolvă și urmează a fi radiată din registrul de stat.

Tratatamentul juridic al fuziunilor prezintă modalitatea de realizare, iar domeniul contabil fiind influențat de natura operației, fapt ce generează necesitatea examinării dacă fuziunea respectă cerințele de combinare impuse de IFRS 3. Deoarece pentru combinarea de entități este prevăzut

tratament contabil specific, și dacă tranzacția desfășurată nu poate fi atribuită combinării de entități se va înregistra în contabilitate sub incidența altor reglementări contabile (IFRS 11 Angajamente comune, IFRS 10 Situații financiare consolidate, etc.). Acest termen nu este prezent în reglementările Republicii Moldova, și vom recurge la norma internațională de raportare financiară IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” care definește „**combinările de întreprinderi ca reprezentând o tranzacție sau un alt eveniment prin care un dobânditor obține controlul asupra uneia sau mai multor întreprinderi**”. În IFRS 3 se identifică că tranzacțiile numite uneori „fuziuni reale” sau „fuziuni între entități egale” sunt, de asemenea, combinări de întreprinderi, conform utilizării acestui termen de IFRS 3. Prezentarea combinărilor de entități are loc în figura 1.

Ca sinteză a celor prezentate, o combinare de entități poate fi structurată diferit din rațiuni juridice, economice și contabile.

Pentru efectuarea procedurii de reorganizare prin fuziune e necesar de parcurs pașii prevăzuți de legislația fiecărei țări, pentru înregistrarea acestora și ulterior examinarea modului de consemnare contabilă.

Fiecare etapă este însoțită de anumite activități necesare de desfășurat, stabilite de actele normative ale RM:

- ✓ **Codul Civil**, articolele 73-78;
- ✓ **Codul Fiscal**, articolele 58. Reorganizarea agentului economic, 59. Regulile în cazul lichidării sau reorganizării agentului economic, 185 Responsabilitatea pentru obligațiile fiscale ale persoanei în cazul reorganizării ei
- ✓ **Legea contabilității**, art. 34 Cerințe de raportare în cazul reorganizării entității
- ✓ **Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali**, capitolul IV Înregistrarea persoanelor juridice supuse reorganizării
- ✓ **Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi**, articolele 32. Reorganizarea întreprinderii, 33. Garantarea drepturilor creditorilor în cazul reorganizării întreprinderii
- ✓ **Legea privind societățile pe acțiuni**, capitolul 19 Reorganizarea societății
- ✓ **Legea privind societățile cu răspundere limitată**, articolul 80 Reorganizarea societății
- ✓ **Legea concurenței**,
- ✓ **Legea privind activitatea de evaluare**, articolul 5, alin.4 Evaluarea obligatorie se efectuează la reorganizare
- ✓ **Regulamentul privind concentrările economice**, Hotărârea Consiliului Concurenței
- ✓ **Instrucțiunea privind etapele reorganizării societății pe acțiuni**, Hotărârea Comisiei Naționale a valorilor mobiliare

Cunoscut este faptul că implementarea cu succes a oricărei reorganizări, inclusiv a fuziunii implică numeroase probleme de natură juridică.

Aspectul contabil al operațiilor de combinare a entităților este prevăzut de IFRS 3 “Combinări de întreprinderi”, care are ca obiectiv de a spori relevanța, fiabilitatea și comparabilitatea informațiilor pe care o entitate le furnizează în situațiile sale financiare despre o combinare de întreprinderi și efectele sale. Standardul IFRS 3 nu se aplică în cazul:

(a) contabilizării formării unui angajament comun în situațiile financiare aferente angajamentului comun în sine - IFRS 11 Angajamente comune/ SNC Părți afiliate și contracte de societate civilă.

(b) achiziției unui activ sau a unui grup de active care nu constituie o *întreprindere*. În astfel de cazuri, dobânditorul trebuie să identifice și să recunoască activele individuale identificabile dobândite (inclusiv acele active care corespund definiției și criteriilor de recunoaștere a *imobilizărilor necorporale* din IAS 38 *Imobilizări necorporale*), precum și datoriile asumate. Costul grupului trebuie alocat activelor și datoriilor individuale identificabile pe baza *valorilor juste* relative ale acestora de la data cumpărării. O astfel de tranzacție sau un astfel de eveniment nu generează fond comercial.

c) unei combinații de entități sau întreprinderi sub control comun – în care entitățile care participă la combinație sunt controlate în ultimă instanță de aceeași parte sau aceleași părți atât înainte, cât și după combinație, iar controlul nu este tranzitoriu.

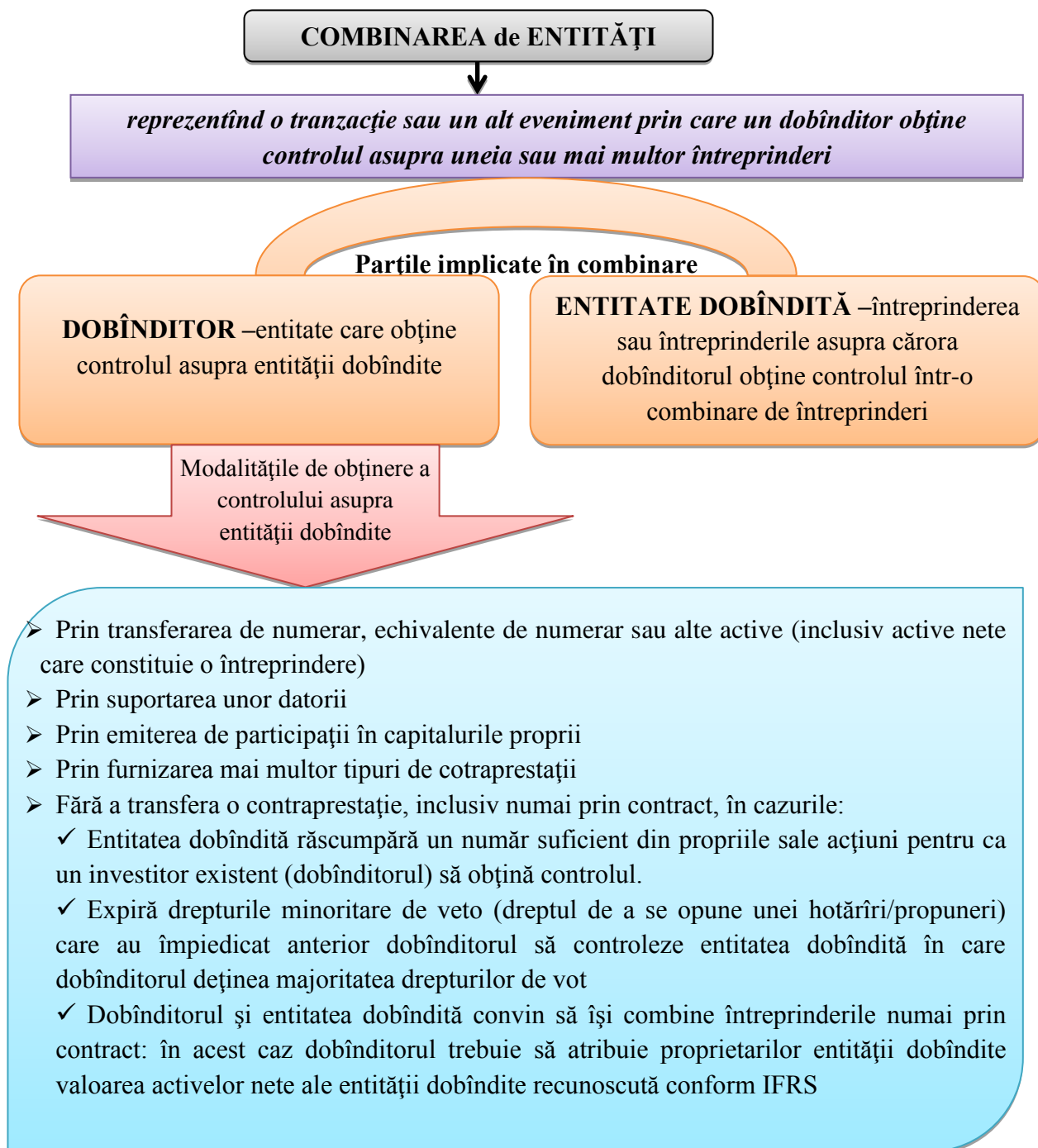

Figura 1. Combinația de entități conform prevederilor IFRS 3

Dispozițiile din prezentul standard nu se aplică achiziției de către o entitate de investiții, conform definiției din IFRS 10 *Situații financiare consolidate*, a unei investiții într-o filială care se impune să fie evaluată la valoarea justă prin profit sau pierdere.

Aspectele prevăzute de IFRS 3 la combinația de entități constituie și pașii necesari de urmat pentru contabilizarea unei combinații de entități și se prezintă în figura 2.

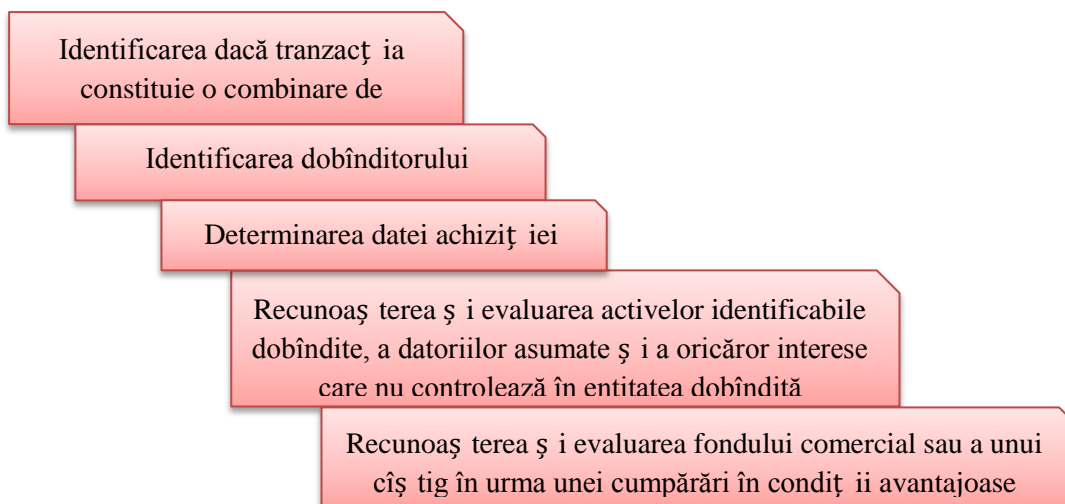

Figura 2. Succesiunea etapelor pentru contabilizarea combinației de entități conform IFRS 3

✚ *Identificarea tranzacției de combinație.* Deci, entitatea trebuie să determine dacă o tranzacție sau un eveniment reprezintă o combinație de întreprinderi aplicând definiția din IFRS 3, fapt ce impune ca activele dobândite și datoriile asumate să constituie o întreprindere. **Întreprinderea**, conform prevederilor IFRS 3, reprezintă un set de active și activități integrate care poate fi condus și administrat în scopul furnizării unei rentabilități sub formă de dividende, costuri mai scăzute sau alte beneficii economice direct către investitori sau alți proprietari, membri sau participanți. Din textul definiției și prevederile standardului, se desprinde că întreprinderea este o înglobare într-un tot întreg a unor intrări și ieșiri de resurse, gestionate prin intermediul unor resurse, prezentate în figura 3.

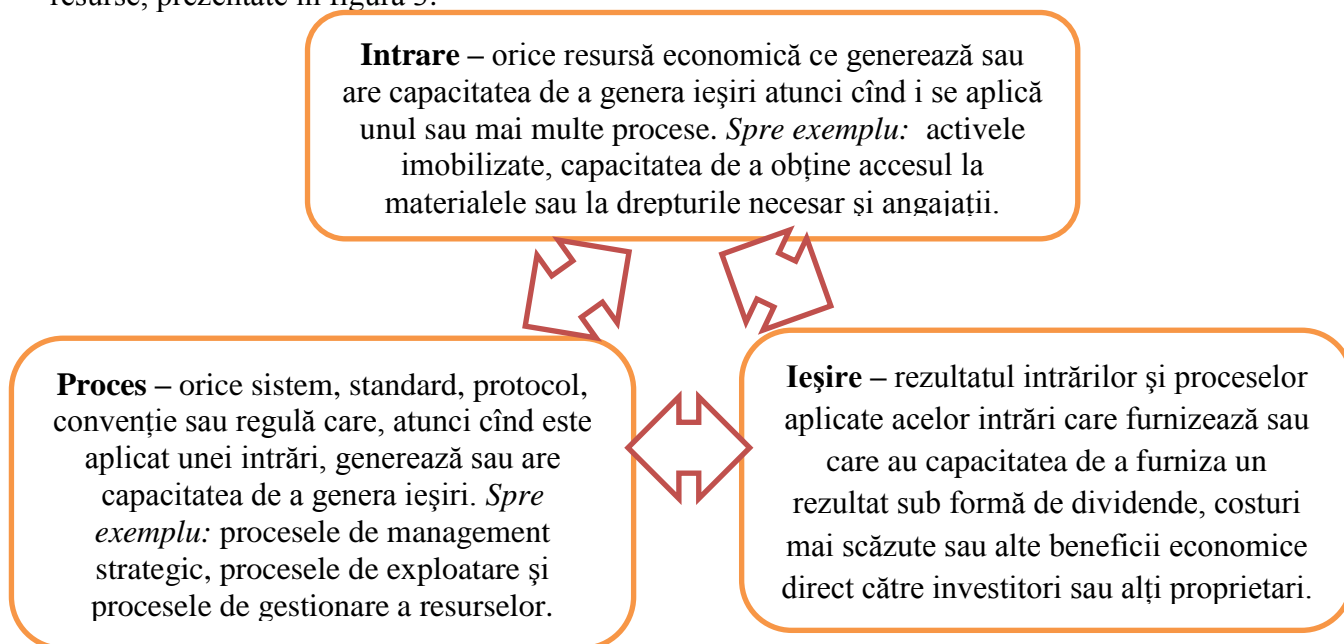

Figura 3. Componentele noțiunii de întreprindere în viziunea IFRS 3.

În practică combinația de entități constă în afacerea desfășurată dintre proprietarii entităților participante la combinație sau dintre o entitate și proprietarii altei entități. Ținem să menționăm, că o entitate trebuie să contabilizeze fiecare combinație de întreprinderi aplicând **metoda achiziției**. Metoda achiziției, fiind rămasă singura acceptată de standardele internaționale (fiind eliminată metoda punerii în comun a intereselor, deoarece aplicarea a două metode duceau la obținerea de rezultate diferite), a suferit modificări de-a lungul timpului, punându-se accent pe recunoașterea și evaluarea activelor, datoriilor, datoriilor contingente, a fondului comercial, tratamentul ulterior al

acestor elemente și pe informațiile care trebuie prezentate în situațiile financiare. Conform metodei achiziției combinarea de întreprinderi se înregistrează în contabilitatea dobânditorului.

✚ *identificarea dobânditorului.* Pentru fiecare combinare de întreprinderi, una dintre entitățile care participă la combinare trebuie identificată drept dobânditor. Pentru aceasta se aplică prevederile IFRS 10 Situații financiare consolidate, care stipulează că este entitatea care obține *control* asupra entității dobândite. Cu toate acestea, prevederile IFRS 10 nu indică în mod clar care din entitățile ce participă la combinare este dobânditor, deaceia IFRS 3 prezintă factorii ce trebuie avuți în vedere pentru stabilirea dobânditorului, și anume:

✓ Într-o combinare de întreprinderi care a fost efectuată inițial printr-un transfer de numerar sau de alte active sau prin suportarea de datorii, dobânditorul este entitatea care transferă numerarul sau alte active sau care suportă datoriile. Spre exemplu: entitatea X achiziționează entitatea Y căreia îi achită 300 000 u.c. pentru acțiunile celei din urmă (Y). În acest caz entitatea X se consideră dobânditor, deoarece achită pentru partea procurată.

✓ Într-o combinare de întreprinderi realizată inițial printr-un schimb de participații în capitalurile proprii, dobânditorul este de obicei *entitatea care emite participații în capitalurile sale proprii*. Cu toate acestea, în unele combinări de întreprinderi, numite de obicei „achiziții inverse”, entitatea emitentă este entitatea dobândită. Alți factori și împrejurări pertinente trebuie luate în considerare la identificarea dobânditorului dintr-o combinare de întreprinderi realizată prin schimbul de participații în capitalurile proprii, inclusiv:

(a) *drepturile de vot relative din entitatea rezultată în urma combinării de întreprinderi* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare ai cărei proprietari, în calitate de grup, păstrează sau primesc cea mai mare parte a drepturilor de vot din entitatea rezultată în urma combinării. La stabilirea grupului de proprietari care păstrează sau primește cea mai mare parte a drepturilor de vot, o entitate va lua în considerare existența oricăror angajamente de vot neobișnuite sau speciale și opțiuni, warante sau titluri de valori convertibile.

(b) *existența unor drepturi minoritare de vot în entitatea rezultată în urma combinării, dacă nu există alt proprietar sau grup organizat de proprietari care să aibă drepturi de vot semnificative* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare al cărei unic proprietar sau grup organizat de proprietari deține cea mai mare parte din participațiile minoritare la vot din entitatea rezultată în urma combinării.

(c) *alcătuirea organismului de conducere al entității rezultate în urma combinării* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare ai cărei proprietari au capacitatea de a alege sau de a numi ori de a înlătura majoritatea membrilor organului de conducere al entității rezultate în urma combinării. Spre exemplu: entitatea X, a cărei valoare justă este de 190 000 u.c., se combină cu entitatea Y, a cărei valoare justă este de 210 000 u.c. Entitatea rezultată din combinare va fi condusă de managerii entității X. În acest caz, entitatea X se consideră dobânditor, deoarece managementul ei va gestiona.

(d) *alcătuirea conducerii superioare a entității rezultate în urma combinării* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare a cărei (fostă) conducere domină conducerea entității rezultate în urma combinării.

(e) *termenii schimbului de participații în capitalurile proprii* - Dobânditorul este de obicei entitatea participantă la combinare care plătește o primă peste valoarea justă de dinainte de combinare a participațiilor în capitalurile proprii ale celeilalte entități sau ale celorlalte entități care participă la combinare.

✓ Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare a cărei dimensiune relativă (evaluată, de exemplu, ca active, venituri sau profit) este în mod semnificativ mai mare decât cea a celeilalte entități sau a celorlalte entități care participă la combinare. Spre exemplu, să presupunem că: entitatea X, a cărei valoare bilanțieră este de 500 000 u.c., achiziționează entitatea Y a cărei valoare bilanțieră este de 120 000 u.c. Deoarece, entitatea X este mai mare, ea poate fi considerată dobânditor.

✓ Într-o combinație de întreprinderi care implică mai mult de două entități, stabilirea dobânditorului trebuie să ia de asemenea în considerare, printre altele, care entitate participantă la combinație a inițiat combinația, precum și dimensiunea relativă a entităților care participă la combinație.

✓ O entitate nou-formată pentru efectuarea unei combinații de întreprinderi nu este în mod necesar dobânditorul. Atunci când se înființează o entitate nouă care emite participații în capitalurile proprii pentru realizarea unei combinații de întreprinderi, una dintre entitățile care participă la combinație, existentă înainte de combinație, trebuie identificată drept dobânditor. Spre exemplu: Entitatea A fuzionează cu entitatea B, în rezultatul fuziunii este înființată societatea C. Dobânditor va fi una din entitățile A sau B, entitatea C nu poate aplica metoda achiziției conform IFRS 3. Din contră, o entitate nouă care transferă numerar sau alte active sau care suportă datoriile drept contraprestație poate constitui dobânditorul.

Identificarea corectă a dobânditorului în tranzacția de combinație este de mare importanță, deoarece IFRS 3 examinează modul de contabilizare al combinațiilor numai la **dobânditor**. În cazul fuziunilor prin absorbție va fi entitatea absorbantă, iar la fuziunea prin contopire ca dobânditor fiind stabilită una din entitățile ce se contopesc și nu cea nou creată, la achiziția controlului asupra unei entități – dobânditor va fi entitatea mamă. Celelalte entități implicate în procesul de combinație contabilizează tranzacțiile conform prevederilor standardelor de contabilitate ce prevăd dizolvarea acestora.

✚ *determinarea datei achiziției*. Data la care dobânditorul obține controlul asupra entității dobândite este, în general, data la care dobânditorul transferă legal contraprestația, dobândește activele și își asumă datoriile entității dobândite - data de închidere. Totuși, dobânditorul ar putea obține controlul la o dată anterioară sau ulterioară datei de închidere. Problema este determinată la achiziția pe etape, prin dobândirea pe părți. Dobânditorul trebuie să ia în considerare toate faptele și circumstanțele pertinente pentru identificarea datei achiziției. Ea poate să nu coincidă cu data obținerii controlului. Spre exemplu: entitatea A achiziționează 100% acțiunile entității B. Conform contractului de cumpărare, data achiziției este 10 martie. Membrii consiliului de administrație a entității B sunt numiți pe 1 aprilie, dată la care condițiile de vânzare vor fi îndeplinite. În acest caz data achiziției este data începând cu care entitatea A poate conduce politicile operaționale și financiare ale entității B, adică 1 aprilie și nu 10 martie la efectuarea tranzacției de cumpărare. Aici, se consideră necesar de efectuat legătura și cu data înregistrării de stat a fuziunii. Spre exemplu, entitatea A decide la 2 ianuarie să procure entitatea B. Achiziția se face pe părți, la 2 ianuarie procură 20%, la 1 martie – 50%, la 1 iulie – 30%, fiind prezentate trei date de procurare. Data achiziției va fi 1 martie – entitatea A obține controlul.

✚ *estimarea/determinarea costului combinației de entități*. Evaluarea întreprinderilor are un rol esențial în desfășurarea fuziunilor, fiind utilizată ca bază de pornire în vederea negocierii prețului la care va avea loc tranzacția, la fel are implicații asupra valorilor la care se înregistrează operația în contabilitate. Metodele utilizate în evaluarea entităților care fuzionează prezintă printre cele mai frecvente fiind: activul net reevaluat, actualizarea fluxului de numerar și cursul bursier, etc.

Costul unei combinații de entități reprezintă de fapt costul achiziției, fiind compus din următoarele elemente:

- valoarea justă a activelor cedate dobânditorului, a datoriilor asumate și a părților de capital emise de dobânditor în schimbul obținerii controlului asupra entităților achiziționate;

Valoarea justă a activelor dobândite prin plata directă de numerar este prezentată de suma plătită în momentul achiziției. În situația în care combinația de entități se face prin părți de capital emise de către dobânditor, costul achiziției îl reprezintă valoarea justă a acestora, determinată astfel: valoarea de piață a acțiunilor, dacă acestea sunt cotate pe piață sau partea pe care o reprezintă titlurile din valoarea justă a entității achiziționate, dacă acestea nu sunt cotate pe piață.

- costurile directe atribuite combinației de entități, care cuprind:
 - ✓ onorariile plătite avocaților/juriștilor, evaluatorilor și contabililor, altor consultanți de specialitate;
 - ✓ costurile pregătirii și emisiunii titlurilor de capitaluri proprii.

- ✚ *recunoașterea și evaluarea activelor identificabile dobândite, a datoriilor asumate și a oricăror interese care nu controlează în entitatea dobândită*

Dobânditorul recunoaște activele și datoriile entității dobândite numai dacă la data achiziției acestea îndeplinesc următoarele cerințe: activele identificabile dobândite și datoriile asumate trebuie să răspundă definițiilor activelor și datoriilor din *Cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare* la data achiziției (p. 11 al IFRS 3).

În acest caz la entitatea dobânditor poate apărea situația de a recunoaște anumite active sau datorii pe care nu le recunoscuse anterior în situațiile financiare entitatea dobândită. Ca exemplu pot servi imobilizările corporale identificabile pe care le-a dobândit, care au fost create de către entitatea dobândită și costurile cărora au fost atribuite la cheltuieli, nefiind recunoscute ca active în situațiile financiare.

Pentru datoriile contingente p. 23 al IFRS 3 stipulează următoarele: dispozițiile IAS 37 nu se aplică pentru determinarea datoriilor contingente care trebuie recunoscute la data achiziției, în schimb, dobânditorul trebuie să recunoască la data achiziției o datorie contingentă asumată într-o combinație de entități dacă este o obligație actuală care rezultă din evenimente trecute, iar *valoarea sa justă poate fi evaluată fiabil* (IAS 37 stipulează că *valoarea nu poate fi evaluată fiabil*).

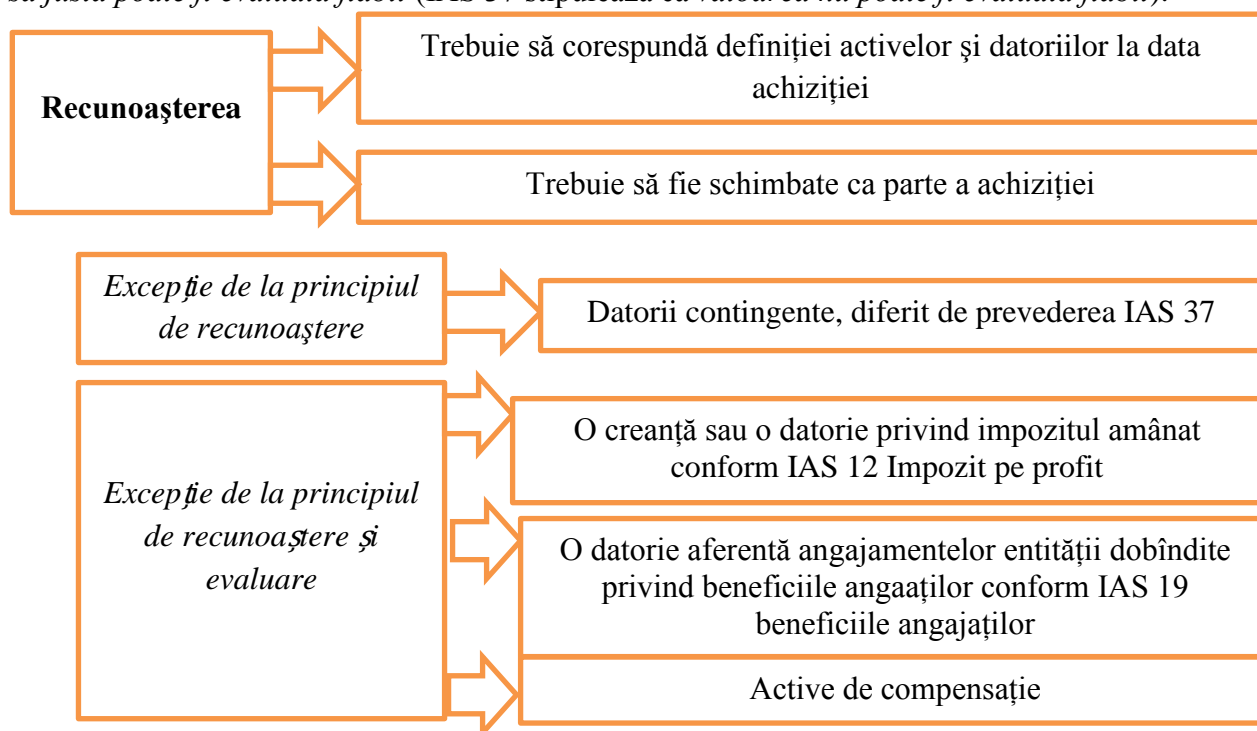

Figura 4. Recunoașterea activelor și datoriilor într-o combinație de entități

Clasificarea și atribuirea acestora se efectuează în funcție de cerințele dobânditorului, indiferent de clasificarea care a fost efectuată de către entitatea achiziționată. În acest sens punctul 15 al IFRS 3, stabilește că la data achiziției, dobânditorul trebuie să clasifice sau să desemneze activele identificabile dobândite și datoriile asumate după cum este necesar pentru aplicarea ulterioară a celorlalte IFRS-uri. Dobânditorul trebuie să realizeze aceste clasificări sau desemnări pe baza termenilor contractuali, a condițiilor economice, politicilor sale de exploatare sau contabile, precum și a altor condiții pertinente existente la data achiziției. IFRS 3 prezintă două excepții la această prevedere, și anume:

- ✓ clasificarea unui contract de leasing fie ca leasing operațional, fie ca leasing financiar în conformitate cu IAS 17 „Contracte de leasing”,
- ✓ clasificarea unui contract drept contract de asigurare în conformitate cu IFRS 4 „Contracte de asigurare”.

Pentru aceste tipuri de contracte menționate, dobânditorul trebuie să clasifice pe baza termenilor contractuali și a altor factori la începutul contractului (sau, în cazul în care termenii contractuali au

fost modificați de așa natură încât să se schimbe și clasificarea acestuia, la data acelei modificări, care ar putea fi data achiziției).

Dobânditorul trebuie să evalueze activele identificabile dobândite și datoriile asumate la *valorile lor juste la data achiziției*. Stabilirea valorii juste a patrimoniului în combinarea de entități include:

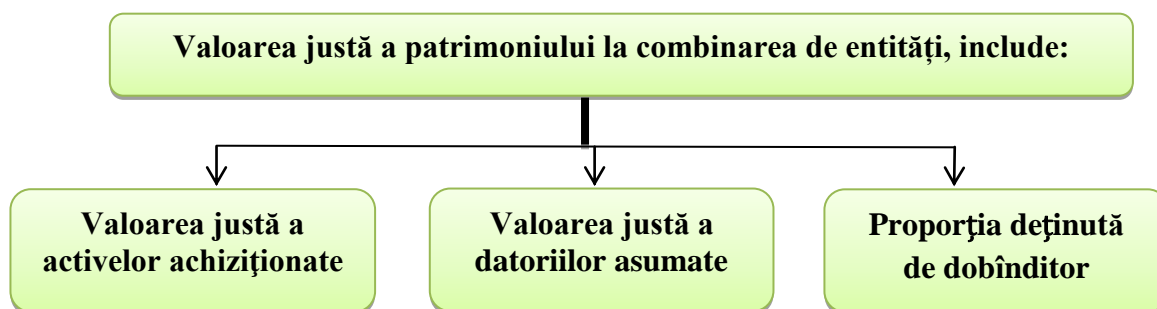

Figura 5. Elemente componente ale valorii patrimoniului la combinarea de entități

Valoarea justă este valoarea la care poate fi tranzacționat un activ sau decontată o datorie între părți interesate și în cunoștință de cauză, în cadrul unei tranzacții desfășurate în condiții obiective. În acest caz e necesar de parcurs o examinare minuțioasă pentru fiecare element de activ achiziționat și datorie asumată în scopul stabilirii valorii juste a acestora. Desigur, e necesar de menționat că, evaluarea la valoarea justă, în prezent este o problemă actuală. Situația se complică prin faptul că piețe active dezvoltate, prin care se pot stabili valori pentru anumite active nu există, ce este valabil și pentru Republica Moldova. În scopul susținerii țărilor cu astfel de probleme a fost elaborat și pus în aplicare IFRS 13 „Evaluarea la valoarea justă” începând cu 01 ianuarie 2013. Pentru o evaluare corectă, în primul rând e necesar de efectuat clasificarea activelor, de care va depinde nu numai ce standard se va aplica, dar și ce mod de evaluare se va utiliza. Activele entității vor fi evaluate conform regulilor standardelor, ce se aplică pe anumite categorii de active, spre exemplu, IAS 16 „Imobilizări corporale”, în anumite situații se pot aplica prevederile IAS 17 „Contracte de leasing”, IAS 38 „Imobilizări necorporale”, IAS 40 „Investiții imobiliare”.

După determinarea valorii juste a activelor achiziționate și datoriilor asumate se calculează valoarea justă a capitalului propriu al entității achiziționate, ca diferență dintre cele două elemente menționate.

Etapă finală al oricărui proces de fuziune presupune înregistrarea în contabilitate a evenimentelor pe care le generează. Această fază este foarte importantă, de corectitudine cu care este realizată depinzând calitatea informației contabile care este transmisă utilizatorilor.

Înregistrările pe conturile analitice se efectuează în baza anexelor la bilanțul de repartitie pe fiecare categorie de elemente patrimoniale și actului de transfer.

✚ *recunoașterea și evaluarea fondului comercial.* Problema contabilității este de a determina diferența ce reprezintă fondul comercial, prin componentele reprezentate. Noțiunea fondului comercial prezentată de IFRS 3 este: *un activ care reprezintă beneficiile economice viitoare care rezultă din alte active dobândite într-o combinație de întreprinderi care nu sunt identificate individual și recunoscute separat.* Deci, fondul comercial reprezintă diferența dintre costul de achiziție și valoarea justă a părții din activul net achiziționat de cumpărător.

Există câteva metode de determinare a valorii fondului comercial la achiziția entității.

În baza celor expuse fondul comercial se va calcula prin relația:

Fondul comercial = Costul de achiziție – Activul net identificabil la valoarea justă x proporția deținută de dobânditor din activul net identificabil

În această relație activul net identificabil evaluat la valoarea justă se calculează astfel:

Activul net identificabil la valoarea justă = Activele identificabile achiziționate evaluate la valoarea justă – Datoriile identificabile asumate evaluate la valoarea justă

O altă modalitate de calcul a fondului comercial este prin relația:

Fondul comercial = Costul de achiziție – Capitalul propriu evaluat la valoarea justă x proporția deținută de cumpărător din activul net identificabil

În care, capitalul propriu evaluat la valoarea justă se calculează astfel:

Capitalul propriu evaluat la valoarea justă = Valoarea inițială a capitalului propriu – /+ diferența dintre valoarea justă și valoarea bilanțieră

Dacă diferența din relația de calcul a fondului comercial prezentată este pozitivă, rezultă un *fond comercial pozitiv* numit și *goodwill*, care se reflectă în componența activelor. Iar dacă este negativă rezultă un *fond comercial negativ* numit și *badwill*, care trebuie recunoscut în situația de profit și pierdere, în componența veniturilor, din achiziție reușită.

Spre exemplu: entitatea-mamă SA „*Activ*” achiziționează 60% din entitatea-fiică SA „*Pasiv*” cu 504 000 unități convenționale. Valoarea justă a activului net al entității la data achiziției constituie 560 000 unități convenționale. 40% din acțiunile entității-fiice se comercializează la bursă, iar costul lor constituie 320 000 unități convenționale.

Pentru calculul fondului comercial, determinăm proporția deținută de cumpărător din activul net identificabil la data achiziției: $560\ 000\ \text{u.c.} \times 60\% = 336\ 000\ \text{u.c.}$

Reieind din aceasta, fondul comercial *goodwill* la data achiziției constituie:

$504\ 000 - 336\ 000 = 168\ 000\ \text{u.c.}$ – se va include în cadrul activelor

După cum s-a menționat anterior, rezultatul achiziției poate determina fond comercial negativ, fiind explicată de: anticiparea unor pierderi viitoare, erori în calculul valorii juste a activelor și datoriilor identificabile (inclusiv datoriile contingente), erori în evaluarea costului de achiziție, achiziție la preț avantajos.

Spre exemplu: entitatea-mamă SA „*Activ*” achiziționează 60% din entitatea-fiică SA „*Pasiv*” cu 304 000 unități convenționale. Cota-parte a activului net achiziționat de la entitatea-fiică constituie 360 000 unități convenționale.

În acest caz, entitatea-cumpărător, a încheiat o tranzacție eficientă de combinare a afacerii, în rezultatul căreia la data achiziției obține un venit – *badwill* – în sumă de:
 $360\ 000 - 304\ 000 = 56\ 000\ \text{u.c.}$

Ulterior, fondul comercial înregistrat sub formă de goodwill nu se amortizează, dar se testează la depreciere anual în conformitate cu prevederile IAS 36 „Deprecierea activelor” (indiferent de existența indiciilor de depreciere).

Concluzii

Deși managerii entităților care inițiază operațiuni de fuziune invocă adesea îmbunătățirea eficienței economice a entităților prin realizarea de sinergii operaționale, financiare sau manageriale, prin creșterea puterii de piață sau prin înlocuirea echipelor de conducere ineficiente – fiind motivații directe, adesea pot apărea și motivații indirecte (ascunse) cum ar fi existența unor conflicte de interese între manageri și acționari, realocarea numerarului disponibil, consolidarea poziției managerilor, etc. Contabilizarea tranzacțiilor de combinare a entităților sunt foarte complexe în tratament, însă, avantajele acestor tranzacții sub aspect economic crește solicitarea efectuării și desfășurării acestora și inevitabil necesitatea înregistrării contabile, fapt ce impune un studiu aprofundat al acestui compartiment al contabilității. În acest studiu au fost prezentate atât aspecte teoretice, cât și exeplicări pentru înțelegerea modului de desfășurare a combinărilor de entități conform precaderilor IFRS 3. Informațiile contabile au un rol semnificativ în asigurarea unei raportări financiare corecte care oferă astfel entităților cotate pe piețele de capital o imagine credibilă în fața investitorilor și a altor categorii de utilizatori ai situațiilor financiare.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Civil al RM COMENTARIU, volumul I, art1-511, Chișinău, 2006, ISBN 98-9975-78-466-5, 815 p.
2. Codul Fiscal, www.fisc.md
3. Gîrbină, M., Bunea, Ș., *Sinteze, studii de caz și teste grilă privind aplicarea IAS (revizuite) – IFRS*, volumul 3, editura CECCAR, București, 2008, ISBN 978-973-8414-48-8, 511 p.
4. IFRS 3 „Combinări de întreprinderi”, IFRS 10 „Situații financiare consolidate” IFRS 13 „Evaluarea la valoarea justă”, mf.gov.md

5. Instrucțiunea privind etapele reorganizării societății pe acțiuni, Hotărârea Comisiei Naționale a valorilor mobiliare nr. 43/9 din 03.08.2006, Monitorul Oficial nr. 134-137 din 25.08.2006
6. Lapițkaia, L., *Реорганизация предприятия в вопросах и ответах*, Revista Contabilitate și audit, nr. 10, 2008, p.17-24
7. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, Monitorul Oficial Nr. 193-197 din 14.09.2012
8. Legea Contabilității nr. 113 din 27.04.2007, Monitorul Oficial nr. 90-93 din 29.06.2007
9. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr. 845 din 03.01.1992, Monitorul Parlamentului nr. 2 din 28.02.1994, cu modificările ulterioare
10. Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr. 220 din 19.10.2007, Monitorul Oficial nr. 184-187 din 30.11.2007, cu modificările ulterioare
11. Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134 din 02.04.1997, Monitorul Oficial nr. 38-39 din 12.06.1997, cu modificările ulterioare
12. Legea privind activitatea de evaluare nr. 989 din 18.04.2002, Monitorul Oficial nr. 102 din 16.07.2002
13. Mișu (Grigoriță) M., IFRS 3 Combinări de întreprinderi, Lucrare de dizertație, București 2008, 44 p., <http://ru.scribd.com/doc/17148735/Combinari-de-Intreprinderi-IFRS3#scribd>
14. SNC Capital propriu și datorii, Monitorul Oficial nr. 233-237 din 22 octombrie 2013
15. Tiron Tudor A., *Combinări de întreprinderi Fuziuni și achiziții*, editura Accent, Cluj-Napoca, 2005, ISBN 973-8445-77-9, 346 p.
16. Toma, M., *Reorganizarea întreprinderilor prin fuziune și divizare*, editura CECCAR, București, 2003, ISBN 973-874-81-38, 136 p.
17. Тостоган П. *Реорганизация предприятия: юридические, бухгалтерские и налоговые аспекты*, Revista Contabilitate și audit nr. 11, 2011, p. 15-32

PARTICULARITĂȚILE CONTABILITĂȚII LA ÎNȚEPRINDERILE AGRICOLE: REALITĂȚI INDISCUTABILE ȘI TRATAMENTE FRIVOLE

*Frecăuțeanu Alexandru, dr. hab., prof. univ., UASM
aoaca.md@gmail.com*

*Chișlaru Angela, dr., conf. univ., UASM
aoaca.md@gmail.com*

***Abstract:** Specific features of operational economic accounting in agricultural enterprises are stipulated in the NAS "Peculiarities of accounting in agriculture". Also, some aspects are governed by various regulations, methodical instructions, orders of ministries, Government decisions etc. But there are questions that are unclear and that relate to, for example, the content of the term "fructification", the classification of perennial plantations and the accounting of the tires installed on agricultural machines. Wrong comments to these questions are given in specialty literature. Therefore this article criticizes the erroneous opinions giving arguments for optimal solutions.*

***Key words:** accounting, agriculture, costs, perennial plantations, fructification, crop, tires.*

INTRODUCERE

Agricultura ca ramură de bază a economiei naționale se caracterizează nu numai printr-un șir de particularități (utilizarea terenurilor, administrarea transformării activelor biologice, dependența semnificativă de factorii pedoclimaterici etc.), dar și printr-un mod specific de contabilizare a costurilor și principalilor factori de producție (plantații anuale și perene, grupuri de animale, mașini autopropulsate și remorcabile ș. a.). Actualmente majoritatea aspectelor cotidiene legate de ținerea evidenței la întreprinderile sectorului agrar sînt reglementate de SNC „**Particularitățile contabilității în agricultură**”, precum și de un șir vast de regulamente, indicații metodice, ordine

ale diferitor ministere și hotărâri ale Guvernului. În fond, aceste acte normative reflectă corect impactul factorilor naturali, tehnologici și organizatorici asupra modului de contabilizare a operațiunilor economice din fitotehnie, zootehnie și activitățile auxiliare, contribuind prin aceasta la identificarea rezervelor latente și economisirea costurilor. Totuși s-au păstrat încă anumite întrebări neclare care, în opinia noastră, sînt tratate inconsecvent atît în actele juridice de nivel național, cît și în publicațiile unor autori cu cunoștințe vagi în domeniul agriculturii și a contabilității respective. La concret este vorba de trei momente: semnificația termenului „*fructificație*”, clasificarea plantațiilor perene și modul de contabilizare a anvelopelor instalate pe mașini agricole (tractoare, combine etc.). Toate aceste momente sînt expuse în mod confuz și chiar eronat nu numai în prevederile oficiale (ceea ce, de fapt, se întîmplă nu pentru prima oară), ci și pe paginile revistei practico-științifice „Contabilitate și audit” (se are în vedere articolul auditorului Elena Cireș „Учет в плодоводстве” publicat în numărul 5 al revistei menționată din anul 2015, paginile 66-74).

CORPUL COMUNICĂRII

Specificul contabilizării operațiilor economice la întreprinderile agricole este expus în **SNC „Particularitățile contabilității în agricultură”**. De asemenea unele aspecte sînt reglementate de diverse regulamente, indicații metodice, ordine ale ministerelor de resort, hotărâri ale Guvernului etc. Dar sînt și întrebări neclare care se referă, de exemplu, la conținutul termenului „*fructificație*”, clasificarea plantațiilor perene și contabilizarea anvelopelor instalate pe mașini agricole. Comentarii eronate la aceste întrebări sînt date și în literatura periodică. De aceea în continuare sînt supuse criticii opiniile eronate, cu argumentarea unor soluții optime.

Astfel, autoarea menționată mai sus afirmă la pagina 68 că fructificația reprezintă capacitatea livezilor și plantelor bacifere de a da o recoltă nu mai mică de 40 % din productivitatea plantațiilor pe rod. În acest context ea face trimitere la **Regulamentul cu privire la modul de evidență a grupurilor de vîrstă și dare în exploatare a plantațiilor perene**, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 705 din 20 octombrie 1995 (în continuare - **Regulamentul**). Totodată în mod arbitrar (și chiar eronat) este tratat conținutul punctului 3 din acest act normativ, complicînd artificial niște chestiuni vădite simple.

În primul rînd, însuși formularea esenței (conținutului) termenului „*fructificație*” este asociată nejustificat cu atingerea unor anumiți parametri numerici (nu mai puțin de 40 % din randamentul producției de pe un hectar de plantații pe rod). În realitate totul este mult mai simplu și mai prozaic. Orice pomicultor autohton știe că fructificația nu este altceva decît capacitatea plantațiilor pomicole care au atins o anumită vîrstă (adică au devenit mature) de a asigura obținerea multiplă (sau sistematică) a produselor. O concluzie analogică rezultă, de fapt, și din conținutul punctului 13 din **SNC „Particularitățile contabilității în agricultură”**.

În al doilea rînd, indicatorul randamentului livezilor în mărime nu mai mică de 40 % din cuantumul productivității plantațiilor perene pe rod în realitate nu are nici o tangență cu tălmăcirea esenței termenului „*fructificație*”. Pur și simplu în corespundere cu punctul 3 din Regulament în cazul îngrijirii livezilor pînă la intrarea căroră pe rod a rămas doar un singur an gospodăriile sînt obligate să planifice o recoltă medie la hectar în așa mărime. Aceasta este necesar pentru soluționarea din timp a multor probleme: căutarea piețelor posibile de desfacere a produselor pasibile obținerii, procurarea ambalajelor și materialelor de ambalat, utilizarea rațională a resurselor de muncă scriptice sau atragerea forței de muncă din afară etc.

În al treilea rînd, autoarea compară două mărimi absolut necompatibile – recolta și productivitatea (sau recolta medie la un hectar). Prima nu este altceva decît producția globală recoltată de pe toată suprafața, iar cea de-a doua – aceeași producție, numai că recoltată de pe un singur hectar. Prima mărime se măsoară în kilograme (chintale, tone), iar cea de-a doua – în kilograme la un hectar, chintale la un hectar sau tone la un hectar. De aceea tentativa autoarei de a echivala recolta cu o parte anumită (de exemplu, nu mai puțin de 40 %) din productivitate este inadmisibilă și contravine bunului simț.

Cele expuse mai sus pot fi confirmate concludent prin următorul exemplu. Admitem că gospodăria dispune de 10 hectare de livadă tînără pînă la intrarea căreia pe rod (sau atingerea vârstei mature) a rămas un an și o suprafață anumită de livadă roditoare a cărei productivitate este

planificată în mărime de 100 chintale la hectar. Respectiv 40 % din această mărime va constitui pentru livada tânără 40 chintale la hectar. Altfel spus, randamentul (sau productivitatea) livezii tinere trebuie să constituie 40 chintale de fructe de pe un hectar. Iar recolta colectată din ea urmează să fie programată în cuantum de 400 chintale (40 chintale la hectar × 10 hectare). Pe când potrivit afirmației autoarei rezultă că recolta globală (adică roada) a producției de pe cele 10 hectare de livadă tânără va fi egală numai cu 40 chintale (40 % × 100 chintale la hectar).

În același timp este necesar de menționat că în cazul dat vina pentru eroarea comisă revine nu numai autoarei, ci și **Regulamentului** al cărui conținut (mai precis, redactare) nu totdeauna este tocmai reușit. Astfel, în punctul 3 al acestui act normativ figurează literalmente următoarele: „... *obținerea recoltei în mărime nu mai mică de 40 la sută din productivitatea plantațiilor pe rod...*”. Această sintagmă practic coincide cu partea a doua a definiției termenului „*fructificație*” formulată de autoare la pagina 68 al articolului discutat. Pentru a înlătura absurditatea acestei expresii, este suficient ca după cuvântul „*recoltei*” de adăugat cuvintele „*de pe un hectar*” și atunci întreaga frază va căpăta semnificația necesară. Însă, după cât se pare, nimănui din autoritățile de stat nu-i pasă de aceasta, iar formulările nereușite (deseori chiar eronate) din multe acte juridice mereu generează noi și noi confuzii sau incertitudini în sfera științifică și cea de afaceri.

Un aport consistent la apariția problemei a adus și lipsa de coordonare în domeniul clasificării plantațiilor perene în dependență de gradul de maturitate și capacitatea de a da recoltă, precum și utilizarea arbitrară (nejustificată din punct de vedere științific) a unor categorii. În acest sens în **Regulament** se disting câteva grupuri de plantații după cum urmează:

a) plantații tinere – acestea sînt plantațiile care nu au atins vârsta indicată în anexa nr. 1 la **Regulament**. De exemplu, în cazul piersicului și gutuiului se consideră tinere plantațiile în vîrstă de pînă la patru ani inclusiv, în cazul caisului – în vîrstă de pînă la cinci ani inclusiv etc.;

b) plantații pe rod (sau roditoare) – în mod firesc, acestea sînt plantațiile care au atins vârsta indicată în anexa nr. 1. Respectiv în cazul piersecului și gutuiului se consideră pe rod plantațiile în vîrstă de cinci ani și mai mult, în cazul caisului – în vîrstă de șase ani și mai mult etc.;

c) plantații la etapa de intrare în fructificație – acestea sînt plantațiile a căror vîrstă este cu un an mai mică decît vîrstă indicată în anexa nr. 1. Astfel, în cazul piersicului și gutuiului la grupul dat se referă plantațiile în vîrstă de patru ani, în cazul caisului – în vîrstă de cinci ani etc.;

d) plantații intrate în fructificație deplină – acestea sînt plantațiile care au atins vârsta indicată în anexa nr. 1. Nu este greu de observat că grupurile de plantații „b” și „d” au aceleași trăsături distinctive. Cu alte cuvinte, grupurile doi și patru sînt identice, iar unica lor deosebire rezidă doar în denumire. De aceea ar fi logic ca măcar unul din ele (de exemplu, grupul patru care are o denumire lungă, echivocă și nu chiar obișnuită) să fie anulat.

În afară de aceasta, din punct de vedere cognitiv este nereușită denumirea nu numai a grupului patru, dar și a grupului trei. Aceasta se datorează cuvintelor „*fructificație*” (în denumirea grupului trei) și „*fructificație deplină*” (în denumirea grupului patru). În practică este complicat de explicat în ce constă diferența dintre ele și dacă în genere există această diferență. Doar în calitate de proprietate fiziologică a activelor biologice imobilizate fructificația pomilor, deopotrivă cu gestația vacilor, ovinelor și scroafelor, nu poate fi deplină sau redusă, integrală sau parțială, permanentă sau intermitentă etc. Ca manifestare a gradului de maturitate a activelor biologice ea sau este, sau nu este. Altă (sau cea de-a treia) stare nu poate fi. În legătură cu aceasta în **Regulamentul** indicat este rațional de exclus din clasificarea plantațiilor perene nu numai grupul patru, dar și grupul trei. Cuvintele „*de intrare*” și „*intrate*” (asemănătoare după transcriere, dar cu un sens diferit) doar generează confuzii la contabilii practicieni (mai cu seamă, cînd aceștia posedă insuficient limba română) și nu contribuie la o descriere mai exactă a esenței evenimentului. În contextul celor expuse sintagma „*plantații la etapa de intrare în fructificație*” poate fi înlocuită, de exemplu, cu sintagma „*plantații tinere cu un an pînă la transferarea în componența celor pe rod*”.

Autoarea de asemenea afirmă la pagina 71 că în baza fișei de evidență a anvelopelor de automobil instalate pe mașinile agricole cota-parte a valorii acestui tip de stocuri se raportează în debitul conturilor **811 „Activități de bază”, 812 „Activități auxiliare”, 821 „Costuri indirecte de**

producție” și 824 „Alte costuri repartizabile” din creditul contului 261 „Cheltuieli anticipate curente”.

Dar această afirmație întrunește dintr-o dată câteva gafe după cum urmează:

- prima – anvelopele de automobil, după cum rezultă din denumirea lor, sînt destinate instalării exclusive doar pe automobile (autoturisme, camioane, automobile cu destinație specială etc.). Pe mașini agricole (tractoare, combine, semănători, instalații remorcabile pentru stropirea viilor și livezilor etc.) ele niciodată nu se montează, întrucît aceasta este imposibil în aspect tehnic și irațional din punct de vedere economic. Pe mașinile în cauză se instalează alte tipuri de anvelope, dar nicidecum de automobil. Ca excepție unii locuitori rurali cu inițiativă instalează anvelope de automobil casate pe căruțe, micșorînd prin aceasta zgomotul de la mers și hurducătură de pe drum;

- a doua – decontarea mediată la costurile de producție a cotei valorii anvelopelor prin intermediul cheltuielilor anticipate curente este prevăzută nu pentru toate tipurile anvelopelor de cauciuc (de automobil, de tractor, de combină etc.), după cum consideră autoarea și după cum se indică eronat în anexa 4 la SNC „**Particularitățile contabilității în agricultură**”, ci în exclusivitate doar pentru anvelopele de automobil. Aceasta rezultă direct din ordinul Ministerului Finanțelor nr. 87 din 23 decembrie 2004 și ordinul Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor nr. 124 din 29 iulie 2005. În plus, pentru aplicarea unui astfel de mod de evidență, este necesar ca fiecare întreprindere să determine de sine stătător parcursul normat (în mii kilometri) pentru fiecare tip de anvelope, conducându-se în acest sens de datele privind parcursul statistic mediu al anvelopelor casate care sînt prezentate în ordinul nr. 124 din 29 iulie 2005, cu utilizarea concomitentă a doi coeficienți de rectificare: unul – pentru luarea în considerație a condițiilor de exploatare a automobilelor, iar altul – pentru luarea în considerație a condițiilor de lucru al automobilelor. Prin urmare, întrucît pînă în prezent lipsesc datele statistice medii privind parcursul anvelopelor de tractor, de combină și altor tipuri de anvelope ce se instalează pe mașinile agricole, apoi și determinarea parcursului normat al acestor tipuri de anvelope, la fel ca și decontarea cotei-părți curente a valorii lor contabile la costurile de producție, este teoretic și practic imposibilă. Unde mai pui că nici într-o gospodărie din republică nicidecum nu s-a determinat, nu s-a înregistrat și nu s-a monitorizat parcursul efectiv al anvelopelor instalate pe mașinile agricole. De aceasta, la drept vorbind, nici nu prea era nevoie, deoarece lucrul mașinilor agricole niciodată nu s-a măsurat în kilometri ai parcursului efectuat, ci doar în hectare fizice (naturale) ale suprafeței lucrute (recoltate), cantitatea recoltei colectate (treierate) sau în hectare-etalon convenționale (în cazul executării oricărui tipuri de lucrări cu ajutorul tractoarelor).

Astfel, la instalarea anvelopelor pe mașinile agricole trebuie de condus de prevederile punctului 42 din SNC „**Stocuri**” care stipulează că în caz de ieșire a stocurilor valoarea lor contabilă se reflectă ca majorare a costurilor sau cheltuielilor curente și micșorare a acestor tipuri de bunuri. De menționat că regula dată este universală și atotcuprinzătoare. Ea nu se referă doar la anvelopele de automobil, ceea ce se explică prin două cauze: prima – există date statistice medii oficiale privind mărimea parcursului acestora expuse în ordinul Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor nr. 124 din 29 iulie 2005, iar cea de-a doua – există un ordin special al Ministerului Finanțelor nr. 187 din 23 decembrie 2004 care prevede un mod deosebit de raportare a anvelopelor de automobil la costurile sau cheltuielile curente (adică prin intermediul cheltuielilor anticipate).

De asemenea trezește nedumirire următorul fapt. Șenilele tractoarelor, deopotrivă cu anvelopele de cauciuc pentru ele, funcționează o perioadă îndelungată și au aceeași destinație, iar în caz de uzură totală sau de defectare masivă urmează să fie înlocuite cu altele noi. De ce atunci față de aceste tipuri înrudite de stocuri se recomandă de a folosi abordări contabile diferite: valoarea contabilă a șenilelor noi instalate pe tractoare **imediat** se raportează la costuri (vezi punctul 5 din anexa 4 la SNC „**Particularitățile contabilității în agricultură**”), iar valoarea anvelopelor – **în decursul unei perioade** anumite, cu utilizarea contului cheltuielilor anticipate curente. De față e o inconsecvență vădită la soluționarea unor probleme identice și o aplicare a standardelor duble, ceea ce trebuie de evitat nu numai în politică sau economie, ci și în evidența contabilă;

• a treia – corespondența conturilor adusă de autoare are un caracter nefiresc și nu se bazează pe o argumentare științifică sau economică cuvenită (inclusiv din cauzele expuse mai sus). De aceea la instalarea anvelopelor pe mașinile agricole la început este necesar de raportat valoarea lor la costurile activităților auxiliare (debit contul **812 „Activități auxiliare”**, credit contul **211 „Materiale”**), iar apoi (mai exact, în cazul închiderii conturilor de calculație la finele anului de gestiune) de repartizat (în calitate de articol autonom sau complex al parcului de mașini și tractoare) între obiectele de evidență a costurilor activităților de bază (debit contul **811 „Activități de bază”**, credit contul **812 „Activități auxiliare”**).

CONCLUZII

Din cele expuse anterior rezultă următoarele concluzii:

1. Tălmăcirea termenului „*fructificație*” drept posibilitate de a colecta de pe plantațiile perene un plafon minim de produse (mai exact, nu mai puțin de 40 % din productivitatea plantațiilor pe rod) este eronată și contravine sensului adevărat al acestei noțiuni ca capacitate a activelor biologice în cauză de a da multiplu (permanent) o recoltă oarecare (indiferent de mărimea acesteia) după atingerea vârstei de maturitate;

2. Actualele patru grupuri de clasificare a plantațiilor perene sînt abuzive, generează confuzii și trebuie simplificate, menținând doar două grupuri: plantații tinere și plantații pe rod;

3. Raportarea la cheltuielile anticipate a valorii contabile a anvelopelor instalate pe mașini agricole (ca în cazul anvelopelor de automobil) nu este argumentată în aspect științific, practic și statistic, nu se bazează pe niște ordine ale ministerelor de resort, contravine punctului 42 din SNC „**Stocuri**” și trebuie anulată.

BIBLIOGRAFIE

1. Regulamentul cu privire la modul de evidență a grupurile de vîrstă și dare în exploatare a plantațiilor perene: aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 705 din 20 octombrie 1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1995, nr. 73/600.

2. Standardul Național de Contabilitate „Particularitățile contabilității în agricultură”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237.

3. ЧИРЕШ, Е. *Учет в плодоводстве*. In: Contabilitate și audit. 2015, nr. 5, p. 66-74.

ROLUL INSTRUMENTELOR DE PERFECTIONARE A SISTEMELOR DE EVIDENȚĂ ȘI CALCULAȚIE A COSTURILOR

Hlaciuc Elena, dr., prof. univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România, elenah@seap.usv.ro

Mihalciuc Camelia Cătălina, dr., conf. univ. Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România, cameliam@seap.usv.ro

Anisie Laurențiu, doctorand Școala doctorală, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, România, alarentiu@gmail.com

Abstract. *The scientific approach of this study was to attempt to identify the cost-effective ways of various activities of economic entities, which facing a series of problems caused by lack of investment, and the lack of effectiveness and efficiency.*

By analyzing different methods, it was aimed at the integration of organizational objectives with its activities and costs. From a theoretical standpoint, the work aims to bring more knowledge concerning the definition and analysis of cost calculation methods and techniques, demonstrating the importance of their use. Thus, in this paper, the authors are proposing a detailing of the most appropriate instruments for improving a system for recording and cost calculation, namely: ABC / ABM System, structured approach through Target costing, system of continuous improvement -

Kaizen Costing, these representing the ideal management systems that can be implemented by companies.

Cuvinte cheie: *sistemul ABC, sistemul ABM, target costing, kaizen costing*

INTRODUCERE

Astăzi, în cadrul relațiilor economice internaționale, fiecare din jucători încearcă să-și prelungească cât mai mult activitatea comercială cât și avantajele competiționale. Se încearcă astfel comercializarea produselor calitative, cu o durată de viață rezonabilă, care să fie eficiente în termeni de preț atât pentru cei care le produc (costuri) cât și pentru cei ce le utilizează (preț de cumpărare).

În trecut, sistemul de costuri-prețuri utilizat tradițional în producție a fost unul destul de criptic făcând dificilă atingerea obiectivelor organizaționale. În prezent, pentru a atinge durabilitatea activității, prosperitatea cât și clienți stabili, organizațiile au făcut eforturi în direcția creativității și inovării, au introdus tehnici moderne de identificare precisă a costurilor.

În lucrarea de față, autorii realizează prezentarea și analiza detaliată a dimensiunilor, metodelor și tehnicilor specifice calculației costurilor, punând astfel accentul pe cele mai adecvate instrumente de perfecționare a unui sistem de evidență și calculație a costurilor și anume: sistemul ABC/ABM, sistemul Target costing, sistemul de îmbunătățire continuă Kaizen Costing, acestea reprezentând de altfel sisteme ideale de management ce pot fi implementate de companii.

SISTEMUL ABC/ABM

Sistemul de calculația costurilor pe activități (ABC) este utilizat pentru a determina costul pe produs, canal de distribuție și client necesare pentru a dobândi cunoștințe și pentru a lua decizii de afaceri. Acest sistem este frecvent folosit ca un supliment la sistemul financiar-contabil existent al unei entități economice.

Cele mai multe organizații care utilizează sistemul ABC dispun de două sisteme:

- Sistemul de calculație a costurilor oficial, care este folosit pentru pregătirea rapoartelor financiare externe necesare investitorilor și agențiilor de reglementare;
- Sistemul de costuri bazat pe activități (ABC), care este utilizat pentru procesul decizional intern și pentru activitățile de gestionare.

Sistemul ABC poate fi definit ca o metodologie care măsoară costul și performanța obiectelor de calculație, activităților și resurselor bazate pe relații de tip cauză-efect. Obiectele de calculație consumă activități și activitățile consumă resurse. Costurile resurselor sunt alocate activităților bazate pe utilizarea lor, iar costurile activităților sunt realocate obiectelor de calculație (ieșirilor), bazându-se pe folosirea proporțională a obiectelor de calculație a acestor activități.

Managementul bazat pe activități (ABM) este definit ca o disciplină care se concentrează asupra gestionării activităților în cadrul proceselor de afaceri, ca o cale de îmbunătățire continuă, atât a valorii primite de clienți, cât și a profitului obținut în furnizarea acestei valori. ABM utilizează informațiile costurilor bazate pe activități și măsurători de performanță pentru a influența acțiunile managementului.

Pe scurt, ABC efectuează calculele matematice (care convertesc datele în informații), și ABM implementează informațiile rezultate din calculele matematice pentru analize, judecăți și decizii.

Literatura de specialitate prezintă argumentele ce stau la baza pertinentei costurilor de producție obținute cu ajutorul metodei ABC (Activity-Based Costing), care pun accentul în principal pe faptul că, costurile devin variabile în funcție de multiple cauze și că cele fixe se manifestă doar pe o perioadă foarte scurtă de timp. De aici se trage concluzia potrivit căreia utilizarea conceptului de „activitate” permite luarea în considerare a inutilizării unui anumit serviciu funcțional din cadrul entității economice și, de asemenea, posibilitatea determinării mai multor modalități de calcul al costurilor (pe produse, pe clienți, pe rețele de distribuție etc.).

Dacă managerii vor ține cont în deciziile lor de principiile metodei ABC (Activity-Based Costing), atunci se va putea observa ameliorarea rentabilității entității pe care o conduc, încă din primele stadii de aplicare a acesteia. În timp, managerii vor constata unele efecte care îi avantajează în raport cu concurența, și anume: reducerea costurilor, reducerea pierderilor pe produse. Toate

acestea au ca bază cunoașterea tuturor cauzelor ce conduc la creșterea volumului de producție, a diminuării subactivității și, în final, a scăderii prețurilor de vânzare ale produselor. Efectul de „subvenționare” binecunoscut și utilizat în cadrul metodelor clasice este eliminat complet în cadrul metodei ABC și, astfel, are loc o imputare corectă a costurilor resurselor efectiv consumate (salarii, materii prime, echipamente etc.) pe produse și clienți. Ca urmare a acestui aspect, întreprinderea poate recurge și la o sortare a clienților, alegându-i pe cei rentabili (din punct de vedere al volumului vânzărilor) și renunțând la cei mai puțin rentabili.

Există un principiu cunoscut al ABC/ABM care afirmă, „*Este mai bine să fii mai degrabă aproximativ corect, decât precis inexact*”. Deși poate fi contraintuitiv multora, precizia datelor de intrare echivalează cu acuratețea costurilor calculate.

Legea acceptată 80/20 a lui Pareto se aplică modelării ABC, și întreprinderile nu își pot permite să construiască un model ABC perfect și precis. Acesta va fi excesiv de supraproiectat, diminuând returnările cu precizie ale costurilor suplimentare datorate creșterii efortului administrativ. Dacă unii manageri cred că necesită o acuratețe mai mare, prin intermediul analizelor de senzitivitate, se poate determina care inductor (sau relație de alocare a costului) va genera cea mai mare creștere a îmbunătățirii sale. Modelul nu are nevoie să fie îmbunătățit total, ci doar la nivel local.

ABC oferă multe oportunități de aducere a valorii adăugate în organizație.

Experiența a arătat existența a două căi prin care acest lucru se poate realiza:

- Informații mai bune despre costurile produselor. ABC utilizează mai multe date față de metodele tradiționale de calculație a costurilor. Deși managerii răspund la cerințele pieței, în stabilirea prețurilor de vânzare, o componentă primordială o are valoarea costului. Cunoașterea acestora este o condiție obligatorie în stabilirea politicilor de vânzare, a discount-urilor oferite clienților cât și a politicilor de prețuri agresive folosite în acapararea unei anumite părți din piață. Totodată, cunoașterea costurilor ajută în procesul decizional de menținere sau nu a vânzării unor produse. Dacă marjele de profit sunt reduse sau negative arunci produsele vor fi abandonate.

Informații mai bune despre costul activității și a proceselor. Prin identificarea costurilor diverselor activități, managerii obțin informații ce până atunci erau îngropate. Înainte de a se implementa un sistem de tip ABC trebuie luat în considerare faptul ca acesta poate fi destul de costisitor. Aceste costuri includ cele cu economiștii, programele informatice utilizate și posibil cu consultanța.

Implementarea unui sistem avansat de management al costurilor

Economiștii contabili nu pot implementa un sistem ABM fără a fi familiarizați cu activitățile companiilor. În identificarea acestora, contabilii devin parte a unei echipe din care fac parte cei din management, producție, marketing și din alte părți ale firmei ce lucrează pentru a identifica activitățile generatoare de costuri. Astfel pentru a asigura succesul implementării sistemului ABM, angajați cheie din organizație trebuie să susțină procesul.

Metodele contabile utilizate amintesc puțin de cele din sport: persoanele sunt obișnuite să joace în echipă și să opună rezistență la ceva necunoscut.

De exemplu, doi analiști au petrecut câteva luni și câteva sute de ore în fața calculatorului pentru a implementa un sistem ABM într-o companie ce realiza 10 produse. Analiza lor a arătat că 5 din cele 10 produse sunt neprofitabile și compania ar trebui să le elimine. Totuși, persoanele din management care au luat hotărârea de a elimina aceste produse au acceptat să elimine numai 2 din 5. De ce? Analiștii nu au reușit să discute cu acești manageri la începuturile procesului de implementare. Când au fost prezentate rezultatele finale, managerii au ridicat numeroase obiecții neanticipate de către analiști. De aceea este imperativ că persoanele cheie să participe la luarea deciziilor cât mai devreme în timpul procesului.

TARGET COSTING

Target Costing este o abordare structurată utilizată pentru stabilirea unui cost la care firma să-și manufactureze produsul dorit (cu funcționalități și calitate specifice) și care să genereze o profitabilitate așteptată pe tot ciclul de viață la un preț de vânzare anticipat; este o unealtă de

management a profitului cât și a managementului costurilor. În Japonia unde a evoluat conceptul de Lean Enterprise, firmele privesc target costing nu ca un sistem autonom ci ca o parte a procesului de dezvoltare al produselor. La baza conceptului stă o ecuație simplă:

$$\text{Target cost} = \text{Preț vânzare targetat} - \text{Marjă de profit targetat}$$

Din nefericire, această ecuație fundamentală este prea simplistă pentru a fi aplicată în practică deoarece piața stabilește prețul de vânzare țintă și realitățile economice ale produsului stabilesc marjele de profit țintă. Deoarece este necesar ca firma să schimbe rareori costul țintă, în practică se operează și cu termenul de costisitor permis.

$$\text{Costul permis} = \text{Prețul de vânzare targetat} - \text{Marjă profitului targetat}$$

Costurile permise sunt aceleași cu definiția convențională a costului target. În acest moment, se poate defini un nou cost target care are proprietatea de a fi atins permanent în proporție de 80%. Pentru a calcula acest cost target, se va identifica costul curent - costul la care firma poate manufactura produsul astăzi dacă acesta este deja proiectat iar liniile de producție pregătite. Costul curent depășește costul permis, deoarece firma nu a avut în principal ca obiectiv urmărirea unui design redus al costului sau modalități de reducere al procesului de producție.

Nivelul reducerii de costuri solicitat pentru a ajunge la costurile permise este numit **obiectiv de reducere al costurilor: Obiectiv de reducere al costurilor = Cost curent - Cost permis**

Înainte ca firma să hotărască prețul de vânzare target, aceasta trebuie să stabilească calitatea și funcționalitatea dorite ale produsului. Aceste caracteristici stabilesc valoarea pe care clienții o asociază cu produsul. Următorul pas este cel prin care se stabilește marja profitului așteptat. Aceasta trebuie stabilită în așa fel încât să genereze un flux valoric adecvat pe tot ciclul de viață. Înainte de a stabili marja profitului așteptat, trebuie estimat volumul de vânzări ale produsului.

Target costing este primul pas critic în administrarea costurilor deoarece odată ce firma stabilește caracteristicile și designul produsului, multe dintre aceste costuri vor fi imuabile.

Unii specialiști estimează impactul designului asupra costurilor ca fiind în procent de 90-95%.

Procesul target costing conține 3 segmente majore:

- **Costuri determinate de piață.** Identifică costurile permise pentru produsul în cauză. Reflectă prețul de vânzare targetat (stabilit de condițiile pieței) și de marja de profit așteptată de firmă, dar ignoră capabilitățile managementului costurilor ale firmei sau a furnizorilor;

- **Target costing la nivel de produs.** Stabilește costul target pentru produs ce reflectă considerații mai practice (capacitatea firmei sau a furnizorilor de a influența costurile) decât costul determinat de piață;

- **Target costing la nivel de componente.** Stabilește costurile la nivel de componente derivate din costurile la nivel de produs.

Avantajele utilizării metodei Target costing: obținerea unor costuri mai eficiente; recunoașterea nevoilor clienților; adaptarea activităților organizației la solicitările clienților; utilizarea oportunităților existente pe piață; reducerea prețurilor de achiziție și crearea spiritului de echipă.

KAIZEN COSTING

Kaizen este un concept inițiat de managerii japonezi, care semnifică o schimbare continuă, zi de zi, în sensul de îmbunătățire a activității organizațiilor. Spre deosebire de concepția occidentală care presupune schimbare totală, la intervale mari de timp, cu folosirea unui volum mare de resurse, prin Kaizen se urmărește așadar o îmbunătățire graduală, lentă, dar continuă cu ameliorări de la o zi la alta. Japonezii au demonstrat că deși îmbunătățirile obținute prin aplicarea Kaizen sunt mici la un moment dat, evaluate pe perioade de timp lungi, echivalente cu cele în care au loc schimbările radicale din organizațiile occidentale, rezultatele sunt cel puțin egale. În plus, îmbunătățirea obținută prin aplicarea Kaizen se realizează cu un minim de cheltuieli și se asigură prin participarea întregului personal al organizației.

Kaizen în japoneză este termenul utilizat pentru îmbunătățirea continuă, care cuprinde un proces continuu în care participă întreaga firmă, în găsirea de modalități de a fi mai eficientă.

Această filozofie poate face mai mult decât să reducă costurile. Ea poate îmbunătăți calitatea produselor și siguranța proceselor de producție. Kaizen costing trebuie integrat continuu cu sistemul de target costing implementat în firmă. Target costing se aplică la nivelul de design al produsului, pe când Kaizen la nivelul de manufacturare și la ciclul de viață al acestuia. Există 2 tipuri de Kaizen costing care se pot aplica:

- **Kaizen costing general** ce reduce costurile produselor realizate de firmă. Kaizen-ul general conține programe de reducere a costurilor directe perioadă cu perioadă și programe multi-perioadă de reducere a costurilor indirecte. Firmele utilizează **Kaizen costing pentru costurile directe** pentru a reduce continuu cantitatea de materiale sau muncă pe produse finite în faza de manufacturare. Pentru acest tip de program, firmele stabilesc obiective de reducere a costurilor pentru fiecare perioadă. Fiecare perioadă bugetară are obiective modeste de reducere a costurilor, dar acestea se acumulează cu trecerea timpului. **Kaizen costing pentru cheltuielile indirecte** reduce cerința pentru activitățile conexe ale procesului de producție, de regulă, firmele atingând aceste obiective după mai multe perioade bugetare.

- **Kaizen costing specific pe produs** reduce costul produselor finite individuale și a sub-componentelor conținute de acestea. Acest proces mărește rata de reducere a costurilor pentru produse individuale ce întâlnesc o concurență puternică pe piață. Firmele vor utiliza tehnica pentru a se asigura că produsul va atinge marjele de profit pe toată perioada ciclului de viață. Aplicând Kaizen costing pe componente specifice, firmele vor putea reduce rapid și semnificativ valoarea componentelor ce au costuri excesive. Reducerile din aceste intervenții se adaugă la cele obținute de programele generale de reducere.

Kaizen este o filozofie îndreptată spre îmbunătățirea continuă a producției, distribuției sau a altor activități productive. Scopul Kaizen accede simpla îmbunătățire a productivității. Dacă este implementat corect, va umaniza spațiul de lucru, va elimina munca inefficientă oferind posibilitatea lucrătorilor să-și folosească abilitățile și creativitatea în a elimina pierderile și a eficientiza continuu procesele. Chiar dacă Kaizen este de regulă îndreptat către îmbunătățiri zilnice și de mică anvergură, cultura acestora va rezulta într-o modificare cumulativă la nivelul întregului business.

Pentru a obține rezultate maxime din implementarea Kaizen, este important să înțelegem ce trebuie și ce nu trebuie făcut în cadrul procesului.

- Kaizen nu trebuie niciodată pornit decât în cazul în care funcția de mentenanță este complet aliniată și perfect capabilă să suporte efortul. Acest lucru înseamnă a avea resursele și materialele necesare pentru ca modificările să se facă în mod rapid și eficient. Ceea ce se întâmplă frecvent este că cei ce se ocupă de mentenanță se răzgândesc iar ca rezultat, scopurile inițiale și obiectivele stabilite la începutul și sfârșitul procesului lasă de dorit.

- Kaizen nu trebuie demarat decât dacă implică persoanele potrivite. Implicarea persoanelor potrivite înseamnă stabilirea unui grup funcțional interdisciplinar de participanți dintre care câțiva să aibă putere deplină de decizie.

Managementul prin Kaizen este orientat pe îmbunătățirea fiecărui proces din fișa tehnologică a produsului, scopul principal fiind eliminarea pierderilor. Îmbunătățirea proceselor asigură eficiența fabricației, activitățile Kaizen asigurând o maximizare a valorii produsului corespunzător cu cerințele beneficiarului, o diferențiere calitativă a acestuia, ceea ce îl face mai atractiv, clientul fiind mai interesat să-l cumpere.

CONCLUZII

Perfecționarea unui sistem de evidență și calculație a costurilor are în vedere introducerea unor modi ficări care vor conduce la furnizarea informațiilor legate de costuri, care vor măsura mai exact modul în care diferitele obiecte de cost (produse, lucrări, servicii, ateliere, secții de fabricație) utilizează diferite cantități din resursele companiei.

În structura ABC, departamentele organizației care erau privite ca și centre de cost unde costurile sunt acumulate pentru alocarea produselor sau serviciilor, se transformă în activități ale organizației prin prisma cărora vor fi privite costurile, aspectul crucial al ABC fiind atenția pe care o dă cauzalității și variabilității costurilor.

Dacă este implementat corect, ABC poate deveni un instrument puternic pentru companie prin evaluarea performanței, formularea strategiilor de preț și luarea deciziilor potrivite.

Studii recente au reliefat ca primul beneficiu al ABC este realinierea costurilor organizației din categorii funcționale și departamente în activități și procese de business. Informațiile obținute din ABC folosesc în luarea deciziilor referitoare la externalizarea proceselor, eliminarea activităților ce nu sunt necesare și îmbunătățirea eficienței.

În ceea ce privește metoda target costing, aceasta este atractivă datorită compatibilității ei cu strategiile manageriale utilizate pentru a scurta ciclul de viață în condițiile actuale ale pieței. Astfel, din acest motiv, este necesară monitorizarea profitului și a performanței costului pe intervale scurte deoarece obiectivul organizației este recuperarea investiției într-o perioadă scurtă de timp.

Target costing permite companiilor să transleze strategia de reducere a costurilor într-o serie de acțiuni echivalente în acord cu relațiile dintre funcțiile definite. Această abilitate de translatare a target-ului în acțiuni este foarte puternică, deoarece contabilitatea costurilor este conectată foarte puternic de produs, lucru foarte ușor de înțeles de către personal. Această conexiune strânsă este în contrast cu relațiile mai libere formate între contabilitatea costurilor și diverse alte funcții în cadrul sistemelor standard de cost.

Dacă target costing este un mecanism critic în controlul costurilor la nivelul proiectării și dezvoltării produsului, Kaizen este utilizat în îmbunătățirea continuă a activității la nivelul fazei de producție. Este o alternativă la ABC combinată cu Target costing, Kaizen costing ajutând întreprinderea să-și atingă obiectivele de reducere a costurilor pe întreg ciclul proiectare - dezvoltare - producție.

Funcția Kaizen costing este aceeași cu cea a sistemului de control bugetar dar de regulă este localizată în exteriorul sistemului de costuri regulat.

Dacă în cadrul sistemelor clasice de calculație a costurilor accentul se pune pe încadrarea în standarde, Kaizen costing în contrast, solicită stabilirea unui obiectiv precis de reducere al costurilor și atingerea acestuia prin îmbunătățirea continuă a activității. Aceste activități, ce trebuie să ducă la reducerea costurilor, sunt clar specificate pentru fiecare unitate organizațională cât și pentru fiecare perioadă bugetară în parte.

Bibliografie

1. Bradford M. Clifton, Henry M.B. Bird, Robert E. Albano, Wesley P. (2005), Townsend, *Target Costing, Market-Driven Product Design*.
2. Brimson, A., (1991), *Activity Accounting: An activity-Based Costing Approach*, New York, John Wiley & Sons Inc, Wiley Institute of Management Accountants Professional Book Series.
3. Cokins, G., (2010), *Sustaining an Effective ABC-ABM System*, SAS Institute Inc, North Carolina, USA.
4. Davis, J. W., (2011), *Progressive Kaizen. The key to gaining a global competitive advantage*, CRC Press.
5. Hansen, D. R., Maryanne, M., Mowen, Liming Guan, (2007), *Cost Management Accounting & Control*, South-Western Cengage Learning, USA.
6. Horngren, Charles T., Datar, Strikant M., Foster, G., (2006), *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*, Editura ARC, Ediția a XI-a, traducere,
7. IMA, (2006), *Implementing Activity-Based Costing*, Statements on Management Accounting, Strategic Cost Management, Published by Institute of Management Accountants, <http://www.imanet.org/docs/default-source/research/sma/implementing-activity-based-costing.pdf?sfvrsn=2>,
8. Kaizen Institute, *What is Kaizen*, , <https://en.wikipedia.org/wiki/Kaizen>
9. Martin, J. R., *Management Accounting: Concepts, Techniques & Controversial Issues*, chapter 11: Conventional Linear Cost Volume Profit Analysis, <http://maaw.info/Chapter11.htm#The%20Margin%20of%20Safety>

10. Masaaki Imai, Kaizen, G., (1977), *A Commonsense, Low-Cost Approach to Management*, McGraw-hill.
11. Weil, R. L. and Maher, M., W., (2005), *Handbook of Cost Management*, John Wiley & Sons Inc, New York.
12. Wikipedia, *What is ABC*, https://en.wikipedia.org/wiki/Activity-based_costing
13. Wikipedia, *What is Target Costing*, 2015, https://en.wikipedia.org/wiki/Target_costing

TRATAMENTE CONTABILE APLICABILE INVESTIȚIILOR IMOBILIARE

*Bunget Ovidiu dr., prof. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
ovidiu.bunget@e-uvt.ro*

*Dumitrescu Alin dr., conf. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
alin.dumitrescu@e-uvt.ro*

*Șolopa Maria, ec., Societatea FlagMAN-D SRL, Chișinău, Republica Moldova
sholopa.maria@gmail.com*

Rezumat. *Lucrarea își propune să prezinte diferențierile în ceea ce privește tratamentele contabile aplicabile investițiilor imobiliare la nivelul României și Republicii Moldova având în vedere, pe de o parte, prevederile Standardelor Internaționale de Raportare Financiară utilizate în România de către entitățile economice cotate pe o piață reglementată (în speță – Bursa de Valori București) prin Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1286/2012 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară începând cu raportarea realizată la 31 decembrie 2012, iar pe de altă parte, prevederile reglementărilor aplicabile celorlalte entități economice românești - Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate care transpun în România prevederile Directivei 34/2013 a Uniunii Europene și care fac referință pentru prima dată la noțiunea de investiție imobiliară, dar și reglementările contabile aplicabile în Republica Moldova începând cu 1 ianuarie 2014, elaborate în conformitate cu Directivele Europene și Standardele Internaționale de Raportare Financiară – Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 6.08.2013 privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate.*

Abstract. *The aim of this paper is to present the differences related to the accounting treatment applicable to investment properties based on the International Standards of Financial Reporting regulations used in Romania by economic entities listed on a regulated market (in this case – Bucharest Stock Exchange) through the Minister of Public Finance Order no. 1286/2012 approving the Accounting Regulations compliant with International Financial Reporting Standards with effect from December, 31 2012 reporting achieved (first point of view) and on the other hand, the regulations applicable to other economic entities through the Minister of Public Finance Order no. 1802/2014 approving accounting regulations on the annual individual and consolidated financial statements transposing in Romania the European Union Directive 34/2013 for the first time that reference to the notion of investment property and accounting regulations which are applicable in Republic of Moldova, also, starting with January, 1 2014 and this are in according with IFRS and European Directives - Minister of Finance Order no. 118 / 6.08.2013 regarding approving of National Accounting Standards.*

Cuvinte cheie: *investiții imobiliare, valoare justă, evaluare la cost, IFRS, rezervă din reevaluare, surplus realizat din rezerve din reevaluare, imobilizare corporală.*

1. Introducere

Referențialul contabil românesc a cunoscut o modificare permanentă în contextul globalizării piețele de capital care a atras necesitatea standardizării atât în ceea ce privește

raportările financiare și, implicit, reglementările contabile, cât și în ceea ce privește auditul financiar.

Astfel, în anii '90, începând cu 1 ianuarie 1994, în România au fost implementate reglementări contabile care să corespundă noului context dictat de tranziția la economia de piață, baza de referință reprezentând-o contabilitatea franceză. Primul pas spre aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate a fost făcut la începutul anilor 2000, prin aplicarea Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 94/2001 pentru aprobarea Reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, care s-a aplicat în România până la data de 31 decembrie 2005 pentru entitățile economice mari. În contextul aderării la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007, în România au fost aplicate exclusiv reglementări contabile conforme cu directivele europene (a patra și a șaptea) începând cu 1 ianuarie 2006 renunțându-se temporar la aplicarea unor reglementări care să țină cont de prevederile IAS/IFRS.

Începând cu situațiile financiare emise pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2012 de către entitățile economice din România cotate pe o piață reglementată – în speță, Bursa de Valori București – s-au aplicat pentru prima dată, integral, Standardele Internaționale de Raportare Financiară prin aplicarea Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 1286/2012 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară. Astfel, conform prevederilor IFRS 1 *Adoptarea pentru prima dată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară*, au fost retratate soldurile inițiale la data de 1 ianuarie 2011. Un aspect care a necesitat retratarea a fost reprezentat de *investițiile imobiliare*, iar despre tratamentul contabil al acestora ne propunem să detaliem discuția în cuprinsul acestui articol având în vedere că pentru celelalte entități economice românești, ale căror valori mobiliare nu sunt tranzacționate pe o piață reglementată, sunt aplicabile, începând cu 1 ianuarie 2015, prevederile Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate (OMFP 1802/2014) care transpun în România prevederile Directivei 34/2013 a Uniunii Europene și care fac referință pentru prima dată la noțiunea de *investiție imobiliară*.

Referitor la reglementările contabile din Republica Moldova, este de menționat faptul că cea mai importantă acțiune în sensul alinierii legislației naționale la cadrele generale de raportare financiară internațională se consideră a fi elaborarea și implementarea Standardelor Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 6 august 2013 privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate („SNC”), în conformitate cu Directivele UE și totodată cu IAS/IFRS. În același timp, entitățile de interes public țin contabilitatea și întocmesc situațiile financiare conform IFRS, valabile în Republica Moldova după acceptarea acestora de către Guvern, începând cu anul 2008 conform Legii Contabilității nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007. În reglementările generale aplicabile în Republica Moldova, noțiunea de investiție imobiliară apare o dată cu aprobarea SNC aplicabile din anul 2014. Setul de standarde de contabilitate stabilește reglementări specifice investițiilor imobiliare prin SNC „Investiții imobiliare” care sunt în mare parte identice celor prevăzute de IAS 40 „Investiții financiare”.

Cât de importante sunt diferențele de abordare contabilă în ceea ce privește investițiile imobiliare pentru utilizatorii informației contabile? Conduc aceste diferențe și la un rezultat al exercițiului diferit? Iată o serie de întrebări la care ne propunem să răspundem în cuprinsul acestui articol.

2. Studiu comparativ privind tratamentele contabile aplicabile investițiilor imobiliare

2.1. O sinteză a principalelor diferențe dintre IAS 40 și aplicarea tratamentelor contabile românești specifice altor entități decât cele cotate pe o piață reglementată sau instituții de credit, respectiv tratamentele prevăzute de Directiva 34/2013 a UE implementate în România prin OMFP 1802/2014.

Reglementările contabile românești aplicabile entităților care nu sunt cotate la Bursa de Valori București pe piața reglementată sunt aprobate prin OMFP 1802/2014. În privința

recunoașterii investițiilor imobiliare și conținutul conceptului, nu există diferențe față de IAS 40 (exemplele date de IAS 40 *Investiții imobiliare* fiind preluate integral în OMFP 1802/2014):

„Investiția imobiliară este proprietatea (un teren sau o clădire - ori o parte a unei clădiri - sau ambele) deținută (de proprietar sau de locatar în baza unui contract de leasing financiar) mai degrabă pentru a obține venituri din chirii sau pentru creșterea valorii capitalului, ori ambele, decât pentru:

a) a fi utilizată în producerea sau furnizarea de bunuri sau servicii ori în scopuri administrative; sau

b) a fi vândută pe parcursul desfășurării normale a activității.”²

Și în ceea ce privește investițiile imobiliare în curs abordarea este unitară cu ceea ce întâlnim la nivelul IAS 40. Chiar și aspectele legate de tratamentele contabile utilizate la reclasificarea activelor din categoria investițiilor imobiliare în categoria proprietăților imobiliare sau invers, sunt similare.

Un alt aspect de similaritate este cel legat de reclasificarea în categoria stocurilor destinate vânzării, OMFP 1802 conținând prevederi clare privind transferul proprietăților imobiliare în categoria stocurilor așa cum sunt tratate, de altfel, și din perspectiva IFRS 5 *Active imobilizate deținute în vederea vânzării și activități întrerupte*.³ Referitor la tratamentul evaluării investițiilor imobiliare transferate la stocuri, OMFP 1802/2014, precizează: *„Transferul se înregistrează la valoarea neamortizată a imobilizării. Dacă imobilizarea corporală a fost reevaluată, concomitent cu reclasificarea activului se procedează la închiderea contului de rezerve din reevaluare aferente acestuia”*, fapt care este diferit de ceea ce prevede IAS 40 – în sensul că valoarea trebuie să fie valoarea sa justă de la data modificării utilizării.

Dacă în ceea ce privește metoda de evaluare a investițiilor imobiliare la cost amortizabil, acest tratament este similar atât din perspectiva IAS 40, cât și cea a OMFP 1802, aspectul cel mai important de diferențiere dintre referențialul românesc – OMFP 1802 și referențialul IFRS constă în aplicarea celei de-a doua metode de evaluare - metoda de evaluare la valoare justă a investițiilor imobiliare:

- din perspectiva IAS 40, la paragraful 35 este prevăzut tratamentul contabil aplicabil investițiilor imobiliare atunci când entitățile economice optează pentru tratamentul de evaluare la valoare justă *„Un câștig sau o pierdere generat(ă) de o modificare a valorii juste a investiției imobiliare trebuie recunoscut(ă) în profitul sau în pierderea perioadei în care apare”*.⁴

- din perspectiva OMFP 1802/2014, tratamentul de evaluare este statuat între principiile normative ca fiind tratamentul de evaluare la cost istoric, însă este prevăzut și tratamentul alternativ de evaluare la valoare justă pentru imobilizările corporale în ansamblu. Având în vedere că în categoria imobilizărilor corporale sunt incluse și investițiile imobiliare⁵, rezultă pe cale de consecință că tratamentul de evaluare la valoare justă așa cum este prevăzut de OMFP 1802/2014 este aplicabil și investițiilor imobiliare. Ce presupune, în fapt acest tratament? Nu este altceva decât tratamentul alternativ prevăzut de IAS 16 *Imobilizări corporale*.

Astfel, orice diferență pozitivă de valoare justă peste costul istoric neamortizat este recunoscută ca rezervă din reevaluare la nivelul capitalurilor proprii, iar orice diminuare în limita soldului rezervei din reevaluare existentă anterior diminuează pe aceasta din urmă. Apare și efectul asupra contului de profit și pierdere atunci când valoarea justă este inferioară costului istoric

² OMFP 1802/2014 – paragraf 197

³ La paragraful 205 din OMFP 1802/2014 se prevede: *„O entitate transferă o proprietate imobiliară din categoria investițiilor imobiliare în categoria stocurilor dacă și numai dacă intervine o modificare în utilizare evidențiată de demararea lucrărilor de amenajare, în perspectiva vânzării. Pe perioada de amenajare sunt adăugate costurile, iar la recepția finală se procedează la transferul de la stocuri la investiții imobiliare, în vederea cedării.”*

⁴ *** - Standardele Internaționale de Raportare Financiară emise la 1 ianuarie 2015, Fundația IFRS, traducere în limba română realizată de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR), pag. A1339.

⁵ La paragraful 194 din OMFP 1802/2014 se prevede *„În categoria imobilizărilor corporale se urmăresc distinct: investițiile imobiliare, activele biologice productive, precum și activele corporale de explorare și evaluare a resurselor minerale. Pentru acestea se aplică regulile generale de evaluare, aplicabile imobilizărilor corporale.”*

neamortizat prin recunoașterea unor cheltuieli din reevaluarea imobilizărilor corporale, respectiv venituri din reevaluarea imobilizărilor corporale atunci când în viitor este recuperată descreșterea anterioară de valoare justă care a condus la recunoașterea cheltuielii.

Practic, variațiile de valoare justă nu se transpun în contul de profit și pierdere decât atunci când valoarea justă este inferioară costului istoric neamortizat al investiției imobiliare.

Un alt aspect de diferențiere este reprezentat de tratamentul contabil aplicabil schimbului de active (inclusiv pentru investițiile imobiliare) care este permis de referențialul IAS/IFRS, dar din perspectiva OMFP 1802/2014 aceste tratamente nu sunt aplicabile, prevederea fiind de a considera schimbul de active ca două tranzacții separate – o vânzare și o cumpărare, așa cum rezultă din aplicarea principiului necompensării prevăzut la paragraful 56, alin. (4): „În cazul schimbului de active, în contabilitate se evidențiază distinct operațiunea de vânzare/scoatere din evidență și cea de cumpărare/intrare în evidență, pe baza documentelor justificative, cu înregistrarea tuturor veniturilor și cheltuielilor aferente operațiunilor. Tratamentul contabil este similar și în cazul prestărilor reciproce de servicii.”

2.2. Aspecte de diferențiere dintre IAS 40 și aplicarea tratamentelor contabile din Republica Moldova.

SNC „Investiții imobiliare” transpune în mare parte în legislația Republicii Moldova prevederile reglementărilor internaționale aferente investițiilor imobiliare, dar există anumite raționamente prevăzute de IFRS care nu sunt stabilite expres în metodologia contabilă aplicabilă în Republica Moldova.

La nivelul definirii și identificării obiectelor de investiții imobiliare, IAS 40 stabilește că „proprietățile imobiliare în curs de construire sau amenajare în scopul utilizării viitoare ca investiții imobiliare” se vor recunoaște ca și investiții imobiliare. De asemenea, IAS 40 prevede aspecte specifice cu privire la evaluarea inițială a investițiilor imobiliare care necesită construcție sau amenajare a proprietății imobiliare. SNC „Investiții imobiliare” nu prevede posibilitatea înregistrării investițiilor imobiliare în curs și astfel, obiectivele de investiții imobiliare în construcție sau reconstrucție se recunosc și prezintă ca imobilizări corporale în curs de execuție, aplicându-se prevederile SNC „Imobilizări necorporale și corporale” pentru evaluarea și contabilizarea tranzacțiilor de construcție. Un aspect cu privire la evaluarea inițială a investițiilor imobiliare, neclarificat în legislația Republicii Moldova, se poate considera stabilirea valorii de intrare a obiectivelor investiționale construite sau amenajate în regie proprie. IAS 40 prevede expres că la evaluarea unei investiții imobiliare construită în regie proprie, care va fi contabilizată la valoarea justă, orice diferență între valoarea justă a proprietății imobiliare de la acea dată și valoarea contabilă anterioară trebuie recunoscută în profit sau pierdere.⁶ Conceptul prevăzut de IAS 40 este adecvat în contextul unei prezentări fidele a structurii proprietății, dar și a utilizării politicilor de evaluare similare pentru active cu aceeași destinație de utilizare.

Sursa de proveniență a investițiilor imobiliare, este un factor care influențează valoarea inițială a acestora. SNC „Investiții imobiliare” stabilește câteva surse de intrare și metode de evaluare distincte:⁷

- primite în schimbul altor active nemonetare sau a unei combinații de active nemonetare și monetaire – fiind evaluate la cost de intrare care include valoarea de activelor primite în schimb și costurile de achiziție direct atribuibile;
- primite cu titlu gratuit (ca donație) - evaluate la valoarea stabilită în documentele primare;
- primite ca aport în capitalul social – evaluate în conformitate cu legislația în vigoare, la valoarea aprobată prin decizia organului de conducere împuternicit al entității.

IAS 40 nu prevede reglementări specifice investițiilor imobiliare primite cu titlu gratuit și celor primite ca aport în capitalul social, însă investițiile imobiliare dobândite prin schimb sunt evaluate la valoarea justă, cu excepția situației în care (a) tranzacția de schimb nu are conținut

⁶ Standardele Internaționale de Raportare Financiară emise la 1 ianuarie 2015, Fundația IFRS, traducere în limba română realizată de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR).

⁷ SNC Investiții imobiliare – paragrafele 13,14 și 15

comercial sau (b) nici valoarea justă a activului primit și nici cea a activului cedat nu pot fi evaluate în mod fiabil.

Evaluarea ulterioară a investițiilor imobiliare în Republica Moldova se poate realiza în mod analogic metodelor de evaluare după recunoaștere prevăzute de IAS 40, fie prin metoda *valorii juste*, fie prin metoda de evaluare *la cost*. Cu toate acestea operațiunile de transfer ale investițiilor evaluate la valoarea justă exprimă o diferență, care din punct de vedere economic influențează atât autenticitatea informației prezentate cât și costurile acestei informații. Aceasta diferență se referă la faptul că potrivit SNC „Investiții imobiliare”, transferul proprietăților imobiliare în/din categoria investițiilor imobiliare se efectuează la valoarea contabilă a obiectului transferat, indiferent de metoda de evaluare ulterioară, iar IAS 40 stabilește că pentru transferul unei investiții imobiliare contabilizate la valoarea justă, costul presupus al proprietății în scopul contabilizării ei ulterioare în conformitate cu IAS 16 sau cu IAS 2 trebuie să fie valoarea sa justă de la data modificării utilizării. În acest sens, se presupune totuși că se poate realiza alinierea legislației Republicii Moldova la prevederile IAS 40, datorită prevederilor punctului 38 din SNC „Investiții imobiliare”, și anume: „În conformitate cu politicile contabile, operațiunile de transfer a investițiilor imobiliare pot fi contabilizate și în conformitate cu prevederile IAS 40.”

O omitere esențială a legiuitorului Republicii Moldova legată de armonizarea legislației contabile este faptul că nu a reglementat procedurile de recunoaștere și prezentare a investițiilor imobiliare utilizate în cadrul grupului de entități. Raționamentul prevăzut de IAS 40 prevede că în anumite cazuri, o entitate care are o proprietate imobiliară și care este închiriată și ocupată de societatea-mamă sau de o altă filială, conduce la considerarea că acea proprietate imobiliară nu îndeplinește condițiile unei investiții imobiliare în situațiile financiare consolidate, deoarece proprietatea imobiliară în cauză este, din punctul de vedere al grupului, o proprietate imobiliară utilizată de posesor.⁸

Cu toate că există anumite diferențieri între cadrele de reglementare menționate, datorită faptului că prin politicile contabile, entitățile pot stabili metode de evidență contabilă proprii, acestea pot întocmi situații financiare autentice și cât mai reprezentative pentru realitatea economică.

3. Concluzii - rezultatele cercetării comparative

Observăm că la nivelul reglementărilor contabile din România și Republica Moldova s-au făcut pași importanți spre adoptarea, respectiv armonizarea legislației cu directivele europene și standardele IAS/IFRS în ceea ce privește tratamentele contabile aplicabile investițiilor imobiliare.

Dacă aspectele legate de recunoaștere, conținutul conceptului de investiție imobiliară, evaluarea la cost sunt în cea mai mare parte similare, în ceea ce privește tratamentul de evaluare la valoarea justă este diferențiat, iar efectul direct se manifestă în structura capitalurilor proprii unde, în cazul României, întâlnim rezervele din reevaluare aferente investițiilor imobiliare, fără a se reflecta impactul creșterii de valoare justă direct în rezultatul exercițiului. Apare totuși și efectul asupra contului de profit și pierdere atunci când valoarea justă este inferioară costului istoric neamortizat al activului. În cazul Republicii Moldova, aplicarea tratamentului de evaluare la valoarea justă este similară cu cea prezentată de IAS 40, cu tratamentul contabil al diferențelor de valoare justă direct în contul de profit și pierdere.

În ceea ce privește investițiile imobiliare în curs, acestea sunt prezentate similar în legislația românească precum în IAS 40, spre deosebire de Republica Moldova unde nu întâlnim aspecte legate de investițiile imobiliare în curs.

Schimbul de active este un aspect tratat, de asemenea, diferit: în România se consideră ca fiind două tranzacții separate în cuprinsul OMFP 1802/2014, în timp ce în Republica Moldova tratamentul este asemănător celui prevăzut de IAS/IFRS cu excepția tratamentului legat de evaluare

⁸ Standardele Internaționale de Raportare Financiară emise la 1 ianuarie 2015, Fundația IFRS, traducere în limba română realizată de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR).

care se realizează la valoarea contabilă a activelor primite în schimb la care se adaugă costuri ocazionate de schimb.

În ceea ce privește aspectele legate de prezentarea investițiilor imobiliare în situațiile financiare consolidate, legislația românească este adaptată la cerințele referențialului contabil european, reglementările contabile din Republica Moldova prezentând încă anumite aspecte care trebuie armonizate.

Unele aspecte de îmbunătățit în legislația ambelor state se referă la modalitatea și cerințele de prezentare în notele explicative la situațiile financiare.

Ca direcții viitoare de cercetare, avem în vedere realizarea unei cercetări aplicative legată de modalitatea de aplicare a tratamentelor contabile specifice investițiilor imobiliare de către entitățile cotate pe piețele reglementate de la București și Chișinău în care să analizăm:

- recunoașterea investițiilor imobiliare în situațiile financiare,
- modul de prezentare în situațiile financiare,
- evaluarea la cost sau evaluarea la valoarea justă,
- entități care au recunoscut impozite amânate ca o consecință directă a aplicării tratamentelor de evaluare a investițiilor imobiliare la valoarea justă.

4. Bibliografie

*** - Directivei 34/2013 a Uniunii Europene.

*** - Legii Contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007 (Republica Moldova).

*** - Legea nr. 82/1991 – legea contabilității (republicată în Monitorul Oficial al României nr. 454 din 18 iunie 2008).

*** - Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 6.08.2013 privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate (Republica Moldova).

*** - Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1286/2012 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară începând cu raportarea realizată la 31 decembrie 2012 (România).

*** - Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate (România).

*** - Standardele Internaționale de Raportare Financiară emise la 1 ianuarie 2015, Fundația IFRS, traducere în limba română realizată de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR).

ABORDĂRI ȘI METODE DE EVALUARE A ACTIVELOR INTANGIBILE

*MATEȘ Dorel, dr., prof. univ., Universitatea de Vest Timișoara
doloro60@yahoo.com*

*LELIUC COSMULESE Cristina Gabriela, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
c.gabrielacosmulese@gmail.com*

*ANISIE Laurențiu, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
alarentiu@gmail.com*

Abstract. *Evaluarea activelor intangibile este un subiect controversat și privit cu scepticism datorită faptului că atât la nivel național cât și internațional nu există principii și reguli clar delimitate și bine definite cu privire la acestea.*

În cadrul acestei lucrări dedicată evaluării activelor intangibile am avut în vedere în primul rând realizarea unei incursiuni în sfera evaluării activelor intangibile din punct de vedere teoretic, atât prin prezentarea diverselor noțiuni, concepte privind procesul de evaluare, cât și prin

reliefarea caracteristicilor principalelor abordări (metode) în evaluare existente în cadrul literaturii de specialitate.

Din analiza efectuată asupra acestora conform literaturii de specialitate, considerăm că din perspectivă contabilă este foarte dificil poate chiar imposibil de implementat o metodă de evaluare universal acceptată. Fiabilitatea, siguranța, încrederea în rezultatele obținute, justificarea sau obiectivitatea sunt câteva caracteristici esențiale pe care le-am identificat noi că ar lipsi mai mult sau mai puțin din cadrul abordărilor prezentate.

Cuvinte cheie: metode de evaluare a activelor intangibile, reproducerea costurilor, criterii bazate pe veniturile pierdute, criterii bazate pe comparațiile de pe piață

Introducere

De-a lungul timpului realitatea a dovedit faptul că întreprinderea nu este numai un centru de producere de profit și de acumulare de capital, ci și un centru de colectare de cunoștințe și experiențe tehnologico-organizatorice, iar când toate aceste forme de acumulare evoluează într-un mod echilibrat, întreprinderea își realizează misiunea pentru care a fost creată. Prin urmare, valoarea unei întreprinderi poate fi măsurată în funcție de mărimea patrimoniului său material, dar subzistă de asemenea și în capacitatea de a dobândi, genera și distribui resursele intangibile⁹.

Actele necorporale au crescut în importanță în sistemul economic și în determinarea succesului unei companii, iar conceptele economice și manageriale tradiționale par a nu fi suficient de adecvate pentru a oferi răspunsuri și interpretări exacte și satisfăcătoare la noua realitate a sistemelor industriale și corporatiste unde evoluția este atribuită creării și gestionării corespunzătoare a activelor intangibile.

Această nevoie de noi cunoștințe rezultă dintr-o corespunzătoare necesitate de a face uz de instrumente și metode adecvate, în scopul de a identifica, dezvălui, înțelege, evalua și urmări de-a lungul timpului cheia succesului unei societăți necorporale.

Delimitări conceptuale cu privire la activele intangibile (SAU Aspecte privind definirea și clasificarea activelor intangibile)

Conceptul de active intangibile denumite și active necorporale sau imobilizări necorporale este derivat din necesitatea de a evalua, contabiliza și valorifica, elemente imateriale cum ar fi cele rezultate din drepturi exclusive date de *creația originală* care iau forma unor brevete de invenție, mărci comerciale, desene industriale, modele, francize, programe de calculator, drepturi de autor etc., sau de elemente care se dovedesc a fi adevărate *avantaje competiționale* pe piață cum sunt cercetarea-dezvoltarea, relațiile cu furnizorii și clienții, managementul de calitate, schemele de organizare internă, amplasamentul favorizat pentru afaceri, vadul comercial, calitatea mediului natural, reputația unui individ, grup sau organizație, contractele etc¹⁰.

Atenția acordată activelor intangibile a apărut odată cu sesizarea diferențelor semnificative dintre valoarea de piață a unei companii și valoarea netă contabilă a acesteia. Practic, cei implicați încercau să identifice cauza care făcea ca întreprinderile, care aveau în esență aceleași resurse financiare, fizice și umane, să obțină rezultate diferite.

Independent de măsurile și normele contabile, autori ca Stewart (1998), Blair (2001), Lev (2001) și Andriessen (2004) își exprimă părerea asupra impactului activelor intangibile de a crea un plus de valoare companiei.

⁹ Toffler A (1995), *Crearea unei noi civilizații*, Turner Pub, pag. 74

¹⁰ Bănașu C., S., et al. (2009), *The effectiveness of using intangible assets in order to decrease the costs of R & D for innovative SMEs for a research institute (INFOSIT)*, The Ninth International Conference "Investments and Economic Recovery", May 22 – 23, 2009, pag. 94

Karl-Erik Sveiby (2001), vede activele intangibile și ca active invizibile ce includ competențele individuale ale angajaților, structura internă și structura externă a unei entități economice¹¹.

Activele intangibile sunt definite de către Blair et al.(2001) ca fiind factori non-fizici care contribuie la sau sunt folosiți în producerea de bunuri sau oferirea de servicii, sau factori de la care se așteaptă să genereze beneficii viitoare de producție pentru indivizii sau firmele care dețin controlul utilizării acestor factori¹².

O definiție operațională a activelor intangibile este dată de Zaman Gh. (2009) care cuprinde categoria de bunuri identificabile nemonetare, în afara substanței fizice, specifice capitalului și proprietății intelectuale, care includ cunoștințe referitoare la rezultatele activității de cercetare- dezvoltare (materializate în studii de concept, comunicări științifice, tratate de specialitate, documentații, brevete de invenții, certificate de inovator etc.), brand-uri sau mărci înregistrate, secrete comerciale și industriale, titluri publicitare, software, drepturi de autor, licențe de utilizare, activități de instruire și educație etc¹³.

Arthur Andersen (1992) le consideră drept acele resurse controlate de companie care au următoarele atribute: nu au o natură fizică; sunt capabile să producă profituri nete în viitor; sunt protejate legal¹⁴.

Cea mai solidă definiție atribuită activelor intangibile a fost dată de Lev Baruch (1999), unul din cei mai recunoscuți cercetători în materie, care le consideră a fi resurse necorporale, capabile să genereze beneficii economice viitoare, ce pot fi controlate sau cel puțin influențate de entitate, și care au fost obținute ca urmare a unor evenimente sau operațiuni anterioare (de exemplu obținute din producție proprie sau achiziționate), putând fi vândute sau nu, separat de alte active. Definiția coincide în totalitate cu cea atribuită unui activ de către Standardele Internaționale de Raportare Financiară IAS/IFRS (conceptual framework IASB).

Problema măsurării activelor intangibile, denumite și imobilizări necorporale sau active necorporale cu siguranță nu este o noutate în sine, în sensul că a fost obiectul și a numeroase seturi de reglementări și standarde de contabilitate.

De aceea pentru a evalua elemente care alcătuiesc patrimoniul intangibil al unei întreprinderi este necesar, mai întâi, o corectă *definire și identificare* a acestor elemente intangibile. Definirea, criteriile de clasificare și recunoaștere a lor, metodele de evaluare a acestora sunt fundamentate prin reglementări contabile naționale (OMFP 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în M.O. nr. 963/30.12.2014) și cele solicitate de Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IAS/IFRS, 2013).

În accepțiunea Standardelor Internaționale de Contabilitate (IAS 38 „Intangible assets”) activele intangibile sunt definite ca fiind un activ imobilizat nemonetar, identificabil, lipsit de substanță fizică. Pentru a recunoaște un activ intangibil, IAS 38 recomandă drept criterii: *identificabilitatea, controlul asupra activului respectiv obținerea de beneficii economice viitoare* rezultate ca urmare a utilizării, închirierii sau deținerii sale. Criteriul *identificabilității* se referă la faptul că un activ necorporal poate fi individualizat, respectiv este separabil clar, de fondul comercial ori de alte active intangibile. Separabilitatea de fondul comercial se traduce prin faptul că activul necorporal poate fi transferat, brevetat, închiriat sau schimbat, iar beneficiile economice

¹¹ Sveiby K. E., (2001), *The new organisational wealth. Managing and measuring knowledge-based assets*, Berrett-Koehler, San Francisco, CA. Upton, pp. 2-5

¹² Blair M. M. & Wallman S. M. H. (2001), *Report of the brookings task force on intangibles*, The Brookings Institution, Washington, DC., pp. 9- 10

¹³ Zaman Gh., Gherasim Z. (2009), *„Evaluarea capitalului natural și a bunurilor intangibile, domenii majore ale educației pentru dezvoltarea durabilă*, Comunicare AGIR, Buletinul AGIR, 2010, ISSN 1224-7928, pag. 944; disponibil la adresa: www.agir.ro/

¹⁴ Arthur Anderson & Co. SC (1992), citat de Suci, Marta-Christina, (2004), *Economics. New economics & knowledge-based society. Part II*, Editura ASE Bucuresti, chapter 17- *Intangible Resources & Management of Intangible*, pag.16

viitoare ale acestuia vor putea fi distribuite fără a afecta beneficiile economice oferite de folosirea altor active intangibile.

În conformitate cu același standard, un activ intangibil este o resursă *controlată* de entitate. Însă, o entitate controlează un activ dacă are posibilitatea de a obține beneficii economice viitoare și, de asemenea, dacă are puterea de a restricționa accesul altor entități la beneficiile respective, fapt rezultat din drepturile legale la care entitatea poate face apel într-o instanță.

Beneficiile economice viitoare pe care la poate aduce un activ necorporal rezultă din vânzarea produselor sau serviciilor, din folosirea sau închirierea activului sau din reducerea costurilor de producție viitoare¹⁵. IAS 38 solicită întreprinderii să recunoască un activ intangibil, la cumpărare, dacă și numai dacă este posibil ca întreprinderea să obțină beneficii economice viitoare, ce pot fi atribuite activului respectiv, și costul activului poate fi măsurat în mod credibil.

Ordinul Ministerului Finanțelor Publice 1802/29.12.2014 prezintă tipurile de active intangibile care pot fi înregistrate în contabilitate, sub aspectul conținutului și al duratelor lor de amortizare, respectiv: cheltuieli de constituire, cheltuieli de dezvoltare, concesiuni, brevete, licențe, mărci comerciale, drepturi și active similare cu excepția celor create intern de entitate, active intangibile de explorare și evaluare a resurselor minerale, fondul comercial pozitiv, alte active intangibile; și avansurile acordate furnizorilor de active intangibile.

Elementele intangibile care nu pot fi în totalitate evaluate și înregistrate în contabilitate poartă numele de „resurse intangibile invizibile” sau de „capital intelectual” al întreprinderii (ca de exemplu, cunoștințe și abilități; loialitatea personalului; credibilitatea întreprinderii în relațiile cu partenerii de afaceri) sunt considerate de unii autori ca fiind componente ale *goodwill*-ului¹⁶.

Standardul IAS 38 prevede ca activelor intangibile să li se aplice aceleași reguli de evaluare ca și activelor tangibile, respectiv *evaluarea la valoarea de intrare* (cost de achiziție, cost de producție, valoarea justă etc.), și *evaluarea la valoarea bilanțieră* (costul amortizat și depreciat, valoarea reevaluată)¹⁷.

Pentru a sprijini companiile să aloce mai bine costul combinării de întreprinderi, IFRS 3 – Business Combination oferă o listă de exemple de active necorporale care întrunesc aceste două criterii (separabilitatea și contractuale legale) și din această cauză sunt contabilizate ca activ separat de fondul comercial¹⁸.

Acest îndrumar identifică șase categorii de active intangibile¹⁹:

1. *Active intangibile în domeniul marketingului*: denumiri comerciale, brand-uri, mărci comerciale, servicii legate de mărci, nume și domenii de Internet, clauze privind concurența .
2. *Active intangibile legate de clienți*: liste de clienți; contracte cu clienții și relații conexe cu aceștia; comenzi și întârzieri privind producția; relații non-contractuale cu clienții.
3. *Active intangibile de natură tehnologică*: proprietatea asupra tehnologiilor brevetate și nebrevetate; software; baze de date; secrete comerciale etc.
4. *Active necorporale de natură contractuală*: licențe și drepturi de autor; contract de furnizare; contracte de închiriere; autorizații de construcție; francize etc.
5. *Active intangibile din domeniul artistic*: piese de teatru, operă, balet; cărți, reviste, ziare și alte opere literare; opere muzicale, picturi, fotografii; materiale audiovizuale etc.
6. *Fond comercial*. Factorii care contribuie la aceasta rezultantă sunt de natură obiectivă:

¹⁵Duțescu A.(2001), [Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate](#), Editura CECCAR, București, pag. 161

¹⁶Deaconu, A. (1998), Diagnosticul și evaluarea întreprinderii, Editura [Intelcredo](#), București, pag. 264

¹⁷Duțescu A.(2001), op. cit., pag. 161

¹⁸ Fireșcu V. (2009), Convergențe și divergențe în contabilitatea activelor intangibile în contextul globalizării schimburilor și transnaționalizării companiilor, Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie, Nr. 3/2009, pag. 102

¹⁹ Această clasificare a fost adoptată de IFRS 3 din Standardele de contabilitate financiară ”Combinări de întreprinderi”, Nr 141 (Norwalk , Connecticut: FASB , 2001)

calitatea gestiunii, competența tehnică și cunoștințele acumulate de personal; know-how industrial; stabilirea resurselor de aprovizionare; clientela, vadul, debușeele, studiile și cercetările; reputația, imaginea întreprinderii²⁰.

În cadrul activelor intangibile de obicei distincția se face între intangibilele identificabile și neidentificabile. Intangibilele identificabile includ proprietatea intelectuală (IP) precum: brevetele de invenție, drepturile de autor, mărcile comerciale, secrete comerciale intelectuale etc. Activele prezentate în primul grup pot genera beneficii economice viitoare, care se reflectă în costul lor. Activele prezentate în al doilea grup, dimpotrivă, nu au un cost specific de achiziție prin urmare, sunt asociate unui grad ridicat de incertitudine și risc.

Identificabile		Neidentificabile	
Achiziționate de la terțe părți	Generate intern	Achiziționate de către o altă companie	Generate intern
- individual - ca parte a unei afaceri		Goodwill extern achiziționat	Goodwill intern (Capital intelectual)
Cheltuieli de cercetare-dezvoltare Proprietatea industrială Proprietatea intelectuală Concesiuni administrative Aplicații IT Francize		Vad comercial Clientelă Reputație Know-how Loialitatea personalului Canale comerciale	
Durată de viață utilă definite ∨ se amortizează		Durată de viață utilă nedefinite ∨ supuse testului de depreciere	

Figura 1 – Active intangibile identificabile și neidentificabile

Sursa: Adaptare după Cristina Álvarez Villanueva (2011), Towards a new model for evaluation of intangibles, Doctoral thesis, Universitat Jaume I, Castellón, pag. 3

O altă clasificare a imobilizărilor necorporale este cea propusă de Standardele de contabilitate Internațională, care fac distincția inițial între active necorporale generice (sau a fondului comercial) și active intangibile specifice. Categoria de active intangibile specifice poate fi clasificată din perspectiva ciclului de viață astfel²¹:

1) cu durată de viață economică *definită sau determinată*, de aici rezultă faptul că se pot amortiza (a se vedea IAS 38 paragr. 97-106):

2) cu durată de viață *nedefinită sau nedeterminată* (dar niciodată nesfârșită), nu este amortizată (a se vedea IAS 38 paragr. 107-110), dar care trebuie să fie supuse cel puțin anual testului de depreciere din IAS 36 (Valoarea recuperabilă - Valoarea contabilă egală cu cea mai mare dintre: valoarea de utilizare și valoarea de vânzare adică valoarea justă - costurile cedării).

Particularități ale evaluării activelor intangibile

Evaluarea activelor intangibile presupune înțelegerea unor aspecte particulare de evaluare, determinate în primul rând de caracteristicile particulare pe care acestea le au. Se consideră că evaluarea activelor intangibile este de competența evaluatorului de întreprindere datorită faptului că în marea majoritate a cazurilor valoarea acestora este legată de o întreprindere care utilizează aceste active.

²⁰ Fântână R. S., PhD, MBM, Generalități referitoare la activele proprietății intelectuale participante la tranzacțiile internaționale, curs masterat, Universitatea Dimitrie Cantemir, pag. 3

²¹ IAS 38 – *Active intangibile*, inclus în Standardele Internaționale de Raportare Financiară IAS/ IFRS (2013), Editura CECCAR, București

În optica IAS 38 și IFRS 3 există câteva particularități ale evaluării activelor intangibile și anume²²:

- evaluarea activelor intangibile se face la valoarea justă (care, în conformitate cu IFRS 2013, este un concept identic cu conceptul de valoare de piață, definit în Standardul Internațional de Evaluare IVS 1 – Valoarea de piață, bază de evaluare, elaborat de IVSC);
- în cazul în care activul intangibil este evaluat printr-o metodă înscrisă în abordarea prin cost (de ex. un program informatic de gestiune), se va ține cont și de economia de impozit pe profit (beneficiu fiscal);
- când se folosesc două modalități de evaluare, se selectează rezultatul obținut din cea mai credibilă abordare și nu se face o medie a celor două abordări;
- dacă se folosesc două proceduri ale aceleiași metode de evaluare și rezultă două valori diferite (dar apropiate) se poate propune, ca valoare finală, o medie aritmetică a celor două rezultate;
- întotdeauna este privilegiat rezultatul obținut în urma evaluării, care se bazează pe informații directe de pe piață; este cazul activelor intangibile care se tranzacționează pe piață, respectiv, fie cu prețurile curente de tranzacționare ale unor active intangibile identice (de ex. licențe de taximetrie, licențe de pescuit), fie cu prețurile curente de tranzacție ale activelor intangibile similare; în cel de-al doilea caz fiind necesare unele corecții, pentru reflectarea diferențelor existente între elementele de comparație selectate (respectiv diferențele între activul evaluat și activele selectate ca fiind comparabile adecvate).

Incertitudinea cu privire la beneficiile economice viitoare, lipsa controlului și absența piețelor active care să evalueze încrederea în elementele intangibile, au făcut ca organismele de reglementare să fie reticente în adoptarea unor măsuri mai liberale.

Abordări și metode clasice de evaluare a activelor intangibile

Abordările metodologice sau metodele de evaluare (economică) sunt aceleași, indiferent de tipul proprietății evaluate, activ sau afacere. Ne referim aici la metodologia agreată de organismele de reglementare în domeniul evaluării, care are fundamente teoretice și este consacrată de practica evaluărilor.

Metodele clasice folosite pentru a evalua activele necorporale au unele elemente comune cu cele utilizate pentru a evalua activele corporale, cum ar fi cele din sectorul imobiliar. O diferență importantă, în cele mai multe cazuri, constă în disponibilitatea datelor necesare, adică găsirea de tranzacții comparabile sau informații financiare istorice relevante. De multe ori, tranzacții comparabile sau informații de referință necesare pentru a stabili o bază logică și intelectuală pentru concluziile de evaluare a activelor necorporale nu sunt disponibile.

Evaluarea activelor intangibile (necorporale) reprezintă obiectul Comitetului pentru Standarde Internaționale de evaluare, GN 4 – *Evaluarea activelor necorporale* și prescrie tratamentul contabil pentru activele intangibile, analizează criteriile pe care un activ intangibil trebuie să le îndeplinească pentru a fi recunoscut, specifică valoarea contabilă a activelor intangibile și stabilește cerințele pentru prezentarea informațiilor referitoare la activele intangibile. Standardele de evaluare recunosc faptul că ”există mai multe abordări de evaluare, cum ar fi metoda opțiunilor...Acele abordări pot fi adecvate pentru evaluarea activelor intangibile în anumite situații”²³.

Metodele de evaluare a activelor intangibile sunt înscrise în cele trei abordări clasice ale evaluării oricărui tip de proprietate, unele particularități referitoare la denumirea metodelor de evaluare ca și la relevanța/aplicabilitatea acestora:

²² Bănașu, C., S. (2012), *Evaluarea activelor intangibile*, Editura Tribuna Economică, București, pp. 96-97

²³ Comitetului pentru Standarde Internaționale de Evaluare (IVSC), GN 4, *Evaluarea activelor necorporale* (revizuit 2010), par. 2.3 (www.ivsc.org)

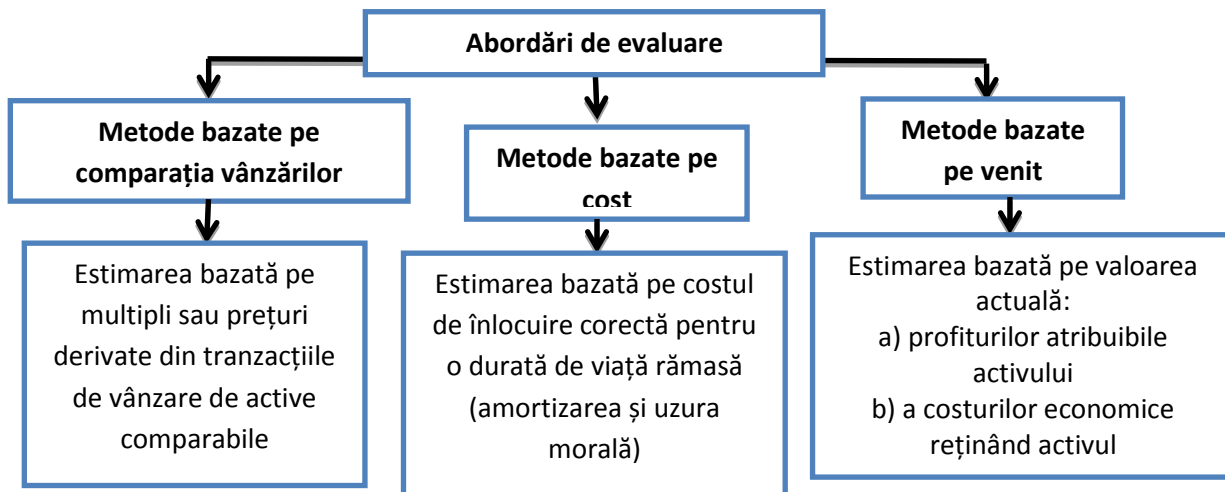

Figura 2 – Cele trei abordări clasice de evaluare a activelor intangibile
(Sursa: Prelucrare proprie a autorului)

Alegerea metodei pentru un anumit caz, într-o situație specifică, depinde întotdeauna de circumstanțe. În cele mai multe cazuri este necesară utilizarea mai multor metode de evaluare datorită necesității autoverificării rezultatelor obținute²⁴. De asemenea, nu trebuie exclusă posibilitatea ca evaluatorul să dezvolte tehnici și metode proprii, specifice pentru un anumit caz, utilizând elemente ale mai multor metode.

În continuare, vom precede la analiza acestor abordări, subliniind avantajele sau dezavantajele, limitele sau punctele forte ale aplicării acestor metode, evidențiind acolo unde este nevoie adaptarea lor incompletă la contextul economic actual.

1. Abordarea prin cost

A evalua un activ sau o resursă semnificativă, a sintetiza caracteristicile calitative și cantitative ale acestuia într-o valoare monetară, înseamnă practic a-i atribui acestui element patrimonial o valoare.

Obiectivul acestei abordări de evaluare este de a măsura ansamblul (totalitatea) beneficiilor viitoare pe care utilizarea unui activ intangibil le poate produce, pe baza resurselor monetare necesare a substitui acel element cu un altul identic, sau cel puțin să ofere același avantaj competitiv.

Abordarea prin cost cuprinde următoarele metode	{	Costul istoric Costul de înlocuire Costul de reproducție
Când se utilizează	{	Software Clienți Forță de muncă Litigiile care implică brevete specifice
Ce se poate considera	{	Profitul/ pierderea "time to market" Impozite Durata de viață rămasă (amortizarea/ uzura morală) Probabilitatea de succes

Metoda costului istoric – implică identificarea costurilor efectuate de-a lungul timpului cu dezvoltarea activului intangibil respectiv și, actualizarea lor la data evaluării, prin intermediul unui factor de actualizare, calculat prin luarea în considerare a unui indice corespunzător al inflației²⁵.

²⁴Nancu D. (2013), suport de curs Evaluarea economica si financiara a intreprinderii, Universitatea Ovidius, Constanța, pag. 32

²⁵Grosu V. (2015), *Sinergetica metodelor de evaluare bazate pe costuri și activele intangibile*, publicat în cadrul Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, Chișinău

Metoda costului de reproducție – consideră recrearea unui activ intangibil identic celui evaluat²⁶. El reprezintă costul estimat necesar construirii, la prețurile curente existente la data evaluării, a unui activ intangibil identic celui evaluat, utilizând aceleași materiale, standarde de producție, design și calitate a forței de muncă, ca în cazul activului intangibil analizat.

Metoda costului de înlocuire – măsoară cheltuielile necesare pentru a dezvolta un activ cu aceeași utilitate și este adecvată în situații, cum ar fi determinarea unui preț-țintă înainte de începerea negocierilor sau calcularea unei baze pentru rate de redevențe adecvate sau stabilirea prețurilor de transfer.

Obiectivitatea acestei abordări este mai puțin consistentă atunci când sistemul informațional nu permite evaluarea cu certitudine a costurilor efectuate cu realizarea acestui tip de resursă; de asemenea, această metodă nu valorifică posibilitățile de evaluare a tehnologiilor și nici dezvoltarea și difuzarea acestora pe piața de referință.

Abordarea prin cost este cea mai utilă în cazurile în care nu există nici o activitate economică revizuită, cum ar fi tehnologia în stadiu incipient, care nu produce încă venituri.

2. Abordarea prin venit

Prin această abordare se estimează valoarea unui activ intangibil prin calcularea valorii actualizate a profitului, fluxului de numerar (cash flow) sau economiilor generabile de activul intangibil, pe care le-ar obține participanții pe piață, proprietari ai activului intangibil, pe parcursul duratei de viață utilă/ contractuală rămasă.

Schematic abordarea prin venit se prezintă astfel (fig.3):

3. Abordarea bazată pe comparațiile de pe piață

La baza acestei abordări stă evaluarea activului prin compararea cu valorile la care au fost vândute alte active similare și folosirea unor multipli bazați pe diferiți factori, precum relația între preț și venituri.

Abordarea este reprezentată de metoda *multiplului* sau *comparație*, aplicate asupra anumitor beneficii considerate ca fiind aferente elementului evaluat, putând fi caracterizat prin următoarele abordări metodologice²⁷: metoda tranzacțiilor comparate, multiplicatorilor empirici.

Metoda este considerată deosebit de bună dar utilizarea ei poate fi limitată de insuficiența de informații necesare pentru asigurarea comparabilității.

*Metoda tranzacțiilor comparabile*²⁸ – se fundamentează pe recunoașterea unui element intangibil specific cu o valoare corespunzătoare prețurilor tranzacțiilor recente, față de data evaluării, având ca obiect bunuri similare. Lipsa de informații însă poate reprezenta punctul slab al acestei metode, deoarece este necesar ca obiectul tranzacțiilor comparate să fie omogene; în caz contrar prețurile nu pot fi comparate.

Metoda multiplului de piață - permite evaluarea unui bun intangibil prin aplicarea multiplilor considerați a fi oportune, deductibile pe piață. Este evidentă aplicarea acestei metode pentru societățile cotate, ce operează în același sector. Multipli de piață sunt implicați în stabilirea prețurilor negociate cu ocazia operațiunilor de finanțare extraordinare „deal”. Această metodă necesită a avea la dispoziție date de pe piață, comparabile, cum ar fi valoarea tranzacțiilor și condițiile în care acestea se desfășoară.

De obicei, sunt utilizate ca metode de control, din cauza curențelor ce le caracterizează de cele mai multe ori, mai ales atunci când nu-i posibil să accedă la informații și date confidențiale

²⁶ Comitetului pentru Standarde Internaționale de evaluare (IVSC), GN 4 - Evaluarea activelor necorporale (revizuit 2010), par.2.3

²⁷ Zanonato F., (2008), *Relazione di stima del valore attribuibile a: brevetto n. 0001350028 relativo a "Barriera acustica, particolarmente per le revisione di linea ferroviari (...)"*

²⁸ Valente P., et al (2014), *Marchi, brevetti e know-how. Gestione internazionale degli intangibili*, Editura Ipsoa, pag. 135

*Metode bazate pe studii de piață*²⁹: *interbrand, brand rating și valoarea relațiilor cu clienții* - au scopul de a evalua marca, de a identifica factorii ce pot fi transformați cantitativ și ca urmare transformați în multipli ai unei valori economice.

Modelul interbrand se bazează pe puterea mărcii, pe raționamentul fundamentat pe următoarele aspecte: leadership (poziția pe piață); stabilitatea mărcii (fidelitatea clientelei); piața; internaționalizarea; trend-dezvoltare pe termen lung; menținerea pe piață – investiții în marketing, cu scopul protejării brand-ului; protejarea legală.

Valoarea multiplului este determinată pe baza punctajului acordat pentru fiecare factor în parte și apoi aplicat la profitul diferențial calculat pe ultimii trei ani.

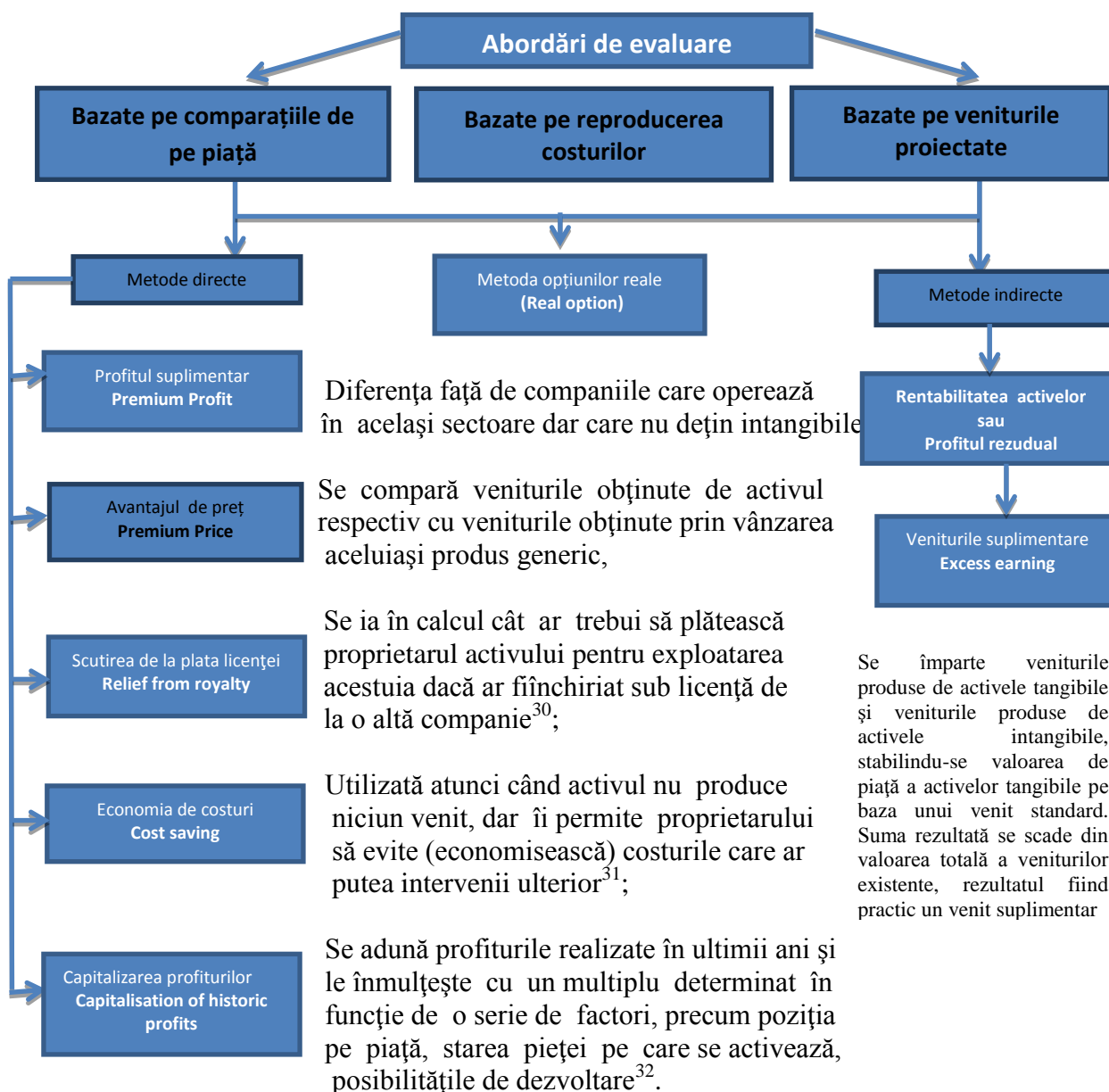

Figura 3 - Abordarea bazată pe venit

(Sursa: Adaptare după Tony Hadjiloucas, *Intangible Asset Valuation*, April 2014, pag. 10)

²⁹ Grosu V. (2013), *Evaluarea Capitalului Intelectual*, publicat în cadrul proiectului Studii post doctorale în economie, Editura Academiei Române, București, pp. 415-423

³⁰ Irimieș C., Irimieș L. (2011), *Evaluarea brandului, măsură de bază în managementul modern al brandurilor*, Revista Transilvană de Științe ale Comunicării, 3(14)/2011, pp. 34-44

³¹ Zabihollah R. (2004), *Financial institutions, valuations, mergers, and acquisitions: The fair value approach*, Business & Economics, Canada, pag. 230

³² Kelvin King (2003), *The Valuation and Exploitation of Intangible Assets*, Editura EMIS, pag. 21

În practică, această abordare este adesea folosită ca un instrument de testare având în vedere faptul că în cele mai multe cazuri activele intangibile sunt unice. Unul dintre motivele pentru care abordarea prin comparație nu este de obicei principala abordare constă în faptul că piața pe care se tranzacționează active intangibile rareori poate fi considerată o piață activă³³.

Puncte de vedere privind gruparea metodelor de cuantificare a activelor intangibile

În literatura de specialitate există numeroase metode folosite pentru cuantificarea activelor intangibile. În lucrările lui Sveiby (2002), Bontis (2001), Bontis *et al.* (1999), Luthy (1998), Petty, Guthrie (2000) și Andriessen (2004) se identifică peste 30 de metode diferite. Numărul mare de metode este probabil rezultatul faptului că *cercetările privind activele intangibile și capitalul intelectual au rezultat inițial din dorințele practicienilor*³⁴ de a crea și dezvolta instrumente și metode sofisticate de măsurare, fapt ce a însemnat un mare progres.

Unele perspective, merg dincolo de simplele măsuri contabile și consideră că cheltuielile efectuate ca investiții ar trebui să fie evaluate în conformitate cu randamentul de investiții.

1. În lucrarea sa *Methods for Measuring Intangible Assets*, **Karl-Erik Sveiby** (2001) pe baza clasificărilor sugerate de Luthy și Williams propune o grupare a metodelor de evaluare a activelor necorporale întâlnite în practică în patru grupe și anume³⁵:

a) *Metode directe de estimare a capitalului intelectual* („Direct Intellectual Capital methods” – DIC) presupune estimarea valorii activelor necorporale, prin identificarea și evaluarea fiecărei sale componente identificate, iar odată ce aceste componente sunt identificate, sunt evaluate direct, individual sau ca un coeficient agregat.

De exemplu: Technology broker, Inclusive Valuation Metodology

b) *Metoda bazată pe capitalizarea bursieră* („Market Capitalization Methods”-MCM): presupune calcularea diferenței dintre capitalizarea de piață a companiei și capitalul propriu al acționarilor.

De exemplu: Coeficientul Q a lui J.Tobin

c) *Metoda randamentului activelor* („Return on Assets methods”-ROA): metoda constă în calcularea ROA prin raportarea mediei veniturilor întreprinderii înainte de impozitare, pe o perioadă de timp, la media bunurilor tangibile ale întreprinderii, și compararea rezultatului obținut cu media industriei întreprinderii. Diferența este multiplicată cu media bunurilor tangibile ale întreprinderii pentru a calcula un venit anual mediu al intangibilelor.

De exemplu: Valoarea economică adăugată (EVA); MVA

d) *Metoda fișei cu punctaje* („Scorecard Methods”-SC): sunt identificate diversele componente ale activelor intangibile și sunt generați indicatori și indici care sunt raportați într-o fișă cu punctaje (scorecards) sau ca și grafice. Metodele SC sunt similare metodelor DIC, cu diferența că nu se fac evaluări monetare a bunurilor intangibile.;

De exemplu: Monitorul Activelor Intangibile, Scandia Navigator, IC Index

Aceste metode oferă *diferite avantaje și dezavantaje*. Metode precum MCM și ROA sunt folosite atât în cazul fuziunilor și achizițiilor, cât și în cazul pieței de capital. Metodele pot fi, de asemenea, folosite și în cazul comparării companiilor din același domeniu. Exprimând totul în termeni valorici aceste metode pot deveni uneori insuficient de relevante și chiar superficiale.

2. **Manfred Bornemann et al.** (2003) în funcție de criteriul financiar, grupează metodele în două grupe, fiecare la rândul ei conținând câte patru subgrupe³⁶:

³³ Anghel, I. (coord.), Negescu, O. M., Anica Popa, A., Popescu, A. M. (2010), *Evaluarea întreprinderii*, Editura Economică, București

³⁴ Bontis, N. (2002), *World Congress on Intellectual Capital Readings*, KMCI Butterworth-Heinemann Press, Boston, MA., pag. 623

³⁵ Firescu V. (2009), op. cit., pag. 107

³⁶ Szathmary Miclea C. (2013), *Evaluarea capitalului intelectual*, publicat în cadrul programului Studii post doctorale în economie, Editura Academiei Române, București

a. metode monetare (bazate pe tranzacții pe piață, bazate pe cost, scontarea veniturilor viitoare, „real options”) - utilizează indicatori financiari, dar sunt greu de aplicat din următoarele motive: lipsa pieței ca bază de măsurare, în general costul nu reflectă valoarea reală, nu se pot face previziuni cu precizie, factorul de scontare este greu de stabilit;

b. metode non-monetare (metode structurale, balanced scorecard-ul, metode care reflectă procesele, EFQM) - utilizează în general atât indicatori financiari, cât și nefinanciari și au următoarele dezavantaje: indicatorii utilizați de obicei nu sunt comparabili cu cei ai concurenților sau a celorlalți din industrie; indicatorii trebuie să fie interpretați în funcție de contextul în care se situează întreprinderea (piața, ciclul de viață al produsului, gradul de dezvoltare al întreprinderii, etc.).

Luând în considerare opinia lui Sveiby (2001) credem că cea mai cuprinzătoare și completă clasificare a metodelor de cuantificare a activelor intangibile ne este furnizată din lucrările Comisiei Europene "Studiu privind evaluarea activelor intangibile și practicile de raportare asociate":

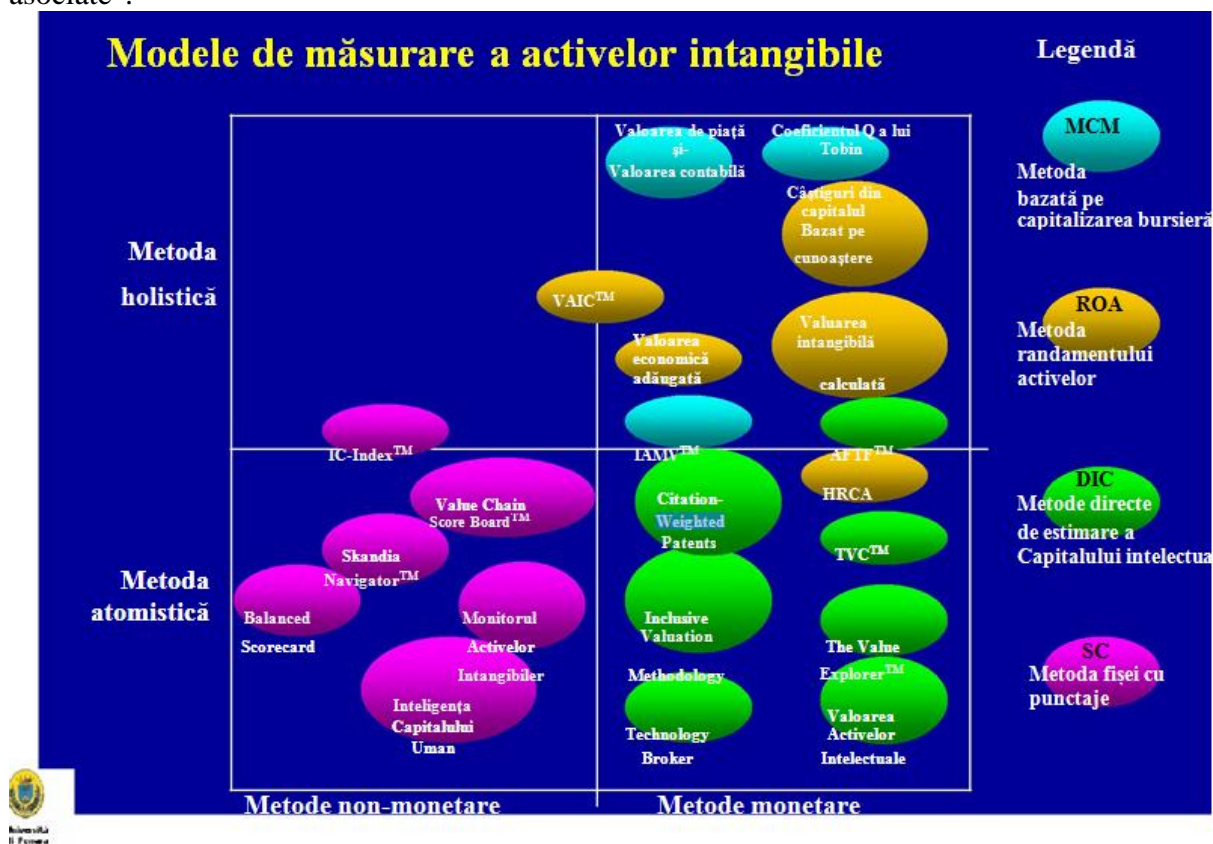

Figura 4 - Gruparea metodelor de măsurare a activelor intangibile – 34 de abordări

Sursa: Adaptare după Zambon S. (2010), *Intangibles & IC: Accounting, Regulation & Reporting*, WIPO Headquarters, Geneva, 1-2 December, pag. 19

Per ansamblu, dacă analizăm metodele de măsurare existente ale activelor intangibile, se observă două tendințe principale, cea de a-i atribui o *valoare financiară* și cea de a-l măsura *prin prisma performanței*.

În primul caz, aplicarea modelelor tradiționale de evaluare se dovedește a fi foarte dificilă deoarece în cele mai multe cazuri nu se poate identifica un *flux de venituri* aferent în mod clar respectivului activ, iar în cazul determinării *valorii pe baza tranzacțiilor* de vânzare-cumpărare de pe piață, pentru majoritatea dintre activele intangibile nu există o asemenea piață.

În cel de al doilea caz, majoritatea autorilor sugerează ideea de a nu se folosi doar măsurătorile financiare datorită faptului că acestea nu reflectă valoarea adevărată a întreprinderii.

Concluzii

Precizăm că în studierea activelor intangibile am întâmpinat numeroase obstacole datorită lipsei unor criterii prestabilite în definirea și identificarea acestora. Problema definirii și conceptualizării acestui activ este subestimată, motiv pentru care nu e deloc surprinzător faptul că, pentru o entitate, evaluarea, recunoașterea și raportarea informațiilor legate de acest subiect sunt haotice, lipsite de importanță și de credibilitate. Majoritatea definițiilor asociate conceptului de active intangibile regăsite în cadrul literaturii de specialitate (în special în sfera contabilității) fac referire la acel element susceptibil care poate fi asociat cu un alt activ intangibil sau tangibil dat fiind faptul că acesta poate genera beneficii economice viitoare pentru o entitate.

Metodele de evaluare dezvoltate până în prezent rezultă a fi ineficiente pentru a obține o reprezentare completă a tuturor elementelor deținute de o firmă, indiferent de natura lor; ceea ce lipsește acestor metode este faptul că nu există o armonizare între metodele propuse de doctrina contabilă, care sunt încă fragmentate, iar în anumite cazuri suprapuse și din care rezultă evident, date și informații cu anumite limitări.

Problema evaluării activelor intangibile rămâne o provocare continuă, iar criticile existente în prezent se referă tocmai la faptul că bilanțul contabil tradițional nu conține valoarea integrală aferentă tuturor activelor intangibile, valoare care în prezent deține o pondere tot mai mare în valoarea unei companii și un potențial tot mai pregnant în perspectivele sale de creștere. Există de asemenea numeroase cercetări aplicative care demonstrează clar că tot ce înseamnă creștere economică viitoare se bazează pe factori de natura cunoștințelor colective, pe aptitudinile managementului, pe capacitatea de inovare și de dezvoltare a mărcilor și altor intangibile etc.

Bibliografie

1. Anghel, I. (coord.), Negescu, O. M., Anica Popa, A., Popescu, A. M. (2010), *Evaluarea întreprinderii*, Editura Economică, București
2. Arthur Anderson & Co. SC (1992), citat de Suciu, Marta-Christina, (2004), *Economics. New economics & knowledge-based society. Part II*, Editura ASE Bucuresti, chapter 17- *Intangible Resources & Management of Intangible*, pag.16
3. Baruch L. (2001), *Intangibles: Management, Measurement and Reporting*, Washington D.C. Management. Journal of Intellectual Capital, Vol. 1, No. 2, pag. 5
4. Bănașu C., S., et al. (2009), *The effectiveness of using intangible assets in order to decrease the costs of R & D for innovative SMEs for a research institute (INFOSIT)*, The Ninth International Conference “Investments and Economic Recovery”, May 22 – 23, 2009, pag. 94
5. Bănașu, C., S. (2012), *Evaluarea activelor intangibile*, Editura Tribuna Economică, București, pp. 96-97
6. Blair M. M. & Wallman S. M. H. (2001), *Report of the brookings task force on intangibles*, The Brookings Institution, Washington, DC., pp. 9- 10
7. Bontis, N. (2002), World Congress on Intellectual Capital Readings, KMCI Butterworth-Heinemann Press, Boston, MA., pag. 623
8. Cristina Álvarez Villanueva (2011), *Towards a new model for evaluation of intangibles*, Doctoral thesis, Universitat Jaume I, Castellón, pag. 3
9. Deaconu, A. (1998), *Diagnosticul și evaluarea întreprinderii*, Editura [Intelcredo](#), București, pag. 264
10. Dușescu A.(2001), [Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate](#), Editura CECCAR, București, pag. 161
11. Fântână R. S., PhD, MBM, Generalități referitoare la activele proprietății intelectuale participante la tranzacțiile internaționale, curs masterat, Universitatea Dimitrie Cantemir, pag. 3
12. Firescu V. (2009), *Convergențe și divergențe în contabilitatea activelor intangibile în contextul globalizării schimburilor și transnaționalizării companiilor*, Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie, Nr. 3/2009, pag. 102
13. Grosu V. (2013), *Evaluarea Capitalului Intelectual*, publicat în cadrul proiectului Studii post doctorale în economie, Editura Academiei Române, București, pp. 415-423

14. Grosu V. (2015), *Sinergetica metodelor de evaluare bazate pe costuri și activele intangibile*, publicat în cadrul Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, Chișinău
15. Irimieș C., Irimieș L. (2011), *Evaluarea brandului, măsură de bază în managementul modern al brandurilor*, Revista Transilvană de Științe ale Comunicării, 3(14)/2011, pp. 34-44
16. Kelvin King (2003), *The Valuation and Exploitation of Intangible Assets*, Editura EMIS, pag. 21
17. Nancu D. (2013), suport de curs *Evaluarea economica și financiară a întreprinderii*, Universitatea Ovidius, Constanța, pag. 32
18. Sveiby K. E., (2001), *The new organisational wealth. Managing and measuring knowledge-based assets*, Berrett-Koehler, San Francisco, CA. Upton, pp. 2-5
19. Szathmary Miclea C. (2013), *Evaluarea capitalului intelectual*, publicat în cadrul programului Studii post doctorale în economie, Editura Academiei Române, București
20. Toffler A (1995), *Crearea unei noi civilizații*, Turner Pub, pag. 74
21. Tony Hadjiloucas (2014), *Intangible Asset Valuation*, April, pag. 10
22. Valente P., et al (2014), *Marchi, brevetti e know-how. Gestione internazionale degli intangibili*, Editura Ipsoa, pag. 135
23. Zabihollah R. (2004), *Financial institutions, valuations, mergers, and acquisitions: The fair value approach*, Business & Economics, Canada, pag. 230
24. Zaman Gh., Gherasim Z. (2009), *„Evaluarea capitalului natural și a bunurilor intangibile, domenii majore ale educației pentru dezvoltarea durabilă*, Comunicare AGIR, Buletinul AGIR, 2010, ISSN 1224-7928, pag. 944; disponibil la adresa: www.agir.ro/
25. Zambon S. (2010), *Intangibles & IC: Accounting, Regulation & Reporting*, WIPO Headquarters, Geneva, 1-2 December, pag. 19
26. Zanonato F., (2008), *Relazione di stima del valore attribuibile a: brevetto n. 0001350028 relativo a “Barriera acustica, particolarmente per le revizione di linea ferroviari (...)*
27. Comitetului pentru Standarde Internaționale de Evaluare (IVSC), GN 4, *Evaluarea activelor necorporale (revizuit 2010)*, par. 2.3 (www.ivsc.org)
28. IAS 38 – *Active intangibile*, inclus în Standardele Internaționale de Raportare Financiară IAS/IFRS (2013), Editura CECCAR, București
29. OMFP 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în M.O. nr. 963/30.12.2014

DISCRIMĂNĂRI CONTABILE PRIVIND TRATAREA FONDULUI COMERCIAL

GROSU Veronica, dr., prof.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
doruveronica@yahoo.com

SOCOLIUC Marian, dr., lect.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
marians@seap.usv.ro

Abstract. *Obiectivul acestei lucrări este focalizat pe analiza tratamentelor contabile aplicabile fondului comercial achiziționat cu titlul oneros sau generat intern, din prisma normelor contabile internaționale IAS/IFRS și a reglementărilor contabile naționale. Considerăm necesară această analiză, având în vedere carențele informaționale cu privire la tratarea contabilă a acestui element ca activ necorporal, dar și a discriminării evidente în ceea ce privește entitățile care produc sau generează acest activ și cele care-l achiziționează.*

Kez words: *fond comercial, evaluarea, recunoaștere, tratament contabil.*

Abordarea contabilă a fondului comercial în OMFP 1802/2014 și normele IAS/IFRS

Fondul comercial este definit ca fiind capacitatea entității de a produce profit, care derivă fie din factori specifici, capabili să contribuie în mod pozitiv la realizarea de venituri (fiind obținut în

timp, cu titlul oneros, neavând o valoare independentă), fie prin creșterea valorii pentru întreg ansamblul de active pe care entitatea le deține, în raport cu valoarea aferentă fiecărui activ în parte. Acest lucru datorându-se unui sistem eficient de organizare și gestionare a activității entității. Fondul comercial poate fi generat intern sau achiziționat cu titlul oneros (ca urmare a achiziționării unei entități sau a unei ramuri de activitate). În vederea înregistrării fondului comercial și a aplicării tratamentului său contabil, trebuie avut în vedere că fondul comercial reprezintă doar o parte din valoarea recunoscută cu ocazia achiziționării sale cu titlul oneros, valoare neatribuibilă fiecărui element patrimonial achiziționat de entitate (de la entitatea achiziționată), însă care reprezintă mai degrabă valoarea sa intrinsecă, ce poate fi corelată în realitate cu următoarele motive: îmbunătățirea poziției pe piață; de plusvaloarea generată de produsele noi sau de o cerere foarte mare; crearea de valoare prin intermediul sinergiilor productive sau comerciale.

Conform OMFP 1802/2014 **Contul 2071 "Fond comercial pozitiv"** Cu ajutorul acestui cont se ține evidența fondului comercial pozitiv reflectat, de regulă, la consolidare. Contul 2071 "Fond comercial pozitiv" este un cont de activ. **Contul 2075 "Fond comercial negativ"** Cu ajutorul acestui cont se ține evidența fondului comercial negativ care apare în situațiile financiare anuale consolidate, respectiv în situațiile financiare anuale individuale, cu ocazia transferului efectuat în legătură cu achiziția unei A se vedea OMFP 1802/2014, paragraful 178, 179, 180. 178. - *Fondul comercial se recunoaște*, de regulă, la consolidare și reprezintă diferența dintre costul de achiziție și valoarea justă la data tranzacției, a părții din activele nete achiziționate de către o entitate.

Așa cum s-a putut observa din cele relatate până acum, fondul comercial poate fi definit ca fiind capacitatea unei firme de a produce profit, datorită atât unor factori obiectivi cât și subiectivi. În mod normal, această capacitate este reflectată de potențialul entității de a produce valori superioare față de ceilalți concurenți care operează pe piață. Așadar, fondul comercial reprezintă valoarea cea mai mare atribuită entității în ansamblul său. Factorii obiectivi care pot determina creșterea acestei valori sunt:

- deținerea în patrimoniul entității de mărci și brevete;
- de structura organizațională și de management;
- poziția deținută pe piață;
- cantitatea și calitatea clientelei.

Însă această valoare poate fi datorată și unor factori subiectivi, mai ales în cazul întreprinderilor de dimensiuni mici și mijlocii, a căror activitate este axată în principal pe calitatea și capacitatea antreprenorială a celor care gestionează activitatea de bază.

Cel mai adesea, fondul comercial este calculat (în practica curentă) cu ocazia evaluării firmei, necesară în diferite contexte cum ar fi exemplu în cazul operațiunilor extraordinare:

- de fuziune, divizare, achiziția unei firme, sau a unei ramuri de activitate, etc;
- vânzarea firmei sau a unei părți din acestea;
- retragerea unor acționari sau asociați;
- evaluarea cotei părți din totalul acțiunilor pentru eventuale datorii fiscale;
- divizări ereditare.

În toate aceste situații, fondul comercial ar trebui determinat prin intermediul unei expertize de evaluare a entității, de către un expert evaluator; vom evita însă să discutăm problemele generate de evaluarea fondului comercial, în special a celor care afectează sfera evaluării întreprinderii și vom insista doar asupra tratamentului contabil și de înregistrare în bilanț, conform OMFP 1802/2014 și standardele IAS/IFRS.

Important de menționat este că fondul comercial ar trebui să îndeplinească o serie de caracteristici, și anume:

- reprezintă o imobilitate necorporală, fără consistență fizică/materială;
- nu este separat de valoarea globală a entității care l-a generat, ci este indisolubil legat de aceasta;
- spre deosebire de alte imobilizări necorporale cum ar fi brevetele și mărcile, nu poate fi cedată separat de entitate;

- poate fi generat intern de entitate, fiind determinat ca valoarea cea mai mare atribuită acesteia; sau poate fi determinat prin intermediul unei expertize de evaluare, în momentul vânzării firmei sau a unei ramuri de activitate, sau cu ocazia unor operațiuni extraordinare.

În ceea ce privește înregistrarea fondului comercial în activul bilanțier în cadrul imobilizărilor necorporale, acesta trebuie să îndeplinească cerințele din normele contabile naționale sau internaționale, după caz. Conform normelor naționale, fondul comercial poate fi înregistrat în bilanț numai dacă a fost achiziționat cu titlu oneros și trebuie amortizat într-o perioadă într-o perioadă de maxim 5 ani. Este permisă amortizarea sistematică într-o perioadă limitată de durata maximă, dar care nu depășește durata de utilizare a acestui activ, iar în notele explicative să fie bine argumentate motivele. Tot în cadrul normativ național este interzisă înregistrarea fondului comercial generat intern, această excludere a capitalizării costurilor efectuate pentru obținerea acestui activ se datorează probabil faptului că nu se consideră a fi un plus de valoare care să genereze beneficii ulterioare.

Totodată, fondul comercial derivat din operațiuni extraordinare, însoțit de regulă de un raport de evaluare elaborat de un expert evaluator, este considerat achiziționat cu titlu oneros.

Evaluarea inițială a fondului comercial în bilanț constă practic în capitalizarea în activ a diferenței de valoare dintre costul de achiziție și valoarea activelor (evaluate la valoarea curentă), adică totalul activului entității achiziționate sau absorbite. De exemplu:

Elemente de activ	Euro	Elemente de pasiv	Euro
Utilaje și echipamente tehnologice	400.000	Capital social	140.000
Clienți	200.000	Furnizori	220.000
Stocuri	300.000	Credite bancare pe termen lung	540.000
Total activ	900.000	Total pasiv	900.000

Dacă prețul plătit pentru presupusa achiziție a acestei ramuri de activitate a unei entități este egal cu 1.000.000 de euro, diferența dintre $(1.000.000 - 900.000) = 100.000$ reprezintă fondul comercial și va fi amortizat pe o perioadă de 5 ani, deoarece reprezintă o valoare superioară costului de achiziție. Normativa națională permite extinderea acestei perioade numai dacă acest aspect este justificat în notele explicative.

În ceea ce privește standardele IAS/IFRS (IAS 36, IAS 38, IFRS 3) acestea urmăresc o altă abordare, considerând fondul comercial fiind un activ cu perioadă de viață nedeterminată care nu face obiectul amortizării, însă trebuie supus anual unui test de depreciere. Standardele IAS/IFRS se aplică nu doar pentru situațiile financiare consolidate (pentru societățile cotate pe o piață reglementată), ci și pentru situațiile financiare individuale.

IAS 36, standardul care tratează aplicarea testului de depreciere, prezintă o aplicabilitate transversală, adică poate fi aplicat pentru: imobilizările corporale (IAS 16), imobilizările necorporale (IAS 38), investiții imobiliare (IAS 40), și joint venture (IAS 28, IAS 31, IFRS 11). Acest standard se aplică și pentru fondul comercial și precizează că se impune evaluarea valorii unui activ atunci când există indicii de pierdere de valoare. IAS 36 definește valoarea recuperabilă a unui activ ca fiind valoarea cea mai mare dintre valoarea justă, după ce au fost deduse costurile aferente vânzării și valoarea de utilitate, oferind astfel atât definiția și indicațiile cu privire la modalitățile de calcul (adică a valorii juste și a valorii de utilitate). Valoarea justă minus costurile de vânzare reprezintă suma obținută în urma vânzării unui activ în cadrul unei tranzacții libere, între 2 părți aflate în deplină cunoștință de cauză.

În funcție de anumite situații această valoare poate fi determinată în baza³⁷:

- prețul stabilit prin intermediul unui contract de vânzare, în urma unei operațiuni între părți independente, după deducerea costurilor aferente vânzării;

³⁷ A se vedea IAS 36 – Deprecierea activelor

- prețul de piață al activului din care s-au dedus costurile aferente vânzării dacă nu există niciun contract de vânzare și activul este comercializat pe o piață activă;
- în funcție de oportunitatea informațiilor disponibile pentru a reflecta valoarea pe care entitatea ar putea să o obțină la data închiderii bilanțului, din cedarea activului (în acest caz s-ar putea referi la cele mai recente tranzacții pentru active similare, efectuate în cadrul piețelor de apartenență);
- valoarea de utilizare se va compara cu valoarea de înregistrare a unității generatoare de numerar; în cadrul acesteia, se vor însuma numai valorile de înregistrare ale acelor active care pot fi atribuite în mod direct unității generatoare de numerar sau care pot fi alocate acesteia pe o baza rezonabilă și logică.

Concluzii

În concluzie, există situații în care fondului comercial nu i se poate atribui o durată de viață proprie, independentă și separată de ansamblul activelor unei entități și nu poate fi considerat un activ necorporal în sine, care să facă obiectul unor drepturi și raporturi autonome; acesta reprezintă practic calitatea unei entități.

Fondul comercial poate fi recunoscut și prezentat în bilanț numai dacă sunt îndeplinite cerințele prevăzute în cele două cadre contabile normative, iar valoarea lui se determină ca diferență dintre prețul total plătit pentru achiziția unei entități sau a unei ramuri de activitate (sau costul de achiziție al societății achiziționate sau absorbite, sau a patrimoniului transferat de la o societate la divizată la societatea beneficiară) și valoarea curentă (actuală sau justă) atribuită elementelor de activ și pasiv ce urmează a fi transferate.

Fondul comercial înregistrat în bilanț este supus unei amortizări sistematice așa cum este prevăzut în cele două referențiale contabile, însă pot exista și situații (de exemplu în Italia) în care amortizarea acestuia să depășească această durată, însă nu mai mult de 20 de ani. În acest caz, trebuie să existe o explicație rezonabilă care să se bazeze pe faptul că durata de viață utilă a fondului comercial poate depăși 5 ani.

Condițiile care pot justifica adoptarea unei perioade mai mari de amortizare trebuie să fie direct corelate cu contextul și cu tipul entității care înregistrează fond comercial (de exemplu entitățile a căror cicluri de exploatare sunt pe termen lung, precum societățile care operează în domenii în care sunt prevăzute schimbări rapide ale factorilor tehnologici sau de producție, și care pot conserva pe o perioadă mai lungă de timp poziția de avantaj competitiv pe care au câștigat-o pe piața pe care operează). În acest caz, amortizarea care depășește perioada impusă de 5 ani, trebuie specificată în notele explicative din cadrul situațiilor financiare.

Bibliografie

1. *** Standardele internaționale de raportare financiară IAS/FRS - IAS 36- deprecierea activelor Editura CECCAR, București, 2013
2. ***Standardele internaționale de raportare financiară IAS/FRS - IAS 38 Imobilizări necorporale Editura CECCAR, București, 2013
3. ***Standardele internaționale de raportare financiară IAS/FRS - IFRS 3- Combinări de întreprinderi, Editura CECCAR, București, 2013
4. ***Ghidul practic de aplicare a reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate - aprobate prin OMFP nr. 1802/2014, Editura CECCAR, București, 2015
5. ***ORDIN Nr. 1802 din 29 decembrie 2014 - Partea I pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate
EMITENT: MINISTERUL FINANTELOR PUBLICE PUBLICAT ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 963 din 30 decembrie 2014

ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА И НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ МЕЖДУНАРОДНОЙ ИНТЕГРАЦИИ РОССИИ

*Воронченко Тамара, д.э.н., профессор,
Российская академия предпринимательства, Россия,
vtv15@mail.ru*

Аннотация: В статье рассмотрены современные условия осуществления внешнеэкономической деятельности российскими предприятиями. Особое внимание уделено проблемам, связанным с последствиями мирового финансового кризиса и ухудшением положения России, в связи с экономическими санкциями. В то же время, отмечено позитивное влияние на состояние российских участников внешнеэкономической деятельности реализации мер по внедрению МСФО в российскую практику учета и отчетности и гармонизации российского налогового законодательства в соответствии с международными нормами законотворчества и правоприменительной практики.

Abstract: The article deals with modern conditions of implementation of foreign economic activity of Russian enterprises. Special attention is paid to the problems connected with consequences of world financial crisis and the deterioration of Russia in connection with economic sanctions. At the same time, noted a positive impact on the state of the Russian participants of foreign economic activity implementation of IFRS into Russian practice of accounting and reporting and the harmonization of the Russian tax legislation in accordance with international standards of lawmaking and law enforcement practice.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, глобализация, интеграция, двойное налогообложение, офшорные зоны, резиденты, МСФО, ВТО, ТС ЕАЭС, ОЭСР.

Keywords: foreign economic activity, globalization, integration, double taxation, offshore, residents, IFRS, WTO, CU, EEU, OECD.

Современные международные интеграционные процессы, развитие внешнеэкономических связей российских предприятий, расширение присутствия на российском рынке иностранного капитала, создание транснациональных компаний и межгосударственных объединений и союзов, как никогда раньше, актуализируют необходимость исследования и развития методики и практики учета и налогообложения участников внешнеэкономической деятельности (далее - ВЭД) для решения проблем международного учета и налогообложения. Это принципиально важно, как для общего понимания учета и налогообложения в России и зарубежных странах, так и для расширения и развития имеющихся знаний, в связи с появлением новых, достаточно сложных моделей договорных отношений российских и иностранных организаций, в том числе, связанных с внешней торговлей и необходимостью их совершенствования, с учетом особенностей российской налоговой политики в отношении участников ВЭД.

Актуальность исследования современных тенденций развития учета и налогообложения, обусловлена, прежде всего, такими событиями, как вступление России во Всемирную торговую организацию (ВТО), создание Таможенного союза ЕАЭС (далее - ТС ЕАЭС), в целях торгово-экономической интеграции пяти стран: Республика Беларусь, Республики Казахстан, Российской Федерации, Республики Армении и Кыргызской Республики, предусматривающего, формирование единой таможенной территории, применение мер нетарифного регулирования, специальных защитных, антидемпинговых и компенсационных мер, Единого таможенного тарифа и единых мер регулирования внешней торговли товарами с третьей стороной³⁸, использование в национальной учетной системе Международных стандартов финансовой отчетности (далее – МСФО) в целях повышения прозрачности финансовой отчетности компаний и стимулирования, на этой основе, роста

³⁸ Договор о Евразийском экономическом союзе. Подписан в г. Астане 29.05.2014., ст. 2.

прямых иностранных инвестиций в экономику России³⁹, а в сфере налогового регулирования применение основополагающих документов Организации экономического сотрудничества и развития (далее - ОЭСР).⁴⁰

Рассматривая особенности ведения бухгалтерского учета ВЭД в условиях интеграции России в мировое экономическое пространство и составления отчетности в соответствии с МСФО, в целях их международной гармонизации, отметим, что даже после принятия достаточно большого числа нормативных документов, разработанных с учетом требований МСФО и их официального применения в большинство российских организаций, многие предусмотренные ими принципы и способы ведения бухгалтерского учета, остаются нереализованными. Отсутствие мер ответственности за нарушение правил нормативных документов в отношении учетных процедур, приводит к их игнорированию.

Существующая институциональная среда российского учета свидетельствует о необходимости проведения фундаментальных исследований в сфере правового и методического обеспечения учета и налогообложения ВЭД и решения практических вопросов постепенной модификации российской учетной и налоговой технологий в условиях внедрения МСФО и подготовки отчетности в соответствии с их требованиями.

Российскими учеными проведены глубокие исследования фундаментальных проблем, посвященных особенностям применения МСФО в России. В частности, А.М. Петровой, О.А. Рыбалко, Л.Б. Трофимовой и др. исследованы методические аспекты формирования информационной базы бухгалтерского учета в качестве основы для составления финансовой отчетности по международным стандартам.

Институциональные аспекты внедрения МСФО в российские организации рассматривают в своих работах Т.А. Гаранина, О.В. Соловьева, Л.Б. Трофимова и др. В частности, результаты исследования, посвященного оценке влияния МСФО на ценностную значимость показателей финансовой отчетности в России, представленные в работах Т.А. Гараниной, выдвинувшей гипотезу о взаимосвязи данных, подготовленных на основе МСФО и РСБУ с показателями фондового рынка и о ценностной значимости соответствующей информации, доказывают, что существенной разницы в ценностной значимости информации не обнаружено, но, дальнейшие исследования в этой области необходимы для отслеживания изменений в ценностной значимости показателей учета с течением времени по отношению к изменениям российской институциональной среды.⁴¹

Вопросы методологии подготовки финансовой и налоговой отчетности по международным стандартам представлены в работах Н.А. Бреславцевой, М.А. Вахрушиной, Н.В. Генераловой, И.Д. Деминой, О.В. Рожновой, Л.А. Чайковской, в которых они доказывают преимущества методологии и практики формирования показателей отчетности по правилам МСФО, в том числе, на основе применения профессионального суждения бухгалтера, отмечая, в то же время, проблемы его внедрения в российской практике, в силу существования принципиальных отличий.

Анализируя процесс внедрения МСФО в России, мы рассматриваем его, с одной стороны, в качестве важного инструмента активизации инвестиционной составляющей экономики России и создания благоприятного климата для привлечения иностранных инвестиций, с другой стороны, расширения сфер, увеличения масштабов и улучшения ассортиментной структуры и качественных характеристики продуктов российских предприятий, вывозимых на мировой рынок, в рамках осуществления ими ВЭД, чему, во многом способствует новый формат информации, представленный в отчетности

³⁹ Приказ Минфина России от 28.12.2015 № 217н «О введении Международных стандартов финансовой отчетности и Разъяснений Международных стандартов финансовой отчетности в действие на территории Российской Федерации и о признании утратившими силу некоторых приказов (отдельных положений приказов) Министерства».

⁴⁰ Речь идет о Модельной конвенции ОЭСР, на основе которой, заключено более 3500 налоговых соглашений.

⁴¹ Т.А. Гаранина. Принятие международных стандартов финансовой отчетности в России: влияние на ценностную значимость финансовых отчетов, «Международный бухгалтерский учет», 2013, № 6.

отечественных компаний.⁴² Это связано с тем, что в условиях рыночной экономики осуществление ВЭД возможно только при условии, что ее участники обеспечены достоверной, объективной и качественной информацией о ее основных объектах. Основным источником такой информации является финансовая отчетность организации, сформированная с учетом интересов всех стейкхолдеров, с точки зрения ее релевантности, объективности, нейтральности и полезности для принятия экономических решений.

Процесс растущей глобализации мировой экономики и расширение объемов ВЭД требует единства норм для составления финансовой отчетности, т.е. универсального языка, понятного для всех участников ВЭД, независимо от национальности, государственной принадлежности и других особенностей. Особое значение, в данном контексте, приобретает необходимость соблюдения требований сопоставимости и однозначно идентифицируемости финансовой информации, сформированной на основе единой системы бухгалтерского учета и стандартных форм финансовой отчетности, которая обеспечивается применением норм МСФО⁴³.

Официальное признание и введение Международных стандартов финансовой отчетности на территории Российской Федерации является важнейшим шагом обеспечения информационной открытости рыночных отношений внутри страны и создания благоприятного климата для осуществления деятельности участников ВЭД. Это позволило решить основные проблемы финансовой отчетности, подготовленной по российским стандартам бухгалтерского учета, среди которых можно назвать низкий уровень прозрачности и сопоставимости отчетных показателей, неполное отражение всех фактов хозяйственной жизни, в частности, контрактные обязательства и операции с производными финансовыми инструментами, игнорирование консерватизма в оценке и признании указанных фактов.

Наглядным примером отрицательного влияния последнего недостатка, является числящиеся на балансе многих российских предприятий, морально устаревших долгосрочных активов, стоимость которых на дату составления отчетности, может быть многократно завышенной. Кроме того, несмотря на повсеместное внедрение, в том числе, при осуществлении российскими предприятиями ВЭД, метода начисления в системе учета реализации продукции, товаров, работ и услуг, его применение по правилам ведения учета, предусмотренными российскими стандартами, характеризуется существенными недостатками, связанными, в частности, с необходимостью признания отсроченного дохода по стоимости, реально возникшего денежного требования к должнику, а не по справедливой (дисконтированной) стоимости. Последнее приводит к тому, что в финансовой отчетности предприятия финансовый результат будет завышен.

Перечисленные и другие недостатки, острее всего, проявляются в условиях финансового кризиса и роста факторов нестабильности на мировых рынках, связанных, в том числе, с применением экономических санкций к России со стороны США и большинства европейских государств, сопровождающихся чрезмерным оттоком капиталов из страны, сокращением притока иностранных инвестиций и снижением роста объемов экспортно-импортных операций.

В этих условиях, на наш взгляд, необходимым условием широкого внедрения и применения МСФО является создание современной инфраструктуры, обеспечивающей использование этих стандартов в регулировании бухгалтерского и налогового учета и отчетности, содержащую, в том числе, модели качественной оценки внедрения МСФО на территории Российской Федерации, включающую этапы: законодательного признания МСФО; их одобрения; обобщения и распространения опыта их применения; контроля

⁴²Воронченко Т.В. Оптимизация процесса подготовки отчетности, составленной российскими организациями в соответствии с МСФО // Аудиторские ведомости, 2015 г., № 6, с. 48-61.

⁴³Вахрушина М.А. Парадигма бухгалтерского учета и отчетности в условиях глобальной экономики: проблемы России и пути их решения // Международный бухгалтерский учет. 2014. № 25. с. 41.

качества бухгалтерской отчетности, составленной по правилам МСФО и ее аудита, подготовки специалистов по МСФО и повышения их квалификации.

От качества созданной инфраструктуры и результатов реализации предложенной модели, будет зависеть полноценность, повсеместность и эффективность использования международных норм и правил учета и налогообложения на территории нашей страны, особенно, при осуществлении ВЭД, в рамках которой, в настоящее время, существует достаточно много препятствий, в частности:

- отсутствие полноценной, прозрачной и доступной информации о фактах хозяйственной жизни, связанных с осуществлением экспортно-импортных операций;
- сложность формирования универсальной системы финансовых и нефинансовых показателей, характеризующих ВЭД, объемы их деятельности, их поведение в нестабильной и жесткой конкурентной среде;
- неоднозначность восприятия сформированных показателей, по параллельно действующим, в настоящее время, российским федеральным стандартам и МСФО;
- отсутствие и/или недостаточно отработанных методических указаний и разъяснений по вопросам правоприменительной практики отдельных положений МСФО;
- отсутствие обобщенного анализа правоприменительной практики применения МСФО российскими компаниями;
- недостаток квалифицированных кадров и специалистов по МСФО;
- высокая стоимость автоматизированных программ ведения учета и отчетности по МСФО, а также их обслуживания и сопровождения.

Перечисленные проблемы оказывают отрицательное влияние на качество финансовой отчетности, составляемой российскими компаниями, ставит под сомнение ее достоверность, что, в конечном итоге, негативно сказывается на конкурентоспособность российских участников ВЭД и их признание на международном рынке товаров и услуг.

Полагаем, что для устранения существующих недостатков, российским организациям - участникам ВЭД, необходимо гармонизировать свою учетную и налоговую политику с действующими нормами и последующими изменениями МСФО. Это приведет, с одной стороны, к исключению необходимости постоянного пересмотра учетных и налоговых систем и, с другой стороны, к подтверждению правильности выбранных организацией подходов к отражению фактов хозяйственной жизни. В этой связи, применение официальных МСФО является важнейшим шагом на пути реформирования российских систем учета и налогообложения и превращения их в эффективные инструменты создания качественной, объективной, полезной и востребованной заинтересованными пользователями информации.

Примером гармонизации с точки зрения бухгалтерской и налоговой интеграции, создания наднациональных регуляторов, в докладе ОЭСР приведен Европейский союз, в котором, в то же время, признано, что полная гармонизация может быть излишне дорогостоящей и неэффективной, а ее сосредоточение целесообразно на наиболее существенных принципах сотрудничества⁴⁴. В этой связи, стоит отметить, что многие положения Налогового Кодекса Российской Федерации используют правовые подходы к регулированию налогообложения, сложившиеся на международном уровне, в частности, положения одобренного Постановлением Правительства РФ от 24 февраля 2010 г. № 84 Типового соглашения между Российской Федерацией и иностранными государствами об избежании двойного налогообложения и о предотвращении уклонения от уплаты налогов на доходы и имущество отражают подходы, воплощенные в Модели ОЭСР.

Подтверждением приверженности российской учетной и налоговой политики в сфере ВЭД, международным принципам и стандартам, является также и то, что по состоянию на 1

⁴⁴ Европейское право. Право Европейского союза и правовое обеспечение защиты прав человека / Отв. ред. Л.М. Энтин. 3-е изд. М., 2011. с. 736 - 754.

июля 2015 г., в стране действует 80 договоров об избежание двойного налогообложения в отношении налогов на доходы с 81 государством.⁴⁵

Большинство договоров России основаны на положениях Модельной налоговой конвенции на доходы и капитал ОЭСР (далее - МК ОЭСР)⁴⁶. Например, нормы Федерального закона от 18.07.2011 г. № 227-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты РФ в связи с совершенствованием принципов определения цен для целей налогообложения», основаны на международных принципах трансфертного ценообразования, изложенных в принятом в 1995 г. Руководстве ОЭСР по трансфертному ценообразованию для транснациональных корпораций и налоговых органов.

Примечательно, что ОЭСР, выявляет страны и территории, применяющие недопустимые приемы при налогообложении, в том числе, офшорные зоны и страны, использующие преференциальные налоговые режимы и обязывает их обмениваться налоговой информацией на основе Модельного договора об обмене налоговой информацией. Так как Россия пока не является членом ОЭСР, таких соглашений с офшорными зонами не заключила. ОЭСР инициировала также автоматический обмен налоговой информацией, стандарт по которому был разработан на основе американского Закона о контроле над зарубежными счетами резидентов (**FATCA**) и подписан 29 октября 2014 г. Обмен информацией предполагается начать в 2017 г. Россия не подписывала его, но выразила намерение присоединиться к нему с 2018 г.⁴⁷

Таким образом, следуя международной практике учета и налогообложения, Россия приняла законодательство, регулирующее налоговые отношения участников ВЭД, что привело к радикальным изменениям, используемых ранее схем ведения международной торговли. Для эффективного применения данного законодательства налоговым органам необходимо наладить информационный обмен с налоговыми органами зарубежных стран, в том числе офшорных зон. Возникшие в последние годы проблемы в международных отношениях России пока препятствуют полномасштабному ее участию в обмене информацией, но в перспективе, ситуация должна измениться. Этому должно способствовать, в частности, последовательное и повсеместное внедрение МСФО, оптимизация налогообложения ВЭД отечественных компаний, создание действенного механизма устранения международного двойного налогообложения и совершенствование законодательства, регулирующего налогообложение ВЭД на базе расширения сферы применения принципов международного налогообложения, принятых в зарубежных налоговых системах, что позволит российским предприятиям получать прямые экономические выгоды от вовлеченности в мировую экономику.

Литература

1. Договор о Евразийском экономическом союзе. Подписан в г. Астане 29.05.2014., ст. 2.
2. Приказ Минфина РФ от 28.12.2015 № 217н «О введении МСФО и Разъяснений МСФО в действие на территории РФ и о признании утратившими силу некоторых приказов Министерства».
3. Вахрушина М.А. Парадигма бухгалтерского учета и отчетности в условиях глобальной экономики: проблемы России и пути их решения // Международный

⁴⁵ «Применяемые соглашения об избежание двойного налогообложения». URL: http://www.nalog.ru/rn77/about_fts/international_cooperation/mpa/dn/ (дата обращения: 15.02.2016). Примечание автора: несоответствие числа соглашений (80) и государств (81) связано с тем, что в отношениях с Сербией и Черногорией действует Конвенция между РФ и бывшей Югославией.

⁴⁶ Model Tax Convention on Income and on Capital, OECD Publishing, Paris, 2010. URL: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/2310081E.PDF> (дата обращения: 15.02.2016).

⁴⁷ G20 с 2018 года // ТАСС. 2014. 17 ноября URL: <http://itar-tass.com/ekonomika/1576762> (дата обращения: 15.02.2016).

бухгалтерский учет. 2014. № 25. с. 41.

4. Воронченко Т.В. Оптимизация процесса подготовки отчетности, составленной российскими организациями в соответствии с МСФО // Аудиторские ведомости, 2015 г., № 6, с. 48-61.

5. Гаранина Т.А. Принятие международных стандартов финансовой отчетности в России: влияние на ценностную значимость финансовых отчетов, «Международный бухгалтерский учет», 2013, № 6.

6. Европейское право. Право Европейского союза и правовое обеспечение защиты прав человека / Отв. ред. Л.М. Энтин. 3-е изд. М., 2011. с. 736 - 754.

7. «Применяемые соглашения об избежании двойного налогообложения». URL: http://www.nalog.ru/rn77/about_fts/international_cooperation/mpa/dn/ (дата обращения: 03.03.2016).

8. G20 с 2018 года // ТАСС. 2014. 17 ноября URL: <http://itar-tass.com/ekonomika/1576762> (дата обращения: 15.02.2016).

9. Model Tax Convention on Income and on Capital, OECD Publishing. Paris, 2010. URL: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/2310081E.PDF> (дата обращения: 03.03.2016).

ПРОЦЕССНЫЙ ХАРАКТЕР КАК НАЦИОНАЛЬНАЯ ОСОБЕННОСТЬ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УКРАИНЕ

Данькив Й., к.э.н., профессор,

yosyp.dankiv@uzhnu.edu.ua

Яцко М., к.э.н., доцент,

maksym.yatsko@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородский национальный университет», Украина

***Резюме.** В статье исследуется сущность процессного подхода в бухгалтерском учете и обосновывается такое его понимание. Анализируется цель бухгалтерского учета и финансовой отчетности, продекларирована в Законе Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине». Отражены элементы бухгалтерского учета и финансовой отчетности как составляющие процессного подхода в бухгалтерском учете. Акцентируется внимание на процессе передачи информации, позволяющей определить границы бухгалтерского учета. Анализируются применения системного подхода в бухгалтерском учете в Республике Молдова.*

***Ключевые слова:** финансовая отчетность, процесс, процессный подход, раскрытия, теория бухгалтерского учета, пользователи.*

ВВЕДЕНИЕ

Развитие и усложнение экономических процессов в мире отражается на бухгалтерском учете, влечет за собой изменение его инструментария, формируется методология исследования новых объектов бухгалтерского учета, расширяется количество пользователей, на которых направлен бухгалтерский учет, ставятся все новые и жесткие требования к продукту бухгалтерского учета, происходит философское осмысление бухгалтерского учета с точки зрения ориентации на пользователя.

Поэтому важной задачей для нашего времени является совершенствование теории учета, что позволило бы на любой момент времени выдавать результат, наиболее полно бы соответствовал критериям истинности. А для этого, бесспорно, необходимо его исследования и обоснования в пределах различных подходов, в частности одним из них

является процессный подход, который широко используется в научных исследованиях по экономическим дисциплинам.

Бухгалтерский учет и представляет собой процесс, из которого на определенный момент времени формируется информация о состоянии дел на предприятии для пользователей. Но бухгалтерский учет имеет двойкий процессный характер, потому что с одной стороны он описывает те процессы (и факты), происходящие на предприятии, а с другой он также является процессом (причем непрерывным). Процессный характер бухгалтерского учета является его внутренней сущностью, в то же время он сам состоит из процессов (более мелких). Бухгалтерский учет как процесс является процессообразующим.

Поэтому обоснование и исследование бухгалтерского учета и финансовой отчетности в Украине в рамках процессного подхода является необходимым и актуальным заданием, предшествующего формированию научной теории с высокой степенью достоверности.

Формирование такой научной теории является предметом исследования многих диссертаций, в том числе докторского уровня. Вопрос процессного подхода в бухгалтерском учете так или иначе становился объектом исследования многих ученых экономистов, в том числе среди которых Бардаш С.В., Безверхий К.В., Ефимова Ф.Ф., Голов С.Ф., Легенчук С.Ф., Малюга Н.М., Кужельный М.В., Пилипенко И.И., Редько В.Ю., Филиппов Н.И., Петрик А.А., Орлова В.К., Сльозко Т.М., Сопко В.В. и другие.

Названные ученые достаточно основательно раскрыли содержание бухгалтерского учета с точки зрения процессного подхода, исследовали его внутреннюю сущность, дали прогнозы его развития, предложили свое видение в решении сложных проблем бухгалтерской науки. В то же время, на вопрос процессного представления бухгалтерского учета и финансовой отчетности, как заключительного этапа в реализации цели бухгалтерского учета, не в полной мере раскрывались с учетом акцентов на нормативно-правовое регулирование бухгалтерского учета, недостаточно уделялось внимания к исследованию особенностей бухгалтерского учета и финансовой отчетности в Украине с точки зрения процессного подхода. Итак, назрела необходимость раскрыть эти вопросы, опираясь на глубинные исследования предшественников.

Формулировка целей. Целью статьи является исследование бухгалтерского учета и финансовой отчетности в Украине в рамках процессного подхода и на этой основе обоснование его составляющих в системе нормативно-правового регулирования хозяйственной деятельности с учетом практики Молдовы.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ.

Формируясь и развиваясь, экономическая часть жизни является весомым стимулом и мотивом к деятельности. Она формирует институты, корпорации, рынки. Направление деятельности не может характеризоваться высокой степенью неопределенности в связи с тем, что тогда будет утрачено стимул деятельности. Поэтому информация о любом направлении экономической деятельности, является крайне важной. Она определяет направление, а затем дальнейшую судьбу ресурсов и деятельности в целом. Наиболее формально определенной и такой, которая понятна большинству субъектов, есть информация, что формируется в системе бухгалтерского учета. Поэтому рынки всегда движутся по информации, создавая ее, изменяя и в то же время опираясь на нее, где бухгалтерскому учету относятся авангардные позиции в информационном обеспечении.

Проявляясь наиболее интенсивно в финансово-экономических сферах, глобализация усилила конкуренцию на мировых рынках, в результате чего усложнились рыночные отношения [1, с. 10]. Осложнения экономических процессов происходит постоянно, что связано с изменениями социально-экономических условий жизни, постоянным техническим прогрессом и в целом с их самой экономической природой – новые формы экономической деятельности заменяют другие. Следствием этого является повышенная необходимость в исследовании все новых условий деятельности и анализа имеющегося уровня адаптации разработанного экономического инструментария.

Бухгалтерский учет и финансовая отчетность идут рядом этих изменений, в одних аспектах опережая, в других наоборот. Отчетные данные, формируемые субъектами хозяйствования с каждым отчетным периодом, как правило, больше отвечают критерию достоверности, что связано с более совершенным пониманием и применением концептуальной основы, а с другой стороны адаптируются методы учета, которые используются в условиях деятельности предприятия.

Любое экономическое явление находится в динамике, изменении, обусловленные определенными обстоятельствами и факторами. Процессный характер в экономике является доминирующим. Поэтому, необходимо сначала определиться с толкованием термина «процесс» (см. Табл. 1).

Таблица 1

Толкование понятия «процесс» разными учёными

№ п/п	Автор	Определение	Признаки понятия
1.	Азрилян А.Н. [2, с. 326]	1. Ход какого-либо явления, последовательная смена состояний, стадий развития, и т.д. 2. Совокупность последовательных действий для получения какого-либо результата	- изменение - результат
2.	Мочерний С.В. [3]	Закономерна, последовательная смена явления, ее переход в другое явление (развитие)	- изменение
3.	Ефремов Т.Ф. [7]	Ход какого-либо явления. Совокупность последовательных действий, направленных на достижение определенного результата	- изменение - результат
4.	Service Support Book [8]	Связанный набор действий, видов деятельности, изменений и т.д. выполняемые агентами с целью удовлетворения потребности или цели	- изменение (движение) - результат

Выделяя наиболее общее в определениях и толкованиях, характеризующий процесс, следует сформировать такие его свойства:

во-первых, процесс, как явление, характеризующее движение чего-либо. Такими изменениями вообще, есть не любые изменения, но только те, которые имеют определенный результат или цель. Цель или результат есть, как правило, необходимым компонентом процесса;

во-вторых, процессный характер проявляется из диалектического понимания мира, что заключается в том, что явлениям присуще движение в различных формах и способах. Движение является первоначальным от процесса.

Необходимым с точки зрения бухгалтерского учета, как процесса, является его понимание как перечень действий, которые необходимо осуществить для получения результата. Такой перечень действий необходимо для достижения цели бухгалтерского учета -- предоставление пользователям информации, его структура и объем будет варьироваться в зависимости от использованных методов и учетных процедур. Характерной особенностью именно бухгалтерского учета является то, что конкретный перечень действий будет отличаться не только в пределах отдельных субъектов хозяйствования, но и в рамках различных отчетных периодов.

Вообще, процессный характер бухгалтерского учета указывает на то, что количество и качество учетных процедур, которые использованы в учете, различаются с тем, что связано как со сложностью самой экономической деятельности, так и адаптации и изменениями концептуальной основы составления отчетности (стандартов бухгалтерского учета).

Процессный подход имеет доминирующее значение при рассмотрении большинства экономических явлений. Процессный подход также является доминирующим в бухгалтерском учете, поскольку рассматривая только сам учет фактов хозяйственной деятельности, нельзя достичь его цели. Процессный характер прослеживается в его цели, что является императивной составляющей. Так, статьей 3 Закона Украины «О бухгалтерском

учете и финансовой отчетности в Украине» предусмотрено «целью ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности является предоставление пользователям для принятия решений полной, правдивой и беспристрастной информации о финансовом положении, результатах деятельности и движении денежных средств предприятия» [6]. Признаки, присущие процессу в этом определении присутствуют (изменение и результат).

Основа бухгалтерского учета как процесса -- это создание и формирование информации о деятельности предприятия. В этом процессе особая роль принадлежит финансовой отчетности, выступает уже завершенным результатом сбора и обработки информации за прошлые периоды.

Кроме того, трудно не обратить внимание на то, что законодатель заложил процессный характер бухгалтерского учета в его определении. Согласно статье 1 Закона Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», *«бухгалтерский учет - процесс выявления, измерения, регистрации, накопления, обобщения, хранения и передачи информации о деятельности предприятия внешним и внутренним пользователям для принятия решений»* [6].

Итак, путем выделения более мелких процессов законодатель формирует определение бухгалтерского учета (рис. 1).

Для практиков и лиц, которые непосредственно ведут учет на предприятиях, важным является определение бухгалтерского учета из законодательных актов, при котором соблюдается императивная составляющая в управлении хозяйственной деятельностью.

Особое значение в составляющих бухгалтерского учета, как процесса (рис. 1), последняя составляющая - это передача информации. Передача информации это ее перемещение между субъектами. Учитывая специфику бухгалтерской информации и ее нематериальный характер можно утверждать, что любая передача информации есть ее распространение. Субъектами такого распространения принято называть пользователями.

Большинство ученых при рассмотрении вопросов, связанных с границами бухгалтерского учета, склоняются к мнению, что следует ожидать реакцию пользователей на информацию, сформированную бухгалтерским учетом. Итак, важна также составляющая реакция пользователей на информацию и их соответствующие решения в отношении предприятия.

Такая составляющая прямо не указана в смысле законодательных документов, но непосредственно вытекает из его сути. Все такие влияния можно разделить на относительные три уровня: положительное влияние (пользователи помогают предприятию привлечь средства и получить другие выгоды), незначительное влияние (реакция пользователей существенно не отразится на деятельности предприятия), негативное влияние (пользователи меняют свой портфель кредитования в сторону оттока финансовых ресурсов от предприятия, принимают другие решения, негативно сказываются на деятельности предприятия).

Реакция пользователя также носит процессный характер, интенсивность которого зависит от качественных параметров информации и результатов финансово-хозяйственной деятельности предприятия.

Согласно Закону «О бухгалтерском учете» № 113 от 27.04.2007 Республики Молдова «бухгалтерский учет - комплексная система сбора, идентификации, группировки, обработки, отражения и обобщения элементов бухгалтерского учета и финансовой отчетности» [9]. Следовательно, законодатель в профильном законодательном акте регламентировал бухгалтерский учет как систему. Поэтому можно говорить, что бухгалтерский учет в Республике Молдова рассматривается с точки зрения системного подхода. Сравнивая эти определения, важно отметить, что законодатель не определил границы бухгалтерского учета (так, как это есть в Украине), но в то же время перечень составных частей достаточно похож, только в Украине эти составные части названы процессом, а Молдавии - системой.

Ключевым понятием системного подхода является «система». Наука в целом уже длительное время использует это понятие и соответствующее мировоззрение на его основе.

В частности, философия науки говорит, что это понятие (категория) диалектики, наряду с понятием «элемент» и «структура». Следовательно, существует постоянная диалектическая связь между этими понятиями (система - структура - элемент). Существование одного предполагает одновременное существование других и наоборот.

Рис. 1. Стадии процесса в бухгалтерском учете в соответствии с законодательным определением

Основательно, с точки зрения системного подхода исследовали бухгалтерский учет Соколов Я.В. и Палий В.Ф., которые отмечали, что «элементами системы бухгалтерского учета являются счета (обобщение фактов), раскрывающих связи между фактами из двойной записи (первый уровень системы бухгалтерского учета - методологический). Обработка и регистрация фактов хозяйственной жизни заставляет использовать регистры и создавать различные формы бухгалтерского учета (второй уровень системы бухгалтерского учета). В дальнейшем сама организация бухгалтерского учета представляет собой третий (организационный) уровень системы бухгалтерского учета»[5, с. 5-6]

В целом, процессный подход к бухгалтерскому учету регламентирован действующим профильным законодательным актом, делает его обязательным к применению всеми субъектами в Украине. Дискуссии по поводу сущности бухгалтерского учета в Украине не привели за последние 15 лет к изменению основного закона в этой сфере, с одной стороны

позволяет утверждать о его качестве и адекватности практике, а с другой - недостаточность научного обоснования.

Интересны также другие подходы к пониманию бухгалтерского учета. В частности, Жук В. М. предлагает понимание бухгалтерского учета, как института, утверждая, что система бухгалтерского учета постепенно превратилась в социально-экономический институт [4].

Все эти подходы, верно толкуют научную истину основ бухгалтерского учета и финансовой отчетности. Важно учитывать постоянное совершенствование и внесение изменений в нормативно-правовое регулирование бухгалтерского учета и финансовой отчетности. Так, последние обновления налогового законодательства и принятия бюджета на 2016 год свидетельствуют о том, что существует большой риск неопределенности в планировании, как показателей на макроуровне, так и на микроуровне. Законодательные новации постоянно пробуют адаптировать в имеющуюся экономическую ситуацию, которая сложилась. Кроме того, для практики бухгалтерского учета и субъектов хозяйственной деятельности отойти от понимания бухгалтерского учета, как процесса, значит переступить через закон, может быть неуместным. В то же время, новые теории и концепции дополняют основополагающий подход, заложенный в бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине - процессный.

Выводы исследования.

Итак, процессный характер присущ многим явлениям в экономике и целом развитии всей мировой экономической системы. Рассмотрев особенности процессного характера бухгалтерского учета, можно утверждать о его доминирующей роли для понимания и определить его как национальную особенность бухгалтерского учета Украины. Такая доминантная позиция в первую очередь заложена в императивной основе - Законе Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», что делает его важным для практики других подходов из причин того, что должно выполняться основное предположение в деятельности субъектов хозяйствования - соблюдение законодательных и нормативных требований.

В Республике Молдова бухгалтерский учет и финансовая отчетность продекларированный как система с применением системного подхода, отличающегося от Украины

Ведение бухгалтерского учета в своей сущности предполагает процессный характер, переход с одного этапа в другой, целью которого является реализация процесса передачи информации, воплощается через процесс представления и обнародования финансовой отчетности. Такое понимание бухгалтерского учета позволяет показать его границы и ответить на вопрос где начинается и заканчивается наука о бухгалтерском учете, а где границы других экономических наук. Это подтверждает необходимость дальнейшего научного обоснования и разработки обратной связи бухгалтерского учета с его пользователями.

Рассмотренные в статье вопросы являются поводом для дальнейших научных дискуссий и поиска, в основу которого должно быть заложено использование такого инструментария и методологии что позволит получить реальные экономические выгоды для предприятий и организаций, а затем помочь в расширенном воспроизводстве экономики Украины. Научные исследования, в частности в сфере бухгалтерского учета и аудита, должны стать основой экономического развития и процветания.

Библиография

1. Безверхий К. В. Информационный комплекс учетной системы и отчетности в Украине [текст] монография / К. В. Безверхий, Т. В. Бочуля. - М .: «Центр учебной литературы», 2014 - 184 с.
2. Большой экономический словарь / Общая редакция А.Н. Азрилияна. - Москва: Фонд «Правовая культура», 1994. - 528 с.

3. Экономическая энциклопедия / Ответственный редактор С.В. Мочерний. - Киев: Издательский центр «Академия». - Т.3, 2002. - 952 с.
4. Жук В.Н. Развитие бухгалтерского учета от системы в институт / В.Н. Жук // Развитие бухгалтерского учета: теория, профессия, межпредметные связи: сборник материалов IX Междунар. науч.-практ. конф. (26 февраля 2015 г.; г. Киев) / Отв. за вып. Б.В. Мельничук. - М.: ННЦ «ИАЭ», 2015. - 632. С. 55-59
5. Палий В.Ф. АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета / В.Ф. Палий, Я.В. Соколов. - М.: Финансы и статистика, 1981. - 224 с.
6. О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине: Закон Украины от 16 июля 1999 № 996-XIV [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Толковый словарь. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. / Ред. Т.Ф. Ефремов. - М.: Русский язык, 2000. - 832 с.
8. Service Support Book / Office of Government Commerce (OGC). Publisher: TSO (The Stationery Office. Published 14 June 2000. - 312 p.
9. Закон «О бухгалтерском учете» № 113 от 27.04.2007, Республика Молдова [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://lex.justice.md/ru/324098/>

ПАРАДИГМЫ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ: PRO ET CONTRA

*Легенчук Сергей, д.э.н., проф., Житомирский государственный технологический университет, Украина
legenchyk@list.ru*

Анотация. Обоснована необходимость исследования особенностей использования парадигмального метода в бухгалтерском учете в качестве одного из вариантов построения его метатеории. Рассмотрена позиция разработчиков SATTA относительно использования парадигмального подхода и других альтернативных подходов к построению теории бухгалтерского учета. Проанализированы подходы представителей англо-американской бухгалтерской школы относительно критики использования парадигмального подхода, а также предложения относительно использования альтернативных методологий анализа динамики бухгалтерских научных знаний. Выделены и проанализированы основные характеристики модели науки Т.С. Куна (некумулятивность и несоизмеримость). Обоснованы причины противоречия “советского”, “цивилизационного” и “формационного” подходов к выделению парадигм в бухгалтерском учете сущности парадигмального метода Т.С. Куна. Сформулировано два возможных последующих варианта действий относительно применения парадигмального метода Т.С. Куна в бухгалтерском учете. Предложено необходимость применения для анализа динамики бухгалтерских научных знаний одну из моделей рациональных, эволюционных научных изменений – концепцию научно-исследовательских программ И. Лакатоса или исследовательских традиций Л. Лаудана.

Введение. Развитие теории бухгалтерского учета может происходить на основе двух альтернативных подходов – позитивного и нормативного. Позитивный подход предполагает анализ того “что есть”, и должен объяснять, почему бухгалтерский учет является тем, чем он есть, почему бухгалтеры делают то, чем они занимаются, а также обеспечивать предвиденье бухгалтерской практики. Нормативный подход предусматривает осуществление предписания относительно того, “что должно быть” в основе бухгалтерского учета, какие методы оценки и формы финансовой отчетности должны использоваться. Несмотря на то, что эти подходы являются альтернативными, они имеют одинаковую цель – построение теории бухгалтерского учета, которая должна

обеспечивать соответствие учетной системы заданиям, которые выдвигаются перед ней пользователями учетной информации.

Вышеизложенное обуславливает необходимость поиска подходов к разработке метатеории бухгалтерского учета, адекватной национальным методологическим традициям, раскрытия ее сущности, разработки интерпретации метамодели бухгалтерского учета. Одним из наиболее типичных примеров применения философских конструкций в качестве метатеории является использование постпозитивистских концепций динамики научного знания. В частности, исследователи часто называют метатеорией парадигмальную концепцию научных изменений. Однако, целесообразность ее использования является предметом дискуссий в настоящее время, что предполагает необходимость проведения глубоких исследований в данной сфере.

Ключевые слова: метатеория бухгалтерского учета, парадигма бухгалтерского учета.

Основная часть. Использование парадигмальной модели науки Т.С. Куна для исследования бухгалтерского учета как научной дисциплины уже на протяжении длительного времени сопровождается дебатами в профессиональной бухгалтерской литературе. В частности, Ш. Хамид делает предположение, что применение парадигмального метода, как это было сделано в Отчете по теории бухгалтерского учета и теории допущений (SATTA), было одной из попыток академического сообщества поднять статус бухгалтерского учета к науке [18], что также можно наблюдать в трудах многих современных ученых.

Разработчики SATTA допускали возможность применения альтернативных методологий эволюции науки бухгалтерский учет, в частности, модели И. Лакатоса, что критиковалось М.К. Уэллсом, который не рассматривал ни одной альтернативы, которые могут иметь место и быть необходимыми [14, с. 329]. Проф. Р.С. Лафлин [14, с. 342], анализируя парадигмальные классификации, сформулированные М.К. Уэллсом и разработчиками SATTA приходит к следующим выводам:

- методологическая форма парадигмы Т.С. Куна не может использоваться в бухгалтерском учете для определения возникновения учетных знаний;
- учетные знания не будут преумножены в будущем с применением методологической формы Т.С. Куна, базирующейся на структуре парадигмы.

Вместо парадигм и нормальной науки в бухгалтерском учете Р.С. Лафлин предлагает использовать методологическую концепцию П. Фейербанда. Его концепция достаточно тесно взаимоувязана с теорией систем, а также позволяет обеспечить дисциплине бухгалтерский учет определенное высвобождение, которое является необходимым для будущего развития учета

Проф. Н. Хакканссон оспаривает предложение SATTA относительно выделения трех альтернативных подходов к теории как конкурирующих парадигм, и отмечает, что парадигма бухгалтерского учета должна быть более связанной со структурой современного бухгалтерского учета: фокусироваться на активах, обязательствах, и их периодических изменениях [12, с. 720-721].

Писнелл К.В. [4, с. 85] исследуя позиции М.К. Уэллса и разработчиков SATTA приходит к выводу, что представители обоих подходов с очень большой готовностью принимают идеи Т.С. Куна. Основа его критики заключается в том, что наличие большинства теоретических подходов не означает существования множества конкурирующих парадигм, что свидетельствует о периоде профессиональной неуверенности и приближающемся кризисе – революции по Т.С. Куну.

Непосредственно разработчиков SATTA К.В. Писнелл критикует по двум направлениям: 1) теория Т.С. Куна не может применяться в бухгалтерском учете, поскольку ее можно применять лишь к наукам, а бухгалтерский учет – не наука, а деятельность по предоставлению услуг; 2) идентификация разработчиками SATTA классического подхода и подхода полезности для принятия решений, как конкурирующих парадигм, не может быть

корректной, поскольку по теории Т.С. Куна маловероятно, что один ученый может придерживаться больше чем одной парадигмы. В поддержку своих взглядов он приводит значительное количество исследователей бухгалтерского учета, которые могут быть связаны с каждой из парадигм [9, с. 6]. В результате анализа применения парадигмального подхода в учете разработчиками SATTA и М.К. Уэллсом он приходит к выводу, что они оба приняли модный подход Т.С. Куна и пытались подождать развитие теории бухгалтерского учета под описание стадии кризиса или революции по модели Т.С. Куна [4, с. 85].

Проф. Т Моук анализирует целесообразность применения концепции философии науки К. Поппера И. Лакатоса относительно бухгалтерского учета. Он приходит к выводам, что “методология научно-исследовательских программ И. Лакатоса имеет преимущества перед фальсификационистской методологией К. Поппера не только из-за того, что она точно описывает историческую практику науки, но и потому, что она позволяет реализовать более высокий уровень методологической толерантности” [16, с. 238]. Т. Моук предлагает использовать методологию И. Лакатоса для того, чтобы повысить прогрессивность (научность) позитивной теории бухгалтерского учета.

Методологию научно-исследовательских программ И. Лакатоса в бухгалтерском учете также использовал Р.В. Маттессич [15].

Для исследования бухгалтерского учета проф. П. Кваттроне [17, с. 22] использует методологию науки Л. Лаудана, критикуя использование подходов с применением концепций К. Поппера, Т.С. Куна, И. Лакатоса. П. Кваттроне приходит к общему выводу, что концепция “парадигм” связана с астрономией, как и концепция “фальсификационизма” и “научно-исследовательских программ” связаны с физикой, и имеют ограничение в объяснении развития социальных наук, в частности, бухгалтерского учета, как и науки вообще. Опираясь на концепцию “исследовательских традиций” Л. Лаудана, в которой на первый план выдвигаются пути построения научной теории (методологический аспект), а также онтологический аспект таких теорий, П. Кваттроне отмечает необходимость возобновления исследований онтологических аспектов дисциплинарного поля бухгалтерского учета, а также методологических проблем, которые иллюстрируются классификацией сфер отношений и их противопоставлениями.

О необходимости применения в учете методологии исследовательских традиций Л. Лаудана также отмечает Н.Дж. Фосс [11]. Он отмечает, что идея исследовательских традиций является более гибкой чем парадигмы Т.С. Куна и “научно-исследовательские программы И. Лакатоса. Гибкость подхода Л. Лаудана заключается в том, что, по его мнению историческое развитие традиций исследования показывает, что изменяются не только вспомогательные теории, но и базисные теоретические конструкции.

Новозеландский ученый М.Х. Кабир [13, с. 13] пишет, что современные исследователи позитивной теории бухгалтерского учета не используют полностью ни методологию К. Поппера, ни Т.С. Куна, ни И. Лакатоса. Например, одной из определяющих особенностей парадигмальной концепции Т.С. Куна является некумулятивность изменений в науке, что противоречит позиции исследователей-позитивистов. Позитивная теория бухгалтерского учета включает в себе элементы трех вышеприведенных моделей науки.

Также в современных условиях господства позитивистской теории (Р.Л. Уоттс, М.С. Йенсен, Дж.Л. Циммерман – Рочестерская школа) в бухгалтерском учете широко применяется фальсификационистская модель науки К. Поппера.

Вышеприведенные взгляды ученых подвергают сомнению правомерность применения парадигмального метода Т.С. Куна в бухгалтерском учете. Критика его применения в основном приводилась исследователями относительно ранних парадигмальных классификаций, которые выделялись зарубежными учеными (М.К. Уэллс, разработчики SATTA, Р.В. Маттессич). Рассмотрим возможность применения парадигмального метода относительно “советского” подхода к выделению парадигм, а также цивилизационного подхода, связанного с переходом экономики в постиндустриальную, информационную

стадию и формационного, связанного с переходом от редистрибутивной к рыночной экономике.

Рассматривая “советский” подход к выделению парадигм в бухгалтерском учете возникает вопрос: “Можно ли считать замену простой записи двойной записью парадигмальным сдвигом в бухгалтерском учете”? Действительно, роль двойной записи в развитии бухгалтерского учета является определяющей, поскольку он изменил фундаментальные бухгалтерские основы, но целесообразно ли в данном случае применять парадигмальный метод развития науки Т.С. Куна? Ответом на этот вопрос могут быть слова Т.С. Куна, который критиковал кумулятивное продвижение в развитии нормальной науки и противопоставлял ему научные революции, возникающие в результате появления аномалий и предопределяющие изменение доминирующей парадигмы: “Кумулятивное нагромождение непредвиденных нововведений в науке является почти несуществующим исключением в закономерном ходу ее развития. Тот, кто серьезно рассматривает исторические факты, должен иметь в виду, что наука не стремится к идеалу, который подсказывается нашим представлением о кумулятивности развития. ... можно предусмотреть, что кумулятивное приобретение нововведений не только фактически происходит редко, но и фактически невозможно” [3, с. 134]. “Переход от парадигмы в кризисный период к новой парадигме, от которой может зародиться новая традиция нормальной науки, является процессом некумулятивным и не таким, который мог бы быть осуществлен путем более четкой разработки или расширения старой парадигмы. Этот процесс скорее напоминает реконструкцию области на новых основаниях, реконструкцию, которая изменяет некоторые теоретические обобщения в данной области, а также методы и дополнения парадигмы” [3, с. 121].

В своей работе Т.С. Кун поднимает вопрос о “несоизмеримости теорий”, отвечающих той или иной парадигме, который в дальнейшем был развит в концепции эпистемологического анархизма П. Фейербанда. Несоизмеримость означает несостоятельность с помощью логических доказательств определить приоритет той или иной парадигмы через невозможность нахождения сферы пересечения доказательств: “...защитникам конкурирующих парадигм не удастся осуществить полный контакт с противоположной точкой зрения. Вместе взятые причины следовало бы описать как несоизмеримость предреволюционных и послереволюционных нормальных научных традиций... Прежде всего защитники не соглашаются с перечнем проблем, которые должны быть решены с помощью каждого кандидата в парадигмы” [3, с. 193]. В подтверждение вышеприведенных тезисов Т.С. Кун приводит слова М. Планка: “Новая научная истина прокладывает дорогу к триумфу не путем убеждения оппонентов, но скорее потому, что ее оппоненты рано или поздно умирают и вырастает новое поколение, которое привело к ней” [3, с. 196-197].

Из-за несоизмеримости парадигм их конкуренция происходит в форме борьбы научных сообществ, а победа определяется не столько внутренними научными, социокультурными или социально-психологическими процессами. Как пишет С. Тулмин, “научная революция” с позиции Т.С. Куна настолько глубоко и полно изменяет интеллектуальные средства, что ученые, работающие в рамках новой парадигмы, не будут иметь ни одного теоретического понятия, которое было бы общим для них и их коллег, которые все еще придерживаются старой парадигмы; поэтому сторонники разных парадигм не смогут говорить друг с другом об их общей сфере исследований и будут “видеть” мир по-разному. Напротив, в период “нормальной” науки не существует такого взаимного непонимания или радикальной трансформации схем нашего опыта: нормальная наука является единственной и ученые заняты работой в рамках общей для всех структуры фундаментальных понятий [7, с. 180]. Вышеприведенное позволяет установить, что модель науки Т.С. Куна характеризуется следующими чертами:

– некумулятивность – полная или частичная замена старой парадигмы новой, несовместимой со старой во время осуществления научной революции;

– несоизмеримость – невозможность сторонников двух конкурирующих парадигм логическими средствами довести, что одна из парадигм является более истинной или более общей, чем другая.

По нашему мнению исследователи, использовавшие “советский” подход к выделению парадигм в бухгалтерском учете противоречат сущности парадигмального метода Т.С. Куна. Так, проф. Я.В. Соколов, выделяя униграфическую, камеральную и диграфическую парадигмы, одновременно отмечает, что фактически камеральная бухгалтерия была частным случаем простой бухгалтерии и велась в тех хозяйствах, в которых фиксировались лишь изменения сметы и кассы [6, с. 337]. Это позволяет определить, что изменение так называемых “парадигм” происходило кумулятивно и соизмеримо, поскольку можно было установить чем и в какой части отличается простая бухгалтерия от камеральной.

Проф. В.Д. Андреев пишет, что при изучении бухгалтерского учета мы встречаем как бы единственную парадигму (простую бухгалтерию) до XIII ст. В этот период были произведены такие приемы, как счета, инвентаризация, что их регистрировала, контокоррент и смета [1, с. 27]. Проф. К.Ю. Цыганков также отмечает, что на основе Главной книги систематической простой бухгалтерии может быть составлен бухгалтерский баланс, о чем говорится во многих работах XIX-го – начала XX-го ст. [8, с. 8]. Камеральная же бухгалтерия “дала” существующей методологии учета Отчет о движении денежных средств и систему бюджетирования. То есть двойная бухгалтерия унаследовала от простой и камеральной бухгалтерии большую часть современных методов и принципов бухгалтерского учета (кроме самой двойной записи и его производных – счета прибылей и убытков, а также отчета о прибылях и убытках), что также свидетельствует о кумулятивности развития науки бухгалтерский учет.

Многочисленные дебаты, продолжавшиеся между исследователями по поводу применения простой или двойной системы учета, двойной или тройной системы Ф.В. Езерского на страницах журнала “Счетоводство” в конце XIX ст. свидетельствуют о соизмеримости теорий, поскольку представители обеих теорий могли с помощью логики и здравого смысла довести истинность той или иной теории. Вышеприведенные аргументы дают возможность определить ошибочность выделения униграфической (простой), камеральной и диграфической (двойной) парадигм бухгалтерского учета, как и их более детальных интерпретаций.

Выделение парадигм на основе цивилизационного и формационного подхода также считаем неправомерным, поскольку его применение не учитывает некумулятивности и несоизмеримости научных парадигм по Т.С. Куну. В частности, проф. М.П. Войнаренко пишет, что формирование новой учетной парадигмы совсем не означает, что состоится полное изменение системы взглядов. С одной стороны новая парадигма построения учета в своем развитии должна учитывать новые тенденции, а с другой – впитать в себя позитивные элементы предыдущей парадигмы [2, с. 132]. Новая парадигма синтезировала в себе, как предыдущий позитивный опыт, так и дополнилась новыми специфическими на данный момент знаниями [2, с. 137].

Такую же ситуацию можно выявить при выделении парадигм по цивилизационному признаку. В частности, проф. Р.К. Эллиот отмечает, что переход к постиндустриальной экономике не означает, что мы должны забыть первые две волны. Люди все еще любят есть (аграрная волна) и все еще любят водить автомобили (индустриальная волна). Но текущее распределение рабочей силы в США свидетельствует, что лишь 2 % населения работают в сфере выращивания продуктов и 10 % изготавливают продукцию на фабриках [10, с. 64]. Соответственно, переход к системе учета третьей волны не предусматривает отбрасывания аграрной и индустриальной учетных парадигм, а характеризуется изменением акцентов относительно учетного отображения активов и процессов (основное внимание уделяется предоставлению информации об интеллектуальном капитале, потребителях и процессах превращения знаний в сетевых структурах) и расширением применения информационно-компьютерных технологий в бухгалтерской деятельности (автоматическая “добыча” данных

(Data mining), мгновенный доступ и обработка, географическая свобода, многомерный анализ данных (OLAP), доступ к внешним базам данных и др.).

Выводы. Проведенный анализ критики использования парадигмального метода и существующих подходов к выделению парадигм в бухгалтерском учете позволил установить их противоречие сущности парадигмального метода по Т.С. Куну в результате несоответствия таким характерным чертам парадигмального метода как некумулятивность и несоизмеримость. Вышеприведенное предопределяет два возможных последующих варианта действий относительно применения парадигмального метода Т.С. Куна в бухгалтерском учете: 1) парадигмальный метод может применяться в бухгалтерском учете, но должны использоваться другие парадигмальные классификации; 2) парадигмальный метод не может применяться в бухгалтерском учете, для отображения процесса изменения его фундаментальных понятий необходимо применять альтернативные методологии научных изменений – “фальсификационизм” К. Поппера, “научно-исследовательские программы” И. Лакатоса, “эпистемологичный анархизм” П. Фейерабенда, “эволюционная эпистемология” С. Тулмина, “исследовательские традиции” Л. Лаудана и т.д.

Для определения особенностей развития бухгалтерского учета, трансформации его базисных концепций в условиях институциональных и экономических изменений следует использовать другую модель развития науки, чем модель парадигм Т.С. Куна. Считаем, следует применять одну из моделей рациональных, эволюционных научных изменений – концепцию научно-исследовательских программ И. Лакатоса или исследовательских традиций Л. Лаудана.

Библиография:

1. Андреев В.Д. Основы научных исследований в бухгалтерской деятельности: Учеб. пособие. / В.Д. Андреев – М.: Экономист, 2003. – 208 с.
2. Войнаренко М.П. До нової парадигми бухгалтерського обліку в Україні / Войнаренко М.П., Леонтович-Пелих О.К. // Вісник ЖІТІ. – 2000. – № 12. – С. 131-137.
3. Кун Т. Структура научных революций: Пер. с англ. / Т. Кун; Сост. В.Ю. Кузнецов. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2001. – 608 с.
4. Мэтьюс М.Р., Перера М.Х.Б. Теория бухгалтерского учета: Ученик / Пер. с англ. под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.
5. Поппер К. Логика и рост научного знания. Избранные работы. Переводы с английского, составление, общая редакция и вступительная статья доктора философских наук, В.Н. Садовского. – М.: “Прогресс”, 1983. – 605 с.
6. Соколов Я.В. История развития бухгалтерского учета. / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 367 с.
7. Тулмин С. Концептуальные революции в науке / С. Тулмин // Структура развития науки. Из Бостонских исследований по философии науки. – М., 1978. – С. 170-190.
8. Цыганков К.Ю. Долитературный период развития бухгалтерского учета / К.Ю. Цыганков // ЭКО. – 2001. – С. 135-158.
9. Cushing В.Е. A Kuhnian interpretation of the historical evolution of accounting / В.Е. Cushing // The Accounting Historians Journal. – 1989. – Vol. 16, No. 2. – P. 1-41.
10. Elliott R.K. The Third Wave Breaks on the Shores of Accounting / R.K. Elliott // Accounting Horizons. – Jun 1992. – P. 61-85.
11. Foss N.J. The New Growth Theory: Some Intellectual Growth Accounting / N.J. Foss // DRUID conference, Snekkersten. – 1997, January 8-10. – P. 1-19.
12. Hakansson N. Where We are in Accounting: A Review of “Statement on Accounting Theory and Theory Acceptance” / Nils H. Hakansson // The Accounting Review. – 1978. – Vol. 53, No. 3 (Jul.). – P. 717-725.
13. Kabir M. Positive Accounting Theory and Science: A Comparison. / Kabir Md Humayun. – Auckland, Auckland University of Technology. – 2007. – № 4. – 24 p.

14. Laughlin R.C. On the nature of accounting methodology / R.C. Laughlin // Journal of Business Finance & Accounting– 1981. – Vol. 8., Num 3. – P. 329-351.
15. Mattessich R.V. Critique of Accounting: Examination of the Foundations and Normative Structure of an Applied Science. / R.V. Mattessich. – London: Quorum Books, 1995. – 256 s.
16. Mouck T. Positive Accounting Theory as a Lakatosian Research Programme / T. Mouck // Accounting and Business Research. – 1990. – Vol. 20, No. 79. – P. 231-239.
17. Quattrone P. Beyond dualisms in accounting research: towards a trans-disciplinary perspective. / P. Quattrone. – Manchester: Manchester School of Accounting and Finance, 1997.– 44 p.
18. Shahul H. Categorisation of accounting theories: a review / Shahul Hameed Hj. Mohamed Ibrahim. // <http://vlib.unitarklj1.edu.my/htm/account2.htm>

УЧЕТ ЗАТРАТ И КАЛЬКУЛИРОВАНИЕ СЕБЕСТОИМОСТИ ПО ФУНКЦИЯМ (АВС) В ШВЕЙНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Ураков Д., д.э.н., профессор, Таджикский национальный Университет

***Аннотация.** В статье исследованы основные направления использования АВС-калькуляции в швейной промышленности. путем разработки экономико-математического модели процессов формирования себестоимости. Изложены методика оценки операций по функциям в трудовом и стоимостном выражении, стоимости одной совокупной операции отдельных функций. На этой основе в разрезе носителей затрат (изделий) определена стоимость операций по отдельным функциям на соответствующие изделия, что послужит основой отнесения косвенных расходов на отдельные виды изделия.*

***Annotation.** In the article the basic directions of use of ABC costing in the garment industry. through the development of economic and mathematical model of the process of formation of cost. The methods of evaluation of operations functions in the employment and value terms, the total cost of one operation of individual functions. On this basis, in the context of cost objects (products) determined the cost of operations for individual functions to the relevant articles that serve as a basis for inclusion of indirect costs for certain types of products.*

***Ключевые слова:** организация учета прямых затрат по носителям, учет косвенных затрат по функциям, калькулирование по функциям, экономико-математический модель учета затрат и операций по функциям, учет косвенных затрат по носителям, функции калькулирования затрат носителей функций, распределение косвенных затрат по видам изделий.*

***Key words:** organization of accounting of direct costs on the media, taking into account indirect costs by function, calculation of the functions, economic and mathematical model accounting functions of costs and operations, taking into account the indirect costs for carriers, function calculation cost carrier functions, allocation of indirect costs by type of week.*

Учет затрат по функциям является продолжением развития учета себестоимости по операциям и служить как элемент единицы экономической деятельности хозяйственных субъектов (производство, маркетинг, производственные запасы, затрат труда и др.).

В настоящее время метод учета затрат и калькулирования себестоимости по функциям или операциям АВС (Activity Based Costing) зарубежом преимущественно применяется в гибких организационных структурах производства. Особенность данного метода заключается в принятии за основу объекта учета затрат не заказа, процесса или отдельного вида продукции, а конкретной операции, функции и вида деятельности. Однако практика применения данного метода показывает, что его можно внедрить в любом производстве в зависимости от организации и технологии производства продукции при учете прямых

затрат, определение и распределение косвенных расходов. Следовательно данный метод (ABC) имеет преимущество по сравнению с другими методами учета затрат и калькулирования при распределении косвенных затрат по видам продукции.

Организация учета затрат по функциям или по операциям способствует усилению работы менеджеров в области контроля эффективности процессов формирования затрат (заготовка и приобретение, производство и реализации продукции, работ и услуг), а также содействует к уменьшению физически человеческих и оборотных капитальных ресурсов.

В иностранной литературе применение метода ABC в основном связывают с определением и распределении косвенных производственных расходов. Однако с процессом автоматизации и кибернетизации производства в будущем значительные прямые расходы становятся переменными. В этих условиях доля прямых расходов постоянно уменьшается, а доля накладных производственных расходов увеличивается.

Таким образом организация учета затрат по функциям, операциям и видам деятельности служить для целей более точного распределения затрат и исчисления себестоимости продукции, а также реального ценообразования.

По нашему мнению для получения реального результата от использования метода ABC целесообразно использовать три уровня системы счетов. На первом уровне отражать носители затрат в (человеко-час, человеко-день, человеко-документ, количество операции по исполнителям или центрам функции, с указанием затрата времени. Данные счета должны служить информационной базой затрата человеческих ресурсов по функциям или операциям. Счета второго уровня используются для формирования затрат по местам, центрам функции. При этом, целесообразно использовать те же счета, в которых отражается формирование затрат по сферам деятельности по определённому бизнес-процессу, выделяя в них операционные процессы, связанные непосредственно с заготовкой, приобретением, изготовлением и реализацией продукции и вспомогательные процессы обслуживающие основные процессы. Однозначно что, применение метода учета затрат по функциям или операциям более приемлема при производстве массово-однородной продукции, при производстве продукции по заказу, однако, при производстве сложных, разнообразных изделий, отличающихся конструктивными устройствами, наладкой, степенью обслуживания требует детальной разработки объектов учета затрат и объектов калькулирования носителей (драйверы) затрат.

Зарубежный опыт применения метода учета затрат и калькулирования себестоимости по функциям в основном нацелен на устранение имеющихся недостатков в деятельности, а на повышение производительности выполнения операций в функции деятельности.

Мировая практика и опыт стран СНГ показывает, что на тех предприятиях, где имеется возможность учета прямых затрат на основе первичных носителей отражают по изделиям, а накладных расходов по операциям или функциям. Здесь, базой распределения косвенных затрат выступают драйверы затрат (час работы оборудования, наладки инструментов, подготовки производства, переналадки оборудования и другие носители затрат). Процесс учета и распределения косвенных расходов по данному методу производится следующим образом. Сначала расходы относят на центры затрат, а затем на виды продукции пропорционально отработанным машино-часам или основной заработной плате посредством умножения их количество по каждому центру на ставку косвенных расходов. Однако в отличие от традиционной методики затраты группируются не по центрам, а по функциям или родам деятельности. При этом прямые затраты непосредственно относят на себестоимость конкретного носителя, а косвенные затраты распределяют согласно драйверам затрат видов деятельности («kost-driver»- «кост-драйвер»).

Калькуляция по функциям затрат состоит из двух взаимосвязанных частей: промежуточной калькуляции и объёмной калькуляции. Объектом промежуточной калькуляции является операция, функция (конкретная операциям и функциям, изменение технологии производства, переналадка машин и оборудования, контроля качества и другие), объектом сводной калькуляции является продукция или групп продукции.

Таким образом, применение метода учета затрат и исчисление себестоимости продукции по функциям прежде всего зависит от методов организации и технологии производства (вертикальная, горизонтальная, централизованная, дивизионная, сетевая и матричная). В тех отраслях, процесс производства продукции процессам, имеется возможность ведения учета по операциям внутри центра затрат (процесса), а в тех производствах, где процессы производства состоят из разных переделов, переходов и стадий, организация учета затрат целесообразно вести по функциям деятельности (при производстве оборудования и машин различной модификации).

При использовании метода ABC-калькуляции необходимо учесть особенности организации и технологии производства, выбора мест, центров затрат и центров ответственности, типы производства и др.

В условиях массово поточного производства с выпуском однородной продукции и по сортам, артикулам, фасонам, особенно в швейном производстве, например, где при раскрое однородной партии материала получают разные по размеру продукции. В этих условиях использование пооперационной калькуляции позволяет реально отнести как основные, также и накладные расходы на отдельные артикулы и фасоны изделий.

Применение метода калькуляции по функциям (операциям) нами разработана и рекомендовано к применению в АОЗТ «Гулистон» следующим образом (Примечание: 1 сомони = 10 российским рублям). Первым шагом производится расчет прямых затрат, включаемые в себестоимости раскроя артикулов ткани продукции (см. Табл. 1).

Таблица №1.

Прямой учет материальных и трудовых затрат раскроя материалов по артикулам ткани на АОЗ «Гулистон» г. Душанбе

Вид продукции	Количество ед. продукции (м ²).	Прямые трудозатраты на ед. продукции, час.	Общее время (гр.1х гр.2), час	Прямые материальные затраты на м ² продукции, сомони	Всего прямых материальных затрат на м ² продукции, (1х4), тыс. сомони	Прямая заработная плата на м ² продукции, сомони	Всего прямые затраты на оплату труда (1х6), сомони
	1	2	3	4	5	6	7
VTL-2	600	0-38	228	11-75	5745	0,31	228
MTL-3	2322	0-40	929	12,90	14237	0-95	885
MTL-4	1026	0-41	421	6,15	9845	0,31	391
Всего	3948	X	1578	X	29827	X	1504

Расчёт прямых затрат, включаемые в себестоимость отдельных видов продукции при производстве швейных изделий на АОЗ «Гулистон» Республики Таджикистан.

Как показывают данные таблицы №1 Применение учета затрат по функциям (операциям) зависить от производственно-организационных факторов хозяйствующего субъекта. Так, например, при вертикальной структуры организации управления субъектами хозяйствования учитывается принцип инновационного стимулирования профессиональной специализации, который играет важную роль в обеспечение устойчивого развития предприятия.

В таблице №1 нами изложены методика расчета прямых материальных и трудовых затрат непосредственно учитываемые по отдельным изделиям на АОЗ «Гулистон». Данное предприятие производить ковровые изделия и войлоки по заказу, а также и для свободной реализации. Комбинат выпускает несколько видов ковров, в частности; из натурального, натурально-синтетического и синтетического сырья. Драйверами затрат установлены;

- 1.Количество выпускаемой продукции (м²);
2. Прямые затраты труда на единицу операции (час);

3. Прямые материальные затраты на единицу продукции (м²).

В таблице №1 объем затраченного труда на единицу продукции рассчитан следующим образом:

На брюки турецкие: MLT-2 (600 шт x 0-38 ч.) = 228 ч.;

MLT-3. (2322 шт. x 0-40ч.)=929 ч.;

MLT-\$. (1026 шт. x 0-41ч.) =421ч.

Всего =1578 ч.

Прямые материальные затраты на носитель затрат определяется следующим образом. Количество отпущенного однородного материала для раскроя на единицу носителя затрат умножается на затрат материалов на единицу продукции в стоимостном выражении:

MLT-2 (600x11-75) = 9825 сомони;

MLT-3 (2322x12-90) = 14237 сомони;

MLT-4 (1026 x6-15) = 5745 сомони.

Всего =29 807 сомони

Данная методика учета прямых затрат, относимая на конкретное изделие применяется в тех производствах, где выпускается массово однородную или сопряженную продукцию. Поэтому в тех производствах, где выпускается изделия разных модификаций основные затраты при расчете себестоимости целесообразно распределить между видам групп изделий пропорционально нормативным затратам, машино- часам работы оборудования и другим баз распределения.

Основой применения учета затрат по функциям является разработка соразмерных драйверов затрат к видам деятельности. В швейной промышленности относятся; потребление рабочей силы, заправка и эксплуатация основного и вспомогательного оборудования, оформление карты раскроя, переналадка оборудования, доставка материалов на рабочие места и другие (см. табл. №2)

Таблица № 2

Вид деятельности АОЗ «Гулистон» соразмерные к ним носители затрат в раскройном цехе.

Вид деятельности	Затра-ты в со-мони	Носители затрат	Значение носителя	В.т.ч. по видам продукции		
				MLT-2	MLT-3	MLT-4
Потребление рабочей силы	860	Чел./час	286	66	160	74
Эксплуатация основного оборудования	770	Машино-час	349	52	205	91
Оформлен-ие карты	172	Количес. заказов	30	5	18	7
Переналадка оборудования	302	Колич. преналадок	120	18	71	31
Доставка материалов на рабочие места	217	Количес. полученных партий	210	32	123	55
Расходы обработивающегоинструмен-та	242	Количес. инструментов	140	21	83	36
Контроль качества продукции	301	Количес. операций контроля	205	31	121	53
Экспл. вспомог. оборудования	602	Колич. машин	62	9	37	16
Всего	3476	X	X	X	X	X

В целях определения реальных носителей затрат к видам деятельности целесообразно вести оперативный учет в специальных книгах и журналах с учетом их соответствия видам деятельности.

От выбора носителей затрат и видов деятельности зависит реальное исчисление себестоимости продукции, особенно распределение косвенных расходов (см. табл.3).

Таблица №3.

Исчисление себестоимости единицы затрат на вид деятельности в АОЗ «Гулистон» г. Душанбе (сомони)

№	Вид деятельности	Затраты, сомони	Значение носителя затрат (количество операций)	Стоимость ед. носителя затрат (затрат на одну операцию в сомони и дирам)
1	Потребление рабочей силы	600	286	2-10 сомони чел./час
2	Эксплуатация основного оборудования	770	249	3-10 сомони машино/час
3	Оформление карт раскроя	172	30	5-73 сомони- карт
4	Переналадка оборудования	302	120	2-52 сомони-переналадка
5	Доставка материалов	217	210	1-03 сомони-портия
6	Расходы обрабатывающего инструмента	242	140	1-73 сомони/ инструмент
7	Контроль качества	205	205	1-00 сомони/контроль
8	Эксплуатация вспомогательного оборудования	602	62	9-71 сомони/машино/ час
	Всего	3476	1551	x

Исчисление себестоимости единицы затрат по видам деятельности производится делением общей суммы затрат по видам деятельности на значение носителя затрат (количество операций) и определяется стоимость единицы носителя затрат по функциям (видам деятельности) (человеко-час, машино-час, количество переналадки оборудования и др.).

В нашем примере стоимость единицы затрат составляет:

-для обслуживания основного оборудования- 3-10 сомони (770: 249 операции), то есть стоимость одной операции составляет 3-10 сомони\машино-час.

-для потребления рабочей силы(600 сомони : 286 операций-час) составляет 2-10 сомони\человеко-час Таким же образом определяют себестоимость единицы операции по другим видам деятельности.

Как известно на практике учета и исчисление себестоимости по функциям в странах дальнего зарубежья в основном направлена на и распределение косвенных расходов между видам и группам продукции. Однако, принцип расчёта и распределения затрат по функциям, операциям нельзя ограничить только распределением косвенных накладных расходов. Величина косвенных накладных расходов из года в год увеличивается в связи высоким развитием современной производственной технологии и кибернетизации производства.

С учётом разработки носителей затрат по видам деятельности и их оценки посредством стоимости носителя затрат-операций производим распределение косвенных расходов по артикулам материалов и полученных полуфабрикатов в раскройном цехе (см. табл. №4.).

Таблица №4

Распределение накладных расходов по видам и артикулам раскроя ткани АОЗ «Гулистон» г. Душанбе

№	Вид деятельности	MLT-2		MLT-3		MLT-4	
		Значение носителя ч/ч.	Стоимость, сомони	Значение носителя затрат, ч/ч.	Стоимость, сомони	Значение носителя затрат,ч/ч.	Стоимость, сомони
1	Потребление рабочей силы	66	139	160	335	74	155

2	Эксплуатация основного оборудования	52	161	205	636	91	282
3	Оформление заказов	5	29	18	103	7	40
4	Переналадок оборудования	32	81	123	310	123	310
5	Доставка материалов	18	85	71	73	31	32
6	Расход обрабатываемого инструмента	21	36	83	144	36	62
7	Контроль качества продукции	31	31	121	121	53	53
8	Эксплуатация вспомогательного оборудования	9	87	37	359	16	155
9	Всего косвенных расходов	-	649	-	2081		1089
10	Количество выпущенной продукции	-	600	-	2322		1028
11	Косвенные расходы на м ² продукции	-	1,08	-	0,9	-	1,06

Следует отметить, что нерешённая проблема является расчёт и распределение косвенных расходов между видами или групп продукции.

В странах СНГ базой распределения косвенных затрат служат нормы (сметы) этих расходов на единицы продукции, заработная плата, часы работы оборудования, коэффициенты трудоёмкости, объем производства и другие. При использовании метода распределения косвенных затрат по стоимости операции, функции или по стоимости косвенных расходов деятельности является более реальным. В этой связи используя стоимости носителей затрат производим распределение косвенных расходов пропорционально операциям, выраженные в стоимости количество операций функции (см. табл. №5)

Брюки турецкие MLT-2 (649 сомони: 600 шт.) = 1-08 сомони

MLT-3 (2081 сомони : 2322 шт) = 0-90 сомони

MLT-4 (1089сомони : 1028 шт) = 1-06 сомони

Таким образом, на основе полученных в выше приведённых таблицах (см. табл. 1-4) о величине косвенных расходов по функциям определяем фактическую себестоимость раскроенных партии материалов (полуфабрикатов) на АОТ«Гулистон»

Таблица № 5

Расчет фактической себестоимости единицы раскроенных турецких брюков АОЗ «Гулистон» методом АВС (сомони)

№	Затраты	Производство турецких брюков (одно ед.)		
		MLT-2	MLT-3	MLT-4
1	Прямые материальные затраты	5745	14237	9845
2	Прямая заработная плата	228	885	391
3	Производственные накладные расходы	649	2081	1089
	Всего	6622	17203	11325

По данным таблицы № 6 производим сравнительный анализ результатов калькуляции себестоимости продукции при попроцессном и позаказном методах учета и исчисления себестоимости единицы раскроенного материала по артикулам.

Таблица № 6

Сравнение результатов калькулирования при методе ABC и попроцессного метода в раскройном цехе АОЗ «Гулистон» (сомони и дирам).

Статьи затрат	ABC-метод			Процессный метод		
	MLT-2	MLT-3	MLT-4	MLT-2	MLT-3	MLT-4
Прямые материальные затраты	9-58	6-17	9-58	9-58	6-17	9-58
Прямая заработная плата	0-40	0-38	0-38	0-40	0-38	0-38
Производственные накладные расходы	1-08	0-90	1-06	0-88	0-88	1-51
Всего	11-06	7-07	11-02	10-86	7-43	11-47

На основании анализа данных таблицы № 6 можно сделать следующие выводы. В связи с тем, что прямые материальные затраты (расход вспомогательных материалов в данном цехе также прямым методом включают в себестоимости артикулов раскроенного ткани), нет необходимости их учета по операциям.

При сравнительном анализе распределения накладных расходов методом ABC себестоимость раскроя одного артикула составляла: для отдельных видов артикулов: MLT-2-11-06 сомони; MLT-3- 7-07; MLT-4-11-02 сомони, при попроцессном методе калькулирования себестоимости соответственно: 10-86; 7-43 и 11-47 сомони.

Образовавшиеся отклонения методом ABC от процессного метода калькулирования составляет: MLT-2 (11-06- 10-86)= +02 , MLN-3 (7-07- 7-43)=-0,37 дирам и MLT-4 (11-02-11-47)=+0-45 дирам на одной пары раскроенного изделия. Калькуляция себестоимости по операциям видов деятельности позволяет обеспечить строгий контроль деятельности функций по исключению выполнения повторных операций, а также позволяет более объективного учета и распределения косвенных производственных расходов.

Практика применения учета затрат и калькулирования по функциям на АОЗ «Гулистон» показала его эффективность в повышении уровня оперативного воздействия на рабочих мест, центров затрат и центров ответственности, с целью оперативного управление деятельности предприятий.

Библиография

1. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет. М.: Финстатин-форм, 2003г.
2. Булгакова С.И. Бухгалтерский управленческий учет. Воронеж, 2007г.
3. Ураков Д.У. Учет затрат по сферам деятельности. М: «Финансы и статистика», 1991г.

ЗНАЧЕНИЕ ИДЕНТИФИКАЦИИ И ЕЕ ПРИМЕНЕНИЕ В МЕТОДОЛОГИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

*Голочалова Ирина, др., конф.унив., МЭА
topotah5@yandex.ru*

*Цуркану Виорел, др.хаб., проф.унив., МЭА
vturcanu@mail.ru*

***Аннотация:** Информация об экономической действительности трансформируется составителем отчетности и находит в ней свое отображение. От качества осуществления этой трансформации зависит признание финансовой отчетности как достоверной. С этой целью составителем отчетности применяется логический прием профессионального суждения – идентификация, которая призвана способствовать выполнению требования достоверности информации. Однако идентификация достаточно новый элемент, который характерен методологии МСФО. Для установления назначения*

идентификации авторы данной статьи проводят исследование через призму эволюции методологии бухгалтерского учета.

Abstract: Compiler of financial statements is transforming information about economic events. Recognized of financial statements as the transparency are depending of quality was transforming this information. With this purpose compiler of financial statements realize of identification. Identification is logical method of professional judgment, which promote for requirement transparency information. Because at present time identification significance to methodology of accounting. However it was not always. In this article authors are looking importance to the identification through prism of evolution to the methodology of accounting.

Ключевые слова: методология бухгалтерского учета, идентификация, экономическое событие, достоверная информация

Key words: methodology of accounting, identification, economic event, transparency information

Квалификация JEL: M41

Введение. В системе бухгалтерского учета и отчетности получил широкое распространение термин “идентификация”, однако использование этого термина никак не поясняется, ни в качестве понятия, ни как действие.

В общем смысле под **идентификацией** понимается процесс установления и распознавания уникальности реального объекта, который нацелен на обеспечение соответствия этого объекта юридически подтвержденным данным, во избежание подмены одного объекта другим. Высокая степень адекватности распознавания, обеспечивающего максимально полной информацией, подтверждает эффективность проведенной идентификации.

В условиях разнообразия финансово-экономических событий, по завершению которых необходимо оценить и признать права и обязанности их участников, ключевое значение имеет идентификация, что четко обозначено в Концептуальных основах подготовки и представления финансовой отчетности (далее, Концепция МСФО). В соответствии с Концепцией МСФО *идентификация объекта, как элемента финансовой отчетности*, заключается в выявлении условий признания (критерии): поступление в организацию или выбытие из нее будущих экономических выгод, связанных с этим объектом, представляется вероятным; и объект имеет первоначальную стоимость или стоимость, которая может быть надежно оценена

В обобщенном виде место идентификации в системе Международных Стандартов Финансовой Отчетности (МСФО) представим в следующей схеме (рис. 1).

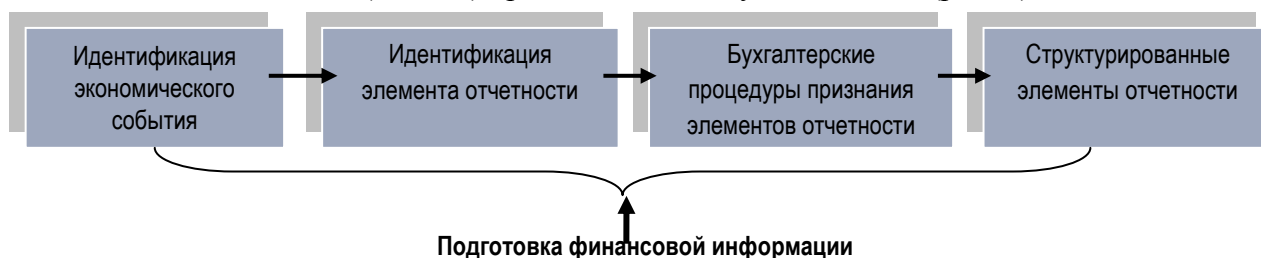

Рис. 1. Место идентификации в системе бухгалтерского учета согласно Концепции МСФО

Источник: разработано авторами

Информация о реальной экономической действительности формируется в отчетности ее составителем под влиянием конкретных операций, фактов и событий деятельности каждой организации, которые являются объектами наблюдения в системе бухгалтерского учета. Следовательно, *идентификация, с точки зрения бухгалтерского учета – это логический прием профессионального суждения для определения места в отчетности результатов воздействия хозяйственных операций, фактов и событий, и, следовательно, составной*

элемент методологии учета наряду с признанием и оценкой. По технике проведения идентификация автономна от других приемов, способов и методов бухгалтерского учета, тогда как с точки зрения применения профессионального суждения этот логический прием (способ, средство) является отправной точкой для процесса включения в Отчет о финансовом положении или Отчет о совокупном доходе объектов, удовлетворяющих определению элемента финансовой отчетности – признания.

Исследование будет проведено в следующей последовательности:

- формирование идентификации в контексте эволюции методологии бухгалтерского учета;
- идентификация и ее значение в контексте методологии МСФО;
- применение идентификации как логического приема в методологии учета.

Формирование идентификации в контексте эволюции методологии бухгалтерского учета. На начальных этапах развития (**первый этап эволюции методологии учета**) бухгалтерского учета центральное место как объект наблюдения занимала коммерческая сделка, которая учитывалась в системе двойной записи. Каждая сделка должна быть отражена дважды в одинаковой сумме, и это правило (двойственность объекта наблюдения) положено в основу двойной записи – символического изображения реальной действительности. Эти записи, без какого – либо логически обоснованного экономического анализа, группировались и в обобщенном виде представлялись в Балансе. Главное в двойной записи было установление права на владение имуществом. Поскольку, в первую очередь, сделка **персонализировалась** (субъект сделки), то в основу двойной записи была положена персонализация счетов (объект сделки), а *юридический подход, который и определял необходимость ведения бухгалтерского учета для подтверждения правовых отношений между участниками воспроизводственного процесса движения и сохранности имущества, использовался для отображения объекта наблюдения.*

В XIX столетии с развитием промышленности в Европе стали появляться акционерные общества, хозяйственная деятельность которых зачастую представляла собой сочетание и коммерческой и производственной деятельности. В этих условиях объектом наблюдения в бухгалтерском учете уже выступают хозяйственные операции, являющиеся фактами хозяйственной деятельности и оказывающие влияние на финансовое положение организации.

На этом этапе эволюции (**второй этап**) системы бухгалтерского учета выделился *экономический подход подготовки информации, обусловленный необходимостью исследования результатов хозяйственной деятельности,* а сама система бухгалтерского учета разделилась на две подсистемы: практика (прикладной аспект); теория (концептуальный аспект). Практика, уже прошла определенную эволюцию, а теория, основной задачей которой являлось раскрытие содержания хозяйственных операций и определение связи между экономическими и юридическими категориями, – как наука о сущности и структуре объектов наблюдения организации, только начала свое развитие.

В классической теории бухгалтерского учета для отражения воздействия каждого объекта наблюдения необходимо было провести **квалификацию факта хозяйственной деятельности**, то есть отразить не только его юридический аспект, но с целью исчисления финансового результата учесть его экономическое содержание. Квалификация сопряжена с проблемой классификации счетов с целью установления типа объектов учета подлежащих отражению в отчетности. Однако, несмотря на смещение акцента в сторону экономического содержания факта хозяйственной деятельности, при отражении в учете и подготовки отчетности главенствующее положение сохранял принцип права собственности.

В связи с тем, что характеристики факта хозяйственной деятельности стали определяющими при подготовке информации для ее представления в отчетности, было предложено множество классификационных группировок, разработчиком одной из которых являлся представитель французской бухгалтерской мысли П. Гарнье. Ученый предложил все факты хозяйственной жизни делить на юридические (договоры поставки, аренды), экономические (изменения цен) и материальные (потери от стихийных бедствий, износа

основных средств). Описания фактов по возможности должно происходить сразу же после их возникновения по времени, стоимости и обстоятельствам, с ними связанными. Создателями четкого экономического подхода в бухгалтерской науке стали представители французской бухгалтерской школы Э. Леоте и А. Гильбо. Для них учет заключался в ведении счетов, с помощью которых достигалась регистрация, систематизация и координация фактов хозяйственной жизни [6]. Другим сторонником экономического подхода является Ж.-Б. Дюмарше, по мнению которого предметом учета, выступает оценка. Она имела два смысла: политэкономический – стоимость и бухгалтерский – оценка, которая определяется внешними факторами и позволяет объединить различные объекты учета. В качестве оценки выступает не сама стоимость, а цены, которые Ж.-Б. Дюмарше определял как производные стоимости и времени [6].

Особое внимание факту хозяйственной деятельности, как объекту наблюдения, уделил Я. В. Соколов, который разработал теорию слоя. Ее сущность состоит в том, что отдельный вид информации формируется в определенном слое факта хозяйственной деятельности, при чем, с точки зрения воздействия на содержание отчетности, наиболее значимыми из этих слоев, являются финансовый слой, в котором формируется информация об имуществе и источниках его образования, и правовой слой (юридический), где представлены правовые отношения между субъектами хозяйственной операции [2].

Необходимо подчеркнуть существенное значение квалификации факта хозяйственной деятельности, так как она (квалификация) позволяет подчеркнуть, с одной стороны, юридическую природу события (формирование информации относительно долгов и требований к субъекту хозяйствования), а с другой – указывает на его экономическую природу (эффективность использования имущества). Но, очевидно, что юридический и экономический подходы противоречат друг другу, и невозможно было отразить в отчетности организации одновременно и экономические, и юридические трактовки факта хозяйственной деятельности. *Итак, факт хозяйственной деятельности как объект наблюдения сменил коммерческую сделку, а его квалификация, как бухгалтерский способ распознавания, заменила персонализацию, при сохранении определяющего влияния юридического подхода при подготовке информации для отчетности.*

Изменившиеся экономические условия потребовали концептуальных изменений в методологии учета (**третий этап**), и в первую очередь в части установления объектов наблюдений. Одним из сторонников пересмотра традиционных позиций является российский ученый М. Л. Пятов, который указывает, что “реальные факты обличаются в оболочку экономических, юридических, бухгалтерских и прочих понятий, ...которая определяет, каким мы воспринимаем факт хозяйственной жизни, как оцениваем его влияние на финансовое положение организации, как представляем данные о нем в финансовой отчетности” [1]. По его мнению, на суждение пользователя финансовой отчетности организации могут повлиять моменты хозяйственного процесса не формирующие активы и пассивы в рамках принятой интерпретации содержания баланса [1]. Действительно факты хозяйственной жизни отражаются в учете, если их экономическая трактовка сочетается с юридическим содержанием, но современное состояние экономических отношений таково, что юридическая трактовка события (факта хозяйственной жизни) зачастую противоречит его экономической трактовке. Приведем пример, которым российский ученый М.Л. Пятов обосновывает необходимость смены объекта наблюдения в системе учета: Осуществленная операция по поставке материалов – это реальные факты хозяйственной жизни, которым соответствуют реальные объекты учета. Однако эффект деятельности организации демонстрируется в целом с использованием таких категорий как доходы, расходы и прибыль/убыток (финансовый результат), которые по сути, представляют собой результат применения профессионального суждения составителя отчетности о хозяйственной реальности, и не имеют материальности. Но анализ и интерпретация событий, которые влекут за собой возникновение таких категорий, требуют их отражения как объектов учета, что приводит к постепенному переходу от констатации реальности к рассуждению

(логическому приему) и формирования мнения о ней. Исходя из сказанного, следует, что факт хозяйственной жизни как ключевой объект наблюдения в классической методологии учета утратил свое значение.

В основу современной методологии учета должен быть положен такой объект наблюдения, который учитывает экономическую трактовку, ее превалирующее значение, и, необходимость применения профессионального суждения. Современная методология учета (методология МСФО) основана на ресурсной теории: активы отождествляются с ресурсами с определенным уровнем доходности и все, что не может быть источником дохода должно быть исключено из баланса. Одновременно становится неважным, находятся ли объекты у организации на правах собственности. Тезисом ресурсной теории принят следующий тезис: нахождение оптимального сочетания ресурсов для достижения максимального удовлетворения потребностей. В этих условиях перед составителем отчетности стоит задача: определить место в отчетности воздействия на нее экономического события. Для этого и был выработан новый **логический прием – идентификация**.

Итак, сегодня юридический подход, заложенный в классической методологии учета, сменился экономическим подходом, экономическое событие заменило факт хозяйственной жизни, а идентификация как логический прием составителя отчетности сменил квалификацию факта хозяйственной жизни. Экономический подход характерен МСФО.

Принцип приоритета содержания над формой – центральный принцип в системе МСФО, отражающей идеи англо-американской школы учета. Суть этого принципа – каждый факт, операция и событие, отражаемые в бухгалтерском учете имеют как экономические, так и юридические характеристики. С точки зрения юридической трактовки, в первую очередь имеют значение права и обязательства лиц – участников хозяйственных процессов, связанных с фактом хозяйственной жизни, с экономической – влияние данного факта на имущественное и финансовое положение организации, и финансовые результаты ее деятельности. Отражение данных характеристик является задачей учета. Формируя методологию учета необходимо выбрать, как следует отражать данный факт в учете: с точки зрения экономики или права.

В обобщенном виде сравнительный анализ трансформации логического приема подготовки отчетности в зависимости от эволюционной стадии балансовой концепции представлен в таблице 1.

Таблица 1

Трансформация логического приема подготовки отчетности в контексте эволюции методологии учета

Период эволюции	Объект наблюдения	Подход подготовки отчетности	Счета учета	Логический прием	Концепция баланса
до XIX ст.	торговая сделка	юридический	персоналированы	персонализации	принцип балансового равенства
конец XIX ст. начало XX ст.	хозяйственная операция	юридический	классифицированы по имущественному признаку	квалификации	статическая
XX ст.	состояние, факт хозяйственной деятельности, события	юридический	классифицированы по экономическому признаку	квалификации	динамическая
современность	экономическое событие	экономический	классифицированы по элементам отчетности	двухэтапная идентификация	МСФО (смешанная)

Источник: разработано авторами

Следует отметить, что при идентификации практически всегда существует возможность выбора решения и это является принципиальной основой современной методологии учета.

Идентификация и ее значение в контексте методологии МСФО. Согласно Концепции МСФО с идентифицируемого экономического события начинается признание каждого элемента финансовой отчетности, под которым понимается установленный порядок оформления и регистрации идентифицируемого факта (события), направленный на присвоение прав и обязанностей участникам этого факта (события).

Число возможных идентификаций бесконечно, однако, из набора возможных идентификаций более эффективной является та, которая в наибольшей степени учитывает реальность, соответствует текущим и стратегическим целям развития системы, то есть позволяет сформировать достоверную информацию, полезную пользователям для принятия решений. Такой подход в идентификации в полном объеме соответствует методологии МСФО, центральное положение в которой занимает концепция достоверности.

При анализе экономического события перед составителем отчетности стоит задача профессионального характера, решение которой позволит достоверно сформировать информационную систему: идентифицировать экономическое событие и провести классификацию для его символического отображения. Идентификация экономического события состоит из двух этапов:

1 этап – идентификация во времени, что обусловлено необходимостью установления момента признания результатов его (события) воздействия на содержание отчетности (точка идентификации). Установление точки идентификации позволяет определить периоды формирования финансового результата: прошедший, настоящий, будущий. Это идентификация элементов финансовой отчетности: расходы (Отчет о совокупном доходе) или расходы будущих периодов (Отчет о финансовом положении), доходы (Отчет о совокупном доходе) или доходы будущих периодов (Отчет о финансовом положении);

2 этап – идентификация по экономическим характеристикам. Это идентификация объектов учета: классификация активов и обязательств (Отчет о финансовом положении), доходов и расходов (Отчет о совокупном доходе). В этом этапе важно соблюдение принципа приоритета содержания над формой, согласно которому необходимо, чтобы экономические события представлялись в соответствии с их экономическими характеристиками, а, не исходя из их юридической трактовки.

Необходимо отметить, что идентификация как логический прием МСФО меняет стереотипное представление о влиянии изменений баланса при формировании его содержания. Известно, что в классической методологии учета выделяется четыре типа изменений в балансе, которые являются результатом воздействия⁴⁸ факта хозяйственной деятельности. Согласно методологии МСФО экономические события, влияя на содержание баланса, не всегда отвечают заданным четырем типам изменений. На этот факт указывает, и российский ученый А. Черкай, отмечая, что четыре типа изменений отвечают классической теории учета, где хозяйственные операции символично изображались простыми бухгалтерскими записями. В настоящее время по результатам идентификации воздействие экономического события на баланс не всегда проявляется в виде равенства активов и пассивов [6]. Приведем пример такого события: коммерческая сделка, содержащая финансовый эффект, обусловленный временной стоимостью денег, когда условие равенства выполняется опосредовано, только на дату составления отчетности. По нашему мнению, в теорию об изменениях в балансе следует внести коррективы для ее адекватности современной методологии учета.

Сегодня МСФО наиболее современная и соответствующая экономическим решениям, логически выдержанная система подходов к интерпретациям экономических событий и представлению в отчетности финансового положения организации, но, несмотря на это, методология МСФО не лишена такого недостатка как сложность подготовки информации. Этот недостаток связан с идентификацией экономического события как проявлением

⁴⁸ Подробно и широко типы изменений в балансе представлены в специальной литературе по теории бухгалтерского учета.

профессионального суждения. Например, многие активы (инвестиционная недвижимость, дебиторская задолженность) непосредственно связаны с определением юридических прав организации, и прежде всего с правом собственности. Понятие контроль имеет более широкое значение, чем право собственности, и на предмет установления воздействия экономического события на содержание отчетности у составителя отчетности могут возникнуть сложности как на каждом из этапов идентификации (элементов отчетности и объектов учета).

Применение идентификации как логического приема в методологии учета.

Рассмотрим конкретный пример применения идентификации и ее влияния на содержание отчетности. В условиях заключения договора о предоставлении государственной субсидии организация получающая субсидию находится в особом экономическом положении, поэтому необходимо максимально точно продемонстрировать их воздействие на содержание финансовой отчетности с целью правильной оценки результатов деятельности такой организации. В экономической литературе предлагается использовать следующие варианты признания субсидии в качестве элемента финансовой отчетности в составе: доходов отчетного периода (отчет о совокупном доходе); капитала (отчет о финансовом положении); обязательств (отчет о финансовом положении).

Однако методология учета требует научного обоснования возможности использования каждого из вариантов, поэтому исследуем этот вопрос более детально. Применение **первого варианта** приводит к нарушению принципа соотношения доходов и расходов отчетного периода и, как следствие, к искажению финансового результата. В качестве государственной помощи субсидия призвана стимулировать отдельное направление операционной деятельности, которое будет осуществляться в обозримом будущем в течение определенного периода времени, и, целесообразным является соотношение расходов и доходов, в том числе и тех, которые носят стимулирующий характер, путем их распределения по периодам действительности этого направления. При не выполнении этого условия распределения субсидии чистая прибыль отчетного периода будет завышена. Применение **второго варианта** означает, что субсидия, цель которой стимулирование и содействие получения прибыли не будет последовательно отражена в составе текущих доходов отчетного периода, что противоречит ее сути: субсидия призвана стимулировать операционную деятельность и организация понесет дополнительные расходы, связанные с выполнением обязанностей как по ее получению, так и выполнению. Это приведет: к нарушению основополагающего принципа методологии учета – метода начислений; сальдо отдельного счета по которому должна отражаться субсидия, никогда не будет закрыто, поскольку как механизм финансирования субсидия отличается от акционерных взносов или взносов других участников бизнес – процесса и не подлежит распределению между учредителями организации; не проявит себя как метод стимулирования и содействия, поскольку полученная организацией прибыль должна подлежать распределению между государством, в качестве налога на прибыль, и организацией, в качестве дивидендов или процентов учредителям. Не соблюдение такого порядка будет означать нарушение другого основополагающего допущения – непрерывности деятельности в обозримом будущем

Итак, от этих двух вариантов целесообразно отказаться, так как они концептуально не обеспечивают связи между доходами и расходами, с которым относится субсидия. Логичным является признание субсидии как элемента финансовой отчетности в составе обязательств (**третий вариант**). Попытаемся доказать насколько это утверждение верно. С экономической точки зрения под обязательством понимается долг по передаче активов или оказания услуг, который возникает по результатам прошлых событий и должен быть исполнен в будущем. Характерной чертой субсидии как меры государственной помощи является безвозмездность, что предполагает отсутствие какого-либо долга. Однако существует несколько аргументов в пользу того, чтобы идентифицировать субсидии в качестве обязательств, наиболее важными из которых являются следующие:

1. Организация получает субсидию за соблюдение установленных условий и выполнение определенных обязанностей, что и обозначено в контракте заключенном с государственным органом. Выполнение этих обязанностей влечет за собой возникновение различного рода обязательств, включая и те, которых могло и не быть при отсутствии субсидии;

2. Современное понимание обязательства не ограничивается его трактовкой как долга (обязанности), а оно рассматривается и как источник получения экономической выгоды, эффективное управление которым способствует улучшению финансового положения организации [13].

Исходя из этой трактовки, субсидия отвечает определению обязательства.

Из вышесказанного следует вывод: идентификация как логический прием профессионального суждения в экономической трактовке объектов наблюдения, является необходимым условием для формирования достоверной финансовой информации

Заключение. По результатам проведенного исследования установлено, что идентификация, с точки зрения бухгалтерского учета – это логический прием профессионального суждения для определения места в отчетности результатов воздействия хозяйственных операций, фактов и событий, и, следовательно, составной элемент методологии учета наряду с признанием и оценкой. Формирование идентификации происходит в контексте эволюции методологии бухгалтерского учета, когда последовательно происходит смена: правил на принципы учета; объектов наблюдения от обычной сделки до экономического события; бухгалтерского способа распознавания от персонализации к идентификации; жестко юридического подхода к экономическому. И сегодня, когда современной методологией учета признана методология МСФО, базирующейся на концепции достоверности, первым шагом для ее соблюдения является идентификация экономического события.

Библиографический список

1. Пятов М.Л., Смирнова И.А. Концептуальные основы международных стандартов финансовой отчетности. М., “1 С Паблишинг”, 2008.
2. Соколов, Я. Основы теории бухгалтерского учета – М: Финансы и статистика, 2000, 496с.
3. Цуркану, В., Голочалова, И. Составление финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами – Кишинэу: АСАР, 2014, 480 с.
4. [www. cyberleninka.ru](http://www.cyberleninka.ru)/Кулькова Н., Пигалева Д. Бухгалтерский учет в СССР: НЭП и реставрация традиционной системы бухгалтерского учета (1921 – 1929)
5. www. cyberleninka.ru/Радченко А. Эффективная идентификация и экономическое развитие: предпосылки парадигмы идентифициологии
6. www.naukaru.ru/journal/article/view/12639

REFLECȚII PRIVIND RECUNOAȘTEREA ȘI EVALUAREA IMOBILIZĂRILOR NECORPORALE ÎN VIZIUNEA REGLEMENTĂRILOR ACTUALE

***SOCOLIUC Marian, dr., lect.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
marians@seap.usv.ro***

***GROSU Veronica, dr., prof.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
doruveronica@yahoo.com***

Rezumat. *Reevalurea activelor unei entități economice reprezintă o operațiune care privește o parte semnificativă a elementelor prezentate în situațiile financiare cu efecte fiscale semnificative.*

Avantajele reevaluaării derivă însă din faptul că rezultatele acestui proces se poate concretiza în plusuri latente de valoare și în recunoașterea ulterioară a acestora în situațiile

financiare, mai exact în structura capitalului propriu atunci cand este vorba de imobilizări corporale sau financiare.

Obiectivul acestei lucrări este focalizat pe politicile contabile aplicabile imobilizările necorporale, mai ales pe carențele existente cu privire la reevaluarea (evaluarea ulterioară) a acestor categorii de active în reglementările contabile naționale (OMFP 1802/2014).

Cuvinte-cheie: imobilizări necorporale; evaluare; reevaluare; norme contabile.

Introducere

Normele contabile naționale evită tratarea reevaluării activelor de natură necorporală cu toate că există situații în care o entitate economică (în care valoarea acestora este semnificativă și care nu întocmește situații financiare conform IAS/IFRS) să se confrunte cu anumite probleme specifice care intervin atunci când ar putea avea posibilitatea creării de noi plusvalori, însă acest lucru să fie împiedicat de cadrul normativ în vigoare. OMFP 1802/2014 folosește termenul de evaluare ulterioară, valabil doar pentru anumite imobilizări necorporale, fără a face referire precise la termenii și valorile pe care le implică acest proces

Aceste aspecte devin importante mai ales în cazul în care o entitate are posibilitatea (în urma reevaluării) să-și crească valoarea capitalului propriu, cu efecte benefice asupra atragerii de noi surse de finanțare. Evaluarea și implicit reevaluarea imobilizărilor necorporale este o temă de actualitate care preocupă inclusiv instituțiile bancare, nu doar entitățile care le dețin, deoarece normele bancare impun anumite cerințe cu privire la valoarea capitalului propriu, costul creditului fiind direct influențat de capacitatea de autofinanțare a entității finanțate.

Chiar dacă recent a fost elaborat OMFP 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, în ceea ce privește criteriile de recunoaștere, evaluare și politicile contabile aplicabile imobilizărilor necorporale există încă carențe semnificative cu privire la:

- clarificarea cerințelor generale de recunoaștere a cheltuielilor de constituire ca și imobilizări necorporale;
- reformularea și completarea definiției fondului comercial;
- în ceea ce privește brevetele, mărcile, licențele și concesiunile, este necesară o explicație clară a situațiilor în care contractul de achiziție prevede pe lângă plata valorii aferente și alte obligații (plăți) viitoare a căror valoare este direct proporțională cu volumul producției sau a vânzărilor, sau se va înregistra în bilanț doar valoarea costului inițial aferent acestor active. Este important de specificat, mai ales în cazul mărcilor, că valoarea sau alți parametri specifici ai volumului producției sau vânzării, înregistrate în exercițiile financiare ulterioare achiziției unei mărci, sunt prezentate în contul de profit și pierdere al fiecărui an în care se obțin și nu pot fi capitalizate deoarece sunt direct corelate cu veniturile curente aferente acestor exerciții;
- revenind la fondul comercial, trebuie subliniată necesitatea eliminării înregistrării acestuia în bilanț sub forma de activ necorporal în cazul în care a fost generat de plata unei valori superioare valorii contabile a unei entități sau ramuri de activitate, cum ar fi în cazul eliminării unui concurent de pe piață sau pentru a nu risca pierderea unor sinergii; în astfel de situații, diferența de valoare (care depășește valoarea contabilă) trebuie înregistrată în contul de profit și pierdere și nu în bilanț, deoarece în caz contrar, credibilitatea informațiilor contabile este discutabilă;
- clarificarea aspectelor legate de amortizarea imobilizărilor necorporale, a delimitării clare a activelor necorporale cu durată de viață determinată de cele cu durată de viață nedeterminată, practic o mai bună compatibilizare și corelare cu cerințele IAS 38- *Imobilizări necorporale*.

Recunoașterea și evaluarea inițială a imobilizărilor necorporale

În mod normal, imobilizările necorporale sunt caracterizate în primul rând prin lipsa tangibilității (a consistenței fizice, materiale), acesta fiind și motivul pentru care sunt definite ca fiind imateriale sau intangibile. Pentru a înțelege mai bine politicile contabile aplicabile acestor active este necesară o explicație și o detaliere mai clară față de cele oferită în ordinul mai sus amintit.

În ceea ce privește structura activelor necorporale în viziunea OMFP 1802/2014 poate fi vizualizată în figura de mai jos:

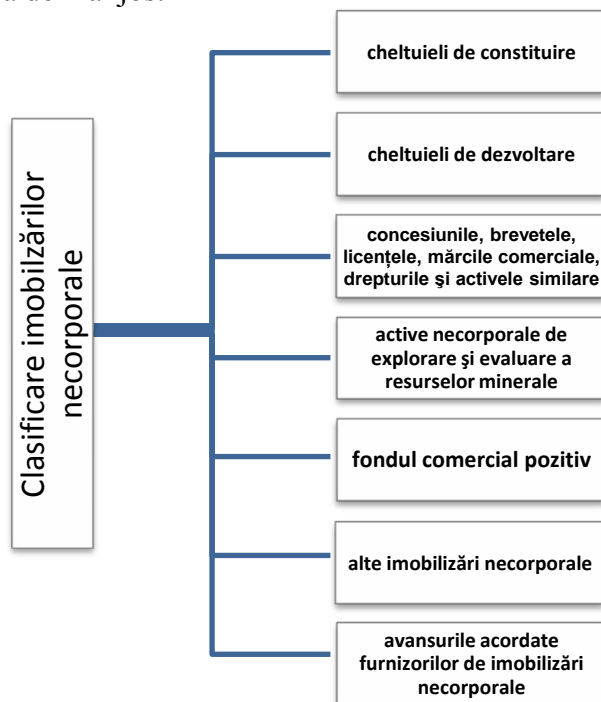

Figura no. 1 - Clasificarea imobilizărilor necorporale conform OMFP 1802/2014
Sursa: OMFP 1802/2014, paragraf no. 174

După cum se poate observa din figura de mai sus, în structura imobilizărilor necorporale, pe lângă o serie de active care pot fi considerate fictive (exemplul cheltuielilor de constituire și cheltuielile de dezvoltare) mai intră și acele active identificabile separat, adică diferențiate de fondul comercial și a căror costuri prezintă o utilitate care nu se limitează la o singură perioadă contabilă, și în acelaș timp generează beneficii economice pe o perioadă mai mare de timp, practic pe parcursul mai multor exerciții financiare.

Beneficiile viitoare derivate ca urmare a utilizării unei imobilizări necorporale, includ acele venituri rezultate din vânzarea produselor sau serviciilor, sau ca rezultat al reducerii sau economisirii cheltuielilor aferente utilizării acestor active, sau beneficii generate de utilizarea acestor imobilizări de către entitatea care le deține.

Conform OMFP 1802/2014⁴⁹ recunoașterea unui element drept imobilizare necorporală presupune că entitatea să demonstreze că elementul respectiv îndeplinește următoarele condiții:

- a) definiția unei imobilizări necorporale.
- b) criteriile generale de recunoaștere.

Această cerință se aplică costurilor suportate inițial pentru obținerea sau generarea internă de imobilizările necorporale a căror utilizare este limitată în timp, va trebui să fie amortizat în mod sistematic, în cadrul fiecărui exercițiu, în funcție de posibilitatea lor de utilizare. Ceea ce se omite a fi specificat însă, este faptul că imobilizările necorporale de tipul celor de constituire sau de dezvoltare, practic toate acele costuri considerate a avea o utilitate multianuală pot fi înregistrate în activul bilanțier într-o perioadă care nu ar trebui să depășească 5 ani. Teoretic, până în momentul în care amortizarea acestor costuri nu este integrală, nu pot fi distribuite dividende decât în situația în care există rezerve disponibile suficiente a acoperi amortizarea costurilor neamortizate.

În ceea ce privește fondul comercial, acesta poate fi înregistrat în activul bilanțier numai dacă a fost achiziționat cu titlu oneros, în limita costurilor efectuate pentru obținerea acestuia, după care trebuie amortizat într-o perioadă care să nu depășească 5 ani. Există totuși posibilitatea

⁴⁹ OMFP 1802/2014, paragraful 153, art. 1.

amortizării sistematice a fondului comercial într-o perioadă limitată de durată maximă, cu condiția ca aceasta să nu depășească durata de utilizare a acestui activ, fiind necesară explicarea detaliată a acestor motive în notele explicative.

Totdată, trebuie de subliniat că acele costuri înregistrate în contul de profit și pierdere aferent exercițiilor financiare anterioare nu pot fi preluate și prezentate în activul bilanțier, ca urmare a faptului că unele (sau toate) condițiile de recunoaștere nu erau îndeplinite în acel moment, lucru care a împiedicat capitalizarea acestora. În astfel de circumstanțe, dacă entitatea va trebui să continue și în exercițiile financiare viitoare să efectueze costuri de acest tip, pentru aceleași motive (de exemplu, pentru un proiect inițiat care nu a fost completat), capitalizarea acestor costuri va putea începe numai în momentul în care cerințele necesare capitalizării acestora sunt îndeplinite.

În ceea ce privește capitalizarea costurilor ulterioare, aceasta este permisă numai dacă se face referință la perioada de exploatare, definită ca fiind perioada cuprinsă între momentul în care are loc plata către furnizor și momentul în care activul obținut este gata pentru utilizare. Limita de capitalizare a acestor costuri este reprezentată de valoarea recuperabilă a activului⁵⁰, iar decizia de capitalizare a costurilor ulterioare se aplică constant în timp (a se vedea paragraful 154 din OMFP 1802/2014), însă costurile ulterioare aferente mărcilor, titlurilor de publicații și elemente similare în fond (fie dobândite din afară, fie generate intern) sunt întodeauna înregistrate în contul de profit și pierdere în momentul în care sunt efectuate; astfel ele pot apărea diferențiate de costurile cu dezvoltarea entității ca întreg.

Caracterul multianual poate contribui la capitalizarea acestor costuri și prezentarea lor activul bilanțier, numai dacă:

- este demonstrată utilitatea viitoare a acestora;
- există o corelație obiectivă cu beneficiile viitoare generate, de care va beneficia entitatea;
- certitudinea de recuperare a acestor costuri poate fi evaluată în mod credibil; având în vedere caracterul aleatoriu și recuperabilitatea acestora, aceste costuri vor estimate având la baza principiul prudenței.

Utilitatea efectuării acestor costuri (cu caracter multianual) se justifică numai ca urmare a impunerii unor condiții de management, de exploatare și de piață care în momentul recunoașterii inițiale a costurilor acestea sunt prevăzute într-un plan de dezvoltare economică a entității.

În ceea ce privește *cheltuielile constituire*, acestea ar trebui să beneficieze de o clarificare mai clară, în sensul definiției acestora ca și costuri inerente constituirii unei firme, care cuprind diferite taxe, cheltuieli de consultanță, obținerea de licențe, de certificate de autorizare, etc.

Cheltuielile de constituire reprezintă acele cheltuieli care sunt suportate doar în anumite condiții și în anumite momente caracteristice ciclului de viață al entității, cum ar fi faza de pre-exploatare (așa-zisele costuri de start-up), sau cele de creștere a capacității operaționale. Evaluarea inițială a cheltuielilor de constituire în activul bilanțier este permisă numai dacă se demonstrează echilibrul sau raportul cauză-efect între costurile efectuate și beneficiile generate (sau utilitatea lor viitoare) pe care aceeași entitate se așteaptă să le producă. De exemplu, costurile pentru crearea unei rețele comerciale trebuie să fie corelate în mod logic cu beneficiile pe care le va genera vânzarea produselor ce vor încredințate rețelei respective; capitalizarea costurilor inerente printr-o creștere a activului va trebui să fie justificată prin îmbunătățirea situației financiare a entității, astfel, costurile cu privire la constituirea societății vor fi capitalizate în măsura în care beneficiile viitoare generate vor fi pozitive.

Opțiunea acordată de OMFP 1802/2014 nu trebuie considerată un instrument pentru politicile contabile care vizează reducerea impactului asupra contului de profit și pierdere, impact generat de valoarea semnificativă a cheltuielilor care ar putea reduce rezultatul exercițiului, iar capitalizarea acestor cheltuieli nu se produce în mod automat ca o consecință a faptului că au fost efectuate. *Cheltuielile de start-up* sunt înregistrate în contul de profit și pierdere aferent exercițiului

⁵⁰ Mai poate interveni și în cazul schimbării normelor contabile; a modificării metodelor de estimare; evenimente și operațiuni extraordinare; operațiuni intervenite după închiderea exercițiului financiar.

financiar în care au fost efectuat, acestea putând fi capitalizate numai dacă sunt respectate următoarele în condiții:

- pot fi atribuite direct unei noi activități și sunt delimitate de cele efectuate în perioadele precedente momentului angajării lor (costurile generale și administrative derivate din susținerea ineficientă a acestora pe perioada de start-up, nu pot fi capitalizate);
- respectarea principiului recuperabilității costurilor, deoarece există o perspectivă sigură de obținere a beneficiilor.

Practic, *cheltuielile de start-up* cuprind acele cheltuieli pe care o entitate le efectuează odată cu constituirea sa, în vederea proiectării și planificării cât mai eficiente a structurii sale organizaționale inițiale, sau acele costuri efectuate de o societate preexistentă, înainte de începerea unei noi activități, cum ar fi de exemplu deschiderea unei noi ramuri de activitate (de afacere), un nou centru comercial în cazul unei entități din domeniul distribuției, sau unui nou proces de producție, etc.

Acest tip de cheltuieli sunt incluse de exemplu și în cadrul costurilor de personal, atunci când sunt inițiate noi activități, în costurile de angajare și perfecționare a noilor angajați, costuri de lansare a serviciilor generale, sau cele efectuate pentru readaptarea activității existente la cerințele pieței, acestea fiind doar o parte a cheltuielilor ce ar putea fi incluse în cadrul cheltuielilor de constituire, înregistrate ca imobilizare necorporală, și asupra cărora OMFP 1802/2014 ar trebuie să ofere mai multe detalii.

Un tratament separat ar trebui aplicat costurilor de perfecționare și calificare a personalului și angajaților, deoarece sunt costuri curente și ca urmare vor fi înregistrate în contul de profit și pierdere al exercițiului financiar în care au fost efectuate. Aceste costuri ar putea fi capitalizate numai dacă sunt asimilate costurilor de start-up, susținute cu ocazia inițierii unei noi activități sau a unei noi entități; în situația în care aceste costuri au fost efectuate pentru reconversie profesională sau restrucurarea activității, acestea vor fi tratate diferențiat, deoarece aceste procese implică o schimbare semnificativă a structurii de producție (schimbarea produselor și a proceselor de producție) a structurii comerciale (schimbări în structura de distribuție) și a celei administrative a entității. Procesele de reconversie economică/comercială trebuie aprobate de managementul entității în funcție de capacitatea de viitoare a acesteia de a genera beneficii economice viitoare, suficiente pentru a acoperi toate costurile și cheltuielile, inclusiv amortizarea cheltuielilor capitalizate.

În ceea ce privește cheltuielile de restructurare a personalului (salarii compensatorii) efectuate pentru disponibilizări în masă, sau alte cheltuieli similare efectuate în vederea eliminării ineficienței productive, comerciale sau administrative, nu pot fi capitalizate, deoarece pe lângă faptul că contribuie la o eliminare a factorilor productivi, sunt efectuate în contexte din viața entității în care aleatorietatea recuperării acestora este atât de ridicată, încât nu îndeplinește niciuna din cerințele recunoașterii inițiale.

Referitor la cheltuielile efectuate de o entitate economică pentru extinderea activității sale, a căror scop nu este procesul natural de creștere economică cantitativă sau calitativă, ci extinderea reală în direcții sau domenii de activitate care nu au fost urmărite în trecut, sau spre o creștere cantitativă, însă care se datorează clar unor operațiuni extraordinare și care să conducă spre o extindere activității economice. Exemple de astfel de costuri pot fi considerate cele pentru efectuate pentru operațiuni de transformare a entității, de fuziune, divizare, etc.

De asemenea se poate observa și încadrarea în cadrul imobilizărilor necorporale a unor cheltuieli de natură multianuală, cum ar fi de exemplu cheltuielile de dezvoltare care nu se limitează doar la exercițiul financiar în care sunt angajate și cu condiția ca acestea să fie diferite de alte imobilizări necorporale și de fondul comercial. În general, aceste tipuri de cheltuieli prezintă caracteristici dificil de determinat în ceea ce privește utilitatea lor multianuală față de alte active necorporale considerate reale și adevărate.

Pentru a putea înțelege mai bine acest tip de cheltuieli este necesară o descriere clară a activității de cercetare și dezvoltare. Activitatea de cercetare reprezintă ansamblul studiilor, experimentelor, investigațiilor și cercetărilor care au un scop definit cu precizie, însă care se consideră necesară pentru entitate. Prin urmare, cheltuielile efectuate cu cercetarea sunt cheltuieli

aferente perioadei în care sunt suportate, fiind înregistrate în contul de profit și pierdere, fiind incluse în cadrul cheltuielilor de exploatare ale entității, deoarece sunt considerate de regulă, cheltuieli de susținere a activității operaționale.

Cercetarea aplicată care vizează un anumit produs sau proces de producție reprezintă ansamblul studiilor, experimentelor, investigațiilor sau cercetărilor care se referă direct la posibilitatea și nevoia de a realiza un proiect specific.

Pe de altă parte, dezvoltarea reprezintă rezultatele cercetării sau altor cunoștințe deținute sau achiziționate printr-un acord sau proiect realizat pentru producția de bunuri și servicii, dispozitive, procese sau sisteme noi sau îmbunătățite în mod substanțial, înainte de începerea producției sau utilizării lor.

Cheltuielile de cercetare aplicată și dezvoltare care vor fi capitalizate și înregistrate în activul bilanțier sunt prezentate în paragraful no. 162 OMFP 1802/2014.

Oricât de important ar fi un proiect de cercetare dezvoltare acest aspect nu este suficient pentru ca aceste costuri să fie capitalizate, deoarece acestea trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- să fie orientate spre un anumit produs sau proces clar definit și pot fi identificate și evaluate. Acest lucru înseamnă că entitatea trebuie să fie în măsură să demonstreze că, costurile de cercetare și dezvoltare au contribuție directă asupra produsului, procesului sau proiectului pentru a cărui realizare acestea au fost efectuate. În cazul în care există îndoieli asupra faptului că un cost de natură generală poate fi atribuit unui proiect specific, sau gestiunii curente, costurile nu vor fi capitalizate ci înregistrate în contul de profit și pierdere;
- să fie efectuate pentru un proiect fezabil, adică realizabil din punct de vedere tehnic pentru care entitatea deține sau poate dispune de resursele necesare. Fezabilitatea proiectului este rezultatul unui proces de evaluare care arată realizarea tehnică a produsului sau a procesului. Disponibilitatea resurselor pentru completarea, utilizarea sau obținerea beneficiilor de la un activ necorporal trebuie explicată de managementul entității, iar în cazul în care apelează la resurse externe ar trebui să existe confirmarea din partea finanțatorului/creditorului și a dorinței sale de finanțare a acestui proiect;
- sunt recuperabile, adică există perspectiva ca entitatea să obțină beneficii viitoare, în sensul că valoarea veniturilor care se așteaptă a fi obținute în urma implementării proiectului este suficientă pentru a acoperi costurile efectuate pentru studiile realizate, însă după ce au fost deduse costurile de dezvoltare, costurile de producție și vânzare care s-au efectuat pentru comercializarea produselor.

Aceste cheltuieli sunt prezentate în OMFP 1802/2014 (costuri privind proiectarea, construcția și testarea unor prototipuri și modele înainte de producție și utilizare; costuri privind proiectarea instrumentelor, șabloanelor, tiparelor și matritelor care implică o tehnologie nouă;

costuri privind proiectarea, construcția și funcționarea unei fabrici-pilot care nu se află pe o scală fezabilă din punct de vedere economic pentru producția comercială; și costuri privind proiectarea, construcția și testarea unei alternative alese pentru materiale, dispozitive, produse, procese, sisteme sau servicii noi ori îmbunătățite)⁵¹, însă este important să îndeplinească cerințele definiției generale de costuri multianuale.

Practic, *cheltuielile de dezvoltare* cuprind acele cheltuieli care se referă la un produs sau proces specific, clar definite, sau acele cheltuieli legate de stadiul de realizare internă a unui proiect specific, până în momentul care se obține un drept de proprietate și numai dacă sunt îndeplinite condițiile din paragraful nr. 162 al OMFP 1802/2014⁵².

Pentru a putea recunoaște și evalua un activ necorporal acesta trebuie să fie identificabil, separat de alte active, fiind însoțit de regulă de drepturi legale de protejare; în virtutea acestor drepturi, entitatea deține puterea exclusivă de utilizare pe o perioadă determinată, în vederea

⁵¹ OMFP 1802/2014, paragraful no. 168

⁵² În aceste condiții, tot aici ar putea fi încadrate și cheltuielile de publicitate care îndeplinesc cerințele paragrafului enunțat.

obținerii de beneficii viitoare. În acelaș timp, acest tip de active pot fi evaluate și clasificate în mod independent/autonom, de exemplu brevetele, concesiunile, licențele, mărcile și alte drepturi similare. Aspectele cu privire la contabilizarea acestor active se regăsește în paragraful nr. 176 al OMFP 1802/2014.

Brevetele de invenție pot fi transmise altor părți în baza unei licențe de utilizare acestora; cu toate că aceste drepturi sunt comparabile din punct de vedere al utilizării lor, este evident faptul că brevetul implică cerința transferabilității și a proprietății (chiar dacă este limitată în timp), în timp ce licența, în mod normal nu poate fi trată similar.

Cu toate acestea, având în vedere aspectele de fond și utilizarea economică a unui activ de natură necorporală, este preferabilă clasificarea lor în cadrul aceluiași post bilanțier, adică, atât a licențelor obținute ca urmare a utilizării unui brevet, cât și a altor active similare.

Brevetul reprezintă practic un drept exclusiv de exploatare a unei invenții, protejat de normele legale în vigoare.

Aria protecție industriale cuprinde brevetele de invenție, desenele și modelele industriale; acestea au la baza invenții care contribuie la creșterea eficacității sau la utilizarea cu ușurință a tehnologie utilizate de entitate sau unei părți din aceasta, cum ar fi diferitele instrumente, utilaje sau alte active de uz general.

Un brevet îi acordă proprietarului drepturi exclusive asupra unei invenții pentru o anumită perioadă de timp care în România (și în majoritatea statelor) este de 20 ani. Acest drept exclusiv este obținut în urma prezentării în cel mai mic detaliu a invenției către public.

Diferitele tipuri de invenții ce pot fi breveteate includ: instrumente; aparate; produse; metode; procese; produse rezultate din procese⁵³.

Brevetele achiziționate cu titlul oneros sunt înregistrate în activul bilanțier, în exercițiul financiar în care s-a înregistrat obținerea titlului de proprietate asupra brevetului. Toate costurile aferente achiziționării, inclusiv costurile auxiliare, costurile de proiectare sau cele pentru studii de fezabilitate necesare adaptării brevetului la implementarea sa efectivă în mediul de operare sau productiv vor fi capitalizate. *Exemple de costuri direct atribuibile sunt*⁵⁴:

a) cheltuielile cu materialele și serviciile utilizate sau consumate pentru generarea imobilizării necorporale;

b) cheltuielile cu personalul provenite din generarea imobilizării necorporale;

c) taxele de înregistrare a unui drept legal; și

d) amortizarea brevetelor și licențelor care sunt utilizate pentru a genera imobilizarea necorporală.

Dacă în contractul de achiziție al brevetului se prevede ca pe lângă plata valorii aferente costului de achiziție și plata altor valori viitoare, direct proporționale cu volumul producției sau al vânzărilor, în activul bilanțier va fi înregistrată doar valoarea inițială (a costului de achiziție). Valorile suplimentare calculate în funcție de volumul producției sau al vânzărilor obținut în exercițiile ulterioare, vor fi înregistrate direct în contul de profit și pierdere, și nu vor putea fi capitalizate în cadrul costului de achiziție, deoarece sunt direct corelate veniturilor generate în aceste exerciții.

Valoarea brevetelor realizate în regie proprie cuprind costul de producție, dar și costurile auxiliare referitoare la cererea și realizarea brevetului, în măsura în care aceste costuri pot fi recuperate prin intermediul utilizării sale.

Următoarele elemente nu sunt componente ale costului unei imobilizări necorporale generate intern⁵⁵:

a) costurile aferente vânzării, cele administrative și alte costuri generale de regie, cu excepția cazului în care astfel de costuri pot fi atribuite direct procesului de pregătire a imobilizării pentru utilizare;

⁵³ Oficiul de stat pentru Invenții și Mărci, <http://www.osim.ro/brevete/pbrev.html>

⁵⁴ A se vedea OMFP 1802/2014, paragraful 170, art.2.

⁵⁵ A se vedea OMFP 1802/2014, paragraful 170, art.3.

b) ineficiențele identificate și pierderile inițiale din exploatare suportate înainte ca imobilizarea să atingă performanța planificată; și

c) costurile cu instruirea personalului pentru a utiliza activul.

*Brevetele, licențele, mărcile comerciale, drepturile și alte active similare se amortizează pe durata prevăzută pentru utilizarea lor de către entitatea care le deține*⁵⁶.

Costurile pentru achiziționarea brevetului sunt amortizabile; prin urmare cheltuielile multianuale cu privire la contravaloarea stabilită (de regulă) inițial pentru achiziționarea brevetului sub formă de licență, chiar și în cazul în care plata acestora este amânată pe mai multe exerciții, însă pe perioade mai mici decât perioada de utilizare a brevetului (nu au legătură cu durata de protecție legală a utilizării brevetului), aceste cheltuieli pot fi înregistrate în categoria imobilizărilor necorporale și amortizate pe întreaga durată de utilizare legală a brevetului.

Drepturile de autor pot fi considerate imobilizări necorporale dacă se referă la:

- opere originale, cu caracter creativ care aparțin diferitelor domenii științifice și anume: literaturii, muzicii, artei figurative, teatrului sau cinematografiei;
- alte mijloace multi-media de exprimare, indiferent care ar fi modalitatea sau forma de exprimare.

Protecția juridică a drepturilor de autor presupune că opera respectivă are ca obiectiv specific reprezentarea intelectuală de transmitere sau comunicare a unui mesaj, întrucât obiectul protecției nu sunt principiile științifice sau artistice pe care se bazează, ci forma de exprimare (carte, operă cinematografică, lucrare, etc).

Drepturile de autor ar putea fi înregistrate în activul bilanțier numai dacă îndeplinesc următoarele condiții:

- titlul de proprietate al unui drept exclusiv de publicare, reprezentare și execuție derivat dintr-un drept de autor sau dintr-un contract prin care au fost transferate aceste drepturi (contract de publicare, de reprezentare, execuție, etc);
- posibilitatea de a determina în mod credibil costul de achiziție al dreptului de autor;
- posibilitatea recuperării în exercițiile ulterioare a costurilor efectuate prin intermediul beneficiilor economice obținute în urma exploatării drepturilor de autor;

Șansele ca un drept de autor să genereze beneficii economice în viitor, depind de:

- de caracteristicile intrinseci ale operei și de suportul pe care îl poate întâmpina din partea publicului;
- de planificarea efectivă a utilizării sale practice;
- de disponibilitatea resurse financiare și economice necesare pentru susținerea exploatării lor economice.

Având în vedere că drepturile care decurg din utilizarea proprietății intelectuale sunt transferabile în mod independent, costurile înregistrate în activul bilanț pot fi reprezentate de:

- de costurile de producție;
- de costurile de achiziție.

În situația în care acestea au fost generate intern, capitalizarea costurilor de producție este posibilă numai dacă sunt respectate cerințele menționate la capitalizarea costurilor de cercetare și dezvoltare, iar observațiile formulate în paragraful referitor la brevete (în cazul achiziționării de la terți, costul înregistrat este reprezentat de costul de achiziție și de celelalte costuri accesorii chiar dacă plata acestora este amânată pentru o perioadă mai mare de timp) fiind valabile și pentru drepturile de autor.

Cu toate acestea, dacă contractul de achiziție a drepturilor de autor prevede, ca pe lângă plata contravalorii stabilite inițial și alte plăți viitoare, direct proporționale cu volumul producției obținute sau vânzărilor realizate, vor fi capitalizate doar costurile de achiziție și costurile accesorii. Celelalte costuri calculate în funcție de volumul producției sau vânzărilor vor fi prezentate în contul de profit deoarece sunt direct corelate veniturilor obținute în exercițiile respective.

⁵⁶ A se vedea OMFP 1802/2014, paragraful 176, art.3.

Drepturile de proprietate intelectuală ar trebui să fie amortizate în același mod ca și brevetele.

Marca și brandul reprezintă un semn distinctiv al societății (sau produsului fabricat și / sau comercializat) și pot consta în orice semn reprezentat grafic, inclusiv embleme, cuvinte, sunete sau forme ale produsului sau ale ambalajului acestuia.

Sumele plătite pentru obținerea unei licențe, a unei mărci sau alt drept similar pot fi amortizate. Prin urmare, costurile multianuale aferente contravalorii achiziției (stabilită inițial), chiar și în cazul în care plata se face ulterior, și anume prin intermediul unor tranșe periodice care nu au legătură cu durata de estimată utilizare a mărcii sau altor drepturi similare, însă prevăzute pentru o perioadă mai scurtă de timp, sunt incluse în cadrul imobilizărilor necorporale.

Dacă există situația în care, pe lângă suma inițială stabilită pentru achiziționarea mărcii, părțile contractante se obligă să plătească o parte din valoarea obținută în baza altor parametri, cum ar fi de exemplu procentul din vânzări (*royalties*), aceste sume (cheltuieli) vor fi înregistrate în contul de profit ca și cheltuielă aferentă exercițiului în care s-au efectuat.

În cadrul imobilizărilor necorporale sunt capitalizate atât mărcile generate intern, cât și cele achiziționate cu titlu oneros. Costurile efectuate pentru mărcile generate intern pot fi formate din costurile interne și costurile externe susținute pentru a produce semnul distinctiv (marca) conform criteriile menționate la cheltuielile de cercetare și dezvoltare. Sunt excluse din capitalizarea acestora costurile efectuate pentru inițierea procesului de producție al produsului protejat de marcă sau pentru eventualele campanii promoționale.

Costurile de software reprezintă costurile efectuate pentru producția internă de softwuri aplicative neprotejate din punct de vedere juridic, pot fi înregistrate în contul de profit și pierdere al exercițiului financiar în care au fost efectuate, sau pot fi prezentate în cadrul altor imobilizări necorporale dacă au avut drept scop crearea de programe informatice utilizabile pentru un anumit număr de ani în cadrul societății, numai acă îndelesc condițiile prevăzute mai jos. Costurile capitalizate cuprind cheltuielile directe în măsura în care acestea pot fi identificate în realizarea softului; în schimb, sunt excluse costurile indirecte atribuite proiectului, cum ar fi cheltuielile cu chiria, amortizarea, cheltuielile de personal responsabil cu supervizarea sau alte cheltuielile similare. Capitalizarea costurilor începe numai după ce entitatea este sigură de realizarea efectivă, completă, dar și de necesitatea utilizării noului soft; momentul capitalizării poate varia în funcție de natura proiectului. Dacă, de exemplu, proiectul are ca obiectiv specific și se bazează pe o tehnologie deja utilizată (de exemplu un sistem pentru contabilitatea furnizorilor), capitalizarea începe mai repede, însă nu înainte ca faza de fezabilitate să fie completă (adică, atunci când începe faza de proiectare, sau contractul cu terți este semnat). În caz contrar, dacă proiectul software introduce o tehnologie neexperimentată până atunci, capitalizarea este diferită până în momentul în care s-a finalizat proiectul, însă trebuie să satisfacă cerințele impuse în mod general înainte ca faza de proiectare să fie completă. Costurile de software neprotejate sunt amortizate conform cerințelor din OMFP 1802/2014.

Evaluarea ulterioară sau reevaluarea imobilizărilor necorporale

Imobilizările necorporale constituite din active de natură intangibilă, fără consistență fizică/materială ar trebui să fie reevaluate numai în cazurile în care anumite mormele legale impun sau permit acest lucru. Nu sunt admise evaluările ulterioare discreționare sau voluntare a imobilizărilor necorporale care sunt impuse de normele legale. Valoarea crescută a unui activ necorporal înregistrată ca urmare a unei hiperinflații nu este considerat un motiv bine întemeiat pentru o reevaluare a acestuia, însă nu prezintă niciun caz excepțional care să impună o interdicție a reevaluării. Criteriile urmărite în reevaluarea activelor necorporale, metodele adoptate pentru alicarea acestora și limitele în care se efectuează trebuie stabilite prin normele legale în vigoare, în baza cărora se efectuează de fapt reevaluarea. Dacă nu există nicio normă care să specifice aceste criterii, metodologii și limite de adoptat pentru efectuarea reevaluării, toate aceste elemente trebuie să fie determinate în raport cu principiul general de reprezentare corectă și fidelă a informațiilor din situațiile financiare. Pentru o mai bună înțelegere a acestor aspecte se pot vedea metodele utilizate în practica contabilă pentru evaluarea inițială sau ulterioară a imobilizărilor necorporale.

Limita maximă de a valorii unei imobilizării necorporale în urma reevaluării este reprezentată de valoarea recuperabilă a acesteia, care nu poate fi depășită. Teoretic, normele legale în vigoare ar trebui să stabilească faptul că reevaluarea unui activ necorporal să se efectueze în baza unor parametri prestabiliți, iar dacă adoptarea acestora ar conduce la înregistrarea unei valori reevaluate care în exercițiile financiare succesive rezultă excedentară față de valoarea recuperabilă, atunci se impune ca valoarea reevaluată să fie redusă prin înregistrarea pierderii de valoare în contul de profit și pierdere.

Teoretic, valoarea unei imobilizări necorporale (doar dacă este permis în cadrul normativ) nu modifică durata de viață utilă rămasă care este independentă de valoarea activului.

Concluzii.

Evaluarea activelor intangibile sau a imobilizărilor necorporale care s eregănesc întegstrate în activul bilanțier a devenit o problema de mare actualitate în ultimii ani, mai ales odată cu introducerea noilor standarde IAS/IFRS. Principala problematică legată de alocarea prețului de achiziție corelată cu obligativitatea contabilizării operațiunilor de achiziții de întreprinderi, fuziuni, divizări sau alte operațiuni extraordinare prin așa – numita *purchase method*. În acest scop, pornind de la prețul de achiziție (sau de la costul total de achiziție) este necesară alocarea cât mai corectă a acesteia care să furnizeze contabilității toate valorile necesare în vederea controlului și a întocmirii situațiilor financiare. Multe din aceste informații aferente imobilizărilor necorporale pot fi prezentate în afara situațiilor financiare, existând diverse metode de determinare a acestor valori, atenția fiind mai mult focalizată pe dezintegrarea acestora și încadrarea lor în raportarea voluntară.

În lucrarea de față obiectivul nostru a fost de a analiza cât mai în profunzime aceste aspecte particulare care pot apărea la identificarea, separarea, recunoașterea, evaluarea inițială și ulterioară a activelor necorporale pentru a putea veni în sprijinul celor relatate mai sus .

Bibliografie

1. Ghidul practic de aplicare a reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate - aprobate prin OMFP nr. 1802/2014, Editura CECCAR, București, 2015

2. ORDIN Nr. 1802 din 29 decembrie 2014 - Partea I pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate EMITENT: MINISTERUL FINANTELOR PUBLICE PUBLICAT ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 963 din 30 decembrie 2014

3. V. Grosu, *Evaluarea capitalului intelectual*, Editura Academiei Romane, pag. 397-461, 2013, ISBN 978-973-27-2290-9, ISBN 978-973-27-2294-7, studiu efectuat in cadrul prgramului STUDII POST-DOCTORALE ÎN ECONOMIE, 2013.

4. V. Grosu, I. Bostan, M. Socoliuc et al, *The Valuation Of Intangible Assets. Where To?*, The International Business Information Management Conference (17th IBIMA) - Creating Global Competitive Economies A 360-degree Approach - on 14-15 November 2011 in Milan, Italy., Proceedings® Index. ISI Web of Knowledge - Ibid., pp. 774-794, <http://www.ibima.org/italy2011/papers.html> <http://www.ibima.org/italy2011/papers/vero.html>

К вопросу о ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СЕРТИФИКАЦИИ БУХГАЛТЕРОВ: ОПЫТ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

*Шелару Марина, магистр экономики, аудитор, исполнительный директор
Ассоциации профессиональных бухгалтеров и аудиторов Республики Молдова
mselaru@acap.md*

Аннотация. В данной статье представлены существующие программы профессиональной сертификации бухгалтеров как Республики Молдова, так и других стран. Для достижения успеха в любой профессиональной деятельности необходимы как минимум

две составляющих: качественное образование и опыт работы. И если опыт нарабатывается в результате практической деятельности, то вопросам образования необходимо уделять большое внимание не только в начале, но и на протяжении всей профессиональной деятельности и трудовой карьеры. Международные стандарты образования в области бухгалтерского учета, утвержденные Международным Комитетом по Бухгалтерскому Образованию Международной Федерации Бухгалтеров раскрывают единые требования к компетентности и непрерывному профессиональному развитию бухгалтеров.

***Abstract.** This Article introduces the programs for Accountants' professional certification currently applied in the Republic of Moldova and in other countries. To make a successful carrier in any field of professional activity one needs to have two components, namely proper education and work experience. And, if the latter could be developed during practical activities, then the education related issues should be tackled not just at the beginning, but also during the whole professional activity and working life. The international education standards in the area of accounting approved by the IFAC International Accounting Education Standards Board (IAESB) zoom in the uniform requirements set for the accountants' competency and professional development.*

Ключевые слова / key words: сертификация, бухгалтерская профессия, квалификационные уровни / Certification, accounting profession, qualification levels.

Для поддержания конкурентоспособности необходимо поддерживать профессиональную компетентность и непрерывно повышать квалификацию на протяжении всей карьеры. С этой целью в международной и отечественной практике многих профессий существует принцип непрерывного профессионального развития (начального и профессионального) или как ранее принято было говорить, постоянного повышения квалификации. Его наличие обусловлено, прежде всего, высокой важностью для общества результатов работы представителей профессии.

Существует большое количество бухгалтерских сертификаций, в том числе признаваемых на международном уровне. Наиболее распространенными являются сертификации CPA, ASCA, ACCA. Но обязательным условием для получения этих сертификатов является знание английского языка, на котором принимаются экзамены. Более того, экзамены для получения сертификата CPA можно сдавать только на территории США. Указанные сертификации охватывают множество дисциплин и дают хорошую подготовку. Они очень востребованы, если работать в иностранной компании или за пределами своей страны. Для большинства же специалистов, работающих в местных компаниях, потребность во владении иностранным сертификатом менее значима. К тому же упомянутые сертификации построены на знании систем налогообложения и права соответственно США и Великобритании, что также менее востребовано в юго-восточной части Европы.

Специально для русскоязычных стран была разработана международная сертификация CAP/CPA, учитывающая лучший мировой опыт ведущих сертификационных программ, а также национальное законодательство. На сегодняшний день программа CAP/CPA – это единственная всеобъемлющая программа сертификации на русском языке для бухгалтеров и аудиторов из 11 стран СНГ, основанная на Международных стандартах финансовой отчетности.

Информативно:

Наиболее распространенными международными сертификациями, представленными в Молдове являются ACCA, CIPFA; менее распространены CPA (США) и ASCA (ICAEW, Британия). Для русскоязычных стран существует специально разработанная международная программа сертификации CAP/CPA.

Кандидатам, успешно сдавшим экзамены, присуждаются квалификационные уровни CAP и CPA с выдачей соответствующих сертификатов:

- САР (Certified Accounting Practitioner: Сертифицированный бухгалтер-практик, произносится "кэп"). Обладатель сертификата САР знает основы финансового учета по МСФО, владеет навыками управленческого учета и продемонстрировал достаточные знания отечественного налогообложения и хозяйственного права. САР способен вести бухгалтерский учет на предприятии и составлять все основные отчеты, включая налоговые декларации.

- СИРА (Certified International Professional Accountant: Сертифицированный международный профессиональный бухгалтер, произносится "сипа"). СИРА владеет глубокими знаниями финансового учета и отчетности на основе МСФО, управленческого учета и финансового менеджмента, а также аудита. Обладатель этого сертификата способен применять профессиональное суждение к вопросам финансового управления и принимать участие в принятии управленческих решений.

Именно адаптация к национальному законодательству, а также высокое качество учебных материалов и независимое администрирование экзаменов делает программу СИРА популярной среди представителей бухгалтерской профессии в странах СНГ.

Информативно:

За более чем 12 лет существования программы сертификаты САР получили более 16 тысяч человек, а сертификаты СИРА – около 700 человек. В Молдове в настоящий момент более 300 человек владеет сертификатом САР и 22 – сертификатом СИРА. Более 23 молдавских специалиста обладают квалификацией АССА, 2 СИРФА и 1 СРА.

Сертификаты САР и СИРА в Молдове на сегодняшний день имеют право выдавать своим членам профессиональная бухгалтерская организация:

- Ассоциация профессиональных бухгалтеров и аудиторов Республики Молдова (АСАР);

Программа САР/СИРА ориентирована на выполнение требований Международной федерации бухгалтеров и является единой программой сертификации для всех организаций – членов Евразийского совета сертифицированных бухгалтеров и аудиторов (ЕССБА). В августе 2012 года между ЕССБА и Институтом присяжных бухгалтеров Англии и Уэльса (ICAEW) было подписано соглашение о возможности зачета части экзаменов профессиональных квалификаций **САР/СИРА и CFAB/АСА**. Впервые у кандидатов программы САР/СИРА, сдавших экзамены на русском языке, появилась возможность зачета части экзаменов по квалификации АСА на английском языке. Это соглашение открывает и молдавским бухгалтерам и бухгалтерам пространства **СНГ** новые перспективы для профессионального роста и получения самой престижной британской бухгалтерской сертификации.

С 2009 года МСФО в Молдове стали частью национального законодательства. Теперь составлять отчетность по МСФО обязаны около 50 компаний публичного интереса, а также добровольное применение разрешается. Не трудно заметить, что такое требование пока еще не является всеобъемлющим, и абсолютное большинство предприятий продолжают работать, используя национальные стандарты бухгалтерского учета. При этом в Молдове был опыт проведения программы сертификации, учитывающей национальные стандарты и правила ведения бухгалтерского учета (1999-2002). Чтобы восполнить существующий пробел, Ассоциация бухгалтеров и аудиторов планирует возобновить Национальную сертификацию бухгалтеров (СРС), экзамены по которой предполагаем проводить начиная с 2016 года.

В Молдове успешно реализована и выполняется программа САР/СИРА, которая давно стала существенным и неотъемлемым инфраструктурным явлением бухгалтерской профессии. При этом, существует и факт признания Сертификатов СИРА и АССА со стороны государства (существуют условия взаимозачетов при сдаче экзаменов на квалификационный сертификат аудитора). Наличие профессионального сертификата воспринимается

работодателями и представителями бухгалтерской профессии в Молдове как показатель высоких профессиональных компетенций и навыков их практической реализации.

Мировая практика сертификации

Существует множество способов повышения квалификации, одним из которых является прохождение процедуры профессиональной сертификации. При этом получение профессионального сертификата во многих странах мира служит обязательным условием для получения права занятия тем или иным видом деятельности, в том числе и для бухгалтера. Наличие профессионального сертификата – это не панацея, но существенное облегчение при поиске специалистов высокой квалификации для одних и при поиске интересной высокооплачиваемой работы для других. Поэтому считается очень престижным быть членом объединения профессионалов и иметь право добавления к своему имени аббревиатуры пройденной программы сертификации.

Какова процедура получения профессионального сертификата? Условно весь процесс можно разделить на три этапа: обучение, сдача экзаменов и получение сертификата.

В таблице представлен обзор основных существующих сертификаций.

Таблица 1

Международные сертификации бухгалтеров

nr.	Название диплома или программы сертификации	Дисциплины, включенные в экзамен/курс	Язык	Выдаваемый документ	Организация выдающая диплом или сертификат
1	Certified Public Accountant (CPA)	Необходимо сдать в целом 23 экзамена, объединенные в 4 раздела: - финансовый учет и отчетность - аудит и аттестация - бизнес-окружение и концепции - регулирование.	английский	сертификат	AICPA Американский Институт Дипломированных Общественных Бухгалтеров
2	The Certificate in Finance, Accounting and Business (CFAB)	Включает 6 экзаменов: - бизнес и финансы - бухгалтерский учет - информация для менеджмента - принципы налогообложения - право - заверение достоверности информации	Английский	сертификат	ICAEW Институт Присяжных Бухгалтеров Англии и Уэльса
3	Associate Chartered Accountant (ACA)	Включает 15 экзаменов: - бухгалтерский учет - предоставление достоверности - бизнес и финансы - право - управленческая информация - принципы налогообложения - аудит и сопутствующие услуги - бизнес-стратегия - финансовый учет - финансовый менеджмент - финансовая отчетность - налогообложение - техническая интеграция - изменения в бизнесе - техническая интеграция - бизнес-отчетность - ситуационная задача.	Английский	сертификат	ICAEW Институт Присяжных Бухгалтеров Англии и Уэльса
4	Chartered Certified Accountant (ACCA)	Включает 14 экзаменов (из последних четырех любые два по выбору): F1 – Бухгалтер и бизнес F2 – Управленческий учет F3 – Финансовый учет	Английский	сертификат	ACCA Ассоциация Присяжных Сертифицированных

		F4 – Корпоративное право F5 – Управление эффективностью F6 – Налогообложение F7 – Финансовая отчетность F8 – Аудит и сопутствующие услуги F9 Финансовый менеджмент P1 – Корпоративное управление, риск и этика P2 – Корпоративная отчетность P3 – Анализ бизнеса P4 – Финансовый менеджмент P5- Управление эффективностью P6 – Налогообложение P7 – Аудит и сопутствующие услуги			ных Бухгалтеров
5	Диплом по Международной финансовой отчетности (ДипИФР-Рус)	Необходимо сдать один экзамен по МСФО (аналог экзамена F7 – финансовая отчетность основной квалификации ACCA)	русский английский	диплом	ACCA
6	Сертифицированный бухгалтер-практик (САР)	Необходимо сдать 4 экзамена: - финансовый учет - 1 - управленческий учет - 1 - налоги - право.	русский румынский	сертификат	ACAP
7	Сертифицированный международный профессиональный бухгалтер (СІРА)	Включает 9 экзаменов (4 экзамена уровня САР и 5 экзаменов уровня СІРА): - финансовый учет – 2 (продвинутый уровень) - управленческий учет – 2 (продвинутый уровень) - аудит - финансовый менеджмент - управленческие информационные системы.	русский	сертификат	ACAP
8	Диплом по финансовому учету (DipFA)	Включает 4 экзамена уровня САР и 1 экзамен уровня СІРА: - финансовый учет - 2	русский	диплом	ACAP
9	Диплом по управленческому учету программы САР/СІРА (DipMA)	Необходимо сдать 4 экзамена уровня САР и 1 экзамен второго уровня СІРА: - управленческий учет - 2	русский	диплом	ACAP
10	Диплом по финансовому менеджменту (DipFM)	Включает 4 экзамена уровня САР и 1 экзамен уровня СІРА: - финансовый менеджмент	русский	диплом	ACAP
11	Сертифицированный профессиональный бухгалтер Республики Молдова (СРС)	Включает 4 экзамена: управленческий учет - 1 - налогообложение Молдовы - право в Молдове - финансовый учет на основе национальных стандартов бухучета	русский румынский	сертификат	ACAP
12	Сертификат по международным стандартам финансовой отчетности публичного сектора Сертификат по международным стандартам бухучета	Включает 12 экзаменов: - Финансы публичного сектора - Strategic Case Study - Финансовая отчетность публичного сектора - Налогообложение. // - Корпоративное управление - Бизнес среда и менеджмент - Стратегии и политики развития	Русскийча стично Английский	Диплом (включает первые 4 экзамена) Профессиональный сертификат	CIPFA The Chartered Institute of Public Finance and Accountancy

публичного сектора IPSAS	- Финансовый менеджмент - Финансовый учет - Управленческий учет - Финансовая отчетность - Аудит и сопутствующие услуги			CIPFA
-----------------------------	--	--	--	--------------

Вывод: Таким образом, вниманию молдавских бухгалтеров представлены различные программы профессиональной сертификации, и выбор одной из них зависит от практических потребностей и финансовых возможностей кандидатов.

В соответствии с действующим законодательством Молдовы наличие профессионального сертификата необходимо только для аудиторов. Аудитор в нашей стране – это отдельная профессия (такая ситуация существует далеко не во всех странах мира), и определенная часть профессионального сообщества считают работу аудитора намного более важной, чем работу бухгалтера. Однако согласимся, что это представители одной профессии - бухгалтерской. Ведь аудитор, как правило, проверяет результат работы бухгалтера – информацию, содержащуюся в финансовой отчетности. А эта информация является основанием для принятия решений очень большим кругом пользователей на самых разных уровнях. Бухгалтерский учет всегда первичен по отношению к аудиту, и недостаточная квалификация бухгалтера не может быть компенсирована аудиторской проверкой.

Необходимо отметить, что повышенные требования к бухгалтерам все же существуют, но касаются они только главных бухгалтеров банков, страховых компаний и других организаций, оказывающих финансовые услуги. Это внутриведомственные требования, подразумевающие периодическое обязательное обучение отраслевой специфике и не являющиеся сертификацией в классическом понимании.

Литература:

1. Приказ Министерства финансов Республики Молдова №48 от 31 марта 2010г. Нормы признания Международных квалификационных сертификатов в области бухгалтерского учета и аудита. [Электрон. ресурс– <http://www.mf.gov.md/>]
2. Климов А. Профессиональные бухгалтерские сертификации: ЧТО ВЫБРАТЬ? Журнал «Незалежный АУДИТОР» - 2012. №7. – С.2-7.
3. IFAC - Международная федерация бухгалтеров. [Электрон. ресурс <http://www.ifac.org/>]
4. ICAEW - Институт Присяжных Бухгалтеров Англии и Уэльса. [Электрон. ресурс <http://www.icaew.com/en/qualifications-and-programmes>]
5. CIPFA-Британский Институт государственных финансов и бухгалтерского дела. [Электрон. ресурс <http://www.cipfa.org/students/entry-routes/aat>]
6. ACCA - Ассоциация Присяжных Сертифицированных Бухгалтеров. [Электрон. ресурс <http://www.accaglobal.com/ie/en/qualifications.html>]
7. AICPA - Американский Институт Дипломированных Общественных Бухгалтеров. [Электрон. ресурс <http://www.aicpa.org/BECOMEACPA/CPAEXAM/Pages/CPAExam.aspx>]

IFRS 9: MODIFICĂRILE PRIVIND CLASIFICAREA ȘI DEPRECIEREA INSTRUMENTELOR FINANCIARE ȘI IMPACTUL ASUPRA ENTITĂȚILOR RAPORTOARE

Corniciuc Vitalie, Senior Manager, KPMG în Moldova

Abstract. *The IFRS 9 standard will replace the existing IAS 39 and will have significant impacts not only for financial companies' financial reporting, but in areas such as regulatory, technology and systems, operations and credit risk management as well. IFRS 9 includes new guidance on the classification and measurement of financial assets, including a new model for*

calculating impairment, and supplements the new general hedge accounting requirements. IFRS 9 will have massive impact on how banks account for credit losses on their loan portfolios. Provisions for bad debts will be bigger and are likely to be more volatile, and adopting the new rules will require a lot of time, effort and money The mandatory effective date is 1st January 2018.

Implementarea IFRS, începând cu 1 ianuarie 2012, ca sistem de raportare financiară pentru băncile din Republica Moldova, a adus un șir de provocări, dar și de costuri, pentru băncile autohtone. Principala provocare viza elaborarea unor noi metodologii privind cerințele de raportare care afectează cea mai importantă categorie din bilanțurile contabile ale băncilor – instrumentele financiare, dar și de instruirea personalului, adaptarea sistemelor informatice, remodelarea unor procese-cheie etc. Fiind un sistem dinamic, implementarea IFRS nu s-a încheiat odată cu prima raportare la 31 decembrie 2012, ci mai degraba a constituit un început în procesul de modernizare și armonizare a sistemului bancar autohton la cerințele și practicile europene. Unul din cele mai complexe și mai complicate aspecte ale IFRS a fost și rămâne, pentru bănci, cel legat de recunoașterea și evaluarea instrumentelor financiare (e.g. credite și creanțe, investiții, depozite, împrumuturi etc.).

Imediat după criza financiară din 2008, care a scos în evidență mai multe probleme ce țin de evaluarea instrumentelor financiare, mai ales a aspectelor de provizionare a acestora, Comitetul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate ("Comitet", "IASB") a purces la elaborarea unui nou standard privind aceste aspecte IFRS 9 "Instrumente financiare", care să înlocuiască IAS 39 "Instrumente financiare: Recunoaștere și evaluare". După lungi dezbateri și discuții, la 24 iulie 2014, Comitetul a publicat a patra și ultima versiune a IFRS 9, care urmează a fi implementat începând cu 1 ianuarie 2018, deși termenul inițial anunțat a fost cel de 1 ianuarie 2015. Procesul de substituire a IAS 39 cu IFRS 9 a fost structurat în 3 faze:

Faza 1: Clasificarea și evaluarea activelor și datoriilor financiare;

Faza 2: Deprecierea activelor financiare;

Faza 3: Contabilitatea de acoperire.

Deși IFRS 9 aduce modificări privind clasificarea și recunoașterea instrumentelor financiare, cele mai importante noutăți, cu impact semnificativ și asupra băncilor din Republica Moldova, vizează deprecierea activelor financiare.

Principalele aspecte din IFRS 9, în plan comparativ cu IAS 39 sunt sumarizate în tabelul de mai jos:

Tabel 1: Aspecte-cheie din IFRS 9 "Instrumente financiare"

Scopul	<ul style="list-style-type: none"> • IFRS 9 preia scopul IAS 39 și adaugă: <ul style="list-style-type: none"> - Opțiunea de a include anumite contracte care, de altfel, erau subiectul excepției pentru "uz propriu"; - Anumite obligațiuni de credit în ceea ce ține de deprecierea acestora.
Recunoașterea și derecunoașterea	<ul style="list-style-type: none"> • IFRS 9 preia cerințele de recunoaștere și de derecunoaștere din IAS 39, cu mici amendamente.
Clasificarea activelor și datoriilor financiare	<ul style="list-style-type: none"> • IFRS 9 conține trei categorii privind clasificarea activelor financiare – i.e. evaluate la: cost amortizat, valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global (FVOCI) și valoarea justă prin contul de profit sau pierdere (FVTPL). Categoriile existente din IAS 39: "păstrate până la scadență", "credite și creanțe" și "disponibile pentru vânzare" au fost excluse. • Un activ financiar este clasificat ca evaluat ulterior la cost amortizat dacă activul este deținut într-un model de business al cărui obiectiv este colectarea fluxurilor bănești, iar contractul privind activul financiar generează doar plăți de principal și de dobândă ("criteriul SPPI"). • Activul financiar este clasificat ca evaluat ulterior la FVOCI, dacă acesta întrunește criteriile SPPI și este deținut într-un model de business al cărui

	<p>obiectiv este atins atât prin colectarea fluxurilor de numerar contractuale, cât și prin vânzarea activului financiar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toate celelalte active financiare sunt clasificate ca evaluate ulterior la FVTPL. Adicional, o entitate poate să desemneze irevocabil, la recunoașterea inițială, un activ la FVTPL, dacă aceasta elimină sau reduce semnificativ neconcordanțele contabile. • La reunoașterea inițială a investițiilor în instrumente de capital care nu sunt deținute pentru tranzacționare, entitatea poate alege irevocabil să prezinte schimbările de valoare justă în componența altor elemente ale rezultatului global ("OCI"). • IFRS 9 păstrează cerințele existente din IAS 39 privind clasificarea datoriilor financiare.
Instrumente derivate încorporate	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nu vor fi detaliate pentru scopul acestui articol.</i>
Reclasificare	<ul style="list-style-type: none"> • Reclasificarea activelor financiare este necesară, dacă obiectivul modelului de business pentru care sunt deținute se schimbă după recunoașterea inițială a activului și dacă schimbarea este semnificativă pentru operațiunile entității. • Nu se permite reclasificarea datoriilor financiare.
Evaluare	<p>Evaluarea la recunoașterea inițială</p> <ul style="list-style-type: none"> • IFRS 9 păstrează cerințele din IAS 39 privind evaluarea la recunoașterea inițială.

Tabel 1: Aspecte-cheie din IFRS 9 "Instrumente financiare" (continuare)

Evaluare (continuare)	<p>Evaluarea ulterioară – active financiare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pentru activele clasificate la cost amortizat, veniturile din dobânzi, pierderile așteptate din depreciere și diferențele de curs valutar sunt recunoscute în contul de profit sau pierdere. La derecunoaștere, orice câștig sau pierdere se recunoaște în contul de profit sau pierdere. • Pentru activele clasificate FVOCI, veniturile din dobânzi, pierderile așteptate din depreciere și diferențele de curs valutar sunt recunoscute în contul de profit sau pierdere. Alte câștiguri sau pierderi din reevaluarea la valoare justă sunt recunoscute în componența OCI. La derecunoaștere, câștigurile și pierderile cumulative din componența OCI sunt reclasificate din capital în contul de profit sau pierdere. • Pentru activele clasificate la FVTPL, toate câștigurile și pierderile sunt recunoscute în contul de profit sau pierdere. • Pentru instrumentele de capital a căror modificare ulterioară a valorii juste este prezentată în componența OCI, sumele recunoscute în OCI nu se vor reclasifica niciodată în contul de profit sau pierdere. Cu toate acestea, veniturile din dividendele obținute din astfel de investiții vor fi, de obicei, recunoscute în contul de profit sau pierdere. <p>Evaluarea ulterioară – datorii financiare</p> <ul style="list-style-type: none"> • IFRS 9 preia cerințele de recunoaștere și de derecunoaștere din IAS 39, cu mici amendamente.
Cost amortizat și recunoașterea	<ul style="list-style-type: none"> • Definiția costului amortizat este similară celei din IAS 39. • În general, venitul din dobânzi este recunoscut prin aplicarea ratei

dobânzilor	<p>efective ("EIR") la valoarea brută a activului financiar (e.g. până la pierderea din depreciere). Cu toate acestea, dacă activul este depreciat, dobânda este calculată prin aplicarea EIR la costul amortizat minus provizionul din depreciere.</p> <ul style="list-style-type: none"> Cheltuielile cu dobânzile sunt calculate prin aplicarea EIR la costul amortizat al datoriei financiare.
Depreciere	<ul style="list-style-type: none"> IFRS 9 înlocuiește modelul "pierderilor întâmplare" din IAS 39 cu cel al "pierderilor așteptate". Noul model se aplică activelor financiare care nu sunt evaluate la FVTPL, inclusiv credite, creanțe comerciale și de leasing, instrumente de datorie, unele contracte conform IFRS 15 și unele garanții financiare și obligațiuni de credit. Acesta nu se aplică asupra instrumentelor de capital. Modelul utilizează o abordare duală, în care pierderile din depreciere se măsoară fie ca: <ul style="list-style-type: none"> Pierderi așteptate în următoarele 12 luni; Pierderi așteptate pe toată durata vieții activului. Baza evaluării depinde, în general, de faptul dacă a avut loc o creștere semnificativă a riscului de credit de la recunoașterea inițială. Este permisă o abordare simplificată pentru creanțe comerciale și de leasing.

Tab 1: Aspecte-cheie din IFRS 9 "Instrumente financiare" (continuare)

Contabilitatea de acoperire	<ul style="list-style-type: none"> <i>Nu vor fi detaliate pentru scopul acestui articol.</i>
Prezentări și dezvăluiri	<ul style="list-style-type: none"> IFRS 9 introduce cerințe noi și extinse de prezentare a informațiilor aferente instrumentelor financiare.
Data tranziției	<ul style="list-style-type: none"> Data aplicării obligatorii este 1 ianuarie 2018. Se permite aplicarea anterioară. În general, standardul se va aplica retrospectiv.
Comparația cu US GAAP	<p>Nu a fost atinsă unitatea de păreri dintre Comitetul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate ("IASB") și Comitetul pentru Contabilitate Financiară ("FASB"), ultimul continuând să analizeze și să dezbată schimbări privind contabilitatea instrumentelor financiare conform US GAAP.</p>

Noile cerințe din IFRS 9, detaliate mai sus, necesită aplicarea unei judecăți profesionale extinse, atât pentru clasificarea instrumentelor financiare, cât și, mai ales, pentru evaluarea pierderilor din depreciere. Deși pentru estimarea provizioanelor la active financiare pot fi dezvoltate diverse modele matematice și statistice, aceasta este mai degrabă o artă decât o știință. Ea necesită judecăți profesionale complexe referitoare la faptul dacă creditele vor fi încasate la scadență și, dacă nu, cât din acestea vor fi recuperate. Noul model care lărgiște scopul acestor judecăți, se bazează pe faptul că entitățile vor fi capabile să facă estimări robuste asupra pierderilor de credit așteptate și asupra punctului în care se identifică existența unei creșteri semnificative a riscului de credit.

Instituțiile financiare ar trebui să se aștepte la un impact semnificativ în ceea ce privește cerințele extinse față de date și de calcule care se referă la: estimarea pierderilor așteptate pentru următoarele 12 luni sau cele pe întreaga durată de viață a instrumentului, informații și date pentru a determina dacă evenimentul de creștere semnificativă a riscului de credit s-a produs sau s-a reversat, date pentru cerințe extinse de prezentare. Entitățile vor trebui să își dezvolte metodologii și controale adecvate pentru a se asigura că judecățile și estimările efectuate corespunzător, sunt aplicate consistent în toate structurile și sunt susținute de materiale-suport corespunzătoare. La fel,

va fi necesară și modificarea sistemelor informatice și a controalelor aferente pentru a permite capturarea, procesarea și păstrarea datelor și informațiilor utilizate în estimarea și calculul pierderilor din depreciere.

Pentru băncile din Republica Moldova, impactul tranziției la IFRS 9 este amplificat și prin anunțarea de către Banca Națională a Moldovei a intenției de a implementa și cerințele prudențiale din Basel 2/3, ambele aducând noutăți privind evaluarea riscului de credit și a impactului asupra capitalului. Ținând cont de importanța aspectelor menționate *supra*, băncile ar trebui să își planifice riguros pașii de implementare începând de la colectarea informațiilor, training-uri pentru personal, cerințe tehnice, până la estimări de capital și indicatori-cheie de performanță.

În discursul rostit la o conferință din Londra în septembrie 2015, Hans Hoogervorst, Președintele IASB, a menționat că se așteaptă la o creștere a provizioanelor din depreciere cu aproximativ 35%, deși această cifră va varia semnificativ între bănci. Grupurile financiare europene, inclusiv cele din România, au început încă în 2014 analiza impactului privind implementarea IFRS 9, acestea elaborând și analizând diverse scenarii și consecințe posibile. Unele din ele au estimat creșteri ale provizioanelor la credite de până la 50%, ceea ce ar putea avea un impact semnificativ asupra nevoii de capital și conformitatea cu indicatorii prudențiali și de performanță. Chiar dacă băncile din Republica Moldova nu sunt atât de sofisticate ca cele din marile centre financiare ale lumii, iar impactul implementării IFRS 9 poate fi mai redus în ceea ce ține de sumele absolute sau relative ale provizioanelor adiționale la credite, acestea nu trebuie ignorate, mai ales în condițiile specifice ale sistemului bancar autohton și ale atenției sporite din partea instituțiilor financiare internaționale.

Concluzii. Concluzionând, subliniem o dată în plus că IFRS 9 aduce o serie de modificări importante aferente contabilității instrumentelor financiare, cu impact semnificativ atât asupra raportărilor financiare, cât și asupra aspectelor de guvernare, operaționale, resurse umane, sisteme informatice etc. Instituțiile financiare ar trebui să demareze un amplu proces de analiză a impactului implementării IFRS 9, informând și discutând cu toate părțile interesate, cum ar fi: acționarii, instituțiile de supraveghere și reglementare, auditorii.

Toate informațiile prezentate au un caracter general și nu se referă la condițiile specifice unei anumite persoane fizice sau juridice. Deși încercăm să furnizăm informații corecte și de actualitate, nu există nicio garanție că aceste informații vor fi corecte la data la care sunt primite sau că vor continua să rămână corecte în viitor. Nu trebuie să se acționeze pe baza acestor informații fără o asistență profesională competentă, în urma unei analize atente a circumstanțelor specifice unei anumite situații. Conținutul acestui articol prezintă opinia și relatările autorului, nu ale angajatorului acestuia.

CONTROLLINGUL CA INSTRUMENT DE OPTIMIZARE A DECIZIILOR MANAGERIALE

Grabarovschi Ludmila, dr., conf.univ., ASEM

lgrabarovski@gmail.com

Bejan Ghenadie, dr., conf.univ., ASEM

gmbejan@gmail.com

Rezumat. *Articolul examinează diverse aspecte ale controllingului ca instrument de optimizare a deciziilor manageriale. Autorii pornesc de la premisa că sistemul de controlling, îmbinând elementele de bază ale organizării și gestionării activității entității, contribuie nu doar la depășirea situațiilor problematice curente cu care se confruntă entitatea, ci și la ameliorarea performanțelor acesteia. În urma analizei componentelor sistemului de controlling și a rolului contabilității manageriale în procesul de gestiune, este formulată concluzia că contabilitatea managerială și controllingul, oferind instrumente de gestiune independente, se completează reciproc și asigură managementul entității cu informațiile necesare în procesul de luare a*

deciziilor. Sistemul de controlling va fi eficient dacă la dispoziția managerilor se vor pune instrumentele de controlling și recomandări concrete privind aplicarea acestora în practica entităților.

Abstract. *The article examines various aspects of controlling as the main tool of optimization of managerial decisions. The authors assume that the controlling system, combining all the basic elements of organization and management of the entity's activity, contributes not only to overcome the current problems that the entity face, but also to improve the entity's performance. After analyzing the components of the controlling system and the role of managerial accounting in the management process, the authors conclude that the managerial accounting and the controlling, providing independent management tools, complement each other and provide the management of the entity with the necessary information for the decision taking process. The controlling system will be efficient if it provides managers with controlling tools and with the concrete possibility of applying in the activity of the entities.*

Cuvinte-cheie: *controlling, management, contabilitate managerială, decizii, performanță.*

Keywords: *controlling, management, planning, managerial accounting, decisions, performance*

JEL: M 41, M11

În condițiile actuale procesul de gestiune necesită soluționarea complexă a diferitor probleme, cu aplicarea unor noi abordări ale managementului, luând în considerație influența atât a factorilor externi, cât și a celor interni. Dintre factorii externi cu impact major asupra activității entităților menționăm, în primul rând, situația macroeconomică în schimbare rapidă, criteriile de piață ale eficienței, incertitudinea laturii juridice a afacerilor etc. În ceea ce privește factorii interni, poate fi menționat mediul în care se adoptă deciziile manageriale, acesta fiind, de regulă, unul incert.

Situațiile de incertitudine cu care se confruntă entitățile sunt un rezultat al insuficienței informației disponibile pentru luarea deciziilor manageriale și realizarea obiectivelor entității. Astfel, în cazul în care schimbările în mediul de afaceri nu admit o reacție întârziată, pentru a face față concurenței, complexității și diversității relațiilor de piață este necesar ca entitățile să utilizeze instrumente de gestiune care vor permite:

- depistarea la timp a situațiilor nefavorabile în activitatea entității și a cauzelor care provoacă astfel de situații;
- determinarea rapidă a obiectivelor care urmează a fi realizate de către managementul entității;
- crearea suportului informațional al bussines-proceselor;
- prognozarea evenimentelor și a acțiunilor viitoare cu privire la deciziile manageriale.

În contextul celor expuse mai sus se impune exercitarea unui control permanent și eficient asupra modului în care sunt realizate sarcinile puse în fața subdiviziunilor structurale ale entității. Organizarea acestuia este deosebit de importantă în virtutea faptului că în sistemul de control clasic activitățile vizează mai mult trecutul (au la bază indicatori calculați conform datelor istorice) decât viitorul entității și se limitează la un simplu proces de „verificare – sancțiune”, fapt care reduce considerabil motivația angajaților în atingerea scopurilor propuse. Astfel de circumstanțe au determinat evoluția controlului ca activitate de gestiune și, în cele din urmă, apariția unui instrument modern de gestiune denumit controlling.

Interesul sporit față de controlling, ca un nou instrument de gestiune, se datorează publicațiilor autorilor Rudolf Mann, Elmar Mayer, Martin Kütz, Robert N. Anthony, Martin Kupper, Hans-Ulrich Krause, Garcia Echevarria, Gheorghe Băileșteanu, Valentina Alexa, Neculai Tabără, Sergei Falico și alții, în care sunt propuse soluții ce țin de organizarea controllingului la entitate. Astfel, diversele aspecte ale definiției controllingului în literatură economică [1, 3, 5, 6] au permis evidențierea următoarelor abordări conceptuale (tabelul 1).

Tabelul 1. Abordări cu privire la definirea controllinguului

Aspectul definiției	Conținutul definiției (abordări privind controllinguul)
<i>Etimologic</i>	Controlling (în limbile latină, engleză, franceză, germană) – supraveghere, monitorizare, management, reglementare, control, inspecție
<i>Comportamental</i>	Controlling – tip de activitate cu privire la raționalizarea sistemului informațional-managerial care contribuie la atingerea obiectivelor
<i>Instrumental-conceptual</i>	Controlling – prezentarea managementului entității a metodelor, instrumentelor, modului de gândire și a informației privind procesele de planificare și control cu scopul integrării și coordonării acestora
<i>Instituțional</i>	Controlling – unitate structurală a entității care exercită funcția de control
<i>Filozofic</i>	Controlling – filozofie și mod de gândire a angajaților, bazată pe utilizarea rațională a resurselor, sincronizarea și combinarea armonioasă a eforturilor în scopul asigurării existenței și dezvoltării pe termen lung a entității
<i>Moral-etic</i>	Controlling – „conștiința economică a entității”
<i>Conceptual-funcțional</i>	Controlling – sistem orientat spre viitor și bazat pe măsurarea performanțelor manageriale în procesul planificării, controlului, analizei și luării deciziilor prin asigurarea integrității subdiviziunilor și responsabililor în realizarea scopurilor propuse
<i>Instrumental-tehnologic</i>	Controlling – elaborarea și prezentarea conducerii a tehnologiilor eficiente cu privire la realizarea funcțiilor de management prin crearea metodelor, tehnicilor și instrumentelor care asigură fiabilitatea obiectivelor stabilite
<i>Științific</i>	Controlling – disciplină științifică care dezvoltă fundamentele teoretico-metodologice ale managementului prin îmbinarea elementelor previziunii, contabilității manageriale, analizei economice, controlului și gestiunii interne

După cum rezultă din informațiile prezentate în tabel, controllinguul este o noțiune complexă care presupune o filozofie de gestiune relativ nouă, apărută la intersecția planificării, analizei economice, contabilității manageriale și a managementului. Reprezentând setul de activități necesare pentru a conduce și coordona entitatea, controllinguul propune o întreaga gamă de instrumente pentru atingerea obiectivelor și a rezultatelor finale, îmbină, integrează și coordonează toate funcțiile de control, sprijinind managerii în procesul luării deciziilor. Altfel spus, controllinguul, numit și „matematica afacerii”, reprezintă un mecanism de autoreglementare care oferă feedback-ul în gestiunea entității (figura 1).

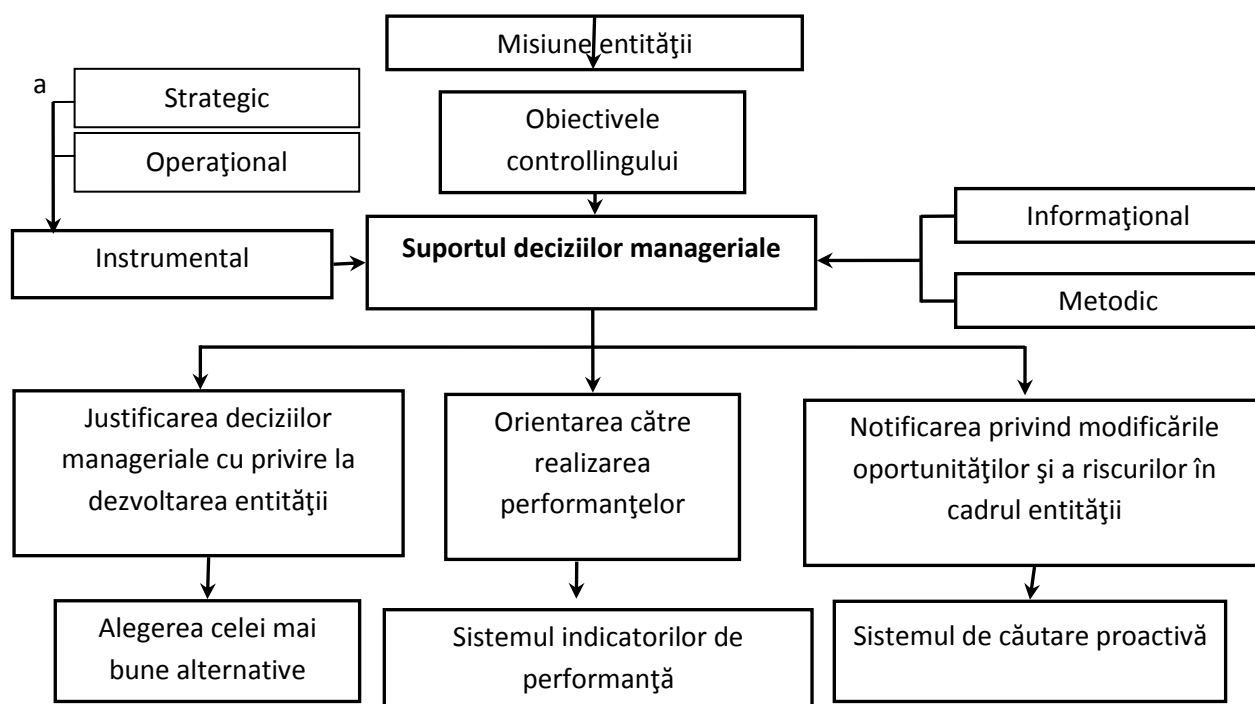

Figura 1. Poziționarea controllingului în suportul deciziilor manageriale

Sursă: adaptată după O. Balabanovici, *Controllingul* [2, p. 8]

Generalizarea situațiilor problematice din activitatea entităților în condițiile unei piețe dinamice și a experienței aplicării diferitor metode de gestiune permite evidențierea următoarelor sarcini primordiale ale controllingului:

- crearea unui sistem informațional eficient pentru luarea deciziilor manageriale (în baza datelor contabilității financiare și contabilității manageriale);
- participarea la întocmirea bugetelor entității;
- monitorizarea și coordonarea activității tuturor subdiviziunilor structurale și a entității în ansamblu;
- eficientizarea sistemului de gestiune al entității (analiza riscurilor, urmărirea respectării bugetelor etc.).

Sarcinile nominalizate ale controllingului se realizează prin intermediul *funcțiilor de bază* ale acestuia:

- culegerea, prelucrarea și transmiterea informației la diferite niveluri ale managementului pentru luarea deciziilor manageriale și planificarea (bugetarea) activității entității;
- formarea sistemului de planificare strategică și operațională și asigurarea informațională a acestui sistem;
- elaborarea metodelor de control asupra îndeplinirii planurilor (bugetelor);
- exercitarea controlului propriu-zis asupra îndeplinirii planurilor (bugetelor);
- evaluarea rezultatelor activității și interpretarea acestora prin prisma perspectivelor afacerii;
- coordonarea procesului managerial în scopul îmbunătățirii performanțelor entității.

În vederea elaborării sistemului de controlling se impune analiza dezvoltărilor teoretico-metodologice și a practicii implementării unor astfel de sisteme în domenii de activitate conexe. În acest sens, se recomandă divizarea procesului de creare a sistemului de controlling al entității în următoarele etape (figura 2).

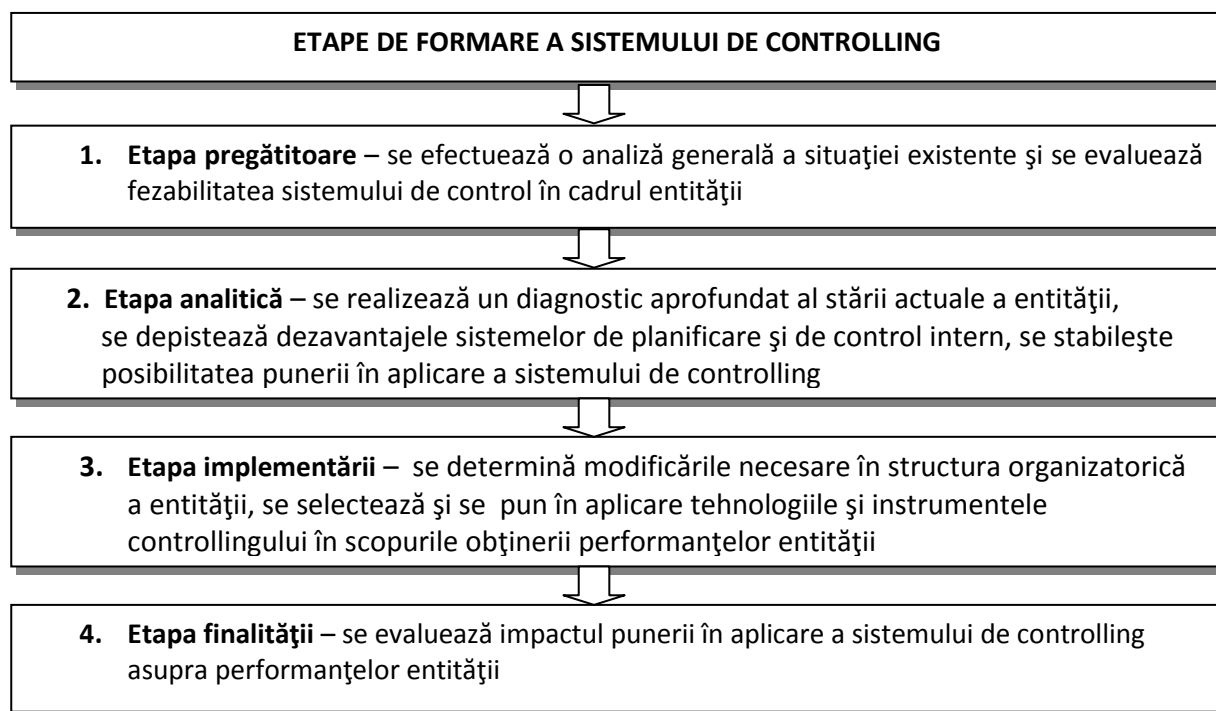

Figura 2. Etape de formare a sistemului de controlling

Implementarea și dezvoltarea sistemului de controlling reprezintă, pentru orice entitate, un avantaj concurențial, fiind o condiție pentru obținerea performanțelor scontate. Plecând de la acestea, considerăm că un sistem de controlling, oricât de bine pus la punct, va rămâne un simplu deziderat, dacă în exercitarea controllingului nu vor fi luate în calcul următoarele cerințe: stabilirea precisă a activităților, sarcinilor și obiectivelor acestora; atribuirea competențelor adecvate și exact delimitate, precum și a responsabilităților individuale; elaborarea procedurilor scrise pentru fiecare etapă. Din acest motiv, responsabilii de construirea și dezvoltarea sistemului de controlling trebuie să utilizeze acele instrumente care vor permite exercitarea unui control eficient asupra activității entității în ansamblu și a fiecărei subdiviziuni în parte.

Instrumentele controllingului pot fi clasificate [1, 3, 6] în funcție de anumite criterii, cum ar fi sfera de aplicare și perioada de acțiune. Ținem să menționăm că astfel de instrumente variază de la o entitate la alta în dependență de mărimea entității, natura activității, gradul de dispersare a centrelor de activitate, modul de finanțare etc. În pofida faptului că sfera de aplicare este diferită, iar perioada de acțiune delimitează controllingul strategic (are drept scop identificarea și urmărirea oportunităților și amenințărilor viitoare) și cel operațional, instrumentele controllingului sunt numeroase fără a fi contradictorii în esență (tabelul 2).

Tabelul 2. Criterii de clasificare și caracteristici ale instrumentelor de controlling

Sfera de aplicare	Instrumente de controlling
Contabilitatea	Calculația costurilor (costuri complete și parțiale, ABC-costing, target-costing); contabilitatea pe centre de responsabilitate; sistemul indicatorilor contabilității manageriale; sistemul de raportare managerială etc.
Organizarea fluxurilor informaționale	Sistemul fluxului documentar; harta business-proceselor etc.
Planificarea	Analiza și optimizarea volumului comenzilor; ABC-analiza; analiza raportului „cost-volum-profit” (CVP-analiza); analiza curbei de învățare; analiza concurențelor; benchmarking-ul; metode logistice; metode de analiză a portofoliului; analiza strategică a ciclului de viață al produsului; SWOT- analiza; analiza mediului înconjurător (modelul lui Porter); metodică formării prețurilor; bugetarea etc.

Monitoringul și controlul	analiza factorială; SWOT-analiza; analiza costurilor pe centrele de responsabilitate etc.
Perioada de acțiune	Instrumente de controlling
Strategic	PEST-analiza ; analiza alternativelor; SWOT- analiza; analiza strategică a ciclului de viață al produsului; analiza portofoliului; sistemul indicatorilor de performanță și Balanced Scorecard etc.
Operațional	Calculația costurilor; CVP-analiza; ABC-analiza; XYZ-analiza; teoria constrângerii (theory of constraints); bugetarea etc.

Instrumentele nominalizate, clasificate după sfera de aplicare și perioada de acțiune, includ și instrumentele utilizate în contabilitatea managerială fără de care este imposibilă construirea și menținerea sistemului de controlling. Contabilitatea managerială, de rând cu controllingul, contribuie la formarea sistemului de indicatori ai activității entității, bazându-se pe pregătirea informației contabile, depistarea abaterilor, întocmirea rapoartelor manageriale și prezentarea datelor despre rezultatele activității subdiviziunilor entității. Cât privește controllingul, rolul acestuia rezidă în determinarea și implementarea procedurilor de transmitere a informației necesare. Prin crearea sistemului informațional și automatizarea acestuia controllingul contribuie la consolidarea datelor contabilității manageriale și adaptarea acesteia atât la cerințele concrete ale managementului, cât și la necesitățile proprii. Astfel, conform abordării conceptuale contabilitatea managerială este un element al sistemului informațional al entității, are responsabilități proprii, asigură controllingul cu informația corespunzătoare și este coordonată de către acesta.

Nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că organizarea unui sistem de controlling eficient și delimitarea clară a responsabilităților presupune crearea unei structuri specializate (departamentul de controlling) și determinarea locului acesteia în structura organizatorică a entității. La crearea departamentului de controlling se vor lua în considerare următoarele:

- departamentul de controlling culege informațiile necesare de la toate subdiviziunile entității (contabilitate, departamentul planificare, serviciu marketing, serviciu logistic etc.);
- departamentul de controlling are capacitatea și împuternicirea de a organiza (cu ajutorul altor subdiviziuni) colectarea informațiilor suplimentare care nu se conțin în documentele existente ale subdiviziunilor, dar sunt necesare pentru analiză și concluzii;
- departamentul de controlling, fiind independent de serviciul financiar și economic, are posibilitatea de a implementa noi proceduri analitice și de colectare a informațiilor în mod continuu;
- departamentul de controlling transmite operativ toate informațiile necesare managementului de vârf;
- departamentul de controlling activează ca consultant pentru management (este orientat spre luarea deciziilor, dar nu ia decizii ca atare).

În concluzie vom menționa că condițiile actuale de activitate a oricărei entități dictează conducerii cerințe noi față de gestiunea acesteia. Dintre tehnologiile de gestiune moderne, în primul rând, merită a fi acceptat controllingul ca un sistem complex cu concept holistic al managementului care asigură integrarea activităților de planificare și control și luarea unor decizii manageriale echilibrate. Drept suport metodologic, în acest caz, poate servi varietatea instrumentelor de controlling ce țin de gestiunea strategică și tactică a entității. Astfel de instrumente se bazează pe un sistem flexibil de indicatori și valorifică informațiile din contabilitatea managerială.

Bibliografie:

1. ALEXA V., *Controllingul în mediul de afaceri internațional* - Editura Mirton, Timișoara, 2012, p. 224 (în limba română și engleză), ISBN 978-973-52-1190-5;
2. БАЛАБАНОВИЧ О.А. *Контроллинг : электронный учебно-методический комплекс для Магистрантов*. Белорусский государственный экономический университет, 2015, p.59
Disponibil <http://edoc.bseu.by:8080/handle/edoc/18659> (p.8)

3. TABĂRĂ N., BRICIU S., coordonatori. *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*. Iași: Editura Tipo Moldova, 2012, p.626, ISBN 978-973-168-723-0;
4. TULVINSCHI M., *Costurile relevante pentru decizie într-un sistem de controlling eficient*. În: *Economie teoretică și aplicată Volumul XVII (2010)*, nr. 5(546), pp. 27-37;
5. ПОНОМАРЕВА Е., Контроллинг на предприятии: учебное пособие. — СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2012, с. 188: ил. ISBN 978-5-94047-325-1
6. КАРМИНСКИЙ А., ФАЛЬКО С. и др. Контроллинг. Москва, Форум, 2013, с. 336. ISBN: 978-5-8199-0529-6, 978-5-16-006166-5

PRINCIPIILE EDUCAȚIEI CONTABILE DIN PERSPECTIVĂ INTERDISCIPLINARĂ

*Căpățîna Sofia, conf.univ., dr., Universitatea Cooperatist Comercială din Moldova
capasofia@yahoo.com*

Rezumat: *La nivel normativ, activizarea instruirii reprezintă un principiu psihologic al învățării eficiente care evidențiază conexiunea existentă între stimularea potențialului cognitiv, afectiv, motivațional și psihomotor al studentului și rezultatele pozitive obținute în activitatea de formare profesională. Activizarea instruirii angajează principiile care ordonează valoric și reglementează acțional și operațional proiectarea și realizarea eficientă a activității de instruire, și anume: principiul integrării teoriei cu practica, principiul accesibilității și individualizării învățării, principiul sistematizării și continuității, principiul intuiției, principiul participării active și conștiente a studentului la predare, învățare, evaluare, principiul însușirii temeinice a cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor, principiul orientării axiologice a educației contabile, principiul orientării pragmatice a educației contabile, principiul învățării experiențiale.*

Abstract: *At a standard level, the instruction activation represents a psychological principle of the efficient education. The purpose of this principle is to highlight the existent connection between the student's simulation of intellectual, affective, motivational and psychomotor potential and the positive results obtained during the professional development activity. The instruction activation implies the principles that methodize the values and regularize the actions and the operations of the projections and the efficient realization of the instruction activation, as follows: the principle of integrating theory with practice; the intuition principle; the principle of student's active and conscious participation during teaching, learning and evaluation; the principle of substantially assimilation of knowledge, habitude and competence; the principle of experimental teaching.*

Cuvinte-cheie: *normativitate, principiu, activizarea instruirii, educație contabilă, interdisciplinar.*

Keywords: *standardization, principle, instruction activation, accounting education, interdisciplinary.*

Introducere. Activizarea instruirii are valoarea unui **principiu didactic** angajat în stimularea participării studenților la realizarea oricărei activități de instruire proiectată în contextul procesului de învățământ conform *obiectivelor generale* ca obiective – cadru, *specifice*, ca obiective de referință exprimate în termeni de competențe și conținuturi de bază și *concrete*, ca obiective operaționale elaborate de profesor, deduse pedagogic din obiective specifice.

Activizarea instruirii concepută în mod special de profesor, realizabilă în sens metodologic și normativ, solicită capacitatea pedagogică superioară a acestuia de proiectare pedagogică de tip curricular, care valorifică strategic toate resursele psihologice ale studenților cognitive și noncognitive în perspectiva unei învățări eficiente [2, p.66-67].

Astfel, au fost evidențiate următoarele principii ale educației contabile din perspectivă interdisciplinară:

Principiul integrării teoriei cu practica. Acest principiu exprimă cerința că tot ceea ce se însușește în activitatea didactică să fie valorificat în activitățile ulterioare, fie că acestea sunt activități de învățare, fie că sunt activități materiale. În același timp, această regulă se referă la faptul că ceea ce se învață în perspectiva unei aplicații concrete, imediate sau de viitor se însușește mult mai temeinic și cu o motivație puternică.

De altfel, aplicativitatea în învățământ ar putea avea două sensuri, relativ distincte, dar complementare:

- folosirea datelor asimilate la un moment dat ca antecedente pentru rezolvarea unor sarcini teoretice ulterioare, cum ar fi utilizarea unor formule sau algoritmi în rezolvarea problemelor, valorificarea unor explicații pentru a desluși noi aspecte necunoscute, aplicarea unor reguli în alte contexte etc.; acest lucru se poate asigura prin realizarea permanentă de *conexiuni între cunoștințe* (specifice sau non-specifice, intradisciplinare sau interdisciplinare);

- prelungirea procesului de însușire a unor cunoștințe sau a unor deprinderi prin recursul la activități materiale, concrete, motrice; prelungirea lui *a ști în a ști să faci, a ști să fii, a ști să fii și să devii* etc. [3, p. 150]; aceste sarcini se pot materializa prin punerea studenților în situații factice, prin experimentarea (parțială sau totală) a unor acțiuni reale sau posibile, prin trăirea unor stări, prin rezolvarea unor probleme care țin de aspectele practice ale vieții [3, p. 59-60].

Aplicarea *principiului integrării teoriei cu practica* stabilește interacțiunile și integralitățile surselor educației contabile: științifice, metodologice, experiențiale, racordarea teoriei la practicile specifice disciplinelor economice, accentuează caracterul practico - aplicativ al educației economice, realizarea unor modele de simulare (programe care să simuleze situația reală) a unor diferite fenomene, procese sau activități. Crearea unor module de aplicații practice luate din viața cotidiană.

Principiul accesibilității și individualizării învățării. Este întâlnit în literatura de specialitate și sub denumirea de „principiul accesibilității”. Acest principiu exprimă, în esență, necesitatea ca desfășurarea procesului de învățământ să se realizeze în concordanță cu posibilitățile reale ale studenților (potențialul intelectual, fizic, nivelul pregătirii anterioare) și să stimuleze dezvoltarea lor ontogenetică. Stabilirea unei concordanțe între sarcinile de învățare și particularitățile specifice unei vârste, iar aplicarea acestui principiu înseamnă că orice secvență de învățare are la bază trecerea de la inferior la superior, de la apropiat la îndepărtat, de la simplu la complex, de la particular la general.

În contabilitate: implementarea se realizează în funcție de stilul de învățare și tipul de inteligență (cu referire la inteligențele multiple) și care să permită parcurgerea în ritmul propriu. Se pot crea metode specifice pentru activități diferențiate, în concordanță cu posibilitățile studenților și dificultățile de învățare.

Principiul sistematizării și continuității. Esența acestui principiu se exprimă prin cerința ca toate conținuturile transmise prin procesul de învățământ să fie organizate și proiectate astfel, încât să reprezinte o continuare logică a celor însușite anterior, în care să se integreze sistemic, asigurând o înaintare progresivă în învățare.

În contabilitate: activitățile pot fi riguros planificate, bazate pe o parcurgere logică, firească. Documentele de planificare pot fi mult mai ușor integrate, revizuirea lor făcându-se mult mai ușor de la an la an. Conținuturile se pot elabora ordonat, coerent și să permită o parcurgere în ritm propriu.

Principiul corelației dintre senzorial și rațional, dintre concret și abstract (principiul intuiției) se aplică pentru a ajuta studenții să treacă de la cunoașterea concretului imediat la formarea gândirii lor abstracte. Intuiția îndeplinește mai multe funcții didactice [5, p. 354]:

- este izvor de informații, sub forma reprezentărilor, în vederea prelucrării, elaborării generalizărilor și formării capacităților de a opera cu aceste concepte;
- funcția de concretizare a intuiției, în sensul că „un concept odată elaborat pe calea abstractizării sau pe cale pur logică, urmează să fie aplicat din nou obiectelor și fenomenelor reale, cazurilor

particulare”.

Eficiența respectării acestui principiu poate fi maximă, dacă profesorul va acționa în concordanță cu o serie de norme [3, p. 104]: folosirea rațională a materialului didactic, selectarea materialului potrivit funcției pe care o îndeplinește intuiția, dozarea raportului dintre cuvânt și intuiție, solicitarea intensă a studentului în efectuarea unor activități variate de observare, selectare, analiză, sinteză, comparație, dirijarea atentă a observației studenților spre ceea ce este constant în cunoaștere etc. [3, p. 63-64].

În contabilitate: utilizarea demonstrației inductive sau deductive prin intermediul unor cazuri de simulare a situațiilor reale. Există posibilitatea creării unor cursuri care să permită cursanților personalizarea acestor cursuri, în funcție de nevoile proprii.

Principiul participării active și conștiente a studentului la predare, învățare, evaluare. Eficiența procesului educațional este determinată în mare măsură de considerarea studentului ca subiect al propriului proces de formare, proces bazat pe participarea sa conștientă și activă. Evident este important ca studentul să înțeleagă deplin materialul de învățat.

Participarea *conștientă* presupune prezența intenționalității și a efortului voluntar, implicate din momentul perceperii obiectelor, fenomenelor exterioare până la nivelul realizării operativității generale intelectuale (analiza, sinteza, comparația, etc.) și a operativității specifice.

Activizarea studentului formulează cerința ca asimilarea informațiilor, formarea capacităților, a atitudinilor, competențelor să se bazeze pe activitatea proprie a studenților, pe angajarea optimă a gândirii, a inteligenței proceselor motivațional-afective și volitive, presupune menținerea lor într-o stare intelectuală, de încordare plăcută, de căutare a soluțiilor la o serie de situații - problemă pe care profesorul le provoacă [3, p. 64-65].

Aplicarea principiului *participării studentului* condiționează centrarea pe ființa celui educat; contribuie la elasticitatea tematică în proiectarea demersurilor didactice interdisciplinare, adaptarea conținuturilor educației economice la cerințele auditoriului, capacitățile de recepționare, limitele performanțelor de grup; atractivitatea și utilitatea informației pentru segmentul de vârstă vizat.

În contabilitate: implicarea în activități multiple desfășurate sincron/asincron cu stimularea dată de îndeplinirea a cât mai multe sarcini din cele implementate. Cursanții pot fi implicați într-o multitudine de activități, care să impună participare activă: ascultare, scriere, experimente simulate, rezolvare de probleme etc.

Principiul însușirii temeinice a cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor. Aprofundarea cunoștințelor asimilate, trăinicia lor în timp, rapiditatea și fidelitatea cu care acestea sunt reactualizate, precum și folosirea eficientă, operativă a capacităților, priceperilor, deprinderilor în activitățile de învățare și în cele practice reprezintă condiții importante pentru realizarea obiectivelor educaționale contemporane.

În contabilitate: Cursurile elaborate au o bază intuitivă, concret-senzorială, cu suficiente aplicații practice. De asemenea, cursurile sunt sistematizate și permit însușirea conștientă și prin efort propriu, permițând completări și aprofundări continue. Rezolvarea sarcinilor permit revenirea până la atingerea tuturor cerințelor.

Principiul orientării axiologice a educației contabile. Fără o includere a valorilor, orice program de educație contabilă este inefficient, pentru că educația contabilă face apel la schimbarea valorilor personale, sociale, profesionale, propunându-și să reconfigureze ierarhiile individuale și colective. Importante nu sunt valorile în sine, rupte de realitate, ci reflexia acestora în viața cotidiană – comportamentele asociate unei anumite valori. Valorile sunt extrem de semnificative în educația pentru crearea mijloacelor durabile de existență, antreprenorială, financiară. În cadrul educației contabile formarea valorilor durabile se începe cu formarea atitudinilor pozitive față de persoana umană, față de bani ca o valoare activă în societate, față de resursele materiale, nefinanciare, în procesul de colaborare, cooperare cu alții în diferite activități de antreprenariat, prin efectuarea alegerilor, inițierea afacerilor pentru schimbare în școală, comunitate, prin gestionarea responsabilă a resurselor financiare și non-financiare.

În cadrul educației contabile devine importantă deprinderea studenților cu procesul de luare a deciziilor privind economisirea resurselor, formarea comportamentului economic congruent valorilor general umane, în acest sens valorile vor condiționa structura personalității viitorului cetățean contabil responsabil. Transmiterea valorilor ce țin de educația contabilă trebuie să aibă loc în mod treptat, profesorul decide în ce proporții disciplina predată trebuie să reflecte:

- a) principii generale vizate de educația contabilă, cum ar fi principiul rarității, caracterul finit al tuturor resurselor, dependența între global/ local etc.;
- b) recurgerea la diverse instrumente care să faciliteze învățarea din perspectiva studentului, respectiv recurgerea la: exemple practice, proiecte, portofolii, investigații, lecții practice, simulări pe computer, inițieri/ derulări a micilor afaceri, concursuri etc. [4].

Formarea atitudinilor are loc valorificând *experiența, exercițiul și contextul educațional* în formarea atitudinilor și valorilor economice la studenți, astfel încât acestea vor adopta în viitor o atitudine responsabilă în propria carieră sau afacere. Putem afirma că valorile influențează comportamentele *doar atunci când acestea sunt rezultatele unor decizii conștiente* [Ibidem].

Principiul orientării pragmatice a educației contabile. Educația contabilă în funcție de finalitate presupune formarea de competențe specifice studenților, care vor contribui la transformarea efectivă a mediului socio-economic. Prin urmare, este important ca profesorul să creeze, în cadrul activităților de educație contabilă, o atmosferă pozitivă, să implice studenții în rezolvarea unor sarcini prin exersare repetată, stabilind problemele reale cărora le pot fi oferite soluții, să respecte valorile proprii ale studenților conturând nevoile de formare specifice, să propună activități atractive pentru ei, acestea pot contribui la motivarea studenților pentru schimbare, implicarea lor în acțiuni de restructurare socio-economică în cadrul universității, pot motiva pentru formarea unor competențe specifice educației contabile [Ibidem].

Principiul învățării experiențiale. *Învățarea experiențială, după cum o arată și numele, este învățarea din experiențe și intervine atunci când o persoană se antrenează într-o activitate, revizuieste această activitate în mod critic, trage concluzii utile și aplică rezultatele într-o situație practică. Această abordare este definită de David Kolb [8], la mijlocul anilor 70, în lucrarea sa privind stilurile de învățare. Conform teoriei lui Kolb procesul de învățare bazat pe experimente este văzut ca un proces în patru trepte: stadiul experimentului concret, reflecție, observare, meditație, analiză critică și generalizare, spre a se ajunge la planificarea modului în care se va folosi competența nou dobândită prin experimentare activă.*

Învățarea pornește de la o experiență concretă, studenții antrenați în procesul de învățare trebuie să fie deschiși, să se implice în noi experiențe. Individul reflectează asupra experienței și adună informații. Observarea și analiza faptelor și experiențelor aduce în discuție o diversitate de puncte de vedere. Pe baza acestor observații, persoana este capabilă să înțeleagă și să generalizeze ce s-a întâmplat în decursul propriei experiențe, în procesul de învățare studenții sunt capabili să integreze observațiile într-un cadru logic și să aproprieze noile concepte. Noile idei sunt testate în noi situații. Studenții pot să aplice teoriile în rezolvarea problemelor cu care se confruntă.

Principala funcție a abordării experiențiale este de a crea medii propice învățării stimulative, relevante și eficiente. Aceasta are în centru studentul, asigură dezvoltarea și valorificarea resurselor cognitive, afective și acționale pentru a-i „instrumenta” în vederea adaptării și inserției optime în mediul socio-profesional, permite studenților să-și conducă și să-și asume responsabilitatea învățării în mod individual.

Învățarea experiențială creează studenților ocazia de a practica o învățare de calitate, de a realiza achiziții durabile prin dobândirea de cunoștințe care pot fi puse în aplicare în viața cotidiană, sunt susceptibile de a fi utilizate și transferate în diverse contexte instrucționale; presupune formarea unui anumit stil de viață, dezvoltarea spiritului civic etc.

Experiențele de învățare pot fi pozitive sau negative, rolul educatorului este de a facilita experimentarea unor situații de învățare pozitivă, educații, trăind intens satisfacția succesului, vor fi motivați să meargă mai departe.

Avantajul învățării experiențiale este că va conduce la formarea unor deprinderi, comportamente, abilități într-un timp relativ scurt, precum: capacitatea de gândire critică, de

organizare și de planificare a unei activități, de luare a deciziilor, de rezolvare a problemelor, a conflictelor, capacitatea de relaționare cu ceilalți etc., identificarea mai rapidă a informațiilor implicite situațiilor de învățare și a conexiunilor dintre acestea, accentul fiind plasat pe modul în care informațiile asimilate sunt prelucrate, structurate, interpretate și utilizate în situații variate. Astfel studenții dobândesc competențe și încrederea că acestea se vor dovedi operaționale și le vor servi în mod autentic în diverse contexte de viață.

Activitățile bazate pe acțiune, aplicare, cercetare, experimentare, propuse spre experimentare dezvoltă încrederea în sine, responsabilitatea, dinamica, contribuie la cunoașterea și lărgirea limitelor proprii și, prin reflectare și transfer, pot determina schimbări de comportament [1].

Principiile educației contabile, abordate interdisciplinar, stau la baza conceperii conținuturilor, proiectării și organizării proceselor didactice. După G. Văideanu, în învățământul universitar pot fi identificate trei direcții ale interdisciplinarității:

- 1) la nivel de autori de planuri, programe, manuale, teste sau fișe de evaluare;
- 2) puncte de intrare accesibile profesorilor în cadrul proceselor de predare-învățare-evaluare;
- 3) prin intermediul activităților non-formale sau extracurriculare [6, p. 153-154].

Cercetătorii desemnează forme de activitate care sunt caracteristice demersurilor interdisciplinare:

- analiza, sinteza, generalizarea;
- activitatea creativă;
- activitatea tehnico-constructivă, de calcul, activități grafice, de proiectare;
- activitatea de operare cu informațiile concrete, în care se îmbină conținuturile disciplinelor dintr-o arie curriculară;
- activitatea de transfer și formarea conexiunilor dintre cunoștințele din diferite domenii, obiecte de studiu;
- rezolvarea de probleme cu aplicare complexă a cunoștințelor din diferite domenii, acestea determină un caracter complex în abordarea unui obiect, fenomen, eveniment. Acestea din urmă se caracterizează prin transfer al cunoștințelor și competențelor formate în cadrul unui obiect, aplicarea lor complexă în condiții noi;
- activitatea de comunicare, adaptarea terminologiei, mijloacelor lingvistice ale diferitor domenii de știință;
- activitatea de evaluare, care reflectă integritatea raportului cognitiv, praxiologic și axiologic în procesul formării competențelor studentului [7, p. 42].

Or, pe de o parte, aparatul conceptual și metodologic al mai multor discipline este utilizat în interconexiune pentru a examina o temă, o problemă, pe de altă parte, pentru a dezvolta competențe integrate/ transversale/ cheie.

Reieșind din cele relatate anterior, interdisciplinaritatea educației contabile este conceptualizată prin prisma:

1. *Abordării interdisciplinare a educației contabile în cadrul disciplinelor economice;*
2. *Interferențelor disciplinelor cu caracter economic;*
3. *Valorificării învățării non-formale și informale în contexte formale, aplicând posibilitățile parteneriatului universitate – comunitate.*

Acestea asigură coerența diferitelor forme ale educației, determinând transferul competențelor specifice educației contabile dobândite în contextul academic la domenii de cunoaștere sau de acțiune care nu au fost abordate de învățământul preuniversitar.

În **concluzie** putem susține că:

1. Importanța principiilor de bază în predarea disciplinelor economice dezvăluie o metodică nouă în studierea contabilității și anume cea de orientare practică conștientizată.
2. Competența unui profesor încadrat în activitatea profesională a studenților este justificată de interpretarea corectă a principiilor de cunoaștere a contabilității.
3. Schimbările din societate, progresele științei și tehnicii din acest mileniu sunt reflectate nemijlocit în principiile contabilității.

Bibliografie:

1. Ciobanu O. *Educația economică în România. Prezent și perspective*. www.ase.ro facultate.regielive.ro/download-138421.htm (vizitat 12.02.2016).
2. Cristea S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
3. Cucoș C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 1996. 230 p.
4. *Didactica disciplinelor economice. Considerații teoretice și aplicații*. Coordonator: M. E. Druța. www.biblioteca-digitala.ase.ro. (vizitat 13.02.2016).
5. Nicola I. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Aramis, 2003. 575 p.
6. Văideanu G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Politică, 1988. 252 p.
7. Максимова В. *Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы*. Москва: Просвещение, 1987. 94 с.
8. *David Kolb's Learning Styles Model and Experiential Learning Theory*. <http://www.businessballs.com/kolblearningstyles.htm> (vizitat 20.02.2016).

SEMNIFICAȚIA INFORMAȚIEI FURNIZATE DE CONTABILITATE ÎN LUAREA DECIZIILOR MANAGERIALE

Bajerean Eudochia, dr., conf.univ., ASEM
ebajerean@yahoo.com
Bajan Maia, dr., lector sup. univ., ASEM
mbajan@mail.ru

Abstract: *Within the decision making process, the role of accounting is to collect and provide timely, accurate and opportune information that is relevant for managers in taking efficient decisions. The development of correct decisions has to be consistent with the reality and contribute to the resolution of the entity's operational issues, depending on the quality and quantity of information provided by accounting.*

Cuvinte cheie: informație financiar-contabilă, decizii manageriale, proces decizional.

JEL: M 41

Procesele de reformare a economiei Republicii Moldova influențate de procesul de globalizare și dezvoltare durabilă, dar și de aspirația spre aderarea către Directivele Uniunii europene, Standardele Internaționale de Contabilitate și Standardele Internaționale de Raportare Financiară, au impus noi forme de gestiune a entităților, ceea ce solicită o organizare, analiză, evaluare și previziune a performanțelor unei activități.

În aceste condiții, în asigurarea luării deciziilor manageriale eficiente, un rol important revine modului de organizare și gradului de dezvoltare a contabilității, care se prezintă drept instrument important în crearea economiei de piață. Informația financiară, furnizată de contabilitate, fiind orientată spre satisfacerea cerințelor diferitor categorii de utilizatori, oferă posibilitatea de a lua decizii eficiente de gestiune a entității pe viitor.

Pentru adoptarea unor decizii corecte, informația financiar-contabilă trebuie să dispună de anumite trăsături prezentate în figura 1.

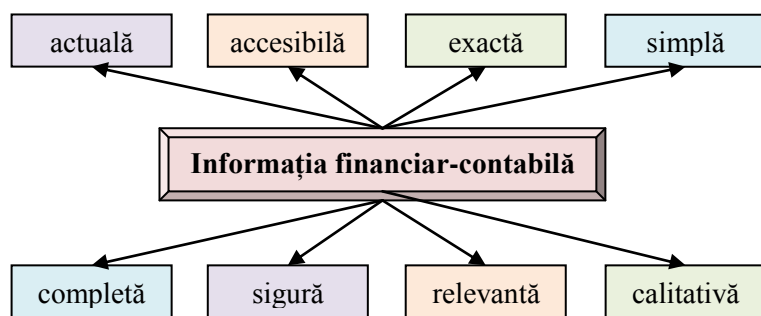

Figura 1. Trăsăturile informației financiar-contabile

Sursa: elaborat de autor după [7]

Organizarea reușită și veridică a contabilității este extrem de importantă pentru business, deoarece ajută managerii să planifice și să controleze activitatea entității în care activează, și, totodată, permite evaluarea situației din afara ei, ce prezintă o circumstanță de valoare pentru utilizatorii tradiționali de informație.

Oferta de informații furnizate de contabilitate este influențată nu doar de restricțiile și condițiile economice și politice care apasă asupra sistemului contabil din țară, de cadrul conceptual și principiile contabile, de modul de comunicare a informației, ci și de modul în care aceasta este prelucrată (adică informația financiară) în cadrul sistemului contabil.

Prelucrarea informației financiar-contabile într-o abordare sistematică se realizează prin utilizarea terminologiei și limbajului contabil, elementelor conceptuale și principiilor contabile, aplicarea diferitelor baze de evaluare, metodelor și tratamentelor contabile specifice pentru a reflecta diverse evenimente și operații economice în cadrul unei entități. Identificarea metodelor și tratamentelor contabile aplicate în practică se prezintă ca o primă etapă a procesului de armonizare a sistemului contabil, deoarece acestea permit sesizarea diferențelor și găsirea soluțiilor pentru retratarea informației astfel, încât aceasta să devină comparabilă și utilă în procesul de luare a deciziilor manageriale pentru utilizatorii interni de informație.

Actualmente, pe plan internațional se remarcă o tendință de deschidere progresivă a contabilității către observarea schimbărilor care au loc în cadrul entității, a clienților și furnizorilor săi pentru a pune în evidență sursele unei mai bune performanțe economice în scopul transformării entității clasice într-o întreprindere durabilă.

Contabilitatea se sprijină pe date furnizate cu privire la activitatea entității și are ca obiect principal luarea deciziilor manageriale eficiente. Fiecare entitate se bazează pe un model economic propriu, care caracterizează sectorul său de activitate, vizează o serie de particularități aferente contabilizării produselor și serviciilor sale, se bazează pe procese proprii care au în vedere resurse identificabile, precum și pe cunoștințele, profesionalismul și creativitatea contabilului, atât la ținerea evidenței contabile, cât și la raportarea rezultatelor.

Astfel, contabilitatea prin imaginea sa, descrie modul de utilizare a resurselor economice, oferă un model cu reprezentare simplificată care pune în evidență legătura dintre cauze și efecte și se prezintă drept model care ajută la explicarea și analiza performanțelor financiare. De aici, rezultă că managerii sunt responsabilii obiectivelor care trebuie atinse.

Tendința actuală de depășire a misiunii tehnice a contabilității, axată în principal pe prelucrare a datelor furnizate de tranzacțiile și evenimentele economice desfășurate la nivelul unei entități, este marcată de preocupările existente pe plan internațional în direcția producerii de informații pe baza cărora să se ia decizii.

Savanții economiști au recunoscut de mult timp că sistemul informațiilor financiar-contabile este o parte integrantă a sistemului de control al unei entități și că informațiile furnizate de contabilitate prevăd decizii critice care influențează și decizia de a facilita informații pentru control.

Informațiile furnizate de contabilitate pornesc de la evenimentele și operațiunile economice produse într-o entitate și prelucrează datele conținute în aceste operațiuni pentru a le transforma în informații utile managerilor la luarea deciziilor eficiente.

În cadrul entităților, managerii utilizează informațiile furnizate de contabilitate în scopul de a gestiona fiecare activitate sau funcție a entității de care sunt responsabili și de a coordona aceste activități sau funcții luate ca ansamblu.

În baza celor menționate, managerii au preocupări de a stăpâni acțiunile petrecute în cadrul entității, precum și de a previziona viitorul acesteia, iar informația financiar-contabilă servește drept element-cheie, care condiționează eficiența procesului decizional.

Informațiile produse de contabilitate, indiferent de situație, trebuie să respecte trei mari criterii propuse de savantul Emery F.E., prin care o informație are valoare pentru manager dacă:

- 1) contribuie la reducerea incertitudinii viitorului;
- 2) poate afecta decizia respectivă;
- 3) contribuie la modificarea „sensibilă” a consecințelor unei decizii.

Conceperea unui sistem decizional managerial modern și eficient impune existența unui sistem informațional rațional și operativ, cu capacitatea de a asigura furnizarea elementelor de fundamentare a deciziilor. La nivelul fiecărei entități, sistemul informațional contabil acționează, împreună cu sistemul decizional și operațional, asigurând evaluarea performanțelor entității precum și culegerea datelor referitoare la dezvoltare și alimentarea cu informații a sistemului decizional.

În procesul decizional, informația contabilă reprezintă baza succesului oricărei entități și este esențială pentru rezolvarea nenumăratelor probleme. Entitățile necesită luarea diferitor decizii necesare în vederea funcționării, adaptării, progresului, folosirii avantajelor unor oportunități și depășirii perioadelor de criză.

În scopul asigurării unui sistem informațional util adoptării deciziilor, la nivel de entitate, informațiile necesare managementului se grupează într-un ansamblu omogen, ca imperativ al asigurării unei gestiuni coerente, care are ca priorități furnizarea informațiilor necesare pregătirii și adoptării deciziilor.

Pentru adoptarea deciziilor, managerii urmează un anumit model decizional format din cinci pași prezentați în figura 2.

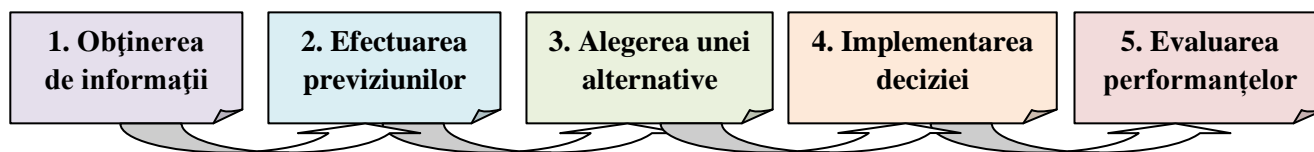

Figura 2. Pașii modelului decizional

Sursa: elaborat de autor după [5, p. 204] și [4, p. 17]

În procesul decizional, rolul contabilității este de furniza informații corecte, oportune într-un limbaj comun utilizatorilor interni de informație și într-o formă utilă. Pentru a realiza acest lucru, contabilitatea colectează informațiile necesare și le raportează într-un mod relevant pentru luarea deciziilor și oferă un format special de raportare pentru procesul decizional.

Procesul decizional este o acțiune ce are loc la toate nivelurile entității, acoperind atât perspectiva pe termen scurt, cât și cea pe termen lung. Planurile sunt activate prin decizii, iar la un număr semnificativ de decizii este necesară contribuția unei analize asupra alternativelor posibile. O parte importantă în evaluarea alternativelor pe parcursul unui proces decizional este cea referitoare la evaluarea riscului și a incertitudinii.

În condiții de incertitudine, rolul contabilității este de a furniza managerului informațiile necesare luării deciziei și de a reflecta atât efectele riscului cât și nivelul rezultatelor.

Elementele unui model decizional în condiții de incertitudine sunt prezentate în figura 3.

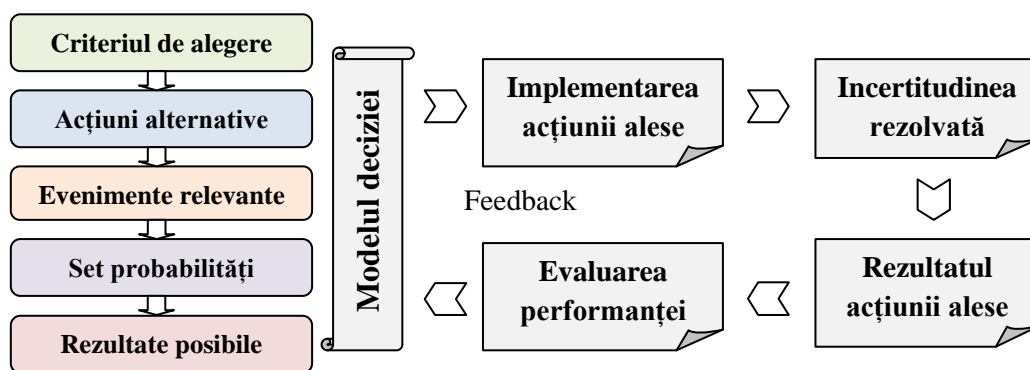

Figura 3. Decizii în condiții de incertitudine

Sursa: elaborat de autor în baza [2, p. 390] și [6, p. 410]

Informațiile în general, și cele financiar-contabile în special, cunosc o schimbare continuă a sferei de interes în condițiile turbulențelor economice actuale. Elaborarea unor decizii corecte, care să fie în concordanță cu realitatea și să contribuie la soluționarea problemelor apărute în activitatea economico-financiară a entității, este dependentă de calitatea și cantitatea informațiilor furnizate de sistemul informațional economic. În cadrul acestuia, cunoașterea și utilizarea informațiilor furnizate de contabilitate constituie elementul fundamental în adoptarea deciziilor.

Performanța unei decizii este dependentă de calitatea informației financiar contabile și de imaginea fidelă asupra realității unei operațiuni sau tranzacții economice. Utilizatorii interni de informație evaluează în permanență entitățile cu scopul de a lua cele mai bune decizii care să le aducă beneficii și să le satisfacă interesele prezente și viitoare. Cunoașterea și utilizarea informațiilor financiar-contabile relevante, prezentate în situațiile financiare, constituie materia primă fundamentală în luarea tuturor deciziilor manageriale.

Deoarece deciziile vizează acțiuni viitoare, managementul solicită informații detaliate privind previziunile și/sau estimările relevante pentru luarea deciziilor. Informațiile decizionale relevante reprezintă date cu privire la costuri de producție, cheltuieli, venituri și consumuri de resurse viitoare care sunt diferite pentru fiecare alternativă analizată. În general, managerii urmează modelul decizional pentru a alege direcția de acțiune prin: obținerea de informații, efectuarea previziunilor, alegerea unei alternative, implementarea deciziei și evaluarea performanțelor.

În baza celor prezentate, conchidem că rolul contabilității în procesul decizional constă în colectarea și furnizarea de informații corecte, oportune, exacte în timp și raportate într-un mod relevant pentru manageri în luarea deciziilor eficiente. Iar formularea deciziilor corecte trebuie să fie în concordanță cu realitatea și să contribuie la soluționarea problemelor apărute în activitatea entității în dependență de calitatea și cantitatea informațiilor furnizate de contabilitate.

Bibliografie

1. Bărbulescu, C. Pilotajul performant al întreprinderii. Editura Economică, București, 2000;
2. Berheci I., Budugan D. Contabilitatea și exigențele manageriale în contextual economiei de piață. Buletinul Științific al Universității "G. Bacovia", Bacău, 1998;
3. Briciu S. Contabilitatea managerială. Aspecte teoretice și practice. Editura Economică, București, 2006;
4. Bucșă R. Dimensionarea strategică a informației costurilor în contabilitatea managerială. Iași: Ed. Tehnopress, 2009, 246 p.
5. Certo S. Managementul modern. București: Ed. Teora, 2002, 396 p.
6. Hongren T. Ch., Datar M. S., Foster G. Contabilitatea costurilor, o abordare managerială. Ediția XI. Chișinău: ARC, 2006, 939 p.
7. Tabără N., Briciu S. Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune. Tipo Moldova, Iași 2012.

ASPECTELE CONTABILITĂȚII ASISTENȚEI FINANCIARE A ONG-urilor DIN REPUBLICA MOLDOVA

*HAREA Ruslan, dr., conf. univ., ASEM
harea_ruslan@yahoo.com*

Rezumat. *Lucrarea analizează contabilitatea diferitor mecanisme și tipuri sponsorizare din partea diferitor organizații de caritate și sponsori, precum și în cadrul beneficiarilor acestor mijloace. Acesta prezintă, de asemenea, aspectele de impozitare și impactul activităților de sponsorizare și filantropice asupra rezultatelor financiare ale sponsorilor înșiși. Într-o formă desfășurată, această lucrare descrie mecanismele contabile ale surselor menționate mai sus ca o proprietate a finanțării activității organizațiilor non-profit, fiind beneficiari ai unor resurse și fonduri filantropice.*

Abstract. *This paper analyzes the mechanisms of accounting and different types of sponsorship, charity and sponsors' as well as their recipients' patronage. It also presents the aspects of taxation and the impact of sponsoring and philanthropic activities on the financial results of the sponsors themselves. In a shorten form this paper describes the accounting mechanisms of above mentioned sources as a property of non-profit organizations, being recipients of material and financial philanthropic moneys.*

Keywords: *accounting, non-profit, NGO, sponsorship, philanthropic.*

JEL M41

În mecanismul relațiilor economice internaționale contemporane, asistența financiară externă pentru dezvoltare reprezintă un instrumentar relativ recent, desemnat să asigure suportul de mijloace financiare și tehnice pentru depășirea unor dificultăți în dezvoltarea regională. Aceasta a apărut ca o expresie a extinderii și adâncirii permanente a cooperării economice dintre toate țările lumii, pe fondul reconstrucției economice a țărilor afectate de criză economică și instabilitate politică. Ulterior, asistența financiară externă s-a concentrat tot mai mult pe problema lichidării subdezvoltării, a surmontării decalajului existent între țările bogate și cele sărace. Ca instrument economic, analiza și definirea asistenței externe trebuie realizate în contextul mai larg al surselor exogene ale dezvoltării, surse care nu au menirea de a înlocui, ci de a suplimenta factorul intern, efortul propriu, care este și va rămâne elementul esențial al creșterii economice a fiecărui stat.

În perioada stabilizării statalității, majoritatea surselor cu scop de asistență financiară au fost îndreptate către Republica Moldova din partea diferitor instituții și organizații internaționale prin intermediul organizațiilor neguvernamentale. Acestea nu urmăresc obținerea de profit, și astfel, gestiunea resurselor menționate prin ONG-uri persista dirijată strict pe obiectivele echitabile ale asistenței oferite.

Asistența financiară externă reprezintă un concept larg, care include mai multe elemente, cum ar fi ajutoarele financiare, împrumuturi preferențiale, aporturi și suport în natură diversificată din partea partenerilor de dezvoltare etc., iar un loc aparte îl ocupă **donațiile filantropice (granturile)**.

Grantul reprezintă sumă de bani acordată pentru un anumit program sau proiect în diverse domenii de activitate fără a se solicita restituirea acesteia, cu excepția cazurilor de fraudă sau utilizare contrar destinației.

Granturile, la momentul actual, constituie sursa principală de finanțare a activității ONG-urilor din Republica Moldova. Acestea se referă la susținerea unor programe sau proiecte social-economice cu destinație prestabilită de către donator.

În acest context, contabilitatea activităților realizate de ONG și a structurilor patrimoniale ale acestora trebuie să asigure delimitarea și înregistrarea separată a mijloacelor cu destinație specială a căror utilizare este condiționată de realizarea unor misiuni speciale (procurarea/crearea anumitor active, finanțarea unor programe/proiecte concrete etc.).

Mijloace cu destinație specială constituie activele și serviciile primite sau care urmează să fie primite sub formă de granturi, donații, alocații, asistența financiară sau tehnică, contribuții ale fondatorilor și membrilor, alte finanțări și încasări, mijloace și fonduri proprii a căror utilizare este condiționată de realizarea unor misiuni speciale impuse de finanțator sau donator.

În conformitate cu Indicațiile metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale [2] recunoașterea inițială a mijloacelor cu destinație specială se efectuează în baza *contabilității de angajamente*.

Mijloacele cu destinație specială pot fi primite sub formă de active imobilizate (imobilizări necorporale și corporale etc.) stocuri, servicii sau sub formă de numerar destinate procurării/creării activelor, precum și acoperirii costurilor și/sau cheltuielilor aferente mijloacelor cu destinație specială. Mijloacele cu destinație specială se recunosc în cazul existenței unei certitudini întemeiate că:

- 1) mijloacele vor fi primite de către organizația necomercială;
- 2) condițiile aferente utilizării acestor mijloace vor fi îndeplinite;
- 3) valoarea mijloacelor poate fi determinată în mod credibil.

Mijloacele cu destinație specială ce urmează să fie primite se înregistrează ca majorare concomitentă a creanțelor și a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială pe termen lung sau curente, iar intrarea efectivă a mijloacelor cu destinație specială se înregistrează ca majorare a activelor și diminuare a creanțelor.

Situația 1. ONG a obținut un grant de la un finanțator prin intermediul unui Acord de grant semnat în iunie anul curent pentru realizarea unui proiect de 600 000 lei pe termen de 18 luni, începând cu 01 iulie. În conformitate cu bugetul de proiect, prima tranșă a mijloacelor din grant în mărime de 300 000 lei au fost încasate în contul curent la 01 septembrie.

Situația menționată prevede reflectarea în contabilitate a următoarele înregistrări:

în luna iulie - recunoașterea mijloacelor de grant:

Debit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” - 300 000 lei;

Credit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” – 300 000 lei.

Notă: Se propune utilizarea unui cont nou prin intermediul Politicii de contabilitate a ONG – 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială”, cu funcții ale contului de activ și modul de funcționare în similitudine cu conturile de creanțe din Planul general de conturi contabile.

în luna septembrie - primirea primei tranșe a grantului:

Debit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” – 300 000 lei.

Credit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” - 300 000 lei.

Evaluarea inițială a mijloacelor cu destinație specială se efectuează în funcție de forma (monetară sau nemonetară) în care acestea au fost primite. Mijloacele primite sub formă monetară se evaluează la valoarea lor nominală, iar cele sub formă nemonetară – la costul de intrare, care se determină în conformitate cu SNC, ținând cont de regulile stabilite conform Indicațiilor metodice [2].

Mijloacele cu destinație specială utilizate pentru justificarea cheltuielilor din activitățile curente se înregistrează în debitul conturilor de cheltuieli aferente cu creditul datoriiilor ce confirmă sursa de proveniență a acestora. Concomitent cu constatarea cheltuielilor se reflectă și diminuarea finanțărilor și încasărilor cu destinație specială, precum și majorarea veniturilor aferente mijloacelor cu destinație specială în mărime egală cu cheltuielile constatate.

Utilizarea mijloacelor cu destinație specială pentru procurarea diferitor active circulante, precum și a stocurilor se înregistrează ca diminuare a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială și majorare a:

- 1) veniturilor aferente mijloacelor cu destinație specială – la valoarea stocurilor utilizate;
- 2) veniturilor anticipate – la valoarea stocurilor și avansurilor acordate neutilizate.

În conformitate cu prevederile Politicii contabile proprii, ONG poate înregistra finanțările și încasările cu destinație specială aferente stocurilor și avansurilor acordate la venituri anticipate în

sumă totală. În acest caz, pe măsura utilizării stocurilor și decontării avansurilor acordate, veniturile anticipate se vor deconta la venituri curente.

Situația 2. ONG a primit conform bugetului de proiect mijloace din grant în sumă de 50 000 lei în luna august, pentru realizarea unui proiect pe termen de 3 luni. Din contul mijloacelor grantului în august au fost procurate pliante informative în valoare de 3 000 lei, din care, efectiv au fost distribuite beneficiarilor pliante în sumă de 2 000 lei. Pliantele informative rămase în stoc, în valoare de 1 000 lei au fost distribuite în totalitate în luna octombrie.

Situația menționată impune reflectarea următoarelor înregistrări:

- în luna august:

- procurarea pliantelor informative:

Debit contul 211 „Materiale” - 3 000 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 3 000 lei.

- achitarea datoriilor:

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 3 000 lei;

Credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” – 3 000 lei.

- distribuirea pliantelor informative către diverși beneficiari:

Debit contul 715 „Cheltuieli aferente mijloacelor cu destinație specială” – 2 000 lei;

Credit contul 211 „Materiale” – 2 000 lei.

- decontarea finanțărilor și încasărilor cu destinație specială aferente:

- la valoarea pliantelor informative distribuite:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 2 000 lei;

Credit contul 615 „Venituri aferente mijloacelor cu destinație specială” – 2 000 lei.

- la valoarea pliantelor informative nedistribuite:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 1 000 lei;

Credit contul 535 „Venituri anticipate curente” – 1 000 lei.

- în luna octombrie:

- distribuirea pliantelor informative rămase către diverși beneficiari:

Debit contul 715 „Cheltuieli aferente mijloacelor cu destinație specială” – 1 000 lei;

Credit contul 211 „Materiale” – 1 000 lei.

- decontarea veniturilor anticipate curente aferente pliantelor informative distribuite:

Debit contul 535 „Venituri anticipate curente” – 1 000 lei;

Credit contul 615 „Venituri aferente mijloacelor cu destinație specială” – 1 000 lei.

Mijloacele cu destinație specială primite sub formă de active imobilizate sau utilizate pentru procurarea unor astfel de active se înregistrează ca diminuare a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială și majorare a fondului de active imobilizate.

Situația 3. ONG, în baza bugetului de proiect pe 18 luni, a achiziționat și a pus în funcțiune un copiator la costul de intrare 28 000 lei în luna noiembrie. Datoria comercială pentru copiatorul procurat s-a achitat în mărime totală în luna ianuarie a anului următor. Conform Politicii contabile a ONG, amortizarea copiatorului se calculează începând cu luna următoare și pentru luna ianuarie constituie 500 lei.

Conform datelor din situația menționată se contabilizează:

în luna noiembrie:

- intrarea și punerea în funcțiune a copiatorului:

Debit contul 123 „Mijloace fixe” – 28 000 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 28 000 lei.

- decontarea mijloacelor cu destinație specială utilizate pentru procurarea copiatorului:

Debit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” – 28 000 lei;

Credit contul 341 „Fonduri”, subcostul 3411 „Fonduri de active imobilizate” – 28 000 lei.

în luna ianuarie:

- achitarea datoriei comerciale pentru copiator:

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 28 000 lei;

Credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” – 28 000 lei.

- calcularea amortizării copiatorului:

Debit contul 341 „Fonduri”, subcostul 3411 „Fonduri de active imobilizate” – 600 lei;

Credit contul 124 „Amortizarea mijloacelor fixe” – 600 lei.

În cazul gestionării și utilizării mijloacelor cu destinație specială în valută străină, precum și la data raportării (întocmirii situațiilor financiare) apar diferențe de curs valutar favorabile sau nefavorabile, care se înregistrează ca majorare sau diminuare a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială. Aceste diferențe se referă la soldurile numerarului în casierie și la conturile curente în valută străină, la conturile de depozit, la creanțele și datoriile în valută străină aferente mijloacelor cu destinație specială și se contabilizează la data efectuării tranzacției și la data raportării.

Situația 4. ONG în luna august a obținut un grant în valută străină în mărime de 20 000 euro pentru realizarea unui proiect pe un termen de 12 luni. La 10 septembrie organizația a încasat mijloacele la contul curent în valută străină în sumă de 20 000 euro. La 15 septembrie organizația a achiziționat birotică din străinătate în valoare de 3 000 euro pentru utilizare în cadrul proiectului. Achitarea integrală a datoriilor față de partenerii străini s-au efectuat la 25 septembrie.

Cursul oficial al leului moldovenesc constituie la data:

- recunoașterii creanței aferentă grantului – 21,67 lei/euro;

- primirii grantului – 21,49 lei/euro;

- achiziționării materialelor de birou – 22,10 lei/euro;

- achitării datoriei – 22,67 lei/euro.

Situația menționată presupune contabilizarea următoarelor operații:

- recunoașterea mijloacelor de grant – 433 400 lei (20 000 euro × 21,67 lei/euro):

Debit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” - 433 400 lei;

Credit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 433 400 lei.

- intrarea mijloacelor de grant – 429 800 lei (20 000 euro × 21,49 lei/euro):

Debit contul 243 „Conturi curente în valută străină” – 429 800 lei.

Credit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” - 429 800 lei.

- înregistrarea diferenței de curs valutar nefavorabile în sumă de 3 600 lei [(20 000 euro × 21,67 lei/euro) – (20 000 euro × 21,49 lei/euro)]:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 3 600 lei.

Credit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” - 3 600 lei.

- achiziționarea materialelor de birou – 66 300 lei (3 000 euro × 22,10 lei/euro):

Debit contul 211 „Materiale” - 66 300 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 66 300 lei.

- achitarea datoriei comerciale – 68 010 lei (3 000 euro × 22,67 lei/euro):

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 68 010 lei;

Credit contul 243 „Conturi curente în valută străină” – 68 010 lei.

- înregistrarea diferenței de curs valutar nefavorabile aferentă datoriilor curente – 1 710 lei (68 010 lei – 66 300 lei):

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 1 710 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 1 710 lei.

Notă: dacă la momentul achitării s-ar fi constatat diferență favorabilă a cursului valutar, atunci s-ar fi întocmit o formulă contabilă inversă:

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente”;

Credit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente”.

Dobânzile calculate pentru soldurile mijloacelor cu destinație specială în conturile curente și de depozit, altor investiții în monedă națională și valută străină se recunosc ca majorare concomitentă a creanțelor curente și a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială.

Situația 4. ONG a încasat în martie mijloace cu destinație specială pentru realizarea unui proiect pe un termen de 26 luni în sumă totală de 520 000 lei, din care inclusiv cheltuieli pe primul

an – 240 000 lei. Conform condițiilor finanțatorului, suma mijloacelor cu destinație specială neutilizată în primul an de realizare a proiectului (280 000 lei) s-a plasat la 1 aprilie la un cont de depozit bancar pentru 12 luni, cu rata dobânzii anuale de 9%, iar dobânda obținută urmează să fie utilizată pentru suplinirea finanțărilor oferite.

Astfel, ONG înregistrează dobânda calculată de la suma mijloacelor cu destinație specială (depozit) – 28 000 lei $[(280\ 000\ \text{lei} \times 10\%) : 100]$:

Debit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” - 28 000 lei;

Credit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 28 000 lei.

Mijloacele cu destinație specială neutilizate apar în cazul utilizării incomplete a mijloacelor primite, din motivul sistării proiectelor sau după finalizarea acestora, când suma mijloacelor primite nu s-a cheltuit în total. Cu acordul finanțatorului mijloacele neutilizate pot fi rambursate, redirectionate la cofinanțarea altor proiecte sau lăsate la dispoziția organizației necomerciale.

Rambursarea mijloacelor neutilizate se înregistrează prin:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente”;

Credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională”;

Credit contul 243 „Conturi curente în valută străină”.

Redirecționarea mijloacelor se înregistrează ca corespondență internă între subcosturile conturilor sintetice de evidentă a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială.

Decontarea mijloacelor neutilizate și rămase la dispoziția organizației necomerciale se înregistrează prin:

Debit conturile 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” sau 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente”;

Credit contul 341 „Fonduri”, subcostul 3412 „Fonduri de autofinanțare”.

În afară de misiunile cu destinație specială, organizația necomercială poate desfășura și activitate economică, inclusiv activitate de producție, de prestare a serviciilor, de investiții și de alt gen, care reiese nemijlocit din scopurile statutare. Acest drept se asigură prin prevederile art. 188 al Codului Civil al RM.

Activitatea economică generează venituri și cheltuieli care se înregistrează conform contabilității de angajamente, în baza regulilor generale stabilite de SNC.

Veniturile din activitatea economică cuprind:

1) venituri din activitatea de producție, vânzare de bunuri, executarea lucrărilor și prestarea serviciilor;

2) venituri financiare (venituri din diferențe de curs valutar și de sumă, dobânzi, cu excepția celor aferente mijloacelor cu destinație specială, investiții, alte venituri financiare);

3) venituri rezultate din recompensele primite pentru compensarea cheltuielilor sau pierderilor din calamități naturale sau alte evenimente excepționale;

4) alte venituri aferente activității economice.

Rezultatul din activitatea economică profit (pierdere) se determină la finele perioadei de gestiune și se decontează la majorarea sau diminuarea fondului de autofinanțare al organizației necomerciale.

În final rezultatul activității ONG, care nu are ca sursă activitatea economică este non-profit. Aceasta se datorează reflectărilor concomitente a sumelor de cheltuieli suportate cu înregistrarea veniturilor din utilizarea mijloacelor cu destinație specială ce s-au consumat. În așa fel, matematic se obține egalitatea perfectă între suma veniturilor și a cheltuielilor organizației, iar din comparația lor rezultă situația de non-profit.

De menționat, că acest moment este valabil și pentru rezultatele financiare din activitatea economică, dar aceasta ține de prevederile statutului ONG privind activitățile generatoare de venituri. Dacă ONG are în statut activități economice potrivite cu misiunea proprie, există direcții concrete în care se vor îndrepta veniturile sau alte surse obținute din activitatea economică, atunci acestea pot fi asimilate finanțărilor cu destinație specială.

Bibliografie:

1. Codul Civil al Republicii Moldova, Nr. 1107 din 06.06.2002 // Monitorul Oficial Nr. 82-86 din 22.06.2002.
2. Indicațiile metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor nr.188 din 30 decembrie 2014.

РАЗВИТИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА РЕЗЕРВОВ НА ПОКРЫТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В КОНТЕКСТЕ СБЛИЖЕНИЯ С МСФО

Масько Людмила, к.э.н., доцент, УО «Полоцкий государственный университет», г. Новополоцк, Республика Беларусь

***Abstract.** Dans le but de couvrir les passifs environnementaux réglementé par la nécessité de créer des réserves pour établir dans les normes de la politique comptable reflétant leurs sommes sur compte hors bilan sous la forme proposée du registre, qui va générer une base de données des passifs et la provision pour l'élimination des impacts environnementaux de l'activité économique.*

***Mots clés:** comptable, passifs environnementaux, écologique réserves, politique comptable.*

Концепция национальной безопасности Республики Беларусь важное значение отводит аспектам экологической безопасности и предусматривает, что развитие национальной системы мониторинга окружающей среды, адекватная компенсация ущерба, причиненного природной среде будут способствовать улучшению экологической ситуации. В связи с этим возрастает потребность пользователей в информации об экологических обязательствах и созданных резервах, необходимых для устранения экологических последствий деятельности организаций. При этом в практике хозяйствования субъектов, как нами было установлено, не осуществляется резервирование средств для устранения возможных экологических последствий, несмотря на то, что активно осуществляется природопользование и (или) природоохранная деятельность.

Изучение различных предложений ученых по развитию методик бухгалтерского учета экологических обязательств позволило разработать авторский подход к решению данного вопроса. Важно подчеркнуть, что в составе экологических обязательств организации ученые отмечают наличие текущих обязательств, возникающих в результате прошлых событий, и обязательств с неопределенным временем и суммой погашения, а именно резервов (В.Ф. Палий и В.В. Палий).

Так, порядок признания, оценки и раскрытия информации об обязательствах, которые связаны с неопределенностью фактов хозяйственной деятельности определяется Международным стандартом финансовой отчетности № 37 «Резервы, условные обязательства и активы» (далее - МСФО № 37), которым определено, что «**Резерв** - обязательство с неопределенным сроком исполнения или обязательство неопределенной величины» [1].

В Республике Беларусь при признании, оценке и раскрытии информации в бухгалтерском учете и отчетности резервов, условных обязательств применяется Инструкция по бухгалтерскому учету «Резервы, условные обязательства и условные активы» от 28.12.2005 г. № 168, которой предусмотрено, что «резерв - обязательство, имеющее неопределенность относительно времени исполнения или суммы» [2]. Отечественная практика создания резервов поддерживает положения МСФО № 37 и устанавливает при этом обязательное соблюдение следующих условий: «...организация имеет текущее обязательство (правовое или традиционное); существует вероятность, что для исполнения этого обязательства потребуется выбытие активов; может быть осуществлена надежная оценка суммы резерва» [2].

В *МСФО № 37* обозначено, что: «В качестве резервов признаются только обязательства, возникающие из прошлых событий, которые существуют независимо от будущих действий предприятия ... Примерами таких обязательств являются штрафы или затраты на ликвидацию противозаконного ущерба окружающей среде... Резерв должен использоваться только на покрытие тех затрат, в отношении которых этот резерв был изначально признан» [1]. Необходимо отметить, что *МСФО № 37* предусмотрено при идентификации резервов, выделять резервы для выполнения обязательств, связанных с окружающей средой. В связи с этим можно заключить, что в практике осуществления природопользования и природоохранной деятельности организаций Республики Беларусь могут быть резервы для выполнения экологических обязательств. Вместе с тем в практике хозяйствования субъектов, данный объект учета не отражается, в бухгалтерских и статистических отчетах информация о нем отсутствует.

Как справедливо отмечают В.Ф. Палий и В.В. Палий, у «предприятия возникает необходимость резервировать средства для устранения экологических последствий производственной деятельности» [3, с. 643]. Однако, как нами было установлено, организации не осуществляют резервирование средств для устранения возможных экологических последствий хозяйственной деятельности. В связи с этим актуально высказывание белорусского ученого П.Я. Папковской: «...развитие новых экономических отношений требует теоретического переосмысления и совершенствования организации бухгалтерского учета ... в соответствии с условиями рыночной экономики» [4, с. 4].

Бухгалтерский учет является информационной базой, позволяющей определить эффективность, целесообразность функционирования каждой отдельной организации и результативность проводимых реформ в стране. При этом в меньшей степени на результативность деятельности организации влияют экологические требования. Считаем обоснованным рекомендовать создание в организациях резервов на покрытие экологических обязательств по установленным в Учетной политике нормативам:

- от себестоимости - ежемесячно путем умножения суммы фактической себестоимости на процент, расчет которого предлагаем определять соотношением фактической суммы расходов на природопользование и природоохранную деятельность за предыдущий отчетный год к сумме фактической себестоимости за аналогичный период. Учет данного вида резерва рекомендуется осуществлять на счете 96 «Резервы предстоящих платежей» с выделением субсчета 96.1 «Резерв по экологическим обязательствам текущей природоохранной деятельности»;

- прибыли - ежемесячно путем умножения суммы совокупной прибыли на процент, расчет которого производится соотношением годовой плановой суммы расходов на природопользование и природоохранную деятельность к плановой совокупной прибыли организации. Учет данного вида резерва предлагаем осуществлять на счете 82 «Резервный капитал» с выделением субсчета 82.1 «Резерв по экологическим обязательствам природопользования и природоохранным мероприятиям». Исползованные суммы резервов предлагается учитывать на забалансовом счете 020 «Резервы на покрытие экологических обязательств» с открытием: *субсчета 1* «Резервы на покрытие экологических обязательств природопользования и природоохранным мероприятиям»; *субсчета 2* «Резервы на покрытие экологических обязательств природоохранной деятельности». Изложенный порядок отражения резервов в системе счетов бухгалтерского учета рекомендуется реализовать с использованием предлагаемой формы регистра по данному забалансовому счету - Ведомость по учету хозяйственных операций забалансового счета 020 «Резервы на покрытие экологических обязательств» (представлена ниже). Предлагаемые учетные записи по корреспонденции счетов для отражения резервов на покрытие экологических обязательств представлены в таблице 1.

Таблица 1. Предлагаемые учетные записи хозяйственных операций по отражению резервов на покрытие экологических обязательств

Содержание хозяйственной операции	Дебет	Кредит
Создание резерва: • за счет прибыли	84	82.1. субсчет «Резерв по экологическим обязательствам природопользования и природоохранным мероприятиям»
• за счет себестоимости	20.4.2 (ЭА)	96.1. субсчет «Резерв по экологическим обязательствам текущей природоохранной деятельности»
Создание резерва по выводу объекта основных средств из эксплуатации	08 (ЭА)	96.1
Первоначальная стоимость основных средств увеличена на сумму резерва	01 (ЭА)	08(ЭА)
Использование резерва по выводу основных средств из эксплуатации	96.1	10, 70, 69 и др
За счет резерва погашен экологический вред, причиненный окружающей среде	82.1. субсчет «Резерв по экологическим обязательствам природопользования и природоохранным мероприятиям» 96.1. субсчет «Резерв по экологическим обязательствам текущей природоохранной деятельности»	08.6 (ЭА) 20.4.2 (ЭА)
Сумма использованного резерва отражена на забалансовом счете	020 «Резервы на покрытие экологических обязательств»: субсчет 020.1 «Резервы на покрытие экологических обязательств природопользования и природоохранными мероприятиями»; субсчет 020.2 «Резервы на покрытие экологических обязательств текущей природоохранной деятельности»	

Источники: разработка автора.

Таким образом, предлагаемая методика учета резервов на покрытие экологических обязательств и разработанная форма регистра позволят получать необходимую, полезную, достоверную и полную информацию о резервах, необходимых для устранения экологических последствий деятельности организации, будут способствовать повышению экологизации микро- и макроэкономических показателей, принятию своевременных управленческих решений по охране окружающей среды и развитию системы ее мониторинга.

Литература:

1. МСФО (IAS) 37 — Резервы, условные обязательства и условные активы // Центр начального обучения МФСО [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://allmsfo.ru/msfo-ias-37.html>.
2. Об утверждении Инструкции по бухгалтерскому учету «Резервы, условные обязательства и условные активы» : постановление М-ва финансов Респ. Беларусь, 28 дек. 2005 г., № 168
3. Палий, В.Ф. Финансовый учет : учеб. пособие / В.Ф. Палий, В.В. Палий. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ФБК-пресс, 2001. — 664 с.
4. Папковская, П.Я. (2001) Производственный учет в АПК: теория и методология/ П.Я.Папковская. - Мн.: ООО «Информпресс», – 216 с.

Рекомендуемый учетный регистр по забалансовому счету 020 «Резервы на покрытие экологических обязательств»

Ведомость по учету хозяйственных операций забалансового
счета 020 «Резервы на покрытие экологических обязательств»

за _____ месяц 20____ г.

Наименование резерва на покрытие экологических обязательств	Дата	Сальдо на начало периода	Краткое содержание хозяйственной операции	Дебет счета 020			Кредит счета 020			Сальдо на конец периода
				с/счет 020.1	с/счет 020.2	Итого по дебету 020	с/счет 020.1	с/счет 020.2	Итого по кредиту 020	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. За счет прибыли										
<i>1.1. Резервы по экологическим обязательствам природопользования и природоохранным мероприятиям</i> - В том числе резерв на капитальный ремонт основных средств природоохранного назначения и др.										
ИТОГО										
2. Относимые на затраты по производству и реализации продукции										
<i>2.1. Резервы по экологическим обязательствам текущей природоохранной деятельности</i> - В том числе резерв на восстановление и ремонт объектов озеленения и др.										
ИТОГО										
3. Резерв по выводу объекта основных средств из эксплуатации										
ИТОГО										
ВСЕГО										

Исполнитель:

Дата

Источники: собственная разработка на основе изучения нормативной и специальной экономической литературы

РЕФОРМА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ОБЩЕСТВЕННОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ В СВЕТЕ IPSAS

*Львова Дина, к.э.н., доцент, Санкт-Петербургский государственный университет
d.lvova@spbu.ru*

Аннотация: В статье анализируются некоторые итоги глобальной реформы бухгалтерского учета общественного сектора экономики. Раскрывается содержание этой реформы во взаимосвязи с внедрением Международных стандартов финансовой отчетности общественного сектора (International Public Sector Accounting Standards – IPSAS). Подчеркивается, что глобальная реформа развивается в рамках движения по коммерциализации общественного сектора и, как следствие, ориентирована на заимствование методов учета и отчетности частных компаний. В начале XXI в. оптимизм первых лет реформы постепенно сошел на нет, и вектор оценки реформы сместился. В статье поставлены вопросы, насколько необходима такая реформа, действительно ли пользователи отчетности субъектов общественного сектора являются ее бенефициариями, и какова настоящая цель реформы. Применительно к IPSAS обсуждается их распространение, преимущества внедрения и критика.

Abstract: The article analyzes some results of the global reform of public sector accounting. Contents of the reform are revealed in the relationship to the International Public Sector Accounting Standards (IPSAS) introduction. It is emphasized that global reform is evolving in the movement to the public sector commercialization and, as a consequence, focused on the borrowing of methods of accounting and reporting adopted in the private companies. At the beginning of the 21st century, the optimism of the first years of the reform was gradually phased out, and the vector of the reform evaluation has shifted. With regard to IPSAS article discusses their distribution, the benefits of implementing and criticism.

Ключевые слова: IPSAS, стандарты финансовой отчетности, бухгалтерский учет общественного сектора, государственное управление, общественный сектор экономики, бюджетный учет, реформа.

Keywords: IPSAS, financial reporting standards, public sector accounting, reform, public sector, state governance.

Введение

К настоящему времени прошло немногим более двадцати лет с начала первой в истории глобальной реформы бухгалтерского учета общественного сектора экономики. Десять лет назад участником этой реформы стала Россия.

Современная реформа бухгалтерии общественного сектора (в России его принято называть государственным сектором) является одним из важных элементов преобразований в сфере государственного управления (см. напр.: Watkins, Arrington, 2007, p. 34-36), направленных на повышение его эффективности. Она развивается в рамках движения по коммерциализации общественного сектора и, как следствие, ориентирована на заимствование методов учета и отчетности частных компаний.

Бухгалтерскому учету общественного сектора, как специальной области бухгалтерии, традиционно уделяется очень мало внимания. Однако в последние годы интерес к нему несколько возрос, вследствие реформирования практики учета⁵⁷. Дискуссия обострилась,

⁵⁷ В 2010 г. Бернар Рафурнье (Bernard Raffournier) и Алан Шатт (Alain Schatt) опубликовали результаты статистического анализа географии и тематики докладов, представленных в начале нового тысячелетия на крупнейшем международном форуме исследователей в области бухгалтерского учета – Конгрессе Европейской ассоциации бухгалтеров. Статистика свидетельствует, что учет в общественном секторе стал четвертой по популярности темой для докладов и дискуссий. Из числа представленных на нескольких Конгрессах докладов, 7,5% были посвящены исследованиям в этой, узкоспециализированной отрасли бухгалтерии. Для сравнения: больший удельный вес традиционно заняли доклады, посвященные универсальным темам: финансовый учет (44,3%), затем также весьма популярный управленческий

когда обнаружилось, что направления преобразований являются спорными, а первые результаты не оправдывают ожиданий.

В ряде актуальных научных публикаций поставлено под сомнение основное направление реформы: приближение бухгалтерского учета общественного сектора к коммерческому учету и использование в государственном счетоводстве метода начислений, который в современной практике нашел распространение на частных предприятиях. Критически настроенные исследователи приводят достаточно убедительные аргументы против применения этого метода в общественном секторе. Впрочем, как следует из отчетов, публикуемых международными организациями, реформа продолжается, несмотря на возражения со стороны влиятельных представителей академического сообщества.

В России реформа бухгалтерского учета госсектора не критикуется в открытой печати, в ней также не находят отражение дискуссии, разворачивающиеся на страницах мировых журналов. Коммерциализация этой отрасли бухгалтерского учета воспринимается пока как безусловно положительное явление. Впрочем, несмотря на то, что с начала реформы в России прошло уже более 10 лет, она все еще не перешла в основную стадию – внедрения разработанных и представленных бухгалтерскому сообществу проектов стандартов, в полной мере отвечающих коммерческой практике. Как следствие, не накоплен опыт, способный вызвать сомнения в обоснованности реформы и востребовать альтернативные исследования.

Ключевым элементом реформы бухгалтерского учета госсектора России является адаптация Международных стандартов финансовой отчетности общественного сектора – IPSAS. Выбор стандартов не случаен – IPSAS с каждым годом укрепляют свое положение в качестве универсальной международной системы стандартов для общественного сектора и неотъемлемой частью глобальной реформы этой отрасли экономики. В чем же заключается причина популярности этих стандартов и насколько безусловно их признание?

Истоки и распространение IPSAS

Международные стандарты бухгалтерского учета общественного сектора IPSAS появились в 1997 г. В предисловии к указанным стандартам подчеркивается, что они приближены к Международным стандартам финансовой отчетности IFRS, путем адаптации последних к условиям общественного сектора⁵⁸.

Стандарты IPSAS разработаны Комитетом по стандартам учета общественного сектора (International Public Sector Accounting Standards Board – IPSASB) – постоянным комитетом при Совете Международной федерации бухгалтеров (International Federation of Accountants – IFA). Комитет был учрежден для координации усилий международных организаций в решении вопросов, стоящих перед теми, кто составляет финансовую отчетность, ведет бухгалтерский учет и проводит аудит в секторе государственного управления⁵⁹. Таким образом, IPSAS, также, как и IFRS, не являются официальным международным или правительственным документом, обязательным для исполнения. Однако, в отличие от IFRS, признанных и широко распространенных в настоящее время стандартов, распространение IPSAS затруднено в силу отсутствия глобальных адресатов подготовленной в соответствии с этими стандартами отчетности. Известно, что распространению IFRS способствовало их признание крупнейшими мировыми биржами. Внедрение IPSAS, в отличие от IFRS, зависит исключительно от воли правительств – составителей отчетности и их стремления представить сведения о финансовом положении государства в сопоставимом и адаптированном для внешних пользователей отчетности виде.

учет (22%) и аудит (9,7%) (Raffournier, Schatt, 2010, p. 180). Эта тенденция была поддержана на одном из последних Европейских конгрессов, проходившем в Любляне в 2012 г., где проблемам учета в организациях общественного сектора было посвящено 33 доклада (около 5% от общего числа) (Карельская, Зуга, 2013, с. 166).

⁵⁸ Предисловие к международным стандартам финансовой отчетности общественного сектора. Пер. с англ.: Институт бюджетных решений, BDO. Москва, 2006. С. 4.

⁵⁹ Концепция системы бюджетного учета и отчетности в Российской Федерации / Проект модернизации казначейской системы Российской Федерации. Отчет №6 по дополнительным работам. С. 39.

Впрочем, один из влиятельнейших международных финансовых институтов – Мировой банк – разработал и внедряет проект реформирования государственного учета развивающихся стран, предполагающий внедрение IPSAS. Поддержку IPSAS оказывают и ряд других межправительственных организаций, в том числе Европейский Союз, Совет Европы и ООН. Вместе с тем, ряд государств, обладающих развитой системой стандартов отчетности частного сектора, не стремятся к внедрению IPSAS. К их числу, в первую очередь, относятся страны-члены ОЭСР, выступившие инициаторами реформы бухгалтерского учета общественного сектора.

Комитету по международным стандартам учета общественного сектора – по его оценке – удалось добиться некоторых успехов по внедрению IPSAS. По данным Комитета, опубликованным на сайте, к декабрю 2015 г. стандарты IPSAS полностью внедрены или планируются к внедрению в 18 странах мира: Австрии, Бразилии, Камбодже, Чили, Китае, Колумбии, Коста-Рике, Индонезии, Японии, Кении, Новой Зеландии, Нигерии, Панаме, Перу, Португалии, Южной Африке, Испании, Швейцарии, Вьетнаме. Следует отметить, что за два последних года список стран, заявивших о переходе на IPSAS удвоился. Изменился и его качественный состав. Наряду с развивающимися странами (Чили, Колумбия, Нигерия, Панама), в него вошли экономическая сверхдержава Китай, одна из самых населенных стран мира Индонезия, технологический лидер Япония, член ОЭСР и страна-флагман реформы бухгалтерии в общественном секторе Новая Зеландия, представитель объединенной Европы Португалия. Вместе с тем, список стран, внедряющих IPSAS покинула Южная Африка. О внедрении IPSAS сообщили и несколько международных организаций: Еврокомиссия, НАТО, ОЭСР, ООН⁶⁰. Впрочем, следует отметить, что статистика внедрения стандартов IPSAS, как и национальных стандартов, основанных на методе начисления, неполна и не всегда достоверна. Так, статья англоязычной Википедии, посвященная IPSAS, дает существенно более обширный список стран, внедривших IPSAS или формирующих правительственную отчетность методом начисления. Источником сведений о внедрении стандартов в этой статье названы правительственные отчеты отдельных стран. По данным Википедии 83 страны рассматривают возможность внедрения IPSAS методом начисления или уже внедрились полностью или частично, или используют собственные стандарты, близкие IPSAS⁶¹. Между тем, и в этом списке есть пропуски.

По данным IPSASB, ОЭСР и правительственных отчетов, собранных Википедией, 17 стран полностью внедрились стандарты IPSAS и формируют в соответствии с этими стандартами правительственную отчетность, 13 стран составляют отчетность методом начисления по внутренним стандартам, отвечающим принципам и содержанию IPSAS. Еще 30 стран в настоящее время реализуют программу перехода на IPSAS или гармонизации собственных стандартов в соответствии с IPSAS (в их числе Россия), 25 стран рассматривают такую возможность. Эта статистика свидетельствует о широком распространении реформы.

Почему национальные правительства разных стран столь благосклонно относятся к внедрению IPSAS? Изабель Бруска (Isabel Brusca) и Хуан Карлос Мартинес (Juan Carlos Martinez), в статье “Adopting International Public Sector Accounting Standards: a challenge for modernizing and harmonizing public sector accounting” проанализировали официальные материалы, веб-страницы IFAC и разработчиков национальных стандартов, а также бухгалтерскую литературу по теме и сформулировали восемь стимулов к внедрению IPSAS (Brusca, Martinez, 2015, p. 4):

- 1) процесс выпуска стандартов (общественные консультации и сбор мнений заинтересованных сторон в процессе разработки стандартов);

⁶⁰ International Public Sector Accounting Standards Board Fact Sheet. December 2015. URL: <http://www.ifac.org/system/files/uploads/IPSASB/IPSASB-Fact-Sheet-December-2015.pdf> (дата обращения: 29.02.2016).

International Public Sector Accounting Standards Board Fact Sheet. April 2013. URL: <https://www.ifac.org/sites/default/files/uploads/IPSASB/IPSASB%20April%202013.pdf> (дата обращения: 14.04.2014).

⁶¹ International public sector accounting standards // Wikipedia, the free encyclopedia. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/International_Public_Sector_Accounting_Standards (дата обращения: 14.04.2014).

- 2) схожесть IPSAS со стандартами бухгалтерского учета коммерческого сектора;
- 3) внимание к вопросам, имеющим особое значение для субъектов общественного сектора;
- 4) активная роль IPSASB;
- 5) влияние международных правительственных организаций;
- 6) признание IPSAS одним из инструментов преодоления долгового кризиса;
- 7) в глобальном аспекте осознание важности международной гармонизации бухгалтерского учета;
- 8) гармонизация финансовых отчетов со статистической информацией.

Сторонники IPSAS полагают, что с внедрением этих стандартов качество бухгалтерского учета и отчетности улучшается, а с ним улучшается и качество управления. В свою очередь высококлассный финансовый менеджмент способствует ужесточению налогового контроля. IPSAS ассоциируются с 'прозрачностью' финансовой отчетности, а значит и с большей информированностью электората и большей подотчетностью Правительства. В этом контексте государственный бухгалтерский учет, соответствующий IPSAS, рассматривается как необходимый элемент хорошо функционирующей управленческой системы, позволяющей тем, кто принимает решения, следить за показателями эффективности и предотвращать принятие неэффективных и несправедливых решений.

Все эти аргументы были перечислены Иан Болл (Ian Ball), автором журнала *Public Money and Management*, в поддержку объявленного Греческим правительством в 2015 г. решения перейти на IPSAS. Еще один аргумент был сформулирован Болл специально для Греции: внедрение IPSAS поможет прояснить финансовое положение страны и реальный размер греческого долга. По мнению автора, долг Греции, рассчитанный по методике IPSAS, может оказаться существенно ниже, нежели принято считать (Ball, 2015, p. 397).

Так ли хороши на самом деле IPSAS как считают его сторонники? Обширная критика стандартов общественного сектора заставляет в этом усомниться.

Критика IPSAS

Если сторонники IPSAS приводят в пример Грецию, как государство, способное извлечь выгоду из внедрения этих стандартов, противники, напротив, полагают, что Греция может послужить наглядным примером поспешности таких суждений. «Нет возражений, - контр аргументирует Жозетт Каруна (Josette Caruana), - основательная бухгалтерия является необходимым элементом хорошего управления, а высококачественный финансовый менеджмент, как замечено Болл, способствует ужесточению налогового контроля. Но внедрение IPSAS не гарантирует всего этого, также как в коммерческом секторе внедрение IFRS автоматически не погружает в нирвану. Чтобы греческое правительство достигло желаемой респектабельности, необходимы более важные, институциональные изменения, а внедрение стандартов финансовой отчетности, будь то IPSAS или другие стандарты, занимает последнее место в списке реформ» (Caruana, 2016, p. 161).

В поддержку своей позиции Каруна приводит интересные сопоставления отчетных показателей Великобритании. Как известно, в общественном секторе этой страны применяются IFRS, по этим стандартам составляется британский консолидированный отчет - *The UK's Whole of Government Accounts*. Отчет о финансовом положении общественного сектора Великобритании по IFRS на 31 марта 2014 г. показал чистую задолженность в размере £1,8152 млрд. Эта сумма заметно выше показателя чистого долга равного £1,402 млрд. в отчете Департамента национальной статистики Великобритании (Office of National Statistics - ONS). Рассчитанный по методологии Евростата (The European System of National and Regional Accounts - ESA 2010) чистый долг общественного сектора Великобритании составляет сумму £1,521 млрд. Именно последняя цифра публикуется в официальных документах ЕС. Вывод Каруна очевиден: пример Великобритании показывает, что финансовая отчетность, составленная по IFRS или IPSAS не приводит к снижению показателя долга (скорее наоборот) и, кроме того, при обсуждении долговой нагрузки страны

данные финансовой отчетности в расчет не принимаются. «Что было бы, если бы потратив свои скудные ресурсы на внедрение IPSAS греческое правительство, сумело бы, наконец, рассчитать стоимость своих внеоборотных активов, оценило бы свои долги по методике IPSAS или IFRS и составило полный баланс, исчерпывающе демонстрирующий финансовое положение? Я думаю, что Европейская комиссия будет по-прежнему утверждать, что валовый долг Греции по номинальной стоимости составляет 175-180% ВВП страны», - заключает Каруна (Caruana, 2016, p. 162).

Кен Варрен (Ken Warren), сотрудник Казначейства Новой Зеландии, страны, первой внедрившей в практику бухгалтерского учета общественного сектора стандарты коммерческого сектора, заметил еще одну проблему IPSAS – неопределенность целей и отсутствие четкого представления об интересах пользователей публичной отчетности общественного сектора. Он подчеркнул, что, несмотря на продолжительность реформы, направление, в котором развивается IPSAS, пока неочевидно, как для пользователей отчетности общественного сектора, так и для самих разработчиков стандартов. По мнению Варрена, стремление IPSASB неизменно следовать подходам к регулированию отчетности, вырабатываемым Комитетом по международным стандартам финансовой отчетности (International Accounting Standards Board – IASB), не всегда оправданно. Он отмечает, что от IPSAS ждут многого, но эти ожидания имеют смысл лишь в том случае, «если мы действительно заботимся о том, чтобы “попасть куда-нибудь”⁶²» т.е. построить систему отчетности общественного сектора, удовлетворяющую подлинным интересам ее пользователей, которые пока, по его мнению, остаются нереализованными. «Возможно, мои самые смелые ожидания заключаются в том, что у поставщиков ресурсов и получателей услуг общественного сектора возродится интерес к его финансовым отчетам», - заключает Варрен (Warren, 2012, p. 40).

О том, насколько внедрение стандартов IPSAS ориентировано на интересы пользователей бухгалтерской отчетности, можно составить суждение на примере российского опыта реформирования. В настоящее время в России объявлено о переходе на IPSAS и разработано несколько проектов национальных стандартов бухгалтерского учета и отчетности, соответствующих этим международным стандартам. Процесс перехода регламентирован специальным документом – Концептуальной основой разработки и утверждения национальных стандартов учета и отчетности Российской Федерации в секторе государственного управления. Примечателен один из разделов этого документа, повествующий о соответствии реформы интересам разных групп пользователей. Первой группой пользователей отчетности, подготовленной по новым стандартам, названы граждане Российской Федерации, получатели государственных услуг, поставщики ресурсов организациям государственного сектора, кредиторы, инвесторы, заемщики, представители международного сообщества, работники организаций государственного сектора и другие заинтересованные пользователи⁶³. На вполне естественный вопрос о том, каковы информационные запросы к бухгалтерской отчетности этой группы пользователей, разработчики стандартов так и не дали ответа. В первой редакции «Концептуальных основ» отмечалось, что потребности в информации у данной группы пользователей и способы их удовлетворения при формировании и представлении финансовой отчетности субъектов общественного сектора еще только предстоит выяснить⁶⁴. В новой версии документа эта ремарка была снята. Запросы внутренних пользователей отчетности, подготовленной по новым стандартам, кажутся ее разработчикам более очевидными, однако и они не определены в «Концептуальных основах» перехода на IPSAS.

⁶² Здесь Варрен употребляет фразу из знаменитого диалога Алисы с Чеширским котом из книги Льюиса Кэрролла «Алиса в стране чудес».

⁶³ Информация официального сайта Министерства финансов Российской Федерации: http://minfin.ru/ru/performance/budget/bu_gs/sfo/#ixzz41ayuxxcT

⁶⁴ Концептуальная основа разработки и утверждения национальных стандартов учета и отчетности Российской Федерации в секторе государственного управления (редакция 2012 г.).

Заклучение

Таким образом, IPSAS получили широкое распространение и их продвижение по странам продолжается. Между тем, концепция этих стандартов не бесспорна. Существуют как показания к их применению, так и противодействующие факторы. В России, которая позднее европейских стран подключилась к процессу перехода на IPSAS, их недостатки пока не очевидны. Тем более, необходимо пристальное внимание к этим недостаткам, пока они не начали создавать препятствия к заимствованию положительных элементов международного опыта реформ общественного сектора.

Литература

- Карельская С.Н., Зуга Е.И.* 35-й Ежегодный конгресс Европейской Ассоциации бухгалтеров // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5. Экономика. 2013 №1. С. 165-169.
- Ball I.* Debate: Would IPSAS help Greece? // *Public Money & Management*. 2015. № 35:6. Pp. 397-398.
- Brusca I., Martinez J.C.* Adopting International Public Sector Accounting Standards: a challenge for modernizing and harmonizing public sector accounting // *International Review of Administrative Sciences*. 2015. № 0(0). Pp. 1–21.
- Caruana J.* Debate: Would IPSAS help Greece? Or would they be the ‘Emperor's New Clothes’? // *Public Money & Management*. 2016. № 36:3. Pp. 161-162.
- Raffournier B., Schatt A.* Is academic accounting research fairly reflected in academic journals & an investigation of possible non-mainstream and language barrier biases // *European Accounting Review*. 2010. Vol. 19. № 1, Pp. 161-190.
- Warren K.* IPSASs through the looking glass // *Chartered Accountants Journal*. 2012. September. Pp. 38-40.
- Watkins A.L., Arrington C.E.* Accounting, New Public Management and american politics: Theoretical insights into the national performance review // *Critical Perspectives on Accounting*. 2007. Vol. 18. Pp. 33–58.

PROBLEMELE RESTITUIRII TVA ȘI TARIFULUI VAMAL ÎN REGIMUL VAMAL DE PERFECTIONARE ACTIVĂ

Cechina Ecaterina, dr., conf. univ., ASEM
ecechina@hotmail.com

Cușmăunsă Rodica, dr., conf. univ., ASEM
rcusmaunsa@mail.ru

Rezumat: *În acest articol sunt analizate problemele restituirii TVA și tarifului vamal în regimul vamal de perfecționare activă (sistemul drawback). Perfecționarea activă a mărfurilor străine se caracterizează prin faptul că acestea rămân în proptietatea entității care le dă spre prelucrare. Obligatoriu, produsele finite compensatorii, rezultate din prelucrarea materiei prime, trebuie să părăsească teritoriul țării în care s-a efectuat prelucrarea, situație care impune garantarea drepturilor de import și, implicit, imobilizarea resurselor financiare sub forma taxelor vamale și taxei pe valoarea adăugată. Astfel, pentru entitățile prestatoare de servicii în regim de perfecționare activă, este anevoios sistemul drawback. Drepturile de import achitate în momentul plasării mărfurilor în regim vamal de perfecționare activă vor fi restituite doar ca urmare a încheierii regimului cu restituire.*

Abstract: *This article analyzed the problem of VAT refund and customs tariff in customs regime (drawback system). The active improvement of foreign goods is characterized by the fact that they remain in the property of the entity that gives them for processing. Binding, the finished products must leave the country, a situation wich impose the guarantee of import/export rights. Thus for the entities providing services the drawback system is difficult. The rights of the import paid will be returned only following the refund scheme.*

Cuvinte-cheie: *perfecționare activă, import, export, drawback, tranzacții internaționale, comerț exterior, taxe vamale, tarif vamal, taxa pe valoarea adăugată.*

Key words: *active perfection, import, export, drawback, customs duty, customs regime, customs taxes.*

Introducere. Intensitatea comerțului internațional a condus la apariția unor forme noi de realizare a schimburilor cunoscute în prezent sub denumirea de operațiuni combinate de comerț exterior. Inițial, aceste operațiuni au fost cunoscute ca „operații speciale de comerț exterior”, denumire considerată ulterior improprie întrucât nu exprima natura tranzacțiilor și nici cele două elemente esențiale care le caracterizează: tehnica tranzacțiilor și scopul imediat urmărit. Operațiunile combinate de comerț exterior au o tehnică mai complexă datorită faptului că operațiunile componente îmbină elemente proprii mai multor genuri de operațiuni simple sau sunt constituite prin reunirea a cel puțin două operațiuni simple strâns legate între ele, care formează baza unei operațiuni complexe. Din categoria respectivă face parte și regimul vamal de perfecționare activă.

Cu toate că perfecționarea activă este un fenomen destul de întâlnit în Republica Moldova, este foarte puțin studiat, probabil din cauza că experiența altor țări a demonstrat ca este doar un fenomen temporar. Lipsa surselor de informare privind modul de restituire a TVA și tarifului vamal în sistemul drawback duce la efectuarea multor erori, deoarece mulți consideră că operațiunile respective sunt simple operațiuni de import-export, totuși, cu siguranță putem afirma că lucrurile nu sunt atât de simple.

Rezultate și discuții. Tranzacțiile de perfecționare a mărfurilor sunt afaceri care îmbină elemente din operațiunile de export și import. Motivația extinderii acestor afaceri economice internaționale, care se realizează într-un cadru juridic complex, constau în: valorificarea unor capacități de producție pentru unii parteneri sau a mărcii pentru ceilalți, ducând la obținerea unui profit comercial însemnat și, pe această bază, la sporirea aportului valutar fără a exclude gradul ridicat și caracterul complex al riscurilor, atât de natură comercială, cât și extra-comercială.

Regimul vamal de perfecționare activă este utilizat de toate statele Uniunii Europene, fiind reglementate de Codul Comunitar. În sistemul legislativ autohton perfecționarea activă se încadrează în așa-numitele regimuri vamale suspensive. Regimurile vamale suspensive sunt operațiuni cu titlu temporar, care au drept efect suspendarea plății taxelor vamale. Regimul vamal suspensiv se solicită în scris de către titularul operațiunii comerciale. Autoritatea vamală aprobă cererea doar în cazul când poate asigura supravegherea și controlul regimului vamal suspensiv.

Regimul perfecționării active permite introducerea, păstrarea, utilizarea și prelucrarea mărfurilor străine încât să le schimbe starea și clasificarea tarifară. Reieșind din aceste largi posibilități, regimul vamal de perfecționare activă este unul dintre cele mai utilizate din toate regimurile vamale suspensive.

În cazul tranzacțiilor de perfecționare a mărfurilor obiectul afacerii îl constituie prelucrarea materiilor prime, materialelor ori a semifabricatelor, care aparțin uneia dintre părțile contractante, de către cealaltă parte, precum și transformarea sau repararea lor, după caz. Perfecționarea activă a mărfurilor străine se caracterizează prin faptul că bunurile rămân în proprietatea entității care le dă spre perfecționare, iar cu ocazia livrării produselor compensatorii are loc doar un transfer de manoperă, respectiv un export de servicii.

Regimul de perfecționare activă poate fi acordat:

- a) cu suspendarea plății drepturilor de import;
- b) cu restituirea drepturilor de import achitate în prealabil (sistemul drawback).

Regimul de perfecționare activă cu suspendare constă în supunerea pe teritoriul Republicii Moldova la una sau mai multe operațiuni de perfecționare activă a mărfurilor de import, destinate a fi reexportate în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova sub formă de produse compensatorii, fără a face obiectul încasării drepturilor de import sau al măsurilor de politică economică.

Regimul de perfecționare activă cu restituire (drawback) se aplică în cazul mărfurilor străine importate, care după perfecționarea activă urmează a fi scoase sub formă de produse compensatorii, cu restituirea drepturilor de import, excepție taxa pentru proceduri vamale. Totodată, autorizația de utilizare a regimului cu restituire (drawback) se acordă pentru mărfurile de import numai în cazul când, la momentul înregistrării declarației vamale de plasare sub regim:

- a) mărfurile importate nu sunt supuse unor restricții sau prohibiții la punerea în liberă circulație;
- b) produsele compensatoare principale nu sunt supuse unor restricții sau prohibiții la export potrivit legislației în vigoare.

Pentru entitățile prestatoare de servicii în regim de perfecționare activă, este anevoios sistemul drawback. În acest caz, agenții economici sunt nevoiți să achite drepturile de import stabilite de legislația în vigoare în momentul primirii materiilor prime spre prelucrare, fără posibilitatea trecerii în cont a sumei TVA achitate, fapt care duce la diminuarea mijloacelor circulante.

Astfel, conform prevederilor Codului Fiscal, art.103, alin.(3), suma TVA achitată pentru mărfurile plasate în regim vamal de perfecționare activă, la care se aplică TVA, se restituie, în conformitate cu modul stabilit de Serviciul Vamal, într-un termen ce nu va depăși 30 de zile.

În baza art.28, lit. (m) al Legii cu privire la tariful vamal, taxa vamală achitată pentru mărfurile plasate în regim vamal de perfecționare activă, la care se aplică taxa vamală, se restituie, în modul stabilit de Serviciul Vamal, într-un termen ce nu va depăși 10 zile.

Potrivit art.124, alin.(6) al Codului Fiscal, la introducerea pe teritoriul vamal a mărfurilor străine supuse accizelor, și plasarea acestora în regim vamal de perfecționare activă, accizul se achită la introducerea acestor mărfuri, cu restituirea ulterioară a sumelor achitate ale accizului la scoaterea de pe teritoriul vamal a produselor rezultate din prelucrare, în modul stabilit de Guvern.

Din cele menționate mai sus, deducem că, drepturile de import achitate în momentul plasării mărfurilor în regim vamal de perfecționare activă vor fi restituite doar ca urmare a încheierii regimului cu restituire.

Potrivit art.194 a Regulamentului de aplicare a destinațiilor vamale prevăzute de Codul Vamal al Republicii Moldova, regimul de perfecționare activă cu restituire se încheie la reexportul produselor compensatoare stabilite în autorizație ori prin plasarea lor într-unul din regimurile: tranzit, antrepozit vamal, admitere temporară, perfecționare activă - sistemul cu suspendarea drepturilor de import sau în zone libere și efectuată în cadrul termenului de reexport autorizat.

În vederea restituirii drepturilor de import, declarația vamală depusă pentru produsele compensatoare trebuie să conțină toate elementele necesare justificării cererii de restituire. Restituirea drepturilor de import se face la solicitarea titularului autorizației de perfecționare activă pe baza unei cereri denumite Cerere de restituire PA. Cererea de restituire PA se depune la biroul vamal care are în evidență operațiunea în termen de cel mult 30 de zile de la data la care produsele compensatoare au fost exportate sau plasate, în vederea exportului ulterior, într-unul din următoarele regimuri vamale: tranzit, antrepozit vamal, admitere temporară, perfecționare activă - sistemul cu suspendarea drepturilor de import sau în zone libere. În cazuri temeinic justificate, organul vamal poate aproba restituirea drepturilor de import și după expirarea termenului prevăzut mai sus, însă fără ca noul termen să fie mai mare de 6 luni. După expirarea termenului de un an din data exportului produselor compensatoare, dreptul de restituire se prescrie.

Cererea de restituire PA trebuie să cuprindă următoarele mențiuni:

- a) numărul autorizației de perfecționare activă;
- b) cantitatea, pe tip de marfă, a mărfurilor străine pentru care se solicită restituirea drepturilor de import;
- c) poziția tarifară din Nomenclatorul mărfurilor;

d) valoarea în vamă, precum și drepturile de import aferente mărfurilor străine, înscrise în declarația vamală de import a mărfurilor aferente regimului de perfecționare activă - sistemul de restituire;

e) data importului mărfurilor străine;

f) numărul declarațiilor vamale prin care mărfurile străine au fost importate în cadrul regimului;

g) felul, cantitatea și destinația vamală ale produselor compensatoare;

h) valoarea produselor compensatoare dacă încheierea se realizează pe baza metodei cheii valorice;

i) rata de randament stabilită;

j) numerele declarațiilor vamale prin care produsele compensatoare au fost plasate sub una din destinațiile vamale prevăzute la pct. 197 alin. (2) a Regulamentului de aplicare a destinațiilor vamale;

k) cuantumul drepturilor de import de restituit.

Biroul vamal care are în evidență operațiunea verifică Cererea de restituire PA și o aprobă, dacă sînt întrunite condițiile de restituire, sau o respinge, informînd titularul autorizației cu privire la rezultatul verificărilor. Organele vamale vor respinge cererile de restituire în toate cazurile în care constată că produsele compensatoare obținute nu sînt cele specificate în autorizația de perfecționare activă ori dacă reexportul produselor compensatoare a fost efectuat după expirarea termenului-limită prevăzut pentru încheierea operațiunii.

Taxa vamală se calculează prin aplicarea cotelor procentuale diferențiate pe grupe de mărfuri, asupra valorii în vamă a bunurilor primite în regim vamal de perfecționare activă (drawback). Grupele de mărfuri și cotele procentuale sunt aprobate prin Legea nr. 172 din 25.07.2014 privind aprobarea Nomenclurii combinate a mărfurilor.

Conform prevederilor art.100 al Codului fiscal, valoarea impozabilă a mărfurilor importate constituie valoarea lor vamală, determinată în conformitate cu legislația vamală, precum și impozitele și taxele care urmează a fi achitate la importul acestor mărfuri, cu excepția T.V.A..

Exemplu: *O entitate a introdus pentru prelucrare 300 tone de substanțe chimice, urmînd să producă 210 tone de vopsea – produs compensator. În rezultatul prelucrării s-a reușit perfecționarea numai la 50% din materia primă introdusă. Din motivul neprelucrării a 150 tone de substanțe chimice și expirării în scurt timp a autorizației de perfecționare, entitatea a modificat regimul vamal de perfecționare activă în regim vamal de import.*

Conform prevederilor legislației în vigoare cota taxei vamale este 5%. Cursul oficial al leului moldovenesc la data întocmirii declarației vamale este de 22,4779 lei /euro. Valoarea în vamă determinată de către Serviciul Vamal constituie 809 204,40 lei (300 tone x 120 euro x 22,4779 lei).

Drepturile de import se vor calcula astfel:

1) Taxa pentru proceduri vamale: $809\,204,40 \text{ lei} \times 0,1\% = 809,20 \text{ lei}$;

2) Taxa vamală: $809\,204,4 \text{ lei} \times 5\% = 40\,460,22 \text{ lei}$;

3) T.V.A.: $(809\,204,4 \text{ lei} + 809,2 \text{ lei} + 40\,460,22 \text{ lei}) \times 20\% = 170\,094,76 \text{ lei}$;

Din punct de vedere contabil, drepturile de import aferentă mărfurilor primite în regim vamal de perfecționare activă (sistem drawback) se contabilizează astfel:

1) la suma taxelor și impozitelor achitate Serviciului Vamal (taxa vamală, T.V.A.):

Debit contul 232 "Creanțe preliminate", subcontul 2323 „Alte creanțe preliminate”

- 210 554,98 lei

Credit contul 242 "Conturi curente în monedă națională", subcontul 2421 "Numerar la conturi nelegat"

- 210 554,98 lei

2) la suma taxei pentru proceduri vamale achitată Serviciului Vamal:

Debit contul 234 "Alte creanțe curente", subcontul 2343 „Creanțe privind alte operații”

- 809,20 lei

Credit contul 242 "Conturi curente în monedă națională", subcontul 2421 "Numerar la conturi nelegat"

- 809,20 lei

3) la suma taxei pe valoarea adăugată și taxei vamale acceptate spre restituire proporțional materiilor prime prelucrate, ca urmare a exportului produselor compensatorii [(40460,22 lei+ 170094,76 lei) x 50% = 105 277,49 lei]:

Debit contul 234 "Alte creanțe curente", subcontul 2343 „Creanțe privind alte operații”
- 105 277,49 lei

Credit contul 232 "Creanțe preliminate", subcontul 2323 „Alte creanțe preliminate”
- 105 277,49 lei

4) la suma taxei pentru proceduri vamale aferentă materiilor prime la care a fost modificat regimul vamal de perfecționare activă în regim vamal de import (40 460,22 lei x 50%):

Debit contul 211 "Materiale", subcontul 2111 „Materii prime și materiale de bază”
- 20 230,11 lei

Credit contul 544 „Alte datorii curente”, subcontul 5442 „Alte datorii calculate curente”
- 20 230,11 lei

5) la suma taxei pe valoarea adăugată aferentă materiilor prime la care a fost modificat regimul vamal de perfecționare activă în regim vamal de import (170 094,76 lei x 50%), sumă care conform prevederilor Codului Fiscal, art.102 se permite de trecut în cont:

Debit contul 534 "Datorii față de buget", subcontul 5344 „Datorii privind taxa pe valoarea adăugată”
- 85 047,38 lei

Credit contul 544 „Alte datorii curente”, subcontul 5442 „Alte datorii calculate curente”
- 85 047,38 lei

6) stingerea datoriei față de Serviciul Vamal din contul avansului acordat în sistemul drawback:

Debit contul 544 „Alte datorii curente”, subcontul 5442 „Alte datorii calculate curente”
- 105 227,49 lei

Credit contul 232 "Creanțe preliminate", subcontul 2323 „Alte creanțe preliminate”
- 105 277,49 lei

Concluzii. În consecință, perfecționarea activă a mărfurilor străine se caracterizează prin faptul că acestea rămân în proprietatea entității care le dă spre prelucrare, iar cu ocazia livrării produselor compensatorii are loc numai un transfer de manoperă, respectiv un export de servicii. Pentru a se încadra în categoria tranzacțiilor de perfecționare activă a mărfurilor, obligatoriu, produsele finite rezultate din prelucrarea materiei prime trebuie să părăsească teritoriul țării în care s-a efectuat prelucrarea, ele fiind reexportate în țara beneficiarului, situație care impune garantarea drepturilor de import și, implicit, imobilizarea resurselor financiare sub forma taxelor vamale și taxei pe valoarea adăugată, sume care se recuperează integral, în cazul în care produsele compensatorii sunt exportate. Situația în care produsele rezultate se valorifică pe piața internă, drepturile de import nu se recuperează. Astfel, pentru entitățile prestatoare de servicii în regim de perfecționare activă, este anevoios sistemul drawback. Drepturile de import achitate în momentul plasării mărfurilor în regim vamal de perfecționare activă vor fi restituite doar ca urmare a încheierii regimului cu restituire.

Bibliografie:

1. Codul Fiscal, aprobat prin Legea nr.1163-XIII din 24.04.1997.
<http://www.lex.md/fisc/codfiscaltxtro.htm>
2. Codul vamal al Republicii Moldova, nr.1149 din 20.07.2000.
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=319745>
3. Legea cu privire la tariful vamal nr. 1380 din 20.11.1997.
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=319952>
4. Legea privind aprobarea Nomenclaturii combinate a mărfurilor nr. 172 din 25.07.2014.
<http://lex.justice.md/md/354306/>
5. Ordin privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate nr. 118 din 06.08.2013.
<http://mf.gov.md/actnorm/contabil/standartnew>

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УЧЕТА РАСХОДОВ И ЗАТРАТ НА АВТОТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

*Герасимов Михаил, д.э.н., доцент, МЭА
maiklgheri@mail.ru*

Abstract. *In the article the range of problems of account of expenses and charges is examined on motor transport enterprises in accordance with a current legislation.*

Как показали исследования учетной практики отечественных автотранспортных предприятий, для большинства из них не существует разграничение понятий затраты и расходы и определение себестоимости отдельно каждой оказанной услуги.

Многие из них напрямую включают понесенные расходы в себестоимость продаж и определяют финансовый результат в стоимостном выражении от общего объема оказанных услуг.

Расходы и затраты в отечественной науке и практике как понятия не отождествляют с 1998 года, когда был принят Национальный стандарт бухгалтерского учета 3 (НСБУ) «Состав затрат и расходов».

Термин «расходы» получил широкое распространение в начале XX века одновременно с появлением динамической концепции, согласно которой финансовый результат определяется как разница между доходами и расходами предприятия.

Согласно НСБУ «Расходы» с 1 января 2015 года, *расходы* представляют собой уменьшения экономических выгод, отраженные в отчетном периоде в форме выбытия, уменьшения стоимости активов или увеличения обязательств, способствующие уменьшению собственного капитала (финансового результата), за исключением связанных с его распределением между собственниками [1].

Определение затрат на сегодняшний день в действующих нормативных актах Республики Молдова рассматривается непосредственно в «Методических указаниях о бухгалтерском учете производственных затрат и калькуляции себестоимости продукции и услуг» (в дальнейшем Методические указания):

Производственные затраты – ресурсы, представленные в стоимостном выражении и израсходованные для производства продукции/оказания услуг [2]. Отечественными НСБУ четко определены затраты в строительстве и в сельском хозяйстве, в этой связи разработаны и введены в действие такие НСБУ как: «Договоры на строительство», «Особенности бухгалтерского учета в сельском хозяйстве», однако немаловажным вопросом на наш взгляд является четкое определение затрат и расходов и на автотранспортных предприятиях.

Транспортная услуга является конечным процессом материального производства и одновременно начальным этапом производственного или конечного потребления.

В настоящее время под услугой понимается непосредственное перемещение грузов в пространстве, а также любая операция, не являющаяся движущей, но обеспечивающая ее подготовку и осуществление, а именно: упаковка и маркировка грузов, их пакетирование, промежуточное хранение, перевозка пассажиров

Автотранспортные предприятия, действующие в Республике Молдова, оказывают множество разных услуг:

- оказания услуг по перевозке пассажиров по городским, пригородным, междугородним и международным маршрутам;
- перевозки багажа;
- камеры хранения;
- оказания услуг комнаты матери и ребенка;
- грузовые перевозки;
- экспедиционные и др.

Как показывают исследования, 80% автотранспортных предприятий не применяют в учетной практике счета управленческого учета, а следовательно не определяют себестоимость оказанных услуг по своему основному виду деятельности.

Основная деятельность – деятельность, связанная с производством продукции и/или оказанием услуг, которая составляет цель деятельности субъекта.

Тем самым менеджеры таких предприятий и другие пользователи учетной информации не получают необходимую информацию для анализа и бизнес планирования.

Исследуемые предприятия в большей части списывают все расходы, связанные с использованием автотранспортных средств в своей деятельности напрямую на счет 711 «Себестоимость продаж», субсчет 7113 «Себестоимость оказанных услуг» без разграничения по автоподвижному составу или по каждому автомобилю в отдельности.

Как правило, автотранспортные предприятия имеют прямые затраты, которым согласно «Методическим указаниям» дается следующее определение:

Прямые затраты – затраты, которые могут быть отнесены к конкретному объекту калькуляции прямым путем без промежуточных расчетов [2].

К прямым затратам автотранспортных предприятий можно отнести затраты на:

- а) горюче - смазочные материалы;
- б) оплату труда водителей;
- в) отчисления на социальное и медицинское страхование от начисленной заработной платы водителей;
- г) командировочные водителей;
- д) ремонт автотранспортных средств в соответствии с законодательством и др.

Этот перечень может быть дополнен в зависимости от специфики деятельности автотранспортных предприятий.

Таким образом, за отчетный период можно получить необходимую информацию о величине затрат по каждому автомобилю в отдельности.

Наряду с прямыми затратами, могут иметь место и косвенные производственные затраты, определение которых дано следующее:

Косвенные производственные затраты – затраты, связанные с управлением и обслуживанием производственных подразделений субъекта [2].

Исходя из определения и деятельности автотранспортных предприятий, косвенные производственные затраты могут включать в себя:

- а) заработную плату менеджера подвижного состава;
- б) отчисления на социальное и медицинское страхование от начисленной заработной платы менеджера подвижного состава;
- в) услуги связи менеджера;
- г) командировочные и др.

Иными словами, косвенные производственные затраты должны подлежать распределению и относиться непосредственно к оказанию автотранспортных услуг.

Бухгалтеры исследуемых нами автотранспортных предприятий, руководствуясь НСБУ «Расходы», большую часть налогов или представительских затрат (расходов) списывают на административные расходы.

На наш взгляд, сбор за пользование автомобильными дорогами и другие сборы, которые уплачиваются по каждому автомобилю в отдельности ежегодно, целесообразней было бы учитывать не в составе административных расходов, а в составе затрат по каждой автотранспортной единице в отдельности.

В связи с этим, считаем необходимым к счету 821 «Косвенные производственные затраты» открыть субсчет 8211 «Обязательные сборы с автотранспортных средств» и предложить номенклатуру аналитических счетов:

- 82111 «Сбор за предоставление услуг по автомобильной перевозке пассажиров»;
- 82112 «Сбор за парковку автотранспорта»;
- 82113 «Сбор за использование воды»

То же самое касается и налога на благоустройство территорий, который исчисляется ежеквартально исходя из среднесписочной численности работников предприятия, тем самым можно выделить отдельно водителей автотранспорта.

Тем самым, считаем необходимым предложить учитывать часть налога на благоустройство территорий, исчисленного исходя из среднесписочной численности водителей и менеджмента подвижного состава, ежеквартально учитывать по счету:

- 82114 «Сбор на благоустройство территорий, исчисленный с услуг».

На наш взгляд, предложенная номенклатура аналитических счетов будет достоверно отражать информацию автотранспортных предприятий и в конечном итоге, такая информация будет включаться в себестоимость оказанных услуг.

Непонятно списание представительских затрат на административные расходы исследуемых предприятий, ведь в большей своей части прием делегаций из-за рубежа, связан с производственным процессом автотранспортных предприятий.

Учитывая вышеизложенное, считаем необходимым предложить автотранспортным предприятиям вести учет по каждой автотранспортной единице с применением счетов управленческого учета, что сформирует затраты по центрам ответственности, а также учет себестоимости продаж от оказанных автотранспортных с применением счетов аналитического учета по счету 711 «Себестоимость продаж» также по каждому автомобилю в отдельности.

В дополнении ко всему, считаем необходимым внедрить в учетную практику автотранспортных предприятий для полной информации о затратах и расходах, которая может быть необходима менеджерам и другим пользователям для принятия решений, ведение учета затрат и расходов по видам перевозок: городские, пригородные, междугородные и международные.

Исходя из всего изложенного, можно сделать вывод о том, что в свете действующего законодательства для автотранспортных предприятий необходимо разработать нормативный документ (положение) по признанию и учету расходов и затрат.

Библиография:

1. Национальный стандарт бухгалтерского учета «Расходы», Monitorul Oficial, N 233-237 от 22.10.2013
2. «Методические указания о бухгалтерском учете производственных затрат и калькуляции себестоимости продукции и услуг» Monitorul Oficial, N 233-237 от 22.10.2013

NECESITATEA STUDIILOR DISCIPLINELOR DE CONTABILITATE ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ UNIVERSITARĂ A SPECIALIȘTILOR (NECONTABILII) DIN DOMENIUL ECONOMIC

*Bădicu Galina, dr., conf. univ., ASEM
gbadiku@mail.ru*

*Mihaila Svetlana, dr., conf. univ., ASEM
sv_mihaila@yahoo.com*

Rezumat: Obiectivul final al procesului de învățământ economic superior trebuie să fie formarea competențelor. În general, dezvoltarea economiei, se realizează cu precădere datorită progresului uman și științific, unde o sarcină foarte importantă în dezvoltarea și consolidarea afacerilor îi revine economistului. Responsabilitatea primară privind competențele specialiștilor din domeniul economic o au universitățile, care prin modernizarea planului de învățământ trebuie să țină cont de cerințele mediului profesional (angajatorilor), unde rolul economistului, se extinde dincolo de cunoștințele înguste, adaptabilitate și capacitate ridicată de a aborda diverse probleme. În acest sens, vizând interesele concurente, în sfera educației, ale universității, studenților și

angajatorilor, particularizăm dezbateră în vederea proiectării strategiilor educației în învățământul economic superior din Republica Moldova, cu referire la necesitatea studierii disciplinelor de contabilitate în formarea profesională a specialiștilor (necontabili) din domeniul menționat. Articolul prezintă o cercetare bazată pe documentarea privind disciplinele de contabilitate incluse în curriculumul universitar la programele de licență, iar în vederea testării necesității studierii disciplinelor de contabilitate în formarea profesională a specialiștilor (necontabili) din domeniul economic s-a elaborat un chestionar.

Abstract: *The ultimate objective of the process of higher economic education should be skills training. Generally, economic development is achieved mainly due to human and scientific progress, with the economist being in charge for a very important task of developing and strengthening the business. The primary responsibility for the competence of specialists in the field of Economics lies on universities, which by modernizing the curriculum should take into account the requirements of the professional environment (employers), where the role of the economist extends beyond narrow knowledge, adaptability and high capacity to solve various problems. In this regard, targeting the competing interests in the sphere of education, the university, students and employers, we customize debates to design strategies of higher economic education in Moldova, referring to the necessity of studying the disciplines of Accounting for the professional training of specialists (with non-Accounting major) in the field mentioned above. The article represents a research based on accounting documentation regarding the subjects included in the curriculum of undergraduate academic programs, and in order to test the necessity of studying accounting subjects for the training of specialists (with non-Accounting major) in Economics, a questionnaire was developed.*

Cuvinte-cheie: învățământ economic superior, formare profesională universitară, specialiști (necontabili) din domeniul economic, mediul profesional, relevanța contabilității în educația și practica economică, Republica Moldova.

Keywords: higher economic education, vocational university training, specialists (non-accountants) in Economics, professional environment, the relevance of Accounting in education and economic practice, Moldova.

JEL: M 41

Introducere. Cunoștințele necesare pentru a activa eficient ca economist în practică, continuă să se extindă și să se schimbe rapid. Economiștii se confruntă în permanență cu așteptări și exigențe sporite legate de cunoștințele și capacitățile lor. În plus, necesitatea de a fi competitiv face să accentueze rolul și responsabilitățile economiștilor din entitățile de toate tipurile. În sistemele moderne de învățământ ale lumii, *nu mai este acceptată ideea* conform căreia învățământul economic superior ar trebuie să pregătească studenții „în general” pentru viață.

Scopul învățământului universitar modern este calificarea și profesionalizarea pentru un tip de activitate bine determinat și pentru o meserie bine definită, iar condiția, unică și esențială, de reușită a absolvenților pe o piață a muncii din ce în ce mai exigentă, este înarmarea studentului cu un grad înalt de competitivitate [1, art. 75]. Problema pe care o au azi universitățile este aceea a selecției pe care trebuie să o facă în predarea disciplinelor economice. A devenit important să se stabilească ce cunoștințe economice sunt necesare, ce este relevant, oportun și obligatoriu de predat.

Ei bine, ce este un economist? Definițiile contemporane îl plasează pe economist în acea categorie de ocupații, care are în centrul preocupărilor ei modul de administrare a bunăstării la nivel micro și macro. El, este cel care colectează și analizează informații, le procesează, monitorizează tendințe, elaborează prognoze, dar mai ales oferă soluții problemelor apărute ca urmare a comportamentului pieței și a dezechilibrelor ce derivă din acesta. Fără o cunoaștere aprofundată a legislației fiscale nu se poate numi economist. Un economist trebuie să judece și să fie competent să analizeze circumstanțele care îl afectează dintr-o piață. Fără cunoștințe vaste în domeniul contabilității, economistul nu poate fi economist. Trebuie să cunoască ceea ce înseamnă conturile contabile, elementele costului de producție, să întocmească și să analizeze situațiile financiare, să elaboreze o bilanță de verificare etc.

În prezent, suntem martorii unor mari schimbări privind implementarea prevederilor procesului de la Bologna, în vederea restructurării învățământului superior pe două cicluri - licență (ciclul I) și masterat (ciclul II), introducerii în toate instituțiile de învățământ superior a sistemului de credite transferabile, elaborării și implementării unui nou Nomenclator al domeniilor și specializărilor de pregătire profesională [2].

În contextul aderării procesului de la Bologna, modificările operate în planurile de învățământ și a curriculumului universitar, au contribuit la micșorarea drastică a numărului de ore de contact direct la disciplinele de contabilitate, cu dezavantaje asupra formării profesionale universitare a studentului-economist. O latură deosebit defavorabilă în formarea profesională universitară constituie excluderea disciplinelor „Contabilitate financiară”, „Contabilitatea managerială” și „Contabilitatea întreprinderii” la diverse facultăți din cadrul ASEM (*cu excepția Facultății „Contabilitate”*) - unități de curs având ca obiective primordiale formarea competențelor cognitive.

Caracterul universal al contabilității justifică prezența disciplinelor de contabilitate ca un obiect principal de studiu în toate specializările și facultățile cu profil economic, precum și în programele de învățământ ale facultăților de alt profil: drept, inginerie, informatică etc. Contabilitatea reprezintă istoria mediului economic al entității, descrisă în situațiile financiare, exprimată în cifre deosebit de relevante în procesul decizional și în aprecierea nivelului de performanță. *În acest context, considerăm că disciplinele de contabilitate constituie unele dintre componentele de bază din totalitatea disciplinelor obligatorii în formarea specialiștilor economiști (necontabili).*

Pentru a îmbunătăți calitatea și eficiența educației, modificarea planului de învățământ necesită o examinare mai aprofundată, în vederea pregătirii de specialiști valoroși și inserției mai bune pe piața muncii a absolvenților economiști.

Întrebarea generală a cercetării formulate, la acest nivel, se referă la relevanța contabilității în educația și practica economică, care ar putea avea impact asupra competitivității absolventului. În consecință, devine prioritară reevaluarea rolului fiecărei discipline în ansamblul disciplinelor de specialitate și adaptarea predării fiecărei discipline la necesitățile concrete ale activității viitoare a absolventului.

Metodologia cercetării. Cercetarea noastră a avut drept obiectiv investigarea opiniei absolvenților cu privire la corelația dintre cunoștințele dobândite la disciplinele de contabilitate pe parcursul anilor de studii și cerințele mediului profesional. Totodată, articolul prezintă o investigație a disciplinelor de contabilitate incluse în curriculumul universitar la programele de licență în cadrul facultăților ASEM [3], care formează competențe în domeniul managementului, finanțe, relații economice internaționale etc. și este destinat să conducă la revelarea unor noi aspecte ale esenței educației în domeniul economic.

În vederea atingerii acestui obiectiv am încercat să aflăm următoarele: disciplinele de contabilitate sunt utile și necesare în pregătirea economică profesională? - în ce măsură nivelul cunoștințelor de contabilitate acumulate în mediul universitar facilitează accesul în mediul profesional?

Pentru realizarea studiului am utilizat ca metodologie de cercetare științifică, cercetarea de tip cantitativ. În acest sens, s-a elaborat un chestionar ce cuprinde 14 întrebări. Proiectarea chestionarului și formularea întrebărilor se pliază pe respectarea obiectivului principal al lucrării cu referire la necesitatea studierii disciplinelor de contabilitate în formarea profesională a specialiștilor (necontabili) din domeniul economic. Primele trei întrebări includ coordonate generale de identificare ale respondenților, precum facultatea, instituția absolvită și sexul. Celelalte întrebări vizează opinia absolvenților cu privire la capacitatea mediului universitar de a le oferi pregătire necesară pentru integrarea cu succes în mediul profesional și cerințele mediului profesional. Printr-un număr de 14 întrebări, atât cu răspunsuri unice, multiple, cât și mixte am formulat puncte de referință pentru dezbaterile nevoilor identificate în rândul masteranzilor, atât în raport de educația economică primită, cât și de experiența personală indusă de inițiativele proprii sau de entitățile

angajatoare, în vederea formulării unor propuneri coerente de integrare în curriculumul universitar al disciplinelor de contabilitate.

Rezultatele și concluziile cercetării. Chestionarul intitulat „*Necesitatea studierii disciplinele de contabilitate și evaluarea calității instruirii studenților cu profil economic (cu excepția contabililor) în mediul universitar*” a fost distribuit unui număr de 100 de absolvenți, actualmente masteranzi la diferite programe de studii la Școala Masterală, ASEM. Prin urmare, eșantionul a inclus 94 respondenți, din care 14 bărbați (14,89%) și 80 femei (85,11%). În marea majoritate, respondenții sunt absolvenți (necontabili) economiști (BA, FB, REI, SPE) ai ciclului licență, ASEM, dar și a altor universități, precum UTM, USM.

Sondajul în rândul masteranzilor, atestă întâi de toate că respondenții realizează oportunitățile pe care le poate oferi specialitatea pe care și-au ales-o și, fapt mai important, că sunt conștienți de adevărul că o bază teoretică reprezintă numai punctul de plecare, practica urmând a da valoare și recunoaștere activității pe care și-au propus să o desfășoare după absolvire.

Majoritatea au declarat că sunt angajați într-un domeniu corespunzător programului de studii la licență (46,15%), unii sunt angajați în calitate de contabil, cu toate că au absolvit altă facultate din domeniul economic (19,15%), iar restul - activează în alte domenii (34,04%).

Rezultatele cercetării confirmă că o parte semnificativă dintre respondenți percep existența anumitor dificultăți la încadrarea în mediul profesional, ca urmare a diferențelor în formarea profesională universitară: de motivație, dar și suport oferit de universități absolvenților.

Pentru a răspunde la întrebarea „*considerați că disciplinele de contabilitate sunt utile și necesare în pregătirea economică universitară*”, s-au inclus șase răspunsuri (multiple): a) *bazele contabilității*, b) *contabilitatea financiară*, c) *contabilitatea managerială*, d) *contabilitatea întreprinderii*, e) *alte discipline de contabilitate*, f) *nu mă pot pronunța* (fig. 1).

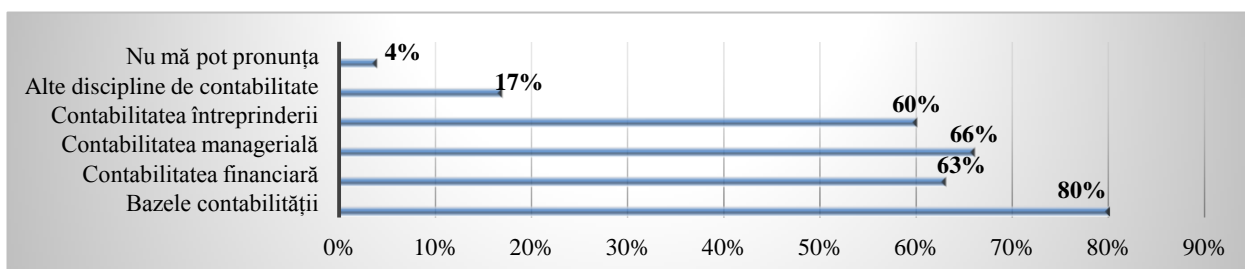

Figura 1. Necesitatea și utilitatea disciplinelor de contabilitate în formarea economică universitară

Precizăm că valorile din graficul de mai sus, nu cumulează 100%, deoarece întrebarea a conținut mai multe variante de răspuns. În baza rezultatelor prezentate, observăm că **toți absolvenții pledează pentru studierea disciplinelor de contabilitate** și, nu doar a bazelor teoretice ale contabilității, precum este prevăzut în planurile de învățământ (2015-2016) la facultățile ASEM-ului, ciclul I. Explicația este dată de relevanța studiilor de contabilitate la angajarea în câmpul muncii. În acest context, curriculumul universitar din învățământul economic superior, trebuie să fie centrat pe student și axat pe formarea de competente profesionale. În vederea depășirii situației create, ar fi binevenită o decizie privind reevaluarea strategiilor educaționale, a curriculumul universitar, care în mare măsură depinde de profilul instituțional, opinia cadrelor universitare și de rezultatele unor consultări sistematice intercorelate între mediul universitar/academic și cel profesional. Putem menționa că micșorarea numărului de ore la disciplinele de contabilitate, prin excluderea disciplinelor menționate mai sus, se răsfrânge asupra calității însușirii de către student a noțiunilor și principiilor contabile, fapt ce influențează la pregătirea economică profesională.

Drept exemplu poate servi rezultatele următoarei întrebări ce vizează „*numărul de ore prevăzut în planul de studii pentru disciplinele de contabilitate*” (relevăm că respondenții au studiat trei discipline de contabilitate), fapt prezentat în figura 2.

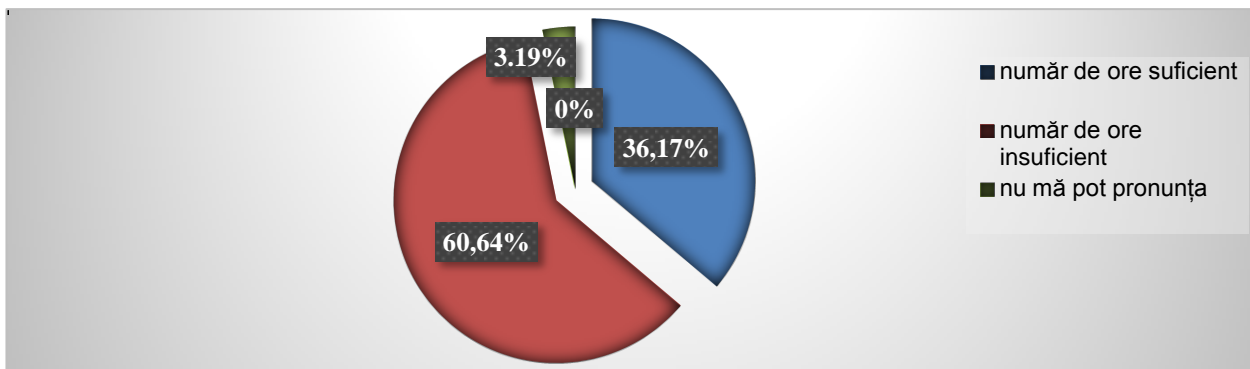

Figura 2. Numărul de ore prevăzut în planul de studii pentru disciplinele de contabilitate

Opțiunea respondenților (60,64%) pentru numărul de ore insuficient poate fi explicată prin faptul că conform curriculumului, în cadrul unui curs este preconizată studiarea a 6-7 teme, în decursul a 30 ore de curs. Astfel, contabilitatea, fiind o disciplină cu un grad mult mai înalt de concretizare/abstractizare, în comparație cu alte discipline, necesită timp și efort pentru analiza, reprezentarea și exemplificarea fenomenelor, elementelor și proceselor pe care le desemnează termenii contabili și prevederile legislației contabile naționale. Ținem să menționăm, că unii absolvenți economiști pledează pentru majorarea orelor la disciplinele de contabilitate din contul altor obiecte, care în opinia lor, nu au tangență directă cu specializarea aleasă.

Majoritatea respondenților (96,81%) consideră că *mediul universitar le oferă pregătire necesară în contabilitate pentru a profesa în mediul profesional*. Doar 3,19% dintre respondenți apreciază ca fiind redus gradul de utilitate al cunoștințelor dobândite în mediul academic pentru integrarea în mediul profesional (fig. 3).

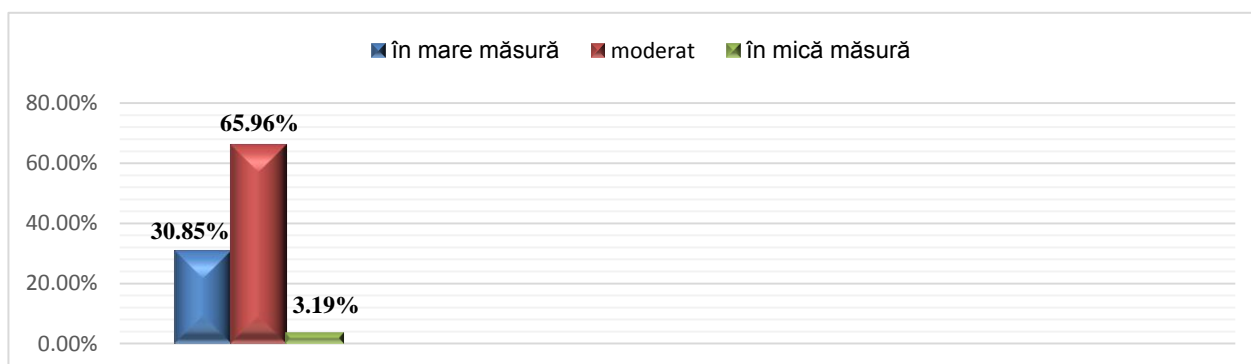
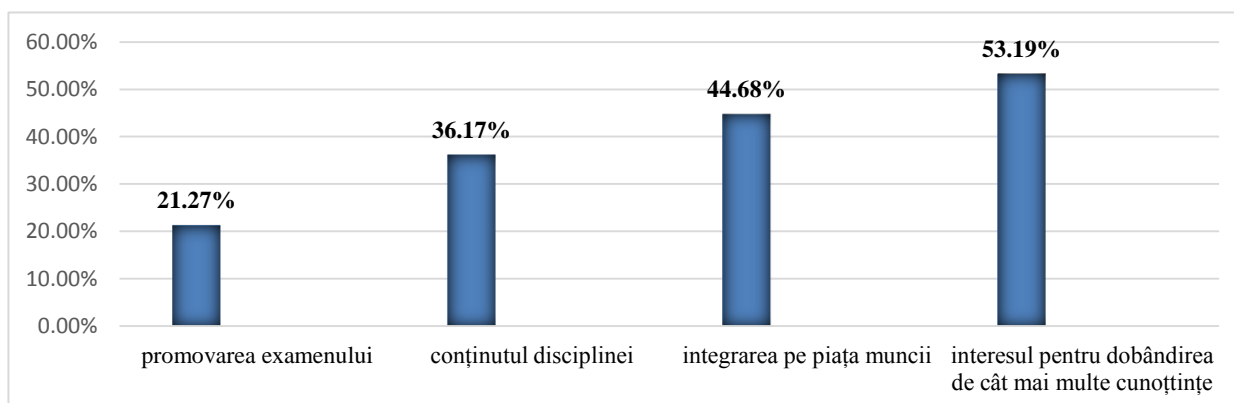

Figura 3. Capacitatea mediului universitar de a oferi absolvenților pregătire necesară în contabilitate pentru integrarea în mediul profesional

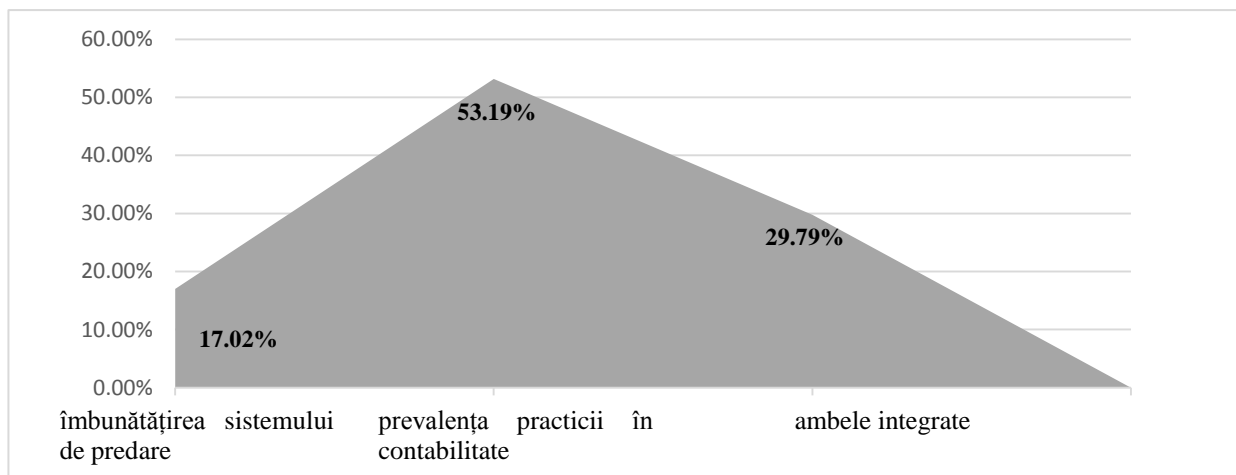
În ceea ce privește *relevanța disciplinelor studiate de contabilitate la angajarea în câmpul muncii*, 40,42% afirmă că acestea sunt în mare măsură relevante, 57,45% - moderat și doar 2,13% apreciază gradul redus de relevanță. Factorii determinanți pentru absolvenți privind acumularea de cunoștințe în domeniul contabilității pe parcursul anilor de studiu din cadrul facultății au fost clasificați de către respondenți astfel: integrarea pe piața muncii (44,68%) și interesul pentru dobândirea de cât mai multe cunoștințe (53,19%), figura 4. Precizăm că valorile din graficul de mai jos nu cumulează 100%, deoarece întrebarea a conținut mai multe variante de răspuns.

Figura 4. Motivul însușirii disciplinelor de contabilitate în mediul academic

În această ordine de idei, suntem conștienți de faptul și constatăm că studierea contabilității în formarea economică universitară este necesară și utilă. De asemenea, interesul respondenților pentru acumularea de experiență profesională pe parcursul studiilor universitare este reflectat și de opiniile majoritare ale acestora privind **modul de abordare al disciplinelor de contabilitate**: prevalența practicii în contabilitate, îmbunătățirea sistemului de predare, ambele integrate, fig. 5.

Figura 5. Modul de abordare al disciplinelor de contabilitate

Cu referire la **gradul de aplicativitate în mediul profesional a cunoștințelor dobândite de contabilitate în mediul universitar**, 94,68% dintre respondenți afirmă că acestea se regăsesc în practică. Gradul redus de aplicativitate a cunoștințelor teoretice în practică, atribuit de către respondenți (5,32%) se datorează faptului că ei nu activează în domeniul economic. Opțiunile date ne permit să confirmăm că 36,17% dintre respondenți consideră că **abilitățile și cunoștințele de contabilitate acumulate în mediul academic** le oferă șanse mai mari de integrare în câmpul muncii, 61,70% - șanse medii și 2,13% s-au pronunțat pentru gradul redus, în care cunoștințele de contabilitate **facilitează accesul în mediul profesional**.

În cazul în care conform planului de studii, nu se va opta pentru alte discipline de contabilitate, **decât pentru Bazele contabilității**, i-am întrebat pe respondenți care vor fi opțiunile, oferindu-le următoarele răspunsuri: *mă voi descurca fără probleme, parțial o să întâmpin greutăți, foarte dificil și suplimentar merg la cursuri de formare profesională*. Întrebarea a conținut mai multe variante de răspuns, fapt prezentat în figura 6.

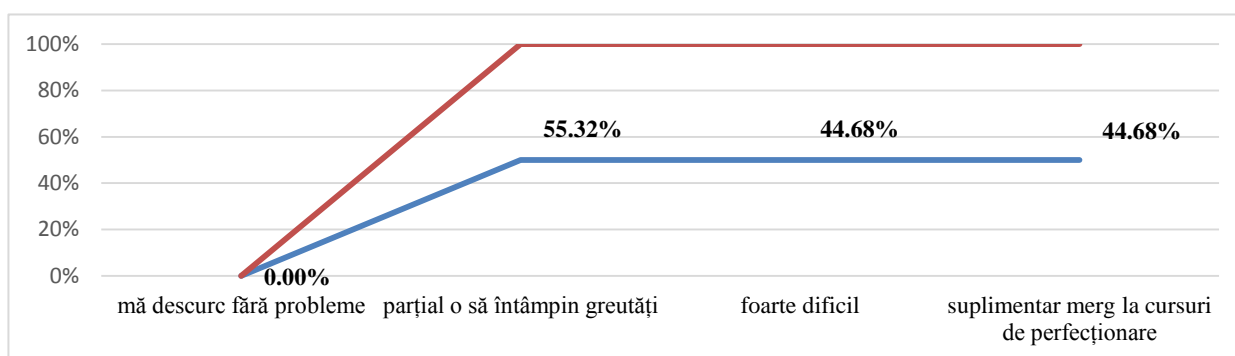

Figura 6. Opțiunile respondenților în cazul în care conform planului de studii nu se va opta pentru alte discipline de contabilitate, decât pentru Bazele contabilității

Rezultatele obținute evidențiază importanța studierii disciplinelor de contabilitate, motivând faptul că parțial vor întâmpina greutăți în mediul profesional (55,32%) și foarte dificil, având necesitatea de a merge suplimentar la cursuri de formare profesională (44,68%).

Menționăm că studierea doar a disciplinei „Bazele contabilității” oferă studenților posibilitate de a acumula cunoștințe necesare **doar sub aspect general** privind noțiunile de bază aferente raportării financiare, introducerea în contabilitatea de gestiune și valorificarea

informațiilor obținute în contabilitate pentru procesul decizional, precum și modul de contabilizare a costurilor, cheltuielilor și veniturilor, rezultatelor financiare.

Pregătirea pentru domeniul economic de activitate este recunoscută doar în baza stăpânirii competențelor, care sunt în concordanță cu contextul social-economic și cu promovarea realizărilor noi din domeniul științelor economice. Chestionați **în ce măsură apreciază necesitatea dezvoltării ulterioare a competențelor prin educație și formare profesională în domeniul contabilității după absolvirea programului de studii la licență** (masterat sau cursuri de formare profesională), respondenții au răspuns astfel: 48,93% din respondenți afirmă gradul ridicat de participare la programe de masterat și 51,07% - grad mediu.

Concluzii. Cercetarea efectuată la nivel conceptual evidențiază importanța mediului universitar pentru cel profesional, precum și necesitatea colaborării dintre mediul academic și cel profesional, în vederea formării și dezvoltării cognitive și a raționamentului profesional al viitorilor absolvenți în concordanță cu tendințele în domeniul economic. Studiul realizat și informațiile obținute sunt mai degrabă interesante, ca element de noutate și sugerează într-o primă instanță eventuale politici educaționale viitoare. Scopul acestora nu poate fi decât benefic într-o eventuală echilibrare a cererii și ofertei de pe piața muncii.

Dat fiind faptul, că studiul a lucrat cu eșantioane de disponibilitate, rezultatele prezentate sunt valabile doar pentru eșantioanele de respondenți analizate. Acestea, în nici un caz, nu pot fi generalizate pentru toți absolvenții economiști din Republica Moldova. În ceea ce privește structura eșantionului obținut, majoritatea absolvenților ce au răspuns la chestionare proveneau din ASEM. Cu toate acestea, cei ce au absolvit alte universități, sunt solidari, datele chestionării fiind practic aceleași.

În ansamblul său, sondajul ne obligă să privim cu rezerve la rezultatele obținute. Ele sunt prielnice pentru analiza evoluției ASEM, în sensul creșterii calității proceselor didactice. De asemenea, se pot trage anumite concluzii legate de politicile educative aplicate în evaluarea modului în care cunoștințele, competențele și abilitățile dobândite sunt suficiente pentru a permite absolvenților economiști să se angajeze pe piața muncii sau să-și continue studiile.

*Un lucru, însă, este indiscutabil - provocarea de menținere sau renunțare la studierea disciplinelor de contabilitate, în formarea profesională a specialiștilor (necontabili) din domeniul economic, este evidentă. Dacă ne referim la programele de învățământ, acesta trebuie să stabilească ce cunoștințe economice sunt necesare, ce este relevant, oportun și obligatoriu de predat, în vederea corespunderii cerințelor contemporane ale învățământului economic universitar și standardelor internaționale de pregătire a specialiștilor din domeniul economic. Problema principală a universităților este de a selecta disciplinele economice **pe care trebuie de predat**. Astfel, devine prioritară reevaluarea rolului fiecărei discipline în ansamblul disciplinelor de specialitate și adaptarea predării fiecărei discipline la necesitățile concrete ale activității viitoare a absolventului.*

În acest context, propunem de a selecta disciplinele obligatorii de contabilitate (numărul minim) astfel:

- 1. Programul de studii „Business și administrare” - Bazele contabilității, Contabilitatea managerială (opțiune Contabilitatea întreprinderii);*
- 2. Programul de studii „Turism” - Bazele contabilității, Contabilitatea în turism și serviciile hoteliere (opțiune Contabilitatea managerială);*
- 3. Programul de studii „Finanțe și bănci” - Bazele contabilității, Contabilitatea financiară, Contabilitatea managerială (opțiuni Contabilitatea bancară și Contabilitatea impozitelor);*
- 4. Programul de studii „Relații economice internaționale” - Bazele contabilității, (opțiuni Contabilitatea operațiilor de export și Contabilitatea internațională) etc.*

În concluzie, menționăm că perfecționarea planurilor de învățământ constituie un proces continuu și complex. Adaptarea curriculumului universitar la programele de licență și masterat la cerințele mediului profesional va asigura un nivel relevant de pregătire a specialiștilor în domeniul economic și, ca urmare, va facilita procesul de angajare a acestora în câmpul muncii.

Bibliografie:

1. Codul Educației al RM, nr.152 din 17.07.2014. <http://lex.justice.md>
2. Legea privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, nr. 142 din 07.07.2005. <http://lex.justice.md>
3. Planurile de învățământ pentru specialitățile facultăților ASEM.

СУЩЕСТВЕННОСТЬ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ И ПРИ АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

*Лапицкая Л., к.э.н, доцент МЭА
Ляховченко А., мастерант МЭА*

***Abstract.** This article is devoted to materiality in the audit of the financial situation and in accounting. ISA 320 states that the auditor should consider whether the information he had received is substantial and how distortion affects the accuracy of the financial statements.*

Международный стандарт **320 «Существенность при планировании и выполнении аудита»** устанавливает, что аудитор должен учитывать, является ли полученная им информация существенной и как ее искажение повлияет на достоверность финансовых ситуаций аудируемого предприятия.

В Международном стандарте **320 «Существенность при планировании и выполнении аудита»** указывается на тот факт, что до сих пор среди аудиторов идут дискуссии о концепции уровня существенности в контексте подготовки и представления финансовой отчетности. И эти дискуссии прежде всего связаны с тем, какие искажения отчетности можно считать существенными. Стандарт определяет, что существенными можно считать искажения, если:

- они индивидуально или в совокупности влияют на экономические решения пользователей, основанные на данных финансовых отчетов;
- суждения об уровне существенности сделаны в свете реальных обстоятельств и на него влияет размер и сущность искажений или комбинирование этих показателей;
- суждения о том, какие аспекты являются важными для пользователей финансовой отчетности, основаны на принятии во внимание общих потребностей пользователей информации как группы. Возможный эффект каких-то искажений, которые интересны индивидуальным пользователям, может варьировать и его не принимают во внимание.

МСА 320 требует, чтобы аудитор определил уровень существенности в целом по финансовой отчетности и по ее элементам, а также функциональный уровень существенности, который представляет собой сумму или суммы, установленные аудитором ниже уровня существенности для всей финансовой отчетности, для снижения до адекватного уровня возможности того, что неоткорректированные или же необнаруженные искажения суммарно не перейдут интегрированный уровень существенности, рассчитанный в целом по финансовой отчетности.

Аудитор определяет уровень существенности в целом по финансовой отчетности. Однако аудитор может определить и уровень существенности по операциям и остаткам по счетам. Если в деятельности предприятия существуют одна или несколько специфических операций или же по остаткам по счетам ожидаются ошибки, в которых искажения могут быть ниже, чем уровень существенности, установленный для всей финансовой отчетности, но который влияет на принятие экономических решений пользователем, то аудитор также определяет уровень существенности по транзакциям, остаткам по счетам и др.

Стандарт предписывает аудитору при планировании аудита установить приемлемый порог существенности, принимая во внимание количественный уровень и качественную характеристику существенных искажений. Соответственно, аудитор должен учитывать две стороны существенности: качественную и количественную. Количественная характеристика представляет собой установление определенного уровня, как определенную количественную величину. Примером качественных характеристик искажений могут служить: *«неадекватное или неверное раскрытие учетной политики, когда велика вероятность того, что пользователи финансовой отчетности будут введены в заблуждение данным раскрытием; отсутствие раскрытия информации о нарушениях требований законодательных и нормативных актов, когда велика вероятность того, что последующее наложение санкций государственными органами значительно ухудшит деятельность экономического агента и др.»*.

Соответственно, критерий существенности устанавливается как к финансовой отчетности в целом (суммарная погрешность), так и к значимым статьям баланса. Определение значимых статей баланса вытекает из выборочной природы проведения аудита. Это означает, что за достаточно короткий промежуток времени аудитор не сможет осуществить контроль всех хозяйственных операций на предприятии, и возможно этого и не нужно делать.

В мировой практике аудита применяются различные методы определения уровня существенности. **МСА 320 «Существенность при планировании и проведении аудита»** подчеркивает, что установление процентного соотношения к элементам основывается на суждении аудитора. Существует определенное соотношение между процентом и критерием. Так, например, процентное соотношение к прибыли предприятия будет больше, чем по отношению к его доходу. Например: для промышленных предприятий уровень существенности обычно устанавливается по отношению к прибыли до налогообложения в 5%, а к доходам от продаж или расходам для некоммерческих организаций – 1%. Конкретные проценты, а также их увеличение или уменьшение может быть установлено самим аудитором. Для малых предприятий критерием может быть показатель прибыли до налогообложения. Для предприятий публичного сектора (финансируемых их бюджета) критериями для расчета уровня существенности могут быть расходы предприятия или чистые расходы (расходы минус доходы или же расходы минус денежные поступления).

Аудиторы используют определенный уровень существенности на различных этапах проведения аудита при:

- планировании аудита - как предварительное суждение;
- оценке собранных аудиторских доказательств - как допустимая ошибка;
- принятии решения о типе аудиторского заключения.

Международный стандарт аудита 320 «Существенность в аудите» не дает конкретных рекомендаций по его определению, поэтому мы предлагаем определить уровень существенности, применяя индуктивный метод.

В мировой практике наиболее распространен расчет уровня существенности как доля от установленных базовых показателей: числовых значений счетов бухгалтерского учета или показателей финансовой отчетности. Такие показатели, называемые критическими компонентами или точками, варьируют из года в год (например: чистая прибыль или доход от продаж и др.).

При использовании индуктивного метода аудитор учитывает следующие факторы:

- общее значение аудиторского риска (чем выше риск, тем строже устанавливаются границы существенности, следовательно, возрастает объем выборки и снижаются риски ошибки при проведении аудита);
- абсолютное значение статьи (при увеличении доли статьи в валюте баланса, стандартная граница существенности в 5% снижается);

- планируемые трудозатраты времени на проверку статьи (чем ниже планируемая граница существенности, тем больше объем проверки);
- проблемы, связанные с неопределенностью будущих событий, обычно приводят к использованию более строгих критериев существенности.

Рассчитать предварительные границы существенности ошибок можно и к показателям отчета о прибыли и убытка. Однако большинство аудиторов считает, что при проверке статей баланса обнаруживается больше ошибок, нежели при использовании показателей отчета о прибыли и убытка, поэтому критерии существенности применяются именно к статьям баланса. На практике аудиторы в зависимости от положений внутрифирменных стандартов можно определить границы существенности, используя показатели обеих форм отчетности.

Рассмотрим условный пример определения уровня существенности индуктивным методом:

Таблица 1

Сокращенный баланс предприятия на 1 января 200X года

Активы	тыс. лей.	Пассивы	тыс. лей.
Основные средства	100	Уставной капитал	10
Запасы	80	Добавочный капитал	1
Коммерческая дебиторская задолженность	750	Чистая прибыль отчетного года	160
Текущие финансовые инвестиции	2	Нераспределенная прибыль прошлых лет	100
Денежные средства	300	Долгосрочные кредиты банков	400
		Коммерческие обязательства	561
Баланс	123	Баланс	123
	2		2

Аудитор при проверке, скорее всего, расценит статьи: *краткосрочные инвестиции, уставный и добавочный капитал* как несущественные и не примет их во внимание при определении уровня существенности. Суммарная граница существенности ошибки финансовой отчетности, рассчитанная индуктивным способом, как правило, не превышает 5-10% от валюты бухгалтерского баланса.

По существенным статьям баланса аудитор установил следующие границы существенности:

Таблица 2

Определение уровня существенности индуктивным методом по статьям баланса

Наименование статьи баланса	Тыс. лей	Уровень существенности (%)	Уровень существенности, (лей)
Основные средства	100	5	5000
Запасы	80	5	4000
Коммерческая дебиторская задолженность	750	5	37500
Денежные средства	300	5	15000
Нераспределенная прибыль	100	5	5000

прошлых лет			
Чистая прибыль отчетного периода	160	5	8000
Долгосрочные кредиты банков	400	5	20000
Коммерческие обязательства	561	5	28050
Итого:	246	5	122550
	1		

Установленный таким образом уровень существенности ошибки финансовой отчетности составит 122 550 леев.

Существует обратная связь между существенностью и аудиторским риском, то есть чем выше уровень существенности, тем ниже аудиторский риск. Эту зависимость следует принимать во внимание при определении характера, времени и объема аудиторских процедур. В случае, если в ходе аудита аудитор устанавливает, что допустимый уровень существенности занижен, соответственно аудиторский риск повышается и аудитор должен по возможности снизить риск контроля путем дополнительного тестирования системы внутреннего контроля или же снизить риск необнаружения путем изменения характера, времени проведения и объема запланированных процедур.

Аудиторская оценка существенности при планировании и на стадии оценки результатов аудиторских процедур может отличаться. Это связано с изменением обстоятельств или осведомленности аудитора.

При обнаружении ошибки аудитор должен определить ее природу (качественную сторону), а затем произвести количественную оценку нарушений. Любое нарушение, выявленное аудитором, имеет в своей основе качественную природу, и в зависимости от характера нарушений может иметь или не иметь количественной оценки. Например, при применении неправильной корреспонденции счетов можно выявить завышение или занижение оборотов или остатков по счетам, а вот замечание в виде отсутствия журнала регистрации приходных и расходных кассовых ордеров вряд ли можно определить в количественном выражении. Но и в том и другом случае обнаруженные замечания можно признать и существенными, и несущественными. Ситуация признания существенными ошибок, не имеющих количественного выражения, является достаточно сложной и, как правило, основывается на субъективном мнении аудитора. С другой стороны, одна и та же количественная ошибка может быть рассмотрена и как существенная, и как несущественная, в зависимости от обстоятельств и характера операций по счету. Например, ошибка в 1000 лей по счету "Касса", выявленная в результате обнаружения мошенничества, будет признана более существенной, чем ошибка на ту же сумму в статье "Расходы будущих периодов", связанная с неправильной корреспонденцией счетов.

При формировании мнения аудитора о достоверности финансовой отчетности, также принимается во внимание уровень существенности. Различают три ситуации, которые влияют на формирование мнения аудитора при выборе вида аудиторского заключения с учетом уровня существенности.

Первый случай, когда найденные аудитором суммы ошибок, являются несущественными, то есть не превышают установленный уровень существенности.

Второй случай, когда суммы обнаруженных ошибок являются существенными, но не искажают общего впечатления от финансовой отчетности в целом. Второй случай имеет место тогда, когда наличие неточностей в финансовой отчетности может оказать воздействие на решение пользователей, хотя в целом финансовая отчетность объективно отражает состояние дел. Например, если при проведении проверки аудитор выявил, что стоимость товарно-материальных запасов существенно завышена, однако их величина незначительна в общей величине активов компании, а все остальные статьи баланса сформированы верно.

Чтобы принять решение относительно типа аудиторского заключения, аудитор должен оценить все возможные последствия обнаруженной ошибки, в том числе на чистую

прибыль и налоговые обязательства, и если совокупное влияние всех рассчитанных факторов не будет признано существенным для отчетности в целом, то выдается положительное аудиторское заключение.

Третий случай, когда суммы нарушений столь существенны и настолько часто встречаются, что ставится вопрос о правильности составления финансовой отчетности. Таким образом, суммарные нарушения, выявленные в финансовой отчетности, намного превышают установленный уровень существенности. В данном случае может идти речь и о выдаче отрицательного аудиторского заключения.

На практике аудитор, принимая решения в каждой конкретной ситуации, должен учитывать уровень существенности. Вместе с тем, положительное заключение аудитор может выдать в случае, если обнаруженные в ходе аудита нарушения меньше уровня существенности и качественные отклонения порядка ведения бухгалтерского учета и подготовки финансовой отчетности от требований соответствующих нормативных актов не существенны.

В НСБУ «Учетные политики, изменения в бухгалтерских оценках, ошибки и последующие события» установлено, что в учетных политиках предприятия, должен быть определен порог существенности, который представляет собой: *«предварительно установленный субъектом критерий для определения необходимости представления или исправления информации в финансовых отчетах, учитывая возможность влияния этих представлений или исправлений на экономические решения пользователей».*

Используя данные примера 1, предположим, что в учетных политиках установлен порог существенности на уровне 5% от активов баланса, что в суммовом выражении составляет: 61600 лей (1232000x5%). Для целей аудита был установлен уровень существенности в 122 550 лей. Возникает вопрос: может ли аудитор использовать порог существенности, который определен в соответствии с учетными политиками предприятия и составляет за отчетный год – 61600 лей, как уровень существенности в целом для финансовой отчетности для целей аудита?

Чтобы корректно ответить на данный вопрос, необходимо определиться с функциональной составляющей порога существенности при составлении финансовой отчетности. В этом случае, порог существенности нужен для правильного отражения операций в бухгалтерском учете, например: при определении лимита стоимости основных средств, при определении лимита по ремонту: на расходы будущих периодов или же на текущие расходы и др. Уровень же существенности, определенный аудитором при аудите финансовой отчетности, имеет другую экономическую сущность.

Анализируя все вышесказанное, можно констатировать тот факт, что порог существенности, определенный для целей бухгалтерского учета не может быть использован аудитором при проведении аудита финансовой отчетности как уровень существенности для данной финансовой отчетности. Аудитор должен самостоятельно определить уровень существенности для финансовой отчетности в соответствии с положениями *МСА 320 «Существенность при планировании и проведении аудита».*

Библиография

- 1) МСА 320 «Существенность при планировании и проведении аудита» <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353143>
- 2) НСБУ «Учетные политики, изменения в бухгалтерских оценках, ошибки и последующие события» <http://www.mf.gov.md/actnorm/contabil/standartnew>

ВЗАИМОСВЯЗЬ ТЕКУЩЕГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ В ТРАКТОВКЕ РОССИЙСКОГО ЗАКОНА «О БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ»

*Львова Ирина, к.э.н., доцент,
Санкт-Петербургский государственный экономический университет
irinalvova@list.ru*

***Аннотация:** В Российской Федерации в течение последних трех лет действует новый Федеральный закон «О бухгалтерском учете». Этот закон содержит множество новаций, которые позволяют оценивать его как еще один шаг по пути перехода российского бухгалтерского учета на Международные стандарты финансовой отчетности (IAS/IFRS). Вместе с тем, первый опыт применения законодательных норм привел к выявлению ряда проблемы методологического характера. Одна из них – границы и возможности использования двойной записи для формирования всей совокупности отчетных показателей. В статье показывается, что современная бухгалтерская (финансовая) отчетность может быть сформирована с использованием трех информационных массивов: записей на синтетических и аналитических счетах, данных забалансовых счетов, а также внесистемных расчетов.*

***Abstract:** In the last three years, there has been a new Federal law "On accounting" in the Russian Federation. This law contains many innovations that allow to assess it as one more step on the way of transition of the Russian accounting to International Financial Reporting Standards (IAS/IFRS). However, the first experience of application of the law led to the identification of several methodological issues. One of it is the limits and the possibility of using double entry to form the totality of the reporting indicators. The article shows that modern accounting (financial) statements can be formed using the three information files: records on synthetic and analytical accounts, data accounts off-balance sheet and off-system calculations.*

***Ключевые слова:** федеральный закон «О бухгалтерском учете», IFRS, бухгалтерская (финансовая) отчетность, двойная запись на счетах.*

***Key words:** Federal law "On accounting", IFRS, accounting (financial) statements, the double entry in the accounts.*

Введение

В 2013 г. в России вступил в силу новый Федеральный закон «О бухгалтерском учете» (402-ФЗ от 6.12.2011 г.). Среди множества новаций, принесенных им в учетные регулятивы, необходимо отметить измененную редакцию определения бухгалтерской отчетности.

В той версии закона, которой мы руководствовались более шестнадцати лет (129-ФЗ от 21.11.1996 г.) бухгалтерская отчетность определялась как «единая система данных об имущественном и финансовом положении организации и о результатах ее хозяйственной деятельности, составляемая на основе данных бухгалтерского учета по установленным формам» (ст. 2).

При сравнении этого определения с вновь введенным, прежде всего, необходимо отметить, что предметом законодательного регулирования стала не бухгалтерская, а бухгалтерская (финансовая) отчетность. Изменение термина, которым обозначается этот специальный вид отчетности, обусловлено современными представлениями о ее сущности, которые были изложены еще в 2004 г. в Концепции развития бухгалтерского учета и отчетности в Российской Федерации на среднесрочную перспективу. В этом документе впервые в современной практике были разграничены бухгалтерская отчетность юридического лица (индивидуальная бухгалтерская отчетность) и консолидированная финансовая отчетность группы хозяйствующих субъектов, основанная на отношениях контроля.

Согласно новому закону бухгалтерская (финансовая) отчетность – это «информация о финансовом положении экономического субъекта на отчетную дату, финансовом результате его деятельности и движении денежных средств за отчетный период, систематизированная в соответствии с требованиями, установленными настоящим Федеральным законом» (ст. 3). Это определение, как следует из отсылки, необходимо рассматривать в совокупности с другими положениями данного закона, устанавливающими требования к ведению бухгалтерского учета и составлению отчетности.

Для установления взаимосвязи текущего бухгалтерского учета и отчетности, как заключительного этапа учетного процесса, наибольшее значение имеют основополагающие предписания нового закона, определяющие учетную методологию. И, прежде всего, его нормы, трактующие использование метода двойной записи. В многочисленных разъяснениях сущности новых законоположений теме двойной записи, к сожалению, должного внимания не уделялось. Между тем, в этой части новый закон содержит принципиальную новацию и существенно отличается от своего ушедшего в прошлое аналога.

В статье 10 Федерального закона 402-ФЗ, посвященной регистрам бухгалтерского учета, провозглашается: «бухгалтерский учет ведется посредством двойной записи на счетах бухгалтерского учета, *если иное не установлено федеральными стандартами*» (курсив мой – *И.Л.*). Современный законодатель, следовательно, допускает ведение бухгалтерского учета по иным правилам и, более того, относит их установление на уровень подзаконных актов. По закону федеральные стандарты устанавливают, в том числе, состав, содержание и порядок формирования информации, раскрываемой в бухгалтерской отчетности. Утверждение указанных стандартов и обобщение практики их применения делегировано уполномоченному федеральному органу (по традиции Министерству финансов РФ) - (см. ст. 23).

В действительности цитируемая законодательная норма лишь придает должный статус тем изменениям в методике учета, которые уже имеют место в результате поэтапного перевода отечественной бухгалтерии на Международные стандарты финансовой отчетности (IAS/IFRS) и принятия российских учетных стандартов, в значительной степени соответствующих международным.

Согласно определению, данному в новом законе, стандарты устанавливают минимально необходимые требования к бухгалтерскому учету, а также допустимые способы его ведения. Подобно МСФО они завершаются перечнем сведений, подлежащих раскрытию в бухгалтерской отчетности и учетной политике организации. Исходя из требований действующих учетных стандартов и ограничений, налагаемых планом счетов и инструкцией по его применению в части использования двойной записи перечисленная отчетная информация может быть получена следующими способами:

- на основе записей на синтетических и аналитических счетах;
- по данным забалансовых счетов;
- расчетным путем.

Значительная часть отчетных данных, перечисленных в стандартах, формируется в системном бухгалтерском учете с помощью записей на синтетических и аналитических счетах. Так, например, следствием записей на счетах являются предусмотренные Положением по бухгалтерскому учету «Учет основных средств» (ПБУ 6/01) сведения:

- о первоначальной стоимости и сумме начисленной амортизации по группам основных средств (на начало и конец отчетного года);
- о движении основных средств в течение отчетного года;
- об изменениях стоимости основных средств, в которой они приняты к бухгалтерскому учету;
- об объектах основных средств, стоимость которых не погашается;

- об основных средствах, учитываемых в составе доходных вложений в материальные ценности;
- об объектах недвижимости, принятых в эксплуатацию и фактически используемых, но находящихся на дату составления отчетности в процессе государственной регистрации.

Определенная часть отчетной информации согласно принятым в настоящее время правилам ведения бухгалтерского учета может быть сформирована исключительно по данным забалансовых счетов. В рекомендованных Минфином РФ табличных пояснениях к бухгалтерскому балансу и отчету о финансовых результатах⁶⁵ она представлена в таблицах 2.4 и 8 и включает строки:

- переданные в аренду основные средства, числящиеся за балансом;
- полученные в аренду основные средства, числящиеся за балансом;
- обеспечения обязательств полученные;
- обеспечения обязательств выданные.

Сведения об объектах основных средств, переданных и полученных в аренду, призваны подчеркнуть особый правовой статус данных активов. Основные средства приобретают его в силу заключенного договора аренды (имущественного найма) или финансовой аренды (лизинга) от лица арендодателя (лизингодателя) или арендатора (лизингополучателя). Стороны указанных договоров в зависимости от их условий могут отражать объекты договоров в бухгалтерском балансе по статьям «Основные средства», «Доходные вложения в материальные ценности» или числить их за балансом. Возможные варианты отражения в учете и отчетности указанных объектов приведены в таблице 1.

Таблица 1. Варианты отражения в учете и отчетности объектов договоров аренды у сторон этих договоров

Стороны договора	Вид договора		
	Аренды (имущественного найма)	Финансовой аренды (лизинга)	
		Предмет договора учитывается на балансе лизингодателя	Предмет договора учитывается на балансе лизингополучателя
Арендодатель (лизингодатель)	Бухгалтерский баланс, статья «Основные средства», счет 01 «Основные средства»	Бухгалтерский баланс, статья «Доходные вложения в материальные ценности», счет 03 «Доходные вложения в материальные ценности»	Учитывается за балансом, счет 011 «Основные средства, сданные в аренду»
Арендатор (лизингополучатель)	Учитывается за балансом, счет 001 «Арендованные основные средства»	Учитывается за балансом, счет 001 «Арендованные основные средства»	Бухгалтерский баланс, статья «Основные средства», счет 01 «Основные средства»

Будучи представленными в отчетности, сведения об основных средствах, учтенных как в балансе, так и за его пределами, расширяют информационные границы бухгалтерского баланса, построенного, главным образом, по правовым основаниям.

Раскрытие в отчетности данных об обеспечении обязательств обусловлено нормами гражданского законодательства, устанавливающими гарантии исполнения обязательств сторонами договоров. Согласно ГК РФ исполнение обязательств может обеспечиваться неустойкой, залогом, удержанием имущества должника, поручительством, банковской гарантией, задатком и другими способами, предусмотренными законом или договором (ст. 329, п. 1).

⁶⁵ О формах бухгалтерской отчетности организаций. Приказ Минфина РФ от 20.07.2010г. №66н.

По правилам бухгалтерского учета в составе обязательств и платежей полученных могут быть показаны гарантии, полученные в обеспечение выполнения обязательств и платежей, а также обеспечения, полученные под товары, переданные другим организациям (лицам). Обязательства и платежи выданные включают гарантии, выданные в обеспечение выполнения обязательств и платежей⁶⁶.

Понятие банковской гарантии разъясняет статья 368 ГК РФ. В силу указанной гарантии банк, иное кредитное учреждение или страховая организация (гарант) дают по просьбе другого лица (принципала) письменное обязательство уплатить кредитору принципала (бенефициару) в соответствии с условиями даваемого гарантом обязательства денежную сумму по представлении бенефициаром письменного требования о ее уплате.

В бухгалтерском учете и отчетности гарантии подлежат стоимостному измерению. В случае, если в самой гарантии не указана сумма, она определяется исходя из условий договора.

Для формирования отчетных показателей в части обеспечения обязательств в настоящее время принято использовать соответствующие забалансовые счета: 008 «Обеспечения обязательств и платежей полученные» и 009 «Обеспечения обязательств и платежей и выданные».

В Плане счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций и инструкции по его применению забалансовые счета выделены в отдельный раздел, который в настоящее время насчитывает одиннадцать позиций. Во вводной части инструкции счетного плана к этому разделу они характеризуются как счета, предназначенные для обобщения информации о наличии и движении ценностей, временно находящихся в пользовании или распоряжении организации (арендованных основных средств, материальных ценностей на ответственном хранении, в переработке и т.п.), условных прав и обязательств, а также для контроля за отдельными хозяйственными операциями. Бухгалтерский учет указанных объектов ведется по простой системе.

В подробном комментарии Я.В. Соколова, В.В. Патрова и Н.Н. Казаевой к действующему учетному плану все забалансовые счета, разделены на три группы:

- материальные (инвентарные);
- условных прав и обязательств;
- операционного контроля (Я.В.Соколов, В.В.Патров и Н.Н.Казаева с.583-584).

Выше, на примере основных средств, было показано, что материальные ценности учитываются на балансовых или забалансовых счетах (отражаются в балансе или за балансом) в зависимости от условий договора, заключенного между организациями. В отношении других материальных ценностей, подлежащих учету на забалансовых счетах (товарно-материальных ценностей, принятых на ответственное хранение; материалов, принятых в переработку; товаров, принятых на комиссию и оборудования, принятого для монтажа) основанием для постановки на забалансовый учет является право владения и пользования имуществом, не принадлежащим организации на праве собственности.

Признаком, согласно которому обязательства находят отражение на балансовых счетах и в балансе является их безусловность, в то время как условные обязательства остаются за пределами баланса.

Последняя группа объектов забалансового учета имеет место в силу необходимости контроля данных объектов (бланков строгой отчетности и списанной в убыток задолженности неплатежеспособных дебиторов).

Формы табличных пояснений к бухгалтерской отчетности не предусматривают (помимо арендованных и сданных в аренду основных средств), раскрытия информации о других материальных объектах забалансового учета (например, материалах и товарах, не принадлежащих организации на праве собственности). Логично предположить, что

⁶⁶ См. инструкцию по применению Плана счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций. Утв. приказом Минфина РФ от 31.10.2000г. №94н.

организация может самостоятельно принять решение на этот счет, исходя из существенности информации и целесообразности ее представления в табличной или текстовой форме.

Сложнее разрешить проблему, когда учетный стандарт содержит требование о раскрытии информации, а правила ее формирования или подходы к ним не разъясняются. Примером здесь может служить положение по бухгалтерскому учету «Оценочные обязательства, условные обязательства и условные активы» (ПБУ 8/2010). Стандарт обязывает организацию раскрывать в отчетности следующие данные об условных обязательствах:

- характер условного обязательства;
- оценочное значение или диапазон оценочных значений условного обязательства, если они поддаются определению;
- неопределенности, существующие в отношении срока исполнения и (или) величины обязательства;
- возможность поступлений в результате встречных требований или требований к третьим лицам в возмещение расходов, которые организация понесет при исполнении обязательства (п. 25)⁶⁷.

План счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций и инструкция по его применению не предусматривают забалансового счета для отражения условных обязательств и активов. Указанные объекты относительно недавно стали принадлежностью учетной методики и практики, и в этом случае можно сделать одно из двух предположений. Первое и наиболее явное - несогласованность между нормативными положениями. Второе, к которому склоняется автор данной статьи – забалансовые счета утрачивают обязательный характер и не нуждаются более в нормативных предписаниях.

Заключение.

Таким образом, действующий ныне Федеральный закон «О бухгалтерском учете» и российские учетные стандарты (ПБУ) не сковывают бухгалтеров строгими предписаниями и оставляют возможность для развития учетной методологии. Помимо данных, вытекающих из записей на счетах бухгалтерского учета, в формировании отчетности может участвовать и другая информация. При этом вопрос о сокращении области применения двойной записи не ставится в повестку, в то время как учет на забалансовых счетах может утратить свое значение. Привлечение внесистемной информации при составлении бухгалтерской (финансовой) отчетности позволяет существенно повысить ее прозрачность.

Литература

1. Гражданский кодекс РФ.
2. Концепции развития бухгалтерского учета и отчетности в Российской Федерации на среднесрочную перспективу. Одобрена приказом Минфина Российской Федерации от 1.07.2004 г. №180.
3. О формах бухгалтерской отчетности организаций. Приказ Минфина РФ от 20.07.2010г. №66н.
4. План счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций и инструкция по его применению. Утв. приказом Минфина РФ от 31.10.2000г. №94н.

⁶⁷ Организация может не раскрывать эту информацию, если по состоянию на отчетную дату уменьшение экономических выгод, как следствие условного обязательства, окажется маловероятным. Что касается условного актива, то сведения о нем раскрываются только в том случае, когда поступление экономических выгод по состоянию на конец отчетного периода является вероятным. Тогда организация обязана привести данные о его характере, оценочном значении или диапазоне оценочных значений (если они поддаются определению) – (см. п.27).

5. Положение по бухгалтерскому учету «Оценочные обязательства, условные обязательства и условные активы» (ПБУ 8/2010) Утв. Приказом Минфина РФ от 13.12.10 №167 н.
6. Положение по бухгалтерскому учету «Учет основных средств» (ПБУ 6/01). Утв. Приказом Минфина РФ от 30.03.01 №33н.
7. Соколов Я.В., Патров В.В., Карзаева Н.Н. Новый план счетов и основы ведения бухгалтерского учета. М.: Финансы и статистика, 2003.
8. Федеральный закон РФ от 21.11.1996 г. № 129-ФЗ «О бухгалтерском учете».
9. Федеральный закон РФ от 06.12.2011 г. № 402-ФЗ «О бухгалтерском учете».

TRATAMENTUL CONTABIL ȘI FISCAL AL PIERDERILOR DE STOCURI ÎN CONSECINȚA EVENIMENTELOR EXCEPȚIONALE LA ENTITĂȚILE AGRICOLE

*Bulgaru Veronica, dr., conf. univ., UASM,
verbulgaru@mail.ru*

***Rezumat.** Activitatea desfășurată de întreprinderile agricole este determinată în mare măsură de riscuri de producție, inclusiv riscuri legate de diverse calamități naturale care în ultimii ani au devenit mult mai frecvente și mai agresive. Acestea, de regulă, se produc instantaneu, nu pot fi controlate și gestionate și deseori se soldează cu pierderi de diverse bunuri materiale. Pierderile de stocuri rezultate din cauza factorilor de forță majoră urmează a fi estimate și recunoscute în corespundere cu exigențele actelor normative și legislative atât în contabilitatea financiară, cât și în scopuri fiscale.*

***Abstract.** The activity carried out by agricultural enterprises is largely determined by production risks, including risks related to various natural disasters which in recent years have become more frequent and more aggressive. They usually occur instantly, they cannot be controlled and managed and often result in the loss of various material goods. Losses of stocks resulting from the factors of force majeure are to be estimated and recognized in accordance with the requirements of normative and legal acts both in financial accounting and for tax purposes.*

***Cuvinte cheie:** cheltuieli excepționale, evaluare, recunoaștere, stocuri.*

INTRODUCERE

Stocurilor le revine un rol important în circuitul economic al întreprinderilor agricole. Actualmente modul lor de evaluare, recunoaștere și contabilizare este reglementat de Standardul Național de Contabilitate „Stocuri”, Standardul Național de Contabilitate „Particularitățile contabilității în agricultură”, Codul fiscal, precum și alte acte legislative și normative în vigoare. Deși din conținutul acestor acte normative rezidă clar și univoc tratamentul contabil al stocurilor, oricum în practică apar unele întrebări ce țin de corectitudinea înregistrării pierderilor de bunuri în consecința calamităților naturale. Problemele respective urmează a fi abordate astfel, încât să asigure coerența prevederilor documentelor legislative și normative existente.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Orice activitate de producție în condițiile mediului economic concurențial este supusă inevitabil unor anumitor riscuri legate atât de aprovizionarea ritmică cu bunuri materiale, fabricarea produselor competitive pe piața internă și externă, identificarea și stabilirea unor relații durabile cu partenerii de afaceri, cât și de diverse evenimente excepționale. Deși o parte din aceste riscuri pot fi controlate, gestionate și evitate (de exemplu, modificarea sortimentelor de produse fabricate pornind de la cerințele consumatorilor, identificarea unor direcții noi de comercializare a acestora etc.), evenimentele excepționale (incendiile, ploile torențiale, uraganele, cutremurele etc.), de regulă, apar instantaneu, nu pot fi preîntâmpinate și pot condiționa pagube materiale considerabile. Astfel, în urma ploilor torențiale, inundațiilor se îneacă păsări și animale, în consecința incendiilor

care afectează depozitele, ard bunurile aflate la păstrare (de exemplu, boabe cerealiere, inventar de uz gospodăresc) etc. Pierderile de bunuri materiale în consecința factorilor de forță majoră trebuie evaluate și recunoscute atât în contabilitatea financiară, cât și în scopuri fiscale.

Pentru determinarea mărimii stocurilor nimicite, deteriorate sau pierdute sub influența nefastă a condițiilor climaterice, precum și a altor factori de forță de majoră, este necesar a ține cont de cerințele actelor legislative și normative care reglementează astfel de aspecte. Astfel, în corespundere cu prevederile punctului 3 (7) din Regulamentul privind inventarierea, în caz de incendii, calamități naturale sau alte evenimente excepționale (inundații, cutremure de pământ etc.), entitatea este obligată să efectueze inventarierea. În rezultatul inventarierii se determină mărimea efectivă a prejudiciului, precum și valoarea stocurilor care trebuie casată. În acest scop se formează o comisie de inventariere din cel puțin 3 persoane, în care se includ reprezentanți ai administrației, lucrători din contabilitate și alți specialiști (tehnicieni, ingineri etc.). În entitățile mici inventarierea se poate efectua de o singură persoană. Datele privind existența efectivă a bunurilor se înscriu în listele de inventariere. Discordanțele dintre datele inventarierii și indicatorii contabilității se reflectă în registrul de verificare a rezultatelor inventarierii. Totodată comisia de inventariere întocmește un proces - verbal, în care se descriu circumstanțele producerii evenimentului excepțional, componența și cantitatea bunurilor afectate, propunerile privind posibilitatea utilizării activelor respective în activitatea întreprinderii, stocurile care urmează a fi casate etc. În afară de aceasta, în anumite cazuri faptul producerii evenimentului excepțional trebuie confirmat cu procese-verbale corespunzătoare ale:

- Serviciului Protecției Civile și Situațiilor excepționale – în cazul incendiilor;
- Serviciului Sanitar Veterinar de Stat – în cazul mortalității animalelor;
- Poliției de Patrulare (de exemplu, în cazul implicării într-un accident rutier a unui camion care transporta materiale de construcție).

În plus, dacă bunurile distruse au fost asigurate, atunci entitatea informează în scris compania de asigurări despre producerea riscului asigurat și necesitatea achitării despăgubirii. Termenii concreți de avizare a companiei de asigurări sînt reglementați de actele legislative și normative în vigoare, precum și de clauzele contractuale. De exemplu, în corespundere cu Legea cu privire la asigurarea subvenționată a riscurilor de producție în agricultură nr. 243-XV, în caz de pieire sau vătămare a animalelor, păsărilor, familiilor de albine și a peștilor asigurați, producătorul agricol este obligat să depună în termen de 24 de ore de la data producerii riscului înștiințare în scris asiguratorului. Despre evenimentul producerii riscului se informează totodată Serviciului Sanitar Veterinar de Stat și primăria. Compania de asigurări, la rîndul său, este obligată, în termen de 15 zile de la data informării, să întocmească, cu participarea reprezentanților asiguratului (adică a gospodăriei agricole) și al Serviciului Sanitar Veterinar de Stat, un act de constatare a pagubelor.

Documentele nominalizate servesc drept probe concludente privind producerea evenimentului excepțional și mărimea pierderilor de bunuri suportate. Însă operațiunile de casare a stocurilor distruse trebuie confirmate cu procese-verbale corespunzătoare aprobate de către conducătorul întreprinderii agricole.

Pierderile de bunuri materiale sînt recunoscute în contabilitatea financiară în luna în care s-au finalizat lucrările de inventariere și s-a emis ordin cu privire la casarea acestora. În corespundere cu prevederile SNC „Cheltuieli” valoarea contabilă a stocurilor nimicite și pierdute în consecința evenimentelor atipice se atribuie la cheltuielile excepționale. Valoarea contabilă în acest caz este determinată de direcțiile de proveniență a stocurilor și reprezintă pentru:

- materialele, activele biologice circulante și obiectele de mică valoare și scurtă durată procurate – costul de intrare care cuprinde valoarea de cumpărare și costurile de transportare-aprovizionare (încărcare, expediere, aducere în gospodărie, asigurare pe durata transportării etc.) sau valoarea realizabilă netă;
- materialele, activele biologice circulante și produsele agricole obținute pe teren – costul planificat care se ajustează la data raportării la costul efectiv. Totodată drept valoare contabilă a

produselor și activelor biologice circulante poate servi valoarea justă minus costurile de vânzare (punctul 12 din SNC „**Particularitățile contabilității în agricultură**”);

- bunurile primite cu titlu gratuit – valoarea justă care se determină în baza documentelor primare, iar în lipsa acestora prin expertiză (de exemplu, conform prețurilor la materialele similare fabricate și confirmate de către un producător sau prețurilor publicate oficial de către organele statistice).

La casarea valorii contabile a bunurilor nimicite și pierdute (calificate drept lipsuri în rezultatul inventarierii) se întocmește formula contabilă:

debit contul 723 „Cheltuieli excepționale”,

credit conturile 211 „Materiale”, 212 „Active biologice circulante”, „Obiecte de mică valoare și scurtă durată”, 216 „Produse”.

Totodată trebuie de avut în vedere că valoarea pierderilor de stocuri atribuită la cheltuielile curente necesită ajustări în scopuri fiscale.

Astfel, potrivit articolului 24 (1) din Codul fiscal se permite deducerea cheltuielilor ordinare și necesare, achitate sau suportate de contribuabil pe parcursul anului fiscal, exclusiv în cadrul activității de întreprinzător. Însă pierderile de active circulante în consecința cauzelor de forță majoră nicidecum nu sînt legate de desfășurarea activității economice. Prin urmare, cheltuielile respective nu sînt deductibile și la calcularea venitului impozabil pe anul corespunzător se vor însuma la venitul impozabil, condiționând astfel majorarea impozitului pe venit.

Concomitent articolul 24 (13) din Codul fiscal admite deducerea lipsurilor care reprezintă perisabilitate naturală în limitele aprobate anual de către entitate. Potrivit actelor normative în vigoare aceste norme se utilizează doar în cazul, în care se constată lipsuri efective de bunuri. De astfel, și în urma inventarierii efectuate cu ocazia săvârșirii evenimentului excepțional pot fi constatate lipsuri, adică pierderi de bunuri. Prin urmare, apare întrebarea dacă asupra lipsurilor de stocuri condiționate de evenimente atipice se aplică normele în cauză. Pornind de la reglementările contabile în vigoare, normele de perisabilitate naturală în astfel de cazuri sînt inacceptabile. Aceasta se explică prin faptul că pierderile de bunuri în consecința evenimentelor excepționale nu se califică drept pierderi naturale. Ultimele apar în procesul derulării normale a activității operaționale și sînt cauzate de factori obiectivi (de exemplu, temperatură excesivă, umiditate înaltă, diferiți dăunători etc.). Pe cînd evenimentele excepționale sînt determinate de factori atipici care nu se manifestă permanent sau cu regularitate (calamități naturale, perturbări politice, modificări ale legislației etc.). Pe de altă parte, aplicarea acestor norme ar fi legală doar în cazul, cînd momentul săvârșirii evenimentului atipic a coincis cu data finalizării inventarierii planificate sau inopinate a elementelor patrimoniale și entitatea dispune de date elocvente privind existența efectivă de bunuri la momentul survenirii riscului.

Totodată trebuie de ținut cont că stocurile cumpărate și ulterior distruse de factorii nefavorabili au fost planificate pentru a fi utilizate în activitatea de întreprinzător. De aceea la momentul procurării lor s-a trecut în cont la decontările cu bugetul taxa pe valoarea adăugată. Însă potrivit articolului 102 alin. (4) din Codul fiscal, suma taxei pe valoarea adăugată achitată sau care urmează a fi achitată pe valorile materiale, care au constituit pierderi supranormative, conform legislației nu se trece în cont și se raportează la cheltuielile perioadei. În limita acestor pierderi se încadrează și pierderile provocate de evenimentele excepționale. Prin urmare, reieșind din cerințele legislative menționate, suma taxei pe valoarea adăugată trecută în cont la momentul procurării stocurilor care ulterior au constituit pierderi necondiționate, urmează a fi restabilită la decontările cu bugetul prin formula contabilă:

debit contul 713 „Cheltuieli administrative”,

credit contul 534 „Datorii față de buget”.

La calcularea venitului impozabil această sumă a taxei pe valoarea adăugată nu se permite spre deducere.

Пенру активе биологиче циркуланте, produse agricole și materialele obținute pe teren sau procurate în baza facturilor (adică fără T.V.A.), taxa pe valoarea adăugată nu se restabilește la decontările cu bugetul.

CONCLUZII

În consecința evenimentelor excepționale care deseori afectează activitatea desfășurată de întreprinderile agricole pot fi înregistrate pierderi de bunuri materiale. Faptul producerii evenimentelor excepționale și constatării pierderilor de bunuri în rezultatul acestora se confirmă printr-un set de documente perfectate în modul corespunzător de serviciile abilitate cu astfel de funcții. Valoarea contabilă a stocurilor distruse se atribuie la cheltuielile excepționale. În corespundere cu prevederile Codului fiscal astfel de cheltuieli nu se califică drept cheltuieli ordinare și necesare efectuate de contribuabil pentru desfășurarea activității de întreprinzător. Prin urmare, sînt cheltuielile nedeductibile și la completarea declarației cu privire la impozitul pe venit se vor însuma la venitul impozabil, condiționând astfel majorarea impozitului pe venit.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea cu privire la asigurarea subvenționată a riscurilor de producție în agricultură nr. 243-XV. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr. 132-137
2. Codul fiscal. In: Contabilitate și audit. 2015, nr. 4.
3. Standardul Național de Contabilitate „Cheltuieli”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
4. Standardul Național de Contabilitate „Stocuri”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
5. Standardul Național de Contabilitate „Particularitățile contabilității în agricultură”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
6. Planul general de conturi contabile. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
7. Regulamentul privind inventarierea. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr. 166-169

КОНЦЕПЦИЯ УЧЕТА ЗАТРАТ ПО ПРОЦЕССАМ: АВС-МЕТОД

*Жидкова Е.А., к.э.н., доцент,
ФГБОУ ВО «Кемеровский технологический институт
пищевой промышленности», г. Кемерово, Россия
nkemtipr@mail.ru*

Аднотация. В настоящее время в условиях нестабильности спроса экономическим субъектам требуется совершенствование основных инструментов управления - калькулирования и бюджетирования, которые направлены на принятие эффективных решений по управлению затратами, прибылью и формированию стоимости организации. Усовершенствование производственных процессов и повышение стоимости ресурсов инфраструктуры, которые не связаны непосредственно с производственной деятельностью (расходы на продажу, наладку и переналадку оборудования, технический контроль продукции и т. д.), как правило, сопровождаются ростом доли накладных расходов в структуре себестоимости и созданием предпосылок к расширению перечня методов их распределения. Применение АВС метода позволяет руководству более точно установить стоимость того или иного продукта, особенно в ситуации, когда накладные расходы превышают прямые. В данной работе обосновано использование современного эффективного метода учета затрат и калькулирования себестоимости АВС-метода.

Ключевые слова: АВС-метод, процессный, накладные затраты, прямые затраты

Переходу отечественной экономики на инновационный путь развития сопутствует организационная перестройка, обусловленная внедрением новых бизнес-процессов, привлечением высококвалифицированного персонала для решения производственных и управленческих задач.

С точки зрения управления и с позиций процессно-ориентированного подхода в экономическом субъекте наиболее релевантными являются концепции учета затрат по процессам и соответствующего бюджетирования. На практике для расчета стоимости процессов используется метод ABC (Activity Based Costing).

Первые упоминания о методе ABC относятся к 30-м годам 20 века, когда Э. Колер (Eric Kohler), работавший в то время финансовым контролером в администрации штата Теннесси (США), предложил систему учета по центрам ответственности для некоммерческих организаций или компаний, деятельность которых жестко контролировалась. Колер полагал, что подобная система может быть разработана и для коммерческих организаций. Эта идея была возрождена Э. Колером в конце 60-х годов и в начале 70-х годов прошлого столетия развита Дж. Стаубасом (George Staubus), который структурировал и описал ее в монографии, получившей широкую известность в научных кругах [3]. Позднее, после достаточно широкого использования среди американских промышленных компаний этот метод был формализован Международным консорциумом по развитию производства (*Consortium for Advanced Management-International*). В 1987 году вышла в свет книга Х. Джонсона и Р. Каплана «Взлеты и падения управленческого учета» [1], в которой были заложены основы ABC-метода и определены его возможности и значение в управленческом учете.

Российские исследования возможностей использования процессного структурирования в управленческом учете начали осуществляться с начала 2000-х годов и еще не выделились в самостоятельное направление в теории процессного управления. В российской практике управления затратами есть методы, в некоторой степени аналогичные методу ABC – это попроцессный и попередельный методы расчета затрат производства. Однако применение данных методов не обеспечивает в полной мере эффективность управления.

Метод ABC является технологией, которая выходит за границы учета затрат и превращается в эффективный инструмент управления затратами в системе контроллинга.

В основе метода ABC лежит следующая идея: разложить цепочку добавленной стоимости компании на совокупность взаимосвязанных функций (операций), отнести стоимость используемых компанией ресурсов на эти функции и распределить стоимость функций между стоимостью конечных продуктов компании [5].

Использование процессно-ориентированного ABC-метода целесообразно для экономических субъектов, которые несут большие накладные расходы, имеют широкий ассортимент продукции и отличаются разнообразием выпускаемых партий продуктов.

Основным достоинством процессного подхода к организации учета и, в частности, распределению накладных затрат, является возможность использовать трудоемкость выполнения процесса или отдельной операции в качестве драйвера (базы распределения). Это достоинство используется в методе ABC при калькулировании себестоимости отдельных продуктов.

ABC-метод можно отнести к группе стратегических методов управления производственными затратами экономического субъекта, образованной в зависимости от перечня объектов, формирующих производственные затраты [2]. В результате чего данный метод активно используется при разработке различных функциональных стратегий (маркетинговой, производственной, финансовой, инвестиционной, кадровой и др.) и позволяет осуществить расчет себестоимости выбранного объекта (по функциям, работам, процессам, процедурам или операциям). ABC-метод устанавливает тот факт, что причиной возникновения производственных затрат является деятельность, а продукция выступает в

качестве результата деятельности. На основе использования ABC-метода осуществляется учет, калькуляция и анализ производственных затрат с позиции конкретного вида деятельности. Это позволяет устанавливать величину себестоимости продукции и работ по тому или иному виду деятельности, определять размер финансовых результатов и эффективность осуществления. Применение ABC-метода неразрывно связано с реализацией функции стратегического контроля, в контексте которого предусматривается сопоставление фактических и плановых значений в долгосрочном периоде на основе осуществления управления по отклонениям.

Необходимо обратить внимание на то, что ABC-метод наиболее эффективно применяется для целей стратегического управления производственными затратами экономического субъекта, доля накладных затрат в которых достаточно велика. Различные методы учета и калькулирования себестоимости продукции предусматривают приблизительное распределение накладных расходов по различным видам продукции, пропорционально заранее выбранной базе распределения. В качестве базы распределения может использоваться количественный показатель, величина которого напрямую зависит от объема производства, например, человеко-часы работы персонала – при трудоемком производстве, машино-часы работы оборудования – при фондоемком производстве, величина прямых материальных затрат – при материалоемком производстве. Такой подход к распределению накладных затрат не обеспечивает определение точной их величины, относящейся к тому или иному виду продукции. Следовательно, управлению производственными затратами экономического субъекта, в части накладными затратами, не уделяется должного внимания, так как невозможно установить какой вклад внес тот или иной вид деятельности в их формирование. Реализация такого распределения выполнима только в условиях незначительной величины накладных расходов, а стратегическое управление ими не является приоритетной задачей для экономического субъекта.

В рамках метода ABC формируется информационное поле о накладных расходах и их причинно-следственной связи с конкретным продуктом через определение носителей затрат для каждого вида деятельности. При данных обстоятельствах расходы образуются поэтапно в результате выполнения определенных операций:

- на **первом этапе** устанавливаются объекты затрат и прямые затраты по статьям расходов распределяются на содержание объектов;
- на втором этапе выявляются накладные затраты, структура которых аналогична структуре прямых затрат;
- на третьем этапе выбирается база для распределения прямых и накладных затрат (в форме матрицы);
- на четвертом этапе определяются накладные расходы, связанные с каждой базой распределения затрат;
- на пятом этапе по каждой статье объекта прямых затрат рассчитываются коэффициенты, которые служат базой для распределения накладных затрат;
- на шестом этапе происходит распределение накладных затрат по каждому объекту в разрезе отдельных статей затрат;
- на седьмом этапе в соответствии с установленной базой распределения (этап третий) рассчитывается сводный норматив.

Следует заметить, что реализации алгоритма требует специального математического аппарата.

ABC-метод обеспечивает точное определение величины накладных расходов, относящихся к конкретному виду деятельности. Это достигается за счет идентификации накладных затрат с выделенными видами деятельности экономического субъекта. «Каждому виду деятельности приписывается собственный носитель затрат, оцениваемый в соответствующих единицах измерения. При этом руководствуются двумя правилами: легкостью получения данных, относящихся к носителю затрат; степенью соответствия измерений расходов через носитель затрат к их действительному значению. Например,

оформление заказов на поставку материалов можно измерить количеством оформленных заказов; функцию переналадки оборудования – числом требуемых переналадок и т.д.» [4].

В результате использования ABC-метода определяется:

- величина производственных затрат по каждому виду деятельности предприятия;
- величина совокупных производственных затрат по основным видам деятельности, относящихся к той или иной продукции или к тому или иному потребителю;
- величина полной себестоимости направлений деятельности экономического субъекта.

Следует заметить, что в ABC-методе затраты рассчитываются по стадиям производства без привязки к тому, закончен процесс формирования потребительской функции продукции или нет – в этом отличие данного метода от его аналогов, также основанных на промежуточном расчете затрат.

Важным аргументом в пользу ABC-метода выступает возможность его использования в качестве средства контроля затрат, то есть если имеется возможность выявить основные виды деятельности и соответствующие носители затрат, любые действия по сокращению тех или иных, либо обоих сразу, должны повлечь за собой их сокращение. Однако при использовании ABC-метода создаются проблемы, связанные с определением видов деятельности и соответствующих носителей затрат.

ABC- метод также позволяет разрабатывать эффективную стратегию выбора изделий и потребителей, а также стратегию совершенствования конструкции изделий и производственного процесса по сравнению с традиционными методами.

Концепция учета затрат по процессам направлена на повышение эффективности механизма контроллинга затрат в экономических субъектах.

Библиография

1. Каплан, Р. Потеря актуальности – взлет и падение управленческого учета / Р. Каплан, М. Джонсон – М.: Гарвардский университет, 1989. – 96 с.
2. Керимов В.Э. Современные системы и методы учета и анализа затрат в коммерческих организациях. – М.: Эксмо, 2005. – 144 с.
3. Ковалев В.В. Ковалев Вит.В. корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели: учеб. пособие. Ч.1 – М.: Проспект, КНОРУС, 2010. – 768 с.
4. Учет затрат по функциям (ABC-метод) [Электронный ресурс]. – URL: <http://3ys.ru/obshchie-svedeniya-ob-upravlencheskom-ucheteklassifikatsiya-zatrat-na-proizvodstvo-metody-ucheta-zatrat/uchet-zatrat-po-funktsiyam-avs-metod.html>.
5. Харитоновна Е.М. Современные методы управления затратами // ЖКХ и энергетика. – 2009. – № 7. – С. 12–17.

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ПРАКТИКА И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРИЗНАНИЯ РАСХОДОВ НА ИННОВАЦИИ

Гык Василий, к.э.н., Национальный университет «Львовская политехника», Украина
vasiahyk@ukr.net

Аннотация. В статье исследовано отечественную практику и международный опыт признания расходов на инновации, по результатам которого установлено, что комплексный характер инноваций не позволяет использовать только один стандарт, а их различные аспекты попадают в сферу действия нескольких отечественных и международных стандартов бухгалтерского учета и финансовой отчетности. Определено, что в национальных положениях (стандартах) бухгалтерского учета не приведены все требования относительно предоставления и раскрытия информации о расходах на инновации в финансовой отчетности. Проведенный сравнительный анализ норм положений

отечественных и международных стандартов бухгалтерского учета и финансовой отчетности в части признания расходов на инновации позволил установить, что решающим является их подтверждения и определения.

Ключевые слова: *инновации, расходы на инновации, учет затрат, признание расходов на инновации*

Постановка проблемы. Как известно, расходы признаются расходами определенного периода одновременно с признанием дохода, для получения которого они выполнимы. Однако, при реализации инновационного процесса идентифицировать доход, полученный в результате такой деятельности, невозможно. В таком случае расходы необходимо отражать в составе расходов того периода отчетного периода, в котором они были осуществлены, поскольку их невозможно прямо связать с доходом определенного периода. При этом возникает необходимость четкости в признании расходов на инновации, как предпосылки для рациональной методики и организации бухгалтерского учета.

Проблемы, связанные с учетом затрат на инновации раскрыто в трудах ученых, таких как: А.С. Бородкин, Б.И. Валуев, Л.Н. Гнилицкая, В.М. Жук, А.В. Кантаева, Я.Д. Крупка, Ю.А. Кузьминский, П.П. Микитюк, А.Н. Пустовит, М.С. Пушкарь, К.С. Саенко и других. При всей значимости имеющихся научных трудов, важности их влияния на дальнейшее развитие теории и практики бухгалтерского учета, нерешенными остаются проблемы признания расходов на инновации.

Изложение основного материала. Отметим, что общие вопросы, связанные с признанием в учете расходов на инновации в Украине не регламентируются отдельным положением (стандартом) бухгалтерского учета, однако информация о них отражено в П(С)БУ 7 «Основные средства», П(С)БУ 8 «Нематериальные активы», П(С)БУ 16 «Расходы», П(С)БУ 28 «Уменьшение полезности активов», П(С)БУ 31 «Финансовые расходы». В частности, в п. 20 П(С)БУ 16 «Расходы» [1] указывается, что расходы на исследования включаются в состав прочих операционных расходов в соответствии с П(С)БУ 8 «Нематериальные активы» [2], в п. 9 которого указано, что расходы на исследования не признаются активом, а подлежат отражению в составе расходов того отчетного периода, в котором они были осуществлены. Как видим, в отечественных стандартах, как и в международных [3], отказались от капитализации расходов на исследования, путем включения их в состав нематериальных активов.

Согласно п. 31 Методических рекомендаций по бухгалтерскому учету основных средств [4] основанием для признания капитальными инвестициями расходов, связанных с улучшением основных средств, является рост вследствие этих расходов ожидаемого срока полезного использования объекта, количества и / или качества продукции (работ, услуг), производимой (предоставляется) этим объектом. Вариантами такого улучшения являются:

- а) модификация, модернизация объекта основных средств с целью продления срока его полезной эксплуатации или увеличения его производственной мощности;
- б) замена отдельных частей оборудования для повышения качества продукции (работ, услуг);
- в) внедрение эффективного технологического процесса, что позволит уменьшить первоначально оцененные производственные расходы;
- г) достройка (надстройка) здания, увеличит количество мест (площадь) здания, объемы и / или качество выполняемых работ (услуг) или условия их выполнения.

Что касается признания и оценки нематериальных активов, то согласно пп. 17-18 П(С)БУ 8 «Нематериальные активы» [2] первоначальная стоимость нематериального актива, созданного предприятием, включает прямые расходы на оплату труда, прямые материальные расходы, другие расходы, непосредственно связанные с созданием этого нематериального актива и приведением его до состояния пригодности для использования по назначению (оплата регистрации юридического права, амортизация патентов, лицензий и т.п.).

Первоначальная стоимость нематериальных активов увеличивается на сумму расходов, связанных с совершенствованием этих нематериальных активов и повышением их

возможностей и срока использования, способствующие увеличению первоначально ожидаемых будущих экономических выгод.

Расходы, осуществляемые для поддержания объекта в пригодном для использования состоянии и получения первоначально определенного размера будущих экономических выгод от его использования, включаются в состав расходов отчетного периода.

Стоит заметить, что нормы отечественных стандартов в отношении учета расходов на инновации принципиально не отличаются от норм международных стандартов, однако полностью не охватывают все требования о предоставлении и раскрытия информации в финансовой отчетности. Несоответствие обусловлено краткостью содержания П(С)БУ и отсутствием объяснений к ним, что нередко приводит к ошибочной интерпретации отдельных положений.

На порядок больше информации о расходах на инновации находим в МСФО (IAS) 38 «Нематериальные активы», согласно которому при изготовлении нематериального актива собственными силами необходимо разделять понятия исследования и разработка. Так, п. 8 этого стандарта определяет, что под исследованием необходимо понимать «... оригинальные и запланированные исследования, осуществляемые для получения и понимания новых научных или технических знаний». В свою очередь разработка это «... применение данных научного исследования или иного знания для планирования или проектирования производства новых или существенно усовершенствованных материалов, механизмов, товаров, технологий, систем или услуг до начала их серийного производства или использования». В случае если предприятие не может отличить фазу исследования от фазы разработки, то все расходы рассматриваются как понесенные в ходе исследований. Деятельность, которую можно отнести к этапам исследования и разработки приведена в табл. 1.

Поскольку на этапе исследований понесенные расходы и достигнутые результаты, как правило, не соответствуют критериям признания актива (существует высокая неопределенность относительно будущих экономических выгод), то все расходы на исследования признаются расходами в том периоде, в котором они были понесены. Расходы на разработки могут привести к получению результатов, которые будут гарантировать будущие экономические выгоды. В таком случае, согласно международным стандартам, они могут быть признаны активом при соблюдении ряда специфических условий. При этом следует отметить, что если не выполняется хотя бы одно из условий, то расходы на разработки признаются расходами в том периоде, в котором были понесены.

Таблица 1

Ориентировочный состав работ на этапах исследования и разработки

Этап исследования	Этап разработки
<ul style="list-style-type: none"> - деятельность, направленная на получение новых знаний; - поиск, оценка и окончательный выбор применения результатов исследования или других знаний; - поиск альтернативы материалов, устройств, продуктов, технологиям, системам или услугам; - формулировка, разработка, оценка и окончательный выбор возможных альтернатив новым или усовершенствованным материалам, устройствам, продуктам, технологиям, системам или услугам. 	<ul style="list-style-type: none"> - проектирование, конструирование и испытания прототипов и моделей перед коммерческим производством или использованием; - проектирование инструментов, матриц, литейных форм и штампов, в которых применена новая технология; - проектирование, конструирование и функционирование исследовательского завода, который по масштабу не является экономически целесообразным для коммерческого производства; - проектирование, конструирование и тестирование выбранных вариантов новых или усовершенствованных материалов, приборов, продуктов, технологий, систем или услуг.

В последующих периодах, при соблюдении критериев признания актива, затраты, которые возникают по тем же разработками могут признаваться активом, однако восстановление предыдущих расходов не допускается.

Сравнение норм положений отечественных и международных стандартов бухгалтерского учета и финансовой отчетности в части признания расходов на инновации

приведены в табл. 2.

Таблица 2

Сравнение норм П(С)БУ и МСФО (IAS) при признании расходов на инновации

Объект учета	П(С)БУ	МСФО (IAS)
Расходы на исследования и разработки	Согласно П(С)БУ 8 «Нематериальные активы» затраты на исследования не признаются нематериальным активом, а подлежат отражению в составе расходов того отчетного периода в котором они были осуществлены. Нематериальный актив, полученный в результате разработки, следует отражать в балансе в условиях приведенных в п. 7 этого П(С)БУ. Если нематериальный актив не отвечает указанным критериям признания, то расходы, связанные с его приобретением или созданием, признаются расходами того отчетного периода, в течение которого они были осуществлены без признания таких расходов в будущем нематериальным активом	В соответствии с МСФО 38 «Нематериальные активы» затраты на исследования признаются расходами того периода, в котором они понесены. Расходы на разработки могут быть признаны как актив, только при выполнении критериев признания
Капитальные инвестиции в приобретение (создание) объектов основных средств	Согласно П(С)БУ 7 «Основные средства» формируют первоначальную стоимость основных средств. Финансовые расходы не включаются в первоначальную стоимость основных средств, приобретенных (созданных) полностью или частично за счет заимствований (за исключением финансовых расходов, включаемых в себестоимость квалификационных активов в соответствии с П(С)БУ 31 «Финансовые расходы»)	В соответствии с МСФО 16 «Основные средства» формируют первоначальную стоимость основных средств

В соответствии с МСФО (IAS) 38 «Нематериальные активы» создан нематериальный актив засчитывается по фактической себестоимости минус любая последующая накопленная амортизация и убытки от обесценения. Предприятие может выбрать альтернативный метод учета актива по справедливой стоимости с проведением регулярных переоценок, допускается при активном рынке на данный нематериальный актив.

Таким образом, становится понятно, что комплексный характер инноваций не позволяет использовать только один стандарт, а их различные аспекты попадают в сферу действия нескольких отечественных и международных стандартов бухгалтерского учета и финансовой отчетности.

В результате применения норм стандартов расходы на начальных этапах инновационного процесса, будут, как правило, отображаться следующим образом:

- расходы на исследования и разработки, которые проводятся самим предприятием - в составе расходов тех периодов, в которых они были понесены, с выделением общей суммы расходов;

- часть расходов на разработки, понесенных с того момента, когда их результаты стали отвечать требованиям признания актива - в составе нематериальных активов по фактической себестоимости за вычетом убытков от обесценения и накопленной амортизации.

Стоит отметить, что в некоторых странах постсоветского пространства (Россия, Узбекистан, Молдова, Казахстан) порядок учета расходов на исследования и разработки регламентируется отдельными национальными положениями (стандартами) бухгалтерского учета. При этом в одних из них приводят критерии признания расходов, а в других процедуру признания актива в результате осуществления научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ.

В Республике Беларусь порядок учета расходов на выполнение научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ и отражения на счетах бухгалтерского учета операций, связанных с использованием имущественных прав на результаты научно-технической деятельности определяют Инструкцией по бухгалтерскому

учету результатов научно-технической деятельности [5], Инструкция по бухгалтерскому учету нематериальных активов [6] Методические рекомендации по прогнозированию, учету и калькулированию себестоимости продукции (товаров, работ, услуг) на промышленных предприятиях Министерства промышленности Республики Беларусь [7].

Так, если в результате научно-технической деятельности активы не созданы, то осуществлении расходы признаются расходами организации и списываются в течение срока, установленного организацией, но не более трех лет. Кроме того, расходы на выполнение научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ, списаны на текущие расходы в предыдущих отчетных периодах, не могут быть включены в следующие отчетные периоды в состав основных средств.

Основными нормативно-правовыми актами, регулирующими учет затрат на инновации в США являются федеральные стандарты бухгалтерского учета 2 «Учет расходов на исследования и разработки» (FAS 2 «Accounting for Research and Development Costs») [8] и 142 «Деловая репутация и другие нематериальные активы» (SFAS 142 «Goodwill and Other Intangible Assets») [9]. Так, соответствующего FAS 2 Совет по стандартам бухгалтерского учета (Financial Accounting Standards Board) рассматривает четыре альтернативные методы признания расходов на исследования и разработки:

- 1) начислять все расходы в момент их возникновения;
- 2) капитализировать все расходы в момент их возникновения;
- 3) капитализировать расходы в момент их возникновения, если выполнены определенные условия, и начислять все другие расходы;
- 4) аккумулировать все расходы в специальную категорию, пока существования будущей выгоды можно будет определить.

Порядок и практическое руководство учета затрат на исследования и разработки в Малайзии устанавливает стандарт бухгалтерского учета 4 «Расходы на исследования и разработки» (MASB 4 «Research and Development Costs») [10], в Австралии действует стандарт бухгалтерского учета 138 «Нематериальные активы» (Accounting Standard AASB 138 «Intangible Assets») [11], принятый Австралийской советом по бухгалтерскому учету (Australian Accounting Standards Board), в Гонконге - стандарт бухгалтерского учета 38 «Нематериальные активы» (Hong Kong Accounting Standard 38 «Intangible Assets») [12], который утвердил Институт дипломированных общественных бухгалтеров Гонконга (Hong Kong Institute of Certified Public Accountants), в Индии - стандарт бухгалтерского учета 26 «Нематериальные активы» (AS 26 «Intangible Assets»), изданный Институтом дипломированных бухгалтеров (Institute of Chartered Accountant) [13].

Стоит отметить, что нормы четырех вышеупомянутых стандартов в части признания расходов на исследования и разработки не противоречат и практически тождественны с МСФО (IAS) 38 «Нематериальные активы».

Выводы. Таким образом, исследовав отечественную практику и международный опыт, следует отметить, что в мире сформировались два подхода к признанию и учета затрат на исследования и разработки:

1) в соответствии с МСФО (International Accounting Standards - IAS), национальных стандартов всех стран Европы (в т.ч. Украина), Азии, Австралии, стран тихоокеанского региона и других.

2) в соответствии со стандартами бухгалтерского учета США (Financial Accounting Standards - FAS).

Концептуальная разница в признании расходов на исследования и разработки заключается в том, что МСФО 38 «Нематериальные активы», в отличие от стандарта 2 «Учет расходов на исследования и разработки», предусматривает четкое разграничение между этапом (стадией) исследования и разработкой. Поэтому, в некоторых случаях на этапе разработки проекта, предприятие может признавать расходы, которые соответствуют указанным требованиям, и относить их в состав нематериальных активов.

Библиография

1. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 16 «Расходы»: Приказ Министерства финансов Украины от 31.12.1999 г.. № 318;
2. Положения стандарт бухгалтерского учета № 8 «Нематериальные активы»: Приказ Министерства финансов Украины от 18.19.1999 г.. № 242;
3. Международный стандарт финансовой отчетности № 38 «Нематериальные активы» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: www.minfin.gov.ua/document/92449/МСБО_38.pdf;
4. Методические рекомендации по бухгалтерскому учету основных средств: Приказ Министерства финансов Украины от 30.09.2003 г.. № 561;
5. Инструкция по бухгалтерскому учету результатов научно-технической деятельности: Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 30.06.2006 № 75;
6. Инструкции по бухгалтерскому учету нематериальных активов: Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 12.12.2001 № 118;
7. Методические рекомендации по прогнозированию, учету и калькулирования себестоимости продукции (товаров, работ, услуг) в промышленных организациях министерства промышленности республики Беларусь: Приказ Министерства промышленности Республики Беларусь от 01.04.2004 № 250;
8. FAS 2 «Accounting for Research and Development Costs» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: <http://www.fasb.org/resources/ccurl/286/565/fas2.pdf>;
9. SFAS 142 «Goodwill and Other Intangible Assets» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: <http://www.fasb.org/resources/ccurl/731/820/fas142.pdf>;
10. MASB Standard 4 «Research and Development Costs» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: <http://www.masb.org.my/images/stories/archive/PERS/!masb4.pdf>;
11. Accounting Standard AASB 138 «Intangible Assets» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: http://www.aasb.gov.au/admin/file/content105/c9/AASB138_07-04_COMPjun14_07-14.pdf;
12. Hong Kong Accounting Standard 38 «Intangible Assets» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: http://app1.hkicpa.org.hk/ebook/HKSA_Members_Handbook_Master/volumeII/hkas38.pdf;
13. AS 26 «Intangible Assets» [Электронный ресурс] / Режим доступа к ресурсу: <http://iosrjournals.org/iosr-jbm/papers/Vol16-issue2/Version-2/H016224045.pdf>

CALCULAȚIA COSTULUI PRODUSELOR SECUNDARE LA ÎNȚREPRINDERILE AVICOLE CU BAZĂ INDUSTRIALĂ DE PRODUCȚIE

*Tapu Tatiana, lector sup. univ., UASM,
tatiana.tapu@gmail.com*
*Todorova Liudmila, dr., conf.univ., UASM,
todorovalv@mail.ru*

Abstract. *The information concerning the costs must provide with complex data being necessary for multilateral knowledge of the economical process, of the reality by organizing of rational evidence in order to grand the managerial decisions for all organizing steps. In this aspect the costs calculation constitutes the principal measuring instrument of the production process, the classification of the constituent elements of the cost and the determination of the plenitude and exactitude of the accounting of those ones allows to reduce the consumptions that the agricultural production vices, resulted from the transformation of biological actives.*

Key words: *Biological transformation, Cost, revenue, Poultry breeding, Secondary products.*

INTRODUCERE

Contabilitatea curentă a costurilor de producție în avicultură se încheie cu determinarea costului efectiv al produselor acesta fiind instrumentul principal de comensurare a procesului de producție. În consecința procesului de producție în agricultură pot fi obținute simultan mai multe tipuri de produse - de bază, cuplate și secundare. Raportarea unui sau a altui produs la un tip sau altul are loc în funcție de importanța economică acestuia. Costurile ce vizează transformarea activelor biologice sunt divizate între aceste produse, în funcție de o regulă logică și permanentă, de exemplu, repartizarea în funcție de ponderea fiecărui produs în volumul vânzărilor, fie la etapa în care pot fi identificate separat, fie după finalizarea procesului de producție.

La calculația costului unitar urmează a fi respectate normele prevăzute de cadrul legislativ și normativ al Republicii Moldova în vigoare. În procesul investigărilor s-a efectuat studiul monografic al modului de înregistrare a produselor secundare în avicultură influențat de caracterul specific al ramurii, s-a analizat dependența mărimii venitului impozabil de neglijarea contabilizării produselor secundare și eventualitatea aplicării sancțiunilor economice rezultate din astfel de neglijență.

Drept bază empirică și material inițial pentru cercetări au servit datele registrelor contabile, calculațiile costurilor, corectările abaterilor costului efectiv de la cel planificat, precum și alți agenți de informații ale unor entități avicole specializate cu bază industrială de producție.

CORPUL COMUNICĂRII

S.N.C. „Particularitățile contabilității în agricultură” definește produse secundare ca „... produsele obținute concomitent cu produsele de bază de la un activ biologic, dar care au o importanță secundară” [3]. În funcție de procesul tehnologic desfășurat în avicultură pot fi înregistrate diverse tipuri de produse secundare. Toate felurile de produse secundare avicole reprezintă resurse materiale secundare. Excepție fac ouăle cu două gălbenușuri și ouăle colectate de la păsările imature care n-au atins vârsta ouatului, de exemplu, de la puicute, cât și. Acestea pot fi comercializate și conțin aceeași valoare nutritivă ca și ouăle condiționate, dar nu corespund standardelor calității după mărime și formă, de aceea se includ în componența produselor secundare.

Calitatea ouălor de masă în mare măsură depinde de modul păstrării. Astfel, ouăle păstrate în condiții care nu corespund cerințelor tehnologice stabilite se alterează și, deci, nu corespund caracteristicilor enumerate mai sus, de aceea acestea de asemenea se consideră ca produse secundare avicole.

Cea mai considerabilă parte a produselor avicole secundare este reprezentată de gunoiul de pasăre care, conform calculelor efectuate de autorii autohtoni, constituie cea mai importantă, răspândită și accesibilă sursă de îngrășămintă organice. În cazul folosirii raționale „...cantitatea de gunoi (inclusiv și gunoiul de pasăre) ce se acumulează în țară, ar satisface la 40 % necesarul anual de azot și 30 % - de fosfor al agriculturii țării” [1].

Valoarea gunoiului de păsări se deduce din costurile aferente produselor de bază. De exemplu, în avicultura pentru ouă trebuie diminuate costurile aferente ouălor, iar în avicultura pentru carne – costurile aferente sporului greutateii.

S.N.C. „Stocuri” (punctul 18) clarifică „...în cazul în care într-un proces de fabricație se obțin simultan două sau mai multe produse, de exemplu, produse cuplate sau un produs principal și altul secundar și costurile nu pot fi identificate distinct, astfel de costuri se repartizează în baza unei metode raționale (de exemplu, în baza valorii de vânzare probabile a fiecărui produs), aplicate consecvent în conformitate cu politicile contabile. Dacă produsele secundare au o valoare nesemnificativă ele se evaluează la valoarea realizabilă netă care se deduce din suma totală a costurilor de producție” [2]. Considerăm că neînregistrarea produselor secundare sau determinarea eronată a valorii acestora duce inevitabil la denaturarea costului produselor în stoc.

Ca urmare calculația costului unitar al produselor avicole se confruntă inițial cu problema determinării valorii produselor secundare, în cazul dat a gunoiului de pasăre, care urmează să fie dedusă din costurile produselor de bază.

Cantitatea gunoiului de pasăre variază în funcție de specia și efectivul de păsări întreținute, durata întreținerii, procesul tehnologic aplicat, calitatea nutrețurilor, iar costurile legate de colectarea, transportarea și depozitarea acestuia poate depinde de cantitatea colectată, gradul de umiditate, distanța de transportare, consumul de produse petroliere etc.

Cantitatea mai exactă a gunoiului de pasăre colectat de la păsările întreținute în cadrul entităților avicole specializate poate fi determinată pornind de la conținutul substanțelor uscate în hrană și așternutul distribuit, specia și vârsta păsărilor, precum și gradul de umiditate a gunoiului de pasăre. Pornind de la aceste criterii V. Lâsenko și alți savanți în domeniu au efectuat anumite cercetări, rezultatele cărora permit determinarea mai exactă a cantității gunoiului de pasăre, colectat în curs de 24 ore de la o pasăre [4]. Potrivit rezultatelor acestor investigații de la o găină adultă în 24 ore se colectează circa 150 grame gunoi de pasăre.

Trebuie de menționat că costurile aferente gunoiului de pasăre în mare măsură depind de gradul de umiditate a acestuia. Astfel cu cât gradul umidității efective a gunoiului de pasăre este mai sporit, cu atât mai mari sunt și costurile cauzate de colectarea, evacuarea și stocarea acestuia, și, evident, costul unitar al unei tone.

Pentru determinarea cantității efective a gunoiului de pasăre cu umiditate sporită poate fi aplicată relația propusă de V. Lâsenko [4]:

$$M_e = M_n + M_{su}, \quad (1)$$

unde M_e – masa gunoiului de pasăre cu umiditate efectivă;
 M_n – masa gunoiului de pasăre cu umiditate normală;
 M_{su} – sporul masei gunoiului de pasăre cu umiditate ridicată.

Sporul masei gunoiului de pasăre cu umiditate ridicată se determină după relația:

$$M_{su} = M_n \times (U_2 - U_1) : (100 - U_2), \quad (2)$$

unde U_1 – umiditatea normală (naturală), % ;

U_2 – umiditatea efectivă a gunoiului de pasăre, colectat din hale, conform calculelor de laborator %.

Axându-ne pe aceste calcule și în baza datelor unei entități avicole concrete din anul 2015, în continuare prezentăm calculul costurilor cauzate de colectarea, evacuarea și stocarea gunoiului de pasăre și determinarea costului unitar al acestuia la centrul de responsabilitate financiară (CRF) „Efectiv industrial - Găini” (tabelul nr. 1).

Exemplul prezentat în tabelul 1 demonstrează că costurile aferente gunoiului de pasăre pot fi determinate cu certitudine. Ca urmare acesta trebuie înregistrat în sistemul de conturi contabile, cu atât mai mult că este pe larg utilizat pentru sporirea fertilității solului, și, deci, creșterea recoltei culturilor agricole. În așa mod, entitatea poate valorifica beneficii economice atât prezente, cât și viitoare din utilizarea acestui tip de produse secundare.

Tabelul 1

Calculul costurilor cauzate de colectarea, evacuarea și stocarea gunoiului de pasăre la CRF „Efectiv industrial - Găini”

Nr. crt.	Indicatorul	Semnificație
Date inițiale		
1.	Efectivul de păsări, cap.	9560
2.	Marca unității de transport, utilizată pentru transportare	MTZ-82
3.	Capacitatea de ridicare a unei remorci, tone	4
4.	Clasa încărcăturii	II
5.	Clasa drumurilor	II
6.	Distanța parcursă pentru transportare, km	2,0
7.	Cantitatea de gunoi de pasăre colectat de la o pasăre în 24 ore, grame	150
8.	Gradul umidității normale a gunoiului de pasăre, %	75
9.	Gradul umidității efective a gunoiului de pasăre destinat transportării,	77

	%	
10.	Amortizarea lunară a unității de transport, lei	2080
11.	Salariul anual al mecanizatorului, lei	66000
12.	Consumul de motorină conform normelor constituie, litri/tonă	0,87
13.	Costul 1 litru de combustibil, lei	13,50
Indicatori rezultativi		
1.	Cantitatea gunoiului de pasăre de la tot efectivul în 24 ore, kg (9560 x 150) : 1000	1434
2.	Cantitatea anulă a gunoiului de pasăre colectat de la tot efectivul de găini ouătoare, tone (1434 x 365 zile/1000)	523
3.	Cantitatea anulă a gunoiului de pasăre cu umiditate efectivă, destinat transportării, tone (523 x 77 : 75)	537
4.	Consumul anual de combustibil, aferent gunoiului de pasăre transportat, litri (0,87 litri/tonă x 537 tone x 2 km)	934
5.	Costurile anuale aferente combustibilului, lei (934 x 13,5)	12609
6.	Amortizarea anuală a unității de transport, lei (40 x 12 luni)	24960
7.	Costurile aferente contribuțiilor privind asigurarea socială, 23 % (66000 x 23% : 100)	15180
8.	Costurile aferente primelor de asigurare și asistență medicală, 4,5 % (66000 x 4,5% : 100)	2970
TOTAL COSTURI, lei		55719
Costul unitar (1 tonă) al gunoiului de pasăre, lei (55719/537)		103,76

În continuarea exemplului de mai sus, să presupunem că umiditatea efectivă a gunoiului de pasăre este mai înaltă cu 10 %. În acest caz cantitatea încărcăturii destinată transportării se va determina prin relația:

$$M_e = M_n + [M_n \times (U_2 - U_1) : (100 - U_2)] \quad (3)$$

și va constitui:

$$M_e = 523 + [523 \times (85-75) : (100 - 85)] = 871,666(\dots) \approx 872 \text{ tone.}$$

În scopurile contabilității de gestiune creșterea/diminuarea costurilor aferente colectării, evacuării și stocării gunoiului de pasăre în legătură cu sporirea/micșorarea umidității acestuia poate fi determinată prin analogie cu relația elucidată mai sus și substituirea expresiei cantitative a producției secundare cu mărimea costurilor totale sau a costului unitar. În cazul substituirii cu costul unitar relația dată obține următoarea formă:

$$C_e = C_n + [C_n \times (U_2 - U_1) : (100 - U_2)], \quad (4)$$

unde C_e – costul gunoiului de pasăre cu umiditate efectivă;

C_n – costul gunoiului de pasăre cu umiditate naturală (conform datelor tabelului 1).

În expresie absolută costul unitar al unei tone de gunoi de pasăre va constitui cu umiditate sporită va constitui:

$$C_e = 103,76 + [103,76 \times (85-75) : (100 - 85)] = 172,933(\dots) \approx 172,93 \text{ lei.}$$

În consecința creșterii umidității gunoiului de pasăre semnificativ cresc și costurile totale, cauzate de colectarea, evacuarea și stocarea acestuia. Semnificația valorică a costurilor totale aferente gunoiului de pasăre cu umiditate sporită însumează 150749,96 lei [872 x 172,93], adică cu 95075,96 lei mai mul decât în cazul umidității normale, ceea ce în expresie relativă constituie 63,07 %.

În cazul în care gradul de umiditate descrește cu 5 puncte costul unitar al unei tone va constitui 86,47 lei {103,76 + [103,76 x (70-75) : (100 - 70)]}. Ca urmare a descreșterii umidității încărcăturii transportate cu 5 puncte costul unitar al produselor secundare descrește semnificativ, și anume cu 17,29 lei sau cu 16,66 % per unitate.

Aplicarea metodei propuse facilitează lucrul contabil privitor la recalcularea inițială a cantității, iar apoi a componentelor costului, precum și a costului total al produselor secundare colectate și stocate.

Metoda propusă poate fi aplicată în contabilitatea de gestiune a entităților avicole deoarece ea permite argumentarea deciziilor manageriale aferente costurilor eventuale cauzate de sporirea umidității gunoiului destinat transportării.

Rezumând cele expuse, menționăm că entitatea avicolă în cauză în anul 2015 trebuia să reflecte în sistemul contabil intrarea gunoiului de pasăre cu umiditatea de 77 % în cantitate de 537 tone la costul efectiv 55719 lei, iar costurile aferente produsului finit de bază (ouăle) urmau a fi diminuate la costul produselor secundare ceea ce nu a avut loc. administrația entității, considerând că valoarea produselor secundare este neesențială n-a înregistrat la intrări aceste produse și evident n-a dedus costurile produselor finite la valoarea gunoiului de pasăre.

În anul 2015 costul vânzării înregistrat din comercializarea a 2724,6 mii ouă a constituit 1530,4 mii lei costul efectiv unitar al unui ou constituind 0,56 lei. Dacă entitatea înregistra la intrări gunoiul de pasăre și corecta costurile aferente produselor de bază – ouălor, atunci costul vânzării trebuia să fie mai mic cu valoarea acestuia, și anume cu 55719 lei.

Așadar, pe seama costului produselor secundare putea fi înregistrată o creștere a profitului în mărirea costului nediminuat al produselor secundare necontabilizate. Ca urmare la această sumă s-a produs diminuarea venitului impozabil, iar în final entitatea s-a eschivat de la calculul și de la plata impozitului pe venit în mărime de 6686,28 lei [$55719 \times 12\%$]. Conform alineatului 5 al articolului 261 din Codul fiscal „...eschivarea de la calcul și de la plata impozitelor se sancționează cu o amendă în mărirea impozitului nedeclarat”.

Ignorarea depozitării produselor secundare, explicată prin mai multe cauze neîntemeiate (de exemplu, nu sunt necesare procesului de producție) se datorează unei organizări a activității entităților avicole cu spirit de previziune atenuat. Anume acest factor duce la denaturarea informației contabile aferente costurilor de producție și evident la diminuarea venitului impozabil. În opina noastră, orice entitatea producătoare, ce nu înregistrează produsele secundare, obținute concomitent cu produsele de bază, admite contravenție a legislației fiscale.

CONCLUZII

1. Costul produselor secundare avicole poate fi determinat cu certitudine și în mod credibil în baza datelor evidenței primare și centralizatoare.

2. Produsele secundare urmează să fie recunoscute în evidența entităților avicole care, prin urmare, pot înregistra venituri prezente și/sau viitoare din utilizarea gunoiului de pasăre pentru salubritatea terenurilor agricole și sporirea randamentului unui hectar.

3. În consecința recunoașterii produselor secundare, entitățile avicole pot înregistra:

- reducerea costului produselor avicole de bază (a ouălor) și, ca urmare, a costului vânzării proporțional volumului produselor comercializate;

- avantaje prezente și/sau viitoare din utilizarea îngrășămintelor organice accesibile, înalt valoroase și puțin costisitoare și vânzarea acestora altor entități economice, precum și persoanelor fizice etc.

4. Costul produselor secundare urmează a fi deduse din costul produselor de bază, modificând astfel costul vânzării proporțional volumului produselor comercializate.

5. Nerecunoașterea produselor secundare influențează semnificativ costul vânzării, prin aspectul căruia se denaturează profitul brut. Aceasta creează premise juste pentru calcularea amenzilor fiscale.

BIBLIOGRAFIE

1. ANDRIEȘ, S., RUSU, A. ș. a. *Managementul deșeurilor organice, nutrețurilor și protecția solului*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia centrală”, 2005. 112 p. ISBN 978-9975-78-457-3

2. Standardul național de contabilitate „Stocuri”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237

3. Standardul național de contabilitate „Particularitățile contabilității în agricultură”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237

4. ЛЫСЕНКО, В. *Основные затраты на транспортировку навоза*. В: Птицеводство, 1987, № 9, с. 9-11

ASPECTE PARTICULARE PRIVIND COMBATEREA EVAZIUNII FISCALE LA NIVELUL ENTITĂȚILOR ECONOMICE

*Ursache Antonela, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
Hlaciuc Elena, dr., prof. univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava*

***Abstract.** In prezent, controlul fiscal efectuat în cadrul entităților economice nu are o viziune de ansamblu asupra legalității și conformității tuturor activităților desfășurate de persoana juridică sau fizică supusă verificării datorită faptului că nu are o bază de referință la care să se raporteze. Verificările efectuate vizează doar părți din activitatea economică fără a se ajunge însă la substanța lucrurilor, respectiv la proveniența reală a surselor de bani cu ajutorul cărora se finanțează o persoană fizică, juridică sau o afacere. Unul dintre aspectele tratate în această lucrare este raportul între indicele competitivității globale și predispoziția către activități ce conduc la evaziune fiscală precum și rolul controlului fiscal în combaterea și reglementarea acestora. De asemenea, ne propunem să surprindem câteva aspecte cu privire la raportul între presiunea fiscală și volumul tranzacțiilor din economia subterană.*

***Abstract.** Currently, tax audit conducted within economic entity doesn't have an overview on the legality and compliance of all activities carried out by the legal entity or individual subject to verification because it doesn't have a baseline to report to. The conducted verifications concern only part of the economic activity but without reaching the substance of things or the real origin of the sources of money an individual, a legal entity or a business is financed with. One of the issues covered in this paper is the ratio between the global competitiveness index and the predisposition towards activities which lead to tax evasion and also the role of tax audit in fighting against and regulating these aspects., We also intend to capture some aspects of the relationship between tax projections and the volume of transactions in the underground economy.*

Keywords: *control fiscal, evaziune fiscală, economie subterană, presiune fiscală,*

Jel classification: M41

Introducere

Globalizarea economică, pe lângă avantajele privind schimbul de mărfuri fără restricții între țări, sau libera circulație a persoanelor și transferul rapid al banilor implică și o serie de aspecte negative, concretizate în economia subterană, criminalitatea economică, evaziunea și fraudă fiscală. Aceste fenomene au ca scop sustragerea de la plata obligațiilor legale, prin nedeclararea sau declararea eronată a bazei impozabile. Rolul controlului fiscal, atât la nivel european sau global, cât și la nivelul fiecărui stat este de a eradica și combate aceste fenomene economice negative.

Alături de un suport legislativ adecvat acestor cerințe, eficiența controlului fiscal depinde de o serie de criterii în baza cărora se face alocarea resurselor materiale și umane, și anume: mărimea și structura populației, nivelul de trai, mărimea pieței de bunuri și servicii, sectoarele predispuse evaziunii fiscale și nu în ultimul rând presiunea fiscală. Pe de altă parte, identificarea slăbiciunilor autorităților competente în domeniul fiscal, exploatată de autorii evaziunii fiscale, este un alt element indispensabil în activitatea de control fiscal, deoarece corecția acestora conduce la o prejudiciere cât mai redusă a intereselor financiare ale statelor.

Controlul fiscal, competitivitatea globală și riscul de evaziune fiscală

Procesul de control, indiferent de nivelul și zona căreia i se adresează, are în vedere două aspecte: stabilirea standardelor de performanță și verificarea realizării acestora. Nerealizarea performanțelor conform standardelor impune identificarea abaterilor și cauzelor care le-au generat și măsuri de corecție. Pentru a putea realiza aceste obiective de funcționare în parametri prognozați, fiecare stat are nevoie de organisme de control cât mai eficiente. Activitatea agenților economici se reflectă în documentele de evidență contabilă care trebuie raportate la prevederile legale ce reglementează domeniul financiar și contabil în care sunt realizate. Unul dintre obiectivele controlului fiscal are în vedere descoperirea operațiunilor fără temei legal și fără fundament economic.

Controlul fiscal, ca și componentă utilizată de fiecare stat, pentru respectarea prevederilor legale și atragerea resurselor la bugetul de stat, este în strânsă dependență cu nivelul de dezvoltare a statului în care este exercitat. Pentru ca eficiența controlului fiscal să fie ridicată este necesar ca resursele umane și materiale antrenate în acest sens de fiecare stat trebuie făcută având în vedere criteriile și indicatorii care definesc nivelul de dezvoltare al unei țări. O imagine de ansamblu asupra acestor indicatori oferă rapoartele publicate de organizațiile internaționale sau statisticile Eurostat.

În anul 1971, profesorul Schwab(Schwab, 2012), economist de origine germană, a inițiat un proiect prin care a facilitat întâlnirea în cadrul unei conferințe a unui grup de 400 de lideri europeni în domeniul afacerilor. Lucrările conferinței s-au desfășurat sub tutela Comisiei Europene și a asociațiilor industriale din Europa.Scopul întâlnirii a fost de îmbunătățire a stadiului economic mondial. În urma acestei prime întâlniri a luat naștere Forumul European de Management, cunoscut ulterior după apelativul Forumul Economic Mondial care are ca și principiu de funcționare ideea că progresul economic fără dezvoltare socială nu se susține, în timp ce dezvoltarea socială fără progres economic este imposibilă(Schwab, 2012). Activitatea acestui organism se concretizează prin publicarea unor rapoarte anuale cu referire la economia globală și riscurile cu care se confruntă omenirea. În acest sens, din anul 2005 au introdus un indice de analiză a competitivității economice, GCI(Indexul Competitivității Globale) care reprezintă un instrument în măsurarea sistemului microeconomic și macroeconomic al competitivității naționale. Schwab a realizat în baza acestui criteriu indexul competitivității globale, acordarea punctajelor de competitivitate avand ca fundament instituțiile, politicile și factorii care determină nivelul productivității într-o țară.

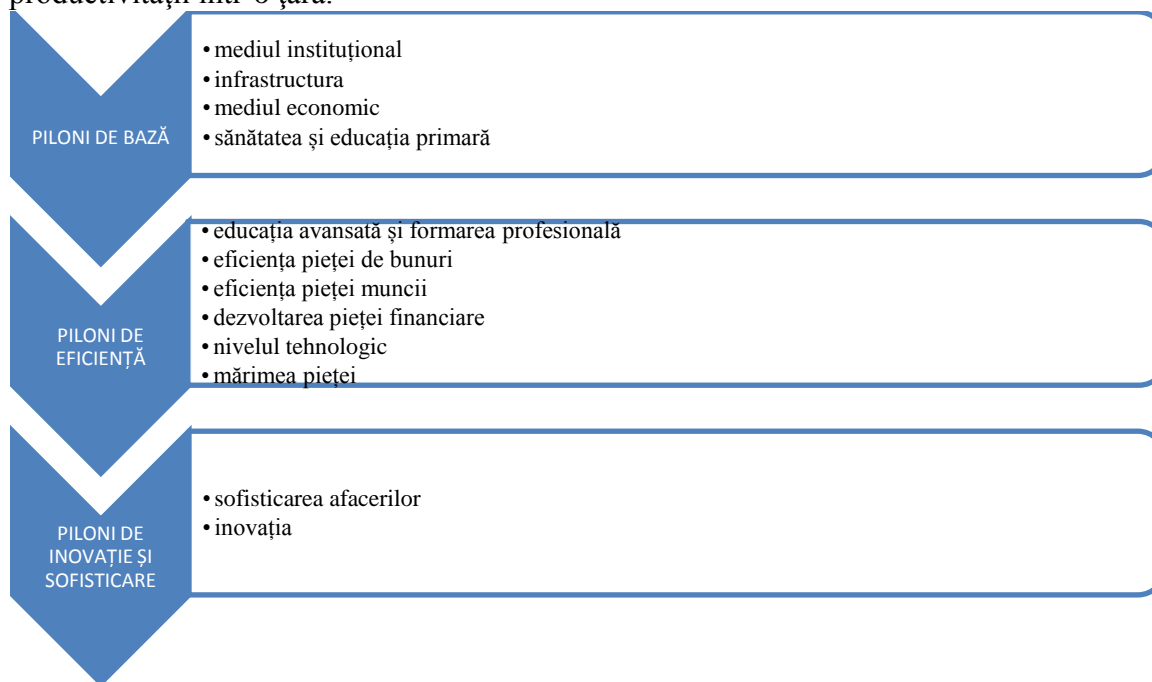

Figura nr. 1. *Indexul competitivității globale (sursa Schwab, K., The Global Competitiveness Report 2012-2013, World Economic Forum, Geneva, 2012)*

Analizând cei doisprezece indicatori, Forumul Economic Mondial a întocmit un clasament al competitivității globale pentru perioada 2012-2013, în urma căruia s-au acordat punctaje , pe o scală de la 1 la 7 , unui număr de 144 de țări. Cel mai mare punctaj a obținut Elveția, cu un scor de 5.72 de puncte și cel mai scăzut Burundi, cu 2.78 puncte. În această analiză, România a obținut 4.07 puncte, clasându-se pe locul 78.

Dintre aspectele deficitare identificate la nivelul României menționăm: favoritism în deciziile oficiale ale guvernului, comportamentul etic al firmelor, protecția intereselor acționarilor minoritari, deturnarea fondurilor publice sau calitatea auditului și a standardelor de raportare .

Pentru a avea o imagine de ansamblu a organizării controlului fiscal este necesar ca pe lângă informațiile cu privire la PIB sau suprafață și PIB/locuitor trebuie să se identifice și acele sectoare de activitate care conduc la formarea PIB. Cunoașterea sectorului de activitate care produce valoare adăugată prezintă o importanță deosebită în fundamentarea controlului fiscal, deoarece permite identificarea riscurilor de sustragere de la plata obligațiilor fiscale ale agenților economici care activează în sectorul respectiv, în funcție de legislația aplicabilă acestui sector. Conform unui raport al Băncii Mondiale, valoarea adăugată luată în calculul PIB este structurată pe trei sectoare mari de activitate, și anume: agricultură, industrie și servicii.

Nu există o rețetă general valabil aplicabilă în exercitarea controlului fiscal. Acesta trebuie individualizat pentru fiecare stat ținând cont de acele aspecte și sectoare care prezintă predispoziție către evaziune și fraudă fiscală.

Incidența economiei subterane și a presiunii fiscale asupra produsului intern brut

Cercetările în domeniu au condus la identificarea a trei nivele de acțiune în combaterea fraudei și evaziunii fiscale:

- *La nivel național*, prin adoptarea de măsuri cu privire la identificarea și anihilarea mecanismelor de fraudă cu ajutorul cărora se sustrag sume de la plata obligațiilor fiscale;
- *La nivel european*, prin schimbul de informații între statele membre și identificarea elementelor neconcordante;
- *La nivel global*, prin extinderea cooperării și schimbul de informații.

Alături de schimbul automat de informații, ca element central în politica privind buna guvernare corporativă în domeniul fiscal, se află transparența sistemelor de impozitare și a acțiunilor autorităților fiscale, deoarece contribuabilul care simte că fiecare membru al societății își achită în mod echitabil impozitele va suporta mai ușor sarcina fiscală impusă.

La nivel global, pentru combaterea fraudei și evaziunii fiscale a fost înființat Forumul de Stabilitate Financiară (1999), constituit din miniștrii de finanțe și guvernatori ai băncilor centrale din Grupul celor șapte, (G-7) care are ca scop promovarea stabilității financiare la nivel internațional.

Unul dintre fenomenele cu risc ridicat de evaziune și fraudă fiscală este economia subterană. Unii autori (Schneider, 2012) consideră că economia subterană cuprinde toată piața bazată pe producția legală de bunuri și servicii care intenționat se ascunde de autoritățile publice pentru a evita plata impozitelor și taxelor, a asigurărilor sociale sau evitarea regulilor pieței muncii cu privire la salariul minim, numărul maxim de ore lucrate, standardele de siguranță și a reglementărilor în domeniu. Packard, Koettl și Montenegro apreciau că ”puține din fenomenele care ocupă mare parte din timpul guvernelor, economiștilor și a celor din domeniul afacerilor și politicii executive sunt la fel de ambiguu definite și la fel de dificil de măsurat ca și economia subterană” (Packard, Koettl, Montenegro, 2012).

Cercetătorii Lipper and Walker au făcut o clasificare a activităților din economia subterană, pe tipuri de tranzacții (monetare și nemonetare) și tipuri de activități (legale și ilegale). În ceea ce privește activitățile permise de lege este avută în vedere evaziunea fiscală, prin care se ascunde sursa impozabilă, precum și evitarea taxei, prin exploatarea prevederilor din acte normative și a lacunelor din acestea în folos propriu, contrar legii.

Se știe că evaluarea tranzacțiilor se face la valoarea lor justă. Există, însă, unele activități pentru care este dificilă și uneori chiar imposibilă cuantificarea veniturilor acestora. Profesorul Schneider exemplifică în acest sens un pictor care oferă lucrarea lui la jumătate de preț, evitând astfel plata taxelor, o companie de construcții care nu raportează guvernului sumele acordate unui prestator, cu scopul de a evita standardele legale referitoare la salariul minim sau regulile de siguranță. Utilizarea valorii juste (Costea, 2014) face informația financiară mai relevantă, mai credibilă, comparabilă și ar trebui aplicată în România la integralitatea activelor financiare.

În anul 2012, Murphy a făcut o clasificare a țărilor din punctul de vedere al incidenței și mărimii economiei subterane în cadrul produsului intern brut al țărilor. În cadrul acestei clasificări România ocupa locul doi, după Bulgaria, cu o mărime a economiei subterane de 32,6% din PIB. Acest clasament ar trebui să conducă la luarea unor măsuri care să întărească eficiența controlului

fiscal , reducerea acestui indicator fiind o sursă suplimentară de resurse la bugetul consolidat al României. Pe ultimele locuri în clasament sunt Danemarca, Finlanda, Germania, Irlanda, Olanda, Marea Britanie, Austria și Luxemburg.

Un alt indicator necesar în cuantificarea pierderilor la bugetul unui stat este presiunea fiscală. Aceasta reprezintă proporțiile din venituri la care contribuabilii sunt obligați să renunțe în favoarea bugetului de stat . Mărimea presiunii fiscale influențează semnificativ activitatea economică a unui stat în sensul că, o valoare ridicată a acesteia crește tendința contribuabililor de a se sustrage de la declararea corectă a bazei impozabile. Găsirea punctului optim al mărimii fiscale, în care statul să-și îndeplinească prerogativele iar contribuabilul să poată suporta sarcinile fiscale impuse este dezideratul oricărei politici fiscale. Conform clasificării lui Murphy România are un nivel scăzut de presiune fiscală înregistrând un procent de 27 % din PIB (Murphy, 2012), locurile fruntașe fiind ocupate de țările nordice, respectiv Danemarca, Suedia, Belgia, Finlanda.

Analizând cele două clasificări ale lui Murphy concluzionăm că o presiune fiscală ridicată conduce la scăderea veniturilor fiscale, pe de o parte prin transferarea unei părți impozabile mai mari în economia subterană și creșterea evaziunii fiscale, pentru a limita astfel efectul presiunii fiscale ridicate și pe de altă parte printr-o anumită limitare sau chiar renunțare la afaceri ceea ce presupune reducerea sursei impozabile. În acest sens avem exemplul țărilor nordice, aflate pe ultimele locuri privind volumul economiei subterane se află în topul țărilor în care presiunea fiscală are valori ridicate.

CONCLUZII

Principala sursă de informații privind controlul persoanelor juridice o constituie datele furnizate de agenții economici prin intermediul situațiilor financiare . Pe lângă bilanț și contul de profit și pierdere , apreciem ca fiind importante și datele furnizate de situația fluxurilor de numerar și situația capitalurilor proprii, obligativitatea întocmirii acestora revenind doar societăților care îndeplinesc anumite criterii de mărime prevăzute expres de lege. Rolul controlului fiscal este de a stabili realitatea și legalitatea datelor înscrise în aceste situații și depistarea activităților care conduc la evaziune fiscală. Pentru combaterea acestui fenomen este necesar efortul comun la nivel global, comunitar precum și la nivelul fiecărui stat în parte de a diminua presiunea fiscală și a reglementa activitățile care alimentează economia subterană.

BIBLIOGRAFIE

1. Costea C.D., *Fair Value Implications on Romanian Capital Market*, SEA Practical Applications of Science, vol II, ISSUE 416/2014
2. Hoanță , N., *Evaziunea fiscală*, Editura C.H. Beck, București, 2010
3. Packard, T., Koettl, J., Montenegro, C., *In from the Shadow-Integrating Europe s Informal Labor*, The World Bank –International bank for Reconstruction and Development, Washington, 2012
4. Scwab, K., *The Global Competitiveness Report 2012-2013*, World Economic Forum, Geneva 2012
5. Murphy R., *Closing the European Tax Gap, A Report for Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats in the European Parliament*, Bruxelles, 2012
6. <http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS/countries/1?display=graph>

TAX MODELS FOR THE INNOVATION ACTIVITY OF SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES

*Erhan Lica, PhD., Associated Professor, Academy of Economic Studies of Moldova
lica.erha@mail.ru*

Abstract: *Small and medium-sized enterprises (SMEs) are an important driver for job creation and economic growth, and an important source of innovation. Innovation through the activities of research and development is a crucial driver of economic growth. For that reason, in many countries, there is an active policy on encouraging innovation. Innovation capacity of SMEs in Moldova is very low.*

Subsequently, the innovation impact on national economy is rather small. The current legal framework does not stimulate enough innovation activity. There is no system of well-established direct and indirect tax incentives aiming to favour research and developing activities at the level of enterprises.

Key words: *small and medium-sized enterprises; tax models; innovation; sources of finance.*

Small and medium sized enterprises (SMEs) play an extremely important role in modern economies. They create job, enhance competition, contribute to technological change, increase the use of domestic resources and products and are a source of innovation.

Innovation through the activities of research and development is a crucial driver of economic growth. Both economic theory and empirical evidence support the idea that innovation plays a vital role in increasing productivity on a sustainable basis.

Governments may use different mechanisms to stimulate business activities through research and development, including: direct funding of research and development in the private sector and tax incentives. Each form of stimulating research and development has advantages and disadvantages. Direct funding, including loans, grants, equity financing allows governments to keep control over the nature of the research and development carried out. Unlike direct funding of research and development, tax incentives address to a broad circle of beneficiaries, leaving them independence in spending funds on research and development.

However, the general trend across European countries is to increase the availability and simplicity of research and development tax incentives, which makes the mix of policies more indirect over time [3]. That is why more and more countries implement tax incentives for their economic strategy. Tax incentives for research and development activities are widely used in OECD countries and non-OECD countries. According to OECD, 27 out of 34 OECD member states provide research and development tax incentives to business.

The existing research and development tax incentives regimes differ considerably across countries in terms of their generosity, their design and the way they explicitly target different enterprises or specific areas. Fiscal incentives for research and development usually take one of the following forms [4]:

- tax credits, which are the amounts deducted from tax liabilities;
- tax allowances, which are amounts deducted from gross income;
- tax deferrals, which are reliefs in the form of delay in the tax payment;
- preferential tax rates.

Tax credits are specified percentage of research and development expenditures, which are applied against payable income tax, while a *tax allowance* is a deduction from the taxable income. Thus, the value of tax allowances depends on the income tax rate, while a tax credit does not. This aspect is of a particular importance in case of the progressive tax scale whose diversified tax rates affect the amount of deduction. Another distinction between tax allowance and tax credit refers to the possibility to carry the non-deducted from income expenses forward to next years.

Tax deferrals can appear as an accelerated depreciation, which allows enterprises to reduce the value of a fixed asset involved in research and development, a higher rate during the first years of the asset's life, yielding a larger deduction over the life of the asset relative to normal depreciation rates.

The analysis of tax solutions offered in various countries compels to indicate the fourth model of tax preferences stimulating growth of research and development expenditures, the *preferential tax rates*. As an example, there may be indicated France, which applies a reduced income tax rate relative to revenues obtained from sales of a patent, or also the Netherlands – in the case of income from innovative activities [3].

In recent years, there have not been seen major changes across the European Union member states or third countries in terms of new types of research and innovation measures that were implemented.

Since 2012 small and medium sized enterprises in the Republic of Moldova benefit from a favorable tax regime. Thus, this regime benefits economic operators that are not registered as value added tax (VAT) payers, except for farmers and sole traders.

Economic operators that comply with this provision and that on December 31 of the previous fiscal year obtained an operational income of: up to 100 000 lei: apply the 3% income tax rate on the operating income in the reporting fiscal period; between 100 000 and 600 000: can apply either the fiscal regime of 3% or the general tax regime if they became VAT payers.

Economic operators that during the reporting fiscal period became VAT payers may apply the general tax regime. Economic operators that during the reporting fiscal period ceased to be VAT payers shall apply the 3% tax regime.

The only legal provision on the income tax of legal entities aiming to revive innovation activity of economic units is that allowing deduction of scientific investigations and research expenses, paid or incurred during the taxable year as current expenditure.

At the same time, this regulation does not apply to land or other property subject to wear and to any other expenses paid or incurred to discover or specify the location of natural resources, determining their quality and quantity.

The deduction of depreciation of any depreciable intangible property is allowed as well (patents, copyright and related rights, industrial designs, contracts, special rights, etc.) with expired useful life, estimating its useful life by applying the linear method.

The innovation capacity of SMEs in the Republic of Moldova is low. As a result, innovation impact on national economy is reduced as well. Moldova has a low share of staff engaged in high technological intensity production. The following reasons determine the low innovative potential of SMEs in the Republic of Moldova:

- the existing legal framework does not sufficiently encourage innovation activity. There is not any well-established system of direct and indirect financial incentives (for instance tax incentives) aiming to encourage research and development activities of firms;
- state's low financial capacity to support SMEs;
- although the Code on science and innovation stipulates that research and development funding should be at least 1% of GDP annually, this provision is not respected and budgetary funding is below this amount;
- lack of framework on venture capital;
- poor absorption capacity of technological innovation by production sector;
- insufficient cooperation between research environment and business.

Identification of policy options and tools available to enhance innovation capacities of SMEs is an important part of any strategy aiming to support the improved standards of living. The solutions to overcome the lack of an efficient incentive system for encouraging innovation of SMEs in the Republic of Moldova in accordance with the best international practices are as follows:

- adopt the laws on venture funds and create a national venture fund;
- develop innovation infrastructure;

- establish innovation brokerage centers and connect them to specialized international networks, market intellectual property through them.
- develop partnerships between research organizations, universities and economic operators; encourage hiring by firms of researchers in different areas of activity;
- develop public-private partnerships in research.

References

1. IFC (International Finance Corporation), the SME Banking Knowledge Guide, IFC 2013, World Bank Group.
2. The Code of the Republic of Moldova on Science and Innovation.
3. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012.
4. OECD, Tax incentives for research and development: trends and issues.
5. OECD Investment Compact for South East Europe, Access to finance, 2013.

INFORMAȚIA CONTABILITĂȚII DE GESTIUNE – SURSĂ FUNDAMENTALĂ ÎN ANALIZA PERFORMANȚEI ȘI DEZVOLTĂRII DURABILE A ENTITĂȚILOR

MIHAILA Svetlana, dr., conf. univ., ASEM

sv_mihaila@yahoo.com

BADICU Galina, conf. univ., dr., ASEM

gbadiku@mail.ru

Rezumat: Acest articol tratează aspecte privind rolul și locul informației contabilității de gestiune în sistemul informațional al entității, făcând referire la următoarele aspecte: etapele procedurii actului decizional, obiectivele urmărite prin contabilitatea de gestiune, importanța informației privind costurile în sistemul informațional al entității și în procesul decizional, posibilitățile de utilizare a informațiilor de tip cost de către conducerea diferitor nivele de responsabilitate, factorii de influență în alegerea corectă a indicatorilor de performanță KPI relevanți. Materialul expus descrie unele concepte ale sistemului de indicatori-cheie, care stau la baza determinării performanței entității.

Abstract: In this article the author enlarges upon the role and place of the managerial accounting data within the company's information system. In this regard, the author refers to the following aspects: the stages of the decision-making process, the objectives of the managerial accounting, the importance of the information on costs within the company's information system and in the decision-making process, the possibilities of using the cost data by different level management, the determinants for the proper selection of the relevant KPIs. The author also traces out certain concepts of the key indicators system underlying the process of assessment of company's performance.

Cuvinte cheie: costuri, performanță, informație, entitate, indicatori de performanță, decizii manageriale, contabilitate de gestiune.

Key words: costs, performance, information, company, performance indicators, managerial decisions, managerial accounting.

Introducere. În condițiile de globalizare, concurență intensă, costuri ridicate, cursuri de schimb impuse de economia de piață, complexitatea activităților economice determină creșterea rolului informației economico - financiare în luarea deciziilor. Toate acestea enumerate au fost amplificate în ultima perioadă și au provocat numeroase probleme mediului de afaceri, cât și performanței entităților.

De importanța și calitatea informației depinde calitatea deciziilor curente și a celor strategice și, nemijlocit, rezultatele de viitor ale entității.

Procedura actului decizional se realizează prin parcurgerea mai multor etape [2, p.3]:

- identificarea problemei de rezolvat;
- identificarea direcțiilor alternative de acțiune;
- analiza efectelor fiecărei alternative asupra operațiilor economice;
- selectarea celei mai bune alternative asupra operațiilor economice;
- selectarea celei mai bune alternative drept decizie curentă;
- analiza post decizională (feedback - ul).

Fiecare etapă are nevoie de informații economico-financiare care sunt furnizate în cea mai mare parte de contabilitatea de gestiune.

Conținutul de bază. Contabilitatea de gestiune a evoluat de la o contabilitate doar a costurilor, unde accentul se punea pe determinarea costului produsului final (serviciului), urmând etapa actuală, în opinia noastră, în care aceasta trebuie să constituie o parte componentă a managementului entității, ca o funcție a acesteia de a interpreta și furniza informație financiar-contabilă și nonfinanciară pentru procesul decizional și elaborarea de recomandări pentru viitor în vederea realizării performanțelor de natură tactică și strategică.

Obiectivele urmărite prin contabilitatea de gestiune au în vedere următoarele [3,p.42]:

- ✓ culegerea, prelucrarea, furnizarea informațiilor analitice care vizează costurile, prețurile, rentabilitatea;
- ✓ evaluarea produselor obținute, serviciilor prestate și a lucrărilor executate;
- ✓ înregistrarea analitică a costurilor atât cantitativ cât și valoric, permițând calculul costurilor;
- ✓ analiza și furnizarea concluziilor cu privire la evoluția în timp a costurilor, respectiv a comparării costurilor realizate cu cele planificate, prestabilite;
- ✓ furnizarea informațiilor privind realizarea bugetelor de venituri și cheltuieli, a bugetelor de costuri precum și urmărirea lor;
- ✓ asigurarea structurii analitice a elementelor patrimoniale și a integrității acestora, permițând controlul condițiilor interne de producție și fundamentarea deciziilor la toate nivelurile organizatorice.

Ceea ce ne interesează să aflăm din contabilitatea de gestiune sunt pe de o parte informațiile legate de profitabilitatea pe fiecare produs sau serviciu, locație și activitate economică, pe fiecare client sau categorii de clienți, iar pe de altă parte acele informații legate de cât de costisitoare este fiecare locație, fiecare activitate, produs, serviciu, etc., putându-se ulterior decide asupra situației de continuare a unei activități, de dezvoltare sau închidere a ei [3 p.46].

Creșterea concurenței de piață implică cerințe majore față de calitatea afacerii și fluxul informațional necesar luării deciziilor.

Contabilitatea de gestiune progresa și trebuie abordată prin prisma strategiei entității. În opinia noastră, contabilitatea de gestiune trebuie să devină strategică - o contabilitate orientată spre evenimentele viitoare și analiza riscurilor pe termen lung, care analizează atât mediul intern, cât și pe cel extern al entității, prin prezentarea informației financiar-contabile și nonfinanciare, și utilizarea unor metode economico-matematice, metode de prognoză și metode de discountare a valorilor la interpretarea informației.

O cerință de bază pentru contabilitatea de gestiune este existența unui sistem solid informațional al costurilor, capabil să-i furnizeze date fundamentale.

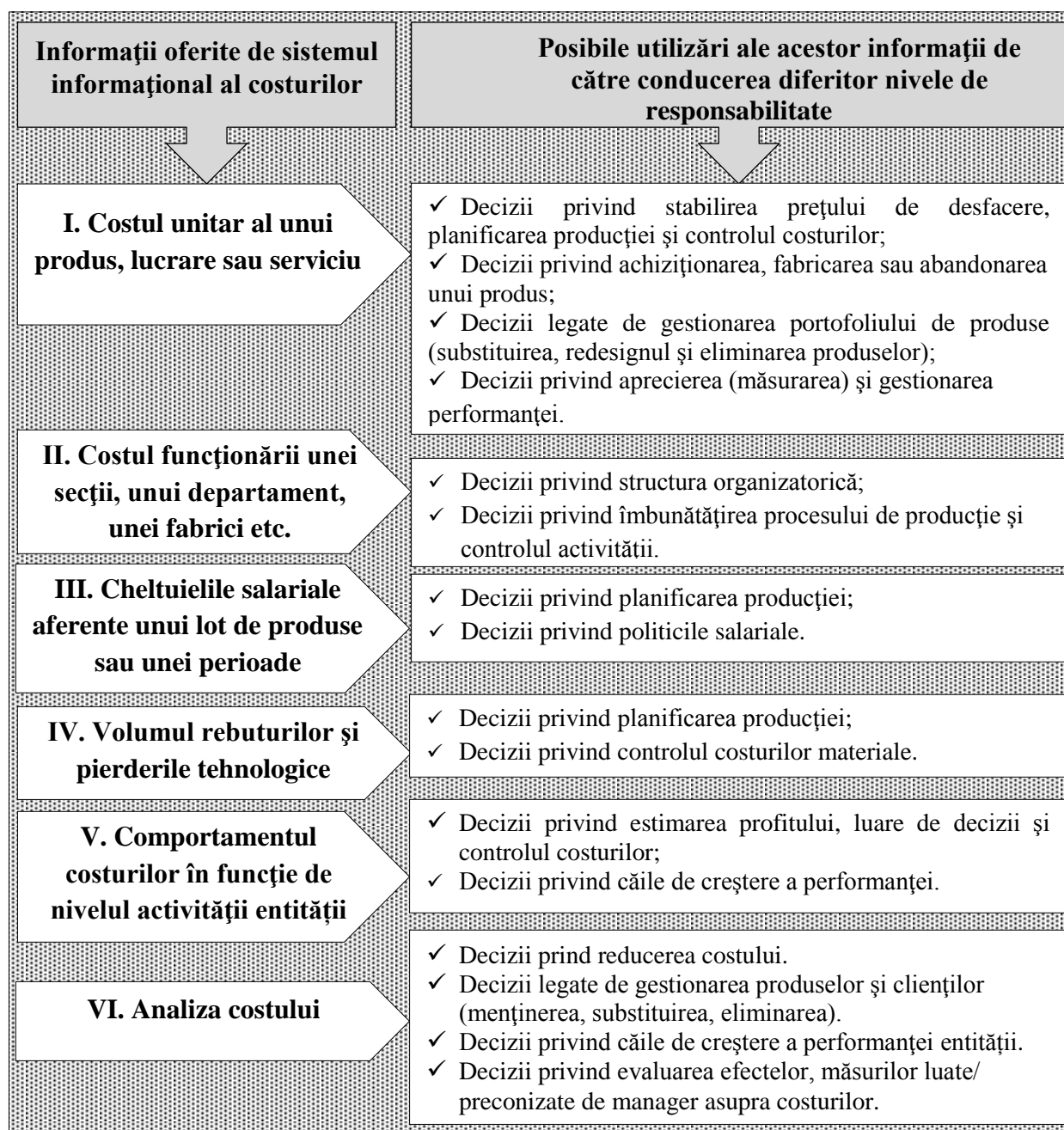
Sistemul informațional al costurilor trebuie să:

- monitorizeze rezultatele celorlalte sisteme de control (controlul producției, controlul calității, controlul stocurilor);
- ofere o bază puternică și durabilă pentru controlul financiar (analiza detaliată a cheltuielilor, calculul costului de producție, determinarea pierderilor, valorificarea eficienței muncii depuse);
- să fie factor decisiv în vederea luării unor decizii sau planificării activităților viitoare (presupune cunoașterea costurilor).

Deci, rolul sistemului informațional al costurilor constă în „stabilirea de bugete, costuri standard și costuri efective ale operațiilor, proceselor, activităților ori produselor și în analiza

salariaților, profitabilității sau folosirii fondurilor”.

Având în vedere importanța sistemului informațional al costurilor și luarea deciziilor, vom prezenta care sunt posibilitățile de utilizare a informațiilor de tip cost de către responsabili de centre a diferitor nivele de responsabilitate (fig. 1).

Pentru a lua o decizie, sunt importante *patru* informații privind costurile, și anume:

✓ **În cazul când se va lua o decizie, care costuri vor fi influențate de aceasta?**

Procesul decizional poate fi definit drept procesul de selecție între alternative viitoare. La baza luării deciziilor stau numai costurile care sunt pertinente (relevante) (tabelul 1).

Tabelul 1. Costurile care stau la baza luării deciziilor

Costuri evidente și de oportunitate (alternative)	<i>Costurile evidente</i> reprezintă costurile, care sunt prevăzute a fi suportate în activitatea entității. <i>Costurile de oportunitate (alternative)</i> sunt definite, ca fiind valoarea celei mai bune alternative, la care se renunță atunci când se face o alegere oarecare.
Costuri relevante și nerelevante	<i>Costurile relevante</i> le constituie cele, care sunt aplicabile unei decizii particulare, în sensul că ele vor avea legătură cu orice alternativă aleasă de manager. Ele pot fi evitate sau influențate, pot fi eliminate în întregime sau în particular, ca rezultat al alegerii unei alternative din mai multe posibile. Costurile luate în considerare și prin care o alternativă diferă de alta, sunt relevante. <i>Costurile nerelevante</i> reprezintă costurile care nu depind de decizia luată și, în consecință, nu sunt luate în considerare la alegerea unei alternative. De exemplu, salariile muncitorilor, acordate în avans pentru proiectul ce trebuie implementat. Acestea reprezintă costuri nerelevante, deoarece ele au fost plătite, indiferent dacă proiectul va fi sau nu pus în practică, ceea ce înseamnă că banii plătiți sunt deja investiți.
Costuri diferențiale și marginale	<i>Costurile diferențiale</i> sunt costurile care reflectă mărimea costurilor suportate ca urmare a producerii unui volum suplimentar de produse. Ele se raportează la gradul de utilizare a mașinilor, utilajelor și a echipamentelor din dotarea entității. <i>Costurile marginale</i> sunt costurile maxim admise pentru producerea, suplimentar, a unei singure unități de produs. Costurile diferențiale și marginale sunt și costuri relevante.
Costuri reversibile și costuri ireversibile.	<i>Costurile reversibile</i> sunt costurile asupra cărora pot fi adoptate decizii și influențate calitatea și cantitatea acestora, asupra cărora pot fi economii la organizarea corectă a procesului de producere. <i>Costurile ireversibile</i> apar atunci când nu se mai poate reveni asupra deciziei privind suportarea lor, cum ar fi pierderi normale în limita perisabilității naturale.
Costuri efective și costuri neefective	<i>Costurile efective</i> sunt costurile în baza rezultatelor cărora se obțin avantaje economice (venituri). De regulă, sunt costuri ce țin de procesul de producere, a căror vânzare generează venituri. <i>Costurile neefective</i> sunt costurile în urma cărora nu se obțin avantaje economice (venituri), costuri ce țin de pierderi în procesul de producție: rebut, staționări în producție, deteriorări și pierderi de calitate a produselor.

✓ **În cazul când se va alege o soluție la ce trebuie să renunțăm?**

Luarea unei decizii presupune alegerea unei soluții în detrimentul alteia. Orice decizie constituie un sacrificiu și orice sacrificiu reprezintă un cost de oportunitate. Costul de oportunitate este, astfel, sacrificiul în termeni reali pe care îl suportă o entitate care trebuie să aleagă între mai multe opțiuni posibile.

✓ **În urma deciziei luate, care va fi comportamentul costurilor afectate?**

Comportamentul costurilor va fi în egală măsură, în care costurile dintr-o entitate răspund la o schimbare în activitățile în care au loc în acea entitate. Evident, costurile se vor clasifica în variabile și constante.

✓ **În urma afectării costurilor, cum se poate acționa asupra lor?**

A acționa asupra costurilor, înseamnă a influența asupra cauzelor de declanșare a procesului (activităților) pe care le consumă în organizarea acestui proces, asupra nevoilor la care răspunde această entitate și costurilor de capacitate pe care ea le antrenează. Totodată, nu se va putea acționa în viitor asupra unor costuri decise în trecut (asupra celor ireversibile).

Finalitatea actului decizional se încheie cu evaluarea performanței entității, însă nu reprezintă ea însăși o finalitate: „nu măsurăm pentru a măsura”, ci pentru a evalua (a verifica). În mare măsură, „nici evaluarea nu reprezintă o finalitate, ci este un instrument de conducere, este

rolul managementului de a stabili în avans obiectivul și rolul măsurării și evaluării, și deci al indicatorilor de performanță” [8].

Deciziile manageriale trebuie să aibă la bază o foarte bună cunoaștere a stării curente a afacerii, fapt care nu este posibil în absența unui sistem de indicatori de performanță care să informeze managementul despre rezultatele obținute în toate activitățile și procesele-cheie ale entității.

De regulă, indicatorii de performanță cuprind trei elemente: activitate, profitabilitate și productivitate. Indicatorii de performanță pot fi: *indicatori strategici*, oferind informații conducerii unei entități prin aplicarea unui instrumentar mai variat și analize mai complexe ale tuturor factorilor economici (profit la capitalul investit, risc și oportunitate, profit la active utilizate, cifra de afaceri, cota de piață etc.); *indicatori manageriali*, oferind informații managementului despre disponibilitatea resurselor, planificare și efort, cost la venit și buget) sau *indicatori operaționali*, oferind informații asupra performanțelor individuale (despre procese, activități, produse, specificații, proceduri, eficiența, etc.). Indicatorii de performanță KPI (key performance indicators) sunt utilizați pentru a evalua, determina și arăta rezultatele concrete ale unei activități din cardul entității, precum și impactul acesteia asupra afacerii [1, p.318].

Atunci când entitatea va trebui să facă alegerea corectă a indicatorilor de performanță KPI relevanți, va ține cont de următorii factori:

- ✓ obiectivele strategice (cifra de afaceri, profit, costuri – dezvoltare intensivă sau extensivă);
- ✓ perioada activității (orientare pe termen lung sau scurt);
- ✓ profilul entității (servicii, producție, distribuție);
- ✓ situație actuală de dezvoltare a entității (creștere, maturitate), inclusiv stilul de management practicat de către entitate.

Indicatorii de performanță KPI constituie un instrument util procesului managerial pentru urmărirea, comunicarea și îmbunătățirea performanței. Indicatorii KPI trebuie modificați pentru a reflecta noile circumstanțe sau a obține îmbunătățiri superioare.

La etapa actuală, procesul de măsurare a performanței entității și de fundamentare a deciziilor suportă o schimbare, de renunțare la criteriile bazate pe venitul contabil și orientare către cele ce vizează valoarea creată pentru acționari. Deci, se încercă de a sprijini ideea fundamentală care susține că scopul conducerii unei companii este maximizarea averii acționarilor. Aceasta este un nou model de management financiar, care se bazează pe valoare, adică, Managementul bazat pe valoare devine, astfel, una dintre filozofiile promovate, din ce în ce mai mult, de marile companii internaționale de consultanță financiar-contabilă.

Profesorul din România Tabără N., definește patru orientări ale determinării valorii pentru acționari: *Valoarea adăugată*, *Valoarea economică adăugată*, *Profitul economic*, *Fluxul de trezorerie adăugat* [6].

Crearea de valoare este un obiectiv al entităților performante, cu viziune sintetică privind ansamblul activității. Acești indicatori pot fi împărțiri în două categorii:

- *indicatori bazați pe date contabile*, ca de exemplu: ROI (Return on Investment – Rentabilitatea investiției); ROE (Return on Equity – Rentabilitatea capitalului); EPS (Earnings per share – Câștigul pe acțiune);

- *indicatori bazați pe valoarea economică*, ca de exemplu: profitul economic; TSR (Total Shareholder Return – Câștigul total al acționarilor); EVA (Economic Value Added Valoare economică adăugată) [4,p.159]; MVA (Market Value Added – Valoare de piață adăugată); CFROI (Cash-flow Return on Investment – Fluxuri de numerar per investiție)

Pe plan internațional există câteva concepții cu privire la sistemul de indicatori-cheie care formează baza rapoartelor manageriale în ce privește determinarea performanței entității [1]:

1. Raportarea Valorii economice adăugate (Economic Value Added - EVA). Acest indicator poate determina performanța unei entități și, în același timp poate să facă o analiză tehnică, ce ar accentua importanța creșterilor de flux de numerar peste costul mediu ponderat al capitalului. EVA este cel mai întâlnit indicator de măsurare a profitului economic, încercând să reflecte profitul economic real al entității. Cea mai folosită formulă este: $EVA = NOPAT -$

(CAPITAL x WACC), unde NOPAT – profitul net (Net Operating Profit After Taxes), WACC – costul mediu ponderat al capitalului.

2. Tabloul de bord sau Balanced Scorecard (BSC) care este un exemplu de sistem de măsurare și de management al performanței care reunește indicatorii financiari și non-financiari. Indicatorii sunt echilibrați între indicatori de rezultat (rezultate ale unor eforturi trecute) și indicatori care pilotează performanța viitoare. BSC este un instrument construit să alinieze acțiunile și planurile strategice într-un sistem de control coerent.

În BSC, indicatorii din cele patru direcții (financiar, clienți, intern și învățare) sunt derivați din viziunea și strategia organizației. BSC a evoluat de la un instrument de măsurare a performanței la un sistem de management strategic și apoi la un instrument al schimbării organizaționale. Relațiile cauză-efect și hărțile strategice reprezintă particularitățile BSC. Principiile de bază ale BSC: clarificarea și redarea viziunii, comunicarea strategiei, fixarea obiectivelor, feedback și învățare strategică.

Tabloul de bord este instrumentul care livrează informațiile esențiale pentru desfășurarea în bune condiții a activității unei entități. Reprezintă practic vârful structurii bazei de date și de soluții care susțin performanța entității, interfața simplă care îți arată ce merge bine și unde trebuie intervenit.

3. Raportare privind valoarea (Value Reporting) - model de raportare prin care se dezvăluie informație cu privire la factorii care determină valoarea. Acest raport conține patru componente: studiul și prezentarea pieței și mediul exterior, strategia formării valorii, gestiunea valorii, factorii nefinanțari de influență.

4. Conceptul Triple Bottom Line (sau “TBL”, “3BL”, “People, Planet, Profit”) - conform acestuia, acțiunile entităților pot (și ar trebui) să aducă beneficii pe trei direcții: economic, mediu și social. Putem menționa că dezvoltarea durabilă se referă la stabilirea și respectarea unor asemenea valori ale culturii organizaționale a entității, care, asigurând nevoile ei și controlând riscurile (economice, sociale, de mediu), totodată, protejează, mențin și îmbunătățesc capitalul uman, financiar și natural pentru generațiile viitoare.

Astfel, contabilitatea de gestiune include atât stabilirea obiectivelor cât și evaluarea performanțelor activității entității. Evaluarea trebuie să poarte un caracter sistematic și să includă analiza rezultatelor strategice obținute la fiecare nivel ierarhic în raport cu nivelurile superioare. Evaluarea și analiza rezultatelor obținute joacă un rol esențial în sistemul de gestiune. Prin urmare, contabilitatea de gestiune este responsabilă de caracterul bine fondat al planurilor strategice.

Rezultatele cercetării și concluzii. Din întregul spectru de sarcini care trebuie să fie soluționate de contabilitatea de gestiune, considerăm că câteva sarcini sunt nemijlocit legate de importanța informației acesteia ca sursă fundamentală în măsurarea performanței entităților, și anume:

1. Furnizarea unor informații ample și actuale cu privire la costul unui produs în scopul luării deciziilor, astfel încât managementul entității să cunoască suma totală a costurilor și cheltuielilor aferente unui produs – de la momentul aprovizionării cu materii prime până la vânzarea acestuia - pentru a putea determina rezultatele financiare separate pentru el și eficiența producerii lui;
2. În scopul luării deciziilor corecte privind costul de producție al unui produs, considerăm oportună cunoașterea costurilor de desfacere ale produselor;
3. Furnizarea informației trebuie să aibă loc pe diferite direcții de atribuire a costurilor: pe segmente de activitate, pe purtători de costuri, pe centre de costuri. Astfel, vor fi create premise pentru soluționarea sarcinilor ulterioare;
4. Furnizarea informației necesare pentru analiza comparativă a principalilor indicatori de producție. În primul rând, se va asigura identificarea abaterilor de la costurile planificate, normative, de deviz. Includerea indicatorilor de venit în rapoartele despre costuri va permite repartizarea profitului pe sectoarele de generare a profitului;
5. Posibilitatea evaluării riscurilor pe direcții de activitate, legate de luarea unor decizii investiționale și a existenței riscului de falimentare pentru entitate în ansamblu;

6. Indicatorii de măsurare a performanței moderni se bazează pe conceptul de creare de valoare, reprezentând un reper pentru exprimarea performanței financiare reale. Prin urmare, maximizarea valorii acestor indicatori conduce la majorarea valorii globale a firmei.

Bibliografie:

1. Abordări teoretice și practice ale contabilității moderne. Coordonator Țurcanu V., ed. ArvaColor, Chișinău 2015, p.370.
2. Boghean F. Managementul costurilor, Suceava 2008. p.53.
3. Mihalciuc C. Contabilitatea financiară versus contabilitatea de gestiune prin prisma sistemului informațional al entității economice. În: Conferința științifică internațională „competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii” 25-26 septembrie 2015 volumul III, p.41-47.
4. Vasilescu L. Evaluarea performanței firmei pe baza indicatorilor financiari. În: Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie, Nr. 3/2011, p. 159-166.
5. Соколов А. Учет по сегментам деятельности коммерческой организации: формирование и анализ: учеб. пособие. М.: Финансы и статистика, 2004. 618 с.
6. <http://bsclupan.asm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/409/10.pdf?sequence=1>
7. <http://www.agir.ro/buletine/670.pdf>
8. <http://www.academia.edu/7348383/52501600-INDICATORI-DE-PERFORMANTA>

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА

Цуркан Людмила, старший преподаватель, МЭА

milavip@inbox.ru

Лазарь Лилиана, д.э.н., доцент, МЭА

lilianalazary@gmail.com

***Абстракт:** Переход молдавских предприятий на систему бухгалтерского учета в соответствии с международными стандартами требует специальных знаний по организации и ведению бухгалтерского учета, приемам составления и анализа учетной информации. Чтобы обеспечить выживаемость туристических компаний в современных условиях, управленческому персоналу необходимо уметь реально оценивать финансовое состояние как своего предприятия, так и его существующих и потенциальных партнеров и конкурентов. При этом анализ финансового состояния предприятия является заключительным этапом процесса бухгалтерского учета, на основании которого, с одной стороны, дается оценка полученных результатов, а, с другой, — формируется финансовая стратегия, вырабатываются меры ее реализации. Такой анализ особенно важен в условиях рынка, когда каждое предприятие сталкивается с необходимостью всестороннего изучения деятельности своих потенциальных партнеров, а также собственного финансового положения и компетентности своих руководителей. Современное туристическое агентство нуждается в гибких системах оценки деятельности как своих подразделений, так и их руководителей.*

***Abstract:** Transition of Moldovan enterprises on the accounting system in line with international standards requires specialist knowledge in organization and management accounting techniques compilation and analysis of accounting information. To ensure the survival of tourism companies in the current conditions, management personnel need to be able to realistically assess the financial condition of both his company and its existing and potential partners and competitors. In this analysis of the company's financial status is the final step in the accounting process on the basis of which, on the one hand, an assessment of the results and, on the other - formed a financial strategy, worked out measures for its implementation. This analysis is particularly important in a*

market where every company is faced with the need for a comprehensive study of the activities of their potential partners, as well as their own financial situation and the competence of their leaders. Modern travel agency needs a flexible system of evaluation of both their units and their managers.

Ключевые слова: управленческий учет, центр ответственности, туристические компании, затраты, места возникновения затрат, планирование, калькулирование, себестоимость.

Keywords: management accounting, travel companies, managers, planning, expenses, responsibility center

Введение. Бухгалтерский учет играет важную роль в управлении предприятием, так как представляет наиболее полную информацию о его деятельности и финансовом состоянии. Данные бухгалтерского учета являются одним из главных источников экономической информации, характеризующей фактическое положение дел на предприятии. Поэтому знание бухгалтерского учета необходимо, прежде всего, управленческому персоналу предприятия в целях эффективной оценки организации производства, контроля, прогнозирования и управления хозяйственной деятельностью.

Бухгалтерский учет включает в себя различные элементы учетной системы и является средством наблюдения, регистрации, систематизации и анализа хозяйственной деятельности предприятий. Он призван служить эффективному контролю и выработке оптимальных управленческих решений.

Среди экономистов отсутствует единое мнение о сущности, роли и назначении управленческого учета, его месте в системе управления предприятием, что затрудняет процесс внедрения управленческого учета в практику туристических агентств.

Переход молдавских предприятий на систему бухгалтерского учета в соответствии с международными стандартами требует специальных знаний по организации и ведению бухгалтерского учета, приемам составления и анализа учетной информации.

Чтобы обеспечить выживаемость туристических компаний в современных условиях, управленческому персоналу необходимо уметь реально оценивать финансовое состояние как своего предприятия, так и его существующих и потенциальных партнеров и конкурентов. При этом анализ финансового состояния предприятия является заключительным этапом процесса бухгалтерского учета, на основании которого, с одной стороны, дается оценка полученных результатов, а, с другой, — формируется финансовая стратегия, вырабатываются меры ее реализации. Такой анализ особенно важен в условиях рынка, когда каждое предприятие сталкивается с необходимостью всестороннего изучения деятельности своих потенциальных партнеров, а также собственного финансового положения и компетентности своих руководителей. Современное туристическое агентство нуждается в гибких системах оценки деятельности как своих подразделений, так и их руководителей.

Необходимо отметить, что многие туристические агентства, получив экономическую самостоятельность и право совершения сделок на мировом рынке, оказались неподготовленными к восприятию конъюнктуры западного рынка и возможностей потенциальных партнеров. Нередко заключаются контракты с фирмами сомнительной репутации или находящимися на грани банкротства. Такие негативные явления в основном связаны с тем, что в нашей практике еще не стало правилом предварительное изучение финансовых отчетов потенциальных партнеров для оценки их финансового состояния и надежности информации до заключения деловых сделок.

Основная цель бухгалтерского учета состоит в предоставлении пользователям полезной информации, необходимой для принятия решений. Финансовая информация не представляет собой коммерческой тайны предприятия; она открыта для публикации и, как правило, заверяется аудиторской компанией. Все эти факторы обуславливают строгую регламентацию структуры, состава внешней отчетности фирмы, правил и принципов ее составления. Ведение финансового учета согласно международным и национальным бухгалтерским стандартам для предприятий туристического бизнеса является обязательным,

их основные принципы предъявляют требования именно к системам финансового учета. В соответствии с этими требованиями и потребностями организуется система финансового учета на фирме.

Относительно внутренней учетной системы, по-нашему мнению, ее создание является прерогативой руководителей фирмы и она должна обеспечивать решение внутренних управленческих задач на основе получения оперативной, своевременной и достоверной информации о затратах и результатах в целом по предприятию и на его отдельных участках. На данном этапе, как правило, превалирует контроль и управление затратами по отклонениям от плановых показателей. Реализация системы управления по отклонениям делает возможным регистрацию положительных отклонений от показателя или ликвидацию отрицательных, путем анализа причин и принятия обоснованных и своевременных решений. В системе управленческого учета это достигается путем эффективного использования оперативной информации через центры финансовой ответственности и центры затрат на основе эффективного управленческого анализа данных производственного учета.

Выделение центров ответственности позволяет существенно повысить эффективность управленческого учета, контроля и управления. По объему полномочий их руководителей и обязанностей — это центры затрат, продаж, дохода, прибыли, капитальных вложений, инвестиций, контроля и управления. По задачам и функциям центры финансовой ответственности обычно рассматривают как основные и обслуживающие (рис.1).

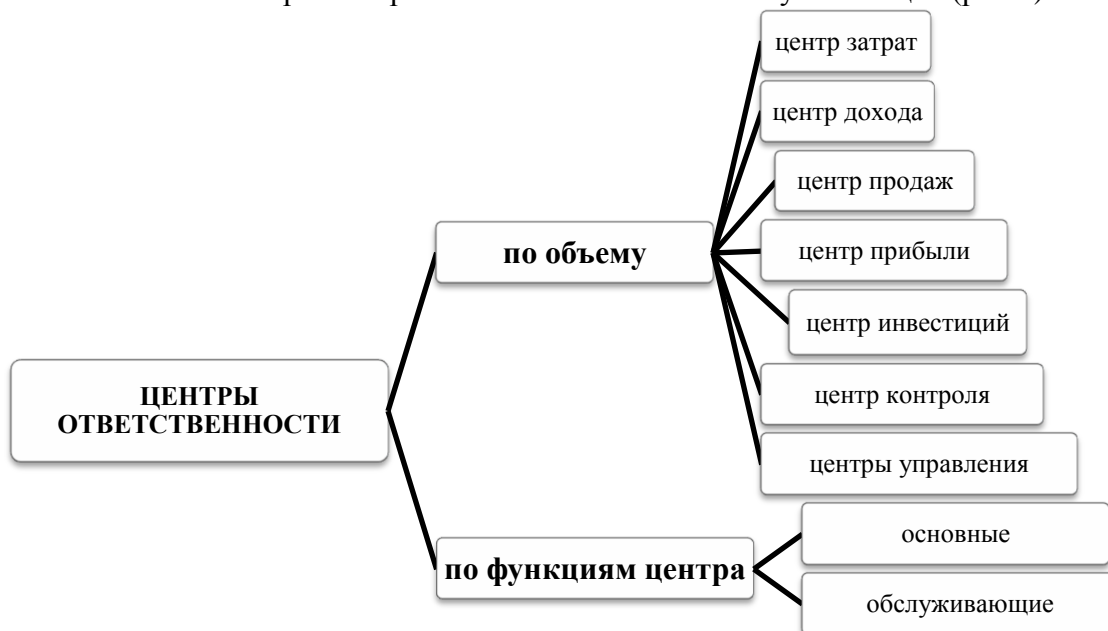

Рис.1. Классификация центров ответственности

На туристических компаниях, как и других предприятиях с производственным характером деятельности, для каждого центра ответственности должны быть определены цели и задачи, в том числе и учетные, то есть какая информация, с какой периодичностью, куда и кем должна предоставляться. В этом случае все усилия должны быть направлены на поиск необходимой информации и обеспечение ею лиц, принимающих решения, тогда, когда она им нужна, и в такой форме, которая ее делает полезной для практического применения.

В системе управленческого учета формируется, как правило, информация о затратах на производство и формирование пакета туристических услуг, которые являются одним из основных объектов учета. Затраты группируются и учитываются по видам продуктов и пакетов, местам их возникновения и носителям затрат. В этой связи решающее значение приобретают такие объекты учета затрат, как места возникновения затрат, центры затрат, центры ответственности.

Для целей контроля за затратами и калькулированием себестоимости пакетов туристических услуг, особый интерес представляют группировки по носителям и центрам затрат.

В рамках туристических компаний под носителями затрат понимают виды продуктов, пакетов туристических услуг по различным направлениям или отдельных услуг агентства, имеющие потребительную стоимость, предназначенные для реализации на туристическом рынке, где необходима информация о себестоимости.

В свою очередь, центры затрат — это первичные производственные и обслуживающие единицы, отличающиеся единообразием функций и производственных операций, уровнем технической оснащенности и организации труда, целевым назначением затрат, которые, кроме выполнения своих функциональных задач, несут ответственность за результаты своей деятельности. Они могут быть и центрами затрат, и центрами дохода, и центрами прибыли, и центрами капитальных вложений, и центрами инвестиций, и центрами продаж, и центрами контроля и управления т. п. Различие лишь в том, что в каждом центре на менеджера возлагается ответственность лишь за ту часть расходов и доходов, контроль за которыми возложен на данный центр ответственности. В системе управленческого учета их выделяют в качестве объектов учета с целью большей детализации затрат, усиления контроля за уровнем затрат и повышения точности калькулирования. Деление департаментов по направлениям на многие центры затрат обеспечивает более точное распределение косвенных затрат на формирование пакетов туристических услуг, особенно по содержанию и эксплуатации оборудования, автотранспортных средств, и отнесение их на аналитические счета этих центров прямым путем. А это, в свою очередь, создает условия для их прямого отнесения на аналитические счета носителей затрат или более точного распределения по объектам калькулирования, то есть по видам пакетов туристических услуг.

Кроме основной деятельности, в условиях жесткой конкуренции, для продвижения своих услуг на рынке, туристические компании вынуждены осуществлять и другие виды деятельности, отличающиеся от производственной, как например: маркетинговая, брокерская, инвестиционная и др. В этом случае происходит прямое совмещение центров ответственности с центрами затрат (рис. 2).

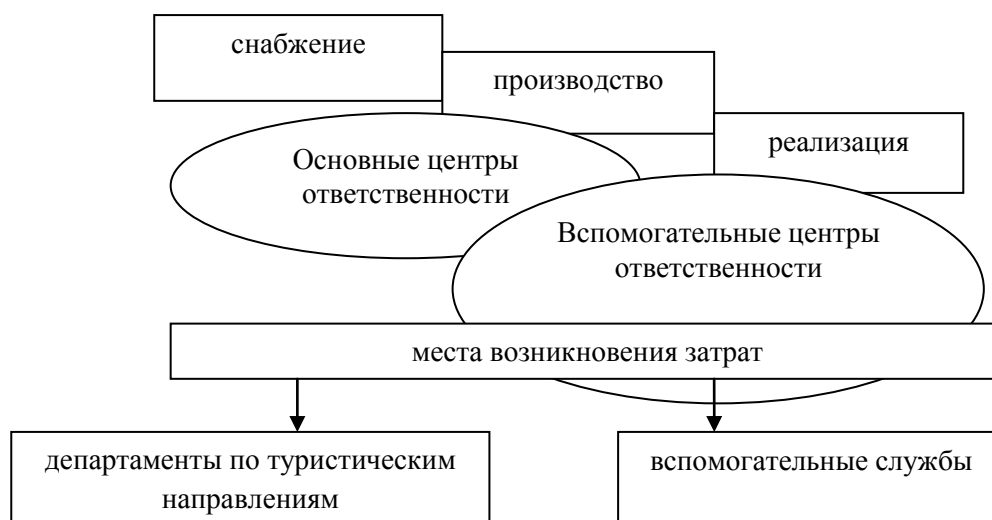

Рис.2. Совмещение центров ответственности и центров затрат

По-нашему мнению, роль управленческого учета при этом состоит не только в необходимости контроля за затратами по центрам и местам их возникновения в сфере формирования пакетов туристических услуг, но и их контроль и соизмерение по центрам затрат, входящим в состав других центров ответственности или возникающим обособленно. Это центры продаж, центры дохода, центры прибыли, и др. В каждом центре

ответственность на менеджера возлагается не на всю сумму доходов и расходов, а только на ту часть, которая контролируется данным центром.

Важное значение имеют, выделяемые, места возникновения затрат. Места возникновения затрат — это структурные единицы и подразделения (рабочие места, департаменты по направлениям, авиакабсы, автотранспортные подразделения), в которых происходит первоначальное потребление ресурсов и по которым организуется планирование, нормирование и учет затрат в целях контроля и управления затратами, организации внутреннего хозяйственного расчета.

Места возникновения затрат являются объектами аналитического учета затрат на формирование пакетов туристических услуг по экономическим элементам и статьям себестоимости. Места возникновения затрат делятся на производственные, обслуживающие и условные. На туристических компаниях к производственным обычно относят департаменты по направлениям туров, автомобильный парк, развлекательные центры и т.д. К обслуживающим — отделы, службы управления, склады, лаборатории. К условным местам возникновения относят затраты, не связанные с конкретными структурными подразделениями (например, условные косвенные производственные затраты не относящимися к конкретным службам). Производственные места возникновения затрат складываются из многих мест потребления ресурсов различного уровня. Основные — формируют пакеты туристических услуг, оказывают услуги на сторону, например транспортные. Вспомогательные — обслуживают внутренние процессы по формированию пакетов. В основных центрах ответственности затраты учитывают в разрезе объектов учета затрат и калькулирования себестоимости туристических продуктов и пакетов туристических услуг, в обслуживающих — в поэлементном разрезе издержек (рис. 3).

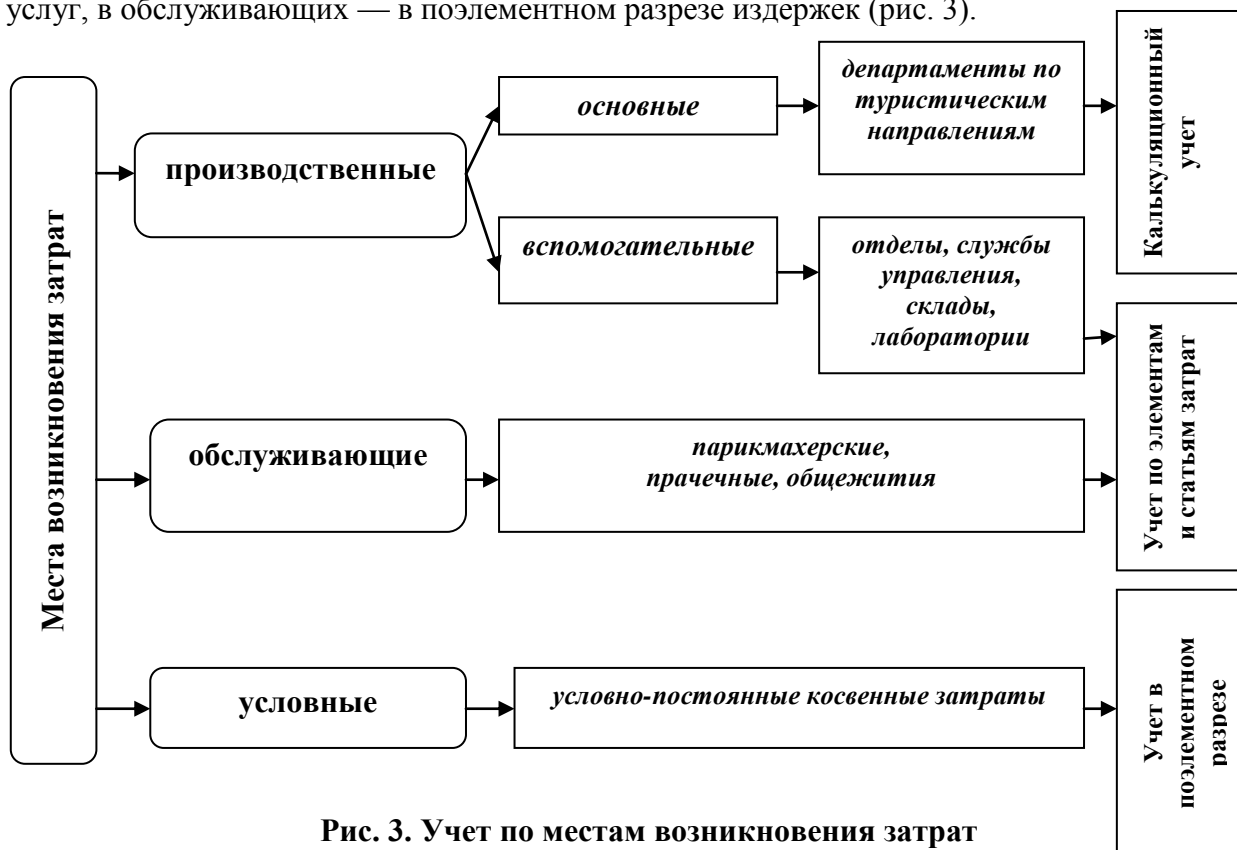

Рис. 3. Учет по местам возникновения затрат

Вследствие этого, исходя из экономических целей и необходимости разграничения ответственности мы можем представить характеристику любого выделяемого в системе производственных отношений центра затрат и ответственности.

По-нашему мнению, управленческий учет обеспечивает контроль и управление затратами, результатами, ценами и рынком в результате сопоставления затрат и результатов по видам деятельности, центрам затрат, центрам ответственности и местам их

возникновения. При этом роль управленческого учета состоит в обеспечении детализации затрат и точность калькулирования себестоимости по видам пакетов туристических услуг, туристических продуктов и других предоставляемых услуг.

Таким образом, все затраты конкретного подразделения необходимо учитывать по центрам ответственности. Прямые расходы — по местам затрат. Затраты, которые невозможно отнести на конкретный вид основной деятельности (пакеты, продукты, туристические услуги), целесообразно учитывать по местам их формирования.

Как отмечалось выше, центры ответственности необходимо разделять по принципу производственного функционирования — снабжение, производство, реализация, управление. В свою очередь, центр снабжения в туристических компаниях контролирует не только затраты по резервированию туров, но и объемы, величину и качество этих резерваций. Центр реализации контролирует не только объемы и стоимость реализуемых пакетов туристических услуг, но и затраты, связанные с деятельностью данного центра. Это дает возможность устанавливать нормативную или предельную величину затрат, за которую несёт ответственность руководитель конкретного центра.

Другим важным моментом при организации системы управленческого учета на предприятиях туристического бизнеса является управленческая информация. Как известно, получаемая в результате управленческого учета информация, составляет обычно коммерческую тайну компании. Она не подлежит опубликованию и носит конфиденциальный характер. Администрация туристической компании самостоятельно устанавливает состав, сроки и периодичность представления внутренней отчетности. Эта система учета не должна регламентироваться государством. Практически на каждой фирме существует своя система производственного, а значит и управленческого учета.

Сущность управленческого учета сводится к проблеме определенного агрегирования учетной информации в объеме, необходимом руководству, пользователям для принятия своевременных, обоснованных управленческих решений на различных уровнях производственной деятельности. При этом степень детализации учетной информации должна быть достаточной, но не избыточной. Из всего потока учетной информации, поступающей к лицу, принимающему решения, должна выделяться информация, представляющая для него интерес.

Система управленческого учета и управленческой отчетности должна выполнять одну и самую важную задачу — предоставление информации, необходимой для принятия решений, в пригодном для использования виде. При этом применение специальных форм управленческой отчетности, отражающих ту или иную определенную сторону деятельности, позволяет не только получить ощутимые результаты, но и периодически оценивать качество информации и ее источники.

Управленческая отчетность не может быть противопоставлена финансовой и налоговой, она лишь дополняет ее. Она предназначена для внутреннего использования и не может быть предоставлена на сторону. Ее конфиденциальность должна быть обеспечена самой системой организации управленческого учета. Управленческая отчетность — это постоянно изменяющаяся система форм информации, агрегируемой по центрам затрат и центрам ответственности. Вся структура управленческого учета реализуется в хорошо отлаженной, комплексной системе управленческой отчетности.

Заключение. Залог успеха любой туристической компании зависит от степени владения всеми данными в системе эффективного управления предпринимательской деятельностью, обеспечиваемый внедрением на предприятии непрерывного потока итоговых отчетных показателей. Внедрение хорошо отлаженной системы управленческого учета и управленческой отчетности обеспечивает возможность получения оперативной и качественной информации о текущих затратах и результатах, повышение эффективности принимаемых управленческих решений.

Создание эффективной системы управленческого учета на туристических компаниях требует реорганизации как учетных форм и регистров, обслуживающих отдельные процессы,

так и финансовых потоков, имеющих важное информационное значение. Система хорошо отлаженного управленческого учета, контроля и управления затратами представляет собой сложный механизм связей, отношений и действий менеджеров различного уровня деятельности.

Литература

1. Друри К. Управленческий и производственный учет. Вводный курс. Москва: Юнити-Дана, 2005. -735 с. ISBN 5-238-00899-6.
2. М. А. Вахрушина. Бухгалтерский управленческий учет. 8-е изд., испр. — М.: Издательство «Омега-Л», 2010. — 570 с. ISBN 978-5-370-01917-3
3. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект. — Пер. с англ. /Под ред. Я. В. Соколова. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 416 с. ISBN: 5-279-01212-2

СЧЕТА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЕГО ПАРАДИГМЫ

Щербатюк Василий, д.э.н., доцент, Европейский университет Молдовы

Rezumat: *a relevat caracteristici moderne și interpretarea conturilor, clasificarea și sugestiile făcute în vederea îmbunătățirii planurilor lor, în scopul de a îmbunătăți calitatea managementului și a eficienței economiei de piață.*

Abstract: *Revealed modern features and interpretation of accounts, the classification and made suggestions to improve their plans in order to improve management quality and efficiency of the market economy.*

Cuvinte cheie: *contabilitate static și dinamic, relație de cauzalitate, Planul de conturi, tipurile lor și de dezvoltare.*

JEL. M 41

Центральное место в системе бухгалтерского учета и его парадигме занимают счета. Они представляют собой одно из самых гениальных изобретений человечества. Используя счета и двойную запись, имеется возможность описать все факты хозяйственной жизни по стройной системе, которая позволяет так унифицировать учет, что результаты деятельности предприятий формируются независимо от ее вида и их отраслевой принадлежности. Поскольку каждый счет является частью баланса, то количественные изменения каждого счета приводят к изменению баланса [1, 2, 5, 6].

Бухгалтерские счета реализуют свою научно-познавательную, контрольную и информационную функции, что обеспечивает эффективное функционирование систем управления предприятий. В контексте экономических изменений счета занимают важное место в познании и исследовании новых учетных функций, в первую очередь, социальной и прогностической, тем самым обеспечивая рациональную организацию и ведение бухгалтерского учета в интересах собственников и с целью социальной защиты работников.

Важно отметить, что наука о счетах бухгалтерского учета имеет два основных направления: *статическое* и *динамическое*, и первое из них в настоящее время преобладает [3]. С этой точки зрения счета не наделяются какими-то особыми свойствами, кроме одного: каждому счету свойственно увеличиваться с одной стороны и уменьшаться – с другой. В остальном, согласно статической концепции, счет – это двусторонняя таблица, экран для наблюдения за изменениями сальдо (остатков), и инструмент для корректировки сальдо счета на определенную дату.

Иное дело – динамика счета. Здесь большое значение придается отражаемым на счетах оборотам. Всякая проводка – оборот, всякий оборот – определенное событие, факт

хозяйственной жизни. Упорядоченное множество оборотов отражает процесс финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Сальдо счета есть следствие оборотов, следствие определенного процесса. Поэтому в динамическом учете так важно, чтобы проводки были адекватны экономическому и юридическому содержанию отражаемой хозяйственной операции.

Если в статическом учете бухгалтер посредством счетов наблюдает за изменениями сальдо счетов, то в динамическом учете он наблюдает за оборотами. Иначе говоря, в статическом учете бухгалтер наблюдает за финансово-имущественным состоянием, а в динамическом – за процессом обращения капитала предприятия. Во втором случае определенное финансово-имущественное состояние, сложившееся на дату окончания отчетного периода, является естественным следствием такого процесса.

Способность выполнять две задачи одновременно – это, безусловно, преимущество «старого» динамического учета перед «молодым» статическим. Вместе с тем, динамическая трактовка дает простор воображению. Наверное, поэтому за много веков эмпирических поисков «единственно верного» способа учета накопилось немало всевозможных догадок, толкований, выводов, которые объясняют природу счетов.

Счета бухгалтерского учета органически связаны с его объектами, между ними существует причинно-следственная связь. Объекты бухгалтерского учета первичны, а его счета вторичны, т.е. появление новых учетных объектов вызывает необходимость введения новых бухгалтерских счетов и разработки их Плана.

В связи с вышеизложенным нельзя не отметить, что М.Ю. Медведев ставит вопрос, нужны ли счета бухгалтерского учета в бухгалтерском учете, и безоговорочно утверждает: они устарели уже сейчас, устарели с появлением в бухгалтерском учете компьютеров, и чем далее пойдет автоматизация учета, тем разительней методология, зародившаяся в далекую историческую эпоху, будет не соответствовать современной технологии. Чтобы придти к такому выводу нужно всего лишь обладать элементарными познаниями в области теории информационных систем – науки, занимающейся компьютерными базами данных, – а еще представлять, каким образом счета бухгалтерского учета возникли, для чего они вообще бухгалтерам понадобились [4].

Сегодня регистрируемые объекты отражаются в системе учета при помощи счетов, субсчетов и аналитических признаков, что соответствует сложившемуся в средневековье подходу: общее название – частное название – свойство. С точки зрения современных представлений об информации это неправильно, поскольку название – это мыслимое представление об объекте, складывающееся в человеческом мозгу в соответствии с культурными навыками его обладателя – в качестве исходного элемента компьютерной базы данных не годится. Современному взгляду на информацию соответствует следующий подход: идентификатор (скажем, порядковый номер) обозначает объект, признаки характеризуют данный объект в качестве его отдельных свойств. Есть только сам объект и характеризующие его свойства: группировать же объекты возможно по любому критерию, т.е. любому его свойству, причем в зависимости от выбранного критерия будет различаться результат.

Оптимальная совокупность счетов бухгалтерского учета формируется на основе системного, комплексного подхода, образует научнообоснованную систему, которая представляется в Планах счетов [7-9]. Они являются сложной иерархической структурой (системой) и включают следующие элементы – класс и группа счетов, счет и его субсчет, которые имеют разный уровень и тесно связаны между собой (рис. 1).

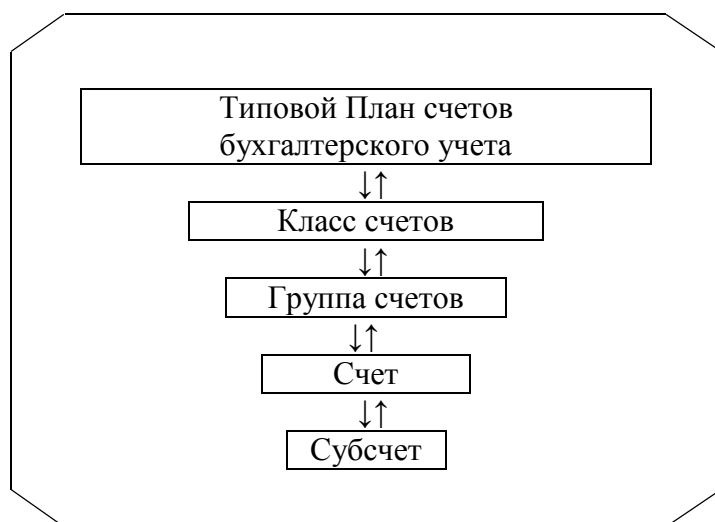

Рис. 1. Структурные элементы типового Плана счетов бухгалтерского учета

Необходимо знать, что из одной и той же совокупности счетов бухгалтерского учета можно построить несколько различных Планов счетов в зависимости от индивидуального представления об удобстве применения. Изначально Планы счетов составлялись на каждом предприятии самостоятельно. Этот порядок до сих пор сохранился в англоязычных странах. Однако преобладает тенденция использования единых для всей страны Планов счетов, что позволяет:

- ✓ дать бухгалтерам, независимо от квалификации, ориентир в их повседневной работе;
- ✓ создать взаимосвязанную систематизацию, группировку и обобщение информации о хозяйственной деятельности организаций;
- ✓ обеспечить действенную систему контроля показателей хозяйственной деятельности;
- ✓ помочь бухгалтерам при переходе из одной организации в другую;
- ✓ унифицировать обучение бухгалтерскому учету;
- ✓ облегчить группировку и обобщение данных по всему народному хозяйству в целом.

Планы счетов бухгалтерского учета весьма разнообразны и их можно классифицировать по различным признакам (табл. 1).

Таблица 1

Классификация Планов счетов бухгалтерского учета

Признаки классификации	Виды Планов счетов
1. Специфика сферы деятельности	Планы счетов коммерческих организаций. Планы счетов кредитных учреждений. Планы счетов государственных (муниципальных) учреждений.
2. Порядок объединения счетов в классы	Исходя из последовательности учета хозяйственных процессов. Исходя из структуры отчетности.
3. Деление учета на подсистемы	Планы счетов финансового учета. Планы счетов управленческого учета. Планы счетов налогового учета.
4. Возможность взаимодействия различных учетных систем	Интегрированные (с использованием счетов-экранов). Автономные (с передачей информации через отдельные счета). Параллельные (без взаимодействия).
5. Техника переноса информации из	Сопоставимые (можно установить соответствие счетов в разных системах).

одной учетной системы в другую	Несопоставимые (невозможно установить соответствие счетов в разных системах).
6. Способ кодирования информации	С использованием только цифрового кодирования. С использованием буквенно-цифрового кодирования. С использованием статей с наименованием (словоформой). С использованием цифр и словоформы.
7. Степень детализации счетов	С выделением субсчетов. Без выделения субсчетов.
8. Способ построения Планов счетов	Иерархическая система построения. Матричная система построения. Линейная система построения. Фасетная система построения.
9. Нормативная база разработки	Планы счетов в соответствии с Национальными стандартами бухгалтерского учета. Планы счетов в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности.
10. Разработчик Планов счетов	Типовые (унифицированные, единые). Рабочие.

В Республике Молдова издавна применяется типовой (унифицированный) План счетов бухгалтерского учета и количество его счетов менялось в зависимости от методологических установок. С утверждением первого Плана счетов и последующих его изменений наблюдалась тенденция к уменьшению числа счетов и субсчетов, но с переходом отечественного бухгалтерского учета на Международные стандарты финансовой отчетности количество счетов и субсчетов в их Планах резко увеличилось. Так, в Плане счетов бухгалтерского учета 1940 г. было 124 счета и 80 субсчетов (их общее количество 204), в Плане 1954 г. – 79 счетов и 142 субсчета (221). В Плане счетов 1959 г. количество счетов уменьшилось до 62, а субсчетов – до 87 (всего 149). Введенные в действие с 1 января 1998 и 2014 годов и позднее дополненные Планы счетов бухгалтерского учета отражают общую тенденцию увеличения количества счетов и субсчетов, которое равняется соответственно 129 счетам, 281 субсчетам и 148 счетам, 309 субсчетам (их общее количество соответственно 310 и 457).

В отличие от других стран молдавский Общий план счетов бухгалтерского учета имеет расширительную трактовку, так как включает следующие три раздела: 1. Общие положения, 2. Перечень счетов бухгалтерского учета, 3. Характеристика и порядок применения счетов бухгалтерского учета. Однако изучение второго раздела этого нормативного документа показывает, что бухгалтерские счета расположены в нем в систематизированном, а не в произвольном порядке. А это есть ничто иное как типичный План счетов бухгалтерского учета, и, следовательно, правильное название данного раздела. Исходя из этого, вышеуказанные первый и третий разделы целесообразно объединить в другой (отдельный) нормативный документ под названием «Методические указания по применению Общего плана счетов бухгалтерского учета».

Также отметим, что в Общем плане счетов бухгалтерского учета указывается, что он:

- 1) «состоит из трех разделов: I. Общие положения, II. Перечень счетов бухгалтерского учета, III. Характеристика и порядок применения счетов бухгалтерского учета»;
- 2) «содержит 9 классов: 1. Долгосрочные активы, 2. Оборотные активы, 3. Собственный капитал, 4. Долгосрочные обязательства, 5. Текущие обязательства, 6. Доходы, 7. Расходы, 8. Управленческие счета, 9. Забалансовые счета».

Однако эти два утверждения взаимоисключающие и противоречат друг другу. Такой вывод следует из того, что все счета, указанные в разделе II Общего плана счетов, распределены на 9 классов, которые перечислены во втором утверждении. Исходя из этого,

вышеприведенные два утверждения дают право двойко трактовать Общий план счетов бухгалтерского учета – как нормативный акт, устанавливающий:

а) систематизированный перечень счетов бухгалтерского учета и методологические нормы их применения;

б) систематизированный перечень счетов бухгалтерского учета.

Объективный анализ первой (расширительной) трактовки Общего плана счетов показывает, что она вступает в противоречие с Рабочим планом счетов бухгалтерского учета. Оно вызывается тем, что эти два вида Планов счетов существенно различаются между собой количеством структурных элементов: первый включает их три (I. Общие положения, II. Перечень счетов бухгалтерского учета, III. Характеристика и порядок применения счетов), а второй – только один элемент (II. Перечень счетов бухгалтерского учета).

Изучение специальной литературы показывает, что многие авторы утверждают, что для получения иностранных инвестиций необходимо обязательно перейти на Международные стандарты финансовой отчетности. Однако это мнение является ошибочным – между этими показателями не существует тесной связи, она очень слабая. И в этой связи весьма актуальным представляется стратегический анализ иностранных инвестиций в контексте необходимости обеспечения развития национальной экономики, безопасности и суверенитета страны. Ведь с переходом большей части экономики в частную собственность зарубежных инвесторов возникают большие риски и угрозы.

Практическое использование вышеизложенных положений будет способствовать повышению качества и эффективности бухгалтерского учета, улучшению информационного обеспечения управления, повышению конкурентоспособности хозяйствующих субъектов и успешному развитию рыночной экономики Республики Молдова.

Библиография

1. Grigoroî L., Lazari L. Bazele contabilității. – Chişinău: Cartier, 2012.
2. Гришина Л.В. Виды планов счетов и методика их формирования для целей МСФО // Корпоративная финансовая отчетность, 2011, № 8.
3. Малюга Н.М., Боримская Е.П. Генезис научной мысли о сущности счетов бухгалтерского учета: библиометрический анализ // Международный бухгалтерский учет, 2011, № 23.
4. Медведев М.Ю. План счетов бухгалтерского учета. Постатейные комментарии. – М.: Рид-групп, 2012.
5. Недерица А. Рабочий план счетов некоммерческих организаций: порядок разработки и применения // Contabilitate și audit, № 9, 2015.
6. Цыганков К.Ю. Баланс, счета и два варианта бухгалтерских записей. – Финансы и бизнес, 2009, № 1.
7. Щербатюк В.В. Новый план счетов бухгалтерского учета: справочное пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2015.
8. Щербатюк В.В. Планы счетов бухгалтерского учета Республики Молдова: учебно-практическое пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2016.
9. Щербатюк В.В., Евдокимович В.И. Основы финансово-хозяйственного контроля: учебное пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2015.

PREȚURILE DE TRANSFER – INSTRUMENT DE EVALUARE A ACTIVITĂȚII CENTRELOR DE RESPONSABILITATE LA ÎNTEPRINDERILE AVICOLE

*Tapu Tatiana, lector sup.univ., UASM
tatiana.tapu@gmail.com*

Abstract. *The optimization of administration methods can be achieved through the decentralization and delegation of management functions and the appointment of subdivision positions as a center of responsibility in the enterprise information system, so that each company becomes a small outlet market. Exchanges between centers raises the assessment problem of domestic transactions made between the "supplier" and "client" centers. Thus, there is a need to develop a system of prices able to facilitate the transfer in centers under the mutually advantageous terms without creating preconditions for the exaggerating/decrease of profitability of the centers participating in such a market. "Transfer pricing" is used as an objective tool to assess the activity of responsibility centers all over the world.*

The aim of this article is to elucidate the aspects as well as implications in terms of transfer pricing implementation at poultry enterprises.

Key words: Transfer pricing, Center of responsibility, The decentralization, Management functions, Poultry enterprises.

INTRODUCERE

Întreprinderea avicolă, la fel ca și entitățile din alte domenii de activitate, reprezintă un ansamblu de unități structurale având între ele relații definite care tind spre același scop – realizarea profitabilă a activității statutare. În condițiile autogestiunii interne sistemul managerial al întreprinderilor avicole poate fi decupat într-o serie de subsisteme de gestiune în raport cu tipul de activitate și în funcție de criteriul de realizare a obiectivelor trasate de conducere. Crearea unor asemenea subsisteme este posibilă doar prin *decentralizarea* reglementată a managementului în interiorul entității economice și crearea unor structuri organizaționale flexibile care:

- reunește toate unitățile structurale de la superior până la inferior;
- determină locul fiecărei unități structurale (*secție, subdiviziune, hală, segment*) în aspectul delegării unor împuterniciri și responsabilități concrete.

O astfel de organizare cu atribuirea fiecărui manager și lucrător a responsabilităților vis-a-vis de rezultatele activității unității structurale a fost denumită cu termenul generalizator *centrul de „responsabilitate”* [4, p. 25], iar însăși centrele de responsabilitate se identifică ca **părți afiliate** ale entității în cadrul căreia au fost create.

Crearea unui mecanism coerent de abordare unică a costurilor și rezultatelor activității în scopul bugetării, contabilității și analizei economico-financiare a activității ar permite:

- sistematizarea adecvată a tuturor modificărilor provocate de transformările biologice a activelor biologice în avicultură;
- estimarea riguroasă și monitorizarea costurilor aferente proceselor tehnologice;
- monitorizarea plenitudinii înregistrării produselor obținute;
- evaluarea și analiza rezultatelor activității proceselor tehnologice;
- luarea deciziilor manageriale tactice și strategice adecvate [3, p. 238-243].

Mecanism constituit din părți – centre de responsabilitate financiară, care sînt strâns legate între ele și se succedă în mod logic trebuie să fie bazat pe un sistem echilibrat de prețuri reciproc avantajoase pentru toate părțile participante și care ar permite segmentarea veniturilor din vânzări cu scopul determinării randamentului fiecărui centru în totalul beneficiilor economice ale întreprinderii avicole:

- întreprinderii avicole în ansamblu – pe verticală;
- centrelor de responsabilitate financiară delimitate în cadrul acestora – pe orizontală.

Scopul prezentului articol constă în elucidarea modului de calcul și utilizare a prețurilor de transfer în calitate de instrument al evaluării activității CRF la întreprinderile avicole.

În procesul investigărilor s-a efectuat studiul monografic al bazei legislative și normative din Republica Moldova cu privire la ținerea contabilității costurilor, veniturilor și cheltuielilor, au fost analizate opiniile savanților autohtoni și din străinătate la capitolul organizării și ținerii contabilității de gestiune în condițiile decentralizării sistemului managerial și delegarea funcțiilor de conducere centrelor de responsabilitate financiară decupate în interiorul întreprinderii.

Drept bază empirică și material inițial pentru cercetări au servit datele registrelor contabile, calculațiile costurilor, precum și alți agenți de informații ale unor entități avicole specializate cu bază industrială de producție.

CORPUL COMUNICĂRII

În condițiile autogestiunii interne fiecare unitate structurală a întreprinderilor avicole trebuie să funcționeze aidoma unei afaceri ca **centru de responsabilitate financiară** (CRF) gestionat de un manager cărui îi sînt delegate funcțiile de conducere și care, având libertate în acțiuni, poartă responsabilitate deplină asupra rezultatelor obținute.

Sistemul informațional contabil, care în limitele acestei structuri, asigură reflectarea, acumularea, analiza și prezentarea informației despre costuri și rezultate și care permite evaluarea și controlul rezultatelor activității unităților structurale și a managerilor respectivi, poartă denumirea de **contabilitate pe centre de responsabilitate financiară**. Organizarea și ținerea contabilității în condițiile decentralizării gestionării costurilor și rezultatelor activității pe CRF permite:

- supravegherea formării acestora la toate nivelurile de management;
- utilizarea metodelor specifice de monitorizare a costurilor, ținând cont de particularitățile activității fiecărei unități structurale;
- identificarea responsabililor în vederea costurilor neproductive;
- sporirea esențială a eficacității activității.

Fiecare CRF, fiind componentă a entității în cadrul căreia a fost creat, își desfășoară activitatea sa în interiorul acesteia ceea ce face inevitabile intra-operațiunile de colaborare a unui CRF cu alte CRF (subdiviziuni) în condiția *pieței interne* a întreprinderii. O atare colaborare, legalizată prin contract de vânzare-cumpărare, are loc prin furnizarea internă a activelor și produselor și prestarea reciprocă a serviciilor care la rândul său îmbracă forma de:

- marfă – pentru CRF-furnizor;
- materie primă – CRF-beneficiar.

Ca exemplu caracteristic entităților avicole poate servi furnizarea de către CRF „*Efectiv parental găini*” a ouălor pentru incubație CRF „*Incubator*” cu scopul plasării ulterioare a acestora în incubator pentru ecloziunea puilor de reproducție destinați completării efectivului parental și puilor de remontă destinați completării efectivului industrial. În acest caz ouăle pentru incubație îmbracă forma de:

- marfă – pentru furnizor CRF „*Efectiv parental găini*”;
- materie primă – pentru beneficiar - CRF „*Incubator*”.

Puișorii viabili în vîrstă de 24 ore (se mai numesc „de o zi”) eclozionați din ouăle plasate în incubator la CRF „*Incubator*” și destinați activității ulterioare de producție a entității avicole sînt transmiși CRF „*Tineret la creștere*” fiind:

- marfă - pentru furnizor - CRF „*Incubator*”;
- materie primă – pentru beneficiar - CRF „*Tineret la creștere*” etc.

În practica internațională în calitate de instrument obiectiv de evaluare a activității CRF ca segmente ale pieței interne sînt utilizate „prețurile de transfer”. Savanții români Caraiani C. și Dumitrana M. în lucrarea sa numesc aceste prețuri „*prețuri de cesiune*” [1, p. 367]. În opinia noastră asemenea tratament este eronat deoarece CRF nu cedează altei părți drepturile de creanță ce-i aparțin, ci transferă bunurile sale altui centru în condițiile decontărilor reciproce sau chiar vânzării. Astfel, în aspectul unei întreprinderi, **prețul de transfer** reprezintă mijlocul de decontare între două sau mai multe centre de responsabilitate financiară create pe baza autonomiei financiare a fiecărui din participanți.

Pentru evaluarea activității centrelor de cost și și centrelor de profit delimitate în cadrul fiecărui CRF prețurile de transfer pot fi elaborate cu utilizarea următoarelor relații:

1) pentru centrul de cost:

$$Pt_{cc} = Cn_u + Cpf_u. \quad (1)$$

unde - Pt_{cc} – prețul de transfer pentru o unitate de produs/lucrări/servicii a centrului de cost,

Cn_u – costul unitar normat pentru o unitate de produs/lucrări/servicii al centrului de cost,

Cpf_u – cota parte a costurilor indirecte și cheltuielilor generale constante ale întreprinderii în raport la o unitate de produs/lucrări/servicii care revine conform calculului centrului în cauză;

2) pentru centrul de profit:

$$Pt_{cp} = Cn_u \times (1 + K_r), \quad (2)$$

unde - Pt_{cp} - prețul de transfer pentru o unitate de produs a centrului de profit,

Cn_u - costul unitar normat pentru o unitate de produs a centrului de profit,

K_r – coeficientul rentabilității vânzării terților.

Prețurile de transfer calculate după metoda propusă pot fi cu ușurință utilizate pentru monitorizarea și evaluarea gradului de acoperire a costurilor cu produsele obținute, precum și determinarea profitabilității activității în cauză. Evaluarea rezultatelor CRF cu aplicarea prețurilor de transfer permite identificarea aportului fiecărui CRF în activitatea entității în ansamblu.

Pentru evaluarea și analiza activității CRF volumul (Q) produselor (lucrărilor, serviciilor) obținute se estimează la prețurile de transfer interne (Pt_i) și se determină valoarea producției globale (PG) a CRF:

$$PG = Q \times Pt_i \quad (3)$$

Valoarea producției globale a CRF poate fi utilizată pentru calcularea unui șir de indicatori:

• marja de contribuție⁶⁸ (M_c) al CRF - se determină ca diferența dintre valoarea producției globale (PG) și mărimea costurilor variabile (C_v) a CRF:

$$M_c = PG - C_v \quad (4)$$

• profitul CRF (P_{crf}) - se determină ca diferența dintre marja de contribuție (M_c) și suma costurilor constante (C_c):

$$P_{crf} = M_c - C_c \quad (5)$$

În tabelul ce urmează sînt prezentate datele inițiale legate de determinarea indicatorilor conform metodei propuse (tabelul nr. 1).

Tabelul 1

Calculul marjei de contribuție și a profitului CRF „Efectiv industrial - Găini”

Indicatorul	Simbolul	Valoarea
A	1	2
1. Efectivul mediu de păsări, capete	E_p	10000
2. Productivitatea medie anuală a unui cap, ouă	P_m	280
3. Volumul producției – ouă, mii buc.	Q	2800
4. Valoarea producției globale, lei	PG	4060000
5. Costurile variabile ale CRF, lei	C_v	3220000
6. Costurile constante ale CRF, lei	C_c	600000
7. Marja de contribuție, lei	$M_c = PG -$	840000
8. Profitul CRF, lei	$P_{crf} = M_c - C_c$	240000
9. Marja de contribuție pe unitate de produs, lei	$M_{c(u)} = Q$	0,086
10. Norma marjei de contribuție, lei	$N_{mc} = M_c \div C_v$	0,26

Pentru a gestiona volumul producției și volumul vânzărilor este necesară determinarea punctului de echilibru al vânzărilor (punctul critic) în expresie valorică și naturală. Utilizând datele tabelului 1 în continuare determinăm:

1. Punctul de echilibru al vânzărilor (punctul critic) în expresie valorică (T_v):

$$T_v = C_c \div (M_c \div C_v) \quad (6)$$

$$\Rightarrow 600000 \div (840000 \div 3220000) = 2300000 \text{ lei};$$

2. Punctul de echilibru al vânzărilor (punctul critic) în expresie naturală (T_n):

⁶⁸ În unele surse bibliografice acest indicator este denumit „venit marginal”

$$T_n = T_v \div (PG \div Q) \quad (7)$$

$$\Rightarrow 2300000 \div (4060000 \div 2800000) = 1586206,89 \Rightarrow 1586207 \text{ ouă.}$$

Mărimea punctului de echilibru determinat ne permite concluzia că volumul vânzărilor CRF „Efectiv industrial - Găini” nu trebuie să fie mai mic de 2300 mii lei sau în expresie naturală - 1586207 ouă. La atingerea acestui volum CRF „Efectiv industrial - Găini” nu înregistrează pierderi, dar nu are nici profit. În punctul critic suma totală a veniturilor din vânzări se egalează cu costul complet⁶⁹ al produselor vândute.

Pentru a desfășura o activitate profitabilă managerul CRF trebuie să cunoască *punctul de echilibru al marjei de contribuție* (T_{mc}) a venitului din vânzarea produselor necesar de respectat pentru a nu admite pierderi. *Punctul de echilibru al marjei de contribuție* poate fi determinată prin relația:

$$T_{mc} = (PG - T_v) \div PG \times 100 \quad (8)$$

Punctul de echilibru al marjei de contribuție (T_{mc}) în exemplul prezentat constituie 17,86 % [(2800000 - 2300000) ÷ 2800000 × 100] ce atestă că în cazul micșorării volumului producției globale:

- cu mai puțin de 17,86 % CRF „Efectiv industrial - Găini” va înregistra profit;
- cu mai mult de 17,86 % CRF „Efectiv industrial - Găini” va înregistra pierderi.

Comercializarea profitabilă a produselor avicole condiționează managerul CRF „Efectiv industrial - Găini” să stabilească pentru ea un preț de transfer optimal capabil să asigure pe de o parte generarea profitului, iar pe de altă parte menținerea cercului de utilizatori interni (alte CRF) care, în condițiile autogestiuunii interne (având libertate în acțiunile sale), pot da prioritate furnizorilor terți care propun condiții mai avantajoase. Pentru determinarea parametrilor optimi ai prețurilor de transfer se propune utilizarea relației:

$$Pt = T_v \div Q \quad (9)$$

Echilibrul profitabil al activității CRF „Efectiv industrial - Găini” poate fi menținut doar în cazul în care prețul de transfer al produselor acestuia nu va fi mai mic de 0,821 lei [(2300000 ÷ 2800000)] pentru 1 ou sau 821 lei pentru 1000 ouă.

Pentru gestionarea cu succes a profitului CRF „Efectiv industrial - Găini” managerul centrului trebuie să determine și analizeze levierul de producție (L_p) - pârghie de manevră, care permite identificarea și monitorizarea modificărilor profitului CRF în raport cu modificarea parametrilor producției globale a acestuia.

Levierul de producție este un indicator utilizat de manageri pentru selectarea strategiei de activitate a CRF și gestionarea eficientă și oportună a costurilor și a profitului.

Mărimea levierului de producție este condiționată de următorii factori:

- prețul produselor;
- volumul producției (vânzărilor);
- mărimii costurilor variabile și constante;
- oricărei combinații a acestor factori.

Levierul de producție (L_p) poate fi determinat după relația:

$$L_p = (M_c \div P_{crf}) \text{ sau } \Rightarrow (C_c + P_{crf}) \div P_{crf} \Rightarrow \text{ sau } \Rightarrow L_p = [1 + (C_c \div P_{crf})] \quad (10).$$

Substituind în această relație datele exemplului nostru obținem:

$$L_p = [1 + (C_c \div P_{crf})] \Rightarrow = 3,5.$$

Levierul de producție în mărime de 3,5 puncte [1 + (600000 ÷ 240000)] CRF „Efectiv industrial - Găini” avertizează că diminuarea producției globale cu 1 % induce după sine reducerea profitului CRF cu 3,5 %, iar la micșorarea producției globale cu 17,86 % profitul devine nul.

CONCLUZII

1. Centrele de responsabilitate financiară se identifică ca **părți afiliate** ale entității în cadrul căreia au fost create. Acesta funcționează aidoma unei afaceri gestionate de un manager împuternicit cu funcții de conducere, libertate în acțiuni care poartă responsabilitate deplină asupra rezultatelor obținute.;

⁶⁹ În unele surse bibliografice acest cost are denumirea de „cost funcțional” sau „efort”.

2. În aspectul unei întreprinderi, **prețul de transfer** reprezintă mijlocul de decontare între două sau mai multe centre de responsabilitate financiară create pe baza autonomiei financiare;
3. Prețurile de transfer pot fi cu ușurință utilizate pentru monitorizarea și evaluarea gradului de acoperire a costurilor cu produsele obținute, precum și pentru evaluarea activității centrelor de cost și centrelor de profit delimitate în cadrul fiecărui CRF;
4. Comercializarea profitabilă a produselor condiționează managerul să stabilească pentru produsele sale un preț de transfer optimal care să-i asigure pe de o parte obținerea profitului, iar pe de altă parte menținerea cercului de utilizatori interni (alte CRF);
5. Levierul de producție (Lp), ca pârghie de manevră, permite identificarea și monitorizarea modificărilor profitului CRF în raport cu modificarea parametrilor producției globale ale acestuia;

BIBLIOGRAFIE

1. CARAIANI, C.; DUMITRANA, M. *Contabilitatea de gestiune & control de gestiune*. Ed. A 2. București: editura universitară, 2008. 422 p. ISBN 978-973-749-458-0
2. NEEDLES, B.; ANDERSON, H.; CALDWELL, J. *Principiile de bază ale contabilității*. Chișinău: ARC, 2000. 1240 p.
3. ȚAPU, T. *Prețurile de transfer: aspecte de calculare și aplicare la întreprinderile avicole*. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Cooperarea dintre mediul universitar și organismele profesionale: soluții și oportunități în dezvoltarea durabilă a profesiei contabile”, ASEM, Chișinău, 2014, p. 238-243, 0,4 c. a. ISBN 978-9975-75-710-2
4. ДРУПИ, К. *Введение в управленческий и производственный учет*. М.: Издательство «Аудит», 1997. 560 с.

UNELE ASPECTE DE CONTABILIZARE A ACTIVELOR IMOBILIZATE ALE BĂNCILOR COMERCIALE DIN R. MOLDOVA

*Boșcaneanu Nadejda, Magistru, grad didactic I, Colegiul Național de Comerț al ASEM
Iovu-Carauș Marina, Magistru, grad didactic I, Colegiul Național de Comerț al ASEM*

Abstract: *This article addresses to the features of accounting, intangible and tangible estate property owned by commercial banks, such as some particularities regarding their entry and exit. Intangible and tangible property facilitates this activity through innovative programs that enable operational processing of transactions using the latest technology.*

Cuvinte cheie: *active immobilizate, immobilizări necorporale, immobilizări corporale, amortizarea, deprecierea, valoarea amortizabilă, valoarea recuperabilă, casarea.*

Activitatea oricărei băncii comerciale este determinată de dimensiunile ei, serviciile prestate, de personalul calificat, dar totodată și de dotarea tehnică și soft-urile aplicate. Acestea din urmă, facilitează desfășurarea activității prin intermediul programelor inovatoare implementate, care permit procesarea operativă a tranzacțiilor, utilizând cele mai noi tehnologii în domeniu.

Fiecare bancă comercială, în dependență de necesitățile și posibilitățile pe care le dispune, își organizează activitatea în funcție de activele immobilizate deținute.

O clasă de active immobilizate este o grupare de active de aceeași natură și cu utilizări similare aflate în exploatarea unei bănci comerciale. Orice element de activ immobilizat, care îndeplinește condițiile de recunoaștere drept activ, trebuie evaluat inițial la cost. Evidența contabilă a operațiunilor cu immobilizările corporale și necorporale se ține în conturile din clasele de “Active”, “Obligațiuni”, “Capital și rezerve”, “Venituri” și “Cheltuieli” în conformitate cu Planul de conturi al evidenței contabile în bănci și alte instituții financiare din Republica Moldova. La data încheierii tranzacției, obligațiunile de procurare ale immobilizărilor corporale și necorporale, se reflectă în evidența contabilă prin debitarea contului 6204 “Obligațiuni de procurare a immobilizărilor corporale și immobilizărilor necorporale”. Îndeplinirea obligațiunii de procurare a immobilizărilor corporale și immobilizărilor necorporale precum și rezilierea contractului, se reflectă în evidența contabilă prin

creditarea contului 6204 “Obligațiuni de procurare a imobilizărilor corporale și a imobilizărilor necorporale”.

Amortizarea unui activ începe când acesta este disponibil pentru utilizare, pe când calculul încetează cel mai devreme la data când activul este clasificat drept deținut în vederea vânzării și la data la care activul este derecunoscut. În cazul în care valoarea justă a unui activ reevaluat se deosebește semnificativ de valoarea contabilă (în urma inflației, modificării bruște a prețului acestora pe piață ș.a.), se impune o nouă reevaluare. Dacă un element de imobilizări corporale este reevaluat, atunci întreaga clasă de imobilizări corporale din care face parte acel element trebuie reevaluată.

Imobilizările corporale achiziționate se recepționează de la furnizor în baza delegației, facturii fiscale și documentelor însoțitoare (certificat de calitate, pașaport tehnic ș.a.). La intrarea imobilizărilor corporale se întocmește bonul de intrări, se completează Fișa de evidență a mijloacelor fixe pe fiecare mijloc fix separat și se generează Registrul imobilizărilor corporale și imobilizărilor necorporale de intrare.

La procurarea imobilizărilor corporale cu achitarea prealabilă prin virament a costului sau a unei părți din costul lor se reflectă în evidență cu aplicarea următoarei formule contabile:

Debit 1803 “Debitori pe investiții capitale”

Credit “Conturi ale furnizorului”.

Achiziția propriu-zisă a imobilizărilor corporale se reflectă în evidență:

a) în mărimea sumei achitate

Debit 1602 “Imobilizări corporale în curs de execuție”

Credit 1803 “Debitori pe investiții capitale”

b) în mărimea sumei neachitate (ce urmează a fi achitată ulterior)

Debit 1602 “Imobilizări corporale în curs de execuție”

Credit 2803 “Creditori privind investițiile capitale”.

În cazul în care imobilizările corporale nu necesită montaj, dar momentul punerii în funcțiune nu coincide cu momentul procurării, se înregistrează în evidență în baza bonului de consum cu aplicarea formulelor contabile în înscrierea analitică:

a) în mărimea sumei achitate

Debit 1602 “Imobilizări corporale până la exploatare”

Credit 1803 “Debitori pe investiții capitale”

b) în mărimea sumei neachitate (ce urmează a fi achitată ulterior)

Debit 1602 “Imobilizări corporale până la exploatare”

Credit 2803 “Creditori privind investițiile capitale”.

La darea în exploatare se întocmește Procesul-verbal de punere în funcțiune a mijloacelor fixe și se reflectă în evidență cu aplicarea următoarelor formule contabile:

Debit 1603 “Clădiri și edificii”, ,

Debit 1604 “Mobilă și utilaj”, sau

Debit 1605 “Mijloace de transport”

Debit 1606 “Îmbunătățirea mijloacelor arendate”

Credit 1602 “Imobilizări corporale până la exploatare”.

Fiecare parte a unui element de imobilizări corporale cu un cost semnificativ față de costul total al elementului trebuie amortizat separat. Valoarea amortizabilă a unui activ trebuie alocată în mod sistematic pe durata sa de viață utilă. Amortizarea imobilizărilor corporale se reflectă în evidență cu aplicarea următoarelor formule contabile:

a) în suma amortizării calculate pentru clădiri și edificii

Debit 5683 “Cheltuieli aferente amortizării clădirilor și edificiilor”

Credit 1683 “Amortizarea clădirilor și edificiilor”

b) în suma amortizării calculate pentru mobilă și utilaj

Debit 5684 “Cheltuieli aferente amortizării mobilei și utilajului”

Credit 1684 “Amortizarea mobilei și utilajului”

c) în suma amortizării calculate pentru mijloace de transport

Debit 5685 "Cheltuieli aferente amortizării mijloacelor de transport"

Credit 1685 "Amortizarea mijloacelor de transport"

d) în suma amortizării calculate pentru îmbunătățirea mijloacelor arendate

Debit 5686 "Cheltuieli aferente amortizării îmbunătățirii mijloacelor arendate"

Credit 1686 "Amortizarea îmbunătățirii mijloacelor arendate"

Un activ este depreciat, atunci când valoarea sa contabilă depășește valoarea sa recuperabilă. Dacă valoarea contabilă a imobilizărilor corporale este mai mare decât valoarea sa recuperabilă, atunci valoarea contabilă a imobilizărilor corporale trebuie redusă pentru a fi egală cu valoarea recuperabilă. O astfel de reducere reprezintă o pierdere din depreciere. Pierderea din deprecierea imobilizărilor corporale evaluate după modelul bazat pe cost, se reflectă în profit și pierderi prin următoarea formulă contabilă:

Debit 5883 „Cheltuieli pentru deprecierea imobilizărilor corporale”

Credit 1611 „Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea imobilizărilor corporale”

Reluarea pierderii din deprecierea imobilizărilor corporale, se contabilizează în modul următor:

Debit 1611 „Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea imobilizărilor corporale”

Credit 5883 „Cheltuieli pentru deprecierea imobilizărilor corporale”

În cazul existenței imobilizărilor corporale inutile sau excedentare, precum și în alte cazuri ele pot fi trecute la ieșire în baza unor decizii adoptate de Bancă în ordinea stabilită. Către operațiunile de ieșire se atribuie:

a) operațiunile de comercializare;

b) operațiunile de scoatere din exploatare (casare);

c) operațiuni de donare ș.a.

Comercializarea imobilizărilor corporale se efectuează în baza contractului încheiat între bancă și cumpărător și semnat în modul stabilit de părțile contractuale. La comercializarea imobilizărilor, banca eliberează cumpărătorului factura fiscală și face înregistrările respective în Borderoul imobilizărilor corporale și imobilizărilor necorporale de ieșire și Fișa de evidență a mijloacelor fixe. Reflectarea în evidența contabilă a operațiunilor de ieșire a imobilizărilor corporale se efectuează în baza contractului și Procesului-verbal de punere în funcțiune a mijloacelor fixe.

Operațiunile de comercializare la termen a imobilizărilor corporale amortizate complet, se reflectă în conturile de evidență cu aplicarea următoarelor formule contabile:

a) în mărimea mijloacelor bănești, achitate de cumpărător-persoană juridică sau fizică

Debit "Conturi ale cumpărătorului", sau

Debit 1001 "Numerar în casierie"

Credit 2809 "Alte pasive"

b) în mărimea cheltuielilor suportate de bancă aferente realizării activului (evaluarea, serviciile notarului, publicitatea, etc.):

Debit 5922 „Cheltuieli de la scoaterea din uz a imobilizărilor corporale”

Credit 1805 „Decontări cu alte persoane fizice și juridice”

c) în mărimea amortizării acumulate

Debit 1684 "Amortizarea mobilei și utilajului"

Credit 1604 "Mobilă și utilaj"

d) în mărimea deprecierei calculate la imobilizările corporale evaluate după modelul bazat pe cost:

Debit 1611 „Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea imobilizărilor corporale”

Credit 1604 "Mobilă și utilaj"

e) în mărimea TVA, pentru imobilizările corporale care sunt obiect al impunerii:

Debit 2809 "Alte pasive"

Credit 2802 "Alte decontări cu bugetul"

f) valoarea de comercializare (minus TVA) se înregistrează ca un venit:

Debit 2809 "Alte pasive"

Credit 4922 "Venituri de la scoaterea din uz a imobilizărilor corporale"

Imobilizările corporale se casează în cazul când restabilirea lor este imposibilă sau economic nerațională. La casarea imobilizărilor corporale, comisia de casare întocmește Procesul-verbal de casare a mijloacelor fixe, în baza căruia se fac înregistrările respective în Fișa de evidență a mijloacelor fixe și Borderoul imobilizărilor corporale de ieșire și se trec la ieșire imobilizările corporale casate.

Imobilizările corporale se scot din exploatare cu aplicarea următoarelor formule contabile:

a) în mărimea amortizării acumulate:

Debit 1683 „Amortizarea clădirilor și edificiilor” sau

Debit 1684 „Amortizarea mobilei și utilajului” sau

Debit 1685 „Amortizarea mijloacelor de transport”

Credit 1603 „Clădiri și edificii” sau

Credit 1604 „Mobilă și utilaj” sau

Credit 1605 „Mijloace de transport”

b) în mărimea deprecierei calculate la imobilizările corporale evaluate după metoda bazată pe cost:

Debit 1611 „Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea imobilizărilor corporale”

Credit 1604 „Mobilă și utilaj”

Credit 1605 „Mijloace de transport”

c) în mărimea surplusului de reevaluare acumulat la contul 3551 (pentru imobilizările corporale evaluate după modelul reevaluării):

Debit 3551 „Diferențe din reevaluarea imobilizărilor corporale”

Credit 3505 „Rezultat reportat”

d) în mărimea valorii pierderii rezultate din derecunoașterea imobilizărilor corporale:

Debit 5922 „Cheltuieli de la scoaterea din uz a imobilizărilor corporale”

Credit 1603 „Clădiri și edificii”

Credit 1604 „Mobilă și utilaj”

Credit 1605 „Mijloace de transport”

e) în mărimea valorii materialelor, efectiv obținute din casarea imobilizărilor corporale, egală cu valoarea rămasă, stabilită anterior:

Debit 1663 „Alte stocuri de materiale și consumabile”

Credit 4923 „Venituri din ieșirea altor active”

Activul imobilizat deținut în vederea vânzării urmează a fi vândut dacă valoarea sa contabilă va fi recuperată printr-o tranzacție de vânzare și nu prin utilizarea sa continuă, și care trebuie să corespundă următoarelor criterii:

a) să fie disponibil în vederea vânzării imediate;

b) există un plan de vânzare a activului;

c) vânzarea activului trebuie să fie foarte probabilă;

d) să se preconizeze că vânzarea va îndeplini criteriile de recunoaștere drept vânzare finalizată în termen de un an de la data clasificării.

Un activ imobilizat deținut în vederea vânzării trebuie evaluat la valoarea cea mai mică dintre valoarea contabilă și valoarea justă minus eventualele costuri generate de vânzare. Înscririle contabile sunt:

- în mărimea amortizării acumulate:

Debit 1683 „Amortizarea clădirilor și edificiilor”

Debit 1684 „Amortizarea mobilei și utilajului” sau

Debit 1685 „Amortizarea mijloacelor de transport” sau

Credit 1603 „Clădiri și edificii” sau

Credit 1605 „Mijloace de transport” sau

Credit 1604 „Mobilă și utilaj”

- deprecierea calculată la imobilizările corporale evaluate după metoda bazată pe cost:

Debit 1611 „Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea imobilizărilor corporale”

Credit 1605 „Mijloacele de transport”

Credit 1604 „Mobilă și utilaj”

- *surplusul de reevaluare al imobilizării corporale (reevaluate după modelul reevaluării), acumulat la contul 3551:*

Debit 3551 “Diferențe din reevaluarea imobilizărilor corporale”

Credit 3554 “Alte elemente de capital”

- *reclasificarea activului imobilizat în categoria activelor imobilizate deținute în vederea vânzării:*

Debit 1809 “Active imobilizate (sau grupe destinate cedării)”

Credit 1601 “Terenu de pământ”,sau

Credit 1602 “Imobilizări corporale în curs de execuție” sau

Credit 1603 “Clădiri și edificii”, sau

Credit 1605 “Mijloacele de transport”

Credit 1604 “Mobilă și utilaj”

- *comercializarea activelor imobilizate deținute în vederea vânzării cu plata în avans:*

a) primirea sumei de la cumpărător:

Debit 1001 “Numerar în casierie” (pentru persoane fizice), sau

Debit 1031 “Contul “Nostro” în BNM”,sau

Debit 1032 “Conturi “Nostro” în bănci”, sau

Debit “Conturi curente ale cumpărătorilor”

Credit 2809 “Alte pasive”

b) distribuirea sumei primite de la cumpărător:

Debit 2809 “Alte pasive”

Credit 1809 “Active imobilizate (sau grupe destinate cedării)”

Credit 2802 “Alte decontări cu bugetul” (TVA din prețul de comercializare)

c) în cazul în care valoarea contabilă a activului imobilizat este mai mare decât valoarea de comercializare, suplimentar se calculează TVA la suma diferenței dintre aceste valori:

Debit 5783 “Taxa pe valoare adăugată”

Credit 2802 “Alte decontări cu bugetul”

- *comercializarea activelor imobilizate deținute în vederea vânzării cu plata la termen:*

a) valoarea activului imobilizat minus TVA:

Debit 1812 “Alte active”

Credit 1809 “Active imobilizate (sau grupe destinate cedării)”

b) suma aferentă TVA:

Debit 1802 “Alte decontări cu bugetul”

Credit 2802 “Alte decontări cu bugetul”

c) în cazul în care valoarea contabilă a activului imobilizat este mai mare decât valoarea de comercializare, se calculează TVA la diferența dintre aceste valori:

Debit 5783 “Taxa pe valoare adăugată”

Credit 2802 “Alte decontări cu bugetul”

d) încasarea mijloacelor de la cumpărător:

Debit 1001 “Numerar în casierie”, sau

Debit 1031 “Contul “Nostro” în BNM”, sau

Debit 1032 “Conturi “Nostro” în bănci”, sau

Debit “Conturi curente ale cumpărătorului”

Credit 1812 “Alte active”

e) suma aferentă TVA calculate anterior:

Debit 1812 “Alte active”

Credit 1802 “Alte decontări cu bugetul”

În cazul când prețul de comercializare a activului este mai mare decât valoarea contabilă a bunului vândut și valoarea TVA, diferența se înregistrează ca un venit:

Debit 2809 “Alte pasive”, sau

Debit 1812 “Alte active”

Credit 4923 “Venituri din ieșirea altor active”

În caz contrar, diferența se înregistrează ca o pierdere din ieșirea activului:

Debit 5923 "Cheltuieli din ieșirea altor active"

Credit 1809 "Active immobilizate (sau grupe destinate cedării)"

Contabilizarea diferențelor pozitive aferente activelor immobilizate deținute în vederea vânzării:

Debit 3554 "Alte elemente de capital"

Credit 3505 "Rezultat reportat"

Evidența contabilă a immobilizărilor necorporale se ține în mare parte ca și la immobilizările corporale, deoarece intră în componența activelor immobilizate, distinct fiind conturile destinate evidenței acestora. Procurarea immobilizărilor necorporale prin virament cu achitarea în sumă totală sau parțială în avans se reflectă în evidență cu aplicarea următoarei formule contabile:

Debit 1816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

Credit "Contul furnizorului"

Immobilizările necorporale în curs de execuție, achitate parțial sau integral în avans, se înregistrează la intrări prin:

a) *în mărimea sumei achitate în avans*

Debit 1632 "Immobilizări necorporale în curs de execuție"

Credit 1816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

b) *în mărimea sumei neachitate (ce urmează să fie achitată ulterior):*

Debit 1632 "Immobilizări necorporale în curs de execuție"

Credit 2816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

Immobilizările necorporale procurate cu achitarea ulterioară se înregistrează la intrări și se reflectă în evidență cu aplicarea următoarelor formule contabile:

Debit 1632 "Immobilizări necorporale în curs de execuție"

Credit 2816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

Debit 2816 "Decontări aferente activelor nemateriale"

Credit "Contul furnizorului"

La punerea în funcțiune a immobilizărilor necorporale se reflectă:

Debit 1631 "Immobilizări necorporale"

Credit 1632 "Immobilizări necorporale în curs de execuție", sau

Credit 1816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

Plata serviciilor de mentenanță a immobilizărilor corporale se reflectă cu aplicarea următoarelor formule contabile:

a) Achitarea cu beneficiar:

Debit 1816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

Credit "Contul beneficiarului"

b) Reflectarea la cheltuieli:

Debit 5918 "Cheltuieli pentru menținerea immobilizărilor necorporale"

Credit 1816 "Decontări aferente immobilizărilor necorporale"

Amortizarea immobilizărilor necorporale se reflectă în evidență cu aplicarea următoarei formule contabile:

Debit 5691 "Cheltuieli aferente amortizării immobilizărilor necorporale"

Credit 1691 "Amortizarea immobilizărilor necorporale"

Pierderea din deprecierea unei immobilizări necorporale se reflectă în evidența contabilă prin următoarele formule:

Debit 5884 „Cheltuieli pentru deprecierea immobilizărilor necorporale"

Credit 1634 "Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea immobilizărilor necorporale"

Reluarea pierderii din deprecierea immobilizărilor corporale se contabilizează astfel:

Debit 1634 "Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea immobilizărilor necorporale"

Credit 5884 „Cheltuieli pentru deprecierea immobilizărilor necorporale"

Casarea immobilizărilor necorporale se efectuează prin următoarele înscrieri:

a) *în mărimea amortizării acumulate*

Debit 1691 "Amortizarea immobilizărilor necorporale"

Credit 1631 "Imobilizări necorporale"

b) *în mărimea deprecierei calculate*

Debit 1634 "Contra-cont Reduceri pentru pierderi din deprecierea imobilizărilor necorporale"

Credit 1631 "Imobilizări necorporale"

c) *în mărimea pierderii rezultate din derecunoașterea imobilizărilor necorporale*

Debit 5923 "Cheltuieli din ieșirea altor active"

Credit 1631 "Imobilizări necorporale"

Bibliografia

1. Legea Contabilității nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007;
2. Codul fiscal (cu modificările și completările ulterioare);
3. Regulamentul privind organizarea contabilității în băncile din Republica Moldova nr.238, aprobat prin hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 10.10.2002 (cu modificările și completările ulterioare);
4. Standardul Național de Contabilitate "Imobilizări necorporale și corporale";
5. Standardul Național de Contabilitate "Deprecierea activelor";
6. Standardul Internațional de Raportare Financiară nr.5 „Active imobilizate deținute în vederea vânzării și activități întrerupte”;
7. Planul de conturi al evidenței contabile în bănci și alte instituții financiare din Republica Moldova, aprobat prin hotărârea Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 26.03.1997 (cu modificările și completările ulterioare);
8. Instrucțiunea privind evidența, eliberarea, păstrarea și utilizarea formularelor tipizate de documente primare cu regim special, anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.294 din 17.03.1998 (cu modificările ulterioare)

TRATAMENTE CONTABILE PRIVIND LEASINGUL ÎN BĂNCILE COMERCIALE

GUDIMA Galina, lector superior, ASEM

ggudima@mail.ru

CARAMAN Stela, lector superior, ASEM

stela@front.ru

Abstract: *This article outlines the economic analysis of leasing. Leasing is defined according to specialized literature and the legal acts of the Republic of Moldova in force, and there are highlighted features which distinguish leasing from a simple tenancy. Based on some practical examples, the article shows the way of counting leasing in the commercial banks of the RM under the new accounting regulations.*

Cuvinte cheie: *leasing, locator, locatar, dobândă, contabilitate, bancă.*

JEL: *M 41.*

Actualmente operațiunile de leasing nu sunt o noutate pentru economia națională, fiind efectuate de companii specializate, bănci comerciale, precum și alte entități. Leasingul a intrat cu pași siguri în viața cotidiană a populației și a entităților din Republicii Moldova, fiind una dintre cele mai moderne și actuale modalități de satisfacere oportuna a necesităților persoanelor fizice și juridice de mașini, utilaje, mijloace de transport, clădiri și alte mijloace fixe. Inițial, la momentul includerii operațiunilor de leasing în sfera de activitate a băncilor comerciale acestea se confruntau cu mai multe probleme de ordin juridic și contabil a leasingului. Deși, ulterior au fost efectuate o serie de modificări în actele normative ce reglementează operațiunile de leasing și contabilizarea acestora, în prezent există încă multe deficiențe care ridică probleme operatorilor economici.

Bazele juridice de reglementare a raporturilor de leasing, obiectul leasingului, participanții la operațiunile de leasing, drepturile, obligațiile și răspunderea acestora sunt reglementate de Codul civil nr. 1107 din 06.06.2002 [3] și Legea cu privire la leasing nr. 59 din 28.04.2005[5].

Modul de contabilizare a operațiunilor de leasing în băncile comerciale se reglementează de IAS 17 „Contracte de leasing” [8], Codul fiscal nr.1163 din 24.04.1997[4], Planul de conturi în băncile licențiate din Republica Moldova [9] și alte acte normative.

În literatura de specialitate și actele normative în vigoare pentru Republica Moldova nu există o părere unică cu privire la noțiunea de leasing. Mulți dintre economiști consideră că leasingul este o formă a relațiilor de locațiune sau arendă, alții susțin că acestea se deosebesc esențial. Astfel, apare necesitatea de a efectua o analiză mai profundă privind esența economică a leasingului, de a evidenția trăsăturile caracteristice, asemănările și deosebirile relațiilor de leasing, locațiune și arendă.

Cuvântul *leasing* este de origine engleză și provine de la *to lease*, ceea ce înseamnă de închiriat, de a da sau a primi bunuri patrimoniale în folosință temporară [1].

Potrivit dicționarului economic *leasingul* este o tehnica de credit profesional care presupune încheierea unui contract de închiriere a unei proprietăți imobiliare, a unui echipament sau a altor active fixe, pe o perioada de timp determinată, contra unei taxe fixate de regula sub formă de chirie și este însoțit de o promisiune de vânzare din partea locatorului în favoarea locatarului [2].

În conformitate cu art. 3 din Legea cu privire la leasing nr. 59 din 28.04.2005 *leasing* este totalitatea raporturilor care iau naștere în scopul și în cadrul realizării unui contract de leasing. La rândul său, *contractul de leasing* este un contract în a cărui bază o parte (locator) se obligă, la cererea unei alte părți (locatar), să îi asigure posesiunea și folosința temporară a unui bun, contra unei plăți periodice (rată de leasing), achiziționat sau produs de locator, iar la expirarea contractului să respecte dreptul de opțiune al locatarului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing ori de a face să înceteze raporturile contractuale [5].

În același mod contractul de leasing este definit și de Codul civil al Republicii Moldova (art. 923). Suplimentar la cele expuse mai sus, Codul civil stipulează că în lipsa unor prevederi contrare, dreptul de alegere a bunului și/sau a vânzătorului aparține locatarului [3].

Pentru a efectua o comparație să vedem cum sunt definite *locațiunea* și *arenda* de același dicționar economic. Astfel, în dicționarul economic *locațiunea* este definită ca un contract prin care o parte, numita locator, se obliga sa asigure celeilalte părți, numite locatar, folosința unui bun pentru o anumita perioada, în schimbul unui preț denumit chirie [2].

Aceeași sursă de informație definește *arenda* ca cedarea temporară a dreptului de exploatare a unor bunuri agricole în schimbul unei plăți; folosire, exploatare a unui bun astfel cedat [2].

Potrivit art. 875 din Codul civil prin *contractul de locațiune*, o parte (locator) se obligă să dea celeilalte părți (locatar) un bun determinat individual în folosință temporară sau în folosință și posesiune temporară, iar aceasta se obligă să plătească chirie [3].

În conformitate cu art. 911 din Codul civil [3] și art.2 din Legea cu privire la arenda în agricultură nr. 198 din 15.05.2003 [6] *arenda* este contractul încheiat între o parte – proprietar, uzufructuar sau un alt posesor legal de terenuri și de alte bunuri agricole (arendator) – și altă parte (arendaș) cu privire la exploatarea acestora pe o durată determinată și la un preț stabilit de părți

Din definițiile expuse mai sus reiese că leasingul este o formă a locațiunii (chiriei), care are un element suplimentar – *vânzătorul (furnizorul)*, persoană fizică sau juridică ce vinde locatorului, în condițiile contractului de vânzare-cumpărare încheiat cu locatorul sau ale contractului complex încheiat cu locatorul și cu locatarul, bunul solicitat de locatar.

Astfel, leasingul ar putea fi considerat o varianta a locațiunii, dat fiind faptul ca cele doua se aseamana foarte mult, care include următoarele trăsături de bază:

- ✓ motivația în contractele de leasing pentru utilizator este faptul ca va obține un credit comercial cu care își va desfășura activitatea;
- ✓ calitatea de locator o poate avea doar o persoana juridica;
- ✓ bunurile sunt achiziționate de către locator cu scopul de a le da în leasing (în conformitate cu contractul de leasing încheiat între locator și locatar);

- ✓ locatarul are dreptul să aleagă independent bunul și/sau vânzătorul (furnizorul) ori să încredințeze locatorului această alegere;
- ✓ locatorul este obligat să respecte dreptul locatarului de a opta pentru achiziționarea bunului, prelungirea contractului ori restituirea bunului;
- ✓ locatorul este obligat să asigure bunurile oferite în leasing printr-o companie de asigurări.

Definiția *contractului de leasing* prezentată de IAS 17 „Contracte de leasing” este mai generală și se potrivește mai mult noțiunii de *locațiune (chirie)*: acord prin care locatorul cedează locatarului, în schimbul unei plăți sau serii de plăți, dreptul de a utiliza un activ pentru o perioadă convenită de timp. Acest fapt se explică prin aceea că contabilitatea tratează operațiunile de leasing și locațiune în mod similar.

În funcție de unele trăsături caracteristice contractului de leasing deosebim două forme ale leasingului: financiar și operațional.

Legea cu privire la leasing nr. 59 din 28.04.2005 stipulează că leasingul se consideră *financiar* în situația în care acesta îndeplinește cel puțin una din următoarele condiții:

- ✓ riscurile și beneficiile aferente dreptului de proprietate asupra bunului obiect al leasingului să fie transferate locatarului la momentul încheierii contractului de leasing;
- ✓ suma ratelor de leasing să reprezinte cel puțin 90% din valoarea de intrare a bunului dat în leasing;
- ✓ contractul de leasing să prevadă expres transferul dreptului de proprietate asupra bunului obiect al leasingului către locatar la expirarea contractului;
- ✓ perioada de leasing să depășească 75% din durata de funcționare utilă a bunului obiect al leasingului.

În cazul în care operațiune nu îndeplinește nici una din condițiile contractului de leasing financiar, aceasta se consideră leasing *operațional*.

Potrivit art. 26 (g) din Legea instituțiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995 [7], instituțiile financiare, inclusiv băncilor comerciale li se permite efectuarea operațiunilor de leasing financiar. În această situație apare întrebarea: cum rămâne cu leasingul operațional? În acest context menționăm că leasingul operațional și locațiunea nu sunt incluse în lista activităților interzise de Legea instituțiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995.

La efectuarea și înregistrarea în contabilitate a operațiunilor de leasing este necesar să ne ghidăm și de prevederile Codului fiscal privind impunerea cu T.V.A. a operațiilor de leasing. Astfel, în conformitate cu art. 103 (12) din Codul fiscal serviciile financiare, inclusiv leasingul financiar sunt scutite de T.V.A. În art. 95 (2) din Codul fiscal este precizat că *venitul sub formă de dobândă* obținut de către locator în baza unui contract de leasing nu constituie obiect impozabil cu T.V.A. Din cele expuse mai sus reiese că doar dobânda aferentă leasingului financiar este scutită de T.V.A., pe când serviciul de leasing se consideră livrare impozabilă cu T.V.A.

În continuare vom examina modul de contabilizare a operațiunilor de leasing în cadrul băncilor comerciale.

Evidența contabilă a leasingului la locator

Potrivit Planului de conturi în băncile licențiate din Republica Moldova evidența creanțelor locatarilor privind ***leasingul financiar*** se ține în conturile grupei de conturi 1530 „Leasingul financiar”:

1531 „*Leasingul financiar acordat altor bănci*”;

1532 „*Leasingul financiar acordat clienților*”.

Aceste conturi sunt active, în debitul lor se înregistrează apariția și creșterea creanțelor locatarilor față de bancă (locator) privind bunurile patrimoniale primite în baza contractului de leasing financiar, iar în credit– stingerea lor. Soldul conturilor este debitor și reprezintă valoarea leasingului financiar acordat băncilor și clienților.

Dobânda aferentă serviciului de leasing prestat se ține la evidență în contul activ 1746 „*Dobânda calculată la leasingul financiar*”. În debitul acestui cont se reflectă dobânda calculată, ce urmează să fie încasată de la locator, iar la credit – încasarea ei.

Pentru a reflecta modul de contabilizare a operațiunii de leasing financiar la locator vom utiliza exemplul 1: potrivit contractului de leasing financiar la 01.04.201X Banca (locatorul) a predat în leasing financiar locatorului, entitatea „Plaiul” (cont curent: 22240498354) un utilaj pe termen de 4 ani. Valoarea rambursabilă a utilajului constituie 240000 lei, inclusiv T.V.A. – 40000 lei, iar rata anuală a dobânzii pe care locatorul urmează să o achite - 12%. Potrivit contractului de leasing financiar ratele de leasing se achită trimestrial. Valoarea rambursabilă a utilajului se achită în proporții egale. La expirarea termenului de leasing utilajul trece în proprietatea locatorului. La 30.06.201X locatorul a încasat de la locatar rata de leasing aferentă primului trimestru. Calcularea plăților de leasing pentru primul an se prezintă în tabelul 1.

Tabelul 1

Calcularea ratelor privind leasingul financiar pentru primul an al leasingului

Trimestrul	Valoarea rambursabilă a utilajului rămasă de încasat	Cota din valoarea rambursabilă ce urmează să fie încasată în perioada curentă	Dobânda aferentă	Rata de leasing
A	1	2	$3=1 \times 0,12 \times 90 / 360$	$4=2+3$
1	240 000	15 000	7 200	22 200
2	225 000	15 000	6 750	21 750
3	210 000	15 000	6 300	21 300
4	195 000	15 000	5 850	20 850
Total primul an		60 000	26 100	86 100

În contabilitatea băncii, care este locator se vor efectua următoarele înregistrări contabile:

1. Se înregistrează valoarea rambursabilă a utilajului transmis în leasing financiar locatorului:

Debit contul 1532 „Leasingul financiar acordat clienților” – 200 000 lei

Credit contul 1604 „Mobilă și utilaj” – 200 000 lei;

2. Se reflectă suma TVA aferentă:

Debit contul 1532 „Leasingul financiar acordat clienților” – 40 000 lei

Credit contul 2802 „Alte decontări cu bugetul” - 40 000 lei;

3. Se calculează dobânda aferentă leasingului financiar pentru primul trimestru:

Debit contul 1746 „Dobânda calculată la leasingul financiar” – 7 200 lei

Credit contul 4532 „Venituri din dobânzi privind leasingul financiar clienților” – 7 200 lei;

4. Se încasează de la locatar cota trimestrială din valoarea rambursabilă a utilajului :

Debit contul 22240498354 „Conturi curente ale persoanelor juridice” – 15 000 lei

Credit contul 1532 „Leasingul financiar acordat clienților” – 15 000 lei;

5. Se încasează de la locatar dobânda aferentă leasingului financiar pentru primul trimestru:

Debit contul 22240498354 „Conturi curente ale persoanelor juridice” – 7 200 lei

Credit contul 1746 „Dobânda calculată la leasingul financiar” – 7 200 lei.

În cazul **leasingului operațional** creanța locatorului se înregistrează în contul de activ 1754 „Venituri calculate neaferele dobânzilor”. În debitul acestui cont se înregistrează apariția, creșterea creanței cu privire la plata de leasing calculată spre încasare de la locatar, iar în credit – încasarea creanței sau trecerea ei la scăderi. Soldul contului 1754 este debitor și reprezintă suma creanței cu privire la plata de leasing calculată dar neîncasată.

Modul de contabilizare a leasingului operațional vom examina în baza exemplului 2.

Exemplul 2: în conformitate cu condițiile contractului de leasing operațional Banca a predat în leasing entității „Constructimobil” (cont curent 22245498265) o clădire pe termen de 12 luni, contra unei plăți lunare de 26400 lei, inclusiv T.V.A. 4400 lei. Amortizarea lunară a clădirii constituie 3 000 lei.

Astfel, în contabilitatea băncii locatoare se vor efectua următoarele înregistrări contabile

1. Se recunoaște creanța locatorului privind plata lunară fără T.V.A. a chiriei (26400-26400/6):

Debit contul 1754 „Venituri calculate neafere dobânzilor” – 22 000 lei

Credit contul 4901 „Alte venituri operaționale” – 22 000 lei;

2. *Se reflectă suma T.V.A. aferentă plății de chirie:*

Debit contul 1754 „Venituri calculate neafere dobânzilor” – 4 400 lei

Credit contul 2802 „Alte decontări cu bugetul” – 4 400 lei;

3. *Se încasează plata de chirie a clădirii de la locatar:*

Debit contul 22245498265 „Conturi curente ale persoanelor juridice” – 26 400 lei

Credit contul 1754 „Venituri calculate neafere dobânzilor” – 26 400.

Este necesar de menționat că amortizarea imobilizărilor corporale predate în leasing operațional se calculează de către locatar:

Debit contul 5683 „Cheltuieli aferente amortizării clădirilor și edificiilor” – 3000 lei

Credit contul 1683 „Contra cont: Amortizarea clădirilor și edificiilor” – 3000 lei.

Evidența contabilă a leasingului la locatar

Pentru evidența imobilizărilor corporale primite în leasingul financiar este destinat contul activ **1608 „Imobilizări corporale, primite în leasingul financiar”**. În debitul acestui cont se reflectă costul de intrare (valoarea contractuală) a imobilizărilor corporale primite în leasingul financiar, iar în credit - trecerea imobilizărilor corporale în proprietatea locatarului după expirarea termenului de leasing și casarea amortizării în cazul restituirii imobilizării corporale locatarului după expirarea termenului de leasing, precum și casarea valorii imobilizărilor corporale ieșite în urma deteriorării, furtului, calamităților naturale etc.

Datoria locatarului cu privire la imobilizările corporale primite în leasing se ține la evidență în conturile din grupa **2530 „Datorii privind leasingul financiar”**:

2531 „Datorii față de bănci privind leasingul financiar”;

2532 „Datorii față de clienți privind leasingul financiar”.

În creditul conturilor 2531 și 2532 se înregistrează datoriile băncii locatar față de locatar privind imobilizările corporale primite în leasing financiar, iar în debitul lor – achitarea de către bancă a plăților locatarului sau restituirea imobilizărilor primite până la expirarea termenului, conform condițiilor contractului de leasing. Soldul conturilor este creditor și reprezintă datoriile băncii aferente leasingului financiar.

În continuare în baza exemplului 3 vom examina modul de contabilizare a operațiilor de leasing financiar în contabilitatea locatarului.

Exemplul 3: în baza contractului de leasing financiar Banca (locatar) a primit în leasing o clădire de la entitatea „Gloria” S.A. (cont curent 22241498722) pe un termen de 5 ani, în condițiile trecerii clădirii în proprietatea băncii, la expirarea termenului de acțiune a contractului de leasing. Valoarea rambursabilă a clădirii constituie 3000 000 lei și se achită lunar în proporții egale. Suma amortizării lunare constituie 4950 lei. Dobânda aferentă leasingului financiar se achită lunar și se calculează în baza unei rate anuale de 14%.

În contabilitatea Băncii locatar se vor întocmi următoarele formule contabile:

1. *Se reflectă datoria locatarului față de locatar privind clădirea primită în leasingul financiar:*

Debit contul 1608 „Imobilizări corporale, primite în leasingul financiar” – 3000 000 lei

Credit contul 2532 „Datorii față de clienți privind leasingul financiar” – 3000 000 lei;

2. *Se calculează dobânda pentru prima lună aferentă leasingului financiar ($3000000 \times 0,14 \times 30/360$):*

Debit contul 5532 „Cheltuieli cu dobânzi privind leasingul financiar

primit de la clienți” – 35000 lei

Credit contul 2731 „Dobânda calculată la datorii privind leasingul financiar” – 35000 lei;

3. *Se achită cota pentru prima lună privind valoarea rambursabilă a clădirii primite în leasing ($3000000/5 \times 12$):*

Debit contul 2532 „Datorii față de clienți privind leasingul financiar” – 50 000 lei

Credit contul 22241498722 „Conturi curente ale persoanelor juridice” – 50 000 lei;

4. *Se achită dobânda pentru prima lună aferentă leasingului:*

Debit contul 2731 „Dobânda calculată la datorii privind leasingul financiar” – 35 000 lei

Credit contul 22241498722 „Conturi curente ale persoanelor juridice” – 35 000 lei;

5. *Se calculează amortizarea lunară a clădirii primite în leasing financiar:*

Debit contul 5688 „Cheltuieli aferente amortizării imobilizărilor corporale primite
în leasing financiar” – 4950 lei

Credit contul 1688 „Contra cont: Amortizarea imobilizărilor corporale, primite în
leasingul financiar” – 4950 lei.

La expirarea termenului contractului de leasing financiar banca locatar ia la evidență clădirea luată în proprietate în contul 1603 „Clădiri și edificii”:

Debit contul 1603 „Clădiri și edificii” – 3000 000 lei

Credit contul 1608 „Imobilizări corporale, primite în leasingul financiar” – 3000 000 lei.

Amortizarea clădirii acumulată pe toată perioada de acțiune a contractului de leasing financiar în sumă de 297 000 lei ($4950 \times 60 = 89100$) se trece în contul 1683 „Amortizarea clădirilor și edificiilor”:

Debit contul 1688 „Contra cont: Amortizarea imobilizărilor corporale, primite în
leasingul financiar” – 297 000 lei

Credit contul 1683 „Contra cont: Amortizarea clădirilor și edificiilor” – 297 000 lei.

Este necesar de menționat că dacă în conformitate cu contractul de leasing financiar imobilizările corporale sunt restituite locatorului, până la amortizarea lor completă, atunci valoarea contabilă a acestora se trece la cheltuieli:

Debit contul 5922 „Cheltuieli de la scoaterea din uz a imobilizărilor corporale”

Credit contul 1608 „Imobilizări corporale, primite în leasingul financiar”.

În cazul **leasingului operațional** imobilizările corporale primite în baza contractului de leasing operațional se iau la evidență în contul memorandum 7752 „Imobilizări corporale arendate”. La intrare în contul 7752 se reflectă suma totală a plăților viitoare rezultate din contractul irevocabil de leasing, iar la ieșire – suma plăților achitate conform contractului irevocabil de leasing la data de raportare sau la expirarea termenului de leasing.

Plata privind leasingul operațional ce urmează achitată de către bancă se include în componența cheltuielilor băncii și se ține la evidență în contul 5913 „Cheltuieli privind arenda”. În debitul contului 5913 se înregistrează recunoașterea cheltuielilor privind plata aferentă imobilizărilor corporale primite în leasing operațional, iar în credit - trecerea cheltuielilor la finele perioadei de gestiune la contul rezultatului exercițiului curent.

Modul de contabilizare a leasingului operațional în banca locatară se prezintă în baza exemplului 4.

Exemplul 4: În conformitate cu condițiile contractului de leasing operațional Banca a primit în leasing un spațiu pentru oficiu de la entitatea „Clepsidra” S.R.L. (cont curent 22246498117), contra unei plăți lunare de 12000 lei pe un termen de 12 luni. Suma totală

În contabilitatea băncii locatar se vor întocmi următoarele formule contabile:

1. *Se înregistrează suma totală a plății de chirie (12 000 x 12):*

Intrare contul 7752 „Imobilizări corporale arendate” – 144 000 lei;

2. *Se recunosc cheltuielile băncii privind plata lunară a chiriei:*

Debit contul 5913 „Cheltuieli privind arenda” – 12 000 lei

Credit contul 2744 „Cheltuieli calculate neaferele dobânzilor” – 12000 lei;

3. *Se achită plata lunară privind chiria:*

Debit contul 2744 „Cheltuieli calculate neaferele dobânzilor” – 12000 lei

Credit contul 22246498117 „Conturi curente ale persoanelor juridice” - 12 000 lei.

La expirarea termenului de leasing suma plăților achitate se trece la ieșire din contul 7752 „Imobilizări corporale arendate”:

Ieșire contul 7752 „Imobilizări corporale arendate” – 144 000 lei.

Concluzii: din cercetarea efectuată constatăm că leasingul este o formă a locațiunii (chiriei), care presupune achiziționarea imobilizărilor corporale de către locator și transmiterea acestora locatorului pentru a fi folosite într-o perioadă fixată de timp în contractul de leasing.

Băncile comerciale efectuează atât operațiuni de leasing financiar, cât și operațional. Potrivit Codului fiscal venitul din leasingul financiar este scutit de T.V.A, pe când plata de leasing operațional se impune cu T.V.A.

Deși leasingul are trăsăturile sale caracteristice, care diferă de chiria simplă, pentru organizarea contabilității operațiunile de leasing, locațiune și arendă nu se face distincție. Astfel, cheltuielile privind plata leasingului operațional la banca locatară se țin la evidență în contul 5913, „Cheltuieli privind arenda”.

Având în vedere stadiul actual al pieței de leasing, caracterizată printr-o creștere constantă a cererii, concurență redusă și rate ridicate de profitabilitate, este de așteptat că acest sector să cunoască o dezvoltare susținută în anii urmatori, astfel încât o investiție în acest sector nu poate fi decât profitabilă pe termen lung. Stabilitatea în perspectivă a acestei activități este susținută de existența unei rezerve mari de clienți potențiali, neexistând pericolul scăderii acestei cereri sub nivelul ofertei.

Bibliografie:

1. Dicționar englez-român online. <http://www.dictionarenglez.ro/englez-roman>.
2. Dicționar economic. <http://www.dictionar-economic.com>.
3. Codul civil nr. 1107 din 06.06.2002. <http://lex.justice.md/md/325085>.
4. Codul fiscal nr.1163 din 24.04.1997. <http://lex.justice.md/md/326971>.
5. Legea cu privire la leasing nr. 59 din 28.04.2005. <http://lex.justice.md/md/312574>.
6. Legea cu privire la arenda în agricultură nr. 198 din 15.05.2003. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=C5F817D5:37CBAE3A.
7. Legea instituțiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995. <http://lex.justice.md/md/312574>.
8. IAS 17 „Contracte de leasing”. <http://www.mf.gov.md/ro/actnorm/contabil/standartraport>.
9. Planul de conturi în băncile licențiate din Republica Moldova. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=325290>.

CIRCUITUL DOCUMENTELOR PRIMARE ÎN ASPECTUL CENTRELOR DE RESPONSABILITATE FINANCIARĂ LA ENTITĂȚILE AVICOLE INDUSTRIALIZATE

*Țapu Tatiana, lector sup. univ., UASM
tatiana.tapu@gmail.com*

Abstract. The fragmentation of the specialized formations of great proportions, the commercial autonomy of the enterprises, the occurred changes in the autochthonous accounting have been at the basis of the system teasing, being some day well regulated by the documentation and contributed to the essential reduction of the later utilization and keeping of an excessive number of documents referring to the recording of the technological process with industrial base of production in the poultry breeding. Besides the documents architectonics of old type foreseen the fulfillment of an excessive number of conditioned elements by former activity conditions and forms of applied accounting.

Key words: Aspects, The circuit of Documents, Responsibility Centers, Poultry Breeding, Accounting

INTRODUCERE

Autonomia economică a entităților avicole, statutul juridic al acestora au atenuat presiunea cerințelor poziționate față de ținerea evidenței primare ceea ce, în opinia noastră, creează premise juste în vederea revizuirii arhitectonicii documentelor primare utilizate în avicultură, forma și conținutul cărora variază esențial în funcție de tehnologiile aplicate.

Menționăm că până în prezent majoritatea entităților avicole reflectă faptele economice documentează procesele tehnologice specifice cu purtători de informație primară de model perimat primare de model învechit, elaborate și destinate pentru formațiunile avicole de proporții mari care activau în condițiile diverselor forme și relații de producție, precum și sisteme de salarizare și motivare materială. În multe cazuri pentru înregistrarea operațiunilor economice sunt utilizate documente primare cu altă destinație forma și conținutul cărora sunt acomodate la necesitățile informaționale actuale.

Faptul învechirii morale și calitative a documentelor primare actual utilizate (după funcțiile executate și conținut) în practica entităților avicole contemporane se confirmă prin rezultatele cercetărilor efectuate care atestă o cotă-parte minoră a documentelor primare completate totalmente.

Astfel formularele de documente primare utilizate actualmente:

1) conțin elemente excesive care nu sunt utilizate de cadrul managerial și sunt inutile serviciului contabil;

2) nu conțin un șir de elemente, prevăzute de articolul 19 din Legea contabilității [1].

Revizuirea modului de documentare a proceselor tehnologice specifice ramurii, nomenclatorului de documente primare și centralizatoare, la rând cu optimizarea arhitectonicii purtătorilor de informație primară va înlesni esențial soluționarea problemelor cauzate de particularitățile tehnologiilor complexe aplicate și va contribui vădit la realizarea calitativă a etapei inițiale a procesului contabil.

În scopul soluționării problemelor și aspectelor negative conturate la capitolul documentării proceselor tehnologice, considerăm logică și oportună delimitarea totalității documentelor primare ce vizează costurile de producție, produsele și activele biologice suplimentare obținute pe centre de responsabilitate financiară – subdiviziuni structurale cu identificarea în cadrul acestora a locurilor de apariție a costurilor, produselor și activelor biologice suplimentare.

Cercetările în domeniu au fost efectuate în baza generalizării problemelor, dificultăților și incertitudinilor condiționate de înregistrarea primară a operațiunilor economice ocazionate de procesele tehnologice de producție în cadrul entităților avicole cu bază industrială de producție din Republica Moldova (S.A. „Leggorn”, S.R.L. „Dant Agro”, S.R.L. „Larsan Nor” etc.).

Experiența acumulată de către entitățile avicole a fost evaluată prin prisma concordanței acesteia cu particularitățile tehnologice de producție, prevederile Legii contabilității, Standardelor Naționale de Contabilitate, precum și ale altor acte legislative și normative ce țin de acest domeniu. În procesul cercetărilor s-a acordat prioritate metodei studiului monografic de descriere a obiectelor contabile cu aplicarea elementelor de comparație, inducție și deducție.

CORPUL COMUNICĂRII. Datele inițiale, obținute în urma observării și înregistrării primare a faptelor economice, constituie baza informațională a sistemului contabil integrat. De certitudinea documentelor primare, respectarea termenelor de prezentare, prelucrare și de transmitere a informației persoanelor cointerestate depinde în mare măsură corectitudinea și argumentarea deciziilor manageriale orientate spre situația de piața actuală.

Selectarea nomenclatorului, precum și a modului de utilizare a purtătorilor de informație primară este o problemă internă a fiecărei entități economice, generată de dreptul autonomiei deciziilor și rezumat din reforma contabilă. În această ordine de idei se conturează respectarea următoarelor cerințe:

1) plenitudinea și continuitatea înregistrării tuturor faptelor economice, perfectate documentar;

2) totalizarea și sistematizarea informației primare prin prisma indicatorilor necesari pentru gestionare, control și elaborarea rapoartelor respective.

În aspectul unei entități avicole cu ciclu închis de producție specializate în întreținerea, înmulțirea și exploatarea raselor ușoare de găini în calitate de centre de responsabilitate financiară (CRF) pot fi delimitate: CRF „Incubator”, CRF „Tineret la creștere”, CRF „Efectiv parental găini”, CRF „Efectiv industrial - Găini”, CRF „Abator”, CRF „Refrigerarea și prelucrarea cărnii”, CRF „Prelucrarea nutrețurilor”, CRF „Prelucrarea resturilor din incubator și sacrificare”, CRF „Depozit frigider”, CRF „Depozit Gunoi de pasăre”.

Primul în lanțul centrelor de responsabilitate este Centrul de responsabilitate financiară „Incubator” în cadrul căruia parcurg un șir de etape tehnologice specifice care au și conturat caracteristicile evidenței primare ale acestora (fig. nr. 1).

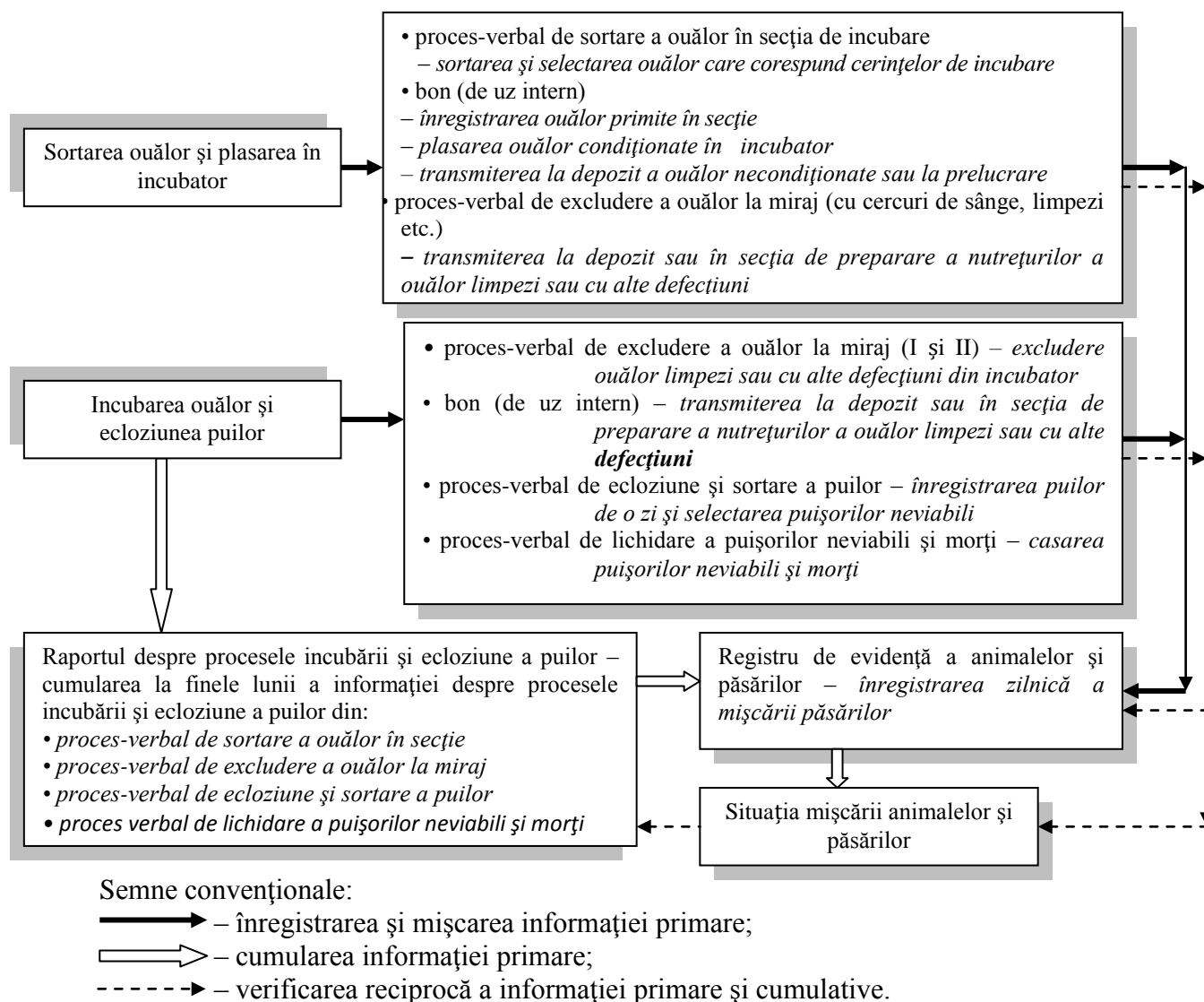

Figura 1. Circuitul documentelor primare în cadrul centrului de responsabilitate Incubator”

Existența și mișcarea păsărilor la creștere a tineretului se înregistrează actual în *fișa de evidență a mișcării păsărilor tinere*, iar a păsărilor mature – în *fișa de evidență a efectivului matur*. Ambele fișe sunt destinate evidenței zilnice a efectivului avicol distinct grupelor de evidență și avicultori responsabili. Analiza minuțioasă a acestor două documente a permis concluzia că pentru simplificarea utilizării documentelor primare destinate evidenței mișcării efectivului avicol de toate vârstele și micșorării numărului formelor utilizate este oportun și rezonabil unificarea acestor formulare într-un document unic, asigurând totodată comparabilitatea datelor și corelarea elementelor existente. În consecință, pentru înregistrarea existenței și mișcării efectivului avicol (de toate vârstele) se recomandă utilizarea unui formular cu destinație universală, și anume a *fișei de evidență a mișcării efectivului avicol (tineret/matur)*.

Menționăm că înregistrarea ouălor recoltate la începutul ouatului de la puicuțele de remontă în majoritatea entităților avicole producătoare de ouă are loc cu ajutorul unui bon (de uz intern) deoarece arhitectura *fișei de evidență a mișcării păsărilor tinere* nu prevede astfel de rubrici ce, în consecință, provoacă incomodități cauzate de perfectarea unui număr excesiv de documente în plus.

La determinarea producției creșterii efectivului avicol atât tânăr, cât și matur nu se cântărește integral. În acest scop se cântăresc doar grupe-control de păsări, iar apoi se determină cântarul

întregului grup care se înregistrează printr-un proces verbal de formă arbitrară. Efectivul de păsări integral se cântărește în anumite cazuri, cum ar fi: trecere păsărilor dintr-un grup de vârstă în altul, transferul în efectivul industrial și/sau în efectivul parental, vânzării păsărilor etc. În aceste cazuri se perfectează *lista de cântărire a animalelor*. Sporul global al greutateii vii se determină în același mod ca și la alte specii de animale în *calculul determinării sporului în greutate*.

Ieșirea păsărilor trecute la abator și/sau pierite se perfectează de regulă cu *procesul-verbal de ieșire a animalelor și păsărilor (sacrificare, pieire etc.)* care la entitățile avicole se perfectează zilnic. Aceasta în viziunea noastră sporește vădit fluxul documentelor primare. Efectivul păsărilor pierite și a celor transmise la abator poate fi înregistrat cu același *proces-verbal de ieșire*, dar care are un caracter cumulativ destinat înregistrării efectivului transmis la abator și pierit în cursul unei luni prin analogie cu fișa de evidență. Carcasele păsărilor pierite se transmit la nimicire sau utilizare ulterioară în baza procesului-verbal sus menționat, conform căruia se casează valoarea păsărilor pierite.

Existența și mișcarea efectivului păsărilor în cârdul industrial se efectuează în mod analogic ca și a tineretului avicol (fig. nr. 2).

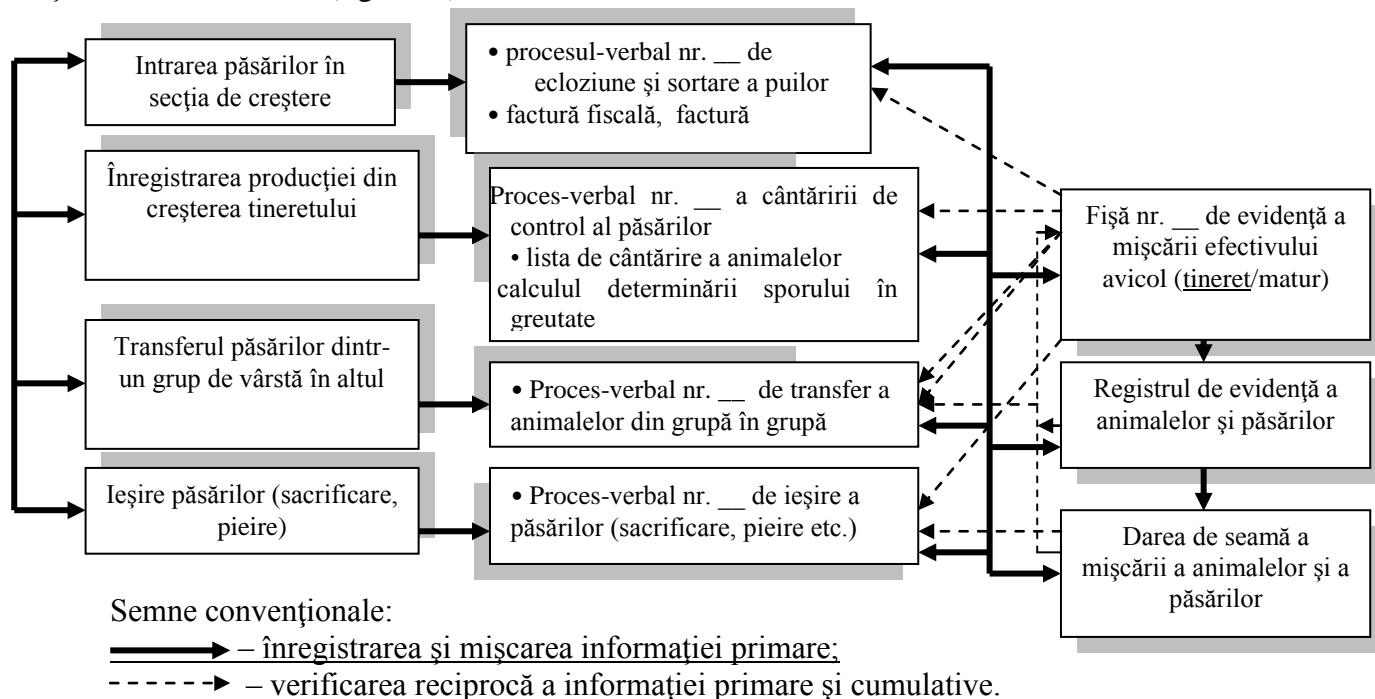

Figura 2. Circuitul documentelor primare în cadrul CRF „Tineret la creștere”

Puicuțele de remontă care au atins vârsta ouatului, iar aceasta variază în dependență de crosul găinilor exploatate (17-20 săptămâni), se trec după caz în efectivul parental sau industrial. Transferul se perfectează cu *procesul-verbal de transfer a animalelor din grupă în grupă*. Costul acestor puicuțe însumează totalitatea costurilor acumulate în perioada de creștere diminuat la valoarea producției secundare.

Actualmente ouăle colectate zilnic se înregistrează de două ori în secție cu *fișa de evidență a efectivului matur, iar cele din secție transmise la depozit* în baza *fișei limită de ridicare a valorilor materiale, bonului de uz intern*. Astfel ouăle colectate sunt transmise

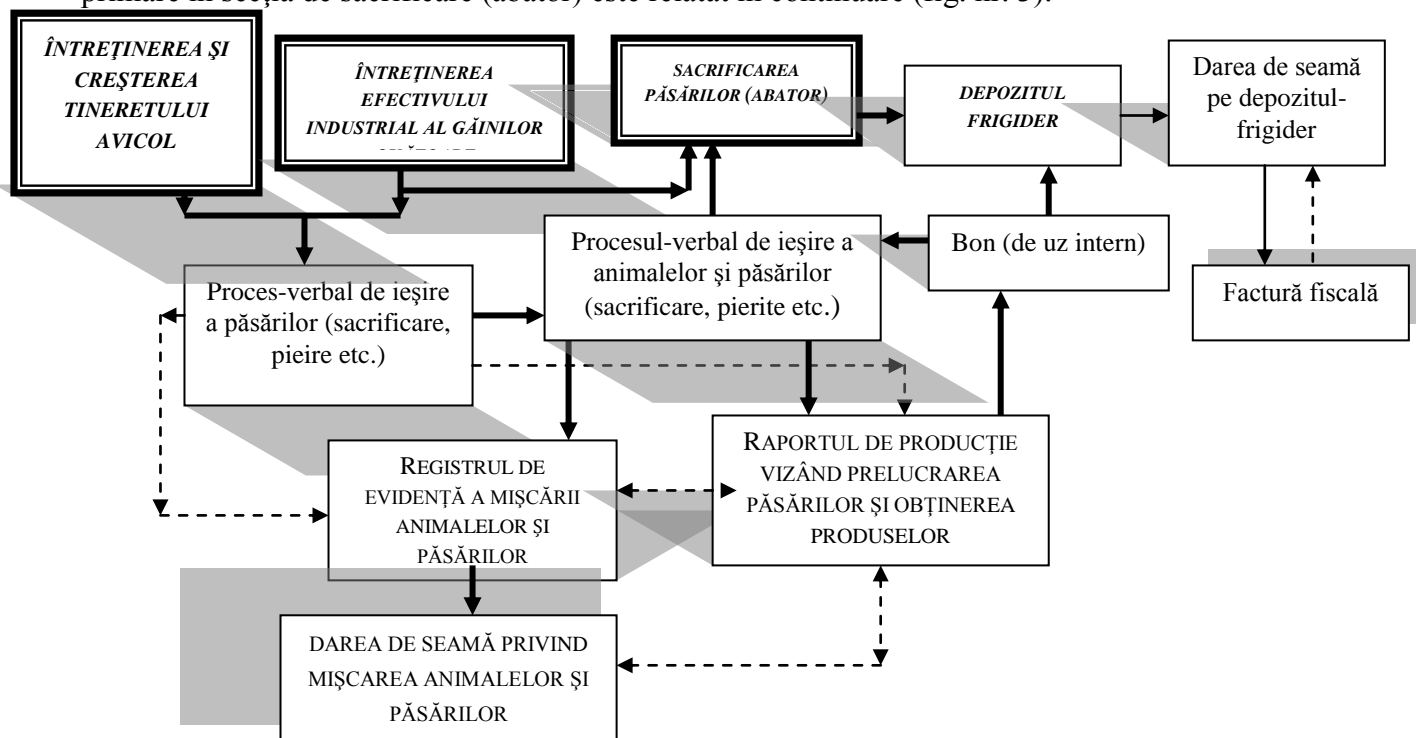
- la depozitul-frigider ca produse finite – care corespund condițiilor standardelor calității în vigoare (condiționate);
- secției de preparare a prafului (melanjului) și /sau a nutrețurilor ca produse secundară – cu leziuni mecanice, fisurate, stricate și /sau alterate.

La finele zilei șeful depozitului-frigider întocmește în două exemplare *darea de seamă privind ouăle colectate și sortate*, un exemplar al căreia împreună cu documentele justificative, se transmite în contabilitate, iar al doilea – cu semnătura contabilului responsabil rămâne la gestor.

În această ordine de idei atestăm, că la entitățile avicole pentru ouă, sortarea ouălor se efectuează de două ori:

- la sortarea inițială în hale – în condiționate și necondiționate⁷⁰, iar rezultatele sortării se denotă în *bonuri de consum* sau *fișei limite de ridicare a valorilor materiale*;
- la sortarea ulterioară în depozitul-frigider – în calitative și necalitative), iar rezultatele sortării se denotă în *darea de seamă pe brigadă privind ouăle colectate și sortate* [3].

Tineretul avicol traumatizat sau selectat pentru sacrificare, la fel ca și găinile adulte cu productivitatea scăzută se rebutează și se trec la abator pentru sacrificare. Circuitul documentelor primare în secția de sacrificare (abator) este relatat în continuare (fig. nr. 3).

Semne convenționale

- – înregistrarea și mișcarea informației primare;
- – verificarea reciprocă a informației primare și cumulative.

Figura 3. Circuitul documentelor primare în CRF „Abator”

În secția de sacrificare datele despre prelucrarea păsărilor sînt generalizate în *raportul de producție vizând prelucrarea păsărilor și obținerea produselor* care se perfectează în două exemplare și conține informația ce vizează specia și grupul păsărilor transmise la abator, efectivul transmis la abator, felul și cantitatea produselor obținute din sacrificare.

La fel ca și alte documente primare perfectate în avicultură raportul de producție sus menționat necesită perfecționare, deoarece:

- conține un șir de elemente de prisos caracteristice sistemului vechi de evidență, aplicat în Republica Moldova în perioada administrativă de conducere;
- necesită acomodare la necesitățile prelucrării computerizate informației primare;
- necesită prelungirea perioadei de înregistrare a produselor și extinderea acesteia până la durata perioadei de gestiune curentă, și anume lună etc.

În această ordine de idei considerăm oportun îmbinarea logică a elementelor constitutive a acestui raport prin analogie cu *fișa de evidență a mișcării efectivului avicol (tineret/matur)*. Drept bază pentru perfectarea raportului în cauză servește procesul-verbal de ieșire a animalelor și păsărilor (sacrificare, pierite etc.) și bonul (de uz intern) privind transmiterea produselor la depozit.

⁷⁰ Necondiționate se consideră ouăle murdare (de diverse mărimi), ciocnite și alterate.

Raportul recomandat poate fi perfectat pentru înregistrarea la intrări a produselor din sacrificare zilnic pe parcursul lunii, precum și în scopul generalizării informației în ansamblu pe subdiviziune (pe parcursul anului) sau, chiar, entitate, dacă are în gestionare câteva abatoare.

La entitățile avicole autohtone actual existența și mișcarea produselor în depozitul-frigider se perfectează cu ajutorul *dării de seamă pe depozitul-frigider* îmbinarea elementelor căreia nu corespunde necesităților tehnologiilor aplicate. Astfel în prezenta dare de seamă produsele din sacrificare depozitate la păstrare sunt sistematizate pe categorii de calitate (categoria I; categoria a II și subproduse) după cum era pe timpuri. Actualmente produsele obținute din sacrificarea păsărilor sunt divizate în funcție de feluri (carcase semieviscerate și eviscerate, capuri, picioare, pipote, ficat, inimi), iar în cazul tranșării carcaselor (de regulă, se tranșează carcasele mai puțin calitative și/sau cu defecte) se înregistrează feluri de produse obținute din tranșare (de exemplu, fileu, pulpe, gambe, aripi etc.).

Diversificarea și caracterul de masă a produselor avicole obținute din sacrificare, în opinia noastră, creează implicări dificile în documentarea și administrarea acestora la locurile de păstrare. Pornind de la aceste aspecte considerăm logic și oportun proiectarea unui document generalizator care ar soluționa în mare măsură problemele enunțate. În această ordine de idei, se recomandă cumularea datelor în următoarele direcții: separat pe zile în care a avut loc sacrificarea și total pe lună, pe feluri de produse și total pe depozit, pe locuri de păstrare și gestionari, separat pe direcțiile de mișcare: intrare și ieșire.

Atingerea scopului conturat se face posibilă prin îmbinarea elementelor constitutive ale două documente cumulative, și anume:

- a dării de seamă pe depozitul-frigider care are o circulație zilnică;
- a dării de seamă privind mișcarea valorilor materiale care are o rotație lunară.

O atenție deosebită necesită schema de eliberare și consum a furajelor, care prezintă elementul principal cu ponderea de circa 90% în structura costurilor totale. Caracterul de masă a produselor avicole înregistrate în cadrul proceselor de producție condiționează, evident, și modul de gestionarea a furajelor stocate și consumate. În opinia noastră la organizarea evidenței furajelor trebuie de ținut cont de raportul cantității de hrană necesară, eliberată și cea consumată care se respectă reciproc prin întocmirea *rațiilor de nutriție* pentru găini ouătoare și tineret în dependență de vârstă. Actualmente eliberarea furajelor din depozit se documentează cu ajutorul *fișelor-limită de ridicarea a valorilor materiale*, iar consumul furajelor administrate – cu ajutorul *borderourilor de consum a furajelor*.

Trebuie de menționat că la multe întreprinderi avicole compartimentul borderoului destinat specificării felurilor de furaje în majoritate nu se perfectează, deoarece păsărilor li se distribuie deja amestecuri combinate de furaje în funcție de cerințele tehnologice, vârstă și rația de nutriție. Ca urmare considerăm logică și oportună revizuirea arhitectonicii acestui purtător de informație primară.

Schematic fluxul informației primare privind eliberarea și consumul furajelor la majoritatea entităților avicole, în funcție de aspectele tehnologice ale proceselor de producție și conform documentelor primare, poate fi prezentat în următorul mod (fig. nr. 4).

Cu mici excepții, actual, la majoritatea entităților avicole autohtone munca avicultorilor este salarizată în regie fără a ține cont de volumul lucrărilor și calitatea acestora.

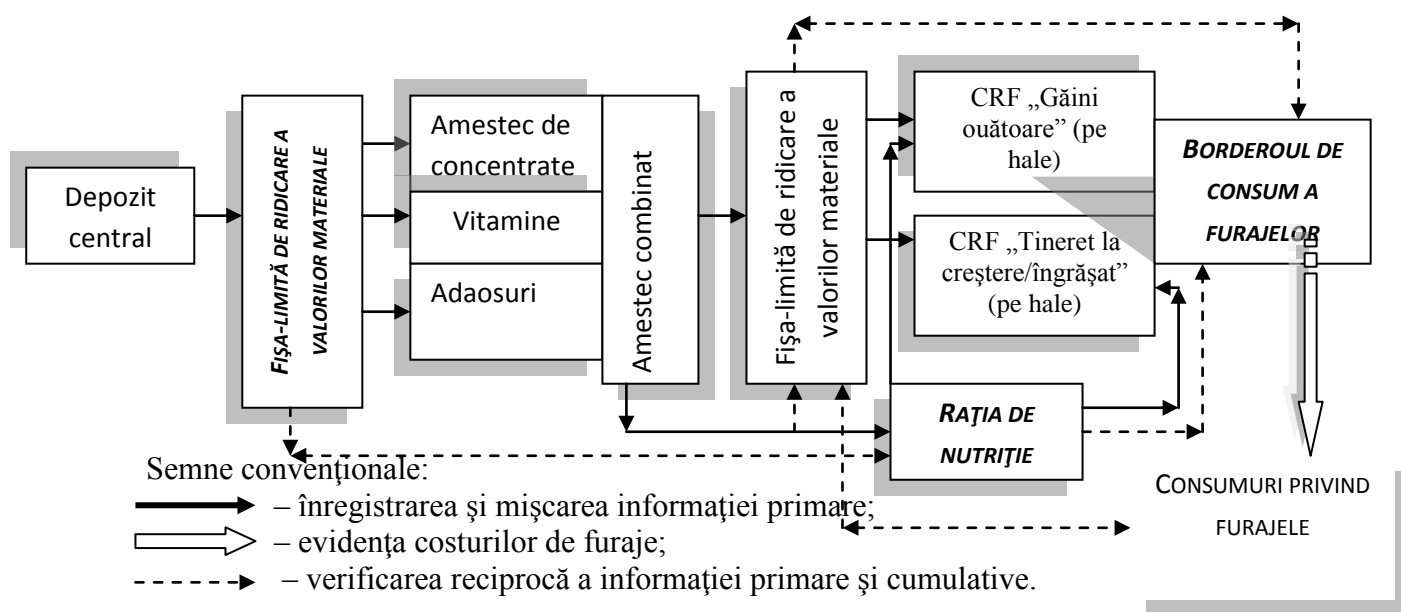

Figura 4. Schema organizării evidenței furajelor în avicultură

În scopul documentării acestor costuri preponderent se perfectează „tabelul de pontaj”, cu toate că pentru înregistrarea acestor costuri este destinat un document special „Calculul retribuirii muncii lucrătorilor sectorului zootehnic”. Menționăm că utilizarea acestui document se ignorează din mai multe cauze, principalele fiind: volumul abuziv de date, imperfecțiunea și neadaptarea arhitectonicii acestuia la necesitățile sectorului avicol, inadaptarea la cerințele prelucrării computerizate etc. Optimizarea calculului retribuirii muncii lucrătorilor sectorului zootehnic poate fi efectuată prin acumularea datelor pe tipuri identice de lucrări, calcularea imediată volumului lucrărilor efectuate și calcularea salariilor avicultorilor în baza totalurilor pe perioade de gestiune în ansamblu.

Perfecționarea acestui document la capitolul retribuirii muncii pentru produsele avicole înregistrate și criteriile de calitate ale acestora poate fi efectuată prin analogie cu proiectul foii de evidență a tractoristului-mașinist recomandat de A. Frecăuțeanu [2].

CONCLUZII

1. Realmente costurile de producție, produsele și activele biologice suplimentare obținute sunt perfectate de către entitățile avicole cu documente primare de tip vechi, majoritatea elementelor cărora sunt relatate în limba rusă ceea ce contravine prevederilor Legii contabilității.
2. Documentelor primare pentru înregistrarea costurilor, produselor și activelor biologice suplimentare în avicultură conțin un șir impunător de elemente inutile în activitatea aparatului contabil, precum și a cadrului managerial în ansamblu.
3. Segmentarea circuitului documentelor primare pe centre de responsabilitate:
 - a) contribuie la sporirea calității informației primare;
 - b) asigură cadrul managerial (conducerea și specialiștii) al entităților cu date necesare pentru efectuarea controlului operativ, auditului intern a procesului de producție, calculației corecte a costurilor în scopurile bugetării, în funcție de centre de responsabilitate, obiecte de calculație etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea contabilității nr. 113 - XVI din 27 aprilie 2007 (cu modificările și completările ulterioare). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 90-93
2. FRECĂUȚEANU, A.; ȚAPU, T.; COJOCARI, V. *Contabilitatea managerială în agricultură*. Costuri: Partea 2. Ch.: Centrul Editorial al UASM, 2002. 145 p. ISBN 9975-946-13-5
3. ȚAPU, T. *Perfecționarea modului de înregistrare a produselor în avicultura pentru ouă*. În: Știința agricolă. Ch.: Centrul Editorial al UASM. 2006, nr. 1, p. 91-94

SECȚIUNEA II. OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE A AUDITULUI

АУДИТ И ВЫЯВЛЕНИЕ ИСКАЖЕНИЙ БУХГАЛТЕРСКОЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

*Бычкова С., д.э.н, профессор,
Санкт-Петербургский государственный Аграрный Университет, Россия*

Абнотація. В статті розкриваються питання значимости інститута аудита для общества и государства. підкреслюється роль аудита в зниженні ризику здійснення недобросовісних дій в результаті корупції и отмивання незаконних доходів и фінансування тероризма може бути оцінена виключительно як содействие, но не обов'язковий. В протилежному випадку, аудиторы возлагають на себе такий рівень відповідальности, котрий перевищує їх інституціональні можливості.

Ключевые слова: аудит, заинтересованные пользователи, бухгалтерской финансовой отчетности, искажения.

Введение. Эффективно функционирующий контроль на любом этапе развития экономической системы способствует согласованию интересов участников экономических отношений и эффективному использованию капитала и ресурсов. Как следствие глобальных перемен, происходящих в организации бухгалтерского учета, изменяются формы и методы контроля за деятельностью предприятий. Независимый финансовый контроль как институт находится в состоянии постоянного развития в соответствии с потребностями экономического сообщества в качественной бухгалтерской финансовой информации о деятельности отчитывающихся перед своими заинтересованными сторонами экономических субъектов. Значение института аудита для общества и государства в современных условиях носит многоплановый характер и обусловлено следующими обстоятельствами:

- 1) защита прав надлежащих пользователей бухгалтерской финансовой отчетности;
- 2) значимость аудита для государства;
- 3) разработка методов выявления искажений бухгалтерской финансовой отчетности с учетом особенностей деятельности экономических субъектов;
- 4) сдерживание искажений бухгалтерской финансовой отчетности в результате недобросовестных действий экономических субъектов.

Рассмотрим эти обстоятельства более подробно.

Защита прав надлежащих пользователей бухгалтерской финансовой отчетности. Надлежащие пользователи бухгалтерской финансовой информации - это *определенный, ограниченный круг лиц* из числа заинтересованных сторон экономического субъекта, критериями отнесения к которым являются: 1) наличие финансовой заинтересованности в деятельности экономического субъекта; 2) потребность в бухгалтерской финансовой информации для оценки деятельности отчитывающегося экономического субъекта; 3) необходимость принятия экономических решений (*в связи с реализацией финансовой заинтересованности*) по оптимальному использованию имеющихся в его распоряжении ресурсов. Это те группы заинтересованных сторон, которые проявляют исключительно финансовую заинтересованность во взаимодействии с экономическим субъектом, и в целях ее реализации предпринимают усилия для получения и оценки финансовой информации. К ним относятся такие группы субъектов из внешней среды функционирования экономического субъекта, как деловые партнеры и финансирующие организации. Деловые партнеры выступают основными контрагентами экономического субъекта, а финансирующие организации - основными поставщиками капитала для отчитывающегося предприятия, то есть инвесторы, кредиторы, прочие заимодавцы.

Своевременное получение информации о финансовом положении и результатах деятельности отчитывающегося экономического субъекта снижает степень неопределенности ситуации, в которой находится экономический агент по отношению к интересующему экономическому субъекту и позволяет получить финансовое обоснование экономического решения задачи оптимального распределения имеющихся в его распоряжении ресурсов (финансовых, трудовых, материальных и т.д.). Однако всегда существует вероятность того, что информация, раскрытая в бухгалтерской финансовой отчетности, может не соответствовать реальному положению дел экономического субъекта, или в некоторых случаях намеренно искажать его; такая вероятность повышает уровень риска, характеризующего степень неопределенности ситуации при принятии экономических решений, и соответственно, уровень финансовых рисков; поэтому для любого экономического агента важна информация о действительном положении дел экономического субъекта.

Финансирующие организации и деловые партнеры являются аутсайдерами экономического субъекта, в деятельности которого они имеют финансовые интересы, то есть пользователями с ограниченным доступом к информации о действительном состоянии ресурсов и требований, располагаемых экономическим субъектом. Они принимают решения о финансировании предприятия, основываясь преимущественно на данных бухгалтерской финансовой отчетности, поскольку не имеют полномочий требовать от экономического субъекта информации, кроме как содержащейся в бухгалтерской финансовой отчетности. Защита их прав по поводу получения бухгалтерской финансовой информации о деятельности экономического субъекта, соответствующей реальному положению дел, обусловлена необходимостью обеспечения баланса экономических интересов всех заинтересованных в деятельности экономического субъекта сторон.

Таким образом, у надлежащих пользователей бухгалтерской финансовой информации общественно значимых экономических субъектов существует потребность в привлечении института аудита – аутсайдера экономического субъекта для получения независимой оценки качества бухгалтерской финансовой информации. Это предоставляет им возможность сделать вывод о целесообразности доверия к бухгалтерской финансовой отчетности как надлежащей основе принятия экономических решений в рамках реализации своей целевой функции. В свою очередь, аудиторы, от которых требуется представить пользователям результаты независимой оценки полезности бухгалтерской финансовой информации, повышающие либо понижающие степень доверия к ней, тем самым призваны защищать интересы надлежащих пользователей, а значит и общества в целом.

Значимость аудита для государства. Особенностью развития института аудита в России является то, что государство оказывает влияние на рынок аудиторских услуг не только путем реализации функций государственного контроля и надзора за субъектами аудиторской деятельности, но и непосредственно формируя спрос на услуги независимых аудиторов законодательным путем. Федеральный закон «Об аудиторской деятельности» определяет критерии экономических субъектов, бухгалтерская финансовая отчетность подлежит обязательному аудиту. Особую значимость в этом смысле представляют организации, осуществляющие финансовые виды деятельности, а также организации, деятельность которых носит стратегический и общественно-значимый характер. Деятельность таких организаций оказывают влияние на стабильность и благосостояние широкого круга заинтересованных сторон. Результаты мониторинга Минфином России состояния рынка аудиторских услуг в стране свидетельствуют о том, что объем услуг по аудиту бухгалтерской финансовой отчетности составляет значительный удельный вес (80%) в общем объеме услуг в области аудита бухгалтерской финансовой отчетности. Таким образом, государственный спрос на аудит бухгалтерской финансовой отчетности оказывает определяющее влияние на рынок аудиторских услуг по сравнению со спросом со стороны предполагаемых надлежащих пользователей, поскольку именно государство в России является наиболее крупным собственником, основной задачей которого является

эффективное управление государственным имуществом и средствами государственного бюджета.

Разработка методов выявления искажений бухгалтерской финансовой отчетности с учетом особенностей деятельности экономических субъектов. Применяемые на сегодняшний день методы проведения аудита бухгалтерской финансовой отчетности позволяют учесть различные аспекты деятельности экономических субъектов, оказывающие влияние на показатели их бухгалтерской финансовой отчетности. Можно говорить о двух наиболее важных особенностях деятельности экономических субъектов. Первая связана с отраслевой специализацией. Качественное проведение аудиторской проверки может быть осуществлено при условии знания аудитором организационно-технического уровня и типа производства, характера технологического процесса, вида и свойств выпускаемой продукции, применяемого метода учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции, формы бухгалтерского учета и требований учетной политики. Степень учета фактора специализации деятельности экономического субъекта, его отраслевой направленности, особенностей технологии производства оказывает непосредственное влияние на возможность выявления существующих в аудируемой бухгалтерской финансовой отчетности искажений. Разработка и применение методов и процедур проведения аудита с учетом отраслевой специфики является условием обеспечения качества аудиторской работы. Другая особенность, которая должна быть учтена, – это характер деятельности экономического субъекта. Особую значимость в этом смысле представляют экономические субъекты, деятельность которых носит общественно значимый характер для экономики страны. Перечень организаций, характеризующихся как общественно значимые, является открытым, но в основе своей составе – это публичные организации и организации, осуществляющие финансовые и стратегические виды деятельности. Разработка эффективных методов выявления искажений бухгалтерской финансовой отчетности общественно значимых экономических субъектов имеет важное значение с точки зрения обоснованности принимаемых экономических решений широким кругом его заинтересованных сторон. Другим особым типом экономических субъектов являются организации, осуществляющие финансовую деятельность, операции которых подлежат обязательному контролю в целях противодействия легализации преступных доходов и финансированию терроризма. Для целей аудита бухгалтерской финансовой отчетности таких организаций аудиторскими организациями должны быть разработаны как минимум методы оценки риска преднамеренных искажений в результате фактов коррупции и легализации преступных доходов и финансирования терроризма.

Сдерживание искажений бухгалтерской финансовой отчетности в результате недобросовестных действий экономических субъектов. Значение института аудита как фактора сдерживания искажений в бухгалтерской финансовой отчетности отчитывающихся экономических субъектов в результате недобросовестных действий его рядовых сотрудников, а также руководства, представителей собственников или связанных с ними третьими лицами имеет неоднозначный характер с точки зрения заинтересованных в деятельности экономического субъекта сторон. Среди групп заинтересованных сторон следует различать экономических агентов, то есть надлежащих пользователей бухгалтерской финансовой информации (деловые партнеры, частные и институциональные инвесторы, крупные и мелкие кредиторы и заимодавцы) и неэкономических агентов (государственные регулирующие органы и представители общества).

Таким образом, с точки зрения соответствия потребностям и ожиданиям надлежащих пользователей бухгалтерской финансовой информации экономического субъекта, оценка риска существенных искажений бухгалтерской финансовой отчетности в результате недобросовестных действий, выявление и доказывание таких искажений является *обязанностью* независимого аудитора и отвечает интересам всех групп таких надлежащих пользователей. При этом в соответствии с аудиторскими стандартами под такими

недобросовестными действиями понимают либо незаконный вывод активов, либо недобросовестное составление бухгалтерской финансовой отчетности.

Однако, на сегодняшний день, государственные регулирующие органы обязывают аудиторов рассматривать в ходе аудита недобросовестные действия экономического субъекта, являющимися проявлениями теневой экономики – случаи коррупции и легализации преступных доходов и финансирования терроризма. Выполнение таких обязанностей предполагает проведение специальных тестов на соблюдение законодательства в области противодействия коррупции и легализации преступных доходов и финансированию терроризма, процедур по оценке риска существенных искажений и выявления признаков искажений бухгалтерской финансовой отчетности в результате таких недобросовестных действий, сообщение о выявленных или предполагаемых фактах их совершения соответствующим государственным регулирующим органам. Обязанность выполнения независимыми аудиторами таких требований не соответствует потребностям и ожиданиям надлежащих пользователей бухгалтерской финансовой информации и самого заказчика аудиторской проверки от действий аудитора, и кроме того, нарушает баланс интересов заинтересованных в деятельности экономического субъекта сторон в пользу такой группы неэкономических агентов, как государство.

Аудит является основным фактором, снижающим риск существенного искажения бухгалтерской финансовой отчетности в результате недобросовестных действий лиц экономического субъекта. В этом смысле роль аудита подчеркивается тем обстоятельством, что внешние аудиторы в своей работе руководствуются положениями Кодекса этики Международной Федерации Бухгалтеров, применяют аудиторские стандарты, следуют законам и нормативным актам, оказывают влияние на формат аудиторского заключения.

Роль аудита в снижении риска осуществления недобросовестных действий в результате коррупции и отмывания незаконных доходов и финансирования терроризма может быть оценена исключительно как *содействие, но не обязанность*. В противном случае, аудиторы возлагают на себя такой уровень ответственности, который превышает их институциональные возможности.

Заключение. Перечисленные обстоятельства подчеркивают важность действия института аудита для действующих экономических агентов, для государства и общества в целом. Однако в связи изменением экономической ситуации в мире и изменяющимися в соответствии с ней потребностями общества, в аудиторской деятельности возникают дисфункциональные проблемы, которые требуют методологического решения. Для решения этих проблем необходимо, прежде всего, их правильное понимание, что возможно сделать, опираясь на положения институциональной экономической теории. Объяснение функционирования аудита, его значения и функций как института поможет определить возникающие в нем дисфункции, замедляющие его развитие в соответствии с экономическими потребностями общества и государства.

Библиография:

1. С.М.Бычкова, Е.Ю.Итыгилова, Искажения бухгалтерской финансовой отчетности в аудите. Москва: АУДИТОР, 2014. – 213 с.
2. Mautz, R.K. and Sharaf, H.A. (1961) The Philosophy of Auditing, American Accounting Association Monograph No. 6. Sarasota, FL: AAA.
3. International standard on auditing 240 « The auditor’s responsibilities relating to fraud in an audit of financial statements».
4. International Standard on Auditing 200 «Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing»// Handbook of international quality control, auditing, review, other assurance, and related services pronouncements. 2010 Edition.
5. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, 2013 Edition, Volume 1.

ATENUAREA IMPACTULUI RISCURILOR ASUPRA AUDITĂRII IMOBILIZĂRILOR CORPORALE ÎN CONDIȚIILE UTILIZĂRII SISTEMELOR DE EVIDENȚĂ INTEGRATE

*Domnișoru Sorinel, dr., prof. univ., Universitatea din Craiova, România
domnisorusorin@yahoo.com*

*Vînătoru Sorin Sandu, dr., lect. univ., Universitatea din Craiova, România
vinatorus@yahoo.com*

Rezumat: *Mediul informatizat în care își desfășoară astăzi activitatea orice entitate influențează în mod continuu munca auditorilor, prin faptul că el creează noi oportunități dar și altfel de riscuri, reguli suplimentare în ceea ce privește securitatea, corectitudinea și marjele de eroare acceptabile. Creșterea complexității sistemelor, în special a sistemelor de contabilitate informatizată, de tip ERP (Enterprise Resource Planning), cât și volumul mare al tranzacțiilor înregistrate în prezent au condus la înlocuirea cu o frecvență accelerată a tehnicilor de audit clasic, „manuale”, cu tehnici moderne, asistate de calculator cunoscute sub numele de CAAT (Computer Assisted Audit Techniques). În aceste condiții, lucrarea încearcă să sesizeze succint nevoia unei noi abordări a informatizării profesiei, fapt ce poate avea un impact pozitiv asupra abordărilor de audit.*

Abstract: *Computerized environment in which they work every day continuously auditee influence auditors' work, in that it creates new opportunities but also other risks, additional rules regarding security, fairness and acceptable margins of error. The increasing complexity of the system, including systems for accounting computerized ERP (Enterprise Resource Planning) and the high volume of transactions recorded far have led to the replacement frequency accelerated audit techniques classic "manual" techniques modern, computer-aided known as CAAT (Computer Assisted Audit Techniques). In these circumstances, the paper tries to refer briefly need a new approach to computerization profesiei, which can have a positive impact on audit approaches.*

Cuvinte cheie: *audit, risc, cloud accounting, preocupări profesionale*

Introducere

Mediul informatizat în care își desfășoară astăzi activitatea orice entitate de început de mileniu trei influențează în mod continuu munca auditorilor, prin faptul că el creează noi oportunități dar și noi riscuri în ceea ce privește securitatea și corectitudinea informațiilor cu care operează. Creșterea complexității sistemelor, în special a sistemelor integrate de tip ERP, cât și volumul mare al tranzacțiilor înregistrate în prezent au condus la înlocuirea accelerată a tehnicilor de audit clasic, „manuale”, cu tehnici moderne, asistate de calculator cunoscute sub numele de CAAT. Astfel, se resimte nevoia unei noi abordări atât a informatizării contabilității, cât și a examinării acesteia și a produsului său.

În acest context, cea mai întâlnită preocupare în rândul pionerilor utilizatori ai tehnologiei Cloud Computing este legată în principal de încredere, securitate și confidențialitate. De pildă, pentru a identifica cele mai importante vulnerabilități legate de securitatea Cloud, CSA⁷¹ (Cloud Security Alliance) a efectuat un sondaj printre experții din domeniu. Pe baza acestui studiu s-a întocmit raportul final pentru anul 2013, raport în care au fost identificate o serie de probleme critice ale securității Cloud, prezentate în ordinea severității lor, dintre care reținem trei relevante pentru demersul nostru: compromiterea securității datelor, pierderea datelor, piratarea conturilor sau a serviciilor

Noi vom încerca să demonstrăm care ar fi, pe scurt, posibilitățile și dificultățile auditorului în condițiile virtualizării și trecerii la depozitarea externă a informațiilor entității de referință. Altfel spus, lucrarea de față își propune să prezinte o descriere a tehnicilor și instrumentelor de audit

⁷¹ www.cloudsecurityalliance.org

adecvate, precum și o scurtă analiză a costurilor presupuse de modelul integrat in-house comparativ cu utilizarea tehnologiei cloud.

Corpul comunicării

Prezenta cercetare a avut ca bază de pornire analiza cognitivă a domeniului propus, prin revizuirea literaturii de specialitate în privința utilizării tehnicilor de audit asistate de calculator.

S-a urmărit identificarea riscurilor majore care pot afecta eficacitatea activităților, beneficiile care pot fi obținute prin prisma organizării unui sistem integrat, precum și emiterea unor concluzii care pot contribui la auditarea imobilizărilor corporale în cadrul sistemelor de calcul integrate.

Metodologia de cercetare utilizată este cea de tip fundamental, prin care se dorește verificarea posibilității de (per)mutare a unei părți a prelucrărilor contabile pe platforme electronice în Cloud și implicațiile acestei emigrări asupra auditului.

În activitatea de audit, impactul tehnologiilor informaționale poate fi analizat din două perspective: sub forma diferitelor aplicații specializate permit o analiză complexă a datelor clientului auditat, oferind o creștere a eficienței și eficacității activității auditorului, dar și ca o activitate ce generează noi costuri și riscuri.

În prezent, în cadrul marilor cabinete de audit a software-ului de audit generalizat permite compararea, de pildă, a conținutului a două fișiere, examinarea conținutului unui fișier, determinarea unor deprecieri informaționale, calcularea dimensiunii eșantionului de testat etc. Dar prezentul îi determină pe auditori să trateze calculatorul ca pe ținta auditării și să auditeze "prin" el și implicit sistemul informatic. Ce înseamnă această nouă abordare?

Aceasta cere auditorului să preia datele în calculator pentru examinare, apoi verifică modul în care sunt procesate datele, structura fișierelor, a bazelor de date, a căilor de comunicație, etc. Rezultatele sunt analizate pentru a se constata dacă utilizatorii și conducerea organizației se pot baza pe procesarea corectă și acuratețea informațiilor furnizate. Această procedură este valabilă atât în cadrul sistemului IT integrat propriu (in-house), cât și în cazul celui cu externalizare (depozitare externă de informații).

În aceste condiții, se impune o ordonare minimală a tehnicilor care au impus această abordare:

Introducerea datelor on-line, proces ce nu mai implică existența documentelor sursă. Auditorul este obligat să "pătrundă" în sistem pentru a determina gradul de siguranță, acuratețea procesării și a performanței controlului intern, deoarece nu mai poate parcurge altfel traseul „documente sursă - documente de ieșire”.

Minimizarea sau chiar lipsa ieșirilor tipărite. În aceste condiții, dificultatea auditorului de a determina, de pildă, originalul documentului examinat este evidentă, căreia este “condamnat” să găsească mijloacele de surmontare.

Actualizarea fișierelor în timp real, tehnică prin intermediul căreia tranzacțiile sunt înregistrate imediat ce au loc, fapt ce-l determină pe auditor "să acceseze" sistemul pentru a-i câștiga încrederea, asigurându-se că lasă piste de audit adecvate.

Utilizarea unei piste de audit este transparentă pentru utilizator. Dar în cadrul multor sisteme informatice integrate proprii, administratorul de securitate are acces la fișierele istorice conținând pista de audit, ale tuturor utilizatorilor. Astfel, administratorul de sistem poate fi considerat un garant al securității datelor. Din perspectiva auditorului, se conturează și ca un risc de control intern major pe care trebuie să îl examineze în strânsă legătură cu lipsa unor practici standardizate de securitate obligatorii atât în situația utilizării unui ERP cu logistica clientului cât și în situația utilizării unei platforme cloud.

Dacă vorbim despre eficiență, auditorii sunt nevoiți să se situeze pe o poziție optimă pentru „a lua pulsul” unei organizații mult mai ușor, cu costuri mult mai reduse, în condițiile în care planificarea, testarea propriu-zisă și raportarea se desfășoară în paralel și în timp real. Chiar și în aceste condiții, subliniem că utilizarea CAAT-urilor trebuie să fie planificată și abordată numai dacă adaugă valoare auditului sau dacă procedurile manuale se dovedesc inutilizabile, mai puțin economice sau mai puțin eficiente.

Sistemele integrate formează în cazul companiilor bazate pe noul model de afacere coloana vertebrală informațională a organizației și sunt responsabile cu gestionarea datelor și organizarea tuturor proceselor interne, furnizând totodată o platformă solidă a informațiilor istorice în vederea controlului tranzacțiilor și existențelor patrimoniale, iar auditul unui sistem integrat trebuie să ofere suficiente probe cu privire la integritatea proceselor implicate⁷².

La prima vedere, CAAT par a implica costuri poate nejustificate, dar în realitate ele oferă o plusvaloare atât clienților, cât și auditorilor, prin imaginea completă pe care o dau unui sistem sau/și unei tranzacții. În acest sens, să analizăm, spre exemplu, situația amortizării imobilizărilor corporale ale unei entități. În cadrul unei proceduri tipice de verificare financiară, auditorul extern obține balanța analitică a imobilizărilor corporale și o listă detaliată a tranzacțiilor care au avut loc. Balanța analitică a imobilizărilor este folosită în examinarea analitică, comparând de exemplu situația curentă a amortizării cu situația din exercițiul financiar precedent. Dacă variația determinată în funcție de anumite criterii impuse de auditor, e rezonabilă, se va selecta un eșantion de date și se va confrunta cu informațiile primite, de pildă, de la GPS în ceea ce privește existența, utilitatea imobilizărilor și chiar consumul de combustibil sau cu informațiile primite automat de la un xerox conectat la ERP.

Trecând mai departe, migrarea de la o soluție *in-house* la o soluție cloud va presupune un compromis între securitate, performanță și costuri. Fundamentul legal al relațiilor dintre furnizorii și beneficiarii de servicii bazate pe cloud este reprezentat de contractele de tip *SLA (Service Level Agreement)*, dar care, în numeroase cazuri, se limitează la a defini obligațiile de securitate în termeni destul de generali, fără a defini explicit standardele, protocoalele și procedurile ce trebuie utilizate⁷³. În momentul în care contractele de tip *SLA* vor include clauze inatacabile privind responsabilitățile de securitate, acestea vor conduce la obținerea de arhitecturi mai sigure, care includ elemente solide și auditabile de securitate, încă din etapele de analiză și proiectare.

Așa cum am susținut și noi cu alte ocazii⁷⁴, în literatura de specialitate se conturează o serie de factori de risc inerent clasici asociați activelor imobilizate, dintre care enumerăm⁷⁵: subevaluarea sau supraevaluarea valorii activelor imobilizate, uzura morală, înregistrarea eronată și/sau posibilitatea manipularii informațiilor. Așa cum deja am exemplificat anterior, ca soluție pentru atenuarea unor astfel de riscuri, s-a conturat apetența clienților de audit de a apela la programe terță parte de tip ERP sau chiar în cloud, care vin cu un grad de securitate ridicat, dar care trebuie să fie personalizate astfel încât să corespundă necesităților și particularităților utilizatorului (spre exemplu parcursul etapizat și relativ al implementării și mai ales al particularizării soluției SAP).

Deși sunt mulți auditori care minimizează rolul computerului în executarea angajamentelor, noi apreciem că virtualizarea proceselor personalului contabil și auditorilor prin optimizarea timpului consumat cu procesarea datelor și alocarea acestuia pentru servicii suport de luare a deciziilor, ceea ce poate conduce la o reducere a costurilor.

Esența tehnologiei cloud constă în externalizarea, totală sau parțială, a funcției IT ca suport al strategiei de business a companiei. Pe lângă costurile de migrare, migrarea presupune și costurile serviciilor propriu-zise. În funcție de preferințele și necesitățile companiei, aceasta poate opta pentru diverse niveluri ale adoptării tehnologiei cloud computing⁷⁶. Astfel, putem aminti tipurile de cloud (privat, public, de comunitate, hibrid), precum și serviciile de cloud oferite în prezent (IaaS – Infrastructure as a Service, SaaS – Software as a Service, PaaS – Platform as a Service), dintre care

⁷² Procesare după D. Fotache, I. Hurbean, *Soluții informatice integrate pentru gestiunea afacerilor - ERP*, Editura Economică, București, 2004.

⁷³ D. Manguic, *Auditing security for the Cloud*, Audit Financiar, vol. XIV, nr. 3(135)/2016, pp. 302-311.

⁷⁴ S. Domnișoru, S. Vinătoru, *The External Auditing Architecture of Fixed Assets*, Revista Audit Financiar, nr. 9/2008, p.3-12, Editura CAFR, București.

⁷⁵ Pentru integritate, vezi H. I. Neamțu, A. Popescu, N. Marcu, *Noi obiective ale auditului activelor imobilizate în condițiile sistemelor de evidență integrate actuale*, Revista Audit financiar, nr. 12/2009, Editura CAFR, București.

⁷⁶ B. Ș. Ionescu, A. C. Bendovschi, *Studiu de fezabilitate privind implementarea tehnologiei cloud computing în sistemele informaționale ale întreprinderilor mici și mijlocii*, Revista Audit financiar, nr. 3/2014, Editura CAFR, București.

se delimitează ca oferind cel mai înalt nivel de securitate, dar nu absolut, PaaS. Dar este deja demonstrat că, de regulă, costurile implicate de utilizarea aplicațiilor Cloud sunt mai mici decât cele ale aplicațiilor care rulează local, pe echipamente proprii⁷⁷, ca sinergie a investițiilor minime în echipamente hardware, a inexistenței costului de mentenanță (asigurat de furnizor), a cheltuielilor cu energia diminuate etc.

Avantajele cloud computing pot fi sistematizate astfel: îmbunătățirea relației auditor-client prin intervenția unui mijloc de control extern; eliminarea informației duplicat, prevenirea erorilor și creșterea acurateții datelor; acces mai securizat și mai puțin deranj pentru client, posibilități sporite de efectuare a auditului de la distanță și de creștere a vitezei de execuție.

Cu toate că beneficiile tehnologiei Cloud sunt recunoscute la nivelul companiilor, implementarea aplicațiilor este destul de lentă, din cauza nesiguranței managementului entităților client în ceea ce privește controlul și proprietatea informațiilor.

Potrivit unui studiu KPMG, securitatea și confidențialitatea datelor sunt printre principalele îngrijorări ale utilizatorilor în ceea ce privește utilizarea unor servicii bazate pe Cloud. Temerile în ceea ce privește securitatea sunt fundamentate pe faptul că informațiile confidențiale ale companiei sunt stocate pe un server ce poate fi accesat prin intermediul Internetului și nu pe propria unitate de calcul⁷⁸.

Dar un mediu informatizat poate oferi auditorilor posibilitatea unor prelucrări adiționale, prin furnizarea informațiilor solicitate în formate adecvate, în scopul interpretării sau al utilizării ca date de intrare pentru programe specializate CAAT. Acest mod de lucru contribuie la creșterea performanței în efectuarea testelor de fond, prin aplicarea unor proceduri analitice automatizate, precum și a calității rezultatelor procedurilor de audit. În condițiile cloud computing, auditorul va avea nevoie de acces la informațiile din cloud și, dacă cloudul este unul serios, în care, continuând exemplul nostru, datele din GPS ajung ad-hoc (în timp real), s-ar putea ca pe baza comparației dintre datele puse la dispoziție de cloud și cele furnizate de clientul de audit să se observe indicii valoroase pentru examinator. Însă o problemă care persistă atât în sistemele IT integrate in-house, cât și în cazul IT-ului externalizat, este aceea a compatibilității dintre posibilitățile IT ale auditorului cu cele ale clientului, ce ar putea fi surmontată prin convergență și standardizare în IT, combinată cu versatilitatea sau adaptarea la nevoi a informațiilor din cloud.

Mai grav este că și sistemele informatice cloud au unele caracteristici inerente, care pot afecta atât abordarea auditului, cât și evaluarea efectuată de auditor cu privire la riscul de audit. Unele caracteristici ale sistemului informatic sporesc acest risc și reclamă o atenție specială din partea auditorului: definirea, responsabilitatea, vulnerabilitatea la modificări, ușurința copierii și/sau a manipulării, riscurile accesului de la distanță, procesare invizibilă, distribuirea datelor, încrederea în prestatorii de servicii IT și utilizarea înregistrărilor furnizate de calculator ca probă de audit etc.

Pentru ca auditorul să poată combate riscurile, noi apreciem că este necesar ca, între altele, să facă parte din orice echipă de audit și un expert IT, deoarece cunoștințele de IT ale auditoului, indiferent cât de pregătit profesional ar fi el, nu vor fi suficiente. De asemenea, auditorul trebuie să fie atent la indicii indirecte, pentru că ar putea fi ușor indus în eroare de „pozele” pe care și Cloudul ni le oferă cu o ușurință zdrobitoare.

De asemenea, subliniem că entitățile care oferă serviciile de tip cloud încearcă să inoculeze ideea că aplicațiile lor sunt verificate atât intern, prin conceperea unor mecanisme-cheie de control (neaduse în totalitate la cunoștință nici măcar utilizatorilor acestora), cât și extern (prin angajarea așa numiților hacker-i în vederea depistării unor breșe de securitate). Acest fapt ne conduce către ideea că și auditorul trebuie să mobilizeze resurse pe măsură și de ce nu externe dar mai de încredere. Indiferent dacă apelează la hacker-ii externi sau interni, în viziunea noastră este clar că reprezintă o problemă ce trebuie soluționată competent de auditorii financiari externi.

⁷⁷ J. Beckham, *Cloud Computing: What it is and How Your Small Business Can Benefit*, 2010, valabil la:

<http://blogs.cisco.com/smallbusiness>

⁷⁸ B. Ș. Ionescu, C. Prichici, L. Tudoran, *Cloud Accounting – o tehnologie ce poate modifica profesia contabilă în România*, Revista Audit financiar, nr. 2/2014, Editura CAFR, București.

Pe de altă parte, printre avantajele, un studiu recent⁷⁹ indică faptul că utilizarea exclusivă a aplicațiilor de cloud computing generează economii de peste 80%. Analizii au sesizat că organizațiile se află într-o perioadă de tranziție de la hardware și software deținut de companie la modelul de utilizare a acestora ca servicii cu plata în funcție de utilizare. Dar noi ne limităm la a sesiza faptul că nu trebuie neglijate valențele observării directe.

Concluzii

Implementarea sistemelor integrate moderne conduce la creșterea eficienței în procesul de auditare a activelor imobilizate se bazează pe reducerea riscului de audit la un nivel cât mai scăzut, dar implică și dificultăți aferente CAAT.

Dar observând avantajele și dezavantajele utilizării unor aplicații informatice la nivel local, în cloud sau distribuite, putem concluda că proiectarea unei soluții care să garanteze un nivel de securitate absolută este irealizabil, însă acest lucru nu trebuie să descurajeze părțile implicate, îndeosebi auditorul, deoarece în timp apreciem că va crește inevitabil eficacitatea, eficiența și impactul soluțiilor de securitate propuse.

Bibliografie

1. Brar, Y. et al *An Advanced Security – A Two-Way Password Technique for Cloud Services*, International Journal of Computer Science and Mobile Computing, 2014, Vol. 3, Issue. 4, pg: 4-15
2. J. Beckham *Cloud Computing: What it is and How Your Small Business Can Benefit*, 2010, valabil la: <http://blogs.cisco.com/smallbusiness>
3. R. Cascarino *Auditor's Guide to IT Auditing*, Editura John Wiley & Sons, Hoboken, 2012
4. Drăgoi A. *Cercetări privind riscurile întâlnite în misiunea de audit a sistemelor informaționale*, Revista Audit Financiar, nr. 4/2015, Editura CAFR.
5. D. Fotache, I. Hurbean *Soluții informatice integrate pentru gestiunea afacerilor - ERP*, Editura Economică, București, 2004
6. M. Gheorghe *Impactul tehnologiilor informaționale în auditul financiar*, <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820062/30.pdf>
7. B. Ș. Ionescu, A. C. *în sistemele informaționale ale întreprinderilor mici și mijlocii*, Revista Bendovschi Audit financiar, nr. 3/2014, Editura CAFR, București.
8. B. Ș. Ionescu, C. Prichici, L. Tudoran *Cloud Accounting – o tehnologie ce poate modifica profesia contabilă în România*, Revista Audit financiar, nr. 2/2014, Editura CAFR, București
9. D. Măngiuc *Auditing security for the Cloud*, Audit Financiar, vol. XIV, nr. 3(135)/2016, pp. 302-311.
10. H. I. Neamțu, A. Popescu, N. Marcu *Noi obiective ale auditului activelor imobilizate în condițiile sistemelor de evidență integrate actuale*, Revista Audit financiar, nr. 12/2009, Editura CAFR, București
11. A. Rahman, A. Al-Nemrat, D.S. Preston *Sustainability in Information Systems Auditing*, European Scientific Journal, vol. 3, 2014, pp. 458-472
12. C. M. Sun *From CAATT's Adoption to Continuous Auditing Systems Implementation: An Analysis Based on Organizational Routines Theories*, MIS Review, vol. 17, no. 2, 2012, pp. 59-85
13. R. White *Cloud Computing: Advantages and Disadvantages*, 2010, valabil la: <http://boardroombrief.com/theblog/2010/08/24/Cloud-computing-advantages-and-disadvantages/>
14. www.cloudsecurityalliance.org

⁷⁹ <http://www.business24.ro/companii/investitii/folosirea-exclusiva-a-aplicatiilor-de-cloud-computing-genereaza-economii-de-peste-80-la-suta-1549439>

15. <http://www.business24.ro/companii/investitii/folosirea-exclusiva-a-aplicatiilor-de-cloud-computing-genereaza-economii-de-peste-80-la-suta-1549439>

ЭВОЛЮЦИЯ РЕГУЛИРОВАНИЯ АУДИТА В УКРАИНЕ ПОД ВЛИЯНИЕМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЕС

Зубилевич С., к.э.н., профессор, председатель Комитета по профессиональному образованию и сертификации ФПБАУ, Украина
Папайка А., д.э.н., профессор, Президент ФПБАУ, Украина
ufraa2015@ukr.net

Аннотация. Подписание соглашения об ассоциации Украины с ЕС ускорило пересмотр законодательства Украины по аудиту. В статье рассмотрена ретроспектива регулирования и надзора над аудитом в Украине с его создания в 1993 году по настоящее время. На основании исследований, проведенных Европейской Федерацией бухгалтеров (FEE) в 2015 году в 23 странах-членах ЕС, обобщены действующие в них модели общественного надзора над профессией, рассмотрено их соответствие требованиям Директивы 2014/56/ЕС и определены критерии наиболее оптимальной модели. Это предоставило возможность предложить реорганизацию профессиональных организаций аудиторов и бухгалтеров Украины, которая бы максимально удовлетворяла интересам профессии и соответствовала последним европейским требованиям. Особое внимание уделено распределению функций по надзору между органом общественного надзора и профессиональными организациями, предусмотренное Директивой 2014/56/ЕС и Регламентом (ЕС) № 537/2014 от 16 апреля 2014 г.

Ключевые слова: аудит, Аудиторская палата Украины, Союз аудиторов Украины, орган общественного надзора над аудитом, Директива ЕС, Европейская Федерация бухгалтеров, аудит субъектов общественного интереса

Весь 2015 год в Украине учеными и практиками активно обсуждались проблемы внедрения требований Директивы 56/2014/ЕС и Регламента (ЕС) № 537/2014. Учитывая будущее членство в ЕС, возникла необходимость анализа опыта стран-членов ЕС в адаптации новых требований, в частности, моделей построения общественного надзора за профессией, так как система, сложившаяся в Украине, является неприемлемой. Особую остроту обсуждениям придавал проект Закона, внесенный Министерством финансов Украины, который предполагал полную передачу всех функций по регулированию профессией этому центральному органу исполнительной власти. Обобщение европейского опыта, мнений признанных в мире профессиональных организаций относительно оптимального распределения функций по надзору между профессией и органами государственного регулирования рассматривается как обоснование аргументов по реорганизации системы общественного надзора над аудитом в Украине.

Аудиторская деятельность в Украине начала развиваться вместе с обретением независимости Украиной и получила официальное признание путем издания в 1993 г. Закона Украины «Об аудиторской деятельности» [1], который определил правовые основы создания системы независимого контроля с целью защиты интересов собственников. Этим Законом была создана уникальная система регулирования аудиторской деятельности. В то время, как в других постсоветских странах аудит фактически регулировался Министерством финансов, а в развитых рыночных странах преобладала модель саморегулирования профессии, Аудиторская Палата Украины (далее – АПУ) представляла собой объединение практиков, ученых и представителей центральных органов государственной власти (табл. 1). Такой

состав позволял наилучшим образом учесть последние тенденции науки об аудите, потребности государственных регуляторов и опыт аудиторов-практиков. Следует признать, что все преимущества этой модели, к сожалению, реализовать так и не удалось.

Общий количественный состав АПУ (20 членов) остается неизменным с 1993 года. Первая редакция Закона предполагала значительное представительство в Палате представителей академической среды. С 2011 года она формируется на паритетных основах путем делегирования в ее состав 10 аудиторов и 10 представителей государственных органов (табл. 1). Включение в состав АПУ представителей органов, отвечающих за систему государственного финансового контроля (Государственное контрольно-ревизионное управление, в настоящее время - Государственная финансовая инспекция) и Счетной Палаты имело целью обеспечить единую методологию аудита независимо от сферы его применения – частное предпринимательство или государственный сектор.

Таблица 1

Ретроспектива формирования Аудиторской палаты Украины
(согласно Закону Украины «Об аудиторской деятельности»[1])

	Редакции Закона			
	1993 года	2011 года	2012 года	2015 года
Порядок делегирования от профессии				
САУ (с 2011 года – аудиторов)	5	10	10	10
Академическая среда	10	-	-	-
Перечень центральных органов исполнительной власти, делегирующих представителей в АПУ				
Министерство финансов	1	1	1	1
Министерство экономического развития и торговли*	-	1	1	1
Государственная фискальная служба*	1	1	1	1
Государственная регистрационная служба*	-	-	1	1
Государственная статистическая служба*	1	1	1	1
Министерство юстиции Украины	1	1	1	1
Национальный банк Украины	1	1	1	1
Национальная комиссия по ценным бумагам и фондовому рынку	-	1	1	1
Национальная комиссия, совершающая госрегулирование в сфере рынков финансовых услуг	-	1	1	1
Государственная финансовая инспекция*	-	1	-	-
Счетная Палата Украины	-	1	1	1

*Название центральных органов исполнительной власти приведено в редакции 2015 года.

На АПУ были возложены все основные функции регулирования аудиторской деятельности в Украине (табл. 2). По нашему мнению, именно в Украине была предпринята попытка создать первую модель общественного регулирования аудита. Отличие ее, исходя из последних общемировых тенденций, заключалось в значительном влиянии практиков.

Некоторое время на рынке аудита действовала одна профессиональная общественная организация аудиторов – Союз аудиторов Украины (САУ), преимущества которой перед другими общественными профессиональными организациями аудиторов и бухгалтеров определялись нормами рассмотренного выше закона (табл. 2). Однако спустя несколько лет она такого преимущества лишилась.

В настоящее время все профессиональные организации бухгалтеров и аудиторов Украины осуществляют свою деятельность исключительно в рамках Закона «Об объединениях граждан» [2], не относятся к саморегулируемым. Только одна из организаций - ФПБАУ является членом Международной Федерации бухгалтеров (IFAC). Законодательство не требует обязательного членства аудиторов в одной из профессиональных организаций, Все функции контроля над аудиторами и аудиторскими фирмами сосредоточены в руках АПУ.

Распределение функций между регулятором и общественной профессиональной организацией согласно Закону Украины «Об аудиторской деятельности»

Основные функции	Версия 1993 года		Действующая версия Закона (от 26.11.2015)	Проект, подготовленный Минфином Украины	
	АПУ	САУ		Минфин	АПУ
Лицензирование аудиторов (фирм)	+	-	-	-	-
Сертификация аудиторов	+	-	+	+	-
Утверждение программ подготовки аудиторов	+	-	+	+	-
Утверждение норм и стандартов аудита	+	-	+	+	-
Ведение регистра аудиторов и фирм	+	-	+	+	-
Делегирование, отзыв и прекращение полномочий ленов АПУ	-	+	-	-	-
Внесение на рассмотрение АПУ проектов норм и стандартов аудита	-	+	-	-	-
Контроль соблюдения стандартов аудита и норм профессиональной этики	-	-	-	-	-
Регулирование деятельности аудиторов и фирм во время осуществления аудита	-	-	-	-	-
Осуществление мер по обеспечению независимости аудиторов при проведении аудита	-	-	-	-	-
Представление интересов аудиторов в государственных и других учреждениях	-	-	-	-	+
Обеспечение защиты социальных и профессиональных прав аудиторов	-	-	-	-	+
Участие в экспертизах законопроектов и нормативно-правовых актов по вопросам, связанных с аудиторской деятельностью	-	-	-	-	+
Обеспечение взаимодействия для членов Аудиторской палаты Украины	-	-	-	-	+
Подготовка практических руководств для членов АПУ	-	-	-	-	+

Период громких международных скандалов в сфере профессиональной деятельности, который начался в 2000 году, послужил причиной коренного пересмотра регулирования аудита в мире. Сначала в США, а потом и в ЕС, были созданы органы общественного надзора над аудитом. Совет по надзору над учетом публичных компаний (РСаОВ) США, некоммерческая организация, учрежденная в соответствии с законом Сарбейнса-Оксли (Sarbanes-Oxley Act) с целью защиты интересов инвесторов при подготовке независимых аудиторских заключений. Совет осуществляет такие четыре задачи надзора: регистрацию фирм, которые проводят аудит публичных компаний или брокеров-дилеров; ревю зарегистрированных фирм и их проверок; исследование и обеспечение соблюдения аудиторскими фирмами действующего законодательства, правил, стандартов; создание аудиторских и других профессиональных стандартов.

Надзор за Советом возложен на Комиссию по регулированию рынков ценных бумаг, утверждающую его членов, бюджет, правила деятельности, включая стандарты аудита, и рассматривает апелляции аудиторских фирм.

Страны - члены ЕС до настоящего времени были обязаны обеспечить общественный надзор за профессией аудитора согласно Директиве 2006/43/ЕС [4], которая требовала:

организовать эффективную систему общественного надзора над аудиторами и аудиторскими фирмами на основе принципа контроля со стороны страны происхождения и на общеевропейском уровне;

осуществлять надзор не практикующими лицами, имеющими знания в сфере обязательного аудита;

соблюдать обязательные критерии построения системы обеспечения качества, применяемые ко всем аудиторам и аудиторским фирмам.

В 2014 году ЕС были приняты дополнительные документы, усиливающие меры общественного надзора над обязательным аудитом общественно значимых субъектов хозяйствования: Директива 56/2014 ЕС [5] и Регламент (ЕС) № 537/2014 от 16 апреля 2014 г. [6]. Требования Директивы 56/2014 ЕС должны быть перенесены в национальное законодательство в основном до июля 2017 года.

На данный момент единой модели надзора над аудитом в Европе пока нет. Органы надзора отличаются по составу, численности, функциям, источникам финансирования, подотчетности и другим признакам. Фактически сложилось три модели органов общественного надзора. Согласно исследованию, проведенному Европейской Федерацией бухгалтеров в 2015 году [3], это частная организация (Великобритания, Ирландия), государственный орган (в 5 странах из 23) или смешанная (комбинированная) форма (Германия, Болгария, Польша, Словакия, Франция и др.).

В большинстве стран уже определен орган государственной власти, который «опекает» аудит. В основном это Министерство финансов (7 стран), Министерство экономики (7 стран), другие (Комиссия по ценным бумагам, Министерство юстиции, Департамент бизнеса, инноваций и навыков, др.).

В отношении особенностей структуры органа общественного надзора в Европе следует также отметить и такое: в 19 странах из 22 это один орган, тогда как в 3 странах – система органов. В 18 европейских странах такой орган считается независимым (государственным, частным или смешанным), но в 4 странах он создан как структурное подразделение соответствующего органа государственной власти. В составе органа общественного надзора наиболее часто представлены министерство финансов, центральный банк, комиссия по ценным бумагам, финансовая инспекция, министерство юстиции, профессиональные организации, академические круги.

Численность органов общественного надзора составляет:

3 страны – 4 чел. и меньше,

10 стран – 5-7 чел.,

5 стран – 8-10 чел. (Германия, Польша – 9, Финляндия 7-10, Швеция – 9 чел.)

5 стран – более 10 чел. (Франция – 12 чел.)

Только в Финляндии уже разработан новый закон, который введен в действие с 1 января 2016 г., непосредственно учитывающий все перечисленные выше общеевропейские нормативные акты по обязательному аудиту. В остальных странах идентифицированы существующие отличия национального законодательства, но пока никаких шагов по его изменению не предпринималось, проводятся дискуссии. Так, в странах, где в составе органов общественного надзора над аудитом пока работают практикующие аудиторы (Румыния, Франция, Финляндия), предполагается в будущем их заменить на непрактикующих лиц. Период, который должен пройти после аудиторской практики до привлечения к работе в составе органа общественного надзора для таких лиц (так называемый «период охлаждения»), составляет от 3 (Финляндия и др.) до 5 (Германия) лет.

Регламент (ЕС) № 537/2014 [6] установил жесткие требования к возможности делегирования функций общественного надзора другим организациям. Обобщение этих требований приведено в табл. 3.

Таблица 3

Возможности делегирования основных функций органов общественного надзора в соответствии с Регламентом (ЕС) № 537/2014 [6]

Функции надзора	Обязательный аудит финансовой отчетности	
	субъектов, не представляющих общественный интерес	субъектов общественного интереса (СОИ)
Утверждение и регистрация	Может быть делегирована	

аудиторов и фирм		
Утверждение стандартов аудита	Может быть делегирована	
Повышение квалификации	Может быть делегирована	
Контроль системы обеспечения качества	Может быть делегирована	Не делегируется
Расследования и административно-дисциплинарная система	Может быть делегирована	Может быть делегирована*

*Органу, независимому от профессии

Состояние распределения функций между профессией и органами общественного надзора в европейских странах может быть охарактеризовано так:

- 97% стран делегировало установление стандартов аудита профессиональным организациям;

- наблюдается тенденция уменьшения делегирования функции контроля качества, особенно в отношении СОИ, и соответственно, функции расследования и санкций, что является требованием статьи 24 Регламента (ЕС) № 537/2014;

- регистрация аудиторов и фирм, повышение их квалификации осуществляется как профессией, так и органами общественного надзора.

Еще один важный аспект, обеспечивающий независимость органа общественного надзора, - его финансирование. В 7 странах ЕС оно обеспечивается государством, в 9 странах – профессией, в 5 – совместно госбюджетом и профессией, в 2 – профессией, госбюджетом и СОИ. Наверное, последний вариант можно рассматривать как наиболее оптимальный, хотя он наименее реализован.

Сейчас в Украине насчитывается несколько общественных организаций, причастных к аудиторской деятельности, различными органами государственного управления (Национальный банк и другие) дублируются полномочия Аудиторской палаты, в частности, ведется 5 реестров аудиторов. Таким образом, система регулирования аудита, отвечающая европейским требованиям, не была создана. Решением Европейской комиссии от 19.01.2012г. Украина была исключена из перечня стран, работа аудиторов которых признается в ЕС.

В связи с адаптацией украинского законодательства к требованиям ЕС [2], Министерство финансов Украины разработало новый проект Закона Украины «Об аудите финансовой отчетности и аудиторской деятельности». Основные положения этого законопроекта коренным образом изменяли существующую систему регулирования аудита в Украине, предоставляя все функции регулирования и надзора Министерству финансов. С точки зрения государственного регулятора, в этом и заключался лучший европейский опыт (рис. 2).

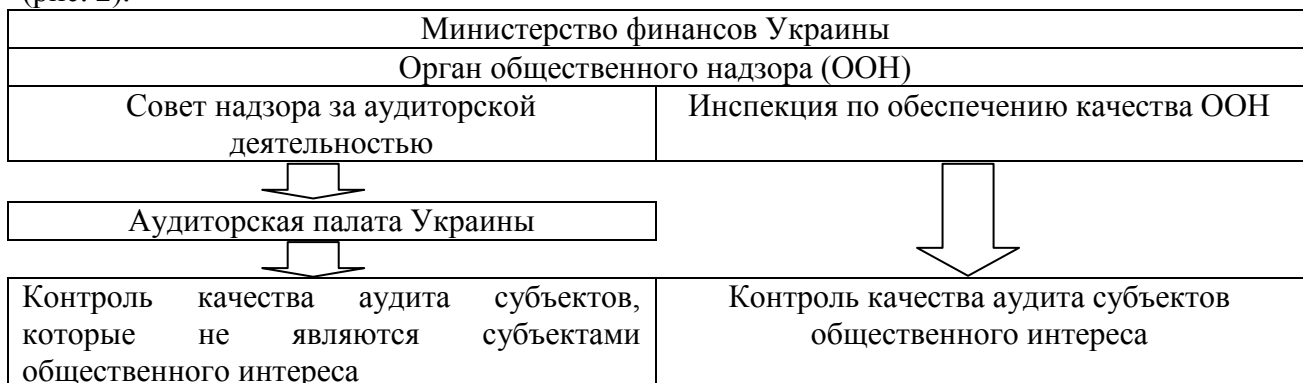

Рис. 1. Модель регулирования аудита, предложенная Министерством финансов Украины (Источник: <http://www.business.ua/articles>)

Ситуация, сложившаяся в Украине, не является чем-то исключительным. Еще в 2007г. Международная Федерация бухгалтеров указывала на необходимость найти такие варианты регулирования аудита, которые позволили бы государственным органам и профессии не соперничать, а сотрудничать [7]. В аналогичном документе 2011 г. были определены такие критерии оптимального регулирования: регулирование должно быть соразмерным, прозрачным, недискриминационным, целенаправленным, реализовываться последовательно и честно, при условии регулярного обзора. Кроме того, эффективное регулирование не должно ограничивать конкуренцию, а преимущества от регулирования в экономике и обществе должны превышать расходы на это регулирование [8].

По нашему мнению, при внесении изменений в законодательство об аудите следует руководствоваться таким:

объектом законодательного регулирования должен быть только обязательный аудит;

должна применяться терминология Международных стандартов аудита;

орган общественного надзора должен нести окончательную ответственность за аудит в целом (утверждение и надзор за соблюдением профессиональных стандартов, сертификацией, назначением аудиторов на проведение аудита);

предусмотреть обязательное членство аудиторов в общественных профессиональных организациях-членах МФБ;

делегировать общественным профессиональным организациям ведение реестра, сертификацию, постоянное повышение квалификации аудиторов, а также проверку качества аудита субъектов, не являющимися субъектами общественного интереса.

Литература

1. Закон Украины «Об аудиторской деятельности» от 22 апреля 1993 года N 3125-XII
2. План мероприятий по имплементации Соглашения об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским Союзом, Европейским Сообществом в сфере атомной энергии и их государствами-членами, с другой стороны, на 2014–2017 года, утвержденный распоряжением Кабинета Министров Украины от 17 сентября 2014 года № 847-р.
3. FEE Survey. Organisation of the public oversight of the audit profession in 23 European countries. - October 2015.
4. Директива 2006/43/ЕС
5. Директива 2014/56/ЕС
6. Регламент (ЕС) № 537/2014
7. Regulation of accountancy profession. IFAC Position. - 2007.
8. Regulation of accountancy profession. IFAC Police Position 1. – 2011.

БУХГАЛТЕРСКИЙ КОНТРОЛЬ: ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ И ОТЧЕТНОСТЬ

*Бутынец Франц, д.э.н., проф.,
Винницкий финансово-экономический университет
Юнацкий Марьян, ст. препод., ПВНЗ "ИДА", г. Кривой Рог*

Законом Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине» ведущее место в контроле за соблюдением законодательства при осуществлении хозяйственной деятельности отводит главному бухгалтеру, ему предоставлено достаточные полномочия для его осуществления.

Как основной элемент системы внутреннего контроля бухгалтерский контроль играет важную роль на каждом предприятии как источник получения информации для управления всей деятельностью. Система такого контроля состоит из определенных конкретных методик и мероприятий, разработанных для того, чтобы руководство предприятия было уверено, что

намеченные цели предприятия будут успешно достигнуты. Сразу оговоримся, что внутренний контроль значительно шире понятия «бухгалтерский контроль». Правильная организация и осуществление внутреннего контроля за деятельностью предприятия позволяют повысить контрольные функции управленческого и учетного процесса.

Перед организацией системы бухгалтерского контроля возникает значительное количество задач (рис. 1). От решения этих задач зависит структура и качество самого учета, регистрации запросов управленческой системы и функционирования информационной системы предприятия.

Достижение предприятием поставленных перед ним основной цели должно быть обеспечено соблюдением хозяйственной дисциплины и порядка всеми без исключения работающими их подразделениями, должностными лицами и рядовыми исполнителями. Здесь бухгалтерский контроль играет важную роль в обеспечении рационального использования ресурсов, предотвращение разного рода упущений и злоупотреблений. В течение своего развития бухгалтерский контроль, по разным причинам, в полном объеме не выполнял задачи, вытекающие из самой организации и управления производством, что на каждом новом этапе требовало интенсификации контрольной функции бухгалтерского учета.

Основная задача бухгалтерского контроля - обеспечение достоверности данных в процессе учета, которая реализуется в отношениях между участниками производства по формированию первичных данных об операциях и состоянии используемых ресурсов, а также в отношениях по обеспечению достоверности информации, ее сохранения при обработке, классификации и обобщении бухгалтерской службой предприятия.

Рис. 1. Задачи организации бухгалтерского контроля

Несмотря на то, что руководитель обязан обеспечить фиксирования фактов осуществления всех хозяйственных операций в первичных документах, создать условия для правильного ведения бухгалтерского учета, выполнения всеми подразделениями, службами, работниками, причастными к бухгалтерскому учету, требований бухгалтера по соблюдению порядка оформления и представления к учету первичных документов, основная обязанность организации и осуществления бухгалтерского контроля возлагается на главного бухгалтера предприятия. Он осуществляет его лично, или через подчиненных ему бухгалтеров, а также работников структурных подразделений предприятия или отделов бухгалтерии, выполняющих функции бухгалтеров-ревизоров.

Для всех работников предприятия являются обязательными требования главного бухгалтера по документальному оформлению хозяйственных операций и представления в бухгалтерию необходимых документов и сведений. Денежные и расчетные документы, а также документы, удостоверяющие финансовые и кредитные обязательства без подписи главного бухгалтера недействительны и не могут приниматься к исполнению.

Фиксируемые в учете и в первичных документах операции, должны пройти контрольную обработку, то есть быть проверенными и подтвержденными не только работником, исполняющим операцию, но и работником, который принимает результаты труда предыдущего. Если отдельные работники или их коллективы поставлены в условия экономической ответственности за результаты своего труда, они заинтересованы и в проверке результатов деятельности других работников или коллективов для фиксации различных отклонений по факторам и причинам, которые от них не зависят, поскольку в противном случае принимают ответственность за их последствия на себя.

Предоставление отдельному работнику или коллективу подразделения прав и обязанностей по контролю обязательно должно сопровождаться их полной ответственностью за его результаты в той степени, в которой технически или организационно обеспечиваются условия и результаты бухгалтерского контроля.

Для эффективного осуществления контроля и решения его основных задач необходимо организационное, техническое, экономическое, юридическое и учетно-аналитическое обеспечение контрольной деятельности. *Организационное* заключается в определении взаимоотношений между работниками и службами по поводу контроля, налаживание организации производства для обеспечения реализации принятых планов. *Техническое* обеспечение заключается в использовании технических средств для измерения, подсчета, взвешивания, обмера средств производства, зафиксированных в документах. Без количественной характеристики объекта контроля невозможно его реальное осуществление. От степени надежности и точности технических средств контроля зависят и его результаты. *Экономическое* обеспечение контроля заключается в создании заинтересованности в осуществлении контроля, которая возникает в том случае, когда результаты контроля непосредственно связаны с оценкой деятельности конкретного работника, коллектива, подразделения и соответственно с их стимулированием. *Юридическое* обеспечение контроля заключается у выборе форм, методов и процедур контроля, обеспечивающих доказательность результатов контроля, однозначность в определении подозрения работников, коллективов в нежелательных отклонениях от установок и связано с установлением прав и обязанностей при осуществлении контроля. *Учетно-аналитическое* обеспечение контроля заключается в создании эффективной системы первичного и сводного учета, анализа отчетности, принятия соответствующих управленческих решений.

Контроль бухгалтерского учета и отчетности осуществляется для обеспечения надежности учетных данных и предусматривает разграничение обязанностей по ведению учета от обязанностей по управлению подразделением или средствами производства. Бухгалтерский контроль преследует следующие цели: предупредить потери средств в результате краж или злоупотреблений; обеспечить точный учет фактов хозяйственной жизни и отобразить их в учетных регистрах.

К важным условиям контроля необходимо отнести организационную и техническую возможность его осуществления, а также экономическую целесообразность. Значительную часть мероприятий по контролю занимает проверка отражения на счетах бухгалтерского учета всех хозяйственных операций, принятия участия в оформлении документов по результатам проведенных инвентаризаций.

Бухгалтерский контроль, будучи неотъемлемой частью бухгалтерского учета, содержит следующие составляющие: контроль соблюдения учетной политики; оценка степени надежности предоставляемых руководству доказательств; проверка соблюдения правильности учетных процедур; проверка точности записей; контроль сохранности активов; предупреждения ошибок и злоупотреблений; определение эффективности отдельных

операций. Отсюда, на главного бухгалтера возложены следующие контрольные функции (рис. 2).

Рис. 2. Контрольные функции бухгалтеров предприятия

Бухгалтерский контроль охватывает функции и методы, с помощью которых процессы общего документирования, учета и калькулирования, а также их выполнения, проверка и ведение должны быть скоординированы таким образом, чтобы руководство предприятия могло полностью полагаться на учетные данные, как точный (детальный), правдивый и оперативный сигнал признания бухгалтерского учета, как действенного инструмента сохранения имущества предприятия.

В целом система бухгалтерского контроля должна быть достаточно надежной и отвечать ряду требований (рис. 3).

Итак, бухгалтерский контроль в основном осуществляется с целью проверки легальности, целесообразности и достоверности хозяйственных операций до момента их осуществления или перед их завершением на основании соответствующих документов, а также правильности ведения бухгалтерского учета и анализа результатов хозяйственной деятельности. Контроль, связанный с учетом и отчетностью, включает следующие важные элементы: контроль работы персонала; контроль данных; контроль счетов и отчетности. Контроль, осуществляемый учетным персоналом, предназначенный для обеспечения надежности бухгалтерских данных и предусматривает распределение обязанностей по ведению учета от обязанностей по управлению средствами и сохранности запасов и

Рис. 3. Требования к системе бухгалтерского контроля

Названные цели бухгалтерского контроля применяются для каждого из существующих типов хозяйственных операций, которые обычно включают реализацию произведенного продукта, поступления денежных средств, приобретение товаров и услуг, выплату зарплаты и т.п. Эффективная учетная система, отвечающая таким целям контроля, должна быть построена таким образом, чтобы обеспечивать регистрацию всех документов отражающих операции по движению средств предприятия и являющихся основанием для составления разных видов отчетности.

Бухгалтерский контроль организуется каждым предприятием индивидуально. Ведь каждый из них имеет свою специфику деятельности, свою организационную структуру, свои подразделения и технологию производства, свою бухгалтерию. Поэтому предложить единую методику построения системы учетного контроля для всех предприятий практически невозможно. Но есть общие требования, правила и подходы к созданию системы бухгалтерского контроля, разработанных учеными и апробированными на практике. Тот, кто их понимает, имеет соответствующую учетную подготовку, практику учета, может безошибочно браться за создание системы бухгалтерского контроля на предприятии, где он работает. Главное здесь определиться с задачами такого контроля в отношении своего предприятия, функции создаваемого контроля и главное предусмотреть, что должна обеспечивать система бухгалтерского контроля, предлагаемая для внедрения.

HISTORY OF AUDITING IN RUSSIA: PERIODIZATION AND CHALLENGES OF DEVELOPMENT

Guzov Iurii, Associate professor of Accounting, St. Petersburg State University

Abstract: *This paper discusses the recent history of auditing in Russia from 1987 to the present time. This kind of research, like any inquiry into history, calls for a well-grounded periodization. For the purposes of this study, factors were determined which influence the regulatory and methodological support of auditing; in accordance with the results of the analysis of their time intersections – the logical addition – qualitative leaps in the development of auditing in Russia were identified, which are represented as stages of its evolution. Through the application of this method, four stages in the recent history of auditing in Russia were identified: pre-history (the birth of the Russian auditing, the “wild” auditing); establishment of auditing in Russia; government regulation and licensing; self-regulation of audit activity.*

Key words: *audit, history, historical stage, auditing standards, Russia*

Introduction

Auditing in its modern forms appeared in Russia in the second half of the 1980s, during the Perestroika period. It took almost 30 years, and today we have good reason to claim that ‘auditing has become one of Russia's most successful business sectors’ (Mennicken, 2010, p. 334). The recent history of Russian auditing also has its chroniclers and exegetes, both in Russia and abroad. The development of auditing in Russia and its first successes here were described in Enthoven & others (1998). Chronology of auditing development in the light of its legislative regulation and the evolution of its methodological framework were in sufficient detail presented in the monographs written by Sokolov, Terekhov (2004) and McGee, Preobragenskaya (2005). A. Samsonova-Taddei studied the evolution of a legislative framework for auditing in Russia as a local site of globalization (2009), and in particular, responses by local audit firms to the implementation of International Standards on Auditing (ISAs) in Russia (2013). P. Sucher and S. Bychkova (2001) have identified auditor independence rule requirements that have been implemented into the laws and codes of practice in Russia. A. Menniken (2008), taking a large post-Soviet Russian audit firm as an example, describes the circulation of international auditing standards as one of “connecting worlds” and translation. In Menniken (2010) the roles that images and ideas of market creation played in the re-articulation of relations between government, audit expertise and professional organisation in post-Soviet Russia are discussed. The case of one of the biggest Russian companies Gazprom and its auditor PwC is regarded as an example of globalization and multinational auditing in Alon and Dwyer (2012).

Thus, some aspects of the recent history of auditing in Russia have attracted researchers’ attention or have been investigated in a set of publications. Meanwhile, the duration of these transformations provides a reasonable basis for interpreting the changes as an entire process. The authors of this paper assume that this kind of research requires a well-grounded periodization.

Hypothesis

This study is aimed at creating a periodization of the development of audit activity in Russia with the help of the operation of logical addition on chronological climaxes of regulatory and methodological development of auditing. Qualitative leaps in the development of auditing are described by a set of factors influencing the legislative and technological support of auditing.

Criteria of periodization or factors relevant for the development of auditing in Russia, in our opinion, are as follows:

1. a major change of legislation in the field of audit;
2. improvements in the standardization practice of audit activity;
3. a change in auditing techniques;

4. evolution of the independence principle;
5. introduction of ethical standards and codes of professional conduct for auditors;
6. integration of the Russian auditing into the international system;
7. changes in the forms of audit reports;
8. situation on the Russian audit market;
9. development of types of audit business activities;
10. evolution of the academic coverage of audit theory and practice.

Each of the factors has its own chronology of development. Their logical addition should create qualitative leaps in the development of audit activity, which can be represented as stages in the development of auditing. We have essentially a matrix in which the horizontal axis shows the factors of influences, and the vertical axis –the time series representing the operation of a given factor.

It is important to note that these factors play different roles in the development of auditing. For the purposes of this study, they can be divided into “active” and “passive”. The “active” factors cause changes and development of other factors, while the “passive” factors result from the influence of other factors. For instance, the adoption of a new law on audit (an “active” factor) can lead to major changes in the audit market and in auditing techniques (“passive” factors).

Let us consider the chronology of the development of the criteria listed above.

Chronology of the Factors Influencing the Development of Auditing

1. A major change of legislation in the field of audit. This is an “active” factor for the development of auditing in Russia. The chronology for the emergence of this factor is connected with the adoption on September 8, 1987, of the Resolution of the USSR Council of Ministers “On Creating a Soviet Audit Organization”. Pursuant to the provisions of this resolution, a corporation for providing audit services, *Inaudit*, was established under the auspices of the Chief Directorate of Monetary Control at the USSR Ministry of Finance. Regulatory control over auditing in Russia was at the initial stage of its development, and in 1991-1993, a draft law “On Audit Activity” was prepared. This was, in fact, a period of “wild” voluntary audit in the Russian Federation, which was based on a variety of different principles, starting from the rules of statutory audit to international auditing standards (used by the then Big Six, now the Big Four).

Presidential Decree № 2296 of December 12, 1993, introduced the first rules of audit activity in the form of “Provisional Rules of Audit Activity” as an independent business activity. These rules together with subsequent Resolutions adopted by the Government of the Russian Federation established a system of auditor certification and licensing of audit activity. Four kinds of auditor certificates and licences were introduced: “general audit”, “bank audit”, “insurance audit” and “audit of commodity and stock exchanges”, off-budgetary funds and investment institutions”. Provisional rules of audit activity were the first general standards for auditing in Russia; they gave a definition of auditing and its types, asserted the principles of auditing as well as the rights and responsibilities of the auditor and the client, and also types of audit reports. A rapid growth in the number of auditors and audit firms followed, owing to the development of the mandatory auditing market. The first generation of auditing standards appeared, approved by the Commission on Auditing Activity under the President of the Russian Federation.

The first Federal Law “On Auditing” № 119-FZ of July 13, 2001, consolidated the statutory framework for auditor certification and licensing of audit activity. New types of Federal Standards of Auditing Activity (FPSAD) were introduced, which greatly facilitated the rapid growth of the auditing market.

Changes in the mechanism of audit regulation were heralded by the adoption of a new law “On Auditing” №307-FZ of December 30, 2008. The institution of self-regulation of audit activity and a single auditor’s qualification certificate were introduced in Russia. Six self-regulatory organizations (SROs) of auditors were established and began to work, of which five continue to operate today: Audit Chamber of Russia, Institute of Professional Auditors, Moscow Audit Chamber, Russian Collegium of Auditors, and Auditor Association Sodruzhestvo.

Changes in quantitative requirements for mandatory auditing, the need to retake an exam in order to obtain new auditor qualification certificates, and tightening of quality control over audit activity led to stagnation on the audit market and a sharp reduction in the number of auditors and audit firms.

2. Improvements in the standardization practice of audit activity. This is also an “active” factor for the development of auditing in Russia. Prior to 1996 auditing in the Russian Federation had been carried based on company internal audit auditing standards. Russian auditing practices led to the formation and, thereafter, to the application of three generations of auditing standards nationwide. Currently the transition to ISAs has been pronounced. The first generation of Russian auditing standards, which all in all numbered 39, was elaborated in 1996-2001 and approved by the Russian Federation Presidential Commission on Auditing Activities. Content-wise, they comply with system-oriented auditing.

The second generation of auditing standards, also known as Federal Rules (Standards) of Auditing Activities (FPSAD), was formed between 2002 and 2008. Altogether, the Government adopted 34 rules which were formed on the basis of IASs analysis and, in essence, have acquired certain elements of risk-oriented auditing technologies.

Following that, in 2010-2011 the Russian Federation Ministry of Finance elaborated and adopted 11 Federal standards of auditing of the third generation. Content-wise, these standards closely approach those of ICA. The latest standards are supposed to be the final stage in preparation to the ICA transition planned for the year 2014.

3. Change in auditing techniques. This is a ‘passive’ factor. Russian audit originated on the basis of revision technologies, which to a greater extent comply with the compliance audit, i.e. with the testing of the company accounting standards (Guzov, 2013), intuitive determination or ignoring the level of materiality, risks and sampling.

The complexity in defining the chronological order, in which a certain dominant audit technology was applied, can be explained by stratification of audit firms, their division into major, medium-size and small ones, also by the failure to obtain the objective data on the auditors’ application of internal audit standard rules (Guzov, Savenkova, 2013; Guzov, 2014).

Practically from the very beginning major international audit companies (primarily the ‘Big Four’) started application of risk-oriented technologies in Russia in the beginning of the 1990s (Guzov, Strelnikonikova, 2015). More than that, these companies also train their employees using ACCA and CPA programs the successful completion of which was emphasized as a prerequisite for partnership in the said companies.

Realization of TESIS project *Audit in Russia 1* in 2001 facilitated the mastery of risk-oriented technologies by major Russian audit companies. Work procedures and technology package of operational documentation applied in audit was laid open to public. The fact that major Russian audit companies joined international audit networks and won international audit tenders may serve indirect proof of their successful mastery of the technologies (Guzov, Strelnikonikova, 2015).

In the period between 1996 and 2008 Russian small and medium-size audit companies were mastering system-oriented audit techniques based on auditing standards. It seems that transition of small and medium-size audit companies to risk-oriented technologies is now at its beginning, since outside control reveals these companies’ typical mistakes, i.e. a low level of audit planning, the failure to carry a review engagement before the auditor’s opinion is formed, also the failure to provide a sampling description and risk assessment (Current problems..., 2013).

4. Evolution of the independence principle. This is a ‘passive’ factor. In the ‘wild’ audit period it was possible that the independence principle was neither observed, nor controlled. Specified inclusion of this principle dates back to 1993; first declaration forms were filled in 2002, and the feasible check into its observance started in 2005-2008 after Provisional guidelines and the program for professional associations accredited by the Russian Federation Ministry of Finance to carry on checks into the audit services quality and after FPSAD ‘Quality Services Control in Audit Companies’ were adopted.

In 2012 they worked out ‘Rules of auditors’ and audit companies independence’, which provided for a conceptual approach towards the observance of independence and its application, and also an auditor’s formal opinion report including instruction as to the restriction in its use and disclosure. The Rules provide a detailed understanding of an auditor’s independence.

5. Introduction of ethical standards and codes of professional conduct for auditors.

This is an ‘active’ factor. In the beginning of the 1990s Auditors’ Chambers in Russia started at their own and sole discretion to draw up ethical rules of conduct for auditors. The first Professional ethics code for auditors in Russia was elaborated and adopted in 2003 (as amended in 2007).

The new law “On Auditing” passed in 2008 made it binding for auditors in Russia to observe Professional ethics code. Currently in operation is Professional ethics code for auditors adopted in 2012. It includes basic ethics principles, a conceptual approach to their observance and application in concrete situations. Without prejudice to the parallelism of the Russian Code and IFAC Code of Ethics, Russian auditors insist on direct descent of ethics principles from Immanuel Kant’s categorical imperative, the ethics and metaphysics of which are rather popular among representatives of professional and academic communities.

6. Integration of Russian audit into the global system. This is an ‘active’ factor. Two stages can be distinguished in the process of Russian audit integration into the global system. The first one dates back to the years 2001 to 2006, and corresponds to the acquisition of technical aid from international organizations (TASIS project *Audit in Russia 1 and 2* (translation of international audit standards in order to facilitate federal auditing rules).

Another stage was connected with the declared in 2014 adoption of international audit rules and the expected (in connection with that) engagement of Russian experts into their elaboration.

7. Changes in the forms of audit reports. ‘Passive’ factor. The first Russian auditing standard dates back to 1996 and is known as ‘Audit Opinion Report’. It was prepared to a major extent owing to the lobby of the Big Four and compiled on the basis of ISAs. It introduced the following types of formal opinion reports, i.e. unqualified, qualified and adverse ones, and also a disclaimer of opinion.—The 2010 standard rules implemented non-modified and modified audit opinion reports. Also defined was the ‘decision-matrix’ system connected with the typology of auditor opinion modification including considerable non-comprehensive and comprehensive influence.

8. Situation on the Russian audit market. ‘Passive’ factor. Judging from some estimates, there were around 800-900 audit firms with up to 5,000 practicing auditors in the time of ‘wild’ audit.

The first statistical survey of the Russian audit market was launched in 2006. Results of the expert analysis showed that somewhat 4,500-5,000 audit firms actually carried on business on the audit market in 2005. For purposes of the market analysis of audit services and relying on the credibility and accuracy of the available data, the number of audit firms in Russia in the year 2005 (i.e. within the time interval fixed through expertise) could be set at 4,700.

The development of the audit market of the period 2004-2008 is characterized by a quick growth of audit income, of the number of auditors and clients of audit firms. Yet, the level of modified audit opinion reports remained at approximately the same 40-50%.

Major quantitative indices of the audit market development in Russia in the years 2009-2013 are shown in Table 1. The development of the audit market in the given period is characterized by stagnation of the audit firms income. Implementation of self-regulation in audit profession and a new unified qualification certificate is followed by a dramatic decrease in the number of auditors, yet, with the number of audit firms remaining stable. Likewise noticeable is the drastic decrease in the level of modified audit reports issuance.

Table 1. Russian audit market in the years 2009-2013

Year	Audit firms income (bln. rubles)	Number of audit firms (thous.)	Number of auditors (thous.)	Number of clients (thous.)	Level of modified audit reports issuance (%)
2009	49,6	6,9	38,8	92,7	44,2
2010	49,1	6,3	26,3	60,6	41,4
2011	50,0	6,2	26,8(1,1)	75,6	33,8
2012	51,0	5,7	24,1(3,2)	70,0	29,0
2013	52,2	5,5	23,0(3,2)	68,4	25,9

Source: Main indicators of the market of audit services in the Russian Federation.

The trends for the stagnation of the audit firms income and decrease in the number of auditors are likely to carry on in the nearest future.

9. Development of types of audit business activities. ‘Passive’ factor. Alongside with the development of audit practices there appear new technologies for consulting business and outsourcing bookkeeping and accounting services. As compared to the year 2005 when the share of non-audit activities in audit firms combined income equaled 35%, in the year 2008 this figure was 40-55%, and in 2013 it was already 46-63%. In other words, currently regional audit companies generate their principle income from consulting and accounting services. In an indirect way this trend evidences intensification of the audit market monopolization.

10. Evolution of the academic coverage of audit theory and practice. ‘Active’ factor. In the 1990s much work was done under the editorship of Professor Y.V. Sokolov to have publications on audit translated from foreign languages. Thus, books by such authors as R. Adams (2005), Arens A.A. & Loebbecke J.K. (2001) saw light, as well as the translated standard textbook ‘Montgomery’s Auditing’ (Defliese P., Jaenicke H., O’Reilly V. & Hirsch M., 1997). Publications released within the framework of TESIS project *Audit in Russia I* have made a vast contribution into the development of risk-oriented audit techniques. To summarize the project results a monograph by S.A. Remizov and N.A. Tabalina ‘Auditing: Modern methodology: Audit of Financial Statements In Compliance with ISA and Federal Standards on Audit Activities (FPSAD)’ (2003) was published. For the first time in history this book described Russian interpretation of risk-oriented audit programs.

There followed a series of profound research materials published in that period. Among them was the research work by V. Skobarya (1998) dedicated to audit documentation flow; by S. Bychkova and A. Gazaryan (1998), on planning, by Bychkova and L.N. Rasmathanova (2003), on risk appraisal and by Bychkova (1998), on audit evidence; by I.I. Eliseeva and A.A. Terekhov (1998), on sampling in audit.

Unfortunately, the textbooks on audit published in great numbers in the last twenty years as a general rule describe technologies of compliance audit and of the checks into regulatory bookkeeping and accounting. This evidently leads to the fact that employees working for small and medium-size audit firms fail to have a good handle in risk-oriented audit technologies and are very sensitive to whatever novelties are being introduced into audit standard rules.

Russian audit journals are generally focused on discussing issues in connection with the adaptation of audit standard rules and realization of audit programs. Independent academic studies in the sphere of audit are practically non-existent. No wonder that representatives from Russia rather seldom make reports at the European Congress of accountants. Such state of things, on the whole, indicates a serious information lag which a good number of Russian audit firms experience concerning modern risk-oriented technologies of auditing. In 2013-14 St. Petersburg State University was one educational organization which has a joint diploma with ACCA. And this is now becoming a general trend in Russian leading higher schools.

Conclusion

Logic addition of the considered chronological order of factors presents the history of audit development in Russia divided into the following time periods (Table 2):

Period 1. 1987-1993, the prehistory (origination of Russian audit, i.e. ‘primitive’ audit);

- Period 2. 1993-2001, formation of audit in Russia ;
 Period 3. 2001-2008, Government regulation and licensing;
 Period 4. 2009 until currently, self-regulation of audit.

Table 2. Logframe matrix for monitoring factors affecting the development of audit in Russia within the distinct time periods (yes, available influence; no, absence of influence)

Impact factors	1987-1993	1993-2001	2001-2008	2009-until currently
1A	yes	yes	yes	yes
2A	no	yes	yes	yes
3P	no	yes	yes	yes
4P	no	yes	no	yes
5A	no	no	yes	yes
6A	no	no	yes	yes
7P	no	yes	yes	yes
8P	no	yes	yes	yes
9P	no	yes	yes	yes
10A	no	yes	yes	yes

The content of the present-day stage of audit development in Russia is highlighted by the developing system of self-regulation, the transition to international standard rules in auditing and to risk-oriented technologies in the circumstances of the audit market stagnation, the dramatic decrease in the number of auditors, the information lag and publication scarcity in terms of audit innovations coverage and of intensification of the system of audit quality control.

Bibliography

- Adams R. (2005). 'Audit Framework'. Translation from English Under the Edition of Ya.V. Sokolov (Moscow: UNITI) [Адамс Р. Основы аудита].
- Alon, A., & P.D. Dwyer (2012) 'Globalization and Multinational Auditing: The Case of Gazprom and PwC in Russia', Behavioural Research in Accounting, 24(1), pp. 135-160.
- Arens A.A. & Loebbecke J.K. (2001) 'Auditing. An Integrated Approach'. Translation from English Under the Edition of Ya.V. Sokolov (Moscow : Finance and Statistics) [Аренс Э.А., Лоббек Д.К. Аудит].
- Bychkova S.M. (1998) 'Audit Evidence' (Moscow: Finance and Statistics) [Бычкова С.М. Доказательства в аудите].
- Bychkova S.M. & Gazaryan A.V. (2001) 'Audit Planning' (Moscow: Finance and Statistics) [Бычкова С.М., Газарян А.В. Планирование в аудите].
- Bychkova S.M. & Rasmathanova L.N. (2003) 'Audit Risks' (Moscow: Finance and Statistics) [Бычкова С.М., Расматханова Л.Н. Риски в аудиторской деятельности].
- Defliese P., Jaenicke H., O'Reilly V. & Hirsch M. (1997) 'Montgomery's Auditing'. Translation into Russian by S.M. Bychkova under the Edition by Ya.V. Sokolov. (Moscow: Audit: UNITI) [Дефлиз Ф.Л., Дженик Г.Р., О'Рейли В.М., Хирш М.Б. Аудит Монтгомери].
- Enthoven, A., Sokolov Y., Bychkova S., Kovalev V. & Semenova M. (1998) 'Accounting, Auditing and Taxation in the Russian Federation' (The University of Texas Press).
- Eliseeva I.I. & Terekhov A.A. (1998) 'Statistical methods in Auditing' (Moscow: Finance and Statistics) [Елисеева И.И., Терехов А.А. Статистические методы в аудите].
- Guzov I. (2013) 'Risk-oriented approach and the problems of formation of the system of internal control' Audit Journal, 1, pp. 62-71 [Гузов Ю. Риск-ориентированный подход и проблемы формирования системы внутреннего контроля аудиторских фирм].
- Guzov I., Savenkova N. (2013) 'Due diligence: the identification and assessment of risks associated with the acquisition of the investment object', Audit and financial analysis, 2, pp. 201-206 [Гузов И., Савенкова Н. Дью-Дилидженс: выявление и оценка рисков, связанных с приобретением объектов инвестирования].
- Guzov I., Strelnikonikova O. (2015) 'Planning Practice in a risk-focused audit', Audit Journal, 1, pp. 29-41 [Гузов Ю., Стрельникова О. Практика планирования в риск ориентированном аудите].
- McGee, R. & Preobragenskaya G. (2005) 'Accounting and Financial System Reform in a Transition Economy: A Case Study of Russia'(New York: Springer).

- Mennicken, A. (2010) 'From Inspection to Auditing: Audit and Markets as Linked Ecologies', *Accounting, Organizations and Society*, 35 (3), pp. 334-359.
- Samsonova-Taddei A. (2013) 'Social Relations and the Differential Local Impact of Global Standards: The Case of International Standards on Auditing', *Abacus*, 49 (4), pp. 506-538.
- Skobarya V.V. (1998) 'Auditing: Methodology and Organization' (Moscow: Publishing house "Business and Services") [Скобара В.В. Аудит: методология и организация].
- Sokolov, Ya.V. & Terekhov A.A. (2004) 'Essays on the Development of Auditing' (Moscow: FBK Press) [Соколов Я.В., Терехов А.А. Очерки развития аудита].
- Sucher P. & Bychkova S. (2001) 'Auditor independence in economies in transition: a study of Russia, *European Accounting Review*', 10 (4), pp. 817-841.

КОНЦЕПЦИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО ВНЕШНЕГО АУДИТА, ЭТАПЫ ЕГО ПРОВЕДЕНИЯ

*Скобара В., профессор,
Санкт-Петербургский Государственный Аграрный Университет, Россия*

Аднотация. В статье описывается, что для формирования концепции инвестиционного аудита необходимо применить именно цивилистическое направление аудита (от латинского – *civilis* - гражданский), которое определяется учетом многообразий взаимосвязей гражданского общества и эволюции законодательной базы аудиторской деятельности двадцать первого столетия. Рассматривается развитие теоретических основ направлений аудита на мировом уровне для целей формирования инвестиционного аудита. Раскрыты этапы проведения инвестиционного аудита.

Ключевые слова: аудит, инвестиционный аудит, цивилистический подход, этапы аудита

Учитывая прогрессивные формации, происходящие на уровне международной и национальной экономики, исследования автора позволяют выделить четвертое направление в теории аудита – цивилистическое. В свою очередь влияние цивилистической науки на процессы и явления определяется сущностью экономических отношений гражданского порядка. Цивилистическая наука на протяжении всего периода своего развития уделяла большое внимание вещным правам, благодаря чему можно проследить генезис этого понятия в праве Древнего Рима, в праве дореволюционной России или в праве зарубежных государств.

Для формирования концепции инвестиционного аудита необходимо применить именно цивилистическое направление аудита (от латинского – *civilis* - гражданский), которое определяется учетом многообразий взаимосвязей гражданского общества и эволюции законодательной базы аудиторской деятельности двадцать первого столетия.

Все представленные подходы формирования концепции определяют аудит как мощный инструментарий, а также форму неотъемлемого контроля, как на внешнем, так и на внутреннем уровнях хозяйствующих субъектов.

Таблица 1 - Развитие теоретических основ направлений аудита на мировом уровне для целей формирования инвестиционного аудита

Теории направлений аудита	Характеристика	Основоположники теорий
Адекватности	Аудит определен как процесс надзора с целью получения подтверждений на соответствие учетной информации экономической деятельности путем: прямого сравнения бухгалтерской отчетности – сначала с учетными регистрами, потом с первичными документами; затем проверялась логическая увязка отчетных данных (колляция); осуществление прямого	Ф.Пикслей (1881г.); Лоуренс Дикси (1892г.); Последователь

	сравнения учетных данных с фактическим имущественным состоянием компании (инвентаризация). Данные процедуры предусматривали прямой последовательный аудит, с двумя альтернативными подходами: 1 – от документов к отчетности и 2 – от отчетности к документу. В теории адекватности выявлялись вольные или невольные ошибки, проникшие в проверяемый (аудируемый) отчет.	этой теории Т. Рууд (1989г.)
Контроллинг	Цель аудита смещается с «мертвых документов» на «живую организацию» внутреннего контроля в проверяемой фирме, то есть выявляется эффективность контроля. Аудиторские процедуры сводятся к косвенным методам, раскрывающим слабые места в управлении компанией, на которые следует обращать внимание аудитора. Важным положением является то, что акцент делается не на ликвидацию всех отклонений, включая и нарушение правил учета, а на их существенность. Если эти отклонения могут оказать влияние на принимаемые управленческие решения, то они существенны и аудитор должен выявить их. Это теория соответствует системно-ориентированному аудиту.	С.М. Бычкова
Консалтинга	Трактовка аудита в соответствии с этой теорией сводит его задачи не к подтверждению отчетности и анализу ее адекватности, и даже не к выявлению действенности внутреннего контроля, а к анализу эффективности фирмы. Эффективность деятельности фирмы определяется эффективностью работы его сотрудников, и, прежде всего, администрации. Поэтому аудит понимается как одна из форм консалтинга собственников, который позволяет повысить качество работы нанятых ими администраторов.	М. Шерер, Д. Кент (1983 г.)
Цивилистический	Данная теория предполагает рассматривать аудит с позиции направлений высокой степени общественного развития, материальной и духовной культуры, достигнутой определенной общественной формацией. Аудит понимается как общественное явление, выступающее гарантом достоверности учетно-аналитической информации, формируемой для удовлетворения интересов пользователей различных уровней и самодостатка.	Автор

Цивилистический подход к развитию теории направлений аудита ставит множество подцелей и задач, в то же время стремится к единственной цели - предоставление подтверждения проаудированной учетно-аналитической базы повышения информационного доверия гражданского общества.

В настоящее время именно цивилистический подход к формированию теории и методологии инвестиционного аудита позволит разработать методiku, обеспечивающую достоверность, надежность и эффективность учетно-аналитической информационной составляющей международного экономического сообщества инвестиционной деятельности отрасли.

Цивилистическое направление инвестиционного аудита отрасли определяют три положения, которые характеризуют его понятие и сущность:

1) инвестиционный аудит как сфера научных и специальных знаний, определяющаяся теорией направлений к подходу аудита: адекватности; контроллинга; консалтинга;

2) инвестиционный аудит как элемент сферы высокой степени общественного развития, материальной и духовной культуры, достигнутой общественной формацией, который определяется теорией цивилистического подхода к аудиторской деятельности;

3) инвестиционный аудит как гарант достоверности и эффективности учетно-аналитической информационной составляющей международного экономического сообщества, используемый в интересах пользователей.

Формирование организационного, методического и заключительного этапов аудита, а также выбор информационных источников учетно-аналитического обеспечения должен осуществляться с позиции цивилистического подхода, направленного на предоставление гарантий достоверности, надежности и эффективности учетно-аналитической информационной составляющей инвестиционной деятельности организаций отрасли (рис. №1).

Вторая составляющая инвестиционного аудита, основанная на теории цивилистического подхода, направлена на высокий уровень степени общественного развития, материальную и духовную культуру, достигнутой общественной формацией, учитывающую действующее гражданское, налоговое, предпринимательское законодательство, а также национальные и международные стандарты аудита (рис. №2).

Рис. 2. Организационная составляющая инвестиционного аудита

Третья составляющая инвестиционного аудита как гарант достоверности и эффективности учетно-аналитической информационной базы международного экономического сообщества, используемой в интересах пользователей различного уровня, основана на социальной значимости аудита перед гражданским обществом. Профессиональное независимое мнение аудитора, которое выражается в заключительной части аудиторского заключения, повышает уровень доверия к отчетной информации. Этот блок состоит из этапов и подэтапов процесса инвестиционного аудита организаций отрасли (рис. №3).

Инвестиционный аудит целесообразно разбить на следующие этапы:

- I. Организационный этап инвестиционного аудита экономических субъектов отрасли;
- II. Этап сбора аудиторских доказательств, суждений и подтверждений аудитора;
- III. Заключительный этап.

На первом организационном этапе инвестиционного аудита определяется и просматривается информация, которая содержится в документальных источниках организаций отрасли, включая:

- 1) учетные и аналитические данные фактов инвестиционной деятельности организации отрасли;
- 2) инвестиционные проекты и программы организаций отрасли;
- 3) информацию о внешней среде отрасли;
- 4) реестр нормативно-правового регулирования (Гражданский Кодекс, Налоговый Кодекс; Закон об инвестициях, законодательное регулирование специфической деятельности отрасли).

Удостоверившись в получении достаточного объема информационного обеспечения, которое позволит сформировать независимое мнение о достоверности бухгалтерской финансовой отчетности, аудитор переходит к следующему этапу.

Составляющая инвестиционного аудита, как гаранта достоверности эффективности учетно-аналитической информационной базы международного экономического сообщества, используемой в интересах пользователей различного уровня, включает процесс сужения и подтверждения бухгалтерской финансовой отчетности инвестируемой

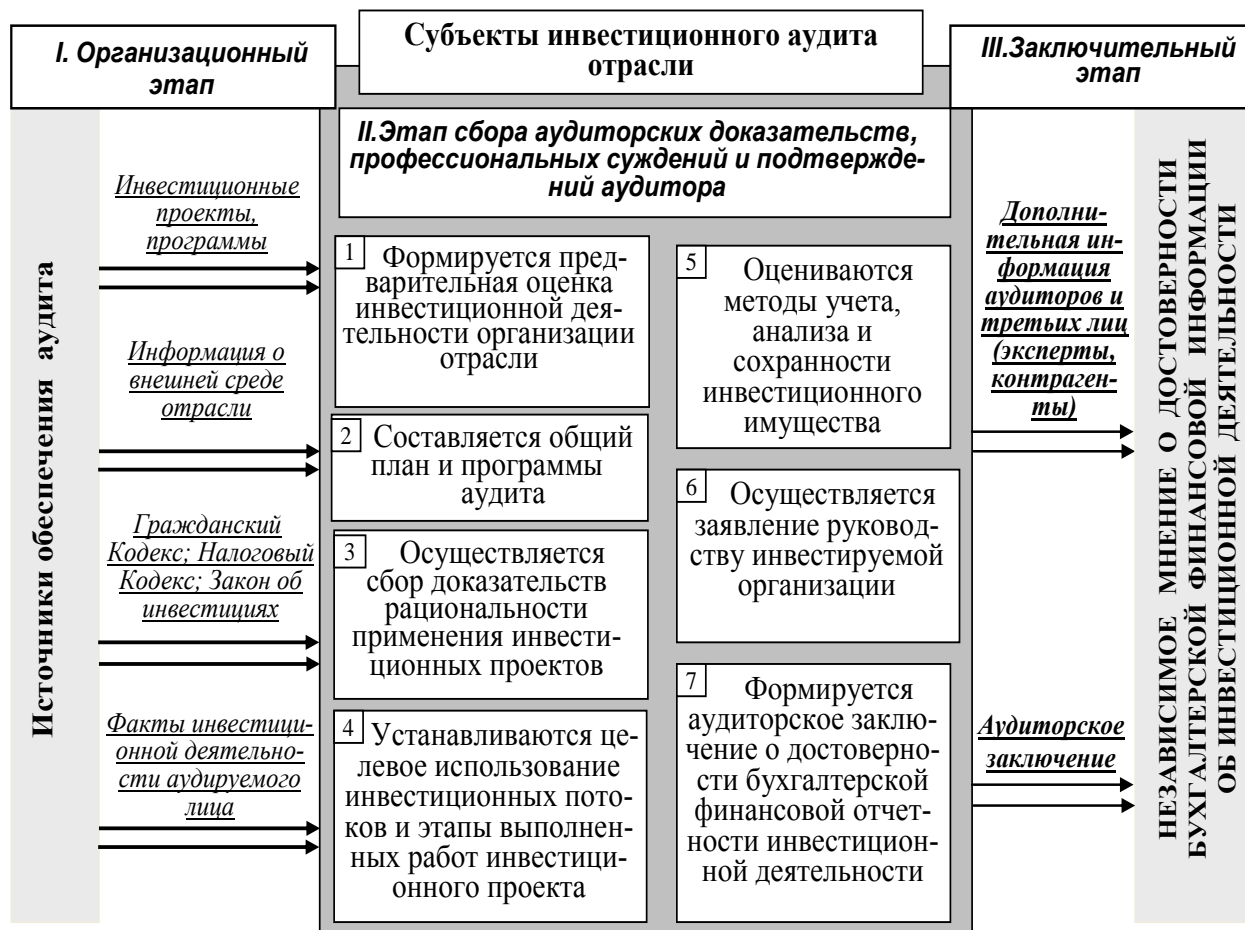

Рис.

3. Методическая составляющая инвестиционного аудита, как гаранта достоверности и эффективности учетно-аналитической информационной базы международного экономического сообщества, используемой в интересах пользователей различного уровня отрасли

организации. В аудиторской деятельности понятие «профессиональное суждение» является базовым и определяется как «точка зрения аудитора, основанная на его знаниях, квалификации и опыте работы, которая служит основанием для принятия им субъективных решений в обстоятельствах, когда однозначно и жестко определить порядок его действий не представляется возможным».

Второй этап - этап сбора аудиторских доказательств, профессиональных суждений и подтверждений аудитора - предполагает проведение следующих подэтапов:

- 1) формирование предварительной оценки инвестиционной деятельности организации отрасли;
- 2) составление общего плана и программы аудита;
- 3) сбор доказательств рациональности и эффективности применения инвестиционных проектов;

- 4) установление целевого использования инвестиционных потоков и этапов выполненных работ инвестиционного проекта;
- 5) оценка методов учета, анализа и сохранности инвестиционного имущества;
- 6) осуществление заявлений руководству инвестируемой организации;
- 7) формирование аудиторского заключения о достоверности бухгалтерской финансовой отчетности инвестиционной деятельности.

На заключительном этапе инвестиционного аудита организации отрасли составляется аудиторское заключение, которое отражает независимое мнение аудитора о достоверности бухгалтерской финансовой отчетности.

Следовательно, на основании аудиторского заключения инвестируемой организации отрасли формируемая учетно-аналитическая информация, подтверждается аудитором (при наличии заключения безоговорочного – положительного) или лишается гарантий аудитора (при модифицированном аудиторском заключении - отрицательного).

Именно цивилистический подход, предложенный автором, к формированию концепции инвестиционного аудита организаций отрасли в сочетании с классическими теориями позволит создать совершенную методику, обеспечивающую качество.

Список литературы

1. Диркова Е.Ю. Новые проекты ПБУ: стратегия изменений // Налоговая политика и практика. 2011. N 5. С. 17 - 21.
2. Димитриев М.А. К вопросу об ограниченных вещных правах // Налоги. 2010. N 36. С. 21 - 28.
3. Кирилловых А.А. Трудовые правоотношения в высшей школе: проблемы и практика регулирования // Законодательство и экономика. 2011. N 9. С. 64 - 71.
4. Ушаков Д.Н. Большой толковый словарь современного русского языка.- ООО «Буколика», 2008 ОАО «Можайский полиграфический комбинат» г.Можайск – 1244с. – С.1175

УКРАИНСКИЙ АУДИТ В ЭПОХУ ПЕРЕМЕН: ПАРАДИГМЫ ПРОШЛОГО И НОВОГО ВРЕМЕНИ

*Петрик Елена, д.э.н., профессор, ГУВЗ «Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана», Украина
auditlena@ukr.net*

***Аннотация.** В статье исследован вопрос целесообразности изменения парадигмы аудита на современном этапе его эволюции и аргументирована необходимость разработки целостной Концепции развития аудиторской деятельности в Украине. Доказано, что основными факторами, влияющими на определение парадигмы аудита являются: междисциплинарный подход (взаимосвязь аудита с другими науками и дисциплинами), процессы глобализации в экономике, новые цели, ценности и задачи аудита, новые виды аудита и его объекты, необходимость совершенствования процесса организации аудита. Уместен пересмотр национальной системы действующего законодательства по вопросам аудита с учетом требований соответствующих Директив ЕС, Международных стандартов аудита и ожиданий общества.*

***Ключевые слова:** аудит, аудиторская деятельность, парадигма, развитие аудита, евроинтеграция.*

Введение. Новые экономические условия хозяйствования в Украине и мире, в том числе проявления кризисных явлений, обуславливают необходимость содействия позитивным экономическим изменениям и преобразованиям, в том числе в результате эффективной реализации функции аудита. Аудиторскую деятельность в первую очередь следует рассматривать не как предпринимательство и возможность получения доходов, а как важную общественную миссию и профессиональную деятельность. Государство, бизнес и общественность в целом должны осознать, что работа аудиторов сводится не к формальной проверке финансовых отчетов, а к квалифицированной их оценке и предоставлению определенных гарантий достоверности на основе профессионального суждения и соблюдения этических норм. Кроме того, аудиторы могут оказывать аудиторские услуги, которые представляют значительный интерес для заказчиков: разнообразные консультации по вопросам налогообложения, права, договорных отношений; ведение и восстановление бухгалтерского учета, налаживание системы его компьютеризации, создания или совершенствования системы внутреннего контроля, разработка бизнес-планов и другие услуги. Мировые глобализационные и интеграционные процессы в сфере экономики имеют непосредственное влияние и на аудиторскую деятельность, в том числе и в Украине. Поэтому углубленного исследования требуют вопросы основных норм, целей и направлений аудиторской деятельности, которые отвечают современным запросам и ожиданиям.

Постановка проблемы. Различные аспекты проблем прошлого и современного отечественного аудита стали предметом изучения ряда украинских ученых, среди которых В. П. Бондарь, Г. Н. Давыдов, Н. И. Дорош, Т. А. Каменская, Е. А. Петрик, Н. Н. Проскурина, М. С. Пушкарь, А. Ю. Редько, В. С. Рудницкий, В. В. Рядская, Н. С. Шалимова, В. А. Шевчук и другие. Изучение научных работ указанных авторов свидетельствует о наличии некоторых разногласий в их взглядах по тем или иным вопросам аудита, что обуславливает необходимость их углубленного комплексного исследования. Кроме того существует определенное несоответствие национального законодательства в отношении аудиторской деятельности законодательным требованиям ЕС, в частности Директиве 2013/34/ЕС Европейского Парламента и Совета от 26 июня 2013 года; Директиве 2006/43/ЕС от 17 мая 2006 с изменениями, внесенными Директивой 2014/56/ЕС Европейского Парламента и Совета Европы от 16 апреля 2014 и Регламента ЕС № 537/2014, в том числе о необходимости обязательного аудита субъектов общественного интереса. Целью данного исследования является определение основных научно-практических проблем состояния и развития аудита в Украине, решение которых должно привести к формированию новой парадигмы аудита, а также предоставление рекомендаций по трансформации и адаптации украинского законодательства в сфере аудиторской деятельности к нормативным требованиям ЕС, учитывая необходимость реализации условий Соглашения об ассоциации с Европейским Союзом.

Изложение основного материала исследования. Специфичность науки об аудите заключается в том, что она формируется под влиянием проблем практического характера, а нерешенность и неурегулированность большинства из этих практических проблем – привели к кризису и необходимости изменения парадигмы аудита. Выясним взаимосвязь между наукой и практикой аудита. Австрийский ученый И.А. Шумпетер утверждает, что: «Наука – это любой вид знания, которое является объектом сознательного совершенствования. Наука – это любая область знаний, которая создала специализированную технику поиска и интерпретации (анализа) фактов» [10].

Профессор М. С. Пушкарь отмечает: «Любое знание становится наукой тогда, когда объект исследования требует теоретического обобщения, на основе которого можно решать сложные проблемы практики» [7, с. 30]. Приведенные утверждения в полной мере касаются и аудита, который постоянно нуждается в совершенствовании, и должен развиваться с учетом влияния на процесс углубления гармонизации и интеграции аудита ряда факторов, к которым следует отнести: государство, национальные особенности учета и контроля, общество, предприятия-клиенты (заказчики аудита), внешние пользователи, аудиторские

фирмы (международные и отечественные), внешние воздействия (законодательные, политические, международные, глобализационные), профессиональные организации, академическая наука и другие.

Научная мысль с учетом современных потребностей практики аудита должна дать ответ на вопрос: Как и почему должна трансформироваться, и какой должна стать современная парадигма аудита?

Достаточно основательно вопрос парадигмы учета, анализа, контроля и аудита, а также направления ее реформирования в современных условиях хозяйствования исследованы в коллективной монографии под общей редакцией А. А. Пилипенко [9]. В широком смысле под парадигмой следует понимать «набор норм и правил, устанавливающих определенные границы и предопределяющих, как действовать в этих пределах» (Д. Баркер [1, с. 32]) и «систему взглядов» (Т. Кун [5]).

По нашему мнению «парадигму аудита» следует трактовать как особый порядок (стиль) мышления и формирования профессионального мнения, совокупность устоявшихся взглядов (общества и профессионалов) и в целом миссию аудита на определенном этапе его развития.

Исследование генезиса аудита позволяет выделить следующие этапы эволюции его парадигм: 1. Выявление мошенничества; 2. Выявление мошенничества и выявления ошибок в учетных записях; 3. Выявление мошенничества и оценка достоверности, прозрачности финансовой отчетности; 4. Определение достоверности финансовых отчетов и выявления ошибок в учете; 5. Определение правдивости и достоверности финансовых отчетов, оценка системы внутреннего контроля (нынешняя парадигма). Проведенный анализ изменения роли и задач аудита, а также ожиданий пользователей и общества в целом позволил сформулировать новую его парадигму так: «Определение правдивости и достоверности финансовых отчетов; оценка системы внутреннего контроля, эффективности хозяйственных операций, их экономичности и социальной значимости, а также прогнозные оценки». Неоднозначность и часто противоречие взглядов на суть, назначение, приоритеты, задачи, объекты аудита свидетельствуют о необходимости постоянного развития научной мысли в этой области исследования. Трансформация современной парадигмы аудита должна быть тесно увязана с необходимостью разработки Национальной концепции развития аудиторской деятельности в Украине. Эту концепцию крайне важно создать (совместными усилиями ученых и практиков) и оформить в виде официального документа Аудиторской Палаты Украины (АПУ), который бы стал дорожной картой развития аудита в Украине. Первым шагом к определению основных концептуальных положений аудита должно стать принятие качественно нового Закона Украины «Об аудиторской деятельности». Все аудиторское сообщество должно действовать исключительно в интересах развития профессии, защиты интересов широкого круга пользователей и реализации евроинтеграционного вектора движения нашего государства.

При определении и формировании новой парадигмы аудита необходимо учесть:

1. Бесспорное влияние на аудит других наук и дисциплин;
2. Влияние глобализационных процессов и взаимосвязи с международными, европейскими и другими профессиональными организациями и учреждениями;
3. Новые цели, ценности и задачи аудита;
4. Новые объекты и виды аудита, направления аудиторской деятельности.
5. Совершенствование организации аудиторской деятельности на разных уровнях.

Кратко рассмотрим влияние указанных позиций на парадигму аудита.

Первое: влияние на аудит других наук и дисциплин. В процессе развития парадигмы аудита следует учитывать потребности сочетания интердисциплинарного и междисциплинарного подходов, которые уже имеют такие проявления: использование компьютерных методов в аудите, теории информации, современных методов статистики, экономико-математических методов, кибернетики, финансовой математики, прогнозирования, моделирования, методов риск-менеджмента, системного анализа, оценки и

других, которые до недавнего времени были не характерны для аудиторской деятельности. То есть должна произойти определенная трансформация методологии аудита, как совокупности методов присущих той или иной науке.

Второе: Влияние глобализационных процессов и взаимосвязи с международными, европейскими и другими профессиональными организациями и учреждениями. По степени проникновения глобализации Украина в глобальном рейтинге находится на 52 позиции среди 139 государств мира [4]. Сейчас безальтернативной является интеграция Украины в Европейское экономическое пространство, предполагающее развитие национальной, социально ориентированной, конкурентоспособной экономики инновационного типа. Поэтому аудиторы в своей деятельности должны учитывать характер новых экономических отношений; влияние системного финансово-экономического кризиса, в частности нарастающие процессы тенизации мировой банковской индустрии; появление новых категорий, институтов и законодательства; процессы укрупнения (слияния) аудиторских фирм, мировую монополизацию рынка аудиторских услуг международными аудиторскими компаниями. Для понимания структуры мирового рынка аудиторских услуг приводим данные рейтинга международных аудиторских сетей, ассоциаций и альянсов (таблица 1).

Отечественный аудит не может быть избавлен от мировых и европейских влияний. А это означает, что следует продолжить работу по обеспечению адекватного применения на практике Международных стандартов контроля качества, аудита, обзора, другого предоставления уверенности и сопутствующих услуг для создания нормативной базы признания качества наших аудиторских услуг. Международные стандарты аудита (МСА) также не остаются без изменений и проходят постоянный процесс совершенствования, развития, создания новых нормативных документов. Сейчас аудиторы Украины должны придерживаться в процессе своей профессиональной деятельности норм МСА в редакции 2014 года.

Таблица 1

Мировой рейтинг Сетей и Ассоциаций в сфере аудита
(*International Accounting Bulletin, 2015, 2014, 2013**)

<i>Сеть/Ассоциация</i>	<i>Годовой доход (\$m) 2015г.</i>	<i>Годовой доход (\$m) 2014г.</i>	<i>Годовой доход (\$m) 2013г.</i>
1. PwC	35 356	34 200	32 400
2. Deloitte	33 952	33 952	32 088
3. Ernst&Young	28 655	27 369	25 892
4. KPMG	24 440	24 820	23 420
5. BDO	5 403	7 021	6 453
6. Grant Thornton Int.	4 632	4 728	4 519
7. Praxity	4 487	4 391	4 082
8. Baker Tilly Int.	3 807	4 364	3 714
9. RSM	3 641	3 562	3 404
10. Nexia International	3 082	3 435	3 168

* http://www.kagaudit.com/i/lng.ua/page.about_international

Украина подписала и ратифицировала финальную экономическую часть соглашения об ассоциации с Европейским Союзом. Европейский вектор развития Украины предусматривает приход европейского бизнеса на нашу территорию и построение отечественного бизнеса на

европейских началах. Эти качественно новые бизнесы нуждаются в высококвалифицированных услугах аудиторов, и такие услуги должны оказывать не только международные или европейские аудиторские компании, а и опытные отечественные аудиторы (аудиторские фирмы) с должным уровнем оплаты их труда. Продолжается работа по адаптации отечественного законодательства к требованиям Директив ЕС: 1) Директивы 2013/34/ЕС Европейского Парламента и Совета от 26 июня 2013 года [2]; 2) Директивы 2014/56 / ЕС Европейского Парламента и Совета Европы от 16 апреля 2014, вносящий изменения в Директиву 2006/43/ЕС об обязательном аудите годовых отчетов и консолидированных отчетов (далее – 56 Директива 2014) [3]; 3) Регламента (ЕС) № 537/2014 Европейского парламента и Совета от 16 апреля 2014 об особых требованиях к обязательному аудиту субъектов общественного интереса и отмены Решение Европейской комиссии 2005/909/ЕК [8], который касается исключительно обязательного аудита субъектов общественного интереса. В этих документах главное место занимает вопрос регулирования аудита субъектов общественного интереса, который в Украине в настоящее время фактически находится вне правового поля. Подчеркнем, что кроме финансовой отчетности аудиторам необходимо подтверждать отчет об управлении в отношении его соответствия финансовой отчетности и требованиям действующего законодательства. Регламент (ЕС) № 537/2014 подчеркивает, что функция общественного интереса обязательного аудита означает, что на качество работы внешнего аудитора или аудиторской компании полагается широкий круг людей и организаций. Надлежащее качество аудита способствует упорядочению функционирования рынков, повышая целостность и эффективность финансовой отчетности. Таким образом, внешние аудиторы выполняют особо важную общественную роль [8]. Поэтому, в Закон Украины «Об аудиторской деятельности» необходимо внести соответствующие изменения, которые бы четко определяли необходимость проведения обязательных аудиторских проверок субъектов общественного интереса с указанием их расширенного перечня в Украине.

Также дополнений требует Порядок ведения Реестра аудиторских фирм и аудиторов АПУ в части толкования специальных требований, которых должны придерживаться аудиторы (аудиторские фирмы), при осуществлении аудита субъектов общественного интереса. В перечне услуг, которые могут предоставлять аудиторы (аудиторские фирмы), среди сопутствующих услуг следует четко выделить те, которые несовместимы для одновременного выполнения аудита субъектов общественного интереса, в том числе с установлением ограничения на их стоимостное соотношение при получении оплаты от одного клиента. Особое внимание следует уделить вопросу надлежащего обеспечения независимости аудитора от субъектов общественного интереса, отчетность которых они проверяют. В законодательстве следует выписать нормы, предусматривающие необходимость ежегодного подтверждения Комитетом по аудиту клиента (или другим органом, исполняющим аналогичные функции) независимости аудитора, а также порядок оценки и сообщения самим аудитором о любых угрозах его независимости и принятых мерах по их избежанию. Существенным является уточнение порядка ротации аудиторских фирм. Максимальный срок сотрудничества аудиторской фирмы с субъектом общественного интереса не должен превышать десяти лет, а минимальный – один год. Продолжение максимального срока сотрудничества возможно только путем проведения публичного тендера на будущие аудиты или выполнения общего аудита вместе с другой аудиторской фирмой. Перерыв после окончания максимального срока сотрудничества аудитора (аудиторской фирмы) с субъектом общественного интереса до возобновления права вновь выполнять обязательные аудиты должна составлять не менее четырех лет. Сейчас Положения об обеспечении независимости аудитора в Украине содержит только одно требование о ротации (не менее одного раза в семь лет) руководителя группы выполнения задания по предоставлению уверенности.

Стоит обратить внимание на Постановление КМУ №390 от 4.06.2015г. [6] по определению критериев, согласно которым привлекаются аудиторские фирмы к проведению

аудита финансовой отчетности или консолидированной финансовой отчетности некоторых субъектов хозяйствования государственного сектора экономики. Этот документ содержит требования к аудиторским фирмам, которые имеют право на проведение аудита крупных предприятий в государственном секторе, создают определенную угрозу деятельности и дискриминации отечественных аудиторских фирм по сравнению с международными аудиторскими сетями, в том числе – наличие в составе аудиторской фирмы не менее 100 штатных работников, из которых не менее 5 сертифицированных аудиторов, а также не менее 15 работников с сертификатами ACCA, AICPA или ICAEW; а ежегодный доход аудиторской фирмы в течение последних трех лет составляет не менее 30 млн. гривен. Выходом из этой ситуации может стать практика обязательного привлечения к совместному аудиту, который проводится международными аудиторскими компаниями, одной или двух отечественных аудиторских фирм.

Требует урегулирования вопрос оплаты аудита субъектов общественного интереса: сумма оплаты не должна превышать 15% общего дохода аудиторской фирмы. Такая информация должна обнародоваться вместе с примененными мерами по обеспечению независимости аудитора относительно его клиента.

56 Директива и Регламент (ЕС) № 537/2014 выдвигают дополнительные требования к аудиторской отчетности по результатам аудита субъектов общественного интереса, выполнение которых обеспечит достижение единых требований, прозрачности, понятности и доверия к отчетам аудиторов в отношении субъектов общественного интереса. Аудиторский отчет объемом в две страницы уже не удовлетворяет пользователей, он не эффективен. Обновленный МСА 700 способствует увеличению ценности аудиторского отчета путем предоставления более существенной и полной информации для пользователей финансовых отчетов.

Третье: Новые цели, ценности и задачи аудита. Аудит должен стать эффективным инструментом, который не только констатирует реальную картину показателей финансовой отчетности (этого уже недостаточно), а предоставляет необходимую информацию для улучшения менеджмента, управления. Следовательно, возникает потребность в новом качестве аудита, который бы добавлял ценности бизнесу и выполнял функцию общественного интереса, поскольку на качество работы внешнего аудитора или аудиторской компании полагается широкий круг людей и организаций. К относительно новым современным задачам аудита можно отнести следующие: оценка информационной безопасности бизнеса; диагностика информационных систем бухгалтерского учета; выявление и оценка корпоративного мошенничества и манипулирования данными; оценка эффективности процессов управления; оценка присущих бизнесу рисков и уровня корпоративного контроля и другие.

Четвертое: Новые объекты и виды аудита, направления аудиторской деятельности. Расширение видов деятельности хозяйствующих субъектов, осуществление специфических хозяйственных операций и необходимость их контроля, рост информационных потребностей различных групп пользователей обуславливают возникновение новых объектов аудита, среди которых можно выделить следующие:

- *Аудит интегрированной отчетности:* для пользователей этих отчетов важны открытость и комплексная оценка финансовой и управленческой отчетности, статистических отчетов, отчетности по устойчивому развитию, отчета об управлении и отчета о рисках и возможностях;

- *Аудит социальной отчетности,* которая является одной из разновидностей нефинансовых отчетов. В большинстве европейских стран (например, Великобритания, Швеция, Франция, Дания, Испания), в Китае, Бразилии и других странах законодательно урегулированы вопросы представления компаниями нефинансовых отчетов по экологическим и социальным вопросам, противодействию коррупции. Составление таких отчетов в Украине является добровольной инициативой предприятий (в основном крупного бизнеса). Поэтому

актуальный вопрос – принятие аналогичных законодательных актов в нашем государстве, разработка методик их аудиторской проверки;

- *Аудит инноваций*: контроль инвестиционных проектов и других видов инновационной деятельности, оценка эффективности их внедрения, адекватность отражения в учете и отчетности;

- *Аудит отчетности предприятий электронной коммерции*: особенности заключаются в определении рисков, планировании проверки, методах и способах получения аудиторских доказательств, оценке программного обеспечения и веб-сайта и др.;

- *Аудит интеллектуальной собственности, нематериальных активов* (торговые марки, авторские права, смежные права, сайты и др.);

- *Для банковской сферы*: Аудит платежных систем, выявление мошенничества с платежными картами и киберпреступности, аудит операций с электронными деньгами и других специфических банковских операций.

Приоритетные для развития виды аудита и аудиторских услуг: а) в связи с запланированной правительством приватизацией большого количества государственных предприятий и ожиданиями новых инвестиций – развитие так называемого прединвестиционного (предприватизационного) аудита «Дью дилидженс»; б) аудит процедур банкротства, санации и ликвидации предприятий; в) налоговый аудит; г) стратегический аудит; д) операционный аудит; е) обзорные проверки и экспресс-аудит; е) консалтинговые услуги по экономическому анализу и интерпретации информации; ж) аудит информационных систем с помощью специальных программных продуктов.

Пятое: Совершенствование организации аудиторской деятельности на разных уровнях. Среди неотложных организационных мероприятий, направленных на обеспечение условий соответствия отечественного аудита мировым и европейским требованиям предлагаем реализовать следующие первоочередные:

- ✓ Совершенствование системы надзора за деятельностью аудиторских фирм (аудиторов) в Украине путем создания независимого органа общественного надзора;
- ✓ Разработка системы оценки конкурентоспособности отечественных аудиторских фирм и эффективности их деятельности;
- ✓ Обеспечение надлежащего контроля качества аудита и аудиторских услуг;
- ✓ Разработка новой концепции подготовки и сертификации аудиторов в Украине, соответствующей мировой практике.

Выводы. Проблем в аудите очень много, однако решение их – это толчок к развитию, возможность изменить ситуацию к лучшему. Стоит осмыслить известное выражение Уинстона Черчилля, который утверждал: «Пессимист видит трудности в каждой возможности, а оптимист – в каждой трудности видит возможности». Аудиторы и регуляторы рынка аудиторских услуг совместно должны поднять профессию на качественно новый уровень, чтобы результаты их работы соответствовали современным ожиданиям общества, отдельных заказчиков услуг и других заинтересованных сторон, и тем самым улучшить инвестиционный климат в государстве, предоставить гарантии качества информации (отчетов), на основе которых принимаются управленческие решения.

Библиография:

1. Баркер Д. Парадигмы мышления. Как увидеть новое и преуспеть в меняющемся мире / Д. Баркер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 187 с.
2. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року «Про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній, що вносять поправки у Директиву 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради і яка відміняє Директиви Ради 78/660/ЄЄС та 83/349/ЄЄС: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/attachments/article/762/Direktiva%202014-56-EU.pdf>

3. Директива 2014/56/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи від 16 квітня 2014 р., що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річних звітів та консолідованих звітів: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/attachments/article/762/Direktiva%202014-56-EU.pdf>
4. Індекс проникнення глобалізації 2013. Наукова експертиза IESE Business School of the University of Navarra [Electronic resource]. – Accessed mode: <http://www.iese.edu/>
5. Кун Т. Логика и методология науки. Структура научных революций: [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newlibrary.ru/book/kun_tamos.html
6. Постанова КМУ “Деякі питання проведення аудиту суб'єктів господарювання державного сектору економіки ” № 390 від 04.06.2015: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248248066>
7. Проблеми і перспективи розвитку аудиту в Україні: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Пушкаря М.С. – Тернопіль: «Карт-бланш», 2012. – 220с.
8. Регламент (ЄС) № 537/2014 Європейського Парламенту і Ради від 16 квітня 2014 року про особливі вимоги до обов'язкового аудиту суб'єктів суспільного інтересу та відміни Рішення Європейської комісії 2005/909/ЄК : [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/EXTCENFINREPREF/Resources/4152117-1380634652337/9346897-1417533469219/starep_minsk_02.pdf
9. Розвиток теоретико-методологічних засад обліку, аналізу, контролю і аудиту: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. А. А. Пилипенка та к.е.н., проф. Г. Ф. Азаренкова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 640с.
10. Шумпетер Й.А. История экономического анализа: в 3 т. / Шумпетер Й.А.; пер. с англ.; под ред. В.С. Автономова. – СПб.: Экономическая школа, 2004. – Т.1. – 496 с.

CERINȚE SPECIFICE AUDITURILOR COMPONENTELOR ȘI ELEMENTELOR INDIVIDUALE ALE SITUAȚIILOR FINANCIARE

Iachimovschi Anatolie, dr., conf. univ., ASEM

aiachimovschi@mail.ru

Țugulschi Iuliana, dr., conf.univ., ASEM

iuliana3989@gmail.com

Rezumat. Scopul acestui studiu este de a identifica și de a specifica cerințele standardelor profesionale la exercitarea auditurilor componentelor și elementelor individuale ale situațiilor financiare. O misiune de acest fel nu poate fi confundată cu un audit al unui set complet de situații financiare. Studiul de față își propune să prezinte o sinteză a tuturor cerințelor standardelor internaționale de audit care sunt relevante acestor audituri.

Abstract. The aim of this study is to identify and specify the requirements of professional standards in an audit of a component or aspect of financial statements. A mission of this kind cannot be confused with an audit of a complete set of financial statements. The present study aims to present a synthesis of all the requirements of international auditing standards that are relevant this audits.

Cuvinte-cheie: auditor, cadru de raportare, control intern, misiune de audit, persoane însărcinate cu guvernarea, proceduri de audit, probe de audit, situații financiare, standarde internaționale de audit.

Rezultate și discuții

Auditurile componentelor individuale ale situațiilor financiare, elementelor specifice, conturi sau aspecte ale situațiilor financiare reprezintă misiuni care trebuie abordate în mod special prin prisma cerințelor standardelor profesionale.

Există anumite dispoziții la exercitarea misiunilor de audit care au ca obiect de verificare o componentă individuală a situațiilor financiare sau un element specific al unei situații financiare și notele aferente. În cadrul acestor misiuni de audit trebuie luate în considerare atât prevederile ISA 805 „Considerente speciale – audituri ale componentelor individuale ale situațiilor financiare, elementelor specifice, conturi sau aspecte ale situațiilor financiare” cât și ISA-urile aplicabile auditurilor situațiilor financiare, a căror domeniu de aplicare este prezentat în tabelul de mai jos.

Cadrul de referință privind auditurile componentelor și elementelor individuale ale situațiilor financiare

Standardele Internaționale de Audit	Domeniul de aplicare
ISA 100 – ISA 700	Adaptarea la circumstanțele aplicate auditorilor altor informații financiare istorice
ISA 800	Auditul situațiilor financiare întocmit în conformitate cu cadrele generale cu scop special
ISA 805	Audituri ale componentelor individuale, elementelor specifice, conturilor sau altor aspecte ale situațiilor financiare

ISA-urile din seria 100-700 se aplică unui audit al situațiilor financiare și urmează să fie adaptate, după caz, în circumstanțele în care sunt aplicate auditurilor altor informații financiare istorice. ISA 800 „Considerente speciale – auditul situațiilor financiare întocmit în conformitate cu cadrele generale cu scop special”, de asemenea, se aplică auditului unei componente sau element individual al situațiilor financiare dacă aceste situații sunt întocmite cu un cadru de raportare general sau cu unul cu scop special.

Însă, potrivit ISA 600 “Considerente speciale – auditurile situațiilor financiare ale grupului (inclusiv activitatea auditorilor componentelor)” cerințele ISA 800 nu sunt relevante în cazul raportului unui auditor al componentei, emis ca rezultat al activității efectuate asupra informațiilor financiare ale unei componente la cererea echipei misiunii grupului în scopul unui audit al situațiilor financiare ale grupului.

În contextul ISA 805, ca exemplu de componentă sau prezentare individuală al unei situații financiare se consideră:

- bilanțul, situația de profit și pierdere, situația modificărilor capitalului propriu sau situația fluxurilor de numerar;
- raport întocmit de companie pentru pagubele care au avut loc, dar care nu au fost prezentate în notele explicative la situațiile financiare.

Elementul individual reprezintă un element, cont sau aspect al unei situații financiare. Astfel ca element specific, cont sau aspect al unei situații financiare constituie:

- valoarea înregistrată a imobilizărilor necorporale identificate sau răspunderea pentru survenit, dar neraportat;
- prevederile sau clauzele unui portofoliu de asigurare, privind conturile de creanțe și provizioanele aferente;
- cheltuielile angajate de contractele de leasing, inclusiv notele explicative.

Notele aferente situațiilor financiare alcătuiesc, de obicei, un rezumat al politicilor contabile semnificative și alte informații explicative relevante pentru situația financiară sau pentru un element.

Aplicarea ISA-urilor în cadrul unui audit al unei componente individuale sau unui element specific al situațiilor financiare necesită o abordare adecvată pe fiecare etapă de exercitare a lucrărilor misiunii, precum este prezentat în figura de mai jos:

<i>Etapele misiunii</i>	<i>Cerințe specifice etapei</i>
Acceptarea misiunii	<i>Acceptabilitatea cadrului de raportare financiară Respectarea dispozițiile etice relevante Aplicarea ISA-urilor</i>
Planificarea și exercitarea lucrărilor misiunii	<i>Adaptarea ISA-urilor relevante auditului Stabilirea unui prag de semnificație mai scăzut</i>
Formularea unei opinii și raportarea acesteia	<i>Aplicabilitatea prevederilor generale de raportare Respectarea cerințelor privind modificarea opiniei de audit</i>

Fig.1. Cerințele etapelor de exercitare a auditurilor componentelor și elementelor individuale ale situațiilor financiare

CERINȚE LA ACCEPTAREA MISIUNII

Auditorul trebuie să determine măsura în care auditul în conformitate cu ISA-urile este aplicabil și în cazul misiunii de audit a unei componente sau element individual al situațiilor financiare. Un audit în conformitate cu ISA-uri este efectuat pe baza premisei că conducerea și acolo unde este cazul persoanele însărcinate cu governanța, au recunoscut și înțeles faptul că au responsabilitatea:

- pentru pregătirea și prezentarea fidelă a situațiilor financiare în conformitate cu cadrul general de raportare financiară aplicabil;
- unui control intern de o asemenea natură pe care conducerea și, acolo unde este cazul, persoanele însărcinate cu governanța îl consideră necesar pentru a permite pregătirea de situații financiare care să nu conțină denaturări semnificative, fie ele datorate fraudei, fie erorii;
- să ofere auditorului acces la toate informațiile pe care conducerea și acolo unde este cazul persoanele însărcinate cu governanța le consideră a fi relevante pentru pregătirea situațiilor financiare, cum ar fi înregistrări, documentație și alte aspecte.

Standardul Internațional privind Controlul Calității (ISQC) 1 „Controlul calității pentru firmele care efectuează audituri și revizuirile ale situațiilor financiare, precum și alte misiuni de asigurare” stabilește anumite prevederi referitor la acceptarea sau continuarea angajamentului de audit. Conform prevederilor acestui standard, o misiune poate fi acceptată sau continuată de firma de audit dacă firma de audit dispune de personal competent, asigură respectarea principiilor și respectiv a regulile eticii profesionale, deține probe aferente evaluării integrității clientului.

Acceptabilitatea cadrului de raportare financiară. Această cerință este stipulată de ISA 210 “Convenirea asupra termenilor misiunilor de audit,” punctul 6 litera (a). Astfel auditorul va determina măsura în care aplicarea cadrului de raportare financiară va avea drept rezultat o prezentare care furnizează dezvăluiri adecvate de informații, care permit utilizatorilor țintă să înțeleagă informațiile transmise de situațiile financiare sau de element, precum și efectul tranzacțiilor și evenimentelor semnificative asupra informațiilor transmise de situațiile financiare sau de element.

Auditorul, în acest caz trebuie să dea dovadă de insistență privind obținerea acordului conducerii entității auditate cu privire la faptul că recunoaște și înțelege responsabilitatea sa referitor la raportarea financiară, la asigurarea unui control intern adecvat acestei raportări și accesului la informații și persoane.

Acest acord trebuie obținut și în cazul când se auditează o singura componentă a situațiilor financiare sau un anumit element din situația financiară, chiar și dacă misiunea în cauză este realizată în paralel cu auditul unui set complet de situații financiare ale entității. Din motivul că

majoritatea elementelor din respectivele situații financiare sunt interconectate este posibil ca auditorul să nu poată lua în considerare componenta situațiilor financiare sau elementul izolat.

Astfel, indiferent de faptul, se auditează o singură componentă a situațiilor financiare sau un anumit element din situația financiară, deoarece acestea aparțin entității trebuie de luat în considerare că pregătirea situațiilor financiare de către conducere și, acolo unde este cazul de persoanele însărcinate cu guvernarea necesită:

- identificarea cadrului general de raportare financiară aplicabil în contextul oricăror legi sau reglementări relevante;

- pregătirea situațiilor financiare în conformitate cu acel cadru general;

- includerea unei descrieri adecvate a acelui cadru general în situațiile financiare.

Mai mult decât atât, pregătirea situațiilor financiare cere conducerii exercitarea unui raționament profesional în efectuarea de estimări contabile care sunt rezonabile în circumstanțele date, precum și selectarea și aplicarea politicilor contabile adecvate.

Respectarea dispozițiilor etice relevante. La etapa acceptării desemnării sau a redeseemnării misiunii este necesară o asigurare rezonabilă privind faptul că firma și personalul acesteia respectă dispozițiile etice relevante, inclusiv cele care se referă la independență.

ISQC 1 stabilește responsabilitățile firmei de audit, iar ISA 220 „Controlul calității pentru auditul situațiilor financiare” stabilește responsabilitățile partenerului misiunii, în acest caz, stabilirea de politici și proceduri proiectate privind respectarea dispozițiilor etice relevante. Cerințele standardului se referă, de asemenea, și la responsabilități pentru calitatea auditului, acceptarea și continuarea misiunii de audit, selectarea membrilor echipei de audit, realizarea misiunii de audit, monitorizarea procesului de audit.

Codul IFAC impune ca auditorul să fie independent de entitatea auditată. Acest cod descrie independența ca o noțiune care cuprinde atât independența în gândire cât și independența în aparență. Independența auditorului față de entitatea auditată protejează abilitatea auditorului de a-și forma o opinie de audit fără a fi afectat de influențele care ar putea compromite acea opinie. Independența mărește abilitatea auditorului de a acționa cu integritate, de a fi obiectiv și de a menține o atitudine de scepticism profesional.

Aplicarea ISA-urilor. ISA-urile sunt elaborate în contextul unui audit al situațiilor financiare, respectiv acestea trebuie adaptate în funcție de necesitatea circumstanțelor atunci când se aplică unui audit al unei singure componente a situațiilor financiare sau al unui anumit element din situația financiară.

La această etapă ISA 210 „Convenirea asupra termenilor misiunilor de audit” prevede ca termenii conveniți ai misiunii de audit să includă forma așteptată a oricăror rapoarte care urmează a fi emise de auditor. De aceea, auditorul trebuie să ia în considerare măsura în care forma așteptată a opiniei este adecvată circumstanțelor. ISA 200 „Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit” insistă ca auditorul să se conformeze cu toate ISA-urile relevante pentru audit.

În circumstanțe excepționale, auditorul poate considera necesar să se abată de la o cerință relevantă dintr-un ISA, el efectuând proceduri de audit alternative pentru a atinge obiectivul acelei cerințe. În situația în care auditorul ajunge la concluzia că un audit al unei componente independente a situațiilor financiare sau al unui element specific al unei situații financiare, în conformitate cu ISA-urile, poate să nu fie potrivit, auditorul poate discuta cu conducerea entității auditate măsura în care un alt tip de misiune ar fi mai potrivit.

CERINȚE LA PLANIFICAREA ȘI EFECTUAREA MISIUNII

Adaptarea ISA-urilor relevante auditului. În planificarea unui audit al situațiilor financiare individuale sau al unui element specific al unei componente individuale a situațiilor financiare, auditorul trebuie să adapteze toate ISA-urile relevante auditului, după cum este necesar în circumstanțele misiunii. Astfel, declarațiile scrise ale conducerii cu privire la un set complet de situații financiare ar fi înlocuite de declarațiile scrise cu privire la prezentarea componentei

situațiilor financiare sau cu privire la elementul care este în conformitate cu cadrul de raportare financiară aplicabil.

Orice misiune de audit debutează cu abordarea generală a misiunii și o determinare a scopului în sine. Planificarea are ca finalitate precizarea naturii și întinderii lucrărilor de audit, stabilite în rezultatul aprecierii riscurilor de denaturare semnificativă și respectiv a evaluării preliminare a sistemului de control intern al entității auditate.

Riscurile respective presupun și cazuri când careva element poate fi denaturat drept rezultat al unei fraude, al tranzacțiilor cu părțile afiliate sau a unei aplicări incorecte a principiului de continuitate a activității cerut de cadrul general de raportare financiară aplicabil. Prin urmare, ISA-uri precum ISA 240 „Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare”, ISA 550 „Părți afiliate” și ISA 570 „Principiul continuității activității” sunt, în general relevante chiar și atunci când numai un element specific al situației financiare constituie subiectul auditului.

Evaluarea controlului intern se va concretiza în verificarea practică a eficienței acestui control prin intermediul unor teste de control asociate numai domeniilor semnificative identificate în etapele anterioare. Efectuarea acestor teste se va finaliza prin formularea unor concluzii privind eficiența acestora.

Stabilirea unui prag de semnificație mai scăzut. Conform ISA 320 „Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit”, în planificarea auditului, auditorul face judecăți cu privire la mărimea denaturărilor care vor fi considerate semnificative. Acest termen semnifică faptul că denaturările, inclusiv omisiunile, sunt considerate semnificative dacă, s-ar putea aștepta ca ele, în mod individual sau agregat să influențeze deciziile economice ale utilizatorilor, luate în baza situațiilor financiare.

Pragul de semnificație stabilit pentru o singură componentă a situațiilor financiare sau pentru un anumit element din situația financiară este, de regulă, mai scăzut decât pragul de semnificație stabilit pentru setul complet de situații financiare al entității. Acest aspect va afecta natura, durata și amploarea procedurilor de audit și evaluarea denaturărilor necorectate.

CERINȚE PRIVIND RAPORTAREA

Aplicabilitatea prevederilor generale de raportare. Se aplică cerințele ISA 700 “Formularea unei opinii și raportarea cu privire la situațiile financiare” adaptate după cum este necesar, în circumstanțele misiunii unei singure componente a situațiilor financiare sau pentru un anumit element din situația financiară. Astfel de misiune, exercitată în paralel cu o misiune de audit a unui set complet de situații financiare, necesită exprimarea unei opinii separate pentru fiecare misiune, anume:

- opinia cu privire la misiunea de audit a setului complet de situații financiare ale entității;
- în mod separat se exprimă opinia cu privire la misiunea de audit pentru o situație financiară individuală sau la un element specific al acestor situații financiare.

Din aceste considerente, dacă auditorul concluzionează că prezentarea componentei individuale a situațiilor financiare sau a elementului specific al unei situații financiare nu o/îl diferențiază suficient de setul complet de situații financiare, auditorul trebuie să ceară conducerii să rectifice situația. Auditorul nu trebuie să emită un raport al auditorului care să conțină opinia asupra componentei individuale a situațiilor financiare sau asupra unui element specific al unei situații financiare, până când nu este convins de această diferențiere.

Respectarea cerințelor privind modificarea opiniei de audit. În dependență de tipul opiniei din raportul auditorului cu privire la un set complet de situații financiare, pot apărea următoarele trei situații:

Situația 1. În cazul unei opinii modificate din raportul auditorului cu privire la un set complet de situații financiare ale entității sau dacă acel raport include un paragraf de observații sau un paragraf explicativ, auditorul trebuie să determine efectul pe care acestea îl pot avea asupra raportului auditorului unei componente individuale a situațiilor financiare sau asupra unui element specific al acestor situații financiare. În situația dată, atunci când se consideră adecvat, auditorul trebuie să modifice opinia cu privire la componenta individuală a situațiilor financiare sau la

elementul specific al acesteia, sau să includă un paragraf de observații sau un paragraf explicativ în raportul auditorului.

Situația 2. Auditorul poate concluziona că în raportul de audit trebuie exprimată o opinie contrară sau este imposibilă exprimarea unei opinii asupra setului complet de situații financiare ale entității ca întreg. În astfel de situație ISA 705 „Modificări ale opiniei raportului auditorului independent” nu îi permite auditorului să includă în același raport al auditorului o opinie nemodificată cu privire la componenta individuală a situațiilor financiare individuale care face parte din acele situații financiare sau cu privire la un element specific care face parte din acele situații financiare. Aceasta se explică prin faptul că opinia de audit privind setul complet de situații financiare ar fi în contradicție cu opinia privind componenta individuală a situațiilor financiare individuale sau a unui element specific care face parte din acele situații financiare.

Situația 3. Excepție de la Situația 2, un caz al unui audit al unui element specific, o opinie nemodificată se exprimă doar dacă se respectă așa condiții, precum: auditorului nu i se interzice prin lege sau reglementări să procedeze astfel; acea opinie este exprimată într-un raport al auditorului care nu este publicat alături de raportul auditorului care conține opinia contrară sau în care este imposibil să se exprime o opinie; elementul specific nu constituie o parte semnificativă din setul complet de situații financiare ale entității.

Concluzii

Aplicarea ISA-urilor în cadrul unor audituri ale componentelor individuale sau elementelor specifice ale situațiilor financiare presupune o abordare adecvată pe fiecare etapă de exercitare a lucrărilor misiunii. Rezultatele studiului relevă necesitatea cunoașterii cerințelor de exercitare a lucrărilor de audit atât la angajarea în misiune cât și la celelalte etape.

Astfel, în procesul acceptării sau continuării misiunii trebuie întrunite condiții privind acceptabilitatea cadrului de raportare financiară, respectarea dispozițiilor etice relevante, stabilirea ISA-urilor relevante misiunii.

Anumite cerințe trebuie luate în considerare la planificarea și efectuarea auditurilor componentelor individuale sau elementelor specifice ale situațiilor financiare. Este important ca ISA-urile, identificate ca fiind relevante misiunii, să fie adaptate la circumstanțele auditurilor în cauză și totodată să se opereze cu un prag de semnificație mai scăzut în comparație cu cel stabilit pentru setul complet de situații financiare al entității.

Totuși, aplicabilitatea prevederilor generale de raportare în contextul raportării auditurilor unei componente individuale a situațiilor financiare în condițiile în care se presupune că reprezintă o parte importantă din acele situații financiare, auditorul nu trebuie să exprime o opinie nemodificată cu privire la o componentă individuală dintr-un set complet de situații financiare în cazul când auditorul a exprimat o opinie contrară sau s-a aflat în imposibilitatea exprimării unei opinii cu privire la setul complet de situații financiare ca întreg.

Bibliografie

1. *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Codul Etic al Profesioniștilor Contabili* [online]. Disponibil: [http // www.minfin.md](http://www.minfin.md).
2. *Manual de Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică* [online]. Disponibil: [http // www.minfin.md](http://www.minfin.md).
3. *Ghid privind auditul calității*. București: Irecson, 2010. ISBN 978-973-7694-69-0
4. Arens A., Loebbecke J. *Audit. O abordare integrată*. Chișinău: ARC, 2003. 972 p. ISBN 9975-71-441-3.
5. TIRON TUDOR, Adriana. *Fundamentele auditului financiar*. Cluj-Napoca: Editura Accent, 2013. 321 p. ISBN 978-973-8915-82-4.

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE GUVERNANȚĂ CORPORATIVĂ ȘI IMPACTUL ASUPRA CONTROLULUI INTERN DIN REPUBLICA MOLDOVA

*BÎRCĂ Aliona, dr., conf. univ., ASEM
elenbir@yahoo.com*

Abstract. *Worldwide, the difficulties of corporate governance have become a major topic of interest to academic community and practitioners alike. This is a result of various scandals at board and senior management levels. The emergence of corporate governance is linked to the multitude of scandals persistent in all periods, but appeared laws were designed to resolve these scandals. The internal control system is related to corporate governance, which in turn is a function of the economic development of a country.*

Keywords: *internal control system, corporate governance, financial scandals*

Introducere

Este dificil să vorbești despre apariția guvernantei corporative, fără a reaminti evenimentele care au marcat premisele apariției acesteia. La nivel mondial, dificultățile guvernantei corporative a devenit un important subiect de interes pentru mediul academic și practicieni deopotrivă, ca rezultat al diverselor scandaluri la nivelul consiliului de administrație și al managementului de top. Scandalurile financiare internaționale (Enron, WorldCom; Ahold, Parmalat...) de la începutul secolului nostru au scos în evidență problemele organizării mediului economic de afaceri.

Scopul acestui articol constă în investigarea evenimentelor care au marcat apariția și evoluția guvernantei corporative la nivel internațional și posibilitățile de implementare la nivel național. Întrebarea principală de cercetare rezultă din scop și problematică: Care sunt circumstanțele care determină intensificarea controlului intern și legătura cu guvernanta corporativă? Demersul de cercetare nu se consideră finalizat decât după o evaluare pertinentă a rezultatelor obținute. Ipotezele de cercetare sunt următoarele:

⇒ H1. Intensificarea proceselor de control intern reprezintă una din măsurile impuse de legislație

cu rolul de a asigura succesul pe termen lung al unei entități ;

⇒ H2. Sistemul de control intern constituie un ansamblu de procese impuse prin lege. Procesele de control intern prost concepute sau care se aplică în mod formal pot genera mai mult rău decât bine.

Testarea primei ipoteze impune utilizarea metodei istorice, în timp ce pentru testarea ipotezei a doua se recomandă paradigma pozitivistă și în special cea normativă, cu referire la Legea Contabilității și Codul de Guvernare Corporativă din Republica Moldova.

Delimitarea originii și a evenimentelor care au marcat evoluția guvernantei corporative vizavi de controlul intern

Dimensiunile istorice ale guvernantei corporative au demonstrat semnificația în momentul când proprietarii acțiunilor au suferit importante pierderi. Rezultatele unei guvernante se repercutează direct asupra performanțelor entității prin eficiența utilizării resurselor. O guvernanta corporativă bună (Foreman-Peck & Hannah, 2013) trebuie să protejeze interesele acționarilor și să clarifice neînțelegerile legate de delegare în cadrul firmei și cele care nu au fost anticipate în actul de constituire și statutul companiei. Separarea proprietarilor de activitatea curentă a companiei implică delegarea responsabilităților și a controlului între consiliul de administrație și managementul de top.

Este dificil să vorbești despre apariția guvernantei corporative, fără a reaminti evenimentele care au marcat premisele apariției acestora. Unul din acestea se referă la eșecul organizației corporative: falimentul Medici Bank din Florența în 1494, generat de cheltuielile nejustificate ale managerilor și lipsa mecanismelor de control.

Istoria guvernantei corporative pe la mijlocul secolului al XIX-lea se orientează spre industria căilor ferate. La început, a înregistrat o dezvoltare intensă în Marea Britanie între anii 1820 – 1830, remarcându-se, prin investiții masive în utilaje de fabricare a echipamentelor, în achiziții de terenuri și în forță de muncă specializată. Ulterior, corporațiile de căi ferate au proliferat în SUA până la izbucnirea Războiului Civil American din 1860. În timp ce societățile anterioare, cum ar fi British East India Company, erau societăți mari, corporațiile de căi ferate erau și mai mari și aveau mai mult de câteva sute de angajați. Noile corporații de căi ferate au dezvoltat infrastructuri de management inovatoare și ierarhii care permiteau companiei să funcționeze eficient și profitabil prin coordonarea a mii de angajați cu o varietate de funcții complexe interconectate. Multe companii de căi ferate au avut nu mai puțin de 50-60 manageri înainte de 1850 și sute de manageri cu diverse nivele ierarhice de administrare și responsabilitate în următorii ani (Galambos, 1975, Micklethwait și Wooldridge, 2003). Guvernul federal, entuziasmat de creșterea rapidă a corporațiilor, a favorizat investitorii prin înființarea Bursei de Valori (NYSE) la New York în anul 1817.

În timp ce corporațiile de căi ferate au dominat economia SUA din secolul al XIX-lea, creșterea lor a stimulat și expansiunea altor industrii, cum ar fi American Telephone & Telegraph, General Electric, General Motors, DuPont, Coca-Cola, și Standard Oil (Galambos, 1975, Smith și Dyer, 1996). Astfel, managerii și investitorii din afaceri au început să aprecieze corporațiile mari ca un obiectiv de dorit la începutul secolului al XX-lea.

Reglementarea relațiilor dintre acționari și cei care administrează averea proprietarilor este o dovadă de protecție din partea instituțiilor publice. În 1845, Marea Britanie a introdus legea *Companies Clauses Consolidation Act*, care a avut, ca obiectiv, legalizarea raportărilor financiare, a regulilor de votare și de consolidare. Scandalul băncii britanice Royal Bank din 1856 dintre acționari și deponenți a fost revendicat de legea respectivă. Reformele radicale în Marea Britanie au continuat prin ***Joint Stock Companies' Act* din 1856 prin încurajarea** acționarilor de a-și continua atribuțiile. Deși obiectivul principal al legii a fost creșterea obligațiilor de informare ale societăților pe acțiuni, totuși a fost urmat de multe eșecuri în care banii acționarilor au fost pierduți din neglijență sau în mod fraudulos. O altă lege în această direcție se referea la *Partnership Act* din 1890, prin care administratorii companiei, vinovați de abateri, dezinformare sau de tranzacționări frauduloase, au fost obligați să plătească despăgubire totală celor afectați. Deși *Companies Act* din 1900 a extins obligațiile de publicare a bilanțului pentru companiile înregistrate la bursă, în aceleași timp, a contribuit la creșterea presiunii și a declanșat declinul unor corporații importante, cum ar fi Railway.

Falimentul *Allied Crude Vegetable Oil Refining Corporation*, la începutul anilor 1900, a fost provocat de înșelăciunile corporației față de clienții săi, inclusiv Bank of America. *Allied Crude Vegetable Oil Refining Corporation* recurgea la împrumuturi de mijloace bănești, lăsând, ca garanție, ulei vegetal. Ulterior, a fost descoperit că cisternele erau umplute cu apă, iar uleiul vegetal era numai la suprafață (Cheffins, 2013).

Legea *Joint Stock Companies* din 1911 a demonstrat o maturitate a guvernantei corporative, în cadrul companiilor din Marea Britanie, prin creșterea numărului de acționari și a companiilor înregistrate la bursele de valori britanice.

Primele trei decenii ale secolului al XX-lea au fost marcate, și în SUA, printr-o situație de prosperitate. Mulți cetățeni americani considerau societățile pe acțiuni o investiție profitabilă a economiilor lor. De exemplu, în perioada dintre 1920 și 1930, numărul de persoane - acționari a crescut de la 2 milioane la 10 milioane. Cu toate acestea, investitorii puneau la îndoială calitatea și transparența informațiilor financiare, furnizate de corporații cu privire la profitul pe acțiune. La acea vreme, nu exista nici un organism de scară largă, care să pună în aplicare norme contabile privind informațiile financiare, furnizate de către corporații, nu existau cerințe ca informațiile financiare, furnizate de către societățile corporative, să fie auditate sau verificate de terțe persoane. Situațiile financiare în Marea Britanie au început să fie auditate în 1900, iar în SUA, Congresul a votat asemenea lege în 1914.

O bună parte a situațiilor financiare corporative din SUA, înainte de 1930, nu erau auditate și aveau o structură diferită de la o societate la alta. Investitorii nu puteau compara situațiile financiare ale societăților, iar rezultatul acestor speculații a fost hiperinflația prețurilor acțiunilor din 1929 (Micklethwait, Wooldridge, 2003). În octombrie 1929, prețul acțiunilor a scăzut la NYSE, iar în momentul în care declinul a încetat, câteva luni mai târziu, acțiunile din SUA, cotate la bursă, au avut de pierdut 90% din valoarea lor (Bierman, 2010). Ca soluție de redresare a depresiunilor economice, Congresul SUA a adoptat Legea Valorilor Mobiliare din 1933 și Legea Valorilor Mobiliare din 1934. Aceste legi au remarcat importanța auditării situațiilor financiare corporative și influența asupra valorii acțiunilor tranzacționate în cadrul NYSE. Din acel moment, situațiile financiare ale societăților cotate la bursa de valori au început să fie întocmite în baza Principiilor Contabile General Acceptate (GAAP) și supuse auditului financiar. În conformitate cu prevederile Legii Valorilor Mobiliare, s-a înființat o nouă agenție federală, Comisia Valorilor Mobiliare (SEC), pentru a supraveghea operațiunile corporațiilor publice (Micklethwait, Wooldridge, 2003, Williams, 1999).

Teoria guvernancei corporative

Datorită faptului că controlul semnifică atât o funcție a contabilității, cât și o funcție a finanțelor și a managementului, demersul de cercetare în secolul al XIX-lea a înregistrat noi dimensiuni. Cea mai adecvată metoda de cercetare a controlului intern converge spre diversitatea teoriilor din literatura de specialitate.

La începutul anilor 30 ai secolului al XX-lea, teoria guvernancei corporative își găsește sursele sale în reflecțiile lui Berle și Means (1932). Mai mult de un secol, marile afaceri din SUA se caracterizau printr-o proprietate dispersată, ceea ce a condus la primele reflecții privind guvernarea corporativă. Berle și Means au subliniat că riscul principal se rezuma la faptul că managerii nu erau motivați să maximizeze averea acționarilor, ca urmare a faptului că nu dețineau acțiuni (sau un număr foarte mic). Problemele legate de divergența intereselor au generat diverse cercetări cu rolul de a căuta mecanisme prin care să conformeze interesele managerilor cu cele ale acționarilor. Charreaux (2004) susține părerea că teoria guvernancei corporative are rolul de a cerceta mecanismele prin care managerii sunt guvernați și de a asigura "*securitatea*" investițiilor.

Teoria organizației, teoria drepturilor de proprietate și teoria agenției constituie fundamentele teoretice ale teoriei guvernancei corporative (fig. 1.4). Adam Smith (1776) a fost primul care a ridicat problema proprietății în recunoașterea faptului că, în societățile pe acțiuni, administrarea organizației se realizează de către management, iar acționarii primesc dividende fără a se implica în administrarea entității. În viziunea lui A. Berle și G. Means, 1932, problemele guvernancei corporative au apărut în momentul dezmembrării proprietarilor de către persoanele cu funcții decizionale. Funcția de control se dorește de ambele părți în baza sistemelor de stimulare și de supraveghere (Charreaux, 2002).

Guvernarea corporativă: definiție, structură

Guvernarea corporativă are mai multe definiții, însă Margaret Blair definește guvernarea corporativă ca un set de politici, stabilite în acord cu realitatea economică prin amplificarea acțiunilor ordinare. De regulă, aceste politici au rolul de a anticipa anumite măsuri și reprezintă o parte a unei acțiuni întregi, ci nu un document independent. Procedură de organizare, ghidează activitatea organizațiilor corporatiste are în vedere: activități care implică mijloace prin intermediul cărora se fac lucruri și răspund la întrebările:

- ⇒ Cine trebuie să facă?
- ⇒ Cum trebuie de făcut?
- ⇒ Care sunt chestiunile care urmează să fie luate în considerare, înainte de a face anumite acțiuni și măsuri de control (Cornelius & Kogut, 2003).

Potrivit Convenției OECD 2005 (Organization for Economic Cooperation Development), Guvernarea corporativă reprezintă calea și metodele prin care organizațiile sunt dirijate și controlate, precizând drepturile, responsabilitățile între membrii unei organizații, reglementările și metodele de luare a deciziilor.

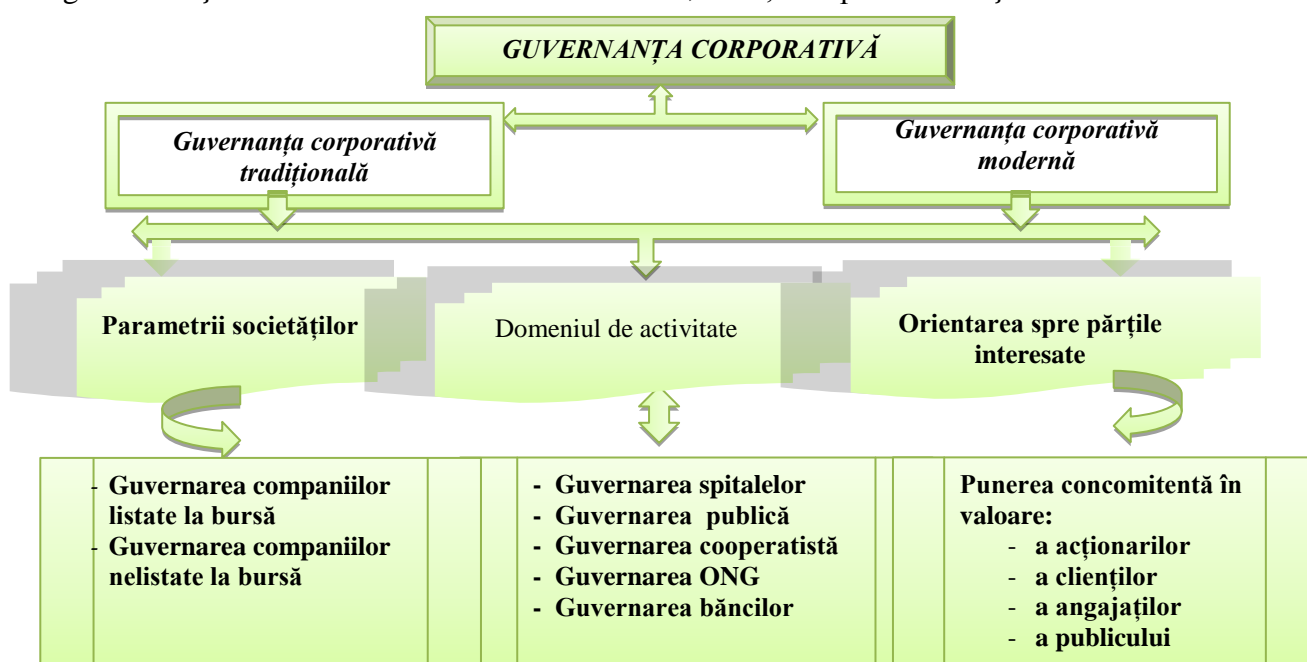
Delimitarea conceptuală a guvernantei corporative diferă de la un cercetător la altul, Martin Hilb (2012) a divizat-o în abordarea tradițională și cea contemporană. Concepția tradițională caracterizează guvernanta corporativă în felul următor:

- Cadbury definește guvernanta corporativă ca un sistem prin care companiile sunt dirijate și controlate (Cadbury, 1992, p.1);

- Demb și Neubauer definesc guvernanta corporativă ca procesul prin care societățile se orientează spre drepturile și dorințele părților interesate (Demb și Neubauer, 1992, p.18);

- Shleifer și Vishny susține că guvernanta corporativă sugerează căile prin care **comunicarea financiară** a companiei se asigură cu randamente ridicate ale investițiilor lor (Shleifer, Vishny, 1997, p. 737).

În abordarea contemporană a guvernantei corporative, Hilb M. (2012) precizează că membrii consiliilor (board of directors) companiei trebuie să dirijeze și să controleze împreună. Guvernanta corporativă modernă reprezintă sistemul prin care companiile sunt dirijate strategic, integral gestionate și controlate **într-o manieră holistică**, etică, întreprinzătoare și adecvată fiecărei situații.

Sursa: Hilb, M., New Corporate Governance. Successful Board Management Tools, Fourth Edition, Springer-Verlag Berlin Heidelberg , 2012, p. 9.

Figura 1. Caracteristicile guvernantei corporative moderne vizavi de cea tradițională

Spiritul antreprenorial și etic constituie temelia conceptelor fundamentale ale noii abordări (Hilb M., 2012). Rezultatele cercetării guvernantei corporative au avut oportunitatea de a influența, în mod direct, prin integrarea atentă a teoriei cu studiul empiric. Cu toate acestea, nu a fost întotdeauna clar dacă practica urmează teoria sau viceversa (Daily C.M., Canella . A. A.(2003, 371 p.). Guvernanta corporativă modernă integrează interesele acționarilor, ale clienților, ale angajaților și ale publicului.

Contextul intern al societății diferă de dimensiunile și complexitatea firmei, de gradul de internaționalizare și de ambițiile consiliului de administrație. La adoptarea politicilor de guvernanta corporativă, companiile trebuie să fie conștiente de posibilitățile lor și să se ghideze după următoarele recomandări: companiile listate ≠ companiile nelistate, marile entități ≠ entitățile mici și mijlocii, entitățile publice ≠ entități familiale, guvernanta băncilor ≠ guvernanta spitalelor, entitățile britanice ≠ entitățile din SUA.

Sistemul de control intern în Republica Moldova

În pct. 1 al articolului 41 din Legea contabilității nr.113-XVI din 27 aprilie 2007 (în continuare- Legea contabilității) se menționează că *entitățile sunt obligate să organizeze un sistem*

de control intern. Răspunderea pentru organizarea și aplicarea controlului intern, potrivit pct.1 al articolului 13 din Legea contabilității, o poartă:

- ⇒ *conducerea organului executiv – în entitățile cu răspundere limitată;*
- ⇒ *partenerii – în entitățile cu răspundere nelimitată;*
- ⇒ *proprietarii – pentru întreprinzătorii individuali;*
- ⇒ *conducătorii entității – în celelalte cazuri.*

În timp ce pct.2 al articolului 31 din Legea contabilității oferă explicații suplimentare: raportul conducerii entității de interes public va cuprinde un capitol privind guvernarea corporativă, care va fi inclus ca un document în raportul conducerii, și va conține informație despre:

a) codul de guvernare corporativă aplicat de entitate, cu referință la sursa și locul publicării;

b) gradul cu care entitatea se conformează sau nu prevederilor din codul de guvernare corporativă stipulat la lit.a);

c) sistemele de control intern și gestiune a riscurilor entității și ale grupului de entități;

d) împuternicirile și drepturile organelor de conducere și ale proprietarilor (asociaților, participanților, acționarilor) entității, precum și despre modul de exercitare a acestor împuterniciri și drepturi;

e) componența, modul de funcționare și structura organelor de conducere ale entității.

Prevederile Legii contabilității impun clar faptul că sistemul de control intern reprezintă o serie de procese obligatorii pentru toate entitățile din Republica Moldova. Raportarea se referă la entitățile de interes public, ce trebuie să includă în raportul conducerii și un capitol cu privire la modalitatea de aplicare a Codului de guvernare corporativă și structura proceselor caracteristice sistemului de control intern.

Punctul 7.7. din Capitolul VII. "Transparența financiară și auditul extern" al Codului de guvernare corporativă (în continuare- Cod) menționează următoarele: *Comisia de cenzori a societății, care exercită controlul economico-financiar intern, poate fi înlocuită cu o companie de audit, care nu va fi în drept să efectueze și auditul extern. În cele din urmă, conceptul sistemului de control intern în Cod se rezumă, doar, la controlul financiar. Nu sunt clare atribuțiile managementului de top, deși în Cod se explică clar drepturile și obligațiile fiecăruia din părți. Legea contabilității realizează o conexiune între sistemul de control intern și auditul intern, dar în Cod lipsește noțiune de audit intern, preconizându-se, doar, auditul extern.*

Concluzii

Studiul privind evoluția guvernării corporative vizavi de controlul corporativ s-a realizat începând cu sec al XV-lea. Elementele guvernării corporative au fost indentificate cu măsurile luate de managementul băncii, pentru a înlătura cauzele scandalurilor financiare. Ulterior, aceasta se caracteriza prin investiții masive de capital, mii de angajați și un număr mare de manageri, iar Marea Britanie s-a remarcat și cu reglementări juridice de natură contabilă. A doua jumătate a sec. al XIX-lea marchează , practic, bazele guvernării corporative, cu toate însușirile sale. Prima jumătate a sec. al XX-lea demonstrează o maturitate în evoluție, fiind predominantă de acte legislative de notorietate națională și cu un bogat nucleu pragmatic: creșterea numărului de acționari pînă la 2-10 milioane, transparența profitului pe acțiune, auditarea situațiilor financiare. Soclul științific al guvernării corporative se leagă de a doua jumătate a sec. al XX-lea prin teoriile: teoria organizației, teoria acționarilor, teoria părților interesate, teoria guvernării corporative.

Evenimentele care au marcat apariția guvernării corporative constituie multitudinea de scandaluri persistente în toate perioadele, însă legile apărute au avut rolul de a soluționa aceste scandaluri. Demersul istoric al guvernării corporative a demonstrat că, în cea mai mare parte, scandalurile erau aplanate prin introducerea de noi legi și organisme de monitorizare sau prin intensificarea condițiilor în legile existente. De regulă, acele măsuri legislative vizau exigențe în situațiile financiare, introducerea și verificarea activității de către auditul extern, intensificarea și raportarea mecanismelor aferente proceselor de control corporativ.

Системul de control intern ține de governanța corporativă, care la rândul său reprezintă o funcție a nivelului de dezvoltare economică a unei țări.

Bibliografie

1. Legea contabilității nr.113-XVI din 27 aprilie 2007. Monitorul Oficial nr. 90-93 / 399 din 29.06.2007 (<http://www.mf.gov.md/actnorm/contabil/lawcontabil>).
2. Codului de guvernare corporativă. Hotărîrea Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare Nr. 28/6 din 1 iunie 2007. Monitorul Oficial, 22 iunie 2007, nr.86-89, p. III, art. 391 (<http://www.moldse.md/>).
3. Beets, S. D.: 2011, *Critical Events in the Ethics of U.S. Corporation History*. Journal of Business Ethics 102:193–219
4. Cadbury, A. "Corporate Governance and Chairmanship". Oxford University Press, 2002.
5. Charreaux G. (2000), „Gouvernement d'entreprise et comptabilite”, Encyclopedie de comptabilite, Edition Economica, Paris.
6. Hilb, M., *New Corporate Governance. Successful Board Management Tools*, Fourth Edition, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012, 238 p.
7. Tabără, N., Briciu S., *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*, Iași: Editura Tipo Moldova, 2009, 626p.

СИСТЕМА ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ВНУТРЕННЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ

*Воронченко Трофим,
начальник отдела внутреннего контроля ФМБА России,
соискатель кафедры «Финансы, кредит и страхование»
АНО РАП «Российская Академия предпринимательства»*

Аннотация: В статье рассмотрены вопросы оценки качества внутреннего финансового контроля аудита эффективности, выступающей в настоящее время, одним из наиболее перспективных направлений развития контроля в общественном секторе. На основе российских и международных стандартов финансового контроля, предложен процессный подход к созданию системы контроля качества аудита эффективности.

Abstract: the article considers the issues of assessing the quality of internal financial control audit effectiveness, serving at the present time, one of the most promising directions of development control in the public sector. On the basis of Russian and international standards of financial control, proposed process-based approach to the creation of a system of quality control of audit effectiveness.

Ключевые слова: внутренний государственный финансовый контроль, аудит эффективности, система оценки качества, кодекс этики, ВОФК, ИНТОСАИ, ЕВРОСАИ.

Keywords: public internal financial control, performance audit, system of quality assessment, code of ethics, SAIs, INTOSAI, EUROSAI.

Рассмотрение аудита эффективности в структуре механизма внутреннего государственного финансового контроля (далее – ВГФК), обуславливает необходимость обеспечения его качества в соответствии с требованиями российских и международных стандартов контроля и отечественного и зарубежного опыта их применения, в целях обеспечения доверия к результатам контроля и рекомендациям контрольных органов.

Данное направление исследования аудита эффективности является недостаточно распространенным в отечественной науке и недостаточно развитым в российской контрольной практике, хотя ее необходимость обусловлена низкой эффективностью контрольных мероприятий и недостаточностью действенности постконтрольных мер.

В зарубежных странах, система контроля качества аудита эффективности, регулируется международными нормами, в частности, Руководством по качеству аудита, принятом в 2004 году Комитетом президентов стран Центральной и Восточной Европы, Кипра, Мальты, Турции и Европейской счетной палаты «Повышение качества работы высших учреждений аудита»⁸⁰. Вопросы обеспечения принципов независимости и прозрачности деятельности высших органов финансового контроля (далее – ВОФК), их значения для страны, контроля качества их работы и этических норм специалистов, занимающихся контрольной деятельностью были раскрыты в стандартах ИНТОСАИ второго уровня, утвержденные в 2010 году на XX Конгрессе ИНТОСАИ которые конкретизируют положения Лимской декларации руководящих принципов аудита государственных финансов (1977 г.) и получили дальнейшее развитие на VIII Конгрессе ЕВРОСАИ в Лиссабоне (Португалия), на котором был принят первый Стратегический план организации на период 2011 - 2017 годы, определивший главные цели организации, её стратегию и ценности, включая профессиональные стандарты финансового контроля и аудита и Руководство ЕВРОСАИ «Высокое качество аудита: лучшая практика управления качеством высших органов финансового контроля» (утвержденного Советом управляющих ЕВРОСАИ) на XXXVI заседании 4 ноября 2010 года⁸¹.

В большинстве стандартах аудита ИНТОСАИ содержится указание на то, что ВОФК должны уделять особое внимание программам гарантии качества для совершенствования аудита эффективности и улучшения результатов своей деятельности. При этом, основными показателями качества аудита выступают: ценность рассматриваемых вопросов; объем и завершенность планирования; объективность аудиторского отчета и рекомендаций; эффективность выполнения проверок и решения сопутствующих задач, а критериями надежности функционирования системы выступают: надежность и точность выявленных данных и выводов аудиторского отчета; четкость их представления; своевременность публикации отчетов и эффективность результатов и воздействий.

На основе перечисленных характеристик, принципов и критериев контроля, заложенных в Руководстве по качеству аудита и положений, содержащихся в ISSAI 40 «Контроль качества высших органов государственного аудита», представляем собственную характеристику процедур обеспечения качества аудита (таблица 1)⁸².

Таблица 1

Характеристика процедур обеспечения качества аудита

Процедуры обеспечения качества аудита	Характеристика
Внутренняя проверка	Создание независимого подразделения ВГФК и/или назначение относительно независимых проверяющих.
Внешняя проверка	Для придания объективности результатам проверки, могут привлекаться сторонние независимые фирмы и/или сотрудники.
Проверка равными по статусу	Оценка степени соответствия ВГФК международным стандартам с предоставлением предложений по его совершенствованию. Проверка основывается на контрольном списке вопросов, разработанных для контролера при условии обеспечения сопоставимости оценок.
Ответная реакция проверяемых организаций	Предполагает согласование запросов и ожиданий подконтрольных субъектов и органов контроля. Необходимым условием является налаживание взаимопонимания между ними и недопущения коррупционных составляющих.

⁸⁰ Руководство по качеству аудита «Повышение качества работы высших учреждений аудита», принятое в 2004 году Комитетом президентов стран Центральной и Восточной Европы, Кипра, Мальты, Турции и Европейской счетной палаты // Публикация СИГМА, № 34, 2004 г. www.SIGMAweb.org;

⁸¹ Официальный сайт EUROSАI. – Режим доступа: <http://www.evropskoy-organizatsii-vysshih-organov-finansovogo-kontrolya-evrosai-2010-g>

⁸² Составлено автором на основе положений «Руководства по качеству аудита...» и ISSAI 40 «Контроль качества высших органов государственного аудита». <http://www.intosai.org/> (дата обращения 4.03.2016).

Как отмечено, в «Руководстве по качеству аудита...», «качество аудита обеспечивается с помощью процесса идентификации и администрирования деятельности, необходимой для достижения целей, а его повышение требует системного и комплексного подходов к созданию системы ВГФК качества аудита эффективности, предусматривающей вышеперечисленные элементы»⁸³. Вариант такой системы разработан нами и представлен на рисунке 1.

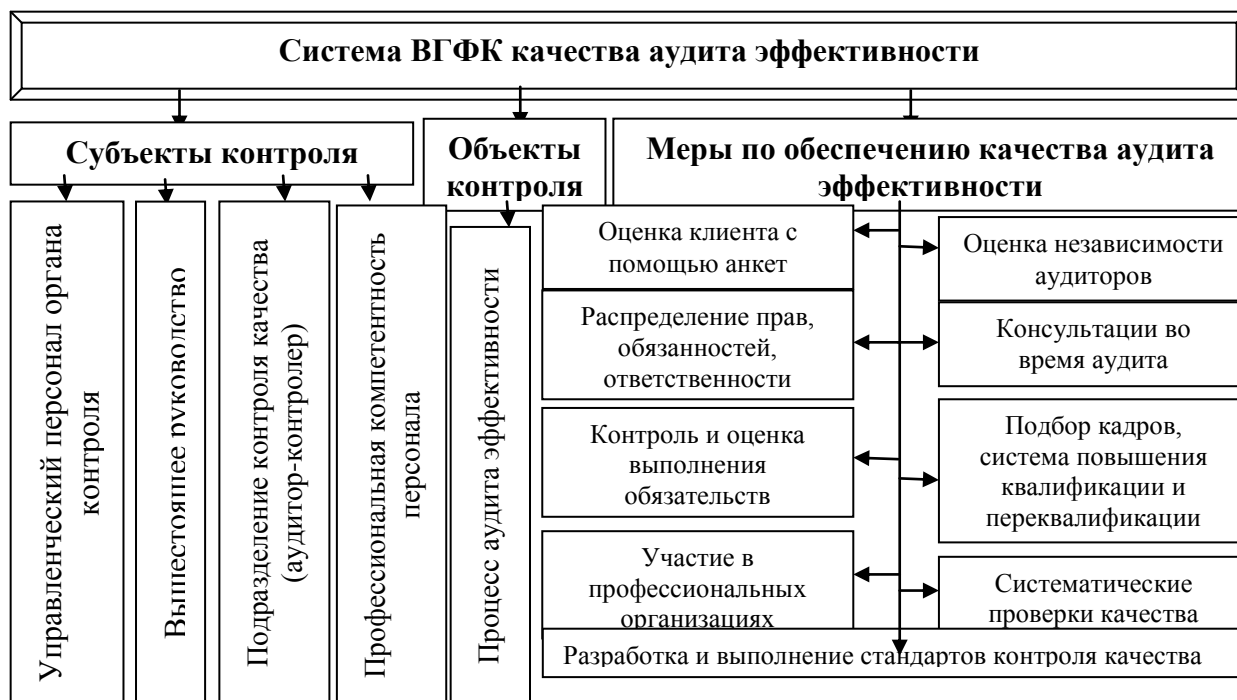

Рисунок 1 – Структура системы ВГФК качества аудита эффективности

На рисунке видно, что методы контроля качества аудита эффективности, как инструмента механизма ВГФК, по многим позициям совпадают с финансовым аудитом, особенно, в части рекомендаций по улучшению работы систем внутреннего контроля и аудита эффективности и предоставления достаточной уверенности в объективности выводов контролеров, основанной на принципах независимости, являющейся одной из основополагающих характеристик, предусмотренной международным стандартом ISSAI 30 «Этический кодекс ИНТОСАИ для аудиторов в государственном секторе».

Для обеспечения качества проведения ВГФК аудита эффективности важно, чтобы контролирующий орган воспринимался с доверием, чему способствует соблюдение: этических норм; принципов взаимоотношений, правил поведения и соблюдения порядка разрешения конфликтов на основе ключевых принципов профессиональной этики.

В России принято два стандарта - аналогов международных стандартов ИНТОСАИ, регулирующих вопросы контроля качества аудита эффективности: «Кодекс этики и служебного поведения работников контрольно-счетных органов субъектов Российской Федерации» и Стандарт финансового контроля СФК 4610 «Управление качеством контрольных мероприятий», целью которого является установление порядка организации и функционирования системы управления качеством проведения контрольных мероприятий,

⁸³ Руководство по качеству аудита «Повышение качества работы высших учреждений аудита», принятое в 2004 году Комитетом президентов стран Центральной и Восточной Европы, Кипра, Мальты, Турции и Европейской счетной палаты// Публикация СИГМА, № 34, 2004 г. www.SIGMAweb.org, стр. 6.

направленной на повышение эффективности контрольно-ревизионной деятельности Счетной палаты⁸⁴. На основе указанных стандартов можно создать систему оценки качества ВГФК аудита эффективности, выделяя, при этом, ее основные элементы, структуру, этапы и методы оценки контроля качества, приведенные нами в таблице 2

Таблица 2

Методы оценки контроля качества аудита эффективности (составлено автором)

Группы	Виды	Характеристика	Особенности применения
Качественные	Матричный	Сравнение фактических качеств аудиторов с установленным набором	Позволяет подтвердить компетентность аудитора
	Метод эталона	Сравнение фактических качеств аудиторов с наиболее успешными	Обеспечивает конкуренцию сотрудников
	Система произвольных характеристик	Группа экспертов (руководителей) описывает преимущества и недостатки подчиненных за промежутки времени	Определяющий фактор для премирования и/или повышения в должности
	Метод групповой дискуссии	Беседа руководства (экспертов) с подчиненными относительно их основной деятельности	Позволяет выбирать более активных, самостоятельных и заинтересованных
Качественные	Метод рангового порядка	Группа руководителей, учитывая критерии оценки, ранжирует сотрудников от худшего к лучшему.	Позволяет проводить ротацию кадров, премировать лучших
	Метод балльной оценки	Присвоение экспертами определенного количества баллов за каждое достижение аудитора.	Оценка по сумме или среднему баллу. Стимулирует лучших.
	Система графического профиля	Изображение каждой профессиональной характеристики (в баллах) в виде точек на графике.	Возможность визуально и доказательно определить лучших
	Метод оценочных центров	Выделены 25 критериев оценки, характеризующих личность во многих проявлениях	Комплексная оценка как профессиональных, так и других качеств личности
Комбинированные	Тестирование	Оценка знаний аудиторов по степени решения задач (тестов)	Только после проведения специальной подготовки
	Определение коэффициента интеллектуальности	Количественный показатель качественного уровня решения подготовленных задач (тестов)	Имеет успех только после проведения специальной подготовки
	Метод суммовых оценок	Установление экспертами частоты проявления у аудиторов определенных качеств и предоставление балльных оценок за каждый уровень частоты	Позволяет проводить ротацию кадров, применить методы поощрения и порицания

Разработанная система показателей оценки качества аудита эффективности должна соответствовать элементам системы, представленной на рис. 1, которые при необходимости могут быть дополнены с учетом особенностей аудита (таблица 3).

Таблица 3

Показатели оценки системы контроля качества аудита эффективности с применением процессного подхода (разработано автором)

Элементы	Критерии
Ресурсы	Создание четкой стратегии подбора кадров. Обеспечение эффективной профессиональной подготовки и переподготовки, продвижения по службе: оказание помощи в получении опыта, в подготовке к работе на ответственных должностях.

⁸⁴ Стандарт финансового контроля СФК 4610 «Управление качеством контрольных мероприятий», утвержденный решением Коллегии Счетной палаты РФ от 19 октября 2007 года (протокол № 45К (563)). http://www.finanal.ru/009/сфк_4610_управление_качеством_контрольных_мероприятий.

Стратегия и планирование	Оптимальное соотношение выделенного времени, ресурсов и полученных результатов. Внесение, при необходимости, изменений в План аудиторских заданий. Утверждение должностным лицом полномочий по надзору проверок и изменений. Документальное оформление проверок и утверждений. Определение приоритетов при отборе аудиторских проверок, потенциальных предметов аудита, с учетом наличия необходимого персонала и навыков. Пересмотр приоритетов аудита как ответной реакции на изменяющиеся обстоятельства. Оценка степени уверенности в работе других аудиторов, рисков, существенности и уязвимости областей аудита.
Выполнение	<p>Выполнение аудита в соответствии с утвержденным планом. Документальное оформление выполнения аудиторского задания и его результатов. Систематическое формирование рабочих документов. Надзор за работой членов команды со стороны главного аудитора. Подробное изложение ежедневных/периодических табелей / отчетов. Описание аудиторских проверок и аудиторских доказательств. Документальное подтверждение, оценка и проверка системы внутреннего контроля. Проверка ИТ системы контроля.</p> <p>При соответствующих обстоятельствах используются надлежащие выборочные методы, аналитические процедуры, техника сбора данных и техника информационного анализа. При возникновении правовых вопросов главному аудитору целесообразно получить консультацию от экспертов по юридическим вопросам.</p>
Результат отчетности	Ясное, своевременное, краткое и объективное, беспристрастное изложение фактов. Поддержка надежными и беспристрастными аудиторскими доказательствами, отраженными в аудиторских рабочих документах всех выявленных данных. Составление проекта отчета на основе консультаций с членами команды и проверка опытным аудитором/аудиторской коллегией, независимой от аудиторской команды - на предмет существенности, законности, доказательств, цифр, соответствие обнаруженным данным, в последовательном стиле. Комментарии/дополнения документируются и хранятся в рабочих аудиторских документах.
Дальнейшие действия	Принятие соответствующих мер после опубликования отчета ГФК для определения действий для совершения объектом аудита, чтобы устранить проблемы с помощью реализации рекомендаций ГФК. Следующие мероприятия способствуют ответной реакции на результаты проверки со стороны объекта аудита, других ответственных организаций. Следующие мероприятия закладывают основу будущей проверки.

Структуризацию системы ВГФК качества аудита эффективности предлагаем осуществлять в два этапа (рис. 2). На текущем этапе проводится мониторинг работы контролеров, понимания ими стратегии, программы и целей аудита, надлежащего уровня знаний и практических навыков, соответствия их действий программе аудита, неукоснительного соблюдения ими стандартов ГФК и профессиональной этики, графика проведения, правил документации и проведения процедур. Данный этап направлен на исключение недостатков и нарушений в режиме реального времени проведения аудита.

ЭЛЕМЕНТЫ (ОБЛАСТИ) КОНТРОЛЯ КАЧЕСТВА АУДИТА

МЕТОДЫ И ЭТАПЫ КОНТРОЛЯ КАЧЕСТВА АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ

ПОКАЗАТЕЛИ ОЦЕНКИ КОНТРОЛЯ КАЧЕСТВА АУДИТА

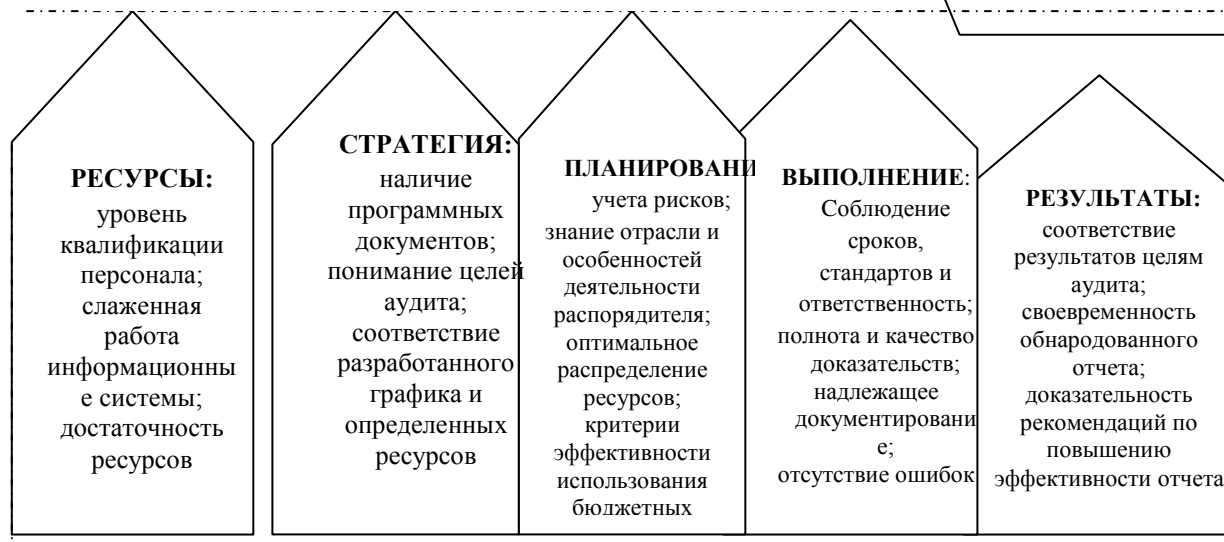

Рисунок 2 – Система контроля качества аудита эффективности (процессный подход)
(разработано автором)

На постконтрольном этапе контролеры проверяют отчет результатов аудита, обеспечивают своевременное обнародование и внедрение его результатов.

Таким образом, внедрение аудита эффективности в практику управления государственными финансами является достаточно перспективным направлением развития механизма внутреннего государственного финансового контроля, требующего дополнительного организационного, информационного и методического обеспечения, которое, тем не менее, оправдано результативностью и действенностью контроля.

Предложенная нами система контроля качества аудита эффективности включает в себя следующие элементы (области): ресурсы (обеспечение аудита), стратегию, планирование, выполнение и результаты, согласно которым формируются детализированные критерии и

показатели качества аудита эффективности, которые в полной мере соответствуют обобщенным этапам проведения аудита эффективности и характеризуют процессный подход к контролю его качества на текущем и постконтрольном этапах. Она позволяет сформировать достаточный уровень уверенности в достоверности полученных результатов аудита и соответствия его целей. Предложенная система соответствует нормам международных стандартов аудита и ведущей мировой практике и может быть успешно внедрена в российскую практику финансового контроля аудита эффективности.

Литература

1. Руководство по качеству аудита «Повышение качества работы высших учреждений аудита», принятое в 2004 году Комитетом президентов стран Центральной и Восточной Европы, Кипра, Мальты, Турции и Европейской счетной палаты // Публикация СИГМА, № 34, 2004 г. Режим доступа: <http://www.SIGMAweb.org>. (дата обращения 01.03.2016).

2. Руководство ЕВРОСАИ «Высокое качество аудита: лучшая практика управления качеством высших органов финансового контроля» (утвержденного Советом управляющих ЕВРОСАИ) на XXXVI заседании 4 ноября 2010 года. Официальный сайт EUROSAI. – Режим доступа: <http://www.evropeyskoy-organizatsii-vysshih-organov-finansovogo-kontrolya-evrosai-2010-g> (дата обращения 01.03.2016).

3. Стандарт финансового контроля СФК 4610 «Управление качеством контрольных мероприятий», утвержден решением Коллегии Счетной палаты РФ от 19 октября 2007 года (протокол № 45К (563)).) <http://www.finanal.ru/009/> сфк 4610 управление качеством контрольных мероприятий (дата обращения 28.02.2016).

4. ISSAI 40 «Контроль качества высших органов государственного аудита». <http://www.intosai.org> / (дата обращения 24.02.2016).

CORUPȚIA, GUVERNANȚA PUBLICĂ ȘI BUNĂSTAREA ECONOMICĂ ÎN ȚĂRILE UNIUNII EUROPENE ȘI REPUBLICA MOLDOVA

*Achim Monica Violeta, dr., conf. univ., Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
monica.achim@econ.ubbcluj.ro*

*Borlea Sorin Nicolae, dr., prof. univ., Universitatea de Vest Vasile Goldiș, Arad, România
snborlea@yahoo.com*

*Muntean Neli, dr., conf. univ., ASEM
slobonel333@yahoo.com*

Rezumat. *Lucrarea de față își propune să aducă în vizor problematica corupției și a cauzelor principale generatoare la nivelul țărilor din spațiul Uniunii Europene, prin comparație cu Republica Moldova, pentru perioada 2005-2014. Analizele descriptive efectuate pentru eșantionul studiat confirmă relațiile de cauzalitate consacrate de literatura de specialitate, respectiv între corupție și nivelul de trai pe de-o parte și, între corupție și guvernanta publică, pe de altă parte. Astfel, constatăm că țările Uniunii Europene aparținând fostului bloc comunist precum și Republica Moldova, ca țară din fostul bloc communist U.R.S.S., se confruntă cu cele mai mari nivele ale corupției. Aceste țări înregistrează în același timp și nivelele cele mai reduse de trai (reflectede prin nivelul PIB/loc) precum și nivelele cele mai mici ale eficienței guvernantei publice. Lucrarea își propune și să prezinte și măsuri anticorupție menite a promova mult mai accentuat creșterea încrederii publicului în justiție și administrație la nivelul statelor membre.*

Abstract. *This paper aims to highlight the issue of corruption and the main generating causes in the European Union countries and Moldova for the period 2005-2014. Descriptive analyzes performed on our sample confirm these causal relationship which are document in literature research. It is about the relationship between corruption on the one hand and living standards and*

public governance on the other hand. Thus, we find that European Union countries belonging to the former Communist bloc and the Republic of Moldova as a country from the former communist bloc U.R.S.S. face the highest levels of corruption. These countries face in the same time both the lowest levels of living (as reflected by the GDP /capita) and a lowest level of public governance efficiency. The paper ends with we some anti-corruption measures designed to promote more pronounced the increase of public confidence in the justice and administration in the Member States.

Cuvinte cheie: *corupție, guvernanta publică, bunăstare economică, Uniunea Europeană, Republica Moldova.*

1. Introducere

Potrivit definiției date de Banca Mondială, “*corupția este întrebuințarea ilegală a resurselor publice în scopul unui câștig personal*”. În mod asemănător Transparency International (2015) definește corupția ca fiind “*abuzul de putere încredințată pentru obținerea de beneficii private*”.

Corupția subminează guvernarea democratică și statul de drept, afectează negativ dezvoltarea economică fiind un impediment pentru creșterea investițiilor și creșterea economică (Mauro, 1995). Corupția este un fenomen care a apărut încă din antichitate, fiind considerată cea mai gravă și mai răspândită formă de comportament ce pervertește administrarea afacerilor publice (Conseil de l' Europe, 1996, p.78). În zilele noastre, corupția este un fenomen extrem de complex, putând fi abordat din diverse unghiuri de vedere: economic, juridic, sociologic, filozofic, etic etc. (Cârjaliu,2009).

Numeroase studii vin să identifice cauzele corupției în demersul de a identifica și căile de contracarare în lupta împotriva sa. Printre cauzele acestui fenomen sunt identificate în primul rând cauze economico-juridice cum ar fi: un nivel redus de dezvoltare al economiei coroborat cu un nivel de trai redus al populației, birocrăția excesivă, lipsa de transparență a administrației, legislația stufoasă și ambiguă, lipsa unor pârgii eficiente de control, o presiune fiscală accentuată.

Guvernanta publică deficitară este identificată în multe studii de specialitate ca fiind printre cauzele prioritare ale corupției (Kirchler 2007, Torgler & Schneider 2007, Park & Blenkinsopp 2011). O guvernanta publică eficientă oferă o încredere ridicată a antreprenorilor în instituțiile de guvernare și, prin urmare aceștia nu ar mai fi interesați să trișeze statul prin mituirea funcționarilor publici, în scopul de a evita plata impozitelor și taxelor ((Torgler & Schneider 2007).

Printre cauzele corupției se află și nivelul de trai scăzut, numeroase studii confirmând o corelație negativă puternică între cele două variabile. Numeroase studii (Husted 1999, Treisman 2000, Paldam 2009, De Rosa et al. 2010), evidențiază faptul că țările cu venituri mari se confruntă cu un nivel scăzut al corupției. Husted (1999) afirmă faptul că "deoarece nivelul de dezvoltare este legat de abundența de resurse, ar fi de așteptat că în economiile mai puțin dezvoltate fenomenul corupției să fie mult mai des întâlnit."

La acestea se mai adaugă și alte studii care evidențiază rolul determinant al factorilor socio-culturali în predilecția de a desfășura acte de corupție și ne referim aici la slăbirea autorității statului, slăbirea încrederii populației în instituțiile statului, cultură, religie, sex. Factorii politici influențează de asemenea procesul de corupție, politicul facilitând sau, după caz obstrucționând, o administrare eficientă a bunului public și pe această cale deschiderea canalelor de scurgere banului public în economia subterană.

Lucrarea de față își propune să treacă în revistă problematica corupției și a cauzelor principale generatoare, la nivelul țărilor din spațiul Uniunii Europene, prin comparație cu Republica Moldova, pentru perioada 2005-2014.

2. Metodologie și date

Pentru calculul nivelului corupției, vom apela la datele oferite de organismul Transparency International. La nivel internațional, acest organism declară război corupției, venind cu statistici privind corupția în întreaga lume precum și cu soluții de contracarare. Transparency International calculează nivelul de corupție pentru un număr de 175 de țări cu ajutorul unui index al percepției asupra corupției din sectorul public. Scorurile variază de la 0 (extrem de corupt) la 100 (foarte

curat). În figura 1, evidențiem un top al țărilor din Uniunea Europeană, incluzând spre comparație și Republica Moldova, cu reliefarea locurilor ocupate de acestea în topul mondial. Ordinea de ierarhizare se realizează de la 1 (reprezentând țara cu cel mai scăzut nivel al corupției) la 175 (țara cu cel mai înalt nivel de corupție).

Pentru a putea măsura calitatea guvernării publice vom apela la trei dimensiuni ale acesteia, așa cum sunt acestea determinate de Banca Mondială și anume: *Eficiența guvernării (Government Effectiveness)*, *Calitatea reglementării (Regulatory Quality)* și *Statul de drept (Rule of law)*. Pentru fiecare dimensiune Banca Mondială calculează scoruri care variază pe o scala de la -2.5 (slab) la 2,5 (puternic) în performanță de guvernare.

Indicatorul *eficiența guvernării*, așa cum este acesta reflectat de Banca Mondială reflectă percepția populației privind calitatea serviciilor publice și gradul de independență față de presiunile politice, calitatea politicilor formulate de guvern precum și credibilitatea angajamentului asumat de acesta privind adoptarea acestor politici.

Calitatea reglementărilor surprinde percepții asupra capacității guvernului de a formula și implementa politici solide și reglementări care să promoveze și să stimuleze dezvoltarea sectorului privat (include și percepții ale presiunii fiscale impuse de reglementările excesive).

Indicatorul *statul de drept*, așa cum este acesta reflectat de Banca Mondială reflectă măsura în care agenții au încredere și respectă regulile societății, și, în special, calitatea de executare a contractelor, drepturile de proprietate, poliția, și instanțele de judecată, precum și probabilitatea de crimă și violență.

Eșantionul de date este format din 29 de țări, respectiv 28 țări membre ale Uniunii Europene și Republica Moldova, țară non-membră a Uniunii Europene dar care urmărește să atingă cerințele solicitate de aderare. Perioada de analiză este 2005-2014 iar metodele folosite constau în utilizarea unor statistici descriptive care sunt apoi supuse analizei calitative și cantitative, prin efectuarea de comparații în timp și în spațiu.

3. Rezultate și discuții

Analizând datele din figura 1, putem constata că la nivelul perioadei analizate, România înregistrează nivelul cel mai ridicat al corupției în sectorul public între țările Uniunii Europene, fiind clasificată de asemenea pe locul 73 din cele 175 de țări luate în studiu. Nivele foarte ridicate de corupție sunt înregistrate de Bulgaria, Grecia și Croația. Republica Moldova, se află pe un loc 99, având un nivel al corupției cu mult peste țările Uniunii Europene. La polul opus, cu nivelul cel mai redus de corupție din Uniunea Europeană, se află țările nordice respectiv Danemarca, Finlanda, Suedia, Olanda.

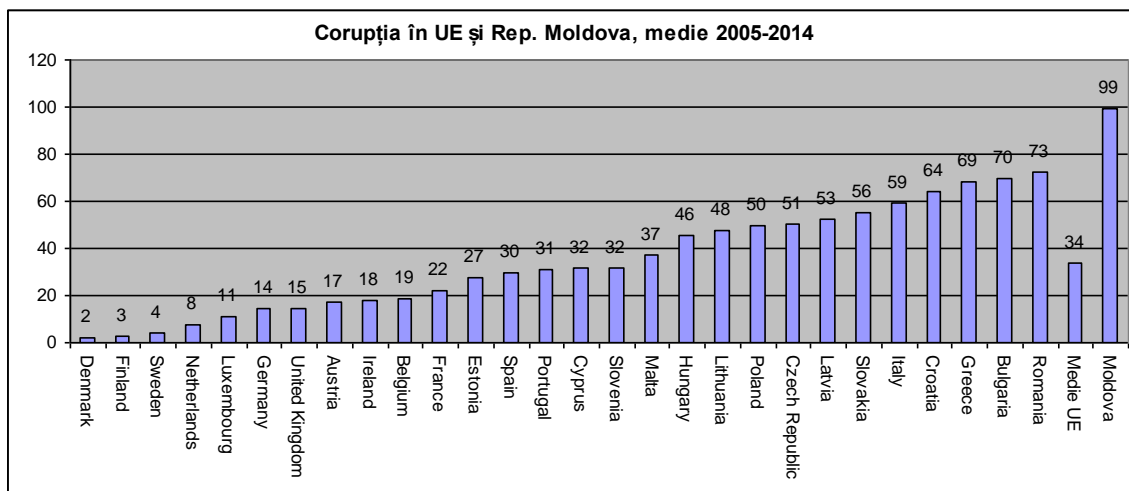

Fig. 1

Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor Transparency International 2015-2014

Privind în dinamică, pentru perioada 2005-2014, nivelul corupției în Republica Moldova, înregistrează valori fluctuante, fiind înregistrat un minim în anul 2006 și un maxim în anul 2011,

depășind cu mult media la nivelul UE (Fig. 2). Per ansamblu, în ciuda măsurilor anticorupție adoptate, nivelul corupției în țările UE cât și în Republica Moldova pare să înregistreze un trend general ascendent.

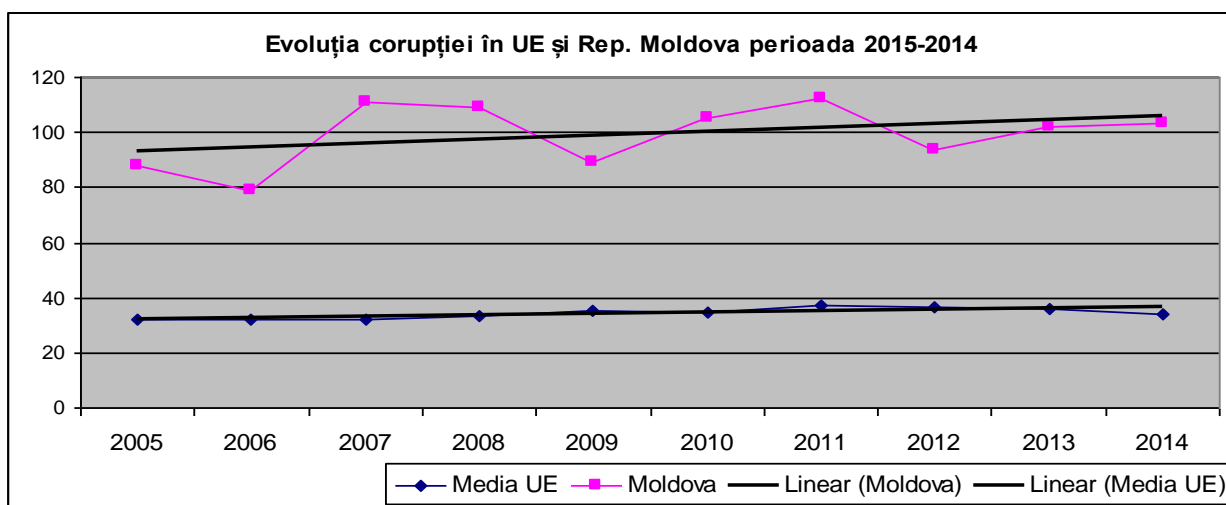

Fig. 2

Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor Transparency International 2005-2014

Din figura 3 putem constata că, la nivelul perioadei analizate, cea mai redusă eficiență a guvernării publice o are România (singura țară din Uniunea Europeană cu scor negativ). Aceasta este urmată de Bulgaria, Italia și Grecia. La polul opus, cu cea mai eficientă guvernare publică, se situează din nou țările nordice (Finlanda, Danemarca, Suedia și Olanda). Cu o medie de -0.65, Republica Moldova înregistrează un nivel extrem de redus al eficienței guvernantei publice, între țările analizate.

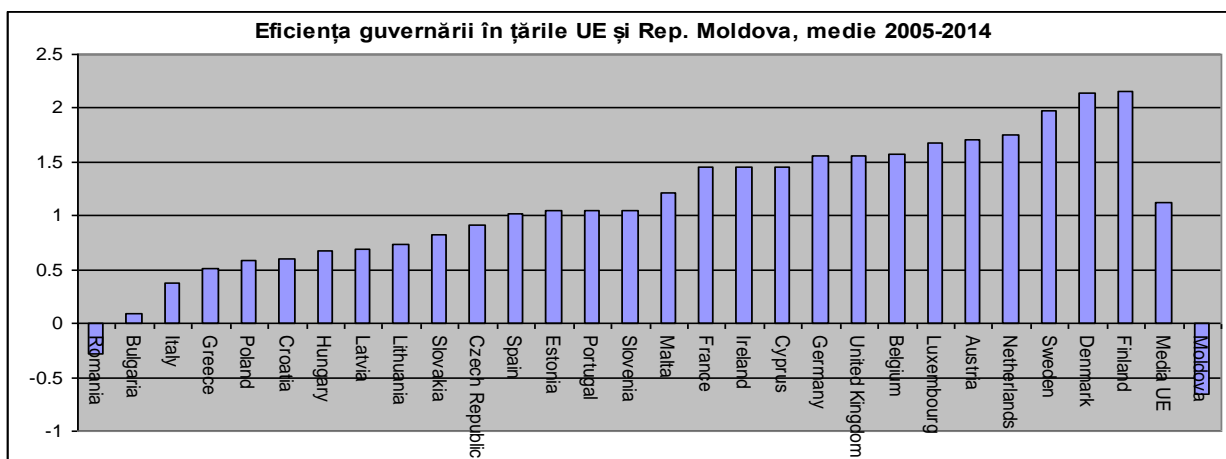

Fig. 3

Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor World Bank 2005-2014

În ceea ce privește calitatea reglementărilor legale, dintre țările UE, Croația pare să aibă cel mai redus nivel al reglementărilor. Aceasta este urmată îndeaproape de România și Bulgaria (figura 4). Republica Moldova înregistrează și aici nivele extrem de scăzute (negative).

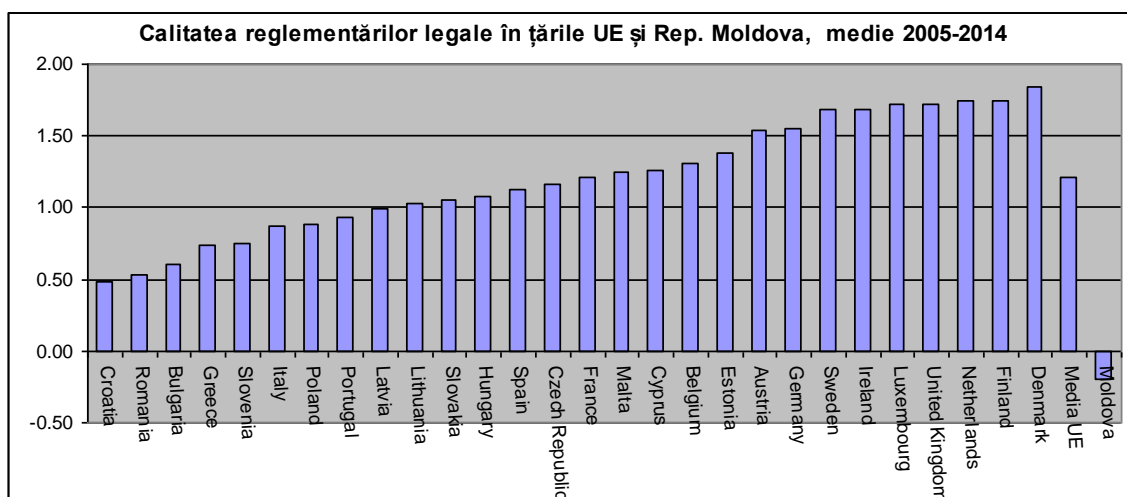

Fig. 4

Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor World Bank 2005-2014

În figura 5 vedem că între țările UE cu cea mai redusă încredere în statul de drept se numără Bulgaria și România (înregistrând nivele negative). La polul opus se află Finlanda, Danemarca, Suedia și Austria. Cu o medie de -0,43, Republica Moldova înregistrează un nivel extrem de redus de încredere în statul de drept.

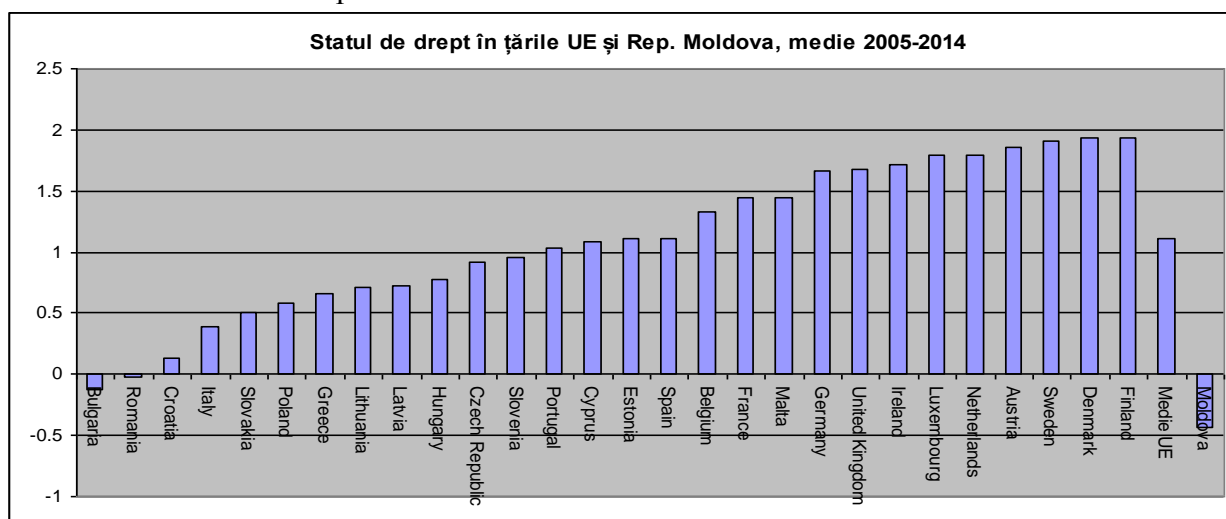

Fig. 5

Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor World Bank 2005-2014

Din Figura 6 se poate constata că în prezent, România alături de Bulgaria sunt țările cu cel mai redus nivel de trai din Uniunea Europeană, nivel măsurat cu ajutorul Produsului intern brut pe cap de locuitor (USD). Astfel în Bulgaria nivelul PIB pe cap de locuitor este în medie de 6.437 USD/cap, urmat de 8.137 USD/loc în România față de o medie la nivelul UE de 32.103 USD/loc. Nivele reduse de trai se pot de asemenea constata în general în țările aparținând fostului bloc comunist (Croatia, Ungaria, Polonia, Lituania, Letonia, Cehia). Printre țările non-UE, Republica Moldova înregistrează un nivel al PIB/loc extrem de redus, de 1.636 USD/loc, reprezentând un nivel de cinci ori mai mic decât cel al României. La polul opus se află Luxemburg, urmată de țările nordice (Danemarca, Suedia, Irlanda, Olanda). Din analiza comparativă a informațiilor cuprinse în figurile 1 și 6 se poate în mod facil constata, că țările cu nivelul cel mai redus de trai se confruntă cu nivelul cel mai ridicat al corupției, cele două fenomene fiind complementare.

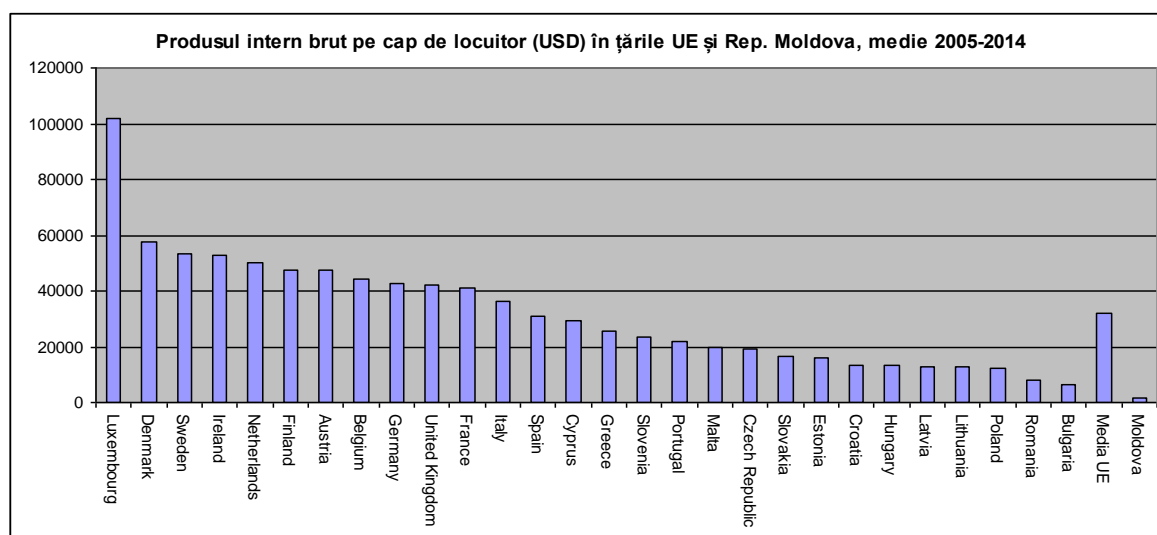

Fig. 6

Sursa: prelucrări proprii pe baza datelor World Bank 2005-2014

4. Concluzii

Corupția este un fenomen generalizat care afectează economiile din întreaga lume și, în ciuda eforturilor asidue angajate în lupta anticorupție, volumul acesteia înregistrează un trend ascendent. Literatura de specialitate identifică printre cauzele majore ale corupției, sărăcia coroborată cu o guvernare publică deficitară. Apelând la rezultatele studiilor empirice consacrate de literatura de specialitate, lucrarea de față își propune să treacă în revistă problematica corupției și a cauzelor principale generatoare la nivelul țărilor din spațiul Uniunii Europene, prin comparație cu Republica Moldova, pentru perioada 2005-2014. Analizele descriptive efectuate pentru eșantionul studiat confirmă aceste rapoarte de cauzalitate consacrate de literatura de specialitate. Astfel, constatăm că țările Uniunii Europene aparținând fostului bloc comunist precum și Republica Moldova, ca țară din fostul bloc communist U.R.S.S., se confruntă cu cele mai mari nivele ale corupției. Aceste țări înregistrează în același timp și nivele foarte reduse de trai (reflectede prin nivelul PIB/loc) precum și un nivel foarte redus al eficienței guvernării publice.

Explicațiile constau în greaua moștenire ce a lăsat-o comunismul asupra acestor țări, caracterizate printr-o guvernare publică care mai are încă multe de învățat pentru a atinge adevăratele valori ale democrației, aspect care se răsfrânge și asupra nivelului de trai redus al populației acestor țări. În cadrul organismelor publice, mecanismele de control joacă un rol important atât pentru prevenirea, cât și pentru detectarea cazurilor de corupție. De asemenea țările membre trebuie să promoveze mult mai accentuat creșterea încrederii publicului în justiție și administrație, și nu în ultimul rând implicarea societății civile în procesele decizionale. Declararea averilor funcționarilor public, elaborarea de norme referitoare la conflictele de interese, creșterea rolului curții de conturi în impulsivarea reformelor anticorupție, identificarea clară a răspunderii funcționarilor aleși pentru fapte de corupție și stabilirea unei definiții clare armonizate la nivelul UE a „funcționarului public” precum și stabilirea unui cadru legal sistem de finanțare a partidelor politice bine reglementat și transparent, sunt doar câteva dintre măsurile anticorupție identificate inclusiv de Comisia Europeană (COM(2014)).

Bibliografie

1. Cârjaliu, C. 2009. Accepțiuni și sensuri ale noțiunii de corupție, *Revista de Studii Juridice Universitare*, nr. 3-4.
2. COM .2014. Raport al Comisiei către Consiliul și Parlamentul European. Raport anticorupție al UE., , Bruxelles, 3.2.2014, no. 38.
3. Conseil de l' Europe, 1996, Programme d'action la corruption adopté par le Comité des Ministres, Strasbourg, 1996.

4. De Rosa, D., Goo-roochurn, N., Gorg, H., 2010. Corruption and productivity: firm-level evidence from the BEEPS Survey. Kiel Working Paper No. 1632.
5. Husted, B.W. 1999. Wealth, Culture, and Corruption, *Journal of International Business Studies*, 30(2), 339-59.
6. Kirchler, E. 2007. *The Economic Psychology of Tax Behavior*. Cambridge University Press, Cambridge, England.
7. Mauro, P. 1995. Corruption and Growth., *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712.
8. Paldam, M.; Gundlach, E. 2009. The transition of corruption: From poverty to honesty, *Economic Letters* 103, 146–148.
9. Park, H., Blenkinsopp, J. 2011. The role of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction, *Review of Administrative Science* 77(2), 254-274
10. Torgler, B. 2007. *Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis*. Edward Elgar Publishing.
11. Torgler, B.; Schneider, F. 2007. *The Impact of Tax Morale and Institutional Quality on the Shadow Economy*. IZA Discussion Paper.
12. Treisman, D., 2000. The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of Public Economics* 76, 399–457.
13. Transparency International, <https://www.transparency.org/country/> , accesat la data de Octombrie 2015
14. Word Bank, <http://data.worldbank.org/indicator>, accesat la data de Octombrie 2015

SECȚIUNEA III.

ANALIZA ECONOMICO-FINANCIARĂ ÎN EVALUAREA PERFORMANȚEI DE AFACERI

STUDIU PRIVIND PERFORMANȚA FINANCIARĂ A ENTITĂȚII ECONOMICE PRIN INDICATORI MODERNI

*Baltes Nicolae, dr., prof. univ., Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, România
baltes_n@yahoo.com*

*Minculete (Piko) Georgiana Daniela, doctorand Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu,
România, georgiana.piko@yahoo.com*

Abstract. *The article shows the evolution of the financial performance of pharmaceuticals companies for the period 2009-2014 using the indicator - economic value added. Negative values of this indicator during the period under research, showed that the investments have not increased the values of the entities. All this, led to a considerable decrease in the company's profitability illustrating the need for entities to attract external resources.*

Keywords: *economic value added, investments, profitability, external resources*

JEL Classification: *G10, G30*

1. Introducere

Evaluarea performanței financiare în cadrul unei companii, prin intermediul indicatorilor de profitabilitate reprezintă un obiectiv principal al managementului financiar. Indicatorii de profitabilitate măsoară gradul în care compania își utilizează resursele pentru a genera profit [3]. În cadrul oricărei afaceri, este necesară o investiție, de la care se așteaptă un maxim de profit. Practic, rezultatul exercițiului financiar înregistrat de o companie, trebuie să satisfacă pe deplin așteptările investitorilor în ce privește obținerea de dividende și totodată constituirea surselor de finanțare, în vederea dezvoltării viitoare a entității. O analiză detaliată a profitabilității înregistrate de entitățile ale căror valori mobiliare sunt tranzacționate la bursa de valori, se poate realiza prin intermediul indicatorilor moderni de cuantificare a rezultatelor financiare înregistrate.

2. Metodologie

Determinarea principalelor tendințe ale performanței financiare în cadrul companiilor farmaceutice cotate la Bursa de Valori București, pe o anumită perioadă de timp, reprezintă un demers științific complex, ce poate fi realizat îndeosebi pe baza cercetărilor empirice. Printre tehnicile și procedeele utilizate în cercetare, enumerăm: documentarea și analiza documentară reflectate în referințele bibliografice, comparația, utilizarea de modele econometrice și statistico-matematice specifice domeniului financiar.

Eșantionul este reprezentat de companiile cotate la Bursa de Valori București ce activează în cadrul industriei farmaceutice, respectiv: Zentiva, Biofarm și Antibiotice, indicatorii de măsurare a performanțelor înregistrate fiind determinați pe baza rapoartelor financiare anuale, pentru perioada 2009-2014 publicate pe site-ul www.bvb.ro și pe site-ul fiecărei entități economice cuprinse în cercetare. În prezentul studiu, performanța industriei farmaceutice din România s-a apreciat prin intermediul indicatorului Valoare Economică Adăugată (EVA), unul dintre cei mai relevanți indicatori financiari de măsurare a performanței financiare a entităților economice la nivel global. A fost creat de compania de consultanță Stern-Stewart&Co și completează ratele tradiționale de măsurare a profitabilității [4]. În țările anglo-saxone, EVA reprezintă motorul creării valorii pentru acționari [5]. Indicatorul reprezintă un instrument important al managementului financiar, care evidențiază surplusul de valoare creat de o investiție [8]. De asemenea, este considerat un instrument managerial care permite măsurarea performanței existente la nivelul entității sau

performanța unei investiții, fiind unul dintre cei care înglobează atât obiectivele de profitabilitate, cât și pe cele de creștere [2]. O valoare pozitivă a acestui indicator, ilustrează o creștere a valorii companiilor și implicit o valoare adăugată pentru acționari, iar o valoare negativă a acestuia, indică deprecierea valorii companiei și o lipsă de valoare adăugată pentru acționari. Modelul utilizat în determinarea indicatorului este următorul [7]:

$$\text{EVA} = (\text{ROIC} - \text{WACC}) * \text{Capitalul investit}$$

În care: ROIC – rentabilitatea capitalului investit (Return on Invested Capital); WACC - costul mediu ponderat al capitalului (Weighted Average Cost of Capital)

Determinarea valorii înregistrate de indicator, presupune mai întâi calculul altor doi indicatori intermediari, respectiv: rentabilitatea capitalului investit și costul mediu ponderat al capitalului.

Rentabilitatea capitalului investit (ROIC) reprezintă indicatorul ce măsoară gradul de rentabilitate al investiției în activitatea operațională a entității [9], fiind calculat pe baza următorului model [7]:

$$\text{ROIC} = \text{NOPAT} / \text{Capital investit} * 100$$

În care: NOPAT – profit operațional net (net operating profit after tax)

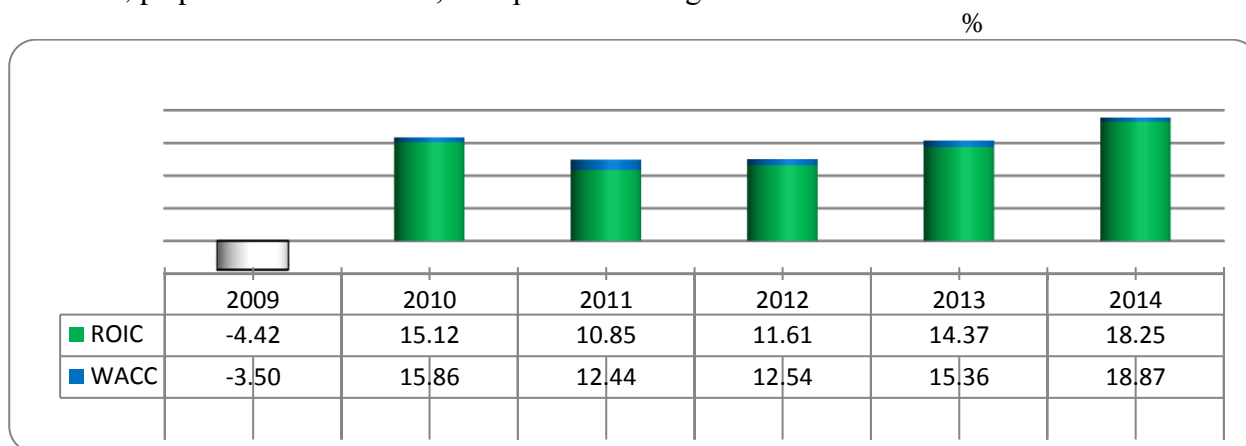
Costul capitalului (WACC) reprezintă media ponderată a costurilor surselor de finanțare utilizate [6], fiind determinat astfel [1]:

$$\text{WACC} = \text{Ci} / \text{C} * \text{Rf} (\%) + \text{D} / \text{Ci} * i * (1 - t)$$

În care: Ci – capital investit (Capital propriu + Datorii pe termen lung); C – capitalul propriu; D – datoriile totale; i – rata dobânzii; t – cota de impozit pe profit; Rf – ponderea NOPAD în capital propriu.

3. Cercetare privind evoluția performanțelor financiare înregistrate de entitățile care își desfășoară activitatea în industria farmaceutică, cotate la Bursa de Valori București, prin intermediul indicatorului Valoare Economică Adăugată.

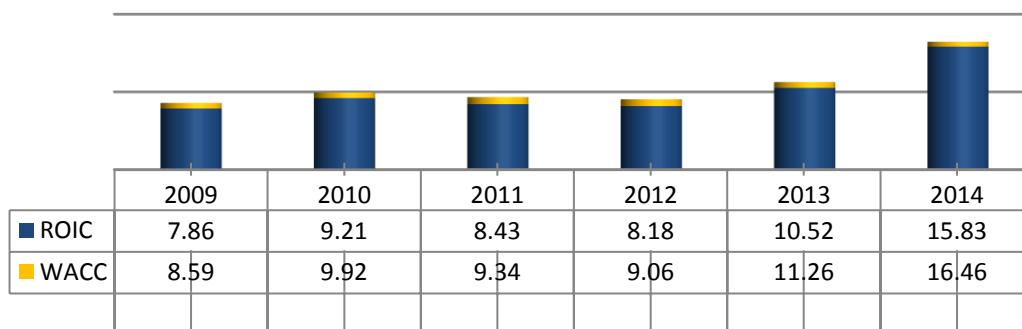
Rezultatele înregistrate de indicatorii ROIC și WACC, la cele trei companii cuprinse în cercetare, pe perioada 2009-2014, sunt prezentate în graficele nr. 1-3.

Sursa: date prelucrate de autori, pe baza situațiilor financiare anuale în perioada 2009-2014, disponibile pe site-ul www.bvb.ro

Grafic 1: Evoluția ROIC și WACC, perioada 2009-2014, compania Zentiva

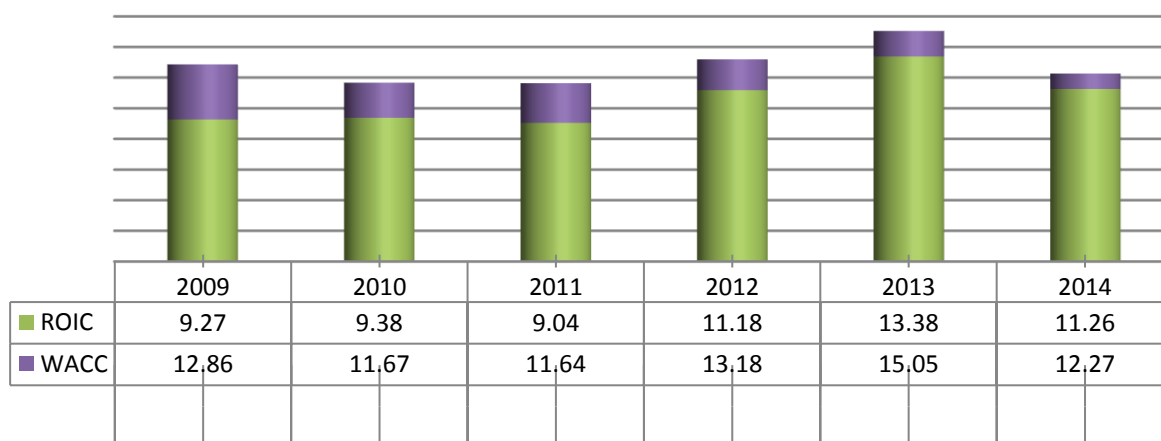
%

Sursa: date prelucrate de autori, pe baza situațiilor financiare anuale în perioada 2009-2014, disponibile pe site-ul www.bvb.ro

Grafic 2: Evoluția ROIC și WACC, perioada 2009-2014, compania Biofarm

%

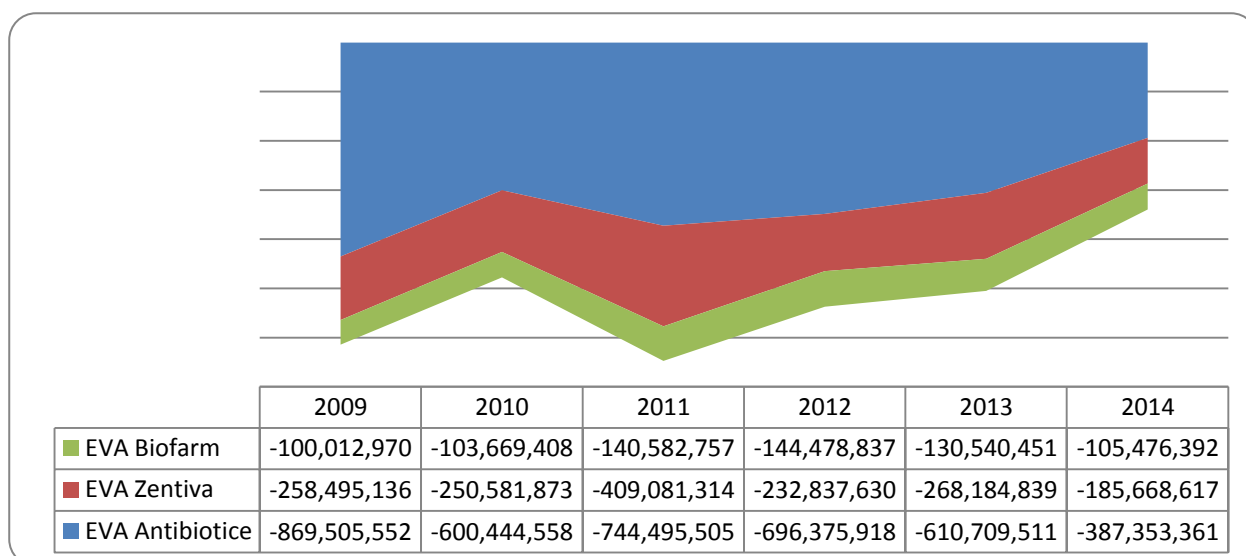
Sursa: date prelucrate de autori, pe baza situațiilor financiare anuale în perioada 2009-2014, disponibile pe site-ul www.bvb.ro

Grafic 3: Evoluția ROIC și WACC, perioada 2009-2014, compania Antibiotice

Pentru a evidenția dacă, investiția a adus valoare adăugată acționarilor este necesară o comparație între cei doi indicatori. Pe perioada 2009-2014, se constată evoluții oscilante ale celor doi indicatori, nivelul indicatorului WACC devansând nivelul indicatorului ROIC, ceea ce indică un dezechilibru între nivelul costului capitalului angajat (mai ridicat) și nivelul rentabilității investițiilor realizate (mai scăzută).

Pe baza rezultatelor înregistrate de indicatorii WACC și ROIC s-a determinat indicatorul EVA, a cărui evoluție pe perioada 2009-2014, este prezentată în graficul nr.4.

RON

Sursa: date prelucrate de autori, pe baza situațiilor financiare anuale în perioada 2009-2014, disponibile pe site-ul www.bvb.ro

Grafic 4: Evoluția EVA, perioada 2009-2014

Se constată o valoare negativă înregistrată de indicator la entitățile supuse cercetării, pe întreaga perioadă analizată, determinată de nivelul mai ridicat al costului datoriei comparativ cu cel al ratei rentabilității capitalului.

4. Concluzii

Nivelul ratei rentabilității capitalului investit este devansat de nivelul costului capitalului, ceea ce a condus la înregistrarea de valori negative ale indicatorului, pe întreaga perioadă supusă cercetării. Situația creată, a avut consecințe directe asupra scăderii valorii companiilor și implicit pierdere de valoare pentru acționari.

5. Bibliografie

- [1] Balteș, Nicolae; VasIU, Diana, (2015), Analiza performanței financiare a entității economice, Editura Universității Lucian Blaga din Sibiu, pp.173;
- [2] Bluszcz, A.; Kijewska, A.; Sojda, A. (2015), *Economic Value Added in Metallurgy and mining sector in Poland*, *Metalurgija Review*, Vol. 54, Issue 2, pp. 437;
- [3] Eakins, Stanley, *Finance – Investments, Institutions and Management* (1999), Addison-Wesley Educational Publishers Inc., United States of America, pp. 342;
- [4] Glen, Arnold (2013), *Corporate Financial Management*, Pearson Education Limited, Fifth edition, England, pp. 668;
- [5] Pantea, Marius; Munteanu, Valentin; Gligor, Delia; Sopoian, Daria (2008), *The Managerial Performances Evaluation through the Economic Value Added*, *European Research Studies*, Volume XI, Issue (4), pp. 84;
- [6] Petersen, Christian; Plenborg, Thomas (2012), *Financial Statement Analysis – Valuation. Credit Analysis. Executive Compensation*, Pearson Education Limited, England, pp. 93;
- [7] Perescu, Silvia; Apostol, Ciprian, (2009), *Value creation analysis. Economic value added*. *Revista ECTAP*, pp. 120;
- [8] Tabara, Neculai (2013), *Determinants of economic value added. Empirical Evidence from Romanian Market*, *Revista EuroEconomica*, nr. 1(32), pp. 3;
- [9] Young, David; Cohen, Jacob (2013), *Corporate Financial Reporting and Analysis – a Global Perspective*, John Wiley & Sons Ltd, England, pp. 156.
- [10] www.bvb.ro.

PARTICULARITĂȚI PRIVIND COMUNICAREA LA NIVEL DE ENTITATE ECONOMICĂ

*Mateș Dorel, dr., prof.univ., Universitatea de Vest Timișoara, România
doloro60@yahoo.com*

*Ciubotariu Marius, dr., asist.univ., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România
mariusc@seap.usv.ro*

Rezumat. În această lucrare ne-am concentrat atenția pe tematica comunicării economico-financiare urmărind o serie de aspecte ce privesc conceptele de bază, evoluția și rolul acesteia, precum și diferențe dintre comunicarea economică și cea financiară și dintre comunicare și informare. Alegerea subiectului lucrării a fost determinat de numeroasele dezbateri suscitade de cazurile de raportare economico-financiară neadecvată din ultimii ani ce fac ca această temă să fie în centrul atenției tuturor stakeholderilor din cadrul unei entități. În acest sens, datorită interesului din ce în ce mai ridicat pe acest subiect, lucrarea își propune să scoată în evidență importanța, necesitatea și beneficiile unei comunicări economico-financiare care respectă cerințele normative și pe cele ale stakeholderilor.

Cuvinte cheie: comunicare economico-financiară, informației contabilă, raportare, calitate

Introducere

În ultimii ani publicul larg a devenit din ce în ce mai interesat de a investi la bursă, fapt ce impune companiilor să furnizeze informații cât mai transparente și complete, chiar dacă acestea vor face referire și la declinul sau stagnarea companiei. În acest context informațiile locale sunt analizate la nivel național cât și internațional, companiile trebuind să învețe ce înseamnă transparența reală sau vor dispărea de pe piață.

La realizarea lucrării, un aspect pe care l-am avut în vedere a fost și faptul că în ultimii ani economia mondială s-a confruntat cu o criză financiară, când multe companii și instituții de credit au înregistrat rezultate negative; aceasta, contribuind și la diminuarea generalizată a credibilității informațiilor raportate către piețele de apartenență. În acest sens, la nivelul comunicării economico-financiare s-au înregistrat numeroase schimbări.

Așadar, într-un interval de timp scurt s-au remarcat schimbări în ceea ce privește comunicarea economico-financiară și modul de abordare a oricărei informații ce privește rezultatele companiilor. Lipsa de încredere din partea tuturor categoriilor de stakeholderi a devenit atât de mare, încât cea mai vagă urmă de informare falsă poate avea urmări dezastruoase pentru companie.

Până nu de mult, utilizatorii comunicării economico-financiare erau informați de cele mai multe ori doar în legătură cu creșterea cifrei de afaceri, a profitului, sau a volumului de vânzări. Informații cu privire la scăderi sau stagnări erau foarte rar furnizate de către companii. În acest sens, companiile trebuie să furnizeze tuturor stakeholderilor informații și despre aceste aspecte. Aceasta trebuie să se realizeze într-un mod cât mai profesionist, deoarece lipsa de transparență poate genera îndoile care pot avea repercusiuni asupra companiei.

Importanța și necesitatea comunicării economico-financiare rezultă din faptul că facilitează orientarea corectă a comportamentelor interne și a activității manageriale din cadrul companiilor ce au la bază performanța. Comunicarea economico-financiară reprezintă, așadar, un cadru complex de analiză ce a atras atenția în ultimii ani atât la nivel național, cât și internațional a mediului profesional și academic. În acest context, un interes deosebit a fost orientat pe rolul comunicării economico-financiare, în special cu privire la raportarea financiară și pe preocuparea permanentă pentru imaginea companiei ce a devenit un element din ce în ce mai important și pentru companiile care până în prezent nu au acordat atenția cuvenită acestui aspect. Globalizarea piețelor creează un climat extrem de competitiv, care impune practic prezentarea companiei printr-o imagine bine creată în vederea consolidării propriei mărci.

Astfel, în contextul creșterii competitivității, toate companiile vor fi obligate să facă față cerințelor impuse de piața globalizată, alcătuită din investitori internaționali ce sunt tot mai

interesați de rezultatele economice ale companiei și de fluxurile informaționale provenite de la aceasta.

Natura economică și financiară a comunicării

Prin comunicare economico-financiară⁸⁵ se înțelege „transmiterea de informații de către managementul companiei spre toate categoriile de utilizatori de informații sau doar spre anumite categorii, cu privire la evoluția rezultatului obținut, a situației financiare, economice și patrimoniale” (Coda V., 1989).

Multitudinea termenilor utilizați în literatura economică poate conduce la riscul de a confunda conceptul de comunicare economică cu cel de comunicare financiară și de a suprapune aspecte ce ar trebui evidențiate distinct. În acest caz, comunicarea economico-financiară poate fi definită ca un instrument necesar obținerii de încredere (credibilitate) și consens cu privire la traseul strategic ce se dorește a fi urmat, (Coda V., 1989) dar și un suport în vederea atingerii obiectivelor comerciale, instituționale și organizaționale propuse. Cu alte cuvinte, comunicarea economico-financiară este caracterizată de aspecte ce privesc situația financiară, economică și patrimonială a companiei și deține un rol de prim rang în crearea unei imagini pozitive a acesteia.

Pe de altă parte, comunicarea financiară reprezintă „orice tip de informare, direct spre mediul extern, susceptibilă a influența în mod direct, într-o măsură diferită, prețul acțiunilor, iar în termeni mai generali poate consta în actualizarea datelor disponibile în funcție de caracteristicile actuale și cele previzionale ale titlurilor emise de companie” (Guatri L., Massore M., 1992). Aceasta este considerată o componentă din ansamblul informațiilor raportate care se exprimă prin intermediul documentelor de natură economico-financiară și care își găsesc, în diferitele tipuri de situații financiare, expresia tipică lor” (Marosco V., 1998).

Așadar, comunicarea financiară, chiar dacă are și un conținut economic sau nu, reprezintă un instrument de dialog cu piața de capital prin intermediul căruia compania este solicitată a-și negocia riscurile la care este expusă.

Capacitatea companiei de a se confrunța și de a comunica cu mediul extern devine fundamentală în ceea ce privește abordarea unei comunicări de tip *top-down* (de la companie la piață), dar și *bottom-up*, (de la piață spre companie). Procesul de comunicare economico-financiară poate fi descris astfel: compania decide să împartă riscul cu alți subiecți și transmite mesaje spre piața de capital, în acest context sarcina comunicării financiare devine aceea de a facilita identificarea din partea investitorilor a ariilor de risc pe care compania însăși solicită să le împartă. Acest circuit se încheie cu o evaluare a riscului de către piața de capital care comunică managementului companiei acordul sau dezacordul său (Bertinetti G., 1996).

Încă din anii '60, un număr tot mai mare de companii își dezvoltă propria strategie de comunicare, bazată pe *difuzarea în timp*, adică pe reducerea timpului de raportare a informațiilor la solicitările mediului extern (Cohendet P., Llerena P., 1990). Un model de referință privind comunicarea optimă este prezentat în figura de mai jos:

⁸⁵ Tema comunicării economico-financiare a fost abordată în literatura economică de diferiți autori, printre care Golfetto, care definește comunicarea economico-financiară ca „ansamblul informațiilor pe care managementul le transmite diferiților utilizatori, în raport cu evoluția situației financiare, economice și patrimoniale a companiei”- Cf. F. Golfetto, *Comunicazione e comportamenti comunicativi. Una questione di coerenza per l'impresa*, Milano, Editura Egea, 1993, pp. 3. O altă definiție a fost dată de Corvi, care definește comunicarea economico-financiară ca „fiind ansamblul comunicărilor efectuate prin intermediul oricărui canal de difuzare utilizat de managementul companiei diferitelor tipuri de stakeholderi în funcție de interesele acestora, convergente cu evoluția situației financiare, economice și patrimoniale a companiei”- E. Corvi susține: „Comunicarea economico-financiară, la fel ca orice altă activitate de comunicare a companiei, trebuie să fie percepută și gestionată ca o mare orchestră, care cuprinde o mulțime de muzicieni, cu diferite instrumente, însă cu diferite sunete muzicale, dar care trebuie să fie interpretate de toți ca tonuri diferite.” Cf. E. Corvi, *La comunicazione aziendale. Obiettivi, tecniche, strumenti*, Milano, Editura Egea, 2007, pp. 149.

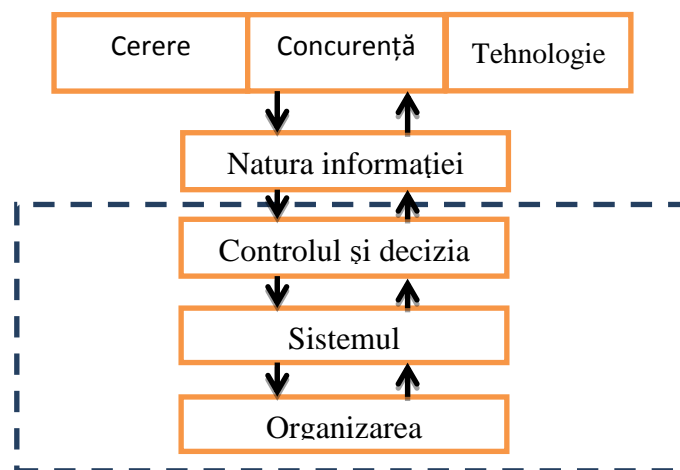

Fig. 1.1. Modelul de referință privind comunicarea optimă
 Sursa: Adaptare după Cohendet P. & Llerena P., 1989.

În contextul economic de azi, comunicarea financiară nu este completă, iar transparența informațională încă nu poate fi atinsă pe deplin. Comunicarea financiară a stârnit și interesul mediului academic francez, definițiile întâlnite în literatura de specialitate fiind destul de eterogene, (Capron M., Quairel F., 2003) unele dintre ele reprezintă un amalgam între publicitatea financiară, informarea financiară și comunicarea financiară. Tot în rândul autorilor francezi (Capron M., Quairel F., 2003) se vehiculează ideea conform căreia comunicarea economico-financiară își are originea în primul val de privatizare (mijlocul anilor '80).

De asemenea, se poate remarca deseori o suprapunere de termeni între comunicare și informare, concepte care ar trebui tratate în mod distinct. „În acest sens, informarea, precum și ansamblul comunicărilor efectuate prin intermediul oricărui canal de difuzare de către managementul unei companii și adresată diferitelor categorii de utilizatori cu interese convergente au ca obiect fiecare operațiune, tranzacție sau eveniment sau toate acestea la un loc și fac referire la anumite perioade” (Belcredi M., 1993). Mai exact, informarea financiară se referă la acele informații financiare care se exprimă prin intermediul documentelor cu caracter economico-financiar și care își găsesc expresia tipică în diferitele forme de situații financiare. Astfel, conform definițiilor date, conceptul de comunicare pare a fi mult mai amplu și complex decât cel de informare, deoarece își asumă o importanță semnificativă pe durata întregului proces de transmitere a mesajului și nu doar a conținutului acestuia (Bertinetti G., 1996).

Conceptul de comunicare se referă și la transmiterea de valori și nu doar la date standardizate, în timp ce informarea financiară se referă la obligațiile, ce derivă din normele în vigoare, de a transmite către mediul extern date și informații cu privire la compania în cauză. Între comunicarea economico-financiară și informarea financiară nu există nici o diferență semnificativă, în sensul că aceasta din urmă reprezintă doar o informare de natură economică care se referă strict la o anumită operațiune sau eveniment ce are loc în companie, informațiile furnizate reflectând de fapt conținutul acestora (explicația regăsindu-se în cerințele impuse de normele în vigoare).

Rolul comunicării economico-financiare

Comunicarea economico-financiară se regăsește la punctul de întâlnire dintre companie și piață, fiind un instrument care în prezent este utilizat de către toate companiile, indiferent de natura activității acestora, de cele mai multe ori, aproape inconștient. Totodată, conceptul de informare și cel de comunicare nu se suprapun, fiind, în esență, concepte diferite: informarea reprezintă doar știrea, adică datele provenite de la o sursă și trimise către un destinatar, în timp ce comunicarea nu este doar o informație transmisă, ci reprezintă mai ales modalitatea (sau modalitățile) prin care această informație este transmisă.

Așadar, comunicarea conform opiniilor desprinse din literatura de specialitate reprezintă participarea la un sistem de raporturi prin intermediul unor reguli puse în funcțiune într-o manieră conștientă de către toți cei prezenți, care schimbă informații, păreri etc. utilizând canale și coduri verbale, paraverbale, nonverbale și simbolice, utilizabile și utilizate într-un anumit context cultural.

Preocuparea permanentă pentru imaginea companiei reprezintă un element care devine din ce în ce mai important și pentru companiile care până în prezent nu i-au acordat atenția cuvenită; internaționalizarea piețelor a creat un climat extrem de competitiv care impune practic prezentarea propriei companii printr-o imagine bine creată și ușor de recunoscut în vederea consolidării propriei mărci.

Atunci când o companie decide să comunice cu piața pe care operează este absolut necesar să-și stabilească o strategie prin care să contribuie la creșterea eficacității comunicării, deoarece aceasta devine un instrument indispensabil pentru a accede pe piață, pentru a crește valoarea propriilor produse sau servicii sau pentru a-și mări portofoliul de clienți/abonați.

Totodată, varietatea stakeholderilor ne fac să înțelegem comunicarea ca fiind un sistem complex, care impune o pregătire profesională specifică pentru a putea fi gestionată într-o manieră eficientă, astfel încât mesajele să poată fi transmise cu informațiile cele mai adecvate circumstanței în cauză, atât în ceea ce privește comunicarea verbală, cât și pe cea nonverbală, fără a renunța la componentele ce par ne semnificative.

Comunicarea la nivel de entitate economică

Entitatea, privită ca un sistem deschis, instituie cu mediul său extern și intern, un proces continuu de interschimb. Într-un context economic și social caracterizat printr-o continuă schimbare și incertitudine, entitatea poate reuși să se mențină într-o stare de echilibru singură sau împreună cu alți subiecți externi reducându-și varietatea și variabilitatea mediului extern prin intermediul strategiilor de comunicare în consens cu propriul plan strategic, crescând capacitatea de a se adapta în mod continuu la dinamica și schimbările mediului în care operează.⁸⁶

Așadar, obiectivul companiei poate fi definit, ca fiind acela de a căuta să fie în consonanță cu propriul mediu „sau cu posibilitatea de a stabili cu acesta un raport armonios și prolific.”⁸⁷ În căutarea sa de a-și găsi consonanța cu mediul extern, compania va trebui să ia o serie de decizii inerente precum (Coda V., 1991):

- instaurarea de raporturi cu actorii din sistemul competitiv (conurenți, furnizori, clienți, producători de produse substitutive);
- instaurarea de raporturi cu actori sociali (sau cu cei care investesc resurse sau aduc diferite tipuri de contribuții de care entitatea are nevoie).

În acest context, rolul comunicării este acela de a permite sistemului economic al companiei să interacționeze cu mediul în care operează, stimulând evoluția, adaptarea și comunicarea între părți.⁸⁸ Mai exact rolul comunicării constă în stabilirea de legături cu principalele categorii de stakeholderi, ce sunt prezentate în figura de mai jos:

⁸⁶ „Entitatea reprezintă un sistem de forțe economice care-și desfășoară activitatea în mediul în care operează, considerat ca parte complementară unui proces de producție sau de consum (sau producție și consum împreună), în favoarea subiectului economic, dar și pentru subiecții cu care operează”, cf. Amaduzzi A., *L'azienda nel suo sistema e nell'ordine della su rilevazione*, UTET, Torino, 1969, pp. 20. În ceea ce privește caracteristica întreprinderii ca „sistem social”, „teologic”, „deschis”, „dinamic”, „complet”, acestea sunt percepute ca sub-sisteme, a se vedea Ferrero G., *Impresa e management*, Giuffrè, Milano, 1987, pp. 5-11; Bertinetti G., *op.cit.*; Sciarelli S., *Il sistema d'impresa*, Cedam, Padova, 1982.

⁸⁷ În teoria sistemelor, prin „sistem deschis” se înțelege un sistem organizat și dotat cu propriile resurse, deschis spre toate fluxurile de bunuri, energie și informații.

⁸⁸ Însăși etimologia cuvântului „comunicare” face apel la conceptul „de a pune în comun”.

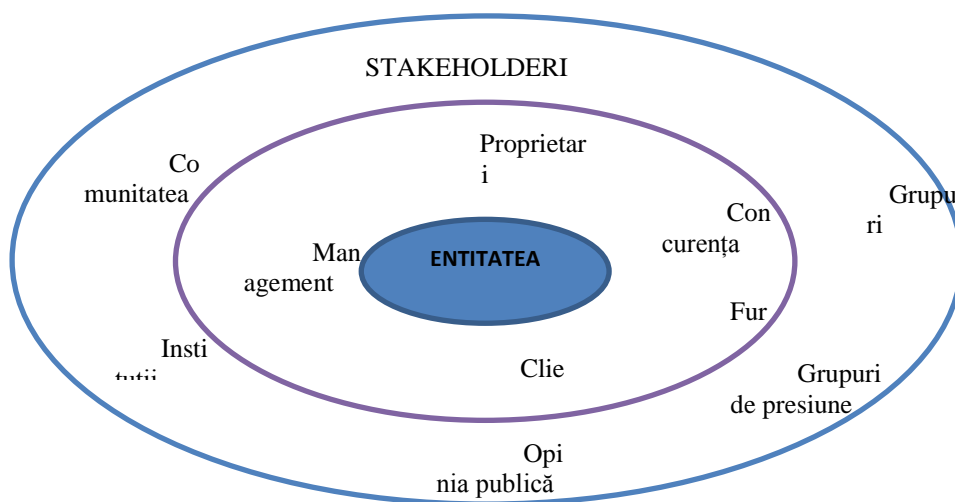

Fig. 1.2. Principalele categorii de stakeholderi ai companiei
Sursa: prelucrare proprie.

În funcție de aspectele descrise anterior, în ultimii ani comunicarea economico-financiară și-a asumat un rol important, astfel încât poate fi considerată parte esențială a strategiei și managementului companiei,⁸⁹ datorită capacității sale de a modifica sau reconsolida raporturile cu stakeholderii.

Conform opiniilor din literatura de specialitate sarcina care revine comunicării este aceea de a consolida imaginea companiei astfel încât să:

- poată construi o imagine credibilă de tip strategic;
- crească „resursele” de credibilitate;
- obțină acordul actorilor sociali.

Pentru a putea face față noile provocări cu care se confruntă, o companie se află în situația de a interacționa într-o logică de tip „relațional” cu diferite clase de parteneri economici⁹⁰ și de a genera, prin intermediul procesului de comunicare, credibilitate, încredere și consens.⁹¹ În acest mod, este posibil pentru companie să achiziționeze cele mai bune resurse de pe piețele de aprovizionare, să orienteze și să motiveze forța de muncă în vederea atingerii obiectivelor stabilite, să crească gradul de încredere a clienților și să legitimeze activitatea acesteia în contextul în care operează (Guattri L., 1999).

În funcție de diferitele sub-obiective stabilite ale comunicării, literatura de specialitate ne oferă diferite tipuri ale acesteia, cum ar fi:

- instituțională, obiectivul său fiind acela de a legitima compania în mediul în care aceasta operează;
- comercială, obiectivul său operațional constând în amplificarea și consolidarea pieței de apartenență;
- internă, obiectivul său fiind acela de a coordona și motiva personalul angajat (Corvi E., 1995);
- economico-financiară, al cărei scop constă în obținerea acordului din partea celor care contribuie la aportul resurselor materiale și nonmateriale, umane și financiare de care aceasta are nevoie pentru a-și atinge obiectivele stabilite (Corvi E., 1997).

Toate tipurile de comunicare prezentate, formează în final comunicarea integrată a companiilor. În figura de mai jos prezentăm schematizat sfera comunicării integrate:

⁸⁹ Comunicarea economică este proiectată în funcție de obiectivele acesteia și de categoriile de stakeholderi cărora i se adresează. Pentru mai multe detalii, cf. Coda V., *op. cit.*

⁹⁰ Așa numiții stakeholderi.

⁹¹ Concepte aproape similare au fost dezvoltate și în studiile cu privire la crearea de valoare. Pentru mai multe detalii, cf. Guattri L., *La teoria di creazione del valore*, Editura Egea, Milano, 1999, pp. 21.

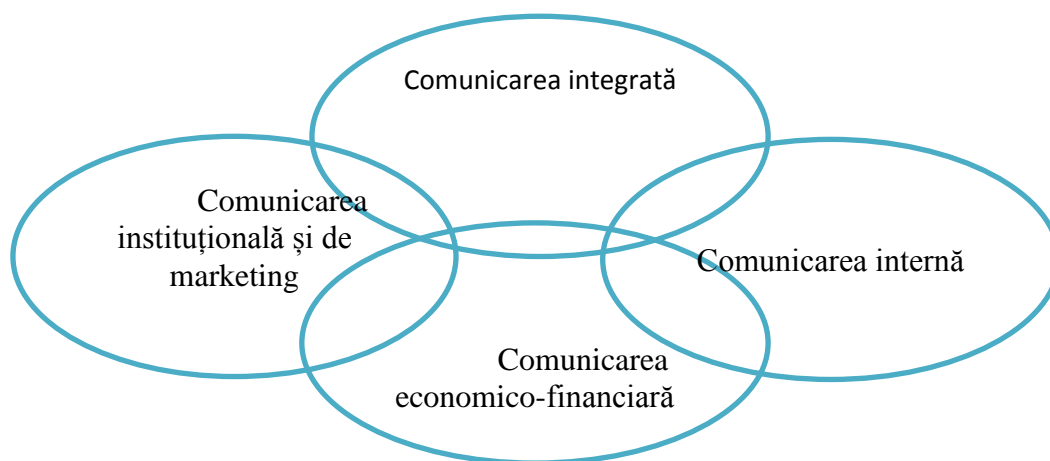

Fig. 1.3. Sfera comunicării integrate a companiilor
Sursa: prelucrare proprie.

Așadar, aceste fluxuri de comunicare diferite, având obiective și destinatari diverși, trebuie să transmită mesaje coerente (dincolo de conținutul lor operațional și specializat) și să fie coordonate la acel nivel de comunicare care are impact asupra imaginii companiei.

Concluzii

În ultima perioadă, comunicarea economico-financiară a căpătat un rol semnificativ pentru toți stakeholderii, oferind informații relevante despre activitatea desfășurată de către companie într-o anumită perioadă, constituind astfel punctul de plecare în stabilirea strategiilor. Analiza în profunzime a acesteia de către stakeholderi ar permite identificarea detaliilor ce pot favoriza orientarea activității companiei spre dezvoltare și creștere, iar previziunile realizate ce au la bază o comunicare economico-financiară adecvată ar reduce gradul de nesiguranță în desfășurarea activității economice.

În ceea ce privește comunicarea economico-financiară din cadrul societăților din România, există o serie de limite informaționale ce împiedică derularea optimă a procesului de conducere și luare a deciziilor, generând astfel dezavantaje în dezvoltarea internă a companiilor, dar și asupra economiei naționale și chiar internaționale; efectele negative putând fi semnificative. Suntem convinși că entitățile naționale și multinaționale din România vor conștientiza amploarea transformărilor de la nivel mondial și vor acorda o atenție mai mare procesului de comunicare economico-financiară, pentru a supraviețui și prospera. În acest sens, companiile vor trebui să elaboreze un sistem de comunicare economico-financiar eficient ce trebuie să pornească în primul rând de la cunoașterea fluxurilor informaționale din cadrul companiilor și apoi să se canalizeze pe calitatea informațiilor furnizate; cu alte cuvinte, să conțină cele mai adecvate informații și să fie eliminat surplusul de informații inutile ce pot îngreuna înțelegerea fluxului informațional al companiei.

BIBLIOGRAFIE

1. Alvino, F. *La comunicazione economico-finanziaria d'impresa sul mercato dei capitali*, Giappichelli, Torino, 2001.
2. Belcredi M., *Economia dell'informazione societaria*, UTET Libreris, Torino, 1993, pp. 7.
3. Bertinetti G., *Comunicazione finanziaria aziendale e teoria della finanza*, Editura Egea, Milano, 1996, pp. 50.
4. Bostan I., Mateș D., Hlaciuc E., Grosu V., Socoliuc M., Andronic B., Ciubotariu M.S., Apetri A., Moroșan Gh., Mihalciuc C., „Exploitation of Fishing Resources in Suceava County: Profitability analysis (Rb/T) of specialized farms in a mountainous region”, in *Archives of Biological Sciences, Official Journal of the Serbian Biological Society*, 2015.

5. Capron M., Quairel F., „Reporting societal: Limites et enjeux de la proposition de normalisation internationale Global Reporting Initiative”, in 24eme, congres de l’AFC, 2003, pp. 23.
6. Ciubotariu M.S., *Rolul informației contabile în optimizarea comunicării economico-financiare a entităților economice*, teză de doctorat, „Universitatea Ștefan cel Mare” Suceava, 2015.
7. Ciubotariu M.S., „Impactul fraudei asupra raportării financiare”, in „Științe Economice”, vol. II (coord. Gabriela Prelipcean), al Conferinței Internaționale desfășurate în cadrul proiectului „Doctoratul: o carieră atractivă în cercetare”, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, 21-22 iunie 2013, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2013.
8. Coda V., „La comunicazione economica nella strategia aziendale”, în *CESAD, La Comunicazione economica: valore aziendale o sociale, Atti del Covegno organizzato dal CESAD*, Milano, Editura Egea, 1989, pp. 8-10.
9. Coda V., *L’orientamento strategico dell’impresa*, UTET, Torino, cap. 1, par. 3, 1991.
10. Cohendet P., Llerena P., „Nature de l’information, evaluation et organization de l’entreprise”, in *Revue d’économie industrielle*, vol. 51 (*Organisation et dynamique industrielle*), 1990, pp. 141-165.
11. Colombo G., „Pensieri e Parole. Omaggio a Carlo Masini (2003/7)”, in *Quaderni Università degli Studi dell’Insubria*, Università dell’Insubria, Facoltà di Economia, 2003, http://eco.uninsubria.it/dipeco/quaderni/files/QF2003_7.pdf.
12. Cormier D., & Magnan M., „Les modes de divulgations d’informations environnementales: une analyse intersectorielles”, in 24eme, congres de l’AFC, 2003, pp. 26.
13. Corvi E., Fiocca R., *Comunicazione e valore nelle relazioni d’impresa*, Editore Egea, Milano, 1996.
14. Corvi E., „Comunicazione interna”, in Caselli, *Le parole dell’impresa*, Angeli, Milano, vol. II, 1995.
15. Corvi E., *Economia e gestione della comunicazione economico-finanziaria d’impresa*, Egea, Milano, 1997.
16. Grosu V., *Perspective și limite în procesul de armonizare financiar-contabilă*, Editura Tipomoldova, Iași, 2010.
17. Grosu V., *Evaluarea capitalului intelectual*, teză post-doctorat realizată în cadrul programului „Studii post-doctorale în economie”, Editura Academiei României, 2013.
18. Guatri L., Massore M., *La diffusione del valore*, Editura Egea, Milano, 1992.
19. Guattri L., *La teoria di creazione del valore*, Editura Egea, Milano, 1999, pp. 21.
20. Hlaciuc E., Mihalciuc C., „Specific features about communication and the importance of the Annual financial statements in the process of communication”, in *The Annals of the Ștefan cel Mare University, Fascicle of the Faculty of Economics and Public Administration*, Suceava, 8/2008.
21. Marosco V., *L’informazione finanziaria delle società: bilanci,- prospetti informativi, relazioni infrannuali, controlli CONSOB, certificazione*, IPSOA Informatica, Milano, 1998, pp. 18.
22. Mateș D., Grosu V., Hlaciuc E., *La valutazione delle principali voci dell’ attivo di bilancio secondo i principi contabili nazionali e internazionali IAS/IFRS*, Monte Università Parma Editore, Parma, 2009.

*** Articol web *Comunicarea financiară, la momentul adevărului* de Monica Cercelescu

CONCEPTE ȘI CRITERII DE EVALUARE A PERFORMANȚEI ÎN AFACERI

*Petrescu Silvia Melania, dr., profesor universitar (consultant)
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, România
psilvia@uaic.ro*

Rezumat: *Lucrarea cuprinde un set de concepte teoretice privind modalitățile de evaluare a performanței unei afaceri în contextul general al cerințelor impuse unei economii bazate pe concurență, când supraviețuirea afacerii este condiționată de aptitudinea acesteia de a asigura unele echilibre favorabile între diverse categorii de indicatori economico-financiari.*

În acest sens, după precizarea semnificației unor termeni utilizați în definirea și determinarea unor indicatori care caracterizează performanța economico-financiară la nivel microeconomic, se prezintă principalele criterii care trebuie avute în vedere la evaluarea performanței, ca efect al unor corelații favorabile între diverși indicatori economico-financiari. Performanța trebuie evaluată pe baza unor criterii obiective și a unor indicatori semnificativi, având în vedere reversul acesteia, respectiv riscurile aferente.

Abstract. *The main purpose of this paper is to emphasize the principal concepts and theories of the performance assessment in business entites, by the main notions as Efficiency, Economicity, Effectiveness, curently used in the economic theory and practice of economic calculus.*

Definitely, in the economic calculus there are more opportunities to establish and determine the main indicators in order to define the economic and financial performance.

In the same time, it is necessary to call attention on more criteria for the performance definition and assessment for which there is more specific economic and financial indicators.

The business performance is the principal condition for its survival, in order to obtain a competitive advantage on the market competition, which is possible only by the one very good business plan. The other side of performance concept are the insolvency - bankruptcy risks in business.

Cuvinte-cheie: performanță, economicitate, eficacitate, eficiență, management performant, risc, incertitudine.

Introducere

Orice afacere, de dimensiuni mai mari sau mai reduse, reprezintă un sistem de relații financiare și de fluxuri de numerar care sunt activate și dirijate de către deciziile manageriale. Importanța acestui concept a crescut în anii 90, când *crearea de valoare* pentru acționarii unei firme a devenit unul din scopurile principale și o provocare majoră pentru managementul modern performant. Ținta economică fundamentală a oricărui management performant o constituie alocarea strategică a resurselor selectate, în vederea creării în timp a unei valori economice suficiente pentru a recupera toate resursele angajate și obținerea unui câștig acceptabil, în condițiile de risc așteptate de acționari⁹².

În cele ce urmează, lucrarea de față își propune să elucideze principalele aspecte teoretice ce stau la baza analizei și evaluării performanței unei afaceri, prin prezentarea semnificației noțiunilor implicate, a calculării și interpretării unor indicatori specifici și a tipologiei acestora.

Noțiunea de performanță și componentele acesteia

Conform atribuțiilor managementului ca știință a conducerii, definite de Henry Fayol⁹³: previziunea, organizarea, coordonarea, comanda și controlul, managementul unei entități vizează trei domenii distincte și are următoarele componente:

- managementul strategic;
- managementul operațional;

⁹² Erich A. Helfert, *Tehnici de Analiză Financiară. Ghid pentru crearea valorii*, Ediția a 11-a, McGraw Hill, BMT Publishing House, 2006, p. 1.

⁹³ Henry Fayol, *General and Industrial Management*, Pitman, Londra, 1949, p. 26.

- managementul performanței și riscurilor.

Aceste domenii sunt dirijate pe baza unui sistem de decizii manageriale ce vizează investițiile, funcționalitatea operațională și finanțarea activității.

În esență, managementul *strategic* vizează activitățile legate de identificarea misiunii entității, a obiectivelor și scopurilor, a strategiei pe termen scurt, mediu și lung, precum și procesele de evaluare a modului de realizare a misiunii.

Managementul *operațional* vizează activitățile care fac posibilă punerea în practică a misiunii entității și a condițiilor în care se realizează aceasta.

Managementul *performanței și riscurilor* vizează activitățile care facilitează realizarea obiectivelor misiunii în condițiile atingerii unui *optim* economic și limitarea *riscurilor* și *incertitudinii* care afectează rezultatele și periclitează perenitatea afacerii.

Activitatea decizională, ca principal atribut al managementului, se desfășoară de regulă în condiții de *risc* și *incertitudine*, fiind rare situațiile de adoptare a deciziilor în condiții de *certitudine*, care să confere garanția obținerii unor rezultate prestabilite.

În cazul în care activitatea entității se desfășoară în condiții de *certitudine*, se poate asigura doar managementul strategic și managementul operațional care pun în aplicare planul privind obiectivele prestabilite, ceea ce este mai puțin realizabil în condițiile concrete ale activității entităților, când predomină situațiile de incertitudine și risc.

Riscul și incertitudinea constituie elemente care afectează aptitudinea entității de a realiza obiectivele prestabilite, ca urmare a apariției unor fenomene sau cauze neprevăzute ce pot avea efecte nefavorabile sau pot afecta însăși supraviețuirea, ca urmare a vulnerabilității la diverși factori. În teoria deciziei, acești factori perturbatori poartă denumirea de *stări ale naturii* care pot apare cu totul neprevăzut cu o anumită *probabilitate*, mai mare sau mai mică, de care trebuie să se țină seama în procesul decizional.

Performanța și riscul deși categorii aparent *antagonice*, nu se exclud reciproc, ele pot coexista când orice activitate performantă poate avea ca revers un risc pe măsură, iar problematica vizând performanța și riscul în activitatea economică au o bază comună privind evaluarea și interpretarea lor.

Etimologic, cuvântul de *performanță* este de origine latină (*Performare* = a da în întregime formă unui lucru)⁹⁴, dar a cărui semnificație vine de la verbul englezesc *to perform*, echivalent cu *a îndeplini*, respectiv substantivul *performance* = îndeplinire. Utilizat ca atare și în limba franceză prin *performance*, termenul exprimă cel mai bun rezultat obținut, cu aplicabilitate și la sistemul economic.

Performanța unei afaceri constituie aptitudinea acesteia de a-și *atinge obiectivele* care i-au fost fixate printr-un management corespunzător. Entitatea performantă își asigură *perenitatea*, deoarece știe să se adapteze sau să influențeze condițiile de mediu în care își desfășoară activitatea.

Performanța combină *eficacitatea*, care exprimă capacitatea de a atinge obiectivele inițiale cu *economicitatea* și *eficiența*, care exprimă capacitatea de a atinge obiectivele în condițiile *minimizării costului* resurselor utilizate și *maximizării efectelor* utilizării acestora.

Noțiunea de *eficacitate*, echivalentul termenului anglo-saxon *effectiveness*, respectiv *efficacité* din limba franceză, constituie aptitudinea de a produce *efectul* (pozitiv) așteptat și se exprimă prin randament, operativitate, valoare, productivitate (fizică) a muncii.

Noțiunea de *economicitate* vizează procurarea resurselor necesare la *cel mai mic cost* și provine din verbul *to economize*, respectiv * conomiser*, ceea ce conduce la diferențe între rezultatele obținute și rezultatele așteptate luate ca bază de referință.

Noțiunea de *eficiență* echivalentă cu termenul de *efficiency*, respectiv *efficience*, impune comensurarea unui *efect* rezultat cu *efortul* depus pentru obținerea lui și se evaluează prin raportul dintre rezultatele înregistrate și mijloacele angajate.

În final performanța impune îmbinarea celor trei E, ale căror dimensiuni au elemente comune dar și diferențe de nuanță, fiecare impunând evaluări specifice:

⁹⁴ Jianu Iulia, *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii*, Editura CECCAR, București, 2007, p. 12.

$$\text{Performanța} = \text{Eficacitate} + \text{Economicitate} + \text{Eficiență}$$

În teoria și practica economică, conceptul de performanță și utilizarea corectă a termenilor de eficacitate, eficiență și economicitate poate fi definit pornind de la prezentarea întreprinderii consumatoare de resurse și creatoare de bunuri și servicii în viziune *sistemică* pe baza relației *intrări-ieșiri*, corespunzător fazelor circuitului economic *aprovizionare-producție-desfacere* (fig. nr.1)⁹⁵:

Figura nr. 1. Relația input-output-outcome în sistemul-întreprindere

Inputurile constituie resursele consumate în *procesul economic* (activitate de producție, comerț, servicii) ca factori de producție (muncă și capital), având ca finalitate *outputul* (producție industrială, prestări servicii, vânzări de mărfuri prin activitatea de retail) exprimat în unități *naturale* specifice și *outcome*, ca rezultat final (profit sau pierdere) exprimat în unități *monetare*.

Resursele consumate achiziționate de pe piața factorilor de producție se reflectă în costurile de achiziție a materiilor prime, forței de muncă și utilajelor, la care se adaugă costurile procesului economic, exprimă *efortul* depus de entitate reflectat în cheltuielile de producție și în costuri. În urma activității economice a entității, rezultă *outputul*, sub forma ieșirilor, urmând ca în final livrarea și încasarea produselor și serviciilor să conducă la *efectul scontat* prin *cifra de afaceri*. Prin comensurarea efectului așteptat (producția, profitul) cu efortul depus (consumul de factori, costurile) se obțin indicatori de performanță economico-financiară care pot exprima atât *eficacitatea*, *economicitatea* cât și *eficiența* activității.

Dacă se are în vedere *outputul* ca efect exprimat în unități naturale (fizice), iar *inputurile* ca efort, exprimate prin cantitatea de factori de producție consumați apare noțiunea de *eficacitate* care exprimă efectul util al unității de efort consumat prin termenul de *randament*.

În domeniul economic, randamentul factorilor de producție exprimă *eficacitatea* utilizării acestora și se determină prin raportul între efectul *util (output)* în unități fizice și efortul *depus (input)* prin consumul de factori în unități naturale:

$$\text{Randamentul} = \frac{\text{Output (Volum)}}{\text{Input (Factori)}}$$

Creșterea eficacității factorilor de producție se concretizează în sporirea randamentelor de utilizare a acestora și este consecința creșterii mai rapide a *outputului* comparativ cu *inputul*.

În definirea relației dintre mărimea *outputului* și consumul de factori de producție aferent apare noțiunea de *productivitate*, care caracterizează gradul de *eficacitate* dacă *outputul* este exprimat în unități *fizice*, cât și cea de *eficiență* dacă evaluarea se realizează în unități *monetare*.

Pentru evaluarea *eficienței* se utilizează și o serie de *rate de rentabilitate-profitabilitate* prin raportarea *outcome*ului la unul din indicatorii de efort (capital, costuri, cheltuieli, active, ș.a):

$$R = \frac{\text{Outcome (Rezultat)}}{\text{Efort (Capital, costuri)}} \times 100$$

Eficiența poate fi determinată și invers, prin raportul *efort/efect*, cum ar fi de exemplu *rata de eficiență* a cheltuielilor aferente veniturilor:

$$I = \frac{\text{Cheltuieli}}{\text{Venituri}} \times 1.000$$

În orice variantă, creșterea eficienței este consecința decalajului favorabil între ritmul de creștere a efectului, care trebuie să fie superior ritmului de creștere a efortului.

Performanța de ansamblu a unei întreprinderi se constituie dintr-un cumul de performanțe parțiale ale tuturor elementelor ce constituie sistemul *input-output-outcome*, de aceea evaluarea

⁹⁵ Petrescu Silvia, *Performanță și risc în afaceri*, Editura Universității „A. I. Cuza” Iași, 2013, p. 9.

performanței are la bază diferite criterii care pot fi de natură tehnică, tehnologică, economică, financiară, non-financiară, de mediu, cu referire la următoarele aspecte:

a) Performanța *inputurilor* se exprimă prin calitatea factorilor de producție cu referire la: calificarea forței de muncă, performanța tehnică a utilajului, calitatea materiei prime și a materialelor.

b) Performanța *procesului economic* vizează: tehnologia de fabricație (know-how-ul), economicitatea și eficacitatea, calitatea managementului operațional și strategic.

c) Performanța *outputului* vizează: calitatea produselor/serviciilor; competitivitatea produselor/serviciilor.

d) Performanța *outcomului* vizează: maximizarea cifrei de afaceri, reducerea costurilor, indicatorii de eficiență, calitatea managementului financiar.

Criterii de performanță. Tipologia performanței

Deși în definirea performanței unei afaceri există opinii diverse, noțiunea trebuie privită în funcție de următoarele elemente: nivelul de realizare a obiectivelor, capacitatea de a crea valoare, îmbinarea celor trei E, îndeplinirea unor criterii specifice domeniului de activitate.

a) *Obiectivele* constituie rezultate de atins în conformitate cu scopurile inițiale ale afacerii și care pot fi atât *economice* cât și *non-economice*. Acestea pot fi cantitative *cuantificabile*, cât și *calitative*, mai greu de cuantificat direct, ci indirect prin efecte măsurabile.

b) *Crearea de valoare* constituie aptitudinea entității de a asigura *remunerarea* capitalului investit la o rată superioară *costului* acestuia prin abilitatea de a genera cash-flow și prin ameliorarea relației valoare-cost⁹⁶, în condițiile în care entitatea poate crea două *tipuri* de valori: una *externă* și una *internă*, respectiv valoarea economică adăugată.

c) Performanța la *intersecția celor trei E* implică abordarea conceptelor de eficacitate, economicitate, eficiență prin prisma interacțiunii dintre elementele care comensurează efectele rezultate în urma eforturilor depuse pentru realizarea lor.

Indiferent de modul de exprimare, performanța reprezintă starea de competitivitate a unei entități datorată unui nivel de eficacitate, economicitate și eficiență care îi permite atingerea obiectivelor prin crearea de valoare și asigurarea *supraviețuirii durabile* (fig. nr. 2)⁹⁷.

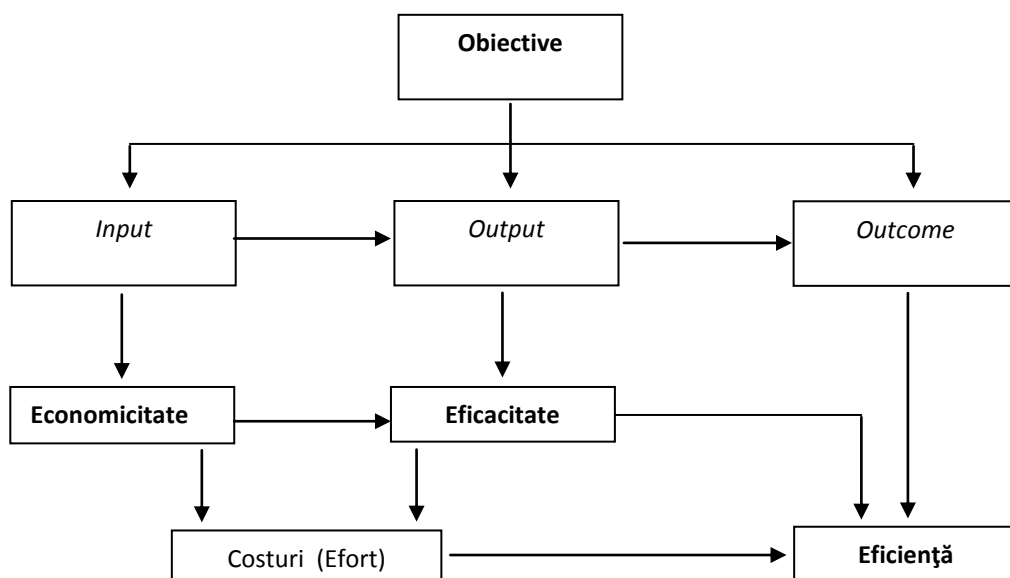

Figura nr. 2. Relația performanță-eficacitate-economicitate-eficiență

d) Performanța presupune calitate sau excelență în domeniul de activitate care implică modalități de evaluare corespunzătoare pe baza unui sistem *multicriterial* care să aibă în vedere

⁹⁶ Bogliolo, F., *La création de valeur*, Editions d'Organisation, Paris, 2000, p. 19.

⁹⁷ Petrescu Silvia, Lucrare citată, p. 14

realizarea scopului final, respectiv atingerea *obiectivelor* inițiale în condiții de eficiență maximă.

Performanța trebuie evaluată în raport cu un *criteriu de referință* care în acest caz poate avea obiective *cantitative* (cuantificabile) care pot fi exprimate cifric (de exemplu, creșterea volumului de activitate, a cifrei de afaceri cu un anumit procent) sau *calitative* mai greu de măsurat, cum ar fi de exemplu, ridicarea calității producției, ridicarea cotei de piață, etc.

În general criteriile de performanță avute în vedere pot fi structurate în mai multe categorii, dintre care unele sunt *financiare* și altele *non-financiare* (economice, contabile tradiționale, ambientale și de mediu, etc).

Criteriile de evaluare a performanței sunt diverse ca urmare a diversității și complexității proceselor economice caracteristice domeniului de activitate. Dintre principalele criterii avute în vedere la evaluarea performanței amintim următoarele:

1. După *nivelul* la care se determină există:

- performanțe macroeconomice (la nivel de țară sau economie mondială);
- performanțe de nivel mediu (la nivel de sector);
- performanțe microeconomice (la nivel de întreprindere).

2. Din punct de vedere al *caracterului (conținutului)* există:

- performanțe tehnice și tehnologice (legate de utilajul și tehnologia de fabricație);
- performanțe economice (legate de indicatorii economici ai producției și comercializării);
- performanțe tehnico-economice (legate de nivelul tehnic-calitativ al utilajelor și

produselor, procedeele tehnologice avansate);

- performanțe financiare (indicatorii de rezultate, rate de rentabilitate, lichiditate, cash-flow);
- performanțe economico-financiare (care corelează activitatea economică cu activitatea financiară, cum ar fi indicatorii de eficiență a factorilor de producție, viteza de rotație a activelor și

capitalurilor);

- performanțe non-financiare (economico-sociale și de mediu) cu efecte la nivelul societății.

3. Din punct de vedere al *formării și al efectului* propagat pot exista:

- performanțe interne;
- performanțe externe.

4) În raport cu *nivelul de referință* pot exista:

- performanțe peste nivelul mediu de referință;
- performanțe sub nivelul mediu de referință.

Prin cumularea criteriilor de evaluare a performanței se ajunge la conceptul *multidimensional de performanță globală* care permite asigurarea unei *dezvoltări durabile* care se bazează pe trei piloni:

- performanța economico-financiară;
- performanța socială;
- performanța de mediu.

Având în vedere elementele care concură la realizarea/creșterea performanței întreprinderii în ansamblul său, se constată că performanța este un concept *multicriterial* de evaluare și măsurare. Criteriile de analiză și evaluare trebuie riguros alese în funcție de specificul, strategia și finalitatea obiectivelor întreprinderii.

De-a-lungul timpului, punctele de vedere ale teoreticienilor privind criteriile de performanță au evoluat, de multe ori aceste criterii sunt controversate în raport cu optica acestora privind întreprinderea și obiectivele prioritare.

De exemplu, teoria *economică neoclasică* pune pe primul plan *maximizarea profitului* pe termen scurt, ca fiind obiectivul principal și unica finalitate a întreprinderii, ceea ce îi coordonează și restricționează comportamentul.

Teoria *financiară* pune accentul pe *raționalitate* și *aversiune* față de risc, finalitatea entității fiind exprimată prin *maximizarea valorii* financiare a întreprinderii sau prin *crearea de valoare* pentru acționari, ceea ce implică aptitudinea de a obține profit pe termen lung care să permită *supraviețuirea durabilă* prin diminuarea riscurilor într-un mediu dinamic și deosebit de complex.

Respectarea criteriilor privind performanța unei afaceri îi asigură *avantajul competitiv durabil* pe o piață concurențială acerbă, care îi condiționează supraviețuirea pe termen mediu și lung.

Mulțimea factorilor care asigură avantajul competitiv vizează toate compartimentele firmei și se manifestă pe toată durata ciclului de viață a afacerii, începând cu *lansarea* care presupune din start elaborarea unui plan de afaceri care să detalieze toate problemele legate de viața firmei, pornind de la resursele disponibile procurate de pe piața amonte și finalizând cu valorificarea rezultatului activității în condiții de competitivitate favorabile pe piața aval.

Mulțimea factorilor care asigură avantajul competitiv vizează toate compartimentele unei firme și se manifestă pe toată durata ciclului de viață a afacerii, începând cu lansarea care presupune din start elaborarea unui plan de afaceri care să detalieze toate problemele legate de viața firmei, pornind de la resursele disponibile procurate de pe piața amonte și finalizând cu valorificarea rezultatului activității în condiții de competitivitate favorabile pe piața aval.

Concluzii

Lucrarea încearcă să surprindă principalele aspecte teoretice privind delimitarea și definirea unor concepte care vizează performanța unei afaceri ce implică un sistem de relații economico-financiare între parteneri. Se au în vedere criteriile de evaluare a performanței pornind de la triada Eficacitate Economicitate-Eficiență, pentru care există modalități specifice de evaluare printr-un sistem de indicatori adecvați.

Scopul principal al oricărei afaceri este acela de a crea valoare pentru sine și pentru parteneri prin asigurarea unui avantaj competitiv durabil în raport cu concurenții, ceea ce presupune obținerea unor rezultate maxime cu eforturi minime.

Rezultatul final, profitul sau pierderea exprimă performanța sau reversul acesteia, contraperformanța care reflectă riscul în afacere, ce poate conduce la insolvență și faliment.

Inițierea unei afaceri trebuie să pornească însă de la viziunea optimistă conform căreia „Cine nu riscă, nu câștigă”, prin decizii manageriale capabile să amplifice performanța și să limiteze riscul.

Bibliografie

1. Bogliolo, F., *La création de valeur*, Editions d'Organisation, Paris, 2000.
2. Erich A. Helfert, *Tehnici de Analiză Financiară. Ghid pentru crearea valorii*, Ediția a 11-a, McGraw Hill, BMT Publishing House, 2006.
3. Fayol, H., *General and Industrial Management*, Pitman, Londra, 1949.
4. Jianu, I., *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii*, Editura CECCAR, București, 2007.
5. Petrescu, S., *Analiză și diagnostic financiar-contabil. Ghid teoretico-aplicativ*, Editura CECCAR, București, 2010.
6. Petrescu, S., *Evaluarea economică și financiară a întreprinderilor. Concepte-metode-procedee*, Editura Tehnopress, Iași, 2012.
7. Petrescu, S. *Performanță și risc în afaceri*, Editura Universității „A. I. Cuza” Iași, 2013.
8. Porter, M. E., *Competitive Advantage. Creating and Sustaining Superior Performance*, The Free Press, New-York, 1998.
9. Richard, J., *Analyse financière et audit des performances*, ed. a II-a, La Villeguérin Éditions, 1993.
10. http://valuebasedmanagement.net/faq_what_is_value_based_management.html
11. <http://www.12manage.com/methods-porter-competitive-advantage>.

STUDIUL PRIVIND APRECIEREA PERFORMANȚEI SISTEMULUI BANCAR ROMÂNESC

BALTEȘ Nicolae, Ph.D. Professor, "Lucian Blaga" University, Sibiu, România, baltes_n@yahoo.com

RODEAN (Cozma) Maria-Daciana, Ph.D. student, "Lucian Blaga" University, Sibiu, Romania, maria.daciana89@yahoo.com

Abstract: Performanța financiară a băncilor comerciale românești a fost afectată semnificativ datorită crizei economico-financiare. Deși sistemul bancar românesc nu s-a confruntat cu falimente bancare în perioada criză și post criză, în ultimii ani, profitabilitatea acestuia a scăzut considerabil. Studiul empiric realizat asupra evoluției Ratei rentabilității financiare (ROE) la cele patru bănci comerciale listate la Bursa de Valori București, versus sistem bancar românesc, a demonstrat că în perioada 2010-2014, performanța financiară a băncilor s-au redus considerabil, pe fondul diminuării semnificative a profitului și intrării sistemului bancar românesc în zona pierderilor. Prin utilizarea modelului de regresie liniară s-a identificat influența factorilor endogeni asupra modificării ROE. S-a ajuns la concluzia potrivit căreia, indicatorul ROE a fost puternic și negativ influențat de riscul de capital în cazul BCC și BRD, în timp ce la nivelul BT și BCR, indicatorul ROE a fost puternic și negativ influențat de modificarea marjei dobânzii, respectiv costului activității.

Cuvinte cheie: sistem bancar, bănci cotate la Bursa de Valori București, rata rentabilității financiare, regresie liniară, costul activității, risc de capital, marja dobânzii.

1. Introducere:

O categorie importantă de indicatori ce caracterizează performanța financiară a sistemului bancar o reprezintă ratele de rentabilitate, respectiv: Rata rentabilității economice (ROA) și Rata rentabilității financiare (ROE). Primul indicator evidențiază aportul adus de activele totale în obținerea profitului iar celălalt indicator evidențiază eficiența utilizării capitalurilor proprii în scopul realizării de profit. Un nivel scăzut al indicatorilor indică o subcapitalizare a băncii, impunându-se necesitatea procurării unor surse proprii suplimentare, prin noi aporturi de capital. În condițiile în care o bancă este mai puțin profitabilă, acționarii nu vor mai fi tentați să investească în business-ul acesteia iar pe termen mediu pot fi chiar nevoiți să-și retragă aportul, cu consecințe nefavorabile asupra capitalizării băncii. Studiul empiric realizat își propune o analiză a performanței sistemului bancar românesc comparativ cu cea înregistrată la nivelul băncilor cotate la Bursa de Valori București prin intermediul indicatorului Rata rentabilității financiare (ROE) în scopul identificării evoluției urmate de cei doi indicatori în perioada 2010-2014 și stabilirii unor cauze ce au generat această situație.

2. Literatura de specialitate:

Studiile de specialitate au confirmat că utilizarea indicatorilor de apreciere a performanței bancare (ROA și ROE) prezintă avantaje în evaluarea performanței bancare dar și unele dezavantaje, care în principal derivă din metodologia de calcul a acestora, în măsura în care nu sunt luate în considerare și elementele din extrabilanț (la nivelul băncilor de tip european, elementele din extrabilanț reprezintă o sursă importantă de venituri).

Literatura de specialitate oferă numeroase studii în ce privește impactul pe care diverși factori endo și exogeni îl manifestă asupra celor doi indicatori. Astfel, un studiu privind profitabilitatea băncilor din 6 state europene, pe parcursul unei perioade de 8 ani (1992-1998), a demonstrat faptul că între performanța și riscul asumat de o bancă comercială există o relație directă și pozitivă, mărimea băncii având doar un impact minor.

În anul 1979, cercetătorul Short a studiat impactul nivelului de concentrare al sistemului bancar, nivelul de reglementare, competiția interbancară, acționariatul sau prezența băncilor străine asupra indicatorilor de performanță. Ulterior, cercetarea a fost extinsă până în anul 2009, fiind reluată de grupul de cercetători conduși de Garcia-Herrero. O direcție de cercetare a vizat impactul: ratei creditelor neperformante, provizioanelor și sau ajustărilor de valoare/depreciere constituite,

riscului de capital și riscului de rată a dobânzii asupra indicatorilor de performanță bancară, o contribuție semnificativă fiind adusă de cercetătorii Pasiouras și Kosmidou (2007); Athanasoglou (2008); Salas și Saurina (2002); Bouvatier și Lepetit (2008).

Alte studii (Rodean Maria-Daciana, Balteș Nicolae, 2014) au demonstrat că performanța bancară este influențată semnificativ de determinanții de origine internă, respectiv indicatorul de solvabilitate și rata creditelor neperformante, determinanții de origine externă având o influență nesemnificativă.

Se poate deci afirma că nivelul de profitabilitate pe care o bancă îl poate atinge pe o anumită perioadă de timp, este influențat de numeroși factori. O parte dintre aceștia pot fi anticipați, măsurați și deci gestionați. Este cazul factorilor de origine internă (rata creditelor neperformante, indicatorii de solvabilitate, lichiditate, ratele dobânzii etc.). Factorii de origine externă sunt generați de evoluția mediului economic, caz în care capacitatea de anticipare și implicit apelarea la diverse tehnici de minimizare a riscului generat este dificilă.

3. Metodologia de cercetare

În studiul empiric realizat asupra performanței sistemului bancar românesc s-a pornit de la evoluția indicatorului Rata rentabilității financiare și s-au avut în vedere două obiective:

O1: Comparația dintre nivelul înregistrat de indicator la cele patru bănci comerciale cotate la Bursa de Valori București (BRD, BCR, BT și BCC), cu cel raportat la nivelul întregului sistem bancar românesc, pe o perioadă de 5 ani (2010-2014);

O2: Identificarea variabilelor explicative ale evoluției indicatorului la nivelul celor patru bănci și la nivelul întregului sistem bancar românesc.

Datele utilizate în cercetare au fost colectate și prelucrate din situațiile financiare ale celor patru bănci comerciale analizate, precum și din rapoartele anuale ale Băncii Naționale a României, pentru perioada 2010-2014.

Identificarea variabilelor explicative s-a realizat prin metoda regresiei liniare simple, utilizând soft-ul statistico- matematic Excel. Concret, modelul de calcul utilizat este:

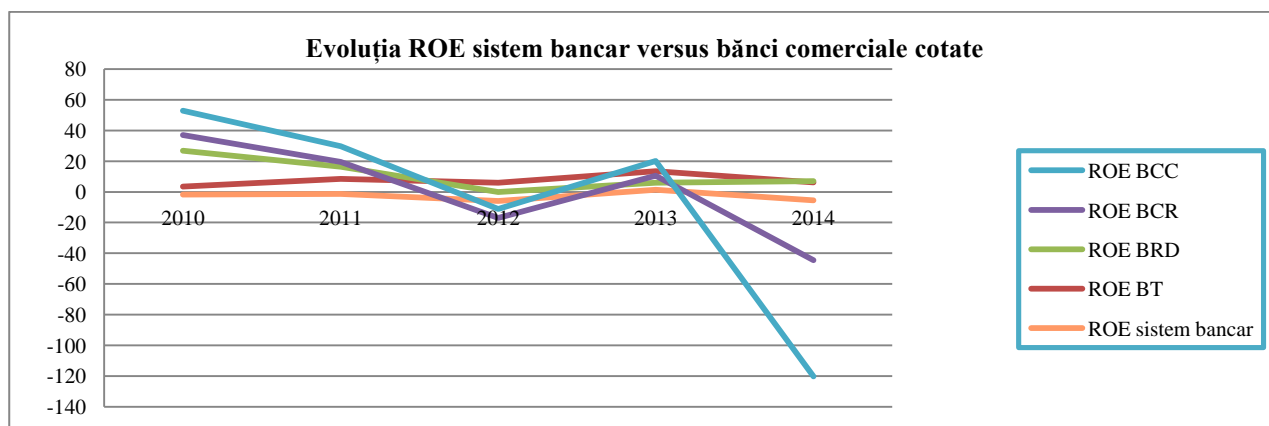
$$Y = \alpha + \beta * X$$

În care:

Y – variabila explicativă; α – termenul liber al ecuației de regresie; β – proporția contribuției variației variabilei explicative; X- variabila explicativă.

4. Rezultatele cercetării

Pe perioada 2010-2014, evoluția indicatorului Rata rentabilității financiare la nivelul celor patru bănci comerciale versus sistem bancar este sintetizată în graficul nr. 1.

Grafic 1 - Evoluția indicatorului Rata rentabilității financiare la nivelul sistemului bancar versus bănci comerciale cotate la BVB, perioada 2010-2014

Sursa: prelucrare autori, conform rapoartelor BNR și situațiilor financiare ale băncilor din perioada 2010-2014

Deși criza economico-financiară mondială a izbucnit la finele anului 2007, la nivelul sistemului bancar românesc, șocul s-a resimțit începând cu anii 2009-2010. Diminuarea profitabilității business-ului, fost primul semnal al crizei economico-financiare, resimțită la nivelul

sistemului bancar românesc. Restrângerea volumului creditelor acordate de bănci a fost consecința: reducerii numărului de angajați încadrați în sectorul bugetar, precum și diminuării salariilor acestora cu 25%; schimbărilor frecvente la nivelul legislației fiscale (majorarea cotei de TVA, introducerea impozitului forfetar, reinvestirea profitului etc.); diminuării volumului investițiilor străine directe și retragerii din economia națională a unor jucători importanți; creșterii numărului de societăți ce și-au declarat insolvența; declinului unor sectoare de activitate; creșterii generalizate a prețurilor (îndeosebi la materiile prime) ceea ce a generat o presiune inflaționistă; volatilității cursului de schimb în cazul anumitor monede (vezi francului elvețian), cu consecințe directe asupra creșterii riscului valutar atât la nivelul debitorilor, cât și la nivelul băncilor; tendinței de creștere a gradului de dezintermediere financiară; creșterii datoriei publice.

Deși Banca Națională a României în aceea perioadă a întreprins eforturi considerabile pentru relansarea creditării, pe piața bancară efectele regăsite au fost minime.

Anul 2012, a fost primul în care sistemul bancar românesc a înregistrat pierderi, fiind puternic afectat de dezechilibrele cauzate de criza economico-financiară. Deși, imediat în cadrul fiecărei bănci au fost luate măsuri de stabilizare precum: restructurarea rețelei bancare și a personalului; acordarea creditelor în baza unor analize mult mai atente și profunde etc., acestea au avut un impact pe termen scurt (anul 2013), urmând ca la finele anului 2014, acestea să își majoreze pierderea (cu excepția băncii Transilvania care și în anul 2014 a raportat profit).

Modelele statistico-matematice utilizate în scopul studierii determinantilor interni asupra ratei rentabilității financiare înregistrate de către cele patru bănci listate la Bursa de Valori București sunt următoarele sunt:

A. Pentru Banca Transilvania

S-a demonstrat o dependență semnificativă între ROE și marja dobânzii nete, ecuația de regresie fiind următoarea:

$$ROE_{BT} = 27,14 - 4,88 * \text{Marja dobânzii nete}_{BT}$$

Modelul de regresie ROE – Marja dobânzii nete evidențiază că variația rentabilității financiare este influențată puternic și negativ de variația marjei dobânzii, valoarea ajustată a coeficientului de determinare fiind de 99%. Întrucât valoarea coeficientului de determinare nu diferă semnificativ de cea înregistrată de coeficientul de determinare ajustat se demonstrează acceptabilitatea modelului (tabel nr. 1).

Tabel 1 – Statistica Regresiei

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	1,00
R Square	0,99
Adjusted R Square	0,99
Standard Error	0,27
Observations	5

<i>ANOVA</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	33,43	33,43	443,79	0,00
Residual	3	0,23	0,08		
Total	4	33,66			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	27,14	0,81	33,32	0,00	24,55	29,74	24,55	29,74
Marja dobanzii	-4,88	0,23	-21,07	0,00	-5,61	-4,14	-5,61	-4,14

Sursa: data prelucrate de autori pe baza situațiilor financiare ale Băncii Transilvania SA, perioada 2010-2014

În medie valorile observate se abat de la valorile teoretice aflate pe dreapta de regresie cu 27%. Rezultatele obținute prin tabelul ANOVA, precum și legătura obținută între coeficientul de

determinare ($R^2 = 0,99$), eroarea standard ($S\hat{e} = 0,08$) și valoarea calculată a testului F (Snedcor = 443,79) demonstrează faptul că modelul este unul semnificativ în ansamblul său. Probabilitatea ca ipoteza nulă să fie validată în cadrul modelului (0,00%) se poziționează cu mult sub pragul de semnificație ales de 5%, ceea ce evidențiază că ipoteza este validă.

Pentru pragul de semnificație ales $\alpha = 0,05$, ipoteza nulă asupra coeficienților se respinge atât asupra termenului liber, cât și asupra marjei dobânzii ($0,05 > 0,00$).

Practic coeficienții ecuației de regresie pot lua valori cuprinse între 24,55 și 29,74 în cazul termenului liber și -5,61 și -4,14 în cazul marjei dobânzii.

B. Pentru Banca Comercială Română

S-a demonstrat o dependență semnificativă între ROE și costul activității, ecuația de regresie fiind următoarea:

$$ROE_{BCR} = 38,38 - 47,74 * \text{Costul activității}_{BCR}$$

Modelul de regresie ROE – costul activității indică faptul că variația ratei rentabilității financiare este influențată puternic și negativ de variația costul activității (tabel nr. 2), valoarea ajustată a coeficientului de determinare fiind de 96%. În condițiile în care coeficientul de determinare nu diferă semnificativ de valoarea coeficientului de determinare ajustat, se demonstrează acceptabilitatea modelului.

Tabel 2 – Statistica Regresiei

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,979
R Square	0,958
Adjusted R Square	0,944
Standard Error	5,996
Observations	5

ANOVA					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	2453,233	2453,233	68,227	0,004
Residual	3	107,871	35,957		
Total	4	2561,103			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	38,38	6,46	5,95	0,01	17,84	58,93	17,84	58,93
Costul activitatii (%)	-47,74	5,78	-8,26	0,00	-66,14	-29,35	-66,14	-29,35

Sursa: data prelucrate de autori pe baza situațiilor financiare ale Băncii Comerciale Române SA, perioada 2010-2014

Relația rezultată între coeficientul de determinare ($R^2 = 0,96$), eroarea standard ($S\hat{e} = 35,96$) și valoarea calculată a testului F (Snedcor = 68,227) demonstrează faptul că modelul este unul semnificativ în ansamblul său. Ecuația este validă în ansamblul său, probabilitatea ca ipoteza nulă să se valideze în cadrul modelului (0,004%) fiind poziționată cu mult sub pragul de semnificație ales de 5%.

Pentru pragul de semnificație ales $\alpha = 0,05$, ipoteza nulă asupra coeficienților se respinge atât asupra termenului liber, cât și asupra costului activității ($0,05 > 0,00$ pentru costul activității; $0,05 > 0,01$ pentru termenul liber).

Practic coeficienții ecuației de regresie pot lua valori cuprinse între 17,84 și 58,93 pentru termenul liber și -66,14 și -29,35 pentru costului activității.

La nivelul celorlalte două bănci comerciale listate la Bursa de Valori București (Banca Română de Dezvoltare – BRD și Banca Comercială Carpatica), cercetarea a demonstrat o dependență puternică și negativă între ROE și riscul de capital (punctele C și D).

C. Pentru BRD

Ecuția de regresie rezultată este următoarea:

$$ROE_{BRD} = 55,96 - 314,62 * \text{Riscul de capital}_{BRD}$$

Acceptabilitatea modelului rezultă din relația rezultată între coeficientul de determinare ($R^2 = 0,83$), eroarea standard ($S\hat{e} = 35,42$) și valoarea calculată a testului F (Snedcor = 14,813) – tabel nr. 3.

Tabel nr. 3 – Statistica Regresiei

Regression Statistics					
Multiple R	0,911917				
R Square	0,831592				
Adjusted R Square	0,775456				
Standard Error	5,962224				
Observations	5				

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	526,6052	526,6052	14,81387	0,030964
Residual	3	106,6444	35,54812		
Total	4	633,2495			

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	55,96297	13,82889	4,046816	0,027167	11,95327	99,97267	11,95327	99,97267
Risc de capital	-314,62	81,74336	-3,84888	0,030964	-574,764	-54,4764	-574,764	-54,4764

Sursa: data prelucrate de autori pe baza situațiilor financiare ale Băncii Române de Dezvoltare SA, perioada 2010-2014

Ecuția este validă în ansamblul său, întrucât probabilitatea ca ipoteza nulă de validare a modelului (0,03%) este poziționată cu mult sub pragul de semnificație ales de 5%.

Pentru pragul de semnificație ales $\alpha = 0,05$, ipoteza nulă asupra coeficienților se respinge atât asupra termenului liber, cât și asupra costului activității (0,05 > 0,03 – riscul de capital; 0,05 > 0,02 – termenul liber).

Practic coeficienții ecuației de regresie pot lua valori cuprinse între 11,95 și 99,97 în cazul termenului liber, respectiv -574,764 și -54,48 în cazul riscului de capital.

D. Pentru Banca Comercială Carpatica

Ecuția de regresie rezultată este următoarea:

$$ROE_{BCC} = 55,96 - 314,62 * \text{Riscul de capital}_{BCC}$$

Modelul obținut apreciem că este unul acceptabil, urmare relației rezultate între coeficientul de determinare ($R^2 = 0,90$), eroarea standard ($S\hat{e} = 198,10$) și valoarea calculată a testului F (Snedcor = 27,27) – tabel nr. 4.

Tabel nr. 4 – Statistica Regresiei

Regression Statistics					
Multiple R	0,95				
R Square	0,90				
Adjusted R Square	0,87				
Standard Error	14,07				
Observations	5				

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1				
Residual	3				
Total	4				

Regression	1	5401,28	5401,28	27,27	0,01
Residual	3	594,29	198,10		
Total	4	5995,58			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-197,45	37,04	-5,33	0,01	-315,34	-79,56	-315,34	-79,56
Risc de capital	992,79	190,13	5,22	0,01	387,71	1597,87	387,71	1597,87

Sursa: data prelucrate de autori pe baza situațiilor financiare ale Băncii Carpatica SA, perioada 2010-2014

Probabilitatea de apariție a ipotezei nule (0,01%) este poziționată cu mult sub pragul de semnificație ales de 5%. Pentru pragul de semnificație ales $\alpha=0,05$, ipoteza nulă asupra coeficienților se respinge atât asupra termenului liber, cât și asupra costului activității ($0,05 > 0,01$ – riscul de capital și termenul liber). Practic coeficienții ecuației de regresie pot lua valori cuprinse între -315,34 și -79,56 pentru termenul liber și între -387,71 și 1597,87 pentru riscul de capital.

Concluzii:

Studiul empiric realizat a evidențiat că în perioada 2010-2014 sistemul bancar, pe ansamblul său, a înregistrat performanțe financiare scăzute, intrând în zona pierderilor, urmare decapitalizării băncilor coroborat cu o scădere a interesului acționarilor în susținerea business-ului acestora. Creșterea numărului de societăți ce își declarau insolvența a afectat negativ calitatea portofoliilor de credite, determinând și o majorare a nivelului provizioanelor constituite. Deși, atât băncile comerciale cât și Banca Națională a României au adoptat măsuri de redresare economică, efectul asupra performanțelor bancare nu a fost cel scontat. Această situație creată a determinat apariția unor procese de fuziuni și achiziții în cadrul sistemului bancar românesc. Apreciem că în viitor băncile comerciale trebuie să își majoreze capitalurile proprii, în scopul îndeplinirii cerințelor de capital impuse prin Acordul de la Basel III.

Bibliografie:

1. Albulescu C., (2015), ” Banks’ Profitability and Financial Soundness Indicators: A MacroLevel Investigation in Emerging Countries”, *Procedia Economics and Finance* nr. 23
2. Balteș Nicolae, Vasiu Diana (2015), *Analiza performanței financiare a entității economice*, Editura Universității “Lucian Blaga” din Sibiu
3. Balteș Nicolae (2010), *Analiză și diagnostic financiar*, Editura Universității “Lucian Blaga” din Sibiu
4. Ciciretti, R., Hasan, I., & Zazzara, C. (2009). Do Internet activities add value? Evidence from the traditional banks. *Journal of Financial Services Research*, 35(1).
5. Goddard, J., Molyneux, P., Wilson, J., (2004), Dynamics of Growth and Profitability in Banking, *Journal of Money, Credit and Banking* 36 (3)
6. Hasan, I. (2002), Do Internet activities add value? The Italian bank experience. *Fondo Interbancario Di Tutela Dei Depositi*, Essays, No. 2, July.
7. Petria N, Capraru B., Ichnatov I, (2015), ” Determinants of banks’ profitability: evidence from EU 27 banking systems”, *Procedia Economics and Finance* 20.
8. Rodean (Cozma) Maria Daciana Baltes, Nicolae; (2014), Study regarding the performance of the romanian banking system, *Revista Studia Universitatis ”Vasile Goldiș” Arad*, Volume 24, Issue 1/24
9. Roman A, ȘarguA., (2013), ” Analysing the Financial Soundness of the Commercial Banks in Romania: An Approach Based on the Camels Framework”, *Procedia Economics and Finance* 6

XXX

- BNR, Rapoartele de Stabilitate Financiară, per 2010-2014
- BNR, Buletinele lunare, per 2010-2014
- Situațiile financiare ale Băncii Comerciale Carpatica SA, perioada 2010-2014

- Situațiile financiare ale Băncii Comerciale Transilvania SA, perioada 2010-2014
- Situațiile financiare ale Băncii Comerciale Române SA, perioada 2010-2014
- Situațiile financiare ale Băncii Române de Dezvoltare – Groupe Societe Generale SA, perioada 2010-2014.

МАРКЕТИНГОВЫЙ АНАЛИЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЧИСТОЙ ПРОДУКЦИИ

*Замула Ирина, д.э.н., профессор,
Житомирский государственный технологический университет, Украина
zamlairina@gmail.com*

***Аннотация.** В статье исследованы предпосылки, требующие перехода к производству экологически чистой продукции, и проблемы, возникающие при маркетинговом продвижении такой продукции. Определена совокупность факторов первого и второго порядка, которые подлежат оценке при управлении рентабельностью экологически чистой продукции. Предложена последовательность определения синергетического эффекта от взаимодействия указанных факторов. Предложения направлены на создание условий для обеспечения реализации положений концепции устойчивого развития.*

***Ключевые слова:** маркетинговые исследования, рентабельность, экологически чистая продукция, устойчивое развитие, факторный анализ, синергетический эффект.*

***Abstract.** The preconditions that require the transition to the production of ecologically pure products as well as the problems arising from the marketing promotion of such products have been researched in the article. Set of factors of the first and of the second order that are to be measured in the management of profitability ecologically pure products has been outlined. The sequence of determination of the synergistic effect of the interaction of these factors has been suggested. Suggestions are aimed at provision of conditions for social and food security of society and are one of the ways of implementation of the concept of sustainable development.*

***Keywords:** marketing research, profitability, ecologically pure products, sustainable development, factor analysis, synergistic effect.*

Постановка проблемы и ее связь с важными научными и практическими задачами. Значительное ухудшение состояния окружающей среды все больше влияет на качество жизни населения, возросло количество экологически обусловленных заболеваний, большинство людей в Украине проживают в условиях постоянного превышения предельно допустимых концентраций вредных для здоровья веществ в окружающей среде [9], что в наибольшей степени проявляется в сфере потребления, а именно в продуктах питания. Одной из особенностей современного общества является то, что эффективность его развития во многом определена ограниченностью и недостаточностью ресурсов. В то же время обострилась необходимость осуществления мероприятий, связанных с защитой окружающей среды.

В условиях глобализации рынка проблема качества актуальна для всех стран и предприятий, ведь только продукция высокого качества может быть конкурентоспособной и рентабельной. Таким образом, данная проблема многогранна и имеет политический, социальный, экономический и научно-технический аспекты. На микроуровне она должна рассматриваться через призму оценки рентабельности экологически чистой продукции для предприятий, которые заинтересованы в продвижении такой продукции на рынок.

Анализ исследований и публикаций. Исследованием вопросов, посвященных вопросам экологизации производства, анализа рентабельности продукции, маркетинговых исследований занимались Л.С. Гринев [10], Ю.А. Дайновський [1], С.И. Дорогунцов [2],

И.Д. Лазаришина [5], А.А. Мазараки [12], Л.И. Максимов [4], О.В. Олейник [8], Е.В. Ромат [6, 12], К.М. Ситник, В.В. Шмиговский [11], Г.Н. Тарасюк [14], М.А. Хвесик [3, 13], Н.Г. Чумаченко [16] и др.

Нерешенные ранее части общей проблемы. Вопросы маркетинговых исследований в части анализа рентабельности экологически чистой продукции, произведенной с соблюдением положений концепции устойчивого развития, требуют дополнительного исследования.

Целью исследования является определение особенностей анализа влияния факторов первого и второго порядка на рентабельность экологически чистой продукции, произведенной с соблюдением положений концепции устойчивого развития как одного из этапов маркетинговых исследований.

Основные результаты исследования. В рыночных условиях успешность товаропроизводителей определяется уровнем эффективности производства, который, в основном, зависит от степени удовлетворения потребностей общества с наименьшими затратами. На сегодня определяющей характеристикой, формирующей спрос на продукцию, является ее качество, в том числе с учетом экологической безопасности.

Под экологически чистой продукцией понимается продукция, воспринимаемая потребителями как безопасная для здоровья человека и для окружающей среды. Производство экологически чистой продукции является практической реализацией положений концепции устойчивого развития и должно включать экономический рост, социальное развитие и защиту окружающей среды.

Сформулированное в отчете "Наше общее будущее" [7] определение устойчивого развития (развитие, удовлетворяющее потребности настоящего, не ставя под угрозу способность будущих поколений удовлетворять собственные потребности) задекларировал необходимость поиска средств для дальнейшего прогрессивного развития человечества внутри самого общества и каждого отдельного человека, а не путем наращивания потребления природных ресурсов. Прогресс в производстве должен достигаться за счет повышения эффективности использования и экономии сырья, то есть пропагандировался не нулевой экономический прирост, а нулевой прирост потребления средств окружающей среды. Фактически речь шла не о прекращении экономического роста вообще, а о прекращении роста нерационального использования ресурсов окружающей среды. Это возможно осуществить за счет внедрения технологий, которые позволяют более эффективно использовать ресурсы или обеспечивают переход на использование неограниченных ресурсов (солнечный свет, энергия ветра и т.д.), что является лучшим вариантом, и таким образом получать экологически чистую продукцию.

С другой стороны, будет ли экологически чистая продукция, произведенная с соблюдением требований концепции устойчивого развития, конкурентоспособной на рынке? Позволит ли увеличенная (на расходы по обеспечению экологизации производства, адекватную стоимость природных ресурсов и т.п.) себестоимость производства экологически чистой продукции получить желаемый уровень ее рентабельности?

Рентабельность отдельного вида продукции (P_n) определяется по формуле (1) и показывает сколько получено валовой прибыли (ВП) с 1 грн. понесенных затрат на производство и реализацию продукции (СВ).

$$P_n = \frac{ВП}{СВ}, \quad (1)$$

Применив прием расширения факторных систем (как дополнительные факторы взяты сумма экологических затрат (ВЭ) и чистый доход (ЧД)), были получены следующая совокупность факторов, оказывающих значительное влияние на рентабельность экологически чистой продукции:

$$P_n = \frac{ВП}{ЧД} \times \frac{ВЕ}{СВ} \times \frac{ЧД}{ВЕ}, \quad (2)$$

где $\frac{ВП}{ЧД}$ – валовая рентабельность продаж;

$\frac{ВЕ}{СВ}$ – доля экологических затрат в себестоимости продукции;

$\frac{ЧД}{ВЕ}$ – окупаемость экологических издержек за счет чистого дохода.

Для определения причинно-следственных завязей при изменении результативного показателя целесообразно использовать факторный анализ. Наиболее применяемыми способами определения влияния факторов на результативный показатель является способ определения взаимного влияния факторов и способ определения изолированного влияния факторов.

Способ определения взаимосвязанного влияния факторов предполагает последовательную смену значения каждого из факторов в зависимости от очередности их изменения в факторной модели с базового значения на фактическое.

Сложным вопросом, который требует первоочередного детального анализа при применении указанного способа, является определение последовательности изменения факторов. Предложена такая последовательность изменения факторов в факторной модели:

- 1) доля экологических затрат в себестоимости продукции;
- 2) окупаемость экологических издержек за счет чистого дохода;
- 3) валовая рентабельность продаж.

Указанный способ позволяет определить изменение результативного показателя за счет изменения каждого из факторов. Одним из недостатков такого способа является нивелирование эффекта, который возникает при взаимодействии факторных показателей.

Указанный недостаток позволяет избежать способ определения изолированного влияния факторов, который предусматривает фиксирование на базисном уровне всех факторов, кроме одного, влияние которого на результативный показатель рассчитывается и который фиксируется на фактическом уровне.

Развивая наработки Ю.А. Чернецкой [15], получена математическая выкладка формул для определения изолированного влияния доли экологических затрат в себестоимости продукции, окупаемости экологических затрат за счет чистого дохода и валовой рентабельности продаж на рентабельность экологически чистой продукции и эффекта от взаимодействия перечисленных факторов.

$$P_{n_0} = \frac{ВП_0}{ЧД_0} \times \frac{ВЕ_0}{СВ_0} \times \frac{ЧД_0}{ВЕ_0}; \quad (3)$$

$$P_{n_{ум1}} = \frac{ВП_0}{ЧД_0} \times \frac{ВЕ_1}{СВ_1} \times \frac{ЧД_0}{ВЕ_0}; \quad (4)$$

$$P_{n_{ум2}} = \frac{ВП_0}{ЧД_0} \times \frac{ВЕ_0}{СВ_0} \times \frac{ЧД_1}{ВЕ_1}; \quad (5)$$

$$P_{n_{ум3}} = \frac{ВП_1}{ЧД_1} \times \frac{ВЕ_0}{СВ_0} \times \frac{ЧД_0}{ВЕ_0}; \quad (6)$$

$$P_{n_1} = \frac{ВП_1}{ЧД_1} \times \frac{ВЕ_1}{СВ_1} \times \frac{ЧД_1}{ВЕ_1}; \quad (7)$$

$$\Delta P_{n_{\frac{ВЕ}{СВ}}} = P_{n_{ум1}} - P_{n_0}; \quad (8)$$

$$\Delta P_{n \frac{ЧД}{ВЕ}} = Pn_{ум2} - Pn_0; \quad (9)$$

$$\Delta P_{n \frac{ВП}{ЧД}} = Pn_{ум3} - Pn_0; \quad (10)$$

$$\Delta P_n = Pn_1 - Pn_0; \quad (11)$$

$$\Delta P_{nВФ} = \Delta P_n - (\Delta P_{n \frac{ВЕ}{СВ}} + \Delta P_{n \frac{ЧД}{ВЕ}} + \Delta P_{n \frac{ВП}{ЧД}}), \quad (12)$$

где $\Delta P_{nВФ}$ – изменение рентабельности продукции за счет взаимодействия факторов.

Таким образом, применение способа изолированного влияния факторов на результативный показатель позволяет установить определенный синергетический эффект от взаимодействия факторов, дает возможность оценивать влияние изменения каждого из факторов на результативный показатель и изменение при этом результата от взаимодействия факторов. При таких условиях возможно управление эффектом от взаимодействия факторов с целью оптимизации рентабельности экологически чистой продукции, как одного из факторов влияния на ее величину.

Углубляя исследования влияния факторов на рентабельность экологически чистой продукции, необходимо выделение факторов второго порядка, управлять которыми не менее важно при налаживании производства на принципах концепции устойчивого развития.

Считаем целесообразным определить круг факторов второго порядка для показателей непосредственно связанных с экологизацией производства. Таким образом, факторами второго порядка для экологических расходов должны быть виды таких расходов, понесенных за анализируемый период, а для себестоимости экологически чистой продукции – статьи расходов, которые ее формируют. Для анализа влияния факторов второго порядка на рентабельность экологически чистой продукции целесообразно применить способ долевого участия.

Выводы. Рынок экологически чистой продукции в Украине находится на начальной стадии развития, но имеет потенциал к дальнейшему развитию, что стимулирует совершенствование теоретических, организационных и практических аспектов маркетинговых исследований в указанной сфере. Продвижение экологически чистой продукции на рынок и обеспечения при этом эффективности деятельности предприятия-производителя может быть достигнуто через управление факторами влияния на рентабельность экологически чистой продукции. Приведенные предложения позволят оценить эффект от взаимодействия факторов, влияние которого на результативный показатель может быть значительным, но также в определенной степени поддается управлению. Реализация указанных предложений позволит создать условия для обеспечения социальной и продовольственной безопасности общества и является одним из путей реализации положений концепции устойчивого развития.

Бібліографія

1. Дайновський Ю.А. Маркетингові прийоми. – К.: А.С.К., 1998. – 112 с.
2. Дорогунцов С.І. Екосередовище і сучасність. Т. 3. Економічна оцінка природного середовища. / С.І. Дорогунцов, М.А. Хвесик, Л.М. Горбач, П.П. Пастушенко. – К.: Кондор, 2006. – 426 с.
3. Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання / М. А. Хвесик, А. В. Степаненко // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 74-86.
4. Інтегровані системи екологічного менеджменту як інструмент запровадження чистішого виробництва / Л. І. Максимів, І. М. Максимів // Проблеми раціонального

використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2013. – № 1. – С. 46-55.

5. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: Монографія / Лазаришина І.Д. – Рівне: НУВГП, 2005. – 369 с.

6. Маркетинговые исследования / Под редакцией Е. В. Ромата. – Х.: Студцентр, 2002. – 264 с.

7. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР) / Под ред. и с послесл. С.А. Евтеева, Р.А. Перелета; [пер. с англ.]. – М.: Прогрес, 1989. – 376 с.

8. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: монографія / О.В. Олійник – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 653 с.

9. Статистична інформація. Захворюваність населення. Навколишнє середовище [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

10. Розвиток ідей В.І. Вернадського в новітній економічній науці / Л.С. Гринів // Вісн. НАН України. – 2013. – № 7. – С. 44-52.

11. Ситник К.М. Володимир Вернадський і Академія // К.М. Ситник, В.В. Шмиговська. – К.: Наук. Думка, 2006. – С. 312.

12. Соціально-етичний маркетинг: монографія / [А.А. Мазаракі, Є.В. Ромат, Г.В. Алданькова та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі та Є.В. Ромата. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013.

13. Сталий розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього / Хвесик М.А., Бистряков І.К., Левковська Л.В., Пилипів В.В.; за ред. акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розв. НАН України», 2012. – 465 с.

14. Тарасюк Г.М. Деякі проблеми виробництва органічної продукції / Г.М. Тарасюк // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2015. – 648 с. – С. 44-57.

15. Чернецька Ю.А. Управління рентабельністю власного капіталу промислового підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Юлія Анатоліївна Чернецька. – Одеса, 2015. – 213 с.

16. Чумаченко, М.Г. Економічний аналіз [Текст]: навч. посібник / М. А. Болюх [та ін.]; ред. М. Г. Чумаченко; Київський національний економічний ун-т. – 2. вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 555 с.

УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ

*Папковская Пелагея, д.э.н., профессор, УО «Белорусский государственный
экономический университет», Минск, Республика Беларусь*

Abstract. *Cost management in the accounting system is investigated. Interconnection of accounting and management accounting studied. Directions of processing information on costs allocated. Functions cost management system are given. Stages of information about costs and cost price are designed.*

Keywords: *accounting, cost price, cost management, cost analysis, management accounting, production process, financial reporting*

Управление предпринимательской деятельностью хозяйствующих субъектов определяет соответствующие требования к информации о затратах текущей деятельности, в том числе и к показателю себестоимости продукции (работ, услуг), которая является количественным и качественным индексом результативности их функционирования.

Поэтому происходит постоянная трансформация традиционных способов формирования показателя себестоимости в интегрированную систему сбора, обработки и обобщения информации, ее оценки и прогнозирования с целью своевременного принятия необходимых управленческих решений для координации развития субъекта предпринимательства. Уровень развития этой системы в целом определяет механизм хозяйствования.

Информационная емкость сбора, обработки и обобщения данных определяется возрастающей ролью бухгалтерского учета, доминирующее положение в котором занимает учет производственного процесса. Именно он является базисом бухгалтерского учета и на его основе формируется и развивается (совершенствуется) система обеспечения управления затратами, в том числе себестоимостью продукции (работ, услуг) хозяйствующих субъектов. Модель как инструментальный изучение объекта представляет собой совокупность элементов с определенными принципами функционирования, устанавливающими достижение одной цели и характеризующаяся соответствующими связями информационных потоков. Это относится и к системе управления затратами (в том числе формирования себестоимости), так как она обеспечивает сознательное, целенаправленное воздействие на их формирование. В этой связи есть необходимость рассмотреть новую учетную категорию «управленческий учет», рассматриваемую как новый элемент учетного фонда. Действующий Закон Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности» [1] не предусматривает деление бухгалтерского учета на финансовый и управленческий и этот подход является верным, так как сформировать показатели бухгалтерской отчетности можно на основе функционирования единой системы. Система бухгалтерского учета обеспечивает внешних пользователей финансовой отчетностью, а также внутренних – учетной информацией для принятия управленческих решений. Термин «управленческий» не регламентирован нормативными положениями по своей сущности, то и нет оснований для однозначного его толкования, определения круга объектов и методов исследования.

Обзор литературных источников показывает, что в разных странах этот термин определяет различный аспект бухгалтерско-управленческой деятельности, а учебные издания по управленческому учету по своему содержанию представлены в основном учетом затрат и калькулированием себестоимости продукции (работ, услуг) [2, с.57]. Небольшое место в их содержании занимает планирование (бюджетирование) и анализ хозяйственной деятельности организаций (анализ себестоимости). Такое объединение различных учебных дисциплин не имеет обоснования, так как указанные дисциплины (планирование, анализ, учет и калькулирование) имеют свой предмет и метод изучения, и они подлежат изучению в полном объеме в процессе подготовки специалистов по бухгалтерскому учету.

Основными факторами формирования системы бухгалтерского учета являются экономические условия функционирования субъектов предпринимательства и организация его нормативного регулирования. От уровня совершенства этих факторов зависит качество формируемой учетной информации, ее востребованность. Система стандартов по бухгалтерскому учету должна соответствовать общественно-хозяйственному укладу экономики страны и одновременно гармонично сочетаться с международными рекомендациями. Поэтому нормативное регулирование и сложившаяся практика функционирования системы управления затратами и формированием себестоимости продукции (работ, услуг) свидетельствует о том, что в качестве ее элементов целесообразно выделить следующие направления обработки информации о затратах: учет и калькулирование, анализ и оценка, контроль и регулирование, прогнозирование. Каждый элемент данной системы характеризуется определенными направлениями преобразования информационной базы и в своей совокупности позволяют выполнять усложнившиеся ее функции и задачи. К ним относятся:

- формирование полной и достоверной информации о затратах в разрезе видов деятельности (в том числе показателя себестоимости), необходимой внутренним пользователям бухгалтерской отчетности (учредителям, руководителям) для принятия необходимых управленческих решений;

- обеспечение контроля за соблюдением законодательства в процессе предпринимательской деятельности и целесообразностью совершаемых хозяйственных операций;
- исключение непроизводительных расходов, выявление внутрипроизводственных резервов и их использование для достижения намеченных параметров хозяйствования;
- оценка фактического результата для получения информации о предполагаемых затратах.

Приведенные функции системы управления затратами и формированием себестоимости закреплены в нормативных и законодательных актах по организации бухгалтерского учета в нашей стране. Следовательно, эта система имеет свою экономико-правовую и организационную структуру с присущими информационными внутренними связями, обеспечивающими взаимодействие всех составляющих элементов. Система управления затратами любого субъекта предпринимательства является составной частью его единой системы управления. Поэтому ее можно обоснованно представить в виде следующей схемы (рис.1), определив внутренние информационные связи между структурными элементами.

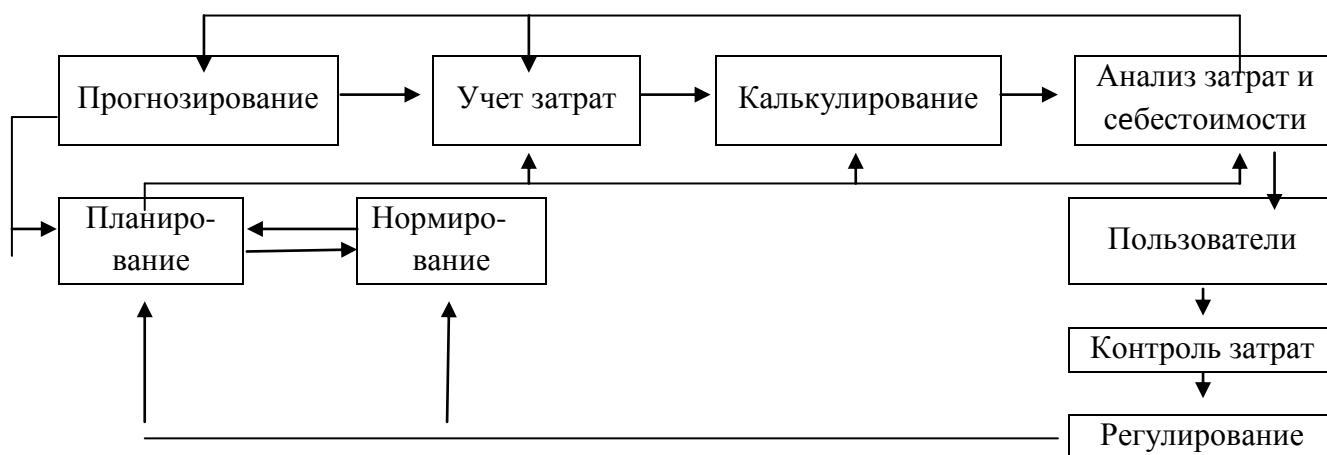

Рис.1 Схема системы управления затратами и формирования себестоимости продукции (работ, услуг)

Данная схема системы управления затратами показывает, что она действительно является составной частью всей системы управления организацией как субъекта предпринимательства. Формируемые этой системой данные о затратах и себестоимости продукции (работ, услуг) отвечают следующим критериям: адресность (представление пользователям), полезность и необходимость, аналитичность и достаточность, полнота и достоверность, оперативность и экономичность. Ее составной элемент «учет затрат» базируется на принципах нормативного метода учета затрат, именуемого и широко представляемого в настоящее время в виде зарубежной системы «стандарт-кост», что обеспечивает сопоставимость плановых и нормативных показателей с учетными, сравнимость показателей за определенные промежутки времени, возможность выявления причины их дифференциации. Учет затрат имеет выраженный управленческий аспект, так как обусловлен организационной (производственной) структурой хозяйствующего субъекта и призван обеспечить все подразделения информацией для реализации функций других элементов рассматриваемой системы.

Аналитическая функция в системе управления затратами и формированием себестоимости выполняет роль обратной связи на любом организационном уровне. Основным критерием результативности данной системы является контрольная и оценочная информация об уровне затрат и себестоимости. Их формирование можно представить следующими этапами:

- подготовительный. Определение прогнозных показателей на основе норм и стандартов, а также сбор фактических данных;

- аналитический. Калькуляционные и аналитические расчеты, формирование данных и показателей для контроля, оценки и регулирования уровня затрат;

- мотивационный. Осуществление контроля и регулирования затрат и стимулирования участия исполнителей в данном процессе. Эффект действия системы управления затратами и формированием себестоимости продукции (работ, услуг), зависит от степени развития отношений в экономике, ориентированных на такую мотивацию ответственных исполнителей, которая реально и существенно затрагивает их материальные интересы. Этот побуждающий мотив есть квинтэссенция усиления ее учетных, аналитических и управленческих возможностей применительно к разнообразным организационным формам предпринимательства. Именно данная система управления затратами, а не «управленческий учет» адаптируется к новым условиям хозяйствования в экономике нашей страны. При этом положительный результат всесторонне обоснованных направлений работы по управлению затратами может быть получен в организациях с высокой степенью мотивации и предпринимательства.

Результативность функционирования системы управления затратами обусловлена необходимостью решения методических и практических задач ее развития в совокупности всех ее элементов и каждого в отдельности. Информация, полученная в процессе учета затрат, должна быть полной и достоверной, обеспечивающей принятие эффективных управленческих решений. Это определяется методическими подходами формирования затрат, отражающими новое содержание фактов хозяйственной деятельности. Они направлены на решение проблемных направлений формирования затрат для их включения в состав себестоимости продукции (работ, услуг). Одним из таких направлений является учет затрат по использованию в предпринимательской деятельности экологических активов. Обоснованность таких затрат в предпринимательской деятельности очевидна, но методика их отражения должна базироваться на теоретических принципах представления в учетной информационной базе. Разработанная белорусским ученым Масько Л.В. классификация экологических активов (долгосрочных, краткосрочных, текущих затрат) в разрезе природопользования и природоохранной деятельности позволяет отражать данные затраты в соответствии с их назначением [3, с.41].

Следует также сделать акцент на включении отдельных видов налогов в состав затрат для формирования себестоимости. Оптимальность включения налогов в состав затрат определяет уровень экономической среды, соответствующей условиям предпринимательства. Дискуссионным является вопрос о включении затрат на ремонт объектов основных средств в состав затрат для исчисления себестоимости продукции при длительных сроках проведения ремонта. Востребованность информационной базы, формируемой в процессе учета затрат, другими элементами рассматриваемой системы управления затратами и формированием себестоимости продукции (работ, услуг) возрастает при его организации в двух уровнях:

- по подразделениям (центрам затрат, ответственности) в разрезе переменных прямых затрат без деления их по объектам учета;

- в целом по организации в разрезе объектов учета затрат для исчисления фактической себестоимости произведенной продукции.

Система управления затратами позволяет усилить мотивационный механизм предпринимательства за счет доведения затрат до конкретных исполнителей. При этом обеспечивается связь прямых переменных затрат с объемом производства продукции (работ, услуг) в центрах формирования затрат от объема продаж. Переменные затраты становятся обозримыми и поддаются оперативному контролю за их уровнем. Такой порядок организации учета затрат обеспечивает принятие обоснованных управленческих решений по контролю затрат и объема производства. В целом по организации будут учтены все затраты и исчисляться фактическая себестоимость продукции (работ, услуг), а также в установленном порядке определяться финансовый результат хозяйствования и осуществляться расчеты с бюджетом.

Библиография:

1. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Респ. Беларусь, 12 июля 2013 г., № 57-З;
2. Друри, К. Введение в управленческий и производственный учет. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 783 с.
3. Масько, Л.В. Бухгалтерский учет и аудит экологических активов и обязательств. - Новополоцк: ПГУ - 224с.

СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОИЗВОДСТВА РИСА В ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

Эргашева М., к.э.н., доцент, Таджикский национальный университет
Барфиев К., к.э.н., доцент, Таджикский национальный университет

Аннотация. С переходом к рыночной экономике и реорганизацией колхозов и совхозов на их базе создались новая форма хозяйствования – дехканские хозяйства. В дехканских хозяйствах динамично растут посевные площади и соответственно урожайность, что изменилось фактором роста общего объема риса в дехканских хозяйствах. На основе индексного метода анализа установили, что изменение урожайности дало 39,7% прироста за последние семь лет по сравнению с предыдущими семью лет, а рост посевных площадей сформировал 63,3% общего прироста урожая.

Annotation. With the transition to a market economy and the reorganization of collective and state farms on their basis creates a new form of management - private farms. The farmer households rapidly growing acreage and yield, respectively, that the factor has changed the total amount of rice growing in farmer households. On the basis of the index method of analysis established that the change in yield gave 39.7% growth over the past seven years, compared with the previous seven years, and the growth of the sown area has formed 63.3% of the total growth of the crop.

Ключевые слова: рыночная экономика, сельскохозяйственное производство, динамика, средняя урожайность, посевные площади, среднегодовой прирост, индексный метод.

Key words: market economy, agricultural production, the dynamics, the average yield, sown areas, the average annual increase, the index method.

Сельское хозяйство – одно из главных отраслей материального производства в экономике Республики Таджикистан. В этой отрасли в 2014 году сформировалось 23,5% валового внутреннего продукта Республики.

С переходом к рыночной экономике и в связи с реорганизацией ранее существовавших колхозов и совхозов, в республике образовались новые организационно – правовые формы хозяйствования: дехканские хозяйства, где в 2014 году было произведено 30,6% общего объема продукции сельского хозяйства; хозяйства населения – 63,4%; общественные хозяйства – 6%.

В современных условиях в этой важной отрасли производства сельскохозяйственной продукции занимаются 110065 крупных, малых, средних организаций, из них: 314 госхоза, 125 ассоциаций дехканских хозяйств, 9 акционерных обществ, 348 сельхозкооперативов, 609 подсобных хозяйств при предприятиях и организациях. Дехканские хозяйства 108035.

В 2014 году во всех категориях хозяйств было произведено 1317,8 тыс. тонн зерновых и зернобобовых, в том числе риса – 79,7 тыс. тонн, в том числе в дехканских хозяйствах 46,9 тыс. тонн, что составляет 3,5% от общего объема зерновых и зернобобовых, и 58,8% от общего объема производства риса во всех категориях хозяйств, производящих рис. В 2014

году по сравнению с 2001 годом объем производства риса в дехканских хозяйствах увеличился в 2,4 раза.

Основными факторами увеличения производства риса являются увеличение объема посевных площадей и увеличение урожайности.

Таблица 1.

Динамика посевных площадей риса в дехканских хозяйствах республики (тыс. га)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
По республике														
фактические	14,2	12,0	11,4	10,5	10,3	10,7	10,8	10,3	14,6	14,8	13,2	13,2	11,7	11,1
теоретические	11,58	11,6	11,7	11,76	11,82	11,88	11,94	12,06	12,12	12,18	12,24	12,3	12,36	12,42
в том числе:														
в дехканских хозяйствах														
фактические	2,3	2,5	2,5	3,3	3,4	3,6	4,5	4,7	8,3	8,5	7,5	7,6	6,7	6,6
теоретические	1,69	2,12	2,55	2,98	3,41	3,84	4,27	5,3	5,56	5,99	6,42	6,55	7,28	7,71

Рассчитано автором: Сельское хозяйство Республики Таджикистан (стат. сб.). Агентство по статистике при Президенте Республики Таджикистан, Душанбе 2011 С. 33. 2015 С. 28

Как видно из анализа динамики по уравнению прямой: $\dot{Y} = 12,0 + 0,06t$, установлено, что посевные площади риса по республике: за период с 2001 по 2014 г.г среднегодовой уровень посевных площадей составили 12,0 тысяч гектаров, при среднегодовом приросте 0,06 тыс. гектаров, в том числе, в дехканских хозяйствах, где среднегодовой уровень посевных площадей за период исследования составило 4,7 тыс. гектаров, при среднегодовым приросте 0,43 тыс. гектаров риса ($\dot{Y} = 4,7 + 0,43t$).

Другим факторов увеличения производства по республике, в том числе в дехканских хозяйствах является урожайность: среднегодовой уровень урожайности за 2011-2014г.г. по сравнению со среднегодовой урожайностью 2001-2015 и 2006-2010 г.г. как по республике, так и по дехканским хозяйствам динамично растёт (табл. 2)

Таблица 2.

Динамика среднегодовой урожайности в дехканских хозяйствах Республики Таджикистан за 2001-2014 г.г.

	Среднегодовая урожайность			2011-2014 в % к:	
	2001-2005	2006-2010	2011-2014	2001-2005	2006-2010
Республики Таджикистан	31,7	31,0	39,4	124,2	127,0
в том числе:					
Дехканские (фермерские) хозяйства	26,2	16,2	39,7	151,5	245,0

Рассчитано автором: Сельское хозяйство Республики Таджикистан (стат. сб.). Агентство по статистике при Президенте Республики Таджикистан, Душанбе 2011 С. 63. 2015 С. 44

На основании анализа по уравнению прямой $\dot{Y} = A_0 - A_1 t$ установили: **по республике:** $\dot{Y} = 33,7 + 0,9 t$ отсюда среднегодовой уровень урожайности составило 33,7 центнеров с гектара при среднегодовом приросте 0,9 центнеров с гектара; **в дехканских хозяйствах:** $\dot{Y} = 33,7 + 0,9 t$, где среднегодовой уровень урожайности составило 32 центнера с гектара при среднегодовом приросте 1,33 центнера с гектара. Среднегодовой прирост урожайности в дехканских хозяйствах опережает на 0,43 центнера с гектара общереспубликанского показателя (табл. 3).

Таблица 3.

Тенденция изменения средней урожайности за период 2001-2014 г.г.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
По республике														
фактические	21,6	28,5	34,6	36,4	32,7	31,4	30,7	31,9	30,7	34,4	35,1	37,7	41,3	45,1
теоретические	22,69	24,02	25,35	26,68	28,01	29,34	30,67	33,53	34,86	36,19	37,52	38,35	40,18	41,51
в том числе:														
в дехканских хозяйствах														
фактические	19,5	22,4	25,8	32,6	31,0	31,0	30,1	32,2	30,9	34,5	35,1	37,4	41,3	45,1
теоретические	27,4	28,3	29,2	30,1	31,0	31,9	32,8	34,6	35,5	36,4	37,3	38,2	39,1	40,0

Рассчитано автором: Сельское хозяйство Республики Таджикистан (стат. сб.). Агентство по статистике при Президенте Республики Таджикистан, Душанбе 2011 С. 63. 2015 С.44.

Увеличение посевных площадей и урожайности дало возможность увеличить объем производства риса, как в республике, так и в дехканских хозяйствах (табл. 4.)

Таблица 4.

Динамика производства риса в Республики Таджикистан

	Среднегодовое производство риса тыс. тонн			2011-2014 в % к:	
	2001-2005	2006-2010	2011-2014	2001-2005	2006-2010
По республике	53,6	58,9	39,4	73,5	66,8
в том числе:					
деханские хозяйства	26,2	24,4	32,7	413,9	134,0

Рассчитано автором: Сельское хозяйство Республики Таджикистан (стат. сб.). Агентство по статистике при Президенте Республики Таджикистан, Душанбе 2011 С. 51. 2015 С.37

Как видно из данных таблицы, за последние годы производство риса в целом по республике снизилось, однако в дехканских хозяйствах удельный вес производства в дехканских хозяйствах увеличился в 2001-2005 гг. и составил 14,7%, в 2006-2010 гг. – 41,4%, а за последние четыре года – 82,9%.

На основании индексного метода определим влияние изменения посевных площадей и урожайность на объем прироста риса (табл. 5).

Влияние изменения посевных площадей и урожайность на объем прироста риса

	Индексы, %			Прирост, тыс. гектаров			Прирост в %		
	Переменного состава	Изменение урожайности	Изменение посевных площадей	Всего	В том числе		Всего	В том числе	
					За счет изменения самой урожайности	За счет изменения посевных площадей		За счет изменения самой урожайности	За счет изменения посевных площадей
В целом по республике	118,7	125,9	56,9	783,02	662,5	120,6	100	84,6	15,4
Дехканские хозяйства	128,9	131,7	221,2	1197,6	439,6	758	100	39,7	63,3

Рассчитано автором: Сельское хозяйство Республики Таджикистан (стат. сб.). Агентство по статистике при Президенте Республики Таджикистан, Душанбе 2011 С. 51. 2015 С.38.

При этом за отчетный период принята урожайность и посевные площади 2008-2014 г.г. и за базисный период 2001-2007 г.г., используя индекс урожайности переменного состава, определили изменение средней урожайности как по республике, так и по дехканским

хозяйствам, а также удельный вес влияния основных факторов на изменение прироста (убыли) валового сбора.

Как видно из результатов анализа:

- **по республике:** Индекс переменного составил (изменение средней урожайности) 118,7 т.е. увеличилось на 18,7% ($118,7\% - 100 = 18,7\%$).

На изменение средней урожайности повлияли два фактора:

- индекс изменения самой урожайности который составил 125,9%,

- индекс изменения посевных площадей составил 56,9%.

При этом прирост валового сбора в отчетном периоде по сравнению с базисным составил 783,02 тыс. центнеров, в том числе за счет:

- а) изменения самой урожайности 662,5 тыс. центнеров, что составило 84,6% от общего объема прироста;

- б) за счет изменения посевных площадей прироста валового сбора составил 120,6 тысяч центнеров, что составило 15,4% от общего объема прироста.

- **по дехканским хозяйствам:** индекс переменного состава – 128,9%, т.е. увеличился на 28,9%, на изменение этого индекса повлияли два фактора: индекс изменения посевных площадей (131,7%), а также изменение посевных площадей (221,2%). Посевные площади увеличились более чем в 2 раза.

В отчетном периоде по сравнению с базисным общий прирост валового сбора составил 1197,6 тыс. центнеров в том числе: а) за счет изменения собственно самой урожайности 439,6 тыс. центнеров, что составляет 39,7% от общего объема прироста; б) за счет изменения посевных площадей составил 758 тыс. центнеров, что составило 63,3% от общего объема прироста.

Библиография:

1. Статистический ежегодник Республики Таджикистан. Агентства по статистике при Президенте Республики Таджикистан. Душанбе – 2015 г.
2. Сельское хозяйства Республики Таджикистан. Агентства по статистике при Президенте Республики Таджикистан. Душанбе – 2015 г.
3. Закон Республики Таджикистан «О реформе земельной собственности и развития дехканских (фермерских) хозяйств»// Народная газета. -1994 г.

АНАЛИЗ ИНТЕНСИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КАПИТАЛА ОРГАНИЗАЦИИ

Пономаренко Павел, к.э.н., доцент,

*Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации,
ponomarenko11@rambler.ru*

Пономаренко Елена, к.э.н., доцент,

*Гомельский государственный технический университет имени П.О. Сухого,
ponomarenko11@rambler.ru*

Резюме. В настоящей статье исследуется сущность экономических категорий «эффективность» и «интенсивность» и предложена система показателей для оценки интенсивности использования активов. Авторами обосновывается целесообразность применения коэффициентов оборачиваемости активов в качестве показателей оценки интенсивности их использования, а также представлены две методики их расчета исходя из информационных потребностей субъектов анализа и целей управления. Одна из них предусматривает расчет коэффициентов оборачиваемости активов на основе признанных в финансовом учете и финансовой отчетности доходов по методу начисления. Она позволяет оценить отдачу вложенного капитала, деловую активность организации и используется преимущественно внешними субъектами анализа. Вторая методика расчета

коэффициентов оборачиваемости предусматривает оценку интенсивности использования капитала на основе притока денежных средств. Она дает возможность выявить скорость возврата вложенного капитала в денежной форме, способность коммерческой организации генерировать денежные средства для поддержания ее платежеспособности и используется в основном внутренними менеджерами.

Ключевые слова. *Интенсивность, коэффициент оборачиваемости, анализ, активы, эффективность.*

Введение. В современных условиях хозяйствования одной из приоритетных задач управления коммерческой организацией становится повышение эффективности использования ее активов. Эффективным считается рациональное и экономное использование активов на всех стадиях кругооборота средств, результатом которого является сохранение и прирост собственного капитала организации. При исчерпании возможностей для дальнейшего повышения эффективности использования активов приумножение капитала может происходить за счет роста интенсивности их эксплуатации: сокращения времени одного цикла кругооборота и, соответственно, увеличения их количества за период. В этом случае прирост собственного капитала обеспечивается с каждым новым оборотом активов. Выбор наиболее предпочтительного способа достижения прироста прибыли и собственного капитала либо применение обоих одновременно является прерогативой менеджеров организации. В любом случае он базируется на информации об эффективности и интенсивности использования активов организации, формируемой в системе финансового анализа.

Полезность получаемой по результатам анализа информации определяется экономической обоснованностью применяемых методик расчета показателей эффективности и интенсивности использования активов и тем, насколько достоверно они позволяют оценить объект анализа. В настоящее время в Республике Беларусь и Российской Федерации уже сложились методики финансового анализа. Они нашли отражение в действующих нормативных правовых актах, а также в трудах ученых и экономистов (О.В. Ефимовой, В.В. Ковалева, В.Г. Когденко, Е.В. Негашева, Д.А. Панкова, Г.В. Савицкой, В.И. Стражева, А.Д. Шеремета и др.) [1-5, 7, 9, 11]. Проведенное нами исследование существующих методик финансового анализа позволило выявить некоторые проблемные вопросы в части определения понятий эффективности и интенсивности использования активов, показателей их оценки и применяемых методик их расчета.

Критический анализ трудов отечественных и зарубежных ученых по проблемам финансового анализа показывает, что ряд экономистов не делают акцент на различии понятий эффективности и интенсивности использования активов организации и показателей их оценки. Нет упоминания об интенсивности использования активов и в действующих нормативных правовых актах Республики Беларусь. В частности, в Инструкции о порядке расчета коэффициентов платежеспособности и проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования (далее – Инструкция №140/206) определено, что «для оценки эффективности использования средств субъекта хозяйствования проводится анализ деловой активности, который заключается в исследовании динамики коэффициентов оборачиваемости» [3]. Раскрытие интенсивности использования активов отдельными авторами (О.В. Ефимовой, Г.В. Савицкой) сводится к определению скорости оборота средств (капитала) организации [2, 9]. Для правильной интерпретации результатов финансового анализа необходимо обосновать сущность понятий «эффективность» и «интенсивность» применительно к использованию активов, а также показатели для их оценки.

Основная часть. В Современном экономическом словаре интенсивность (с франц. *intensif*) определена как напряженность работы, производства, характеризуемая мерой отдачи каждого из используемых факторов, ресурсов [8, с. 138]. Из данного определения можно заключить, что в отношении активов интенсивность проявляется в напряженном их использовании, а получаемая от этого отдача выступает абсолютной мерой интенсивности.

По нашему мнению, при идентификации отдачи следует выделить бухгалтерский и экономический подходы к пониманию ее сущности. С точки зрения экономической теории (экономический подход) средства организации в процессе их движения принимают различные формы: денежную, товарную, производительную. Цикл кругооборота средств начинается авансированием денежных средств в активы и завершается возвратом средств в денежную форму. В соответствии с экономическим подходом отдача средств, размещенных в активах, будет измеряться суммой денег, полученных по окончании их кругооборота. При этом не всякий приток денег в организацию следует рассматривать как полученную отдачу на вложенные средства. К поступлениям денежных средств, не связанным с использованием активов, относятся возврат предоставленных займов, получение кредитов и займов, внесение денежных вкладов учредителями.

Согласно Закону Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности» активами признается «имущество, возникшее в организации в результате совершенных хозяйственных операций, от которого организация предполагает получение экономических выгод» [6]. Из определения активов следует, что согласно бухгалтерскому подходу отдачей от них выступают полученные экономические выгоды в виде признанных доходов и иных выгод от использования активов, снижения расходов. При этом признание доходов в бухгалтерском учете по времени не совпадает с завершением кругооборота средств и притоком денежных средств. Так признание выручки от реализации в учете может быть сопряжено как с погашением кредиторской задолженности перед покупателями по авансам полученным, так и с отражением в активе бухгалтерского баланса равнозначной суммы дебиторской задолженности покупателей.

Следовательно, абсолютным показателем отдачи активов может служить сумма полученных организацией доходов (бухгалтерский подход) или сумма поступивших денежных средств (экономический подход). Чем большая сумма доходов (денежных средств) приходится на один рубль стоимости задействованных активов, тем выше интенсивность их использования.

При определении сущности категории «эффективность», на наш взгляд, необходимо исходить из понятия эффекта, выступающего ее абсолютной мерой. Эффект – это результат, достигаемый за счет использования активов, который выражается в превышении суммы полученных доходов над расходами, то есть стоимостью потребленных активов, и наоборот. Положительный эффект заключается в получении прибыли, а отрицательный эффект – убытка. Таким образом, эффективность использования активов состоит в рациональном и экономном их потреблении, ее абсолютной мерой выступает полученный эффект в виде прибыли или убытка.

Поскольку одинаковую отдачу или эффект можно получить при разном объеме вложенных средств, то их необходимо соотносить со стоимостью задействованных или потребленных активов. Поэтому для оценки интенсивности и эффективности использования активов применяются относительные показатели. Мы разделяем точку зрения тех экономистов, которые рассматривают коэффициенты оборачиваемости в качестве относительных показателей меры отдачи или интенсивности. Однако с учетом изложенных нами выше подходов к пониманию сущности отдачи полагаем, что экономическое значение коэффициентов оборачиваемости можно охарактеризовать двояко. Коэффициенты оборачиваемости, рассчитанные на основе суммы полученных денежных средств, показывают, сколько раз за период средства, вложенные в активы организации, прошли полный цикл кругооборота. Коэффициенты, определенные исходя их признанных доходов, отражают их сумму в расчете на один рубль стоимости активов. Для идентификации различия показателей оборачиваемости активов предлагаем показатели второй группы именовать коэффициентами отдачи.

По нашему мнению, требуют уточнения методики расчета показателей оборачиваемости активов, предлагаемые в действующих нормативных правовых актах. В Инструкции №140/206 рекомендовано рассчитывать коэффициенты общей оборачиваемости

капитала и оборачиваемости краткосрочных активов путем соотношения выручки от реализации продукции, товаров, работ, услуг и средней стоимости соответствующих активов [3]. Полагаем, что существующий порядок расчета коэффициентов оборачиваемости соответствует бухгалтерскому подходу к пониманию сущности отдачи на вложенные средства, однако искажает экономическое значение данных показателей по нескольким причинам:

– во-первых, цикл кругооборота средств не завершается после отгрузки продукции, вследствие этого выручка не может выступать в качестве показателя суммарного оборота активов за период;

– во-вторых, отдача активов определяется не только суммой полученной выручки, но и другими видами доходов: прочими доходами по текущей деятельности, доходами по инвестиционной и финансовой деятельности. По нашему мнению, при оценке интенсивности использования активов необходимо учитывать совокупные доходы, полученные от текущей, инвестиционной и финансовой деятельности. Аналогичным образом отдача краткосрочных активов должна измеряться суммой доходов по текущей и по финансовой деятельности. Учитывая то обстоятельство, что участие краткосрочных активов в формировании доходов (обеспечении притока денежных средств) по финансовой деятельности незначительно и не раскрывается в бухгалтерской отчетности, при расчете показателей их оборачиваемости считаем целесообразным учитывать только доходы по текущей деятельности.

Установленная нормативными правовыми актами Республики Беларусь методика расчета показателей оборачиваемости не позволяет увязать оборачиваемость активов организации с ее платежеспособностью, так как последняя обеспечивается наличием у организации денег как средства платежа, а признание в бухгалтерском учете выручки не всегда подкреплено притоком денежных средств. На практике может возникнуть парадокс, когда динамика показателей оборачиваемости, исчисленных на основе выручки от реализации продукции, товаров, работ, услуг (доходов), свидетельствует об ускорении движения активов, а фактически организация испытывает нехватку денежных средств по причине существования большой дебиторской задолженностью покупателей и других контрагентов.

Для обеспечения достоверности показателей оборачиваемости активов и объективности оценки ее влияния на платежеспособность организации мы рекомендуем при проведении внутреннего финансового анализа исчислять показатели оборачиваемости, основываясь на притоке денежных средств от хозяйственной деятельности (экономический подход). При проведении внешнего финансового анализа показатели интенсивности использования активов можно рассчитывать исходя из признаваемых в бухгалтерском учете доходов организации (бухгалтерский подход) либо полученных денежных средств (экономический подход) в зависимости от цели, стоящей перед субъектом анализа.

По нашему мнению, при анализе интенсивности использования активов с целью определения отдачи на вложенные средства и деловой активности организации, следует показатели отдачи исчислять, основываясь на величине признанных доходов, по формулам (1) и (2):

$$K_{\text{ОБЩ.ОТД.КАПИТАЛА}} = \frac{D}{\bar{A}} \quad (1)$$

где $K_{\text{ОБЩ.ОТД.КАПИТАЛА}}$ – коэффициент общей отдачи капитала;

D – совокупные доходы по текущей, инвестиционной и финансовой деятельности;

\bar{A} – средняя стоимость активов.

$$K_{\text{ОТД.КА}} = \frac{D_{\text{ТД}}}{KA} \quad (2)$$

где $K_{\text{ОТД.КА}}$ – коэффициент отдачи краткосрочных активов;

$D_{\text{ТД}}$ – доходы по текущей деятельности;

$\overline{КА}$ – средняя стоимость краткосрочных активов.

В тех случаях, когда проведение анализа интенсивности использования активов преследует цель выявления скорости возврата средств к исходной денежной форме (для внутренних субъектов анализа) или способности организации зарабатывать денежные средства (для внешних субъектов) для поддержания ее платежеспособности, целесообразно рассчитывать показатели оборачиваемости, исходя из притока денежных средств, по формулам (3) и (4):

$$K_{\text{ОБЩ.ОБ.КАПИТАЛА}} = \frac{\text{ПДС}_{\text{СК}}}{\overline{А}} \quad (3)$$

где $K_{\text{ОБЩ.ОБ.КАПИТАЛА}}$ – коэффициент общей оборачиваемости капитала;

$\text{ПДС}_{\text{СК}}$ – поступление денежных средств по текущей, инвестиционной и финансовой деятельности, скорректированное (уменьшенное) на величину притока, не связанного с использованием активов;

$\overline{А}$ – средняя стоимость активов.

$$K_{\text{ОБ.КА}} = \frac{\text{ПДС}_{\text{ТД}}}{\overline{КА}} \quad (4)$$

где $K_{\text{ОБ.КА}}$ – коэффициент оборачиваемости краткосрочных активов;

$\text{ПДС}_{\text{ТД}}$ – поступление денежных средств по текущей деятельности;

$\overline{КА}$ – средняя стоимость краткосрочных активов.

Для установления причин замедления оборачиваемости активов и принятия управленческих решений, адекватных сложившейся ситуации, считаем необходимым при проведении внутреннего финансового анализа, помимо оценки скорости оборота активов, определять время нахождения капитала в определенных видах краткосрочных активов. Как известно, краткосрочные активы включают в себя разнородные элементы, каждый из которых имеет свой цикл кругооборота. При этом большинство из них в процессе кругооборота не напрямую трансформируются в денежные средства, а переходят из одной функциональной формы в другую. Например, для промышленных предприятий характерна следующая схема кругооборота краткосрочных активов в операционном цикле: запасы сырья и материалов → затраты в незавершенном производстве → готовая продукция → дебиторская задолженность → денежные средства. Вследствие этого общее время иммобилизации средств в операционном цикле будет определяться суммированием длительности существования отдельных видов активов, участвующих в нем.

Расчет частных показателей длительности оборота производится на основании данных по соответствующим счетам бухгалтерского учета согласно правилу расчета оборачиваемости для счетов, разработанному И.Ф. Шером. Это правило гласит: среднее арифметическое сальдо служит делителем для суммы оборота противоположной счету стороны [10, с. 99]. В соответствии с правилом И.Ф. Шера в современной экономической литературе разработаны методики расчета показателей длительности хранения материалов, процесса производства, хранения готовой продукции, погашения дебиторской задолженности покупателей. Они заключаются в отношении произведения средних остатков этих активов и количества дней в периоде к себестоимости израсходованных материалов, себестоимости выпущенной продукции, себестоимости реализованной продукции и поступлению денежных средств от покупателей продукции соответственно.

Однако общая длительность нахождения средств в указанных активах не тождественна общему периоду оборота краткосрочных активов. Это обусловлено тем, что связанные между собой потоки активов в денежной и материальной форме не синхронизированы по времени. Нарушение синхронности формирования потоков проявляется в следующем. Во-первых, отток денег для оплаты приобретаемых запасов не совпадает со сроком их поставки,

он может предшествовать ему (выдача авансов поставщикам) или возникать после поставки ценностей (погашение кредиторской задолженности поставщиков). Во-вторых, получение денежных средств от покупателей может наступать до отгрузки продукции (зачисление авансов от покупателей) или следовать за ней (погашение дебиторской задолженности покупателей). Причем у организации одновременно могут быть выданные авансы и кредиторская задолженность за поставленные ценности, авансы полученные и дебиторская задолженность покупателей за продукцию, работы, услуги.

Для определения совокупного периода отвлечения денежных средств, который начинается с погашения кредиторской задолженности поставщикам материальных ресурсов и завершается получением денег от покупателей, предлагается использовать показатель длительности финансового цикла ($D_{фц}$). По нашему мнению, более точное значение данного показателя дает методика его расчета, основанная на длительности существования отдельных видов активов. Она нашла отражение в трудах В.Г. Когденко, Г.В. Савицкой и других авторов [5, 9] и выражается формулой (5):

$$D_{фц} = D_m + D_{пп} + D_{гп} + D_{дз} - D_{кз} \quad (5)$$

где D_m – длительность хранения материалов;

$D_{пп}$ – длительность процесса производства;

$D_{гп}$ – длительность хранения готовой продукции;

$D_{дз}$ – длительность погашения дебиторской задолженности покупателей (включая задолженность по авансам выданным);

$D_{кз}$ – длительность погашения кредиторской задолженности перед поставщиками (включая задолженность по авансам полученным).

Снижение длительности финансового цикла в динамике рассматривается как положительная тенденция и свидетельствует об уменьшении потребности организации в дополнительных источниках финансирования операционного цикла.

При установлении причин изменения длительности финансового цикла считаем необходимым учитывать то обстоятельство, что дебиторская и кредиторская задолженность может возникать как на этапе заготовления материальных ресурсов, так и на этапе сбыта продукции. Поэтому для целей факторного анализа мы предлагаем использовать частично преобразованную модель расчета длительности финансового цикла, которая представлена формулой (6):

$$D_{фц} = D_m + D_{пп} + D_{гп} + D_{дзпок} - D_{кзпост} + D_{ав} - D_{ап} \quad (6)$$

где $D_{дзпок}$ – длительность погашения дебиторской задолженности покупателей за поставленную продукцию (за исключением задолженности по авансам выданным);

$D_{кзпост}$ – длительность погашения кредиторской задолженности перед поставщиками (за исключением задолженности по авансам полученным);

$D_{ав}$ – длительность периода выдачи авансов;

$D_{ап}$ – длительность периода использования авансов полученных.

Таким образом, в ходе финансового анализа следует оценивать как эффективность, так и интенсивность использования активов. Полагаем, что интенсивность является характеристикой напряженности использования активов организации, измеряемой суммой признанных доходов или полученных денежных средств, а эффективность – рациональности и экономности их потребления. Важной предпосылкой повышения результативности анализа является использование методик анализа, соответствующих информационным потребностям пользователей. При проведении анализа интенсивности использования активов для оценки скорости оборота средств и поиска путей поддержания платежеспособности организации

целесообразно ориентироваться на методику анализа, основанную на экономическом подходе расчета показателей оборачиваемости. Субъектам анализа, нацеленным на определение деловой активности организации и отдачи вложенных средств, рекомендуется применять методику анализа, соответствующую бухгалтерскому подходу к оценке интенсивности использования активов.

Библиография:

1. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности : учеб. для вузов / В.И. Стражев [и др.]; под ред. В.И. Стражева, Л.А. Богдановской. – Мн.: Выш. шк., 2008. – 527 с.
2. Ефимова, О.В. Финансовый анализ: современный инструментарий для принятия экономических решений: учебник / О.В. Ефимова. – 5-е изд., испр. – М.: Издательство «Омега-Л», 2014. – 348 с.
3. Инструкция о порядке расчета коэффициентов платежеспособности и проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования: утв. постановлением Министерства финансов Республики Беларусь и Министерства экономики Республики Беларусь от 27 декабря 2011 г. N 140/206 (в ред. от 09.12.2013 № 75/92).
4. Ковалев, В.В. Финансовый учет и анализ: концептуальные основы / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 720 с.
5. Когденко, В.Г. Методология и методика экономического анализа в системе управления коммерческой организацией: монография / В.Г. Когденко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 543 с.
6. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь от 12 июля 2013 г. № 57-3.
7. Основы учета и анализа в системе финансового менеджмента: учеб. пособие для вузов / Д.А. Панков [и др.]. – Мн.: Современ. шк., 2006. – 304 с.
8. Райзберг, Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 480 с.
9. Савицкая, Г.В. Анализ хозяйственной деятельности: учеб. пособие / Г.В. Савицкая. – 6-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 284 с.
10. Соколов, Я.В. История бухгалтерского учета: учебник / Я.В. Соколов, В.Я. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
11. Шеремет, А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 237 с.

ОСОБЕННОСТИ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В ПЕРЕХОДНЫЙ ПЕРИОД

*Гаврилюк Людмила, д.техн.наук, доцент, МЭА
gavriliucliudmilq@yahoo.com*

*Мороз Светлана, СІРА, главный бухгалтер “Acorex-Trading” SRL, Кишинэу, Молдова
morozsvetlana.md@gmail.com*

***Аннотация.** В рыночной экономике анализ финансовой отчетности может служить базой для принятия управленческих решений. В данной работе рассматриваются проблематичные моменты анализа в динамике ряда финансовых показателей в период перехода от ранее действовавших национальных стандартов бухгалтерского учета к новым стандартам.*

***Abstract.** The reality of the market economy analysis of financial statements is appreciated as the basis for reasoned managerial decision. This paper identified a number of problematic issues that may arise in the analysis of the dynamics of financial indicators in the period of transition to the new national accounting standards.*

Ключевые слова: финансовая отчетность, анализ, сопоставимость, оборачиваемость активов, рентабельность активов, экономическая рентабельность, финансовая рентабельность, ликвидность, управленческие решения.

Keywords: financial statements, analysis, comparability, asset turnover, return on assets, economic profitability, return on equity, liquidity, managerial decisions.

JEL: G32, M41

Введение

В 2015 году все предприятия Республики Молдова, осуществляющие финансовый учет на основе национальных стандартов бухгалтерского учета (НСБУ), перешли на новые НСБУ взамен старых, введенных в действие с 1 января 1998 года. Таким образом, впервые в 2016 году финансовая отчетность составляется в соответствии с требованиями новых НСБУ. Данный фактор усложняет пользователям финансовой отчетности проведение сравнительного анализа достижений предприятий и изменения их финансового положения в 2015 году по сравнению с 2014 года в виду изменения плана счетов, изменения самих финансовых отчетов, расхождений в требованиях новых и старых НСБУ. Несоблюдение сопоставимости сравниваемых показателей может привести к неверной оценке финансового состояния, что, в свою очередь, может привести к неверным управленческим решениям, принимаемым на базе анализа финансовой отчетности.

Целью данного исследования явилось выявление основных моментов, на которые следует обращать внимание при анализе в динамике ряда показателей, рассчитанных по данным финансовых отчетов за 2015 и 2014 (и ранее) годы.

Анализ

Какие же «ловушки» могут возникнуть при сравнительном анализе финансового состояния и достижений предприятия на основе данных финансовых отчетов за 2014 и 2015 годы, составленных с учетом требований НСБУ?

Как известно, в рамках экспресс-анализа финансовой диагностики можно выделить два больших блока:

во-первых, анализ рентабельности, подразделяющийся на анализ коммерческой, экономической и финансовой рентабельности,

во-вторых, анализ финансовой устойчивости, подразделяющийся на анализ общей платежеспособности предприятия, анализ ликвидности баланса, анализ рисков.

Рассмотрим кратко перечисленные выше виды анализа.

При анализе **коммерческой рентабельности**, называемой также уровнем коммерческой маржи, рентабельностью продаж, рентабельностью выручки, рассчитывается ряд коэффициентов как отношение какого-либо финансового результата к доходам от продаж

$$\text{Коммерческая рентабельность} = \frac{\text{Прибыль (убыток)}}{\text{Доходы от продаж}} \times 100\%$$

Независимо от того, какой показатель прибыли используется в числителе формулы: чистая прибыль, валовая прибыль, прибыль до налогообложения, прибыль до налогов и процентов, прибыль до налогов и процентов с поправкой на налоговый щит, - в знаменателе берется величина доходов от продаж, отражаемая в первой строке отчета о прибылях и убытках. И именно с величиной доходов от продаж связана первая «ловушка». Если, в соответствии с требованиями НСБУ, действовавшими до 2015 года, в первой строке отчета о прибылях и убытках отражались только доходы от продажи продукции, товаров, оказания услуг, выполнения работ, доходы по договорам на строительство, то в соответствии с требованиями новых НСБУ в величину доходов от продаж, кроме перечисленных выше доходов, включаются также доходы по договорам операционного и финансового лизинга

(аренды, имущественного найма) и доходы в виде дивидендов, долевого участия и/или процентов, которые для субъекта являются операционной деятельностью.

Следовательно, при существенной величине доходов по договорам операционного и финансового лизинга (аренды, имущественного найма) и доходов в виде дивидендов, долевого участия и/или процентов, которые для субъекта являются операционной деятельностью, показатели коммерческой рентабельности анализируемого предприятия за 2015 год будут ниже, чем за 2014 год, что может привести к ошибочному суждению о снижении прибыльности выпускаемой продукции, оказываемых услуг и т.п.

Кроме того, указанные изменения состава дохода от продаж и, соответственно, себестоимости продаж, могут привести к несопоставимости величин валовой прибыли и прибыли от операционной деятельности, что в свою очередь, также приведет к несопоставимости показателей коммерческой рентабельности, рассчитанных на базе валовой прибыли и на базе прибыли от операционной деятельности.

При анализе **экономической рентабельности** (R_3) выявляется эффективность средств, использованных в процессе производства. Уровень экономической рентабельности не зависит от финансовой политики предприятия, поэтому используется для сравнения с другими предприятиями отрасли. В общем виде рассчитывается как отношение результата от эксплуатации экономического актива (то есть прибыли до выплаты процентов и уплаты налогов) к средней величине самого экономического актива.

Экономическая рентабельность может быть представлена в виде следующей цепочки:

$$\begin{aligned} R_3 &= \frac{\text{Результат}}{\text{Эк. актив}} \times \frac{\text{Доход от продаж}}{\text{Доход от продаж}} = \\ &= \frac{\text{Результат}}{\text{Доход от продаж}} \times \frac{\text{Доход от продаж}}{\text{Эк. актив}} = \\ &= \text{Уровень маржи} \times \text{Число оборотов актива} \end{aligned}$$

Величина экономической рентабельности может быть увеличена либо путём увеличения прибыльности продукции (что очень сложно из-за конкуренции на рынке), либо путём ускорения оборачиваемости активов.

Экономический актив – это сумма среднегодовой стоимости долгосрочных активов, (используемых в промышленно-коммерческой деятельности) и величины потребности в оборотном капитале. Величина экономического актива приблизительно равна величине постоянного капитала (т.е. сумме собственного капитала и долгосрочных обязательств).

Очень часто при экспресс-анализе экономической рентабельности в знаменателе этого коэффициента используется средняя величина реальных активов (итого “актив” из бухгалтерского баланса), а в числителе может использоваться показатель чистой прибыли:

$$\text{Рентабельность активов} = \frac{\text{Чистая прибыль}}{\text{Активы всего}} \times 100\%$$

Этот коэффициент часто используется, так как для его расчёта легко найти данные, и часто обозначается аббревиатурой *ROA* (*ROA* – “*Return on total assets*”). Разумеется, рентабельность активов, рассчитанная таким образом, зависит от финансовой политики предприятия и не может использоваться для сравнения с другими предприятиями, но для анализа рентабельности в динамике она вполне допустима.

Если рассчитать рентабельность активов за 2014 и за 2015 годы как отношение чистой прибыли к средней величине актива, то в принципе, эти показатели сами по себе будут сопоставимы. Но вот результаты факторного анализа рентабельности активов будут несопоставимыми. При анализе мультипликативной двухфакторной модели, представляющей рентабельность активов как произведение коммерческой маржи, рассчитанной на базе чистой прибыли, и числа оборотов активов, можно прийти к неверным

выводам. Как отмечалось ранее, вследствие изменения состава доходов от продаж, на тех предприятиях, где величина дохода от финансового лизинга существенна, при прочих равных условиях, уровень коммерческой рентабельности в 2015 году будет ниже значения данного показателя за 2014 год. Что касается показателя числа оборотов активов, то, наоборот, при прочих равных условиях, он за 2015 год будет больше, чем за 2014 год, и может привести к ложному выводу об ускорении оборачиваемости активов и о более эффективном их использовании.

Более точную картину об эффективности использования активов можно получить, рассчитав показатель экономической рентабельности (часто называемый коэффициентом генерирования доходов), как отношение прибыли до уплаты процентов и налогов

$$\text{Коэффициент генерирования} = \frac{\text{Прибыль до уплаты процентов и налогов}}{\text{Средняя стоимость активов}} \times 100\%$$

К сожалению, в отчете о прибылях и убытках, проценты, выплачиваемые по кредитам и займам, не показываются отдельной строкой, они входят в состав других операционных расходов. В финансовой отчетности за 2014 год величина выплаченных процентов по кредитам и займам можно отразилась в строке 1540 приложения к отчету о прибылях и убытках в расшифровке других операционных расходов. В финансовой отчетности за 2015 год информация о начисленных процентах должна быть отражена в Приложении 7 «Информация, требуемая Национальными стандартами бухгалтерского учета».

На наш взгляд, показатель генерирования доходов за 2014 и 2015 годы также является сопоставимым. Однако, при его факторном анализе могут быть те же самые «ловушки», что и при факторном анализе рентабельности активов, а именно, мнимое ускорение оборачиваемости активов и снижение уровня коммерческой рентабельности, рассчитанной в данном случае на базе прибыли до уплаты процентов и налогов.

Анализ **финансовой рентабельности** - это анализ с точки зрения собственников предприятия. Для расчета показателей финансовой рентабельности используются данные об источниках средств, приводимых в пассиве баланса. Основным показателем является рентабельность собственного капитала, часто обозначаемая аббревиатурой ROE (“Return on Equity”), рассчитываемая как отношение чистой прибыли к средней величине собственного капитала:

$$\text{Финансовая рентабельность} = \frac{\text{Чистая прибыль}}{\text{Собственный капитал}} \times 100\%$$

При анализе в динамике показателя финансовой рентабельности «ловушка» состоит в том, что для сельскохозяйственных предприятий и других предприятий, имеющих субсидии, при прочих равных условиях, в 2015 году соотношение собственного и заемного капитала изменится по сравнению с 2014 годом.

Для предприятий, не имеющих субсидий, величина собственного капитала на конец 2015 года будет сопоставима с аналогичным показателем на конец 2014 года и более ранние даты. Следовательно, сам по себе показатель ROE будет сопоставимым. Однако, попытка провести факторный анализ без соответствующей корректировки данных, может привести к неверным выводам, на основе которых будут приняты ошибочные управленческие решения.

В отличие от экономической, финансовая рентабельность зависит от структуры источников финансирования активов. Влияние изменения структуры пассивов на уровень финансовой рентабельности позволяет отследить анализ Дюпон (Du Pont) Анализ Дюпон является факторным анализом рентабельности собственного капитала (ROE) с использованием трех, четырех, пятифакторных моделей и применяется для управленческого внутреннего анализа и текущего управления.

Стандартная модель Дюпон оперирует тремя компонентами :

1. Уровень чистой прибыли = чистая прибыль/доход от продаж

2. Число оборотов активов = доход от продаж/всего активы
3. Коэффициент долговой нагрузки (множитель капитала, показатель леввериджа, коэффициент задолженности) = всего пассивы/собственный капитал

$$ROE = \frac{\text{Чистая прибыль}}{\text{Доход от продаж}} \times \frac{\text{Доход от продаж}}{\text{Всего активы}} \times \frac{\text{Всего пассивы}^*}{\text{Собств. капитал}}$$

Из данной модели видно, что рентабельность собственного капитала зависит от трёх факторов: изменения прибыльности продукции, изменения оборачиваемости активов и изменения структуры источников финансирования, авансированных в данное предприятие. И все три сомножителя, рассчитанные по данным финансовой отчетности за 2015 год, могут быть несопоставимыми с коэффициентами, рассчитанными по финансовой отчетности за 2014 год.

При анализе динамики **платежеспособности** предприятия следует обращать внимание на наличие субсидий, способных изменить соотношение собственного и заемного капитала.

При анализе динамики **ликвидности** баланса также могут быть «ловушки»:

- а) ликвидность баланса может быть завышена в 2015 году по сравнению с 2014 годом для производственных предприятий, имеющих квалифицируемые активы и затраты по займам;
- б) ликвидность баланса может быть завышена или занижена для предприятий, имеющих долгосрочные дебиторскую и/или кредиторскую задолженности, и, которые в соответствии с требованиями новых НСБУ обязаны выделять текущую долю долгосрочных задолженностей.

Все это может привести к неточной оценке рисков.

Заключение

В результате проведенного исследования выявлено, что экспресс-анализ финансового состояния и рентабельности предприятия на основе данных финансовой отчетности, составленной с учетом требований новых НСБУ, являющихся обязательными к применению с 1 января 2015 года, и данных финансовой отчетности, составленной в соответствии с ранее действовавшими национальными стандартами бухгалтерского учета, без учета фактора сопоставимости сравниваемых показателей может привести к ошибочным выводам. Поэтому, прежде чем проводить анализ, необходимо добиться сопоставимости сравниваемых данных.

Библиография:

1. Закон Республики Молдова «О бухгалтерском учёте» №113-XVI. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* № 90-93/399 от 29.06.2007 с последующими изменениями и дополнениями.
2. Национальные Стандарты Бухгалтерского Учёта. Приказ Министерства финансов Республики Молдова // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* №88-91 от 30.12.1997, с последующими изменениями и дополнениями.
3. Общий план счетов бухгалтерского учета п. 11 Приказа Министерства финансов РМ № 119 от 06.08.2013 г. «Об утверждении Общего плана счетов бухгалтерского учета» с учетом последующих изменений и дополнений, внесенных Приказом Министерства финансов РМ № 166 от 28.11.2013 г. // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* № 291-296 от 13.12.2013.
4. Приказ Министерства Финансов Республики Молдова № 166 от 28.11.2013 «Методические рекомендации по переходу от Национальных стандартов бухгалтерского

* Всего активы = Всего пассивы

учета к Международным стандартам финансовой отчетности». *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, № 253-254.

5. Гаврилюк, Л.; Мороз, С. К вопросу о факторе сопоставимости при анализе финансовой отчетности, составленной по новым НСБУ, с целью принятия управленческих решений. În: *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii: Conf. știin. Internaț., 25-26 septembrie 2015. Culegere de articole selectivă, Chișinău. ASEM, pp. 298-301*

ISBN 978-9975-75-714-0

RENTABILITATEA – FACTOR DECIDENT ÎN ANALIZA PERFORMANȚEI ENTITĂȚII ECONOMICE

Mihalciuc Camelia Cătălina, dr., conf. univ. Universitatea Ștefan cel Mare Suceava, România, cameliam@seap.usv.ro

Leliuc (Cosmulesi) Gabriela, drd, Școala doctorală, Universitatea Ștefan cel Mare Suceava, România, c.gabrielacosmulese@gmail.com

Popescu Andreea, economist, absolventă a ciclului de licență și master a Universității Ștefan cel Mare Suceava, România, andreeapopescu17@gmail.com

Abstract. *Keeping in the business of companies is dependent upon the performance by them of an rational, efficient activity. In market economy, profit is the main objective of any entity. Its growth and thus profitability is an objective necessity, vital to the very existence of the entity. Entities prove to be unprofitable undergo to the bankruptcy. Profitability appears as a decisive instrument in the market economy mechanism.*

The issues presented in the paper lead to the fact that the financial performance analysis alongside financial position are key objectives in order to achieve superior economic results by entities operating in the current environment.

The motivation for this work is based on that the subject of financial performance represents an increased importance for companies in the current environment, and a keen interest in academia and economic. Thus, the general scope of research of this paper is the issue of financial performance of economic entities.

Cuvinte cheie: *performanța financiară, rentabilitate, tabloul soldurilor intermediare de gestiune, capacitatea de autofinanțare, autofinanțarea, ratele de rentabilitate*

INTRODUCERE

Tema prezentei lucrări are scopul de a identifica răspunsuri pertinente la o serie de întrebări referitoare la măsurarea, analiza, interpretarea, evaluarea, compararea și luarea de decizii privitoare la performanța financiară a entității economice.

Aportul informației contabile este semnificativ pentru fundamentarea deciziilor, dar nu în stare brută. În acest context, informația contabilă trebuie supusă proceselor de „decriptare” și analiză pentru a se putea formula o apreciere asupra stării și performanțelor entităților economice analizate.

În condițiile economiei de piață, profitul constituie obiectivul de bază al oricărei entități, iar creșterea acestuia și, implicit, a rentabilității constituie o necesitate obiectivă, vitală pentru însăși existența entității, rentabilitatea apărând astfel, ca instrument hotărâtor în mecanismul economiei de piață.

Conceptul de performanță

Performanța financiară a întreprinderii este apreciată în mod diferit de fiecare categorie de persoane care manifestă interes cu privire la rezultatele obținute de aceasta. În condițiile economice actuale, stabilirea sensului conceptului de „performanță” și măsurarea acesteia sunt urmărite de toate categoriile de utilizatori ai informațiilor financiare.

Termenul de performanță financiară este regăsit sub mai multe accepțiuni. O primă accepțiune are în vedere performanța ca succes. Aceasta înseamnă că nu se poate vorbi despre performanță în mod independent, e nevoie ca utilizatorii informației contabile să-i dea o anumită reprezentare succesului. O altă accepțiune nu ține seama de utilizatori, performanța este văzută ca rezultat al acțiunii, iar măsurarea acesteia se face printr-o evaluare ulterioară a efectelor obținute. În al treilea rând, performanța este ea însăși acțiune, fiind considerată un proces, și nu un rezultat la un moment dat.

Performanța este o stare de competitivitate a întreprinderii care îi asigură prezența durabilă pe piață. Performanța este un indicator al unui potențial de rezultate viitoare care apar ca urmare a satisfacerii obiectivelor strategice. Deci performanța nu caracterizează o situație de moment, ea se referă întotdeauna la viitor.

Conform *OMFP 1802/2014*, elementele direct legate de evaluarea performanței financiare, prin intermediul contului de profit și pierdere, sunt veniturile și cheltuielile.

Veniturile constituie creșteri ale beneficiilor economice înregistrate pe parcursul perioadei contabile, sub formă de intrări sau creșteri ale activelor ori reduceri ale datoriilor, care se concretizează în creșteri ale capitalurilor proprii, altele decât cele rezultate din contribuții ale acționarilor. De altfel, veniturile sunt recunoscute în contul de profit și pierdere atunci când se poate evalua în mod credibil o creștere a beneficiilor economice viitoare legate de creșterea valorii unui activ sau de scăderea valorii unei datorii. Recunoașterea veniturilor se realizează simultan cu recunoașterea creșterii de active sau reducerii datoriilor (de exemplu, creșterea netă a activelor, rezultată din vânzarea produselor sau serviciilor, ori descreșterea datoriilor ca rezultat al anulării unei datorii).

Pe de altă parte, **cheltuielile** constituie diminuări ale beneficiilor economice înregistrate pe parcursul perioadei contabile sub formă de ieșiri sau scăderi ale valorii activelor ori creșteri ale datoriilor, care se concretizează în reduceri ale capitalurilor proprii, altele decât cele rezultate din distribuirea acestora către acționari. Ele sunt recunoscute în contul de profit și pierdere atunci când se poate evalua în mod credibil o diminuare a beneficiilor economice viitoare legate de o diminuare a valorii unui activ sau de o creștere a valorii unei datorii. Recunoașterea cheltuielilor are loc simultan cu recunoașterea creșterii valorii datoriilor sau reducerii valorii activelor (de exemplu, drepturile salariale angajate sau amortizarea echipamentelor).

La nivel internațional, Cadrul general conceptual al Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, oferă informații referitoare la conceptul de performanță financiară. Astfel, profitul este frecvent utilizat ca o măsură a performanței sau ca bază de referință pentru alți indicatori, cum ar fi rentabilitatea investiției sau rezultatul pe acțiune. Veniturile și cheltuielile constituie elemente direct legate de evaluarea profitului.

De exemplu, se folosește adesea distincția între acele elemente de venituri și cheltuieli care sunt rezultatul activităților curente ale entității și cele care nu sunt rezultatul acestor activități. Elementele care pentru unele entități sunt rezultatul unor activități curente, pot reprezenta, în cazul altor entități, activități neobișnuite.

De asemenea, distincția dintre elementele de venituri și cheltuieli și combinarea acestora în diferite moduri permit entității să își prezinte în mod variat performanțele. Aceste clasificări prezintă diferite grade de cuprindere. De exemplu, situația veniturilor și cheltuielilor poate include marja brută, profitul sau pierderea din activitățile curente înainte de impozitare, profitul sau pierderea din activitățile curente după impozitare și profitul sau pierderea.

Conform *SFAC 5 (Statement of Financial Accounting Concepts No. 5)* – „Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises”, informațiile despre performanța

unei întreprinderi, sunt furnizate de măsurarea rezultatului (Earnings) și a veniturilor totale (Comprehensive income) precum și a componentele lor evaluate de către contabilitatea de angajamente.

Profitul este o măsură a performanței entității pe parcursul unei perioade. Acesta măsoară gradul în care intrările de active (venituri și câștiguri) asociate cu ciclurile de numerar substanțiale, finalizate în cursul perioadei, depășesc ieșirile de active (cheltuieli și pierderi) asociate, direct sau indirect, cu aceleași cicluri.

Figura nr. 1 prezintă principalele elemente legate de evaluarea performanței, la nivel internațional și prevăzute în Cadrul general conceptual al Standardelor Internaționale de Raportare Financiară.

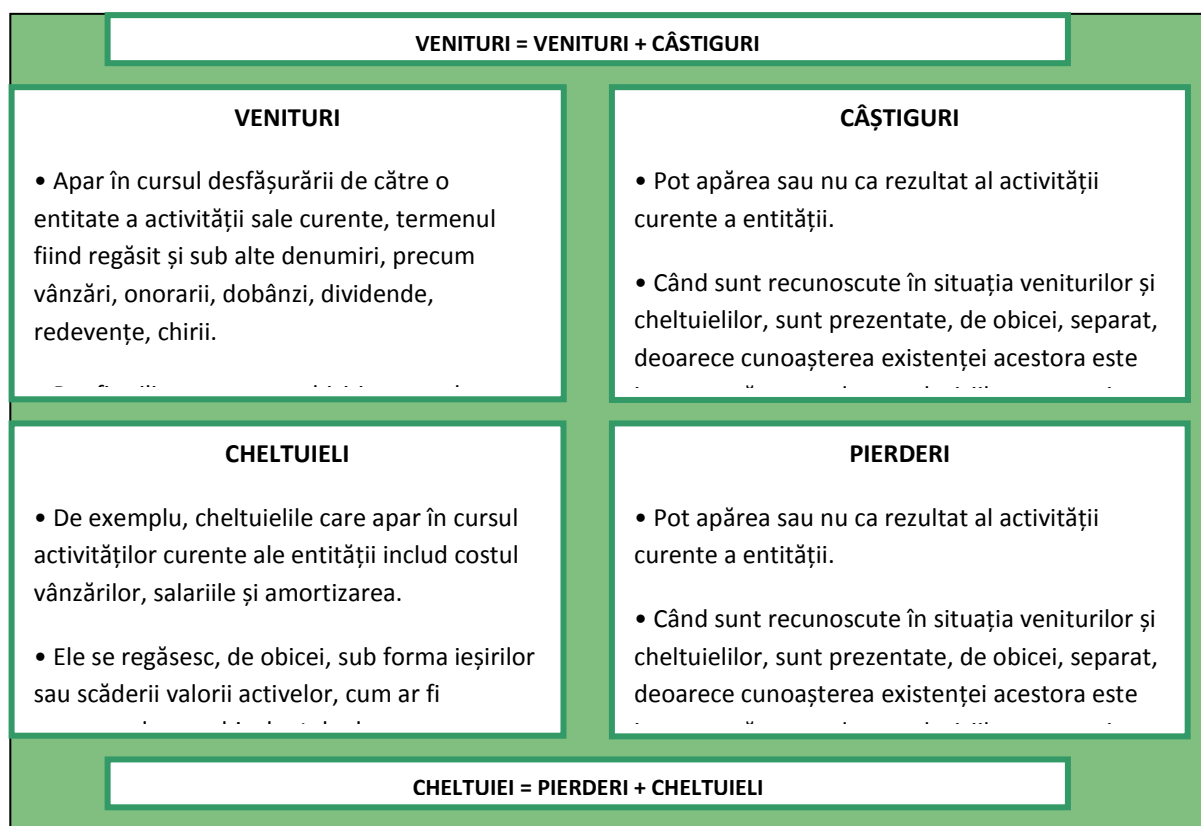

Figura nr. 1 Elemente legate de evaluarea performanței întreprinderii

Comprehensive income sau veniturile totale reprezintă un mijloc de măsurare a performanței companiei, conform căruia veniturile sunt măsurate prin excluderea mișcărilor care derivă din tranzacțiile dintre companie și proprietari (aporturile de capital, distribuirea profitului, rambursări, etc.). Comprehensive income este format din două elemente conform Figurii nr. 2.

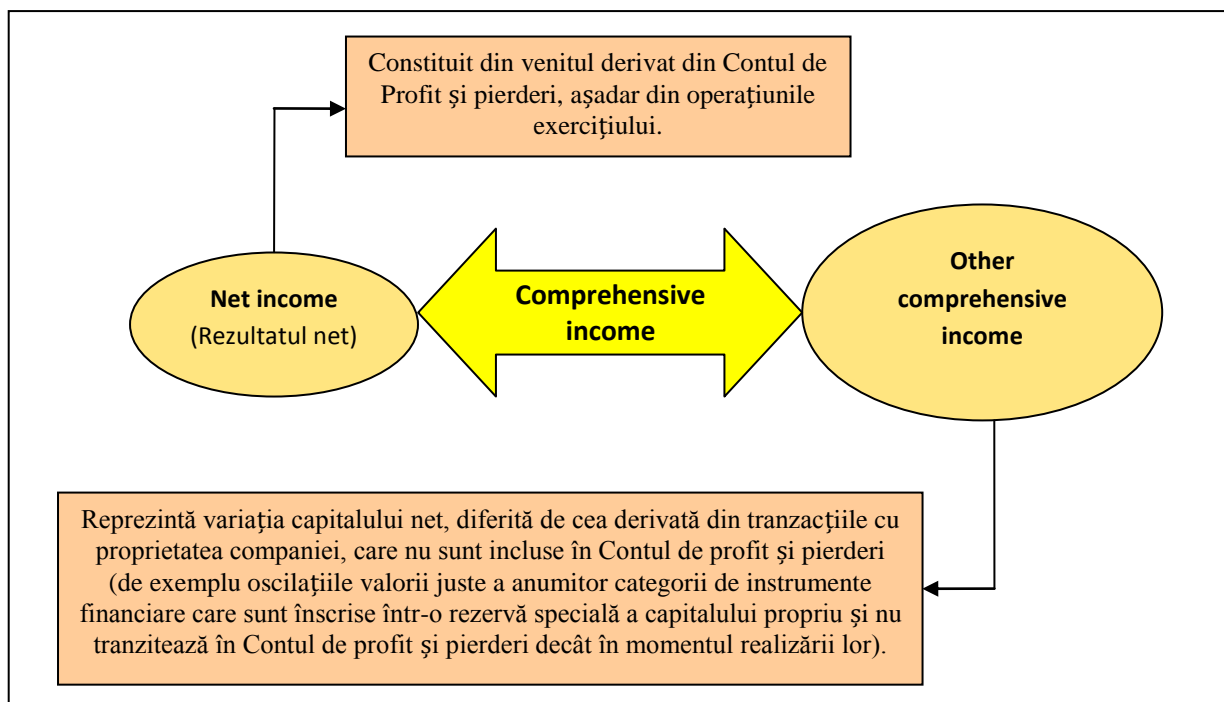

Figura nr. 2. Elementele conceptului de Comprehensive income

Din punct de vedere conceptual, aceste oscilații de valoare reintră în conceptul de „comprehensive income” care măsoară performanța totală a companiei, chiar dacă nu și în definiția comun acceptată a veniturilor (net income).

Conceptul de performanță este perceput diferit de partenerii întreprinderii, depinzând de interesele lor. Prin urmare, măsurarea performanței se poate realiza diferit, în funcție de obiectivele utilizatorilor. Tabelul nr. 1 prezintă modul de apreciere a performanțelor întreprinderii de către fiecare utilizator de informație contabilă.

Tabelul nr. 1 Aprecierea performanței financiare a întreprinderii prin prisma obiectivelor utilizatorilor

Utilizatori	Obiectivele urmărite
Acționarii	- determinarea valorii întreprinderii și a capacității de remunerare a capitalului investit.
Managerii	- estimarea obiectivelor strategice și tactice și a gradului de realizare a acestora. - sunt interesați de nivelul performanțelor atinse de întreprindere deoarece activitatea lor este apreciată în funcție de nivelul acestora.
Investitorii	- percep performanța prin prisma rentabilității investiției lor și a riscurilor la care se expun.
Băncile și creditorii	- urmăresc ca întreprinderea să ramburseze la timp datoriile și dobânzile aferente și percep performanța prin prisma solvabilității acesteia. - urmăresc capacitatea întreprinderii de a genera numerar sau echivalente de numerar.
Clienții	- sunt interesați de stabilitatea întreprinderii și de calitatea produselor pe care le oferă. - ei își doresc ca și pe viitor să aibă un furnizor stabil.
Angajații	- stabilirea formei și nivelului remunerării, precum și aprecierea stabilității întreprinderii. - ei urmăresc capacitatea acesteia de a le oferi locuri de muncă și oportunități profesionale.

Statul	- o creștere a performanțelor financiare ale întreprinderii va genera o creștere a veniturilor la bugetul de stat și la bugetele locale. - este interesat și de dezvoltarea întreprinderii întrucât astfel apare posibilitatea creării de noi locuri de muncă.
Publicul	- aprecierea dezvoltării durabile

Informațiile despre performanțele unei entități, în special profitabilitatea acesteia, sunt necesare pentru evaluarea modificărilor potențiale ale resurselor economice pe care entitatea le va putea controla în viitor. De asemenea, informațiile despre performanță sunt utile pentru a anticipa capacitatea firmei de a genera fluxuri de numerar, folosind resursele existente, precum și pentru formularea raționamentelor cu privire la eficiența cu care vor fi utilizate noi resurse.

Obiectivele legate de performanță, urmărite în analiza situațiilor financiare anuale vizează următoarele aspecte după cum putem urmări în Figura nr. 3.:

Determinarea performanței financiare a entității economice

Pentru determinarea performanțelor unei entități se apelează la studierea situațiilor financiare ale acesteia, mai cu seamă contul de profit și pierdere. Suportul analizei rezultatelor înregistrate de o firmă îl constituie, contul de profit și pierdere, care sintetizează fluxurile de operații și explică modul de formare a rezultatelor, constituind, în același timp, sursa privilegiată de informații pentru determinarea indicatorilor cu semnificație în termeni de rentabilitate.

Contul de profit și pierdere indică dacă o întreprindere este performantă sau nu prin prisma obiectivului de a obține un rezultat pozitiv din activitatea sa, însă nu permite oferirea de informații legate de fluxurile concrete care conferă încredere din punctul de vedere al nespecialiștilor: intrările și ieșirile de disponibil bănesc ca urmare a activității desfășurate.

Astfel, întreprinderile trebuie să întocmească o situație a fluxurilor de trezorerie care reprezintă o situație de flux ce spre deosebire de contul de profit și pierdere asigură o proiecție asupra posibilităților reale a societății de a se susține financiar și de a face față achitării datoriilor cu resursele real-disponibile și nu cu resursele viitoare.

Rentabilitatea constituie o formă sintetică de exprimare a eficienței economice, care reflectă capacitatea firmei de a realiza profit.

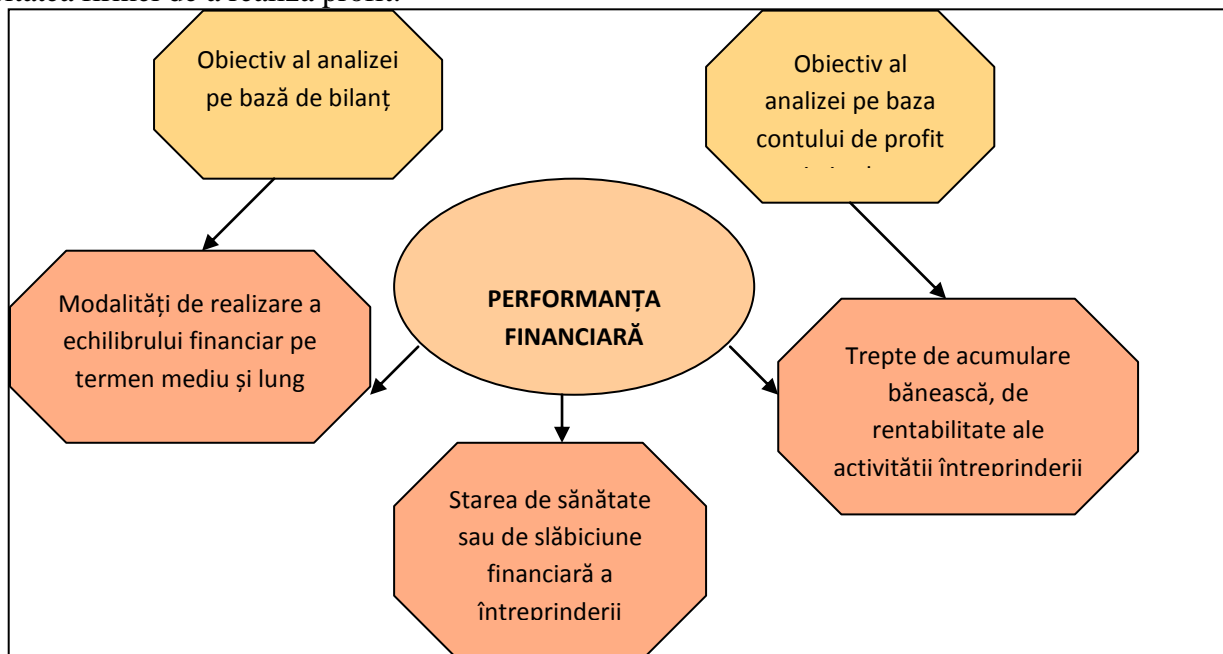

Figura nr. 3. Obiectivele generale ale performanței financiare

Supraviețuirea pe termen lung a unei întreprinderi depinde de capacitatea acesteia de a genera un profit satisfăcător. Investitorii devin și rămân acționari într-o întreprindere dintr-un singur motiv: ei estimează că dividendele și alte venituri de capital de care vor beneficia vor fi mai mari decât veniturile din alte plasamente cu un nivel de risc similar. În acest context, profitul, ca indicator

absolut al rentabilității, constituie atât premisa cât și consecința unei afaceri. O importanță similară cu cea privind onorarea la timp a datoriilor curente o are și profitabilitatea, respectiv capacitatea întreprinderii de a obține un profit satisfăcător. Ca obiectiv urmărit, profitabilitatea concurează cu lichiditatea și în ceea ce privește atenția managementului, deoarece activele lichide, deși au o mare importanță, nu constituie, întotdeauna, resursele mari generatoare de profit.

Studiul evoluției profitului în mărimi absolute nu constituie decât o etapă preliminară a analizei rentabilității. Alături de contul de rezultate, bilanț și situația fluxurilor de trezorerie, *ratele de rentabilitate*, și nu numai, oferă informații cu privire la activitatea întreprinderii, fiind un instrument util în interpretarea performanței financiare și operaționale, în identificarea zonelor ce necesită mai multă atenție, precum și în aprecierea tendințelor viitoare.

Structura activității unei întreprinderi pe cele două nivele (exploatare și financiară) permite prezentarea, în consecință, a indicatorilor din contul de profit și pierdere și facilitează stabilirea unor mărimi valorice cunoscute sub denumirea de *solduri intermediare de gestiune (SIG)*, care contribuie la caracterizarea comportamentului economic al unei întreprinderi. Acestea se prezintă sub forma unor marje de acumulare bănească, care pun în evidență etapele formării rezultatului exercițiului, pe baza elementelor de venituri și cheltuieli aferente fiecărei categorii de activități, reprezentând, de fapt, paliere succesive în formarea rezultatului final.

În concluzie, analiza performanțelor întreprinderii cu ajutorul soldurilor intermediare de gestiune oferă indicii cu privire la modul în care este creată, și respectiv, transferată valoarea în cadrul firmei, putându-se identifica astfel problemele de management sau chiar de strategie ale întreprinderii.

Alături de soldurile intermediare de gestiune, în analiză este utilizat indicatorul *capacitatea de autofinanțare (CAF)* care reprezintă de fapt expresia potențialului financiar degajat de activitatea rentabilă a întreprinderii la sfârșitul unei perioade de gestiune, fiind un alt indicator de cash flow, alături de excedentul brut de exploatare. Această resursă potențială, numită și marjă brută de autofinanțare, este destinată pe de o parte finanțării investițiilor de menținere (prin intermediul amortizării) sau creșterea (prin intermediul profitului repartizat la rezerve).

Sursele destinate *autofinanțării* provin din excedentul monetar creat din operațiuni economice și financiare, adică din diferența dintre fluxurile financiare pozitive și negative, respectiv dintre încasări și plăți.

Ratele de rentabilitate ocupă un loc important în categoria instrumentelor analizei financiare, deoarece facilitează comparațiile în timp și spațiu, mărinde astfel relevanța analizei și deciziei.

Deoarece prin intermediul rentabilității se apreciază performanțele întreprinderilor, ea reprezintă o informație indispensabilă băncilor, creditorilor și partenerilor de afaceri, fiind definită ca un raport între rezultatul obținut și mijloacele utilizate, fiind exprimate sub o varietate de forme, fiecare formă având o valoare informațională proprie și reliefind în acest fel multiple laturi ale activității economico-financiare a întreprinderii.

Concluzii

Din cele prezentate în demersul științific al lucrării de față putem spune, că, noțiunea de performanță este destul de complexă și prezintă multiple fațete. Accepțiunile diferite ale performanței, complexitatea activității economice și particularitățile domeniilor de activitate ale întreprinderilor ne conduc la concluzia că pentru măsurarea performanțelor unei întreprinderi nu putem recurge la folosirea unui singur indicator, ci la o multitudine de indicatori.

Concluzionând poate spune că varietatea indicatorilor implicați în calculul analizei face posibilă determinarea și analiza performanței financiare a entității economice, oferind indicii cu privire la modul în care este creată, respectiv transferată valoarea în cadrul acesteia. Aspectele prezentate în lucrare conduc la faptul că analiza performanței financiare, alături de poziția financiară sunt obiective esențiale în vederea obținerii de rezultate economice superioare de către entitățile care își desfășoară activitatea în mediul actual.

Bibliografie

1. Berheci M. – *Valorificarea raportărilor financiare. Sinteze contabile: teorie, analize, studii de caz.*, Editura CECCAR, București, 2010.
2. Colasse B., traducere Tabără N. – *Analiza financiară a întreprinderii*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009
3. Dragotă V. (coord.) – *Management financiar. Analiză financiară și gestiune financiară operațională, Vol. 1* – Editura Economică, București, 2003.
4. Grosu V. – *Perspective și limite în procesul de armonizare financiar-contabilă*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010.
5. Horomnea E. – *Introducere în contabilitate. Concepte și aplicații*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010
6. Ionescu C. – *Informarea financiară în contextul internaționalizării contabilității*, Editura Economică, București, 2003.
7. Jianu I. – *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii*, Editura CECCAR, București, 2007
8. Lungu C. I. – *Teorie și practici contabile privind întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*, Editura CECCAR, București, 2007.
9. Mihalciuc C. – *Valorificarea informației financiar – contabile în diagnosticul întreprinderii*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2009
10. Petrescu S., Mihalciuc C. C. – *Diagnosticul financiar privind performanța întreprinderii. Aspecte teoretice și aplicative de contabilitate și analiză financiară*, Editura Universității Suceava, 2006.
11. Popa A. F. – *Contabilitatea și fiscalitatea – rezultatul întreprinderii*, Editura CECCAR, București, 2011.
12. Vintilă G. – *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2004.
13. *OMFP 1802 din 29 decembrie 2014, pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate*,
14. *Standardele Internaționale de Raportare Financiară 2013* - ediție oficială tipărită a textului consolidat al normelor autorizate ale IASB emise la 1 ianuarie 2013, Partea A - Cadrul general conceptual și dispoziții, par. 4.24, pp. A38-A39, par. 4.31, 4.35, pp. A39-A40.
15. <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175820900391&blobheader=application%2Fpdf>, Financial Accounting Standards Board, *Original pronouncements as amended, Statement of Financial Accounting Concepts No. 5 Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises*, 2008, pp. 10, 3 [accesat la 12.02.2016]
16. http://www.sagepub.com/upm-data/49880_ch_7.pdf, *The FASB's Conceptual Framework*, Chapter 7, [accesat la 25.09.2015]
17. www.2.eycom.ch/publications, Ernst & Young, *US GAAP versus IFRS. The basics*, November 2012.

РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ РЕНТЫ: ОПРЕДЕЛЕНИЕ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ

**Осадчая Татьяна, к. э. н., доцент,
Житомирский государственный технологический университет
tetianastadosadcha@gmail.com**

Аннотация. В результате исследований получены методики анализа влияния факторов на рентабельность ренты предприятия - это рентабельность ренты от каждого из рентообразующих ресурсов (земельных, водных, лесных ресурсов, недр и

территорий добычи полезных ископаемых, инновационной и финансовой ренты), факторами влияния на которую являются чистая прибыль, расходы, чистый доход, нормальная прибыль по видам рентообразующих ресурсов. Установлена следующая последовательность степени влияния факторов на рентабельность рентного дохода, а, соответственно, и очередности изменения при расчетах их влияния на результативный показатель цепным способом: чистая прибыль, расходы, чистый доход, нормальная прибыль. Построены индексы зависимости рентабельности рентного дохода от факторных показателей. Применение предложенных показателей и методик определения влияния факторов на рентабельность рентного дохода позволит влиять на размер и структуру последнего при его формировании. Выявление возможного синергетического эффекта от взаимодействия факторов является важным аспектом при управлении рентабельностью рентного дохода и является перспективой дальнейших исследований.

Ключевые слова: рентабельность ренты; факторный анализ; анализ рентного дохода; эффективность ренты; индексный анализ; рента.

Введение. Показатели финансовых результатов характеризуют абсолютную эффективность хозяйствования предприятия. Важнейшими среди них являются показатели дохода, которые в условиях перехода к рыночной экономике составляет основу экономического развития предприятия. Рост дохода, в том числе и ренты, создает финансовую базу для самофинансирования, расширенного производства, решения проблем социального развития предприятия. Таким образом, показатели дохода становятся важнейшими для оценки производственной и финансовой деятельности предприятия.

Методики анализа доходов исследовали такие ученые, как В.А. Дерий [1], М.В. Дембинский [2], Л.Л. Ермолович [3], И.П. Житная [4], В.В. Ковалев [5], К.Ф. Ковальчук [6], М.Я. Коробов [7], И.Д. Лазаришина [8], Е.В. Мных [9], М.В. Мельник [10], А.В. Олейник [11], П.Я. Попович [12], Г.В. Савицкая [13], Н.В. Тарасенко [14], Т.Н. Чебан [15], Н.Г. Чумаченко [16] и др. Однако методики анализа ренты остались без внимания ученых. Это связано с отсутствием информационных источников для анализа, что обусловлено тем, что рента ни была отдельным объектом бухгалтерского учета, а это не позволяло получать информацию о ее формировании, распределении и использовании.

Целью исследования является формирование методики определения влияния факторов на рентабельность ренты предприятия. Для достижения цели обозначены следующие задачи: выявить совокупность факторов, влияющих на рентабельность ренты; определить степень изолированного влияния каждого из выявленных факторов на результативный показатель; определить степень взаимосвязанного влияния каждого из выявленных факторов на результативный показатель.

Изложение основного материала исследования. Управление доходами, в том числе рентой, – важная составляющая управления эффективностью деятельности предприятия и его стратегическим развитием. Размер и структура доходов обуславливают общие показатели эффективности и результативности деятельности, текущие и перспективные, поэтому перед руководством встает вопрос о необходимости выявления и управления факторами, которые обуславливают величину полученных доходов (показатель величины полученной ренты – РД) и их окупаемость (рентабельность ренты – $R_{рД}$). Кроме того, об эффективности полученных доходов необходимо говорить только после сопоставления полученных доходов с суммами понесенных для их получения затрат.

Общая сумма ренты предприятия (РД) формируется из совокупности ренты от всех ресурсов, которые способны ее формировать:

$$РД = РДз + РДв + РДг + РДл + РДі + РДф, \quad (1)$$

где РДз - рента от земельных ресурсов, грн.; РДв - рента от водных ресурсов, грн.; РДг – рента от недр и территорий добычи полезных ископаемых, грн.; РДл - рента от лесных ресурсов, грн.; РДі - инновационная рента, грн.; РДф - финансовая рента, грн.

По каждому из видов ресурсов сумма ренты определяется по формуле:

$$РД_j = ЧД_j - В_j - Пн_j, \quad (2)$$

где $РД_j$ - рентный доход от j -того вида ресурсов, грн.; $ЧД_j$ - чистый доход, полученный от использования j -того вида ресурсов, грн; $В_j$ - расходы, осуществленные для получения чистого дохода от использования j -того вида ресурсов, грн.; $Пн_j$ - сумма нормальной прибыли от использования j -того вида ресурсов, грн.

Рентабельность ренты ($Р_{РД}$) предложено определять по следующей формуле:

$$P_{РД} = \frac{ЧП}{РД}, \quad (3)$$

где $ЧП$ - чистая прибыль, грн.

При исследовании причинно-следственных связей в экономике, когда результативный признак определяется соотношением нескольких факторных признаков, целесообразно применение индексного анализа, основанного на детерминированных мультипликативных моделях [17, с. 125-143].

Применяя прием удлинения факторных систем на основе трансформации формулы 3 с учетом формулы 1 получен такой вид формулы рентабельности ренты:

$$P_{РД} = \frac{ЧП}{РДз} + \frac{ЧП}{РДв} + \frac{ЧП}{РДг} + \frac{ЧП}{РДл} + \frac{ЧП}{РДи} + \frac{ЧП}{РДф} \quad (4)$$

Таким образом, рентабельность ренты предприятия определяется как сумма рентабельность каждого из рентоформирующих факторов:

$$P_{РД} = P_{РДз} + P_{РДв} + P_{РДг} + P_{РДл} + P_{РДи} + P_{РДф} \quad (5)$$

Отсюда понятно, что рентабельность ренты предприятия прямо пропорционально зависит от рентабельности ренты от каждого из рентоформирующих ресурсов. То есть, эффективность управления рентабельностью рентного дохода предприятия прямо пропорционально зависит от эффективности управления рентабельностью ренты от каждого из рентоформирующих ресурсов. Детализация факторов, влияющих на рентабельностью ренты от каждого из них, может быть получена путем математических преобразований. С учетом формулы 2 получим следующий вид формулы 4:

$$P_{РД} = \frac{ЧП}{ЧДз - Вз - Пнз} + \frac{ЧП}{ЧДв - Вв - Пнв} + \frac{ЧП}{ЧДг - Вг - Пнг} + \frac{ЧП}{ЧДл - Вл - Пнл} + \frac{ЧП}{ЧДи - Ви - Пни} + \frac{ЧП}{ЧДф - Вф - Пнф} \quad (6)$$

Степень влияния каждого из факторов на рентабельность ренты может быть определена с применением способа цепных подстановок, поскольку результативный показатель рассчитывается с помощью комбинированной (смешанной) детерминированной факторной модели. Этот способ, по мнению С.З. Мошенского и О.В. Олейник [18, с. 159], позволяет определить влияние отдельных факторов на изменение величины результативного показателя путем постепенной замены базисной величины каждого факторного показателя в объеме результативного на фактическую величину в отчетном периоде. С этой целью определяется ряд условных величин результативного показателя, которые учитывают изменения одного, потом двух, трех и т.д. факторов, предполагая, что другие не изменяются. Сравнение результативной величины показателя до и после изменения уровня того или иного фактора дает возможность элиминировать влияние всех факторов, кроме одного, и определить воздействие последнего на прирост результативного показателя.

Одним из проблемных вопросов при применении способа цепных подстановок является ранжирование факторов, влияющих на результативный показатель. При этом используется понятие «фактор, первичный относительно другого фактора». Это выражение означает, что рассматриваемый фактор может быть по форме расчета вторичным,

производным, но по роли в объяснении динамики результативного экономического показателя – первичным. Указанное понятие применяется для определения периода фиксации весов-соизмерителей в соответствующих факторных индексах.

Проанализировав степень зависимости рентабельности ренты от факторов, приведенных на рис. 1, установлена следующая последовательность степени их влияния на результативный показатель, а, соответственно, и очередности изменения при расчетах влияния факторов на результативный показатель цепным способом: 1. Чистая прибыль; 2. Расходы; 3. Чистый доход; 4. Нормальная прибыль.

В связи с тем, что рентабельность рентного дохода определяется по аддитивной модели, влияние каждого из факторных показателей (рентабельности ренты от каждого из рентоформирующих ресурсов (формула 5)) на результативный показатель прямо пропорционален абсолютной изменению этого фактора.

С учетом вышеизложенного построены индексы зависимости рентабельности ренты от факторных показателей:

1. Индекс общего изменения показателя рентабельности ренты от земельных ресурсов ($i_{P_{рлз}}$):

$$i_{P_{рлз}} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_1}}{\frac{ЧП_0}{ЧДз_0 - Вз_0 - Пнз_0}} \quad (7)$$

2. Индекс изменения показателя рентабельности ренты от земельных ресурсов под влиянием факторов:

2.1. чистой прибыли ($i_{P_{рлз}(ЧП)}$):

$$i_{P_{рлз}(ЧП)} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧДз_0 - Вз_0 - Пнз_0}}{\frac{ЧП_0}{ЧДз_0 - Вз_0 - Пнз_0}} \quad (8)$$

2.2. расходов, понесенных для получения чистого дохода от земельных ресурсов ($i_{P_{рлз}(Вз)}$):

$$i_{P_{рлз}(Вз)} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧДз_0 - Вз_1 - Пнз_0}}{\frac{ЧП_1}{ЧДз_0 - Вз_0 - Пнз_0}} \quad (9)$$

2.3. чистого дохода от земельных ресурсов ($i_{P_{рлз}(ЧД)}$):

$$i_{P_{рлз}(ЧД)} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_0}}{\frac{ЧП_1}{ЧДз_0 - Вз_1 - Пнз_0}} \quad (10)$$

2.4. нормальной прибыли от земельных ресурсов ($i_{P_{рлз}(Пнз)}$):

$$i_{P_{рлз}(Пнз)} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_1}}{\frac{ЧП_1}{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_0}} \quad (11)$$

3. Общее изменение рентабельности рентного дохода от земельных ресурсов ($i_{P_{рлз}}$):

$$i_{P_{рдз}} = i_{P_{рдз(ЧИ)}} + i_{P_{рдз(Вз)}} + i_{P_{рдз(ЧДз)}} + i_{P_{рдз(Пнз)}} \quad (12)$$

4. Индексы общего изменения показателя рентабельности ренты от других видов рентоформирующих ресурсов и индексы изменения результативного показателя под влиянием факторов строятся аналогично приведенной методике построения индексов изменения показателя рентабельности ренты от земельных ресурсов. Таким образом определяются следующие индексы:

$i_{P_{рдв}}$ - индекс общего изменения показателя рентабельности ренты от водных ресурсов;

$i_{P_{рдг}}$ - индекс общего изменения показателя рентабельности ренты от территорий добычи полезных ископаемых;

$i_{P_{рдл}}$ - индекс общего изменения показателя рентабельности ренты от лесных ресурсов;

$i_{P_{рди}}$ - индекс общего изменения показателя рентабельности ренты от интеллектуальной ренты;

$i_{P_{рдф}}$ - индекс общего изменения показателя рентабельности ренты от финансовой ренты.

5. Общее изменение рентабельности ренты определяется путем добавления индексов изменений рентабельности ренты от всех рентоформирующих ресурсов ($i_{P_{рд}}$):

$$i_{P_{рд}} = i_{P_{рдз}} + i_{P_{рдг}} + i_{P_{рдл}} + i_{P_{рди}} + i_{P_{рдф}} \quad (13)$$

Таим образом, в предложенной методике анализа влияния факторов на рентабельность ренты учтена возможность управления каждым из видов рентоформирующих ресурсов для оптимизации значения рентабельности ренты предприятия в целом.

Выводы и перспективы дальнейших исследований. Применение предложенных показателей и методик определения влияния факторов на рентабельность ренты позволит влиять на размер и структуру ренты при ее формировании. Перспективой дальнейших исследований является выявление факторов, влияющих на рентабельность ренты с помощью метода расширения факторных систем.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Дерій В.А. Проблеми теорії науки, методики й організації навчання і практики економічного аналізу / Василь Антонович Дерій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 6. – С. 3-12.
2. Дембинский Н.В. Вопросы теории экономического анализа. / Дембинский Н.В. – М.: Финансы, 1973. – 72 с.
3. Анализ эффективности деятельности промышленных предприятий. – Мн.: "Вйшэйшая школа", 1979. – 272 с.
4. Житна І.П. Економічний аналіз: Навчальний посібник. / Житна І.П., Тацій І.В., Житний П.Є. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 296 с.
5. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. / Ковалев В.В. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
6. Ковальчук К. Ф. Целевой экономической и управленческий анализ (контроллинг) [Текст] / А. Н. Марюта, К. Ф. Ковальчук; Национальная металлургическая академия Украины. – Д. : Системные технологии, 2005. – 342 с.
7. Коробов М.Я. Фінансово–економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. / Коробов М.Я. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 378 с.
8. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: Монографія / Лазаришина І.Д. – Рівне: НУВГП, 2005. – 369 с.
9. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. / Мних Є.В. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.

10. Анализ финансовой отчетности / Под ред. Ефимовой О.В., Мельник М.В. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Омега-Л, 2009. – 451 с.
11. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: монографія / О.В. Олійник – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 653 с.
12. Попович П.Я. Економічний аналіз суб'єктів господарювання. Підручник. / Попович П.Я. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 454 с.
13. Савицкая Г.В. Теория анализа хозяйственной деятельности: Учеб. пособие. / Савицкая Г.В. – М.: ИНФРА-И, 2006. – 281 с.
14. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. / Тарасенко Н.В. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – Львів: "Новий світ – 2000", 2003. – 318 с.
15. Чебан Т.М. та ін. Теорія економічного аналізу: Навчальний посібник / Т.М. Чебан, Т.Л. Калінська, І.О. Дмитрієнко: За ред. проф. В.Є. Труша. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 214 с. – С. 121.
16. Чумаченко Н.Г. Функционально–стоимостный анализ. / Чумаченко Н.Г., Дегтярева В.М., Игумнов Ю.С. – К.: "Вища школа", 1985. – 223 с.
17. Янковий О. Г. Детерміновані моделі факторного економічного аналізу. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : моногр. / за заг. ред. А. З. Підгорного. – О. : Атлант, 2012. – С. 125-143.
18. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2007. – 704 с.

INOVAȚIA – CONDIȚIA FUNDAMENTALĂ ÎN ATINGEREA ȘI MENȚINEREA AVANTAJULUI COMPETITIV

***Scurtu Laurenția Elena, PhD Assistant, "Ștefan cel Mare" University, Suceava, Romania
scurtu.laurentia@gmail.com***

Rezumat: Prin intermediul prezentei lucrări am abordat legătura dintre cunoștințele de care dispune o entitate de afaceri la un moment dat și activitatea inovativă a acesteia în contextul actual, în care, din punctul meu de vedere o firmă nu poate fi competitivă, la nivel regional, national sau global fără a aduce elemente "de NOU" în sectorul economic în care activează și fără a ține cont de binele social. Aceste elemente "de NOU" se referă la invențiile și inovațiile cu privire la produsele sau serviciile oferite care pot fi ulterior tranzacționate pe piețe. Consider că distincția între firme este reprezentată de infrastructura lor imaterială iar diferențele competitive între entitățile de afaceri derivă astăzi, îndeosebi, din diferențele de cunoștințe și abilități tacite de care dispune fiecare entitate.

Cuvinte cheie: Inovație, cunoștințe, cunoștințe tacite, cunoștințe explicite, KM

1. INTRODUCERE

Sub raport istoric, entitățile de afaceri au avut de câștigat sau de pierdut semnificativ de pe urma deciziilor cheie și a decidenților de top care, în acest sens, au deținut și încă dețin un rol unic într-o organizație, fie ea de afaceri sau nu. Cele mai complexe și prioritare decizii țin de alocarea și realocarea resurselor și productivitatea acestora, menționăm că munca/efortul decidenților în acest sens și-a schimbat mult axele de raportare. În sensul celor amintite, se poate afirma că principala preocupare a top-managementului este de a angaja decizii strategice pentru a face productivă și cât mai eficientă munca intelectuală a indivizilor din organizație. Este o certitudine faptul că cel mai important activ într-o organizație de afaceri este angajatul. În acest context, cele mai importante bunuri ale unui individ sunt cunoștințele sale, indiferent de locul pe care acesta îl ocupă în ierarhia organizației. Consider că între cunoștințele (în special cele tacite) de care dispune o organizație și

activitatea inovativă a acesteia se stabilește o relație directă foarte puternică pe care încerc să o evidențiez prin intermediul acestei lucrări și, în paralel, doresc să enumăr alți factori care influențează capacitatea unei organizații de a aduce noutăți în sectorul său de activitate.

2. DE CE CUNOȘTINȚELE, DE CE ASTĂZI?

Cu zeci de ani în urmă, japonezii Nonaka și Takeuchi ne ofereau exemple despre modalitatea în care faimoase companii japoneze, precum: Canon, Honda, Sony, Matsushita etc. câștigau avantaj competitiv, la nivel global, prin crearea și multiplicarea cunoștințelor în organizațiile de afaceri, prin procedee și procese de conversie în mod continuu și dinamic. Astăzi, realitatea lumii curente ne demonstrează că "supremația" este deținută, la nivel global, de companiile care reușesc să aducă "nou" (invenții și inovații) în domeniul în care activează, prin exploatarea și actualizarea continuă a cunoștințelor de care dispun, ca entități de afaceri, la un moment dat. Prin cunoștințele de care dispune o entitate la un moment dat înțeleg acele bunuri intelectuale, deci imateriale, provenite din surse interne (memoria organizațională, cultură, rutine și comportament organizațional, baze de date bine structurate, etc) sau externe (cercetări în teren/întâlnirea directă cu consumatorul sau captarea și achiziția de cunoștințe) la care se adaugă cunoștințele, abilitățile, experiența/expertiza angajaților. Suma acestor bunuri devine astfel fundamentală, și deseori imperativă, pentru crearea unui nou produs sau serviciu, elaborarea strategiilor de afaceri, fundamentarea deciziilor strategice sau a celor de rutină. Exploatarea corectă și eficientă a cunoștințelor de care dispune o entitate contribuie astfel la atingerea avantajului competitiv și implicit la performanță. Consider că este aproape imposibil ca o companie să fie competitivă la nivel global, fără să fie inovativă, cel puțin în contextul în care aceasta activează într-un domeniu IT sau într-un alt domeniu de tipul hi-tech. De altfel, o organizație de afaceri nu poate fi inovativă fără a exploata cunoștințele și abilitățile distincte ale salariaților de pe toate nivelurile organizației, în mod special ale celor responsabili pentru activitatea de R&D.

3. ABORDAREA MODERNĂ PRIVIND CUNOȘTINȚELE ÎN ORGANIZAȚII

În sensul celor amintite mai sus, cunoștințele, în partajarea lor oferită de managementul cunoștințelor (KM), se divid în două mari categorii/dimensiuni: tacite și explicite (Nonaka & Takeuchi, 1995). **Dimensiunea tacită** face referire la experiență fiind subiectivă; cunoștința tacită, asemeni perspectivelor subiective sau emoțiilor este non articulabilă și încorporată în contexte și acțiuni. Este foarte personală și greu de verbalizat sau comunicat. Cunoștința tacită, cum ar fi abilitățile corpului sau modelele mentale, este adânc înrădăcinată în acțiunile și experiențele indivizilor precum în idealuri sau valori pe care acesta sau aceasta le cuprinde. **Dimensiunea explicită** este rezultatul unui raționament fiind obiectivă; cunoștința explicită poate fi exprimată în cuvinte și numere și ușor de împărtășit (Nonaka, Reinmoeller & Senoo, 1998). Dacă pentru cunoștințe, în general, nu dispunem de măsurători/cuantificări, a doua categorie – cunoștința explicită - este articulabilă și poate fi ușor de captat pe suport fizic sau electronic și totodată de partajat cu toți membrii unui grup social (fie el familie, grup decizional, echipă de proiect, întreaga organizație și dincolo de granițele acesteia). Aceste cunoștințe se găsesc în organizații sub formă de: numere, simboluri, formule, baze de date, etc. În ceea ce privește cantitatea/volumul/proporția de cunoștințe tacite de care dispune o entitate de afaceri nu există studii care să certifice cuantificarea acestora, dar indivizii mai educați, cu abilități/aptitudini distincte, care dețin know-how sau sunt experți în aria lor de activitate, în interacțiune cu alți salariați sau grupuri din organizație reușesc să aducă acele plusuri de valoare (crearea de noi cunoștințe încorporate în bunuri sau servicii care pot fi tranzacționate pe piață) care diferențiază această entitate de afaceri de o firmă "Y" din același sector de activitate.

Nu putem, propriu-zis, deține sau separa cunoștințele tacite de cele explicite ale oricărui individ din organizația de afaceri. Noi înțelegem, intuitiv, că diferențele competitive între țări, corporații și indivizi derivă astăzi, îndeosebi, din diferențele de cunoștințe și abilități tacite de care dispune fiecare entitate. Întrebarea care survine implicit este: care sunt direcțiile de urmat pentru a înțelege mai bine, compara și măsura cunoștințele tacite?

Procesul de creare a cunoștințelor este foarte fragil, unul care nu este maleabil/ascultător tehnicilor tradiționale de management. Indivizii pot fi ezitanți sau chiar să nu fie în stare să accepte

noi lecții, perspective, idei sau observații (Von Krogh, Ichijo & Nonaka, 2000). Acest lucru nu face decât să ateste faptul că încă există bariere în procesul de creare a cunoștințelor, fie că este vorba de creare a cunoștințelor la nivel de individ, grupuri de salariați, organizație sau un oricare alt nivel ontologic. Cele cinci condiții (Nonaka & Takeuchi, 1995) esențiale pentru crearea organizațională de cunoștințe sunt:

- intenția – în sens de intenție enunțată clar, transparent de către organizație și care este comunicată tuturor salariaților;

- autonomia – care trebuie să se confere fiecărui salariat și pe fiecare grup/echipă de management ce au ca sarcină să creeze cunoștințe și să relizeze noi invenții/ inovații (se transcend nivelele ierarhice și laterale din organigramă)

- fluctuația și haosul creativ – prin care se distrug anumite obiceiuri și rutine ce se instituie între salariați în decursul timpului (este vorba de un haos general voit de deident pentru a obliga membrii la interacțiune dialog și imaginarea unor soluții creative)

- redundanța – este în mod obișnuit percepută ca fiind negativă cu privire la progresul organizației; totuși dacă organizația dorește să ”forțeze” crearea de noi cunoștințe ea poate crea echipe informale de lucru, poate recurge la rotirea frecventă a unor salariați pe diverse posturi chiar dacă astfel de tehnici de management pot conduce la o suprapune/ abundență informațională pentru unii membri (aceasta întrucât se favorizează ”extragerea” cunoștințelor tacite de la unii indivizi și difuzarea lor către alte departamente din organigramă).

- abundența și varietatea de recuzită – prin care trebuie să existe o oarecare echivalență între diversitatea recuzitei găsită pe piața internă a organizației și cea a mediului în care aceasta activează pentru a se putea face față cu ușurita provocărilor venite din mediul ei exterior.

Viziunea companiei asupra cunoștințelor inspiră pasiune intelectuală membrilor organizației astfel încât ei sunt încurajați să creeze cunoștințe (Ichijo & Nonaka, 2007). O viziune a cunoștințelor mai ambiguă, oferă membrilor libertatea și autonomia de a-și seta propriile obiective, făcându-i mult mai angajați în a afla cu adevărat ce înseamnă idealurile topului (Nonaka & Takeuchi, 1995). Conform lui Collins, viziunea asupra cunoștințelor trebuie să fie bazată pe o valoare absolută care trece dincolo de matricile financiare. Optica unor companii privind cunoștințele este arătată de către noi prin intermediul Tabelului nr. 1.

Tabel nr. 1 Optica unor companii privind cunoștințele și deducții posibile

Companie	Optica companiei privind cunoștințele, ca parte a viziunii/misiunii asumate		Deducții posibile
Olympus	Crearea de valoare/valori bazate pe punctele de vedere ale oamenilor care trăiesc în societate (<i>"social-in" care a devenit "market in"</i>)	☒	Similar cunoștințelor de care dispun indivizii, valorile în care cred ei sunt extrem de personalizate
Honda	Dorința de a face ceva dincolo de a <i>bate competiția</i> (<i>"the joy of buying, the joy of selling, the joy of creating"</i>)	☒	Este esențială <i>măsurarea în competitiv</i> pe termen lung
Eisai	Dorința de a fi de partea pacienților și a familiei lor, nu de partea doctorilor sau a farmaciștilor (<i>"human health care"</i>)	☒	Sănătatea este un bun universal, deci o valoare în sine
Canon	Aspiră la dezvoltarea unor produse funcționale cu impact negativ minim asupra mediului și oferirea unor modalități de folosire cu impact minim asupra naturii (<i>"action for green"</i>)	☒	Protejarea naturii este o valoare fundamentală și toate deciziile executivilor trebuie să țină seama de acest principiu
Google	Organizarea informației lumii pentru a o face universal accesibilă și utilă	☒	Companie dedicată binelui umanității prin difuzia cunoștințelor către toți
Nike	Să contribuim prin inovație și inspirație la succesul fiecărui atlet al lumii	☒	Cunoștințele sunt un ”bun” accesibil tuturor (sportivilor și celor care urmăresc spectacolul sportiv)
Lenovo	Să creăm dispozitive pe care cât mai mulți oameni să fie inspirați să le dețină, o cultură la care tot mai mulți oameni să adere, și o afacere	☒	Inspirația, credințele și respectul sunt valori ce potentează deciziile eficiente

	solidă în care să se creadă și care să fie respectată în toată lumea		
Apple	Computerul pentru restul dintre noi (<i>The computer for the rest of us</i>)	☒	Angajații de tip knowledge workers și computerul au devenit un ”întreg” pentru performanța organizației
HP	Fiecare cu modul său de a face lucruri și de a aborda viața (<i>Different strokes for different folks</i>)	☒	Diferențele între indivizi sunt o sursă de cunoștințe noi și decizii eficiente

Sursa: Elaborare autor

4. ÎN INOVAȚIE TOATE RESURSELE SUNT ORGANIZATE, MAI PUȚIN CUNOȘTINȚELE TACITE

Cunoștința nu este compusă numai din conținut logic și lingvistic ci și din conținut comportamental și nonlingvistic. Liderii crează valori, cunoștințe și idei în dorința de a menține soliditatea sistemului de cunoștințe din organizație și de a manageria organizația ca pe un sistem cooperativ. Conform lui Barnard liderii folosesc atât cunoștințe științifice, obținute din procesele mentale logice cât și cunoștințe comportamentale extrase din procese mentale nonlogice (adică procese mentale neexprimabile, aceste procese sunt inconștiente și cunoștințele comportamentale au crescut din ele). El a argumentat că semnele și cuvintele, chiar dacă sunt corecte, constituie numai nivelul de top al întregului sistem de cunoștințe umane dat fiind faptul că raționalitatea umană este incompletă în sinea ei. Aceste procese nonlogice sunt esențiale și în cea mai riguroasă muncă științifică (Nonaka & Takeuchi, 1995).

Cunoștințele sunt acumulate prin prelucrarea biților de informații și derivă din abilitatea de a cerceta, selecta, memora, stoca, recupera și calcula și folosi biți de informații relevante prin intermediul unui **sistem cognitiv**. Cunoștințele ajută la interpretarea și corelarea evenimentelor și informației și se bazează pe credințe, abilități și atitudini emoționale și depind de interesele individuale și rolurile într-o organizație (Morrone, 2006). Greșeala care încă persistă, este legată de o oarecare negare a importanței cunoștințelor tacite prin neglijența față de acestea, mai ales că în trecut cunoștințele tacite nu puteau fi accesate iar valoarea lor nu putea fi evaluată (Nonaka, Reinmoeller & Senoo, 1998), pe când cunoștințele explicite au un caracter universal suportând capacitatea de a acționa dincolo de contexte (Nonaka, Von Grogh, 2009). În acest sens, menționez că pentru a cuantifica mai ușor beneficiile utilizării cunoștințelor tacite, trebuie să recurgem în a le converti într-o formă explicită, în măsura în care pot suporta acest transfer/conversie în funcție de gradul de tacitness care predomină în conținutul acestora

Conceptul de cunoștințe tacite este adoptat din teoria lui Polanyi cu privire la cunoștințe. Totuși, el nu a prezentat o definiție condensată a conceptului, care parțial a dus la variate interpretări ale teoriei sale. În comparație cu cele explicite, cunoștințele tacite nu pot fi explicate de-a întregul nici măcar de un expert, ele pot fi transmise/transferate de la o persoană la alta numai printr-un lung proces de ucenicie (Lee and Yang, 2000). În consecință, în timp ce unii autori au pus accentul pe importanța de a face cunoștințele tacite, explicite pentru a fi împărtășite în continuare, alții argumentează că explicarea cunoștințelor tacite nu este posibilă (Virtanen, 2010). Atunci când fac referire la cunoștințe tacite în organizații, acestea se pot regăsi, în mod uzual, în: calificări/aptitudini ale indivizilor din organizație, modele mentale (sensul pe care indivizii îl oferă anumitor evenimente), modalități de abordarea a problemelor, rutinele organizaționale/comportamentul organizațional (Lubbit, 2001). În sensul celor invocate, consider că o foarte bună parte din cunoștințele tacite din organizații sunt create și reprezintă rodul relațiilor interumane (între indivizii de pe diferite/aceleași niveluri) și consider că această categorie ar fi cel mai greu de localizat/măsurat/evaluat sau de articulat pentru că țin de personalitatea, trăirile, experiența a minim doi indivizi cât și de o serie largă de de factori de timp, loc și spațiu (Scurtu, 2015).

Potrivit unei cercetări realizate în ”Buletinul Universității Naționale de Apărare”, 42% din cunoștințele din organizații se regăsesc în **mințile oamenilor** (Iordache & Iordache, 2014), de aceea

decidentul de top trebuie să aibă o viziune asupra companiei orientată către entitate ca o companie activă/dinamică care crează noi cunoștințe. Conform unui studiu realizat în anul 2014, 80% din cunoștințele pe care le posedă un individ sunt considerate a fi de natură tacită și 20% de natură explicită (Damrau & Herman, 2014). Cred că aceste considerente sunt valide în momentul în care discutăm despre indivizii care au un anumit nivel de educație, o vârstă anume și au acumulat/incorporat experiență și expertize de-a lungul vieții. Este vădit faptul că într-o companie un manager la vârsta de 25 ani nu ar putea să dețină același volum/stoc de cunoștințe tacite (de management, cunoștințe tacite de tip decizional sau strategic) precum un manager care se apropie de vârsta de pensionare.

În încercarea de a discuta despre volumul/cantitatea de cunoștințe tacite existente într-o organizație de afaceri, pot afirma că aceasta se va modifica, în sensul creșterii, atâta timp cât departamentul de resurse umane ne indică, ca evidență a salariaților companiei:

- un număr cât mai mare de angajați cu studii superioare
- un număr cât mai mare de angajați calificați în domeniul/aria lor de activitate
- un număr cât mai mare de angajați cu experiență și expertiză în tipul de muncă pe care o depun (fie ea fizică sau intelectuală) și pentru care își asumă responsabilitatea îndeplinirii obiectivelor organizației și propriilor obiective

Prin schematizarea grafică evidențiată prin Figura nr. 1 am încercat să sugerez nevoia de educație, calificare, experiență în muncă și expertiză în extinderea activității inovative în orice organizație. Prin intermediul utilizării construcțiilor piramidale am încercat să sugerez: (1) posibila prezență a acestor indivizi educați și calificați pe toate nivelurile din organigramă (2) importanța cunoștințelor și accesul la baza de cunoștințe a organizației în raport cu poziția ierarhică a unei persoane (prin inversarea uneia dintre piramide, idee sugerată prima dată de Nonaka în anul 1995) (3) locul și rolul creării unor cunoștințe tacite în organizație prin relațiile interumane între indivizii de pe oricare nivel, fie el de autoritate sau execuție.

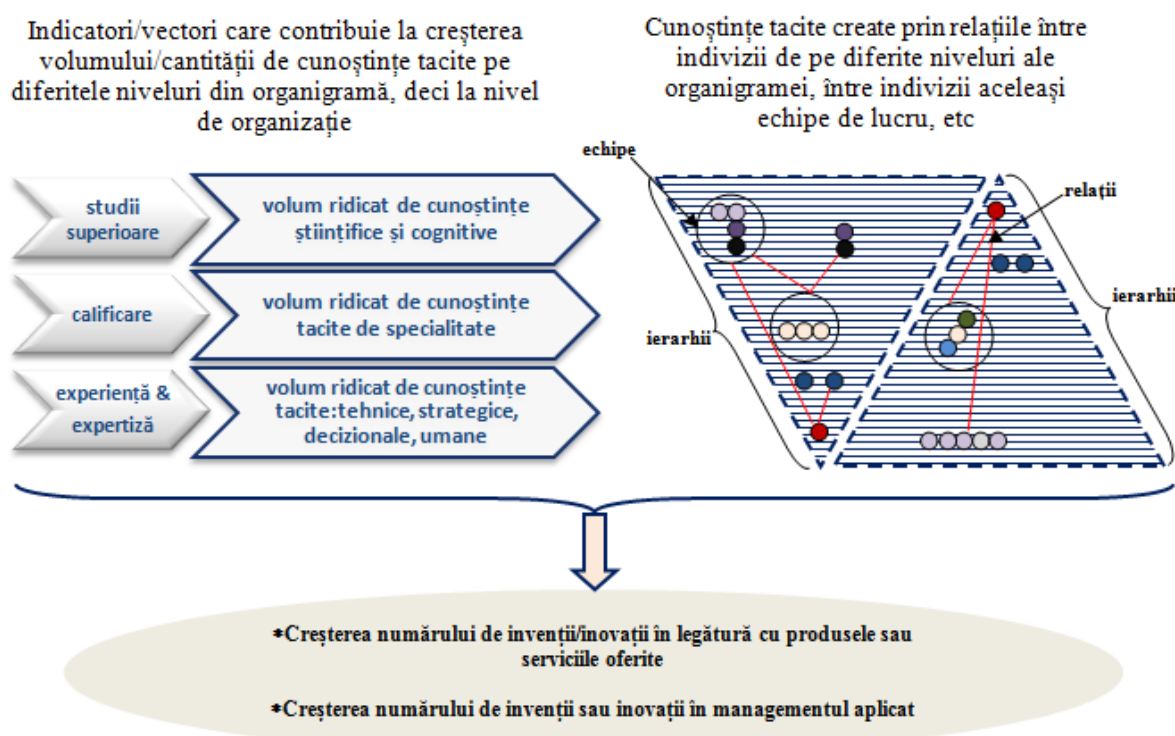

Figura 1. Legătura dintre cunoștințe și invenții/inovații în organizații

Sursa: Elaborare autor

Între alți factori care consider că influențează activitatea inovativă a unei firme pot fi enumerați: *partajarea viziunii top-managementului cu toți indivizii din organizație și invers, dialog permanent*

între management și ceilalți angajați din companie; facilitarea transferului de cunoștințe între angajații cu experiență care părăsesc compania și noii angajați; sprijinul, implementarea și recompensarea ideilor inovative care vin din partea executanților; protecția mediului în care activează compania. Prin intermediul Figurii nr. 2 am arătat implicațiile acestor factori asupra binelui organizațional și a celui social.

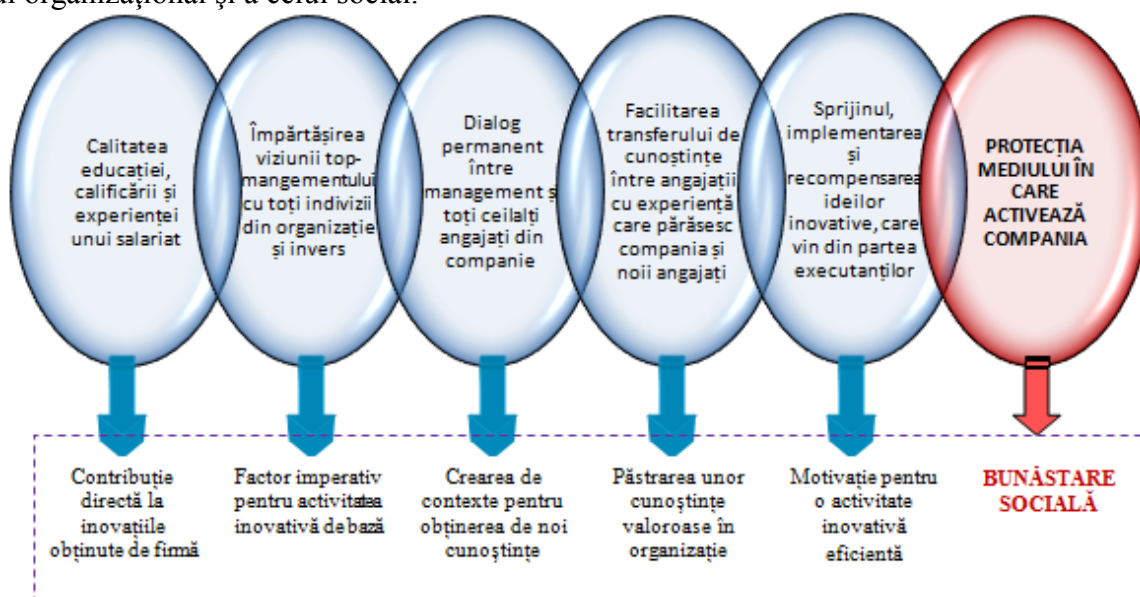

Figura 2. Factori care influențează activitatea inovativă a unei firme și implicațiile lor

Sursa: Elaborare autor

În sensul celor amintite și reprezentate mai sus consider că există o legătură directă dezirabilă, de altfel, între cunoștințele (în special cele de natură tacită) de care dispune o firmă și capacitatea ei inovativă. Acest lucru nu presupune folosirea/incorporarea imperativă a unei strategii distincte de KM în strategia generală de afaceri sau un departament distinct de cercetare dezvoltare. Eu cred că firmele inovative recurg la procesare și valorificarea cunoștințelor (tacite și explicite) de care dispun cât și achiziția unor noi cunoștințe, pentru a fi competitive.

5. CONCLUZII

În urma demersului inițiat în această lucrare, concluziile la care am ajuns pot fi sintetizate după cum urmează:

- Individul cu stocurile/arhivele sale de cunoștințe, abilități, experiențe personale și expertize este, de departe, cel mai important/însemnat bun într-o organizație de afaceri chiar și dincolo de revoluția tehnologică, a computerelor și a rețelelor de internet ș.a.
- Experții umani din companii au fost și rămâni esențiali pentru performanța obținută anual iar exploatarea cunoștințelor depinde de toți salariații de pe harta structurii organizaționale
- Cunoștințele primate ca bunuri de capital intelectual sunt resurse nepuizabile tocmai în contextul actual în care *cunoștințele se aplică cunoștințelor* în procesele inovative.
- Recursul la cunoștințe de către orice companie ar trebui să echivaleze cu invenții și inovații, acestea regăsindu-se sub forma de produse și servicii ce vor fi valorizate pe piațe.
- Înțeleg, intuitive, că anumiți executanți pot avea un aport decisiv în strategia inovativă a firmei și prin urmare ar trebui să dețină o poziție formală/informală cât mai adecvată în ansamblul organigramei (ierahiile tradiționale nu mai sunt valabile în corporația modernă cel puțin în ceea ce privește accesul la baza de cunoștințe a organizației sau deținerea unor abilități distincte).
- Sunt absolut convinsă că și în rândul persoanelor care nu acumulează stocuri impresionante de cunoștințe practice ori teoretice se află indivizi a căror capacitate rațională, emoțională dar și intuitive pot avea, în anumite cadre/contexte de interacțiuni, o "sclipire" care să aducă despre inovație mai mult decât orice salariat aflat în subsistemul de conducere

BIBLIOGRAFIE

1. Damrau, Jackie; Herman, Liz, *BPM & KM: They Converge Quite Nicely*, STC Summit, 2014, http://summit.stc.org/responsive/summit2014.htm#!Documents/bpmkmttheyconvergequite_nicely.htm
2. Ikujiro, Nonaka; Reinmoeller, Patrick; Senoo, Dai, *Mananagement Focus – The ART of Knowledge: Systems to Capitalize on Market Knowledge*, European Management Journal, Volume 16, No 6, 1998
3. Ikujiro, Nonaka; Hirotaka, Takeuchi, *The Knowledge Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*, Oxford University Press, New York, 1995
4. Ikujiro, Nonaka; Von Krogh, Georg, *Perspective - Tacit Knowledge Conversion: Controversy and Advancement in organizațional Knowledge Creation Theory*, Organization Science, Vol. 20, No. 3, 2009
5. Iordache, S.; Iordache, A.I., *Managementul cunoștințelor în Organizația Militară*, Buletinul Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2014
6. Kazuo, Ichijo; Ikujiro, Nonaka, *Knowledge Creation and Management – New Challenges for Managers*, Oxford University Press, New York, 2007
7. Lee, C.C; Yang, J., *Knowledge Value Chain*, (Journal of Management Development, Volume 19, Issue 1), MCB University Press, 2000
8. Lubit, Roy, *Tacit knowledge and knowledge management: the keys to sustainable competitive advantage*, Organization Dynamics, vol. 29, no. 4, Elsevier Science, 2001
9. Morroni, Mario, *Knowledge, Scale and Transactions in the Theory of the Firm*, Cambridge University Press, USA, New York, 2006
10. Scurtu, Laurenția, *Knowledge and Their Shelf Life in the Business Cycle*, ECOFORUM, Vol. 4, Special Issue 1, 261 – 267, 2015
11. Virtanen, Ilkka, *Epistemological Problems Concerning Explication of Knowledge*, Journal of Knowledge Management Practice, Vol 11, No 4, 2010
12. Von Krogh, Georg; Kazuo, Ichijo; Ikujiro, Nonaka, *Enabling Knowledge Creation*, Oxford University Press, New York, 2000

СОСТАВ ИНЖИНИРИНГОВЫХ УСЛУГ В РАМКАХ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

*Ходикова Наталья, к.э.н., доцент, УО «Полоцкий государственный университет»,
г. Новополоцк, Республика Беларусь*

Abstract: *In the Belarusian legal field, there is no unambiguous definition of engineering. However, based on the analysis of normative acts of the Belarusian legislation you can get a General idea of the content of engineering services. In this article is as relevant the question of whether to include in the composition of engineering services design and engineering services, carried out by design organizations.*

Keywords: *engineering services, design work, design services, construction, taxation.*

В белорусском нормативно-правовом поле отсутствует однозначное определение инжиниринга. Тем не менее, на основе анализа нормативных актов белорусского законодательства можно получить общее представление о содержании инжиниринговых услуг. В рамках данной статьи также рассмотрим вопросы о том, включаются ли в состав инжиниринговых услуг проектные работы и проектные услуги, осуществляемые проектными организациями и можно ли обобщать проектные работы и услуги со строительными работами.

Так в Постановлении Национального статистического комитета Республики Беларусь от 1 июля 2014 г. № 73 «Об утверждении формы государственной статистической отчетности 1-нт (наука) «Отчет о выполнении научных исследований и разработок» и указаний по ее заполнению», к инжиниринговым услугам относятся инженерно-консультационные услуги по подготовке, обеспечению процесса производства и передачи продукции (проведение пред проектных работ, проектирование и конструкторская проработка объектов техники и технологии на стадии внедрения инноваций, после проектные услуги при монтаже и пусконаладочных работах и тому подобное).

Идентичное определение инжиниринговых услуг дано в Постановлении Национального статистического комитета Республики Беларусь от 2 июля 2013 г. № 61 «Об утверждении формы государственной статистической отчетности 1-нт (инновация) «Отчет об инновационной деятельности организации» и указаний по ее заполнению».

В определениях, которые приведены в нормативных документах Национального статистического комитета Республики Беларусь, говорится о том, что в состав инжиниринговых услуг включается проектирование и конструкторская проработка объектов техники и технологии на стадии внедрения инноваций. Как видим, речь идет о проектировании объектов техники и технологии на стадии внедрения инноваций, а эти виды услуг являются небольшой составляющей работы проектных организаций.

Рассмотрим, какие словосочетания и какое определение инжиниринговых услуг, проектных работ и услуг, встречается в Налоговом кодексе РБ. На первый взгляд схожее по определению с приведенным выше, но отчасти различное по содержанию дано определение инжиниринговых услуг в статье 33 Общей части Налогового кодекса РБ (далее НК РБ). Инжиниринговые услуги - инженерно-консультационные услуги по подготовке процесса производства и реализации товаров (работ, услуг), подготовке строительства и эксплуатации промышленных, инфраструктурных, сельскохозяйственных и других объектов, а также пред проектные и проектные услуги (подготовка технико-экономических обоснований, проектно-конструкторские разработки, технические испытания и анализ результатов таких испытаний).

Однако обращаем внимание, что определения, указанные в п.3 ст.33 НК РБ, следует применять только для целей определения места реализации работ и услуг. Для других целей в НК РБ содержатся отличные от изложенных в ст.33 НК РБ определения. (Ходикова Н.А, 2015)

Аналогичное определение инжиниринговых услуг дано в Протоколе № 18 к Договору о Евразийском экономическом союзе, который вступил в силу 1 января 2015 года.

Противоречив в контексте изучения определений «инжиниринговые услуги» «проектные работы» и «проектные услуги» по сравнению со статьей 33 Общей части НК РБ пункт 1.8. статьи 146 НК РБ, так в этом пункте говорится, что доходы от выполнения научно-исследовательских, опытно-конструкторских работ, разработки конструкторской и технологической документации на опытные образцы (опытную партию) товаров, от изготовления и испытания опытных образцов (опытной партии) товаров, пред проектных и проектных работ (подготовка технико-экономических обоснований, проектно-конструкторские разработки и иные аналогичные работы). (Налоговый кодекс, 2016). То есть в данном случае, для расчета налога на доходы иностранных организаций, не осуществляющих деятельность на территории РБ, уже проектные работы включают в себя подготовку технико-экономических обоснований, проектно-конструкторские разработки и иные аналогичные работы.

В п.17 статьи 98 НК РБ говорится, что налоговая база налога на добавленную стоимость при реализации подрядчиками строительных работ (включая проектные работы), выполненных с участием субподрядчиков, определяется подрядчиком как стоимость выполненных работ, включающая стоимость работ, выполненных субподрядчиками. (Налоговый кодекс, 2016)

В Методических рекомендациях о «Порядке определения стоимости разработки документации проектного обеспечения архитектурной, градостроительной и строительной деятельности», утвержденных Постановлением Министерства архитектуры и строительства Республики Беларусь от 21 марта 2012 г. № 11 даны следующие определения:

✓ **основные проектные работы (услуги)** – работы (услуги) по разработке комплекта разделов проектной документации для объекта строительства, представляющих технические решения, имеющие для объекта проектирования, представленного базовой ценой, постоянный характер;

✓ **дополнительные проектные работы (услуги)** – работы (услуги) по разработке разделов проектной документации, их частей, представляющих технические решения, имеющие для объекта проектирования и строительства, представленного базовой ценой, переменный характер и определяемые согласно требованиям разрешительной документации на строительство, исходным данным для проектирования и специальным требованиям ТНПА, связанным со специфическими требованиями к объекту проектирования и строительства;

Можно сделать следующий вывод.

Национальный статистический комитет Республики Беларусь в состав инжиниринговых услуг включает в части проектных работ, услуг проектирование и конструкторскую проработку объектов техники и технологии на стадии внедрения инноваций. Изучение определения «инжиниринговые услуги» позволяет сделать вывод о том, что проектные работы не включаются в состав инжиниринговых услуг, а отдельные виды проектных услуг (подготовка технико-экономических обоснований, проектно-конструкторские разработки, технические испытания и анализ результатов таких испытаний) относятся к инжиниринговым услугам.

В п.17 статьи 98 НК РБ есть словосочетание «строительные работы (включая проектные работы)» которое может натолкнуть на мысль, что проектные работы есть составляющая часть строительных работ.

Далее рассмотрим можно ли проектные работы и проектные услуги отнести в состав строительных работ. В таблице 1 приведем отличия по строительным работам и проектным работам и проектным услугам в рамках законодательства РБ.

Таблица 1. Отличительные признаки определений «строительные работы», «проектные работы», «проектные услуги»

Содержание	Строительные работы	Проектные работы, проектные услуги
<p>Определения согласно Закону Республики Беларусь от 5 июля 2004 г. № 300-З «Об архитектурной градостроительной и строительной деятельности в Республике Беларусь»</p>	<p>Строительная деятельность (строительство) - деятельность по возведению, реконструкции, ремонту, реставрации, благоустройству объекта, сносу, консервации не законченного строительством объекта, включающая выполнение организационно-технических мероприятий, подготовку разрешительной и проектной документации, выполнение строительно-монтажных, пусконаладочных работ.</p>	<p>Архитектурная деятельность - деятельность по разработке проектной документации на возведение, реконструкцию, реставрацию, капитальный ремонт, благоустройство объекта строительства, осуществлению авторского надзора за строительством;</p>
<p>Строительная деятельность включает в себя подготовку проектной документации, а архитектурная – разработку проектной документации.</p> <p>Также при производстве строительных работ и оказании проектных работ и услуг, организации используют разные ТКП. Технические кодексы установившейся практики относятся к техническим нормативным правовым актам в области технического нормирования и стандартизации (абзац 3 ст.15 Закона Республики Беларусь от 05.01.2004 № 262-З «О техническом нормировании и стандартизации»).</p> <p>Так проектные организации используют: Технический кодекс установившейся практики ТКП 45-1.02-295-2014 «Строительство. Проектная документация. Состав и содержание», утвержденный приказом Минстрой архитектуры РБ от 27.03.2014 № 85.</p>		

Учет доходов и расходов	Постановление Министерства архитектуры и строительства Республики Беларусь от 30 сентября 2011 г. № 44 «Об утверждении Инструкции по бухгалтерскому учету доходов и расходов по договорам строительного подряда»	Постановление Министерства Финансов Республики Беларусь от 30 сентября 2011 г. № 102 «Об утверждении Инструкции по бухгалтерскому учету доходов и расходов и признании утратившими силу некоторых постановлений Министерства финансов Республики Беларусь и их отдельных структурных элементов»
Заключение договоров	Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 15 сентября 1998 г. № 1450 «Об утверждении Правил заключения и исполнения договоров строительного подряда»	Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 1 апреля 2014 г. № 297 «Об утверждении Правил заключения и исполнения договоров подряда на выполнение проектных и изыскательских работ и (или) ведение авторского надзора за строительством» (далее Постановление № 297)
Акты выполненных работ, услуг	При выполнении работ в строительстве, выполненные работы оформляются актами, предусмотренными в Постановлении министерства архитектуры и строительства Республики Беларусь от 29 апреля 2011 г. № 13 «Об установлении форм первичных учетных документов в строительстве»	По проектным работам нет установленной формы акта выполненных работ. Проектные организации заполняют Акт по форме установленной организацией. После завершения подрядчиком работ, предусмотренных в календарном плане, заказчику передаются результаты работ с предоставлением накладной на передачу результатов работ по форме согласно приложению 3 Постановления № 297

Даже незначительное сопоставление требований, предъявляемых законодательством к выполняемым строительным работам и проектным работам, и услугам позволяют сделать вывод, что проектные работы и проектные услуги нельзя отождествлять и относить к строительным работам.

Вывод. В законодательных актах РБ используются термины «проектные работы», «проектные услуги», «инжиниринговые услуги», но четких определений и толкований, что включают в себя проектные работы и проектные услуги, инжиниринговые услуги нет.

Для целей налогообложения, нами произведено деление выполняемых организациями работ и услуг на:

- ✓ Строительные работы;
- ✓ Проектные работы;
- ✓ Проектные услуги, в том числе включающие в себя авторский надзор;
- ✓ Инжиниринговые услуги, в том числе включающие в себя такие проектные услуги как подготовка технико-экономических обоснований, проектно-конструкторские разработки, технические испытания и анализ результатов таких испытаний.

Список литературы

1. Закон Республики Беларусь от 5 июля 2004 г. № 300-З «Об архитектурной градостроительной и строительной деятельности в Республике Беларусь»
2. Налоговый Кодекс Республики Беларусь (особенная часть) от 29 декабря 2009 г. № 71-З, в редакции 2016 года

3. Ходикова Н.А.(2015). Бухгалтерский учет налогов, уплачиваемых из выручки: Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D: Экономические и юридические науки. 2015. № 6. (с. 87-89).

UNIUNEA BANCARĂ - ELEMENT ESENȚIAL ÎN ASIGURAREA STABILITĂȚII PIEȚELOR ȘI SISTEMELOR BANCARE

*Apetri Anișoara Niculina, dr., conf.univ., Universitatea „Stefan cel Mare” Suceava
anisoarad@seap.usv.ro*

Abstract: *Uniunea Bancară este un subiect foarte dezbătut la nivel european. Aderarea la Uniunea Bancară reprezintă o preocupare a statelor europene în prezent, unele dintre acestea având obligația de a participa la mecanismele Uniunii Bancare, altele cum este și cazul României, au posibilitatea să aleagă dacă vor adera sau nu la structurile Uniunii Bancare. Având în vedere faptul că țara noastră și-a exprimat intenția de a participa pentru început la Mecanismul Unic de Supraveghere, unul dintre cei trei piloni ai Uniunii Bancare, am considerat necesară și de mare actualitate realizarea unei analize a implicațiilor aderării țării noastre la Uniunea Bancară.*

Cuvinte cheie: *sistem bancar, supraveghere bancară, Uniunea Bancară, Mecanismul Unic de Supraveghere (MUS)*

JEL Code: G2

1.Introducere

Criza financiară internațională a produs mutații în ceea ce privește activitatea băncilor centrale dar și în ceea ce privește obiectivele pe care acestea trebuie să le îndeplinească. Astfel, dacă în mod normal majoritatea băncilor centrale urmăreau ca obiectiv stipulat clar în mandatul acestora „stabilitatea prețurilor”, în prezent acestea se confruntă cu atingerea obiectivului de „stabilitate financiară”. În acest context, băncile centrale naționale dar și Banca Centrală Europeană, au fost puse în situația de a identifica cele mai bune soluții care să permită în viitor atingerea cu succes a acestui deziderat. Cele mai mari schimbări în domeniul reglementării și supravegherii au loc la nivelul UE, statele membre fiind nevoite să-și modifice și ele cadrul național.

Criza financiară mondială, cauzele care au generat-o, creșterea complexității produselor financiare și accentuarea gradului de integrare a pieței unice au condus la modificarea cadrului de guvernare economică la nivelul UE. Criza a creat foarte multe probleme, care vor continua să persiste, și a condus la manifestarea nevoii de îmbunătățire a cadrelor actuale de reglementare atât din domeniul financiar cât și al supravegherii financiare. În acest context, Europa încearcă să găsească soluții, pentru ca problemele generate de criza financiară să fie rezolvate și să fie evitate în viitor.

Uniunea Bancară este răspunsul UE la această provocare de a găsi soluții la criză. Rolul Uniunii Bancare este să rupă legătura care există, în prezent, între riscurile bancare și cele suverane, riscuri care au provocat criza financiară din Europa.

Uniunea Bancară este “unul dintre pilonii fundamentali ai noului cadru de guvernare economică la nivelul UE. Această construcție reprezintă un pilon în sine și nu alternativa suboptimală la crearea Uniunii Fiscale, iar soluția mecanismelor unice de supraveghere și, respectiv, de rezoluție nu va facilita doar soluționarea cercului vicios dintre bănci și datoria publică națională, ci mai ales, va contribui la dezvoltarea unui sector bancar european sigur, responsabil și generator de progres economic” (Georgescu, F, 2014). Mugur Isărescu afirmă în cadrul unui discurs susținut la conferința The Economist 'The EU-Southeast Europe Summit - On the road to stability and growth' “că toate țările au de câștigat dacă uniunea bancară va funcționa – fie că sunt sau nu parte a acesteia –, în condițiile în care ea va duce la un grad mai ridicat de stabilitate financiară în zona euro.”(Isărescu, 2014, www.bnr.ro)

Uniunea Bancară își are originea într-o propunere din luna mai 2012 a Comisiei Europene care viza o supraveghere financiară integrată la nivelul UE. Anul 2012 a fost extrem de dificil pentru nașterea Uniunii Bancare. Au fost necesare negocieri de amploare, conduse pe fondul unui euro-scepticism acut, pentru ca statele membre să fie de acord cu alocarea către BCE a funcției de supraveghetor al sistemului bancar în cazul băncilor semnificative din zona euro (Sistematically Important Financial Institutions - SIFI's).

Douglas (2012) arată că există cel puțin cinci motive principale pentru care conducătorii Uniunii Europene au ales implementarea unei uniuni bancare (Turliuc, D., Popovici, A., 2013):

- Reducerea riscului ca uniunea bancară să contribuie la etapele ulterioare ale crizei euro;
- Confruntarea cu slăbiciunile bancare existente care contribuie la criza euro;
- Restaurarea eficienței politicii monetare a Băncii Centrale Europene (BCE);
- Reintegrarea sistemului bancar european;
- Rezolvarea problemelor de lungă durată cu "piața unică" în sectorul bancar din UE.

2. Arhitectura Uniunii Bancare Europene

Uniunea bancară vizează completarea și consolidarea Uniunii Economice și Monetare, defragmentarea piețelor financiare din cadrul pieței unice, întreruperea spiralei vicioase dintre bănci și guverne și preîntâmpinarea crizelor sistemului bancar și a efectelor lor asupra contribuabililor și deponenților, în vederea refacerii încrederii piețelor în moneda unică și întărirea stabilității financiare la nivelul pieței unice (Libocor, F., p. 8).

Uniunea Bancară Europeană se bazează pe trei piloni: Mecanismul unic de supraveghere (MUS), Mecanismul unic de rezoluție (MUR) care include și Fondul Unic de Rezoluție (FUR) de 55 mld euro alimentat de bănci, și Fondurile de garantare a depozitelor naționale (a se vedea figura 1.). Uniunea Bancară (UB) are la bază un set unic de norme (single rulebook) de stabilire a cerințelor de capital pentru bănci, de asigurare a unei mai bune protecții pentru deponenți, precum și de reglementare a prevenirii și gestionării falimentelor bancare.

Mecanismul unic de supraveghere (MUS) acordă rolul de supraveghetor bancar direct Băncii Centrale Europene, începând cu noiembrie 2014. BCE va supraveghea direct băncile semnificative, băncile care au solicitat sau primit asistență financiară publică directă, băncile mai puțin semnificative (când este necesar pentru a asigura aplicarea consecventă a unor standarde înalte de supraveghere) și cele mai importante trei bănci din fiecare stat membru participant (<http://www.arb.ro/uniunea-bancara/>).

Pentru statele membre non-euro, aderarea la MUS se face pe bază de voluntariat și îmbracă forma „cooperării consolidate” care se stabilește printr-o decizie adoptată de BCE. În cazul acestora, BCE nu va putea supraveghea direct entitățile cu sediul în statul membru respectiv, ci va da autorității naționale competente (băncii centrale sau altei instituții desemnate) instrucțiuni cu privire la acestea.

Mecanismul unic de rezoluție (MUR), are responsabilitatea planificării măsurilor ce trebuie luate în cazul falimentului unei bănci, pentru a asigura rezolvarea adecvată a unei astfel de situații cu costuri minime pentru contribuabili. Potrivit Directivei privind redresarea și rezoluția instituțiilor

bancare (BRRD), rezoluțiile sunt finanțate în principal de acționarii și creditorii băncilor, iar în completare se pot folosi resursele din Fondul unic de rezoluție (FUR), care ar trebuie să atingă nivelul de finanțare de 55 miliarde de euro, în anul 2023.

Fondurile de garantare a depozitelor naționale reprezintă cel de al treilea pilon al Uniunii Bancare Europene. În prezent, nu există un sistem unic de garantare la nivel european, ci doar bazele pentru o rețea alcătuită din schemele naționale de garantare, prin adoptarea Directivei 2014/49/UE privind schemele de garantare a depozitelor aplicabilă statelor membre începând din iulie 2015 (<http://www.mae.ro/node/35877>).

Directiva în materie reconfirmă plafonul de garantare de 100.000 euro per deponent per bancă. Directiva revizuită prevede de asemenea, obligativitatea de finanțare în avans a schemelor de garantare și deținerea unui grad de acoperire a depozitelor de minimum 0,8% din depozitele garantate într-un deceniu. Din acest punct de vedere, putem afirma că țara noastră stă bine deoarece, gradul de acoperire a depozitelor garantate înregistrat este de peste 2,8%. Posibilitatea unui fond unic de garantare a depozitelor la nivelul zonei euro pare că a fost abandonată.

Mecanismul MUS a devenit operațional la data de 4 noiembrie 2014, BCE asumându-și pe deplin atribuțiile de supraveghere, ulterior finalizării exercițiului de evaluare cuprinzătoare pentru instituțiile de credit ce intră sub supravegherea sa directă, iar mecanismul MUR a devenit funcțional la data de 1 ianuarie 2016, atingându-se astfel un alt obiectiv important pentru implementarea Uniunii Bancare.

Principalele beneficii ale implementării și aderării la UB de către statele zonei euro dar și non-euro pot fi sintetizate astfel(<http://www.europedirect-tm.ro/stiri/uniunea-bancara-de-la-1-ianuarie-a-devenit-operational-mecanismul-rezolutiei-unice>):

- îmbunătățirea funcționalității pieței financiare unice prin reducerea fragmentării acesteia;
- asigurarea stabilității financiare;
- consolidarea încrederii în sistemul bancar european și în moneda comună;
- reducerea riscului de contagiune în cazul unor turbulențe financiare;
- ruperea cercului vicios dintre guverne și băncile cu probleme sau prevenirea retragerilor masive de depozite (“bank run”).

3. Implicațiile implementării Uniunii Bancare pentru Romania

Deoarece țara noastră nu este membră a zonei euro, poate opta să participe la Uniunea Bancară sau să rămână înafara structurii actuale de supraveghere până în momentul introducerii monedei unice. Adoptarea monedei unice a fost fixată pentru anul 2019, ceea ce implică și asumarea automată a statutului de stat membru al Uniunii Bancare. Astfel, există opțiunea de a participa la construcția proiectului (în mod evident avantajoasă dar nu lipsită de riscuri) sau obligația intrării în proiectul Uniunii Bancare așa cum a fost el construit, la momentul adoptării euro.

România și-a exprimat angajamentul de a fi parte din Uniunea Bancară Europeană și a evaluat opțiunea de a adera la Uniunea Bancară prin prisma unor realități care țin seama de contextul actual și de perspectivele construcției europene în ansamblu. Intrarea în Uniunea Bancară este o alegere naturală sugerată și susținută de structura sistemului bancar din România, în care băncile din zona euro dețin cu o majoritate consistentă (peste 70%) activele nete și capitalul sistemului bancar (Libocor, F., p.22).

Trebuie menționat încă de la început că sistemul bancar din România, care deservește milioane de clienți, s-a dovedit a fi rezilient pe perioada crizei, nefiind nevoie de sprijin din fonduri publice pentru susținerea acestuia.

Mugur Isărescu, guvernatorul BNR, a prezentat la conferința The Economist „The EU-Southeast Europe Summit - On the road to stability and growth“ o serie de argumente pentru ca o țară ca România să se alăture Uniunii Bancare. O sinteză a acestora este prezentată în cele ce urmează (Isărescu, august 2014):

- Prevalența capitalului din zona euro – peste 70% din activele nete și din capitalul sistemului bancar din România sunt deținute de bănci din zona euro;

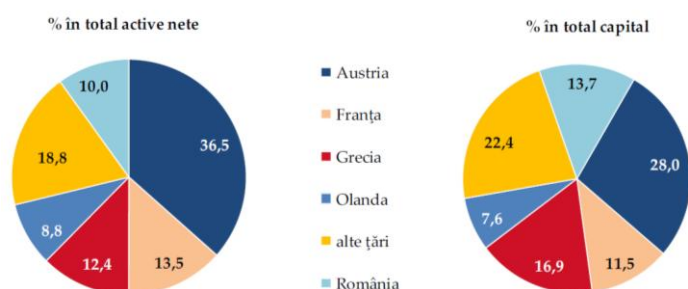

Figura 2. Sistemul bancar din România - martie 2014

Sursa: Isărescu, M., "Uniunea Bancară: de la proiect la realitate", disertație, 2014

- Participarea din interior la construcția mecanismului - first-hand knowledge
- Se înlătură astfel posibilitatea existenței stimulentei de dezintermediere, ce are ca efect reducerea cu aprox 35% a finanțării externe de la bancile-mamă
- Eliminarea posibilității arbitrajului jurisdicțional
- Evitarea costurilor generate de neparticipare considerabile generate de neparticipare
 - ✓ Vulnerabilitate la efectele de contagiune
 - ✓ Lipsa coordonării transfrontaliere, eficace și imparțiale, a procesului de soluționare a unor crize bancare

Pentru desfășurarea unei activități eficiente de supraveghere bancară și pentru raportarea către BCE a instituțiilor de importanță sistemică, Banca Națională a României trebuie să evalueze periodic instituțiile de credit, conform prevederilor autorităților europene și cerințelor de implementare a Uniunii Bancare. La nivelul sistemului bancar din România sunt evaluate trimestrial instituțiile de credit conform Ghidului privind criteriile de stabilire a condițiilor de aplicare ale art.131(3) din Directiva 2013/36/EU (CRD) în ceea ce privește evaluarea altor instituții de importanță sistemică (O-SII) elaborat de ABE (Autoritatea Bancară Europeană) pentru identificarea instituțiilor de importanță sistemică. În trimestrul al doilea din 2015 au fost identificate următoarele instituții de importanță sistemică: Banca Comercială Română S.A., BRD - Groupe Société Générale S.A., UniCredit Bank, RAIFFEISEN BANK S.A., Banca Transilvania S.A., ING Bank N.V., Amsterdam - sucursala București, ALPHA BANK ROMANIA S.A., GARANTI BANK S.A., C.E.C. Bank S.A., Bancpost S.A.. Aceste instituții dețineau la momentul precizat 73% din activele bancare și 75% din depozite, 74% din creditele acordate. Trei dintre băncile părinte ale instituțiilor de credit sistemică din România sunt bănci de importanță sistemică globală, respectiv: Unicredit Grup, Societe Generale, ING Bank. Din cele 10 instituții de credit identificate, 9 dintre ele sunt persoane juridice române și prezintă următoarele caracteristici în trimestrul doi al anului 2015. (a se vedea tabelul 1)

Tabelul 1. Principalele caracteristici ale celor nouă bănci de importanță sistemică, persoane juridice române

	Dec-2013	Dec-2014	Sep-2015
Rata fondurilor proprii totale	14,8%	17,2%	17,3%
ROA	0,4%	-0,8%	1,1%
Rata creditelor neperformante	19,4%	13,4%	11,8%

Sursa: Voinea, L., Identificarea băncilor de importanță sistemică din România, Sinaia, noiembrie 2015, www.bnr.ro

Implementarea UB se confruntă cu o serie de provocări. Astfel implementarea pilonilor operaționali ai UB generează o serie de costuri suplimentare cum ar fi costul indus industriei și consumatorului bancar, sub forma taxelor pentru supravegherea de către BCE, contribuția la Fondul Unic de Rezoluție (FUR) și la schemele de garantare a depozitelor naționale. Aceste costuri vor genera majorări de capital la nivelul băncilor, cărora acestea vor trebui să se conformeze.

O altă provocare se referă la impartirea responsabilităților pe banci în cele cu impact sistemic și celelalte, ceea ce ar putea genera un efect contrar celui așteptat.

Potrivit lui Guillermo Tolosa, "Beneficiile pe care Uniunea Bancară le prezintă pentru România sunt indirecte. România a fost afectată de importul de instabilitate din alte țări europene. Având în vedere ponderea capitalului străin în sistemul bancar românesc, noile reglementări vor permite o mai bună supraveghere a grupurilor financiare transnaționale".

Aderarea României la Uniunea Bancară poate avea valența unui stagiul de pregătire a sistemului financiar pentru momentul adoptării euro, moment care necesită o pregătire eficientă a economiei, deoarece marchează începutul unui nou proces competițional.

Participarea la Uniunea Bancară a fost susținută de BNR și Asociația Română a Băncilor (ARB) prin prisma gradului ridicat de integrare a sectorului bancar românesc în cel european și a pregătirii adoptării monedei unice, euro. În luna aprilie 2014, guvernul și președintele României au aprobat, prin Memorandum, semnarea de către România în luna mai 2014, odată cu statele din Zona euro, a Acordului privind transferul și mutualizarea contribuțiilor la Fondul Unic de Rezoluție. Procesul de aderare la uniunea bancară nu este neapărat unul anevoios și de durată, dar implică unele eforturi de ordin organizațional și managerial, precum și colaborarea strânsă între autoritățile europene și BNR pe de o parte, și între instituțiile bancare localizate în România și BNR și alte autorități, pe de altă parte. (Prisecaru, P, 2014).

4. Concluzii

Criza recentă a arătat că marile șocuri economice și financiare pot slăbi încrederea în sistemul bancar, iar uniunea bancară are scopul de a asigura stabilitate financiară și de a menține potențialul sistemului financiar de a genera creștere economică. Uniunea bancară este o completare esențială adusă Uniunii Economice și Monetare (UEM) și pieței interne, care aliniază responsabilitatea de supraveghere, rezoluție și finanțare la nivelul UE.

Uniunea Bancară reprezintă un element important al tabloului unei Europe mai integrate și mai solide, însă nu reprezintă o soluție magică pentru rezolvarea tuturor problemelor continentului, a declarat Guillermo Tolosa, reprezentantul Fondului Monetar Internațional (FMI) în România (www.bursa.ro)

Conturarea Uniunii Bancare Europene este unul dintre cele mai importante proiecte ale Uniunii Europene după înființare, date fiind responsabilitățile pe care le implică în aplicare.

Riscurile implicate în procesul de conturare, transpunere și respectare a reglementărilor la nivelul sistemului bancar din România constau în posibilitatea restrângerii expunerii și retragerea capitalului instituțiilor de credit cu capital străin, având în vedere faptul că 90% din activele sistemului bancar sunt deținute de instituții cu capital străin. În România, băncile asigură peste 90% din necesarul de finanțare a economiei. La nivel european, băncile asigură 75-80% din necesarul de finanțare a economiei, restul fiind realizat prin intermediul pieței de capital. (www.arb.ro).

Guvernatorul Băncii Naționale a României, Academicianul Mugur Isărescu, apreciază că "aderarea României la Uniunea Bancară va fi de natură să consolideze stabilitatea financiară, să întărească încrederea în sectorul bancar și să sprijine o creștere sustenabilă a creditării și a activității economice".

5. Bibliografie

1. Asociația Română a Băncilor (ARB), <http://www.arb.ro/uniunea-bancara/>, accesat în data de 14.03.2016
2. Georgescu, F., *Aderarea României la Uniunea Bancară și ajustarea sectorului bancar*, prezentare, 2014, www.bnr.ro
3. Isărescu, M., *România, adoptarea euro și Uniunea Bancară*, disertație, august 2014, www.bnr.ro;
4. Isărescu, M., *Uniunea Bancară: de la proiect la realitate*, disertație, 2014, www.bnr.ro;
5. Libocor, F., *Uniunea bancară realități europene*, Centrul de Informare și Documentare Economică, Seria Studii și Cercetări Economice, vol. 108

6. [Ministerul Afacerilor Externe, www.mae.ro, http://www.mae.ro/node/35877](http://www.mae.ro), accesat in data de 14.03.2016
7. Prisecaru, P., *Pregătirea Uniunii Bancare în 2014- stadiul celor trei piloni*, Articol realizat pe baza studiului „Uniunea Bancară. O nouă dimensiune a guvernantei economice a UE”, coordonator Dr. Petre Prisecaru, Institutul de Economie Mondială (IEM), Academia Română, noiembrie 2014.
8. Turliuc, D., Popovici, A., *Către Uniunea Bancară Europeană*, Management Intercultural Volumul XV, Nr. 1 (27), 2013
9. Voinea, L., Identificarea băncilor de importanță sistemică din România, Sinaia, noiembrie 2015, www.bnr.ro
10. <http://www.bursa.ro/banci-asigurari/conferinta-uniunea-bancara-dezbatere-in-premiera-in-romania-guillermo-tolosa-fmi-uniunea-bancara-...&articol=233341.html> accesat in data de 14.03.2016

ANALIZA STABILITĂȚII FINANCIARE – ETAPĂ DECISIVĂ ÎN EVALUAREA UNEI ENTITĂȚI ECONOMICE

COJOCARI Ala, lector sup. univ., ASEM
cojocari_alla@mail.ru

Rezumat: În acest articol se reflectă corelația dintre analiza și evaluarea unei entități economice prin intermediul calculului indicatorilor de eficiență și stabilitate financiară. Stabilitatea financiară este o caracteristică economică fiind influențată de calculul indicatorilor de lichiditate, rentabilitate și rotație a activelor, ținând cont de mărimea teoretică, conținutul economic și alți factori ce condiționează dezvoltarea unei entități economice.

Abstract: This article reflects the relationship between the analysis and evaluation of an economic entity by means of calculating the efficiency and financial stability. Financial stability is a characteristic is influenced by economic calculation of liquidity ratios, profitability and asset turnover, considering the size of the theoretical content of economic and other factors that condition the development of an economic entity

Cuvinte-cheie: stabilitate financiară; bănci comerciale; criză economică; lichiditate; solvabilitate; rentabilitate; flux net de numerar; fond de rulment.

Key words: financial stability; commercial banks; economic crisis; liquidity; solvency; profitability; net cash flow; working capital.

Întroducere. Realizarea stabilității financiare constituie una din noile provocări cărora trebuie să le facă față economiile contemporane. Asigurarea stabilității financiare constituie o preocupare naturală, iar în ultimul timp una devenită prioritară, în special pentru băncile comerciale, care se află în fruntea sistemelor financiare naționale.

Într-adevăr, având responsabilitatea asigurării stabilității prețurilor, băncile comerciale contribuie la menținerea stabilității financiare - mediu financiar stabil ce facilitează realizarea stabilității prețurilor într-o economie de piață.

Luând în considerare fenomenele financiare care se manifestă în economia mondială în ultimele decenii, unii autori consideră că un risc de instabilitate financiară sporit este prețul ce trebuie plătit pentru a beneficia de efectele, de altfel, benefice, ale modernizării tehnologice, liberalizării și interconectării piețelor financiare internaționale

Rezultate și discuții. Stabilitatea financiară, după conținut, este o caracteristică dinamică, deoarece se degradează din cauza diverselor stări pe care le suportă atât activele cât și sursele de formare ale acestora, însă sistemul ca atare tinde totuși în permanență să se refacă sub acțiunea unor mecanisme autoreglatoare specifice. Conform acestei abordări, inspirate de cunoscuta lucrare a lui N. Georgescu-Roegen, „Legea entropiei și procesul economic”, stabilitatea financiară apare ca o

proprietate a sistemului financiar care îi permite să-și îndeplinească în mod adecvat rolul de alocare a resurselor și a riscurilor, de mobilizare a economiilor, de stimulare a creării averilor și, în ultimă instanță, de finanțare a dezvoltării și creșterii economice.

Indiferent de genul de activitate a oricărei entități economice, analiza stabilității financiare presupune urmărirea permanentă a riscurilor și vulnerabilităților potențiale, chiar dacă acestea se situează în interiorul sistemului financiar sau în afara acestuia.

Analiza și evaluarea stabilității financiare trebuie să acopere toate aceste surse de riscuri și vulnerabilități, ceea ce presupune monitorizarea sistematică a tuturor părților componente ale sistemului financiar și ale tuturor sectoarelor economiei reale. De asemenea, analiza trebuie să țină seama de legăturile inter-sectoriale și transfrontaliere, deoarece dezechilibrele apărute în aceste planuri se combină cu fragilitățile produse de alte cauze. De exemplu, falimentul unei mari companii poate crea probleme instituțiilor financiare cu care aceasta lucrează, ceea ce duce la blocajul operațional al sistemului de plăți și, mai departe, la punerea sub semnul întrebării a cadrului legal, a sistemului de supraveghere, a procedurilor auditare etc.

Indicatorii stabilității financiare necesari la evaluarea unei entități economice, țin de:

- calculul și analiza fluxului de numerar, atât la nivel general cât și factorial;
- calculul și analiza indicatorilor de lichiditate și, nemijlocit a factorilor de influență asupra devierii lichidității curente;
- calculul și aprecierea corelației dintre creanțele și datoriile unei entități, în special a creanțelor și datoriilor curente;
- calculul și aprecierea corelației dintre fluxul net și rezultatul financiar din toate activitățile pe care le poate practica o entitate economică;
- calculul și aprecierea indicatorilor de rotație a activelor, inclusiv de creștere a numărului de rotație și accelerare a duratei de rotație a acestora, atât la nivel general cât și particular;
- calculul și aprecierea fondului de rulment net, atât la nivel general cât și factorial, ținând cont de respectarea normativului.

Pentru o evidențiere mai justificată a corelației dintre analiză și evaluare a unei entități pe baza stabilității financiare se recomandă calculul și evoluția unor indicatori economici în următorul tabel analitic.

Tabelul 1.

**Calculul și evoluția în dinamică a indicatorilor de stabilitate financiară
la entitatea "BETA" SRL**

Indicatori	Anul precedent (2013)	Anul curent (2014)	Ritm creșterii, %
A	1	2	3
1. Profit (pierdere) până la impozitare, lei	2 099 927	1 374 784	65,47
2. Flux net de numerar total, lei	875 225	809 201	92,46
2.1. inclusiv din activitatea operațională	494 143	506 261	102,45
3. Valoarea medie a activelor, lei	10 796 644	12 704 987	117,68
3.1. inclusiv a activelor circulante:	4 165 038	4 631 843	111 21
3.1.1. stocuri;	2 813 884	3 224 890	114,61
3.1.2. creanțe curente	1 189 120	1 447 770	123,69
4. Valoarea medie a datoriilor, lei	3 570 509	4 002 015	112,09
4.1. inclusiv a datoriilor curente	1 960 423	1 944 232	99,17
5. Venituri din vânzări, lei	16 686 393	14 926 372	89,45
6. Rata de acoperire a datoriilor cu fluxul numerar, %	13,84	12,65	x
7. Rata lichidității curente, ori	2,12	2,38	x
7.1 rata lichidității intermediare	0,69	0,72	x
8. Numărul de rotație al activelor, ori	1,5455	1,1748	x

9. Durata de rotație a activelor, zile	236	311	x
10. Rentabilitatea activelor, %	19,45	10,82	x

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Bilanț, anexa 1; Situația de profit și pierdere, anexa 2; Situația fluxurilor de numerar, anexa 4 a Situației financiare.

Din calculele efectuate rezultă, că la entitatea ”BETA” SRL, indicatorii generalizatori evoluează diferit de la o perioadă la alta. Astfel, diminuarea considerabilă a profitului până la impozitare cu 34,53 puncte procentuale se datorează creșterii în cea mai mare parte a cheltuielilor atât operaționale cât și din alte activități, concomitent și cu micșorarea veniturilor din vânzări (89,45%). Negativ asupra diminuării rentabilității activelor, numărului de rotație a acestora, precum și a încetării duratei de rotație au influențat și creșterea nejustificată a valorii medii a activelor (117,68%).

Diminuarea ratei de acoperire a datoriilor cu fluxul de numerar în dinamică de la 13,84 la 12,65% se datorează, în cea mai mare parte tendinței de creștere mai mare a datoriilor totale (112,09%), necătând la o majorare și a fluxului net din activitatea operațională (102,45).

Analizând indicatorii de lichiditate se observă o creștere a acestora în dinamică și totodată o încadrare în mărimea teoretică stabilită, ceea ce se apreciază pozitiv. Astfel, lichiditatea curentă crește de la 2,12 la 2,38 pe seama sporirii activelor circulante – factor direct (111,21%), precum și a diminuării datoriilor curente – factor indirect (99,17%). Prin urmare, entitatea ”BETA” SRL este disponibilă să-și onoreze obligațiile sale curente în totalitate pe seama activelor circulante. Rata lichidității intermediare, de asemenea crește în dinamică de la 0,69 la 0,72, ceea ce reprezintă că entitatea analizată este solvabilă și prezintă stabilitate pe piața financiară.

Concluzii. Astfel, analiza stabilității financiare necesită examinarea nu numai a perturbațiilor potențiale, ci și a măsurii în care acestea vor fi absorbite de către sistemul financiar, indiferent de situația economică a entității. Printre factorii de natură să amortizeze șocurile se numără existența și funcționarea schemelor de garantare a depozitelor, cel puțin a celor deschise în urma participării entității economice la diferite licitații, proiecte sau alte târguri economice, privind colaborarea ulterioară.

Spre deosebire de alte domenii ale științei și practicii economice, inclusiv cele ale teoriei și politicii monetare și financiare, conceperea instrumentelor analitice necesare pentru investigarea problematicii stabilității financiare se află încă într-o fază incipientă.

Analiza și evaluarea stabilității sistemului financiar presupune căutarea permanentă a unor metode de monitorizare și apreciere eficientă a evoluțiilor care manifestă în planul instituțiilor și piețelor financiare, iar pentru aceasta sunt necesare numeroase analize separate și parțiale, care să fie apoi coroborate și sintetizate într-o viziune de ansamblu asupra unei realități complexe și dinamice.

Bibliografie:

1. Georgescu-Roegen N., Legea entropiei și procesul economic, Editura Expert, București, 1996.
2. NICULESCU M. Diagnostic financiar. Vol. II. București: Editura Economică, 2003. 384 p. ISBN 973-590-720-8;
3. Standardului Național de Contabilitate ”Prezentarea situațiilor financiare” Monitorul Oficial Nr. 233-237 din 22.10.2013;
4. Standardului Național de Contabilitate ”Creanțe și investiții financiare” Monitorul Oficial Nr. 233-237 din 22.10.2013;
5. Standardului Național de Contabilitate ”Capital propriu și datorii” Monitorul Oficial Nr. 233-237 din 22.10.2013;
6. ȚIRIULNICOVA N. (coordonator); PALADI V.; GAVRILIUC L.; CHIRILOV N.; FURTUNĂ D. Analiza rapoartelor financiare. Ediția II-a, revăzută. Chișinău: Asociația Obștească „ACAP RM”, 2011. 400 p. ISBN 978-9975-78-995-0;

7. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособие: Инфра-М, 2009. - 215 с.
8. Гермалович Н.А. Анализ хозяйственной деятельности предприятия /Н.А. Гермалович. - М: Финансы и статистика, 2011. - 346 с.

АСПЕКТЫ ПОЛИТИКИ ИМПОРТОЗАМЕЩЕНИЯ

Кузьмина О., аспирант

Санкт-Петербургский Государственный Аграрный Университет, Россия

Аннотация. В статье раскрывается суть импортозамещения, необходимые условия для реализации данной политики в жизнь. Делается акцент на плюсы и минусы реализации политики импортозамещения. Но как и любого социально-экономического процесса у реализации данной политики в жизнь встают ряд барьеров. В России на данный момент политика импортозамещения реализуется на практике в небольшом количестве отраслей - в основном в сфере ВПК, в освоении космоса. Однако при необходимости, как считают многие аналитики, всегда можно перевести те или иные военные наработки в гражданскую отрасль.

Ключевые слова: импортозамещение, экономическая безопасность, импорт, производство,

Импортозамещение — это экономическая стратегия государства для защиты внутреннего производителя путем замещения иностранных товаров товарами национального производства. Сама по себе стратегия импортозамещения опирается на развитие всего производства, повышение качества производимого товара, технологий применяемых на предприятиях, развитие инноваций. И это особенно актуально для страны, уровень производственных отраслей которой отстает от уровня государств, с которыми она взаимодействует.

Результатом импортозамещения должно стать повышение конкурентоспособности отечественной продукции посредством стимулирования технологической модернизации производства, повышения его эффективности и освоения новых конкурентоспособных видов продукции с относительно высокой добавленной стоимостью. Но само по себе импортозамещение может не состояться, если не будут соблюдены ряд условий:

- модернизация и создание новых производственных мощностей путем привлечения инвестиций;
- проектное финансирование;
- снижение налогового бремени;
- снижение кредитных ставок;
- гармонизация стандартов с мировыми рынками;
- обеспечение стабильности регуляторной среды;
- трансфер технологий и формирование с его помощью компетенций.

При условии применения вышеперечисленных условий и успешной реализации стратегии импортозамещения можно наблюдать следующие преимущества:

1. Укрепление производственной и экономической безопасности страны.
2. Способствует повышению уровня научно-технического прогресса и как следствие повышение уровня образования
3. Создание новых рабочих мест и как следствие снижение уровня безработицы и повышение уровня жизни населения
4. Повышение спроса на продукцию произведенную в стране, что стимулирует развитие экономики страны

5. Сохранение валютной выручки внутри страны и как следствие рост валютных резервов и улучшение торгового баланса страны

Но несмотря на все преимущества данная стратегия имеет ряд недостатков, среди которых можно выделить:

- искусственное смягчение конкуренции - защита от импорта делает национальные отрасли менее эффективными;

- ограничение импорта в случае небольшого внутреннего рынка не позволяет воспользоваться преимуществами эффекта масштаба;

- после замещения импорта простой мануфактурой, замещение капиталоемкой и технологически продвинутой продукции становится всё более дорогим и неэффективным.

Говоря о стремлении страны к импортозамещению, необходимо понимать, что ни одна страна мира не может отказаться целиком и полностью от импорта и создать у себя экономически эффективное производство во всех отраслях. Существующее ограничение по имеющимся ресурсам делает это невозможным. Так же определенный набор высококачественных и технологичных импортных товаров заменять просто нецелесообразно ввиду недостаточной развитости или отсутствия национальных технологий и производств. Стремление начать производство какого-либо товара на своей территории при недостаточных мощностях или ресурсах может привести к еще большей зависимости от импорта — компания начинает закупать еще больше сырья для производства более широкого ассортимента продукции необходимого для создания конкретного товара. В результате производимый товар вряд ли будет дешевле и конкурентоспособнее импортного. Поэтому говоря о импортозамещении нужно скорее ориентироваться на те отрасли, где страна либо имеет отраслевое преимущество, либо может его получить. Необходимо признать, что сегодня российская экономика сосредоточена в области системы «купли-продажи», в то время как реальный сектор экономики производства находится в некоем аморфном состоянии. Подобное положение, безусловно, отрицательно сказывается на стабильности отечественной экономики, т. к. слишком большое влияние имеют неподконтрольные процессы, инвестиционная привлекательность также страдает, вдобавок это негативно сказывается на устойчивости национальной валюты. Однако, сегодня у России есть реальный шанс исправить это положение.

Рис. 1 Барьеры к импортозамещению.

Импортозамещение как национальная программа призвано развивать собственный сектор производства тем самым избавиться или минимизировать зависимости РФ. О правильности данного решения можно спорить долго, но однозначно можно сказать одно — оно является плюсом для малого и среднего бизнеса, так как открывает возможность для местных производителей расширить свою долю на продуктовом рынке. Итак, процесс импортозамещения — долгий и дорогостоящий, требующий и эффективных административных решений, и инициатив со стороны бизнес сообщества. Но за счет активного замещения отечественной продукцией импортных компонентов и материалов Россия, по оценкам экспертов, может добиться экономического роста от 5 до 15 % ежегодно.

Политика импортозамещения в России, несмотря на отмеченные сложности, имеет отличные шансы на успех. Связано это с большим количеством факторов. Во-первых, у российских предприятий в большинстве случаев нет проблем с доступом к необходимому сырью, природным ресурсам. Во-вторых, производственные издержки при открытии производства в РФ во многих случаях будут ниже, чем за рубежом, собственно, в силу относительной дешевизны некоторых природных ресурсов. Также в России довольно дешевая электроэнергия. О преимуществах по зарплате, возникших в связи с падением курса рубля, мы уже сказали. В-третьих, у России есть ощутимый технологический потенциал. Пока что он реализуется на практике в небольшом количестве отраслей - в основном в сфере ВПК, в освоении космоса. Однако при необходимости, как считают многие аналитики, всегда можно перевести те или иные военные наработки в гражданскую отрасль.

То, насколько успешным будет план импортозамещения в России в той или иной отрасли, во многом зависит от позиции государства. В какой степени власти РФ готовы выполнить столь важную для экономики страны функцию? В целом правительство России

подходит в вопросу импортозамещения в достаточной мере серьезно. В частности, в августе 2014 года вышло Постановление Правительства РФ, в соответствии с которым была создана новая структура - Фонд промышленности. Ключевая задача, которую данное учреждение будет выполнять, - как раз предоставление бизнесам необходимых кредитов. Предполагается, что условия в рамках этих займов будут выгоднее, чем при обращении предприятия в коммерческий банк.

Программа импортозамещения, разрабатываемая государством, включает также ряд иных примечательных инициатив. Так, например, в июне 2014 года Правительством был разработан новый закон "О промышленной политике в РФ". Содержащиеся в нем положения, как считают эксперты, могут стать базисом для реализации ключевых стратегических направлений в развитии производственной отрасли в стране. Промышленная программа импортозамещения в России, таким образом, будет реализовываться при заметном участии государства.

Библиография:

1. Анимица Е.Г., Анимица П. Е., Глумов А. А. Импортозамещение в промышленном производстве региона: концептуально-теоретические и прикладные аспекты // Экономика региона. — 2015. — № 3. — С. 163-164.
2. Мардалиева Э. Б., Камбулатова М. Х. Импортозамещение // Молодой ученый. — 2015. — №11. — С. 907-909.
3. Итуэлл Дж. Импортозамещающий и экспортоориентированный экономический рост//Экономическая теория /ред.Дж.Итуэлла // М.: ИНФРА-М. — 2004

Adresăm mulțumirile de rigoare partenerilor media:

Adresăm mulțumirile de rigoare sponsorilor:

